

UNHCR

**Birleşmiş Milletler
Mülteciler Yüksek Komiserliği**

**AFGANİSTAN'DAN GELEN SIĞINMACILARIN
ULUSLARARASI KORUMA GEREKSİNİMLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK UNHCR STATÜYE
UYGUNLUK KILAVUZ İLKELERİ**

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)

30 Ağustos 2018

HCR/EG/AFG/18/02

BİLGİ NOTU:

UNHCR *Statüye Uygunluk Kılavuz İlkeleri* UNHCR personeli, Hükümetler ve özel uygulayıcılar dahil olmak üzere karar vericilere, sığınmacıların uluslararası koruma gereksinimlerinin değerlendirilmesi anlamında yardımcı olmak üzere Ofis tarafından yayımlanmıştır. Bu kılavuz ilkeler, ilgili menşe ülke/bölgedeki toplumsal, ekonomik, insani koşullar, güvenlik ve insan hakları koşulları temelinde belirli profillerle ilgili mülteci kriterlerinin yasal yorumlamalarıdır. İlgili uluslararası koruma gereksinimleri ayrıntılı biçimde analiz edilir ve söz konusu başvuruların özellikle UNHCR Tüzüğü, 1951 Mülteci Sözleşmesi ve Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü ve Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen 1969 Afrika Birliği Örgütü (ABÖ) Sözleşmesi, Cartagena Mülteciler Bildirisi ve AB Vasıf Yönergesi gibi ilgili bölgesel belgeler uyarınca nasıl ilgili ilkeler ve uluslararası mülteci hukuku kriterleriyle ilintili olduğu konusunda tavsiyede bulunulur. Tavsiyelerde ayrıca tamamlayıcı veya ikincil koruma şekillerine de uygun olan bağlamda değinilebilir.

UNHCR, yukarıda sözü edilen mülteci kriterlerinin 1951 Sözleşmesi Madde 35 ve Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü Madde II uyarınca UNHCR Tüzüğü paragraf 8'de belirtilen denetleme sorumluluğu doğrultusunda ve statüye uygunluk ve mülteci statüsü belirleme konusunda yıllar boyunca geliştirilmiş uzmanlık temelinde doğru bir şekilde yorumlanmasını ve uygulanmasını desteklemek amacıyla *Statüye Uygunluk Kılavuz İlkeleri*'ni yayımlamıştır. *Kılavuz İlkelerde* yer alan yönlendirmelerin ve bilgilerin, iltica başvurularında karar verilirken yetkililer ve yargı tarafından dikkatli bir biçimde göz önünde bulundurulması ümit edilmektedir. *Kılavuz İlkeler*, derinlemesine yapılan araştırmalara, UNHCR'in saha ofisleri küresel ağı tarafından sunulan bilgilere ve bağımsız ülke uzmanlarının, araştırmacıların ve diğer kaynakların sağladığı ve güvenilirlik açısından titizlikle incelenen materyallere dayanmaktadır. *Kılavuz İlkeler* UNHCR Refworld websitesi'nde sunulmuştur <http://www.refworld.org> .

İçindekiler

I. YÖNETİCİ ÖZETİ	6
1. 1951 Sözleşmesi Kapsamında Mülteci Statüsü	6
2. Daha Geniş Kapsamlı UNHCR Yetkisi Altındaki Kriterler, Bölgesel Belgeler ve Tamamlayıcı Koruma Şekilleri	7
3. Dahili kaçış veya Yer Değiştirme Alternatifi (DKA/YDA)	10
4. Mülteci Statüsü Haricinde Tutmaya İlişkin Mülahazalar	12
II. AFGANİSTAN'DAKİ DURUMA GENEL BAKIŞ	12
A. Afganistan'daki Başlıca Gelişmeler	13
1. Afganistan'daki Çatışma İle İlişkili Gelişmeler	13
2. Siyasi ve Ekonomik Gelişmeler	16
B. Afganistan'daki Güvenlik Durumu: Çatışmanın Siviller Üzerindeki Etkisi	18
1. Sivil Kayıplar	19
2. Güvenlik Olayları	22
C. İnsan Hakları Durumu	23
1. İnsan Hakları İhlalleri	23
a) Devlet Aktörleri Tarafından Gerçekleştirilen İnsan Hakları İhlalleri	23
b) Hükümet Yanlısı Silahlı Gruplar Tarafından Gerçekleştirilen İnsan Hakları İhlalleri	25
c) Hükümet Karşısı Unsurlar Tarafından Gerçekleştirilen İnsan Hakları İhlalleri	26
2. Devletin Sivilleri İnsan Hakları İhlallerinden Koruma Yetisi ve İstekliliği	29
D. İnsani Durum	30
E. Çatışma Sebebiyle Yerinden Edilme	32
F. Mülteciler ve Geri Dönüş Yapanlar	35
III. ULUSLARARASI KORUMA İÇİN UYGUNLUK	35
A. Risk Profilleri	38
1. Uluslararası Askeri Güçler Dahil Olmak Üzere Hükümetle ve Uluslararası Toplumla İlişkilendirilen veya Bunların Destekleyicisi Olarak Algılanan Bireyler	38
a) Hükümet Yetkilileri ve Memurlar	39
b) Sivil Polis Personeli (AUP [Afgan Ulusal Polisi] ve AYP [Afgan Yerel Polisi] Mensupları ve Eski AUGSG [Afganistan Ulusal Güvenlik ve Savunma Güçleri] Mensupları Dahil)	40
c) AUGSG/Hükümet Yanlısı Güçler ile İlişkilendirilen veya Bunların Destekleyicisi Olarak Algılanan Siviller	41
d) Uluslararası Askeri Güçlerle İlişkilendirilen veya Bunların Destekleyicisi Olarak Algılanan Siviller	42
e) İnsani Yardım Çalışanları ve Kalkınma Çalışanları	42
f) İnsan Hakları Aktivistleri	43
g) Aşiret Büyükleri ve Dini Liderler	43
h) Kamu Alanında Kadınlar	44

i) "Batılılaşmış" olarak algılanan bireyler	45
j) Hükümetin veya Uluslararası Toplumun Destekleyicisi Olarak Algılanan Diğer Siviller.....	45
k) Hükümet ve Uluslararası Toplumla İlişkilendirilen veya Bunların Destekleyicisi Olarak Algılanan Bireylerin Aile Fertleri	46
l) Özet	47
2. Gazeteciler ve Diğer Medya Çalışanları	47
3) Eli Silah Tutan Erkekler ile Küçük Yaşta ve Zorla Silahlandırılan Çocuklar	50
a) HKU'lar Tarafından Zorla Silahlandırılma.....	51
b) Hükümet Yanlısı Güçler Tarafından Zorla ve Küçük Yaşta Silahlandırılma	52
c) Özet	53
4) Hükümet Karşısı Unsurları Desteklediğinden Şüphelenilen Siviller	54
5) Dini Azınlık Gruplarının Mensupları ve Şeriat Kanununa Karşı Geldiği Düşünülen Kişiler	57
a) Dini Azınlık Grupları	57
b) İslam Dininden Başka Bir Dine Geçme	62
c) Şeriat Kanununa Aykırı Diğer Fiiller	63
d) Özet	63
6) HKU'ların İslami İlkeler, Normlar ve Değerlerle İlgili Yorumlarına Karşı Geldiği Düşünülen Bireyler	64
7) Belli Profillere Sahip veya Belirli Durumlardaki Kadınlar	65
a) Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet.....	70
b) Zararlı Geleneksel Uygulamalar	72
c) Özet	74
8. Toplumsal Geleneklere Aykırı Hareket Ettiği Düşünülen Kadın ve Erkekler	75
9. Özellikle Zihinsel Engelliler Olmak üzere Engelli Bireyler ve Ruh Sağlığı Hastalığı olan Bireyler.....	78
10. Belli Profillere Sahip veya Özel Koşullar İçinde Bulunan Çocuklar	79
a) Çocuğun Borçlandırılarak veya Tehlikeli İşlerde Çalıştırılması	79
b) Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet dahil Çocuğa karşı Şiddet	80
c) Sistemik Olarak Eğitimden Mahrum Bırakma	81
d) HKU'lar ve AUGSG tarafınca gerçekleştirilen Kaçırılmalar, Cezalandırmalar ve Misillemeler	83
e) Özet	83
11. İnsan Ticareti veya Borçlandırarak Çalıştırma Mağdurları ve İnsan Ticareti veya Borçlandırarak Çalıştırma Riskiyle Karşı Karşıya Olan Kişiler.....	84
12. Farklı Cinsel Yönelimleri ve/veya Toplumsal Cinsiyet Kimlikleri olan Bireyler	86
13. Etnik (Azınlık) Grupların Üyeleri	88
a) Kuçiler.....	90
b) Hazaralar	91
c) Jogi, Chori Frosh, Gorbat ve Mosuli Toplulukları da Dahil Olmak Üzere Jat Etnik Grubunun Üyeleri	92
d) Etnik veya Aşiretle ilgili Boyutları olan Toprak Anlaşmazlıkları	92

e) Özet	94
14. Kan Davalarına Karışmış Bireyler	94
15. İş Adamları ve İmkan Sahibi Diğer Kişiler ve Bu Kişilerin Aile Üyeleri	96
B. UNHCR'in Daha Geniş Kapsamlı Yetki Alanı Kriterleri veya Bölgesel Belgeler Kapsamında Mülteci Statüsü ya da Tamamlayıcı Koruma Şekillerine Uygunluk	98
1. UNHCR'in Daha Geniş Kapsamlı Yetkisi Altındaki Kriterler ve Bölgesel Belgeler Kapsamında Mülteci Statüsü	99
a) UNHCR'in Daha Geniş Kapsamlı Yetkisi Altındaki Kriterler Kapsamında Mülteci Statüsü	99
b) 1969 ABÖ Sözleşmesi Madde I(2) Kapsamında Mülteci Statüsü	100
c) Cartagena Bildirisi Kapsamında Mülteci Statüsü	100
2. AB Vastf Yönergesi Kapsamında İkincil Koruma için Uygunluk	101
C. Dahili Kaçış, Yer Değiştirme veya Koruma Alternatifi	102
1. Uygunluk Analizi	103
2. Akla Yatkinlık Analizi	105
a) Başvuru Sahibinin Kişisel Durumu	105
b) Güvenlik ve Emniyet	106
c) İnsan Haklarına Gösterilen Saygı ve Ekonomik Olarak Ayakta Kalma	106
3. Afganistan Şehirlerinde Dahili Kaçış ya da Yer Değiştirme Alternatifi	108
4. Kabil'de Dahili Kaçış ya da Yer Değiştirme Alternatifi	109
a) Kabil'in DKA/YDA Olarak Uygunluğu	110
b) Kabil'in DKA/YDA Olarak Akla Yatkinlığı	111
c) Kabil'de DKA/YDA'nın Uygunluğu Konusunda Varılan Sonuç	112
D. Uluslararası Mülteci Koruma Statüsü Haricinde Tutma	112
1. Komünist Rejimler: Eski Yetkililerin Yanı Sıra KhAD/WAD Görevlileri Dahil Olmak Üzere Silahlı Güçlerin ve İstihbarat/Güvenlik Kurumunun Eski Mensupları	116
2. Komünist Rejimler Sırasında ve Sonrasında Silahlı Grupların ve Milis Güçlerin Eski Üyeleri	117
3. HKU'ların Üyeleri ve Komutanları	117
4. UGD (Ulusal Güvenlik Direktörlüğü), AUP ve AYP Dahil Olmak Üzere Afgan Güvenlik Güçleri Mensupları	120
5. Hükümet Yanlısı Paramiliter Grupların ve Milislerin Üyeleri	120

Kısaltmalar

AAA	Afganistan Analistler Ağı
HKU'lar	Hükümet Karşıtı Unsurlar
ABİHK	Afganistan Bağımsız İnsan Hakları Komisyonu
AGGK	Afganistan Gazetecilerin Güvenliği Komitesi
AYP	Afgan Yerel Polisi
AUO	Afgan Ulusal Ordusu
AUSP (veya ASP)	Afgan Ulusal Sınır Polisi (veya Afgan Sınır Polisi)
AUSEP	Afgan Ulusal Sivil Emir Polisi
AUGSG (veya AUGG)	Afganistan Ulusal Güvenlik ve Savunma Güçleri (veya Afganistan Ulusal Güvenlik Güçleri)
AUP	Afgan Ulusal Polisi
AKPAÖ	Afganistan Kamu Politikası Araştırma Örgütü
AADB	Afganistan Araştırma ve Değerlendirme Birimi
GKK	Gazetecileri Koruma Komitesi
EASo	Avrupa İltica Destek Ofisi
SKPMK	Savaştan Kalan Patlayıcı Madde Kalıntıları
KŞOK Kanunu	Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Kanun
FIDH	<i>Federation Internationale des ligues des droits de l 'Homme</i> / Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu
YBK	Yüksek Barış Konseyi
HRW	İnsan Hakları İzleme Örgütü
UCM	Uluslararası Ceza Mahkemesi
ÜYEK	Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişi
BSK	Bağımsız Seçim Komisyonu
EYP	El Yapımı Bomba
UGF	Uluslararası Gazetecilik Federasyonu
IGC	Uluslararası Kriz Grubu
IHL	Uluslararası İnsani Hukuk
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
EBBA	Entegre Bölgesel Bilgi Ağları
UGYK	Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvveti
İŞİD	Irak Şam İslam Devleti
SBRE	Savaş ve Barış Raporlama Enstitüsü
KGYA	Kabil Gayri resmi Yerleşim Alanları
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

UGD	Ulusal Güvenlik Direktörlüğü
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
UBH	Ulusal Birlik Hükümeti
ABÖ	Afrika Birliği Örgütü (AfB tarafından devralınmıştır)
oCHA	Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi
oHCHR	Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi
RFE/RL	Radio Free Europe / Radio Liberty
KDM	Kararlı Destek Misyonu
AYYÖBD	Afganistan'ın Yeniden Yapılandırılması İçin Özel Baş Denetmen
START	Terör ve Terörle Mücadele Çalışmaları Ulusal Konsorsiyumu
BM	Birleşmiş Milletler
UNAMA	Birleşmiş Milletler Afganistan Yardım Misyonu
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BMGS	Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği
USCIRF	ABD Uluslararası Dini Özgürlük Komisyonu
USIP	ABD Barış Enstitüsü

I. Yönetici Özeti

Bu Kılavuz İlkeler, Nisan 2013 tarihli *Afganistan'dan Gelen Sığınmacıların Uluslararası Koruma Gereksinimlerinin Değerlendirilmesine Yönelik UNHCR Mülteci Statüsüne Uygunluk Kılavuz İlkelerinin*¹ yerini almıştır. Bu Kılavuz İlkeler, güvenlik durumuyla ilgili devam eden endişeler ve yaygın insan hakları ihlalleri arka planına karşı yayımlanmıştır. Afganistan'daki mevcut bağlamda uluslararası korumaya gereksinim duyabilecek belli kişilerin profilleriyle ilgili bilgileri içermektedir.

UNHCR, Kılavuz İlkeler yazılırken çeşitli kaynaklardan edinilen en güncel bilgileri bu Kılavuz İlkelere dahil etmiştir.² Kamuya açık bilgiler ile diğer BM kuruluşları ve ortak kuruluşların yanı sıra Afganistan'daki ve diğer yerlerdeki faaliyetler sırasında UNHCR tarafından edinilen ve toplanan bilgiler, bu Kılavuz İlkelerde mevcut analizi şekillendirmektedir.

Sığınmacılar tarafından yapılan tüm iddialar, adil ve etkin statü belirleme usulleri ile güncel ve ilgili menşe ülke bilgisi doğrultusunda kendi içinde değerlendirilmelidir. Bu durum, iddiaların Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi ("1951 Sözleşmesi")³ ve 1967 Protokolü⁴ kapsamındaki mülteci kriterleri, UNHCR'in yetki alanı, bölgesel mülteci belgeleri temelinde veya tamamlayıcı koruma şekilleri dahil olmak üzere daha geniş kapsamlı uluslararası koruma kriterleri temelinde analiz edildiğinde de geçerlidir.

1. 1951 Sözleşmesi Kapsamında Mülteci Statüsü

Afganistan'dan kaçan kişiler, Afganistan'da sürmekte olan silahlı çatışmayla ilgili sebeplerden dolayı veya doğrudan çatışmayla ilgili olmayan ciddi insan hakları ihlalleri temelinde veya bu iki faktörün bir araya gelmesi sebebiyle zulüm riskiyle karşı karşıya olabilir. UNHCR, vakanın bireysel koşullarına bağlı olmak kaydıyla, aşağıdaki risk profillerinden bir ya da daha fazlasına dahil olan bireylerin uluslararası mülteci korumasına gereksinim duyabileceği görüşündedir:

- (1) Uluslararası askeri güçler dahil olmak üzere hükümetle ve uluslararası toplumla ilişkisi olan veya bunların destekleyicisi olarak algılanan bireyler;
- (2) Gazeteciler ve diğer medya çalışanları;
- (3) Eli silah tutan erkekler ile küçük yaşta ve zorla silahlandırılan çocuklar;
- (4) Hükümet karşıtı unsurları (HKU'lar) desteklediğinden şüphelenilen siviller;
- (5) Dini azınlık gruplarının mensupları ve Şeriat Kanununa karşı geldiği düşünülen kişiler;
- (6) HKU'ların İslami ilkeler, normlar ve değerlerle ilgili yorumlarına karşı geldiği düşünülen kişiler;
- (7) Belli profillere sahip veya belirli durumlardaki kadınlar;
- (8) Toplumsal geleneklere aykırı oldukları düşünülen kadınlar ve erkekler;
- (9) Özellikle zihinsel engelli olanlar dahil olmak üzere engelli bireyler ve ruh sağlığı bozukluklarından muzdarip kişiler;
- (10) Belli profillere sahip veya belirli durumlardaki çocuklar;
- (11) İnsan ticareti veya borçlandırarak çalıştırma mağdurları ve insan ticareti veya borçlandırarak çalıştırma riskiyle karşı karşıya olan kişiler;
- (12) Farklı cinsel yönelimleri ve/veya toplumsal cinsiyet kimlikleri olan bireyler;
- (13) Etnik (azınlık) grupların üyeleri
- (14) Kan davalarına karışmış bireyler
- (15) İş adamları ve imkan sahibi diğer kişiler ve aile fertleri.

¹UNHCR, *Afganistan'dan Gelen Sığınmacıların Uluslararası Koruma Gereksinimlerinin Değerlendirilmesine Yönelik UNHCR Mülteci Statüsüne Uygunluk Kılavuz İlkeleri*, 19 Nisan 2016, HCR/EG/AFG/16/02, <http://www.refworld.org/docid/570f96564.html>.

²Bu Kılavuz İlkeler aksi belirtilmediği müddetçe 1 Mart 2018 tarihi itibarıyla UNHCR'nin erişiminde olan bilgilere dayanmaktadır.

³BM Genel Kurulu, *Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme*, 28 Temmuz 1951, Birleşmiş Milletler Antlaşma Dizileri, Cilt 189, sf. 137, <http://www.refworld.org/docid/3be01b964.html>.

⁴BM Genel Kurulu, *Mültecilerin Statüsüne İlişkin Protokol*, 31 Ocak 1967, Birleşmiş Milletler Antlaşma Dizileri, Cilt 606, sf. 267, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3ae4.html>.

Bu liste tam olarak kapsayıcı değildir ve bu belgenin yazımı sırasında UNHCR'in erişebildiği bilgilere dayanmaktadır. Bu sebeple yalnızca burada tanımlanan profillerden birine uymadığı gerekçesiyle otomatik olarak iddianın dayanaksız olduğu düşünülmemelidir. Vakanın özel durumlarına bağlı olarak, zulme uğrama riski altında olduğu düşünülen bireylerin aile fertleri ya da hane halkının diğer bireyleri de risk altındaki bireylerle ilişkilerinden ötürü uluslararası korumaya gereksinim duyabilir.

Afganistan, uluslararası nitelikte olmayan bir silahlı çatışmadan etkilenmeye devam etmektedir.⁵ Bu çatışma bağlamında zarardan veya zarar görme tehdidinden kaçan bireyler, 1951 Sözleşmesi Madde 1(A)(2)'de belirtildiği üzere mülteci statüsü kriterlerini karşılayabilir. Bunun gerçekleşmesi için, bireyin çatışma sonucu Madde 1(A)(2)'de ortaya konulan gerekçelere bağlı sebeplerden ötürü zulme varan ölçüde ciddi zarar görebileceği yönünde makul bir ihtimalin bulunması gerekir.

İnsan hakları ihlalleri ve şiddete maruz kalma, bağımsız veya birikimsel olarak 1951 Sözleşmesi Madde 1(A)(2) kapsamında zulüm derecesine varabilir. Afganistan'daki çatışma bağlamında, insan hakları ihlallerinin veya bir birey için makul surette mümkün olabilecek diğer ciddi zararların değerlendirilmesine ilişkin unsurlar şunlardır: (i) hükümet karşıtı unsurlar (HKU'lar) tarafından uygulanan tehdit ve sivillere gözdağı verilmesi, hareket serbestisine getirilen kısıtlamalar, haraç alma ve yasadışı vergilendirmenin yanı sıra paralel adalet yapıları ve hukuka aykırı cezaların verilmesi aracılığıyla sivil halkın kontrol altına alınması; (ii) zorla silahlandırma; (iii) gıda güvencesizliği, yoksulluk ve geçim kaynaklarının tahribatıyla gözler önüne serilen şiddetin ve güvensiz ortamın insani durum üstündeki etkisi; (iv) yüksek oranlardaki organize suç ve yerelde nüfuzlu kişilerin, savaş ağalarının ve yozlaşmış hükümet yetkililerinin ceza almadan hareket etmesi; (v) güvensiz ortamın sonucu olarak eğitim ve temel sağlık hizmetlerine erişimin önündeki sistematik kısıtlamalar; ve (vi) özellikle kadınlar başta olmak üzere kamu hayatına katılımın önündeki sistematik kısıtlamalar.⁶

Afganistan'daki silahlı çatışma bağlamında zarardan veya zarar görme riskinden kaçan bir bireyin 1951 Sözleşmesi Madde 1(A)(2)'de belirtilen mülteci statüsü kriterlerini karşılaması için, zulme uğrama riskinin de 1951 Sözleşmesinde belirtilen gerekçelerden biri sebebiyle gerçekleşiyor olması gerekmektedir. Afganistan bağlamında, sivillerin 1951 Sözleşmesinde yer alan bir gerekçeden ötürü şiddete maruz kaldığı durumlara verilebilecek örnekler arasında belirli bir etnik, siyasi veya dini profildeki sivillerin çoğunlukla ikamet ettiği alanları veya bu profildeki sivillerin çoğunlukla bir araya geldiği yerleri (pazarlar, camiler, okullar veya düğün gibi büyük çaplı sosyal etkinlikler dahil) hedef alan şiddet gösterilebilir. Mülteci statüsüne uygunluk için bireyin zulmü uygulayan aktör(ler) tarafından şahsi olarak tanınması ya da bu aktörler tarafından şahsi olarak aranıyor olması gibi bir gereklilik bulunmamaktadır. Benzer şekilde bütün topluluklar 1951 Sözleşmesinin bir veya birden fazla gerekçesine bağlı haklı nedenlere dayanan zulüm korkusu yaşıyor olabilir; bireyin, aynı profile sahip diğer bireylerin muzdarip olduğu zarar şekli veya derecesinden farklı şekilde veya ölçüde zarardan muzdarip olması gibi bir gereklilik söz konusu değildir.⁷

2. Daha Geniş Kapsamlı UNHCR Yetkisi Altındaki Kriterler, Bölgesel Belgeler ve Tamamlayıcı Koruma Şekilleri

1951 Sözleşmesi, uluslararası mülteci koruma rejiminin temel yapıtaşını oluşturmaktadır. 1951 Sözleşmesinde yer alan mülteci statüsü kriterleri, bu kriterleri karşılayan bireylerin veya kişi gruplarının gereğince tanınmalarını ve bu belge kapsamında korunmalarını sağlayacak şekilde yorumlanmalıdır. Yalnızca sığınmacı 1951 Sözleşmesinde yer alan mülteci kriterlerini karşılamadığı durumda, ikincil koruma dahil olmak üzere UNHCR yetki alanı dahilindeki ve bölgesel belgelerdeki daha geniş kapsamlı uluslararası koruma kriterleri incelenmelidir.⁸

⁵UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 56; BMGS, *Birleşmiş Milletler Afganistan Yardım Misyonu Stratejik İncelemesi Hakkında Özel Rapor*, 10 Ağustos 2017, A/72/312-S/2017/696, <http://www.refworld.org/docid/599301c49.html>, para. 9.

⁶Ayrıca bkz., UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler Sayı 12: 1951 Sözleşmesi Madde 1A(2) ve/veya Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü Kapsamında Silahlı Çatışma ve Şiddet Durumları İle İlişkili Mülteci Statüsü Talepleri ve Bölgesel Mülteci Tanımları*, 2 Aralık 2016, HCR/GIP/16/12, <http://www.refworld.org/docid/583595ff4.html>. Ayrıca bkz. Kılavuz İlkeler Bölüm II.B.

⁷UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler Sayı 12*, 2 Aralık 2016, HCR/GIP/16/12, <http://www.refworld.org/docid/583595ff4.html>, para. 22-23.

⁸Bkz. UNHCR Yürütme Komitesi, *Tamamlayıcı Koruma Şekilleri Aracılığıyla Sağlanan Koruma Dahil Olmak Üzere Uluslararası Koruma Sağlamaya İlişkin Sonuç*, Sayı 103 (LVI) - 2005, 7 Ekim 2005, <http://www.refworld.org/docid/43576e292.html>.

1951 Sözleşmesindeki gerekçelerden herhangi biriyle bağlantının olmadığı şiddet durumlarından kaçan bireyler normal şartlarda 1951 Sözleşmesi kapsamına girmemektedir. Ancak, bu bireyler daha geniş kapsamlı UNHCR yetkisi altındaki kriterler veya bölgesel belgelerde ortaya konulan kriterlerin kapsamına girebilmektedir.

UNHCR'in yetki alanı, 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü kapsamında mülteci kriterlerini karşılayan bireyleri kapsar, ancak birbiri ardına gelen BM Genel Kurulu ve ECOSOC (Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi) kararlarıyla ayırım gözetmeyen şiddetten veya kamusal kargaşadan kaynaklanan zorla yerinden edilme gibi çeşitli diğer durumları da içine alacak şekilde genişletilmiştir.⁹Bu değişimin ışığında, UNHCR'in mültecilere uluslararası koruma sağlama yetisi, menşe ülkeleri ya da mutlak ikamet ülkeleri dışında olan ve yaygın şiddet veya kamu düzenini ciddi ölçüde bozan olaylardan kaynaklanan; hayatlarına, bedensel bütünlüklerine veya özgürlüklerine yönelik ciddi tehditler sebebiyle buralara dönemeyecek durumda olan ya da dönmek istemeyen bireyleri de kapsamaktadır.¹⁰

Afganistan bağlamında, yaygın şiddetten kaynaklanan ve hayata, bedensel bütünlüğe veya özgürlüğe yönelik tehdidin değerlendirilmesi amacıyla kullanılan göstergelere (i) bombalamalar, hava saldırıları, intihar saldırıları, el yapımı patlayıcıların (EYP) kullanımı ve kara mayınları dahil olmak üzere ayırım gözetmeyen şiddet eylemlerinden kaynaklanan sivil kayıp sayısı (bkz. Bölüm II.B.1); (ii) çatışmayla bağlantılı güvenlik olaylarının sayısı (bkz. Bölüm II.B.2) ve (iii) çatışma sebebiyle zorla yerinden edilmiş insanların sayısı (bkz. Bölüm II.E) dahildir. Ancak bu tür hususlar şiddetin doğrudan etkisiyle sınırlı değildir. Bunlar aynı zamanda tek başına veya birikimsel olarak hayata, bedensel bütünlüğe veya özgürlüğe yönelik tehdidi doğuran çatışma kaynaklı şiddetin uzun vadeli ve daha dolaylı sonuçlarını da kapsar.

Afganistan'daki olağanüstü koşullarda, ciddi ölçüde kamu düzenini bozan olaylardan kaynaklanan hayata, bedensel bütünlüğe veya özgürlüğe yönelik tehdidi değerlendirmeye ilişkin hususlara; ülkenin bazı kısımlarında, Hükümetin HKU'ları etkili bir şekilde kontrol etme yetisini kaybetmiş olması ve sivillere koruma sağlayamaması da dahildir. Mevcut bilgiler, bu alanlarda kişilerin hayatlarının kilit yönleri üstünde baskıcı ve zorlayıcı bir kontrolün uygulandığını ve bu kontrol şeklinin hukukun üstünlüğüne ve insan onuruna saygıya dayalı kamu düzenine zarar verdiğini göstermektedir. Bu tür durumlar, insan hakları ihlallerinin yaygın olarak yaşandığı bir ortamda sivil toplumu hedef alan şiddet ve tehdidin sistematik olarak kullanımıyla nitelendirilmektedir.

Bu bağlamda UNHCR, vakanın bireysel koşullarına bağlı olarak, hükümet yanlısı güçler ve HKU'lar arasındaki ya da farklı HKU'lar arasındaki çatışmaların sürdüğü alanlardan veya yukarıda bahsedilen şekilde HKU'ların etkin kontrolü altında olan alanlardan gelen bireylerin uluslararası korumaya gereksinim duyabilecekleri görüşündedir. 1951 Sözleşmesinde yer alan mülteci kriterlerini karşılamayan kişiler; yaygın şiddet veya ciddi ölçüde kamu düzenini bozan olaylardan kaynaklanan hayata, bedensel bütünlüğe ve özgürlüğe yönelik tehdit gerekçesine dayanarak UNHCR'in daha geniş yetki alanı kapsamında uluslararası koruma için uygun olabilir.

Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen Sözleşmeye ("1969 ABÖ Sözleşmesi")¹¹Taraf Devletlerde uluslararası koruma arayan ve 1951 Mülteci Sözleşmesinde yer alan kriterleri karşılamayan Afganlar ve Afganistan'dan gelen diğer kişiler, 1969 ABÖ Sözleşmesi Madde I(2) uyarınca mülteci statüsüne uygun olabilir. UNHCR bilhassa Afganistan'da hükümet yanlısı güçler ve HKU'lar ya da farklı HKU'lar arasında süregelen kontrolü ele geçirmeye yönelik çatışmaların sürdüğü alanlardan ve Afganistan'ın HKU'ların etkin kontrolü altında olan bölgelerinden gelenlerin, ciddi ölçüde kamu düzenini bozan olaylar sonucu baş gösteren hayatlarına, özgürlüklerine ve

⁹UNHCR, *Tamamlayıcı Koruma Şekilleri Aracılığıyla Sağlanan Koruma Dahil Olmak Üzere Uluslararası Koruma Sağlama*, 2 Haziran 2005, EC/55/SC/CRP.16, <http://www.refworld.org/docid/47fd1b49d.html>; BM Genel Kurulu, *Uluslararası Korumaya İlişkin Bilgi Notu*, 7 Eylül 1994, A/AC.96/830, <http://www.refworld.org/docid/3f0a935f2.html>.

¹⁰Örneğin bkz. UNHCR, *MM (İran) / İçişleri Bakanı - Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiseri Adına Yazılı Sunu*, 3 Ağustos 2010, C5/2009/2479, <http://www.refworld.org/docid/4c6aa7db2.html>, para. 10.

¹¹Afrika Birliği Örgütü, *Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen Sözleşme ("ABÖ Sözleşmesi")*, 10 Eylül 1969, 1001 B.M.A.D. 45, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b36018.html>. 1969 ABÖ Sözleşmesi Madde I'de yer alan "mülteci" teriminin tanımı *Mültecilerin Statüsü ve Mültecilere Karşı Muameleye İlişkin Bangkok İlkeleri* (Bangkok İlkeleri) Madde I'e dercedilmiştir. Bkz. Asya-Afrika Hukuki İstişare Örgütü (AAHİÖ), *Mültecilerin Statüsü ve Mültecilere Karşı Muameleye İlişkin Bangkok İlkeleri* (AAHİÖ'nün 1966 Mültecilerin Statüsü ve Mültecilere Karşı Muameleye İlişkin Bangkok İlkeleri Nihai Metni, 24 Haziran 2001'de Yeni Delhi'deki 40. AAHİÖ Oturumunda kabul edilmiştir), <http://www.refworld.org/docid/3de5f2d52.html>.

güvenliklerine yönelik tehdit sebebiyle mutlak ikamet ülkelerinden ayrılmak zorunda kaldıkları gerekçesiyle 1969 ABÖ Sözleşmesi Madde I(2) kapsamında uluslararası korumaya gereksinim duyabilecekleri görüşündedir.¹²

Cartegana Mülteciler Bildirisini (“Cartegana Bildirisi”)¹³ ulusal mevzuatlarına dercetmiş ülkelerden birinde uluslararası koruma arayışında olan Afgan sığınmacılar, Cartegana Bildirisi kapsamında mülteci statüsüne uygun olabilir. UNHCR özellikle Afganistan’da hükümet yanlısı güçler ve HKU’lar ya da farklı HKU’lar arasındaki çatışmaların sürdüğü alanlardan ve HKU’ların etkin kontrolü altında olan alanlardan gelen kişilerin ve 1951 Mülteci Sözleşmesinde yer alan kriterleri karşılamayan kişilerin, ciddi ölçüde kamu düzenini bozan koşullar sebebiyle hayatlarının, güvenliklerinin ve özgürlüklerinin tehdit altında olduğu gerekçesiyle Cartegana Bildirisi kapsamında uluslararası korumaya gereksinim duyabilecekleri görüşündedir.

Avrupa Birliği (AB) Üye Devletlerinde uluslararası koruma talebinde bulunan ve 1951 Sözleşmesinde yer alan mülteci kriterlerini karşılamayan Afganlar; Afganistan’da ciddi zarar görme riskiyle karşı karşıya kalacaklarına inanmak için önemli dayanaklar mevcutsa, AB Yönergesi 2011/95/EU (Vasıf Yönergesi) kapsamında ikincil korumaya uygun olabilir.¹⁴ Bu Kılavuz İlkeler dahilinde Bölüm II.C’de sunulan bilgiler ışığında, başvuru sahipleri, vakanın bireysel koşullarına bağlı olarak Devlet veya aktörleri ya da HKU’lar sebebiyle ilgili şekillerde ciddi zarar görme riskiyle (ölüm cezası¹⁵ veya idam veya işkence ya da gayri insani veya küçük düşürücü muamele veya cezalandırma) karşı karşıya oldukları gerekçesiyle Madde 15(a) veya Madde 15(b) kapsamında ikincil koruma ihtiyacı duyuyor olabilir.¹⁶ Aynı şekilde, Afganistan’ın uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmadan etkilenmeye devam ettiği göz önüne alındığında ve bu Kılavuz İlkeler dahilinde Bölüm II.B, II.C, II.D ve II.E’de sunulan bilgiler ışığında, çatışmadan etkilenen alanlardan gelen veya daha önce buralarda ikamet eden başvuru sahipleri, ayırım gözetmeyen şiddet sebebiyle hayatlarına ya da şahsa yönelik ciddi ve bireysel tehditle karşı karşıya oldukları gerekçesiyle Madde 15(c) kapsamında ikincil korumaya gereksinim duyuyor olabilir.

Afganistan’daki çatışmanın değişken niteliği göz önüne alındığında, Afganlar tarafından UNHCR’in yetki alanı veya bölgesel belgelerde yer alan tanımlar kapsamında uluslararası koruma başvurularının her biri başvuru sahibinin sunduğu kanıtlar ve Afganistan’daki durum ile ilgili güncel ve güvenilir diğer bilgiler ışığında, koruma ihtiyaçları değerlendirmesinin gelecek odaklı yapısına gereken önem verilerek dikkatli bir şekilde değerlendirilmelidir.

¹²1969 ABÖ Sözleşmesinde yer alan “ciddi ölçüde kamu düzenini bozan olaylar” ifadesinin anlamı için bkz. Marina Sharpe, *1969 ABÖ Mülteci Sözleşmesi ve Bireysel Mülteci Statüsü Belirleme Bağlamında Silahlı Çatışmadan ve Diğer Şiddet Durumlarından Kaçan Kişilerin Korunması*, Ocak 2013, <http://www.refworld.org/docid/50fd3ed2.html>; Alice Edwards, “Afrika’da Mülteci Statüsü Belirleme”, *14 Afrika Uluslararası ve Karşılaştırmalı Hukuk Dergisi* 204-233 (2006); UNHCR, *Sınırları Genişletmek veya Kapsamı Daraltmak? Otuz Yıl Sonra ABÖ Mülteci Tanımının Çözümlemesini Yapma*, Nisan 2005, ISSN 10 20-7473, <http://www.refworld.org/docid/4ff168782.html>.

¹³*Cartegana Mülteciler Bildirisi, Orta Amerika, Meksika ve Panama’da Mültecilerin Uluslararası Korunmasına İlişkin Kolokyum*, 22 Kasım 1984, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b36ec.html>. Cartegana Bildirisi bağlayıcı olmayan bir bölgesel araca dahil olsa da, Cartegana mülteci tanımı, özellikle 15 iç hukuk ve Devlet uygulamasına dercedilmesi dolayısıyla bölgede özel bir konuma ulaşmıştır. Cartegana Bildirisinde yer alan mülteci tanımının yorumlanması konusunda yönlendirme için bkz: UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler Sayı 12: 1951 Sözleşmesi Madde 1A(2) ve/veya Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü Kapsamında Silahlı Çatışma ve Şiddet Durumları İle İlişkili Mülteci Statüsü Talepleri ve Bölgesel Mülteci Tanımları*, 2 Aralık 2016, HCR/GIP/16/12, <http://www.refworld.org/docid/583595ff4.html>, para. 61-85.

¹⁴Vasıf Yönergesi kapsamında kişinin karşı karşıya olabileceği ciddi zarar riski (a) ölüm cezası veya idam; ya da (b) başvuru sahibinin menşei ülkede işkence görmesi ya da gayri insani veya küçük düşürücü muameleyle maruz kalması veya cezalandırılması; ya da (c) uluslararası nitelikte veya iç silahlı çatışma durumlarında ayırım gözetmeyen şiddet sebebiyle bir sivilin hayatına ya da şahsına yönelik ciddi ve bireysel tehdit olarak tanımlanır. Avrupa Birliği, *Mülteciler veya İkincil Koruma için Uygun Kişiler için Tek Tip Statü Amacıyla Üçüncü Ülke Uyrıklarının ya da Vatanlız Kişilerin Uluslararası Korumadan Faydalanan Kişiler Olarak Nitelendirilmesine ve Sağlanacak Korumanın İçeriğine İlişkin (Değiştirilmiş) Standartlar Hakkında 2011/95/EU sayılı Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi Yönergesi*, 13 Aralık 2011, <http://www.refworld.org/docid/4f06fa5e2.html>, Md. 2(f), 15.

¹⁵Afganistan’ın yeniden düzenlenen ve 15 Şubat 2018 tarihinde yürürlüğe giren Ceza Kanunu Madde 170’de ölüm cezası gerektirebilecek suçlar listelenmiştir. Afganistan, *Ceza Kanunu*, 1260 sayı ve 15 Mayıs 2017 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır (resmi olmayan İngilizce çevirisi UNHCR ile kayda geçirilmiştir). Buna ek olarak Ceza Kanunu Madde 1 kapsamında, *hudud* suçlarından suçlu bulunanlar Şeriat hukukunda Hanefi içtihatlarının ilkeleri doğrultusunda cezalandırılır; *hudud* cezalarına idam ve reem dahildir. Ayrıca bkz. Hossein Gholami, *Afgan Hukukunun ve Ceza Yargılamasının Temel Kavramları*, tarihsiz, http://www.auswaertiges-amt.de/ae/servlet/cont*blob/343976/publicationFile/3727/Polizei-Legal-Manual.pdf; Cornell Hukuk Fakültesi, *Idam Cezası Veri Tabanı*, <http://www.deathpenaltyworldwide.org/country-search-post.cfm?country=Afganistan>.

¹⁶Başvuru sahiplerinin 1951 Sözleşmesinde yer alan bir gerekçe sebebiyle bu tür muamele riskiyle karşı karşıya oldukları durumlarda, bu başvuru sahiplerine Sözleşme kapsamında mülteci statüsünün tanınması gerektiği belirtilmelidir (Mülteci Sözleşmesi Madde 1F kapsamında korumanın ilgili lehinde değerlendirilmesi ilkesi haricinde tutulmadıkları sürece); yalnızca ciddi zarar görme riski ve Sözleşmenin gerekçelerinden biri arasında bağlantı noktası bulunmadığı durumda başvuru sahibine ikincil koruma sağlanmalıdır.

3. Dahili kaçış veya Yer Değiştirme Alternatifi (DKA/YDA)

HKU'ların etkin kontrolü altındaki bölgelerde gerçekleştirdiği ciddi ve yaygın insan hakları ihlallerinin mevcut kanıtları ve Devletin söz konusu alanlarda koruma sağlayamadığı göz önünde bulundurulduğunda, önerilen yer değiştirme alanında HKU'nun önde gelenleri ile önceden kurulmuş bağları olan kişilerin istisna oluşturabilecekleri de dikkate alınmak üzere, **UNHCR ülkenin HKU'ların etkin kontrolü altında olan alanlarda bir DKA/YDA'nın mevcut olmadığını düşünmektedir.**

Yine UNHCR, ülkenin hükümet yanlısı güçler ile HKU'lar arasında ya da farklı HKU'lar arasındaki çatışmanın sürdüğü alanlarında da bir DKA/YDA'nın mevcut olmadığını görüşmektedir.

Afganistan'ın HKU'ların kontrolü altında olmayan ve devam etmekte olan çatışmadan etkilenmeyen bölgelerinde DKA/YDA mevcudiyetinin değerlendirmesi hakkında daha ayrıntılı yönlendirme için bu kılavuz ilkelerdeki Bölüm III.C.1 (uygunluk analizi) ve Bölüm III.C.2'ye (akla yatkinlik analizi) başvurabilirsiniz.

Önerilen DKA/YDA bölgesi olan Kabil ile ilgili olarak UNHCR, aşağıdaki şekilde yönlendirmelerde bulunmuştur (bkz. Bölüm III.C.4). Önerilen DKA/YDA olarak Kabil'in **uygunluğunu** ve bilhassa başvuru sahibinin hayatı, güvenliği, özgürlüğü ve sağlığını tehdit eden ciddi riskler dahil olmak üzere ciddi bir zarar görme riskini veya ciddi ayrımcılık türlerinden biri ile karşı karşıya kalma riskini değerlendirecek olan başvuru sahipleri, Kabil'deki sivillerin güvenlik durumu ile ilişkili olumsuz eğilimlere gereken özeni göstermelidir. Bu esnada özellikle UNAMA'nın 2017'de "Kabil şehrindeki ayırım gözetmeyen saldırılar başta olmak üzere, Kabil ilinde halen en yüksek seviyelerde sivil kayıpların yaşandığını belgelediğini" belirttiği Şubat 2018 tarihli sivillerin korunmasına dair yıllık rapor üzerinde durulmalıdır. Kabil ilinde belgelenen 1.831 sivil kayıptan (479 ölü, 1.352 yaralı) %88'i, hükümet karşıtı unsurların Kabil şehrinde gerçekleştirdiği intihar saldırıları ve koordineli saldırıların sonucunda yaşanmıştır.¹⁷ UNAMA'nın bildirdiği üzere, 2017'de intihar saldırıları ve koordineli saldırılardan kaynaklı sivil kayıpların sayısı, 2017'de Afganistan'da bu tür saldırılardan kaynaklanan tüm sivil kayıplarının %70'ini teşkil etmektedir.¹⁸

UNHCR'a göre Kabil'de günlük ekonomik ve sosyal faaliyetlere katılan sivillerin, tüm şehri etkisi altına alan yaygın şiddete kurban gitme riski söz konusudur.¹⁹ Bu tür faaliyetler arasında iş yerine gitmek ve işyerinden gelmek, hastane veya kliniklere gitmek ya da okula gitmek; işportacılık gibi geçimini sokaklardan sağlamak için yapılan faaliyetler ve bunların yanı sıra insanların toplandığı pazar, cami gibi yerlere gitmekten söz edilebilir.

Kabil'in önerilen bir DKA/YDA olarak **akla yatkinliğini** değerlendirmek için, başvuru sahibinin Kabil'de aşağıdakilere erişimi sağlanmalıdır:

- (i) barınma;
- (ii) içme suyu ve sanitasyon, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi temel hizmetler;
- (iii) geçim imkanları veya makul bir yaşam standardına erişimi sağlamak için kanıtlanmış ve sürdürülebilir destek.

Bu anlamda karar vericiler tarafından dikkate alınacak olan konuyla ilgili bilgiler, insani aktörler ve gelişim aktörleri tarafından Kabil'in hazmetme kapasitesinin kısıtlı olmasıyla ilgili olarak ifade edilen ciddi endişeleri de içerir. 2001'de eski Taliban rejiminin düşmesinden bu yana, Kabil Şehri Bölgesinde

¹⁷UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 4.

¹⁸Aynı belgede, sf. 29.

¹⁹Avrupa İltica Destek Ofisi (EASO) değerlendirmesinde "Başkent dahil olmak üzere Kabil ilinde ayırım gözetmeyen bir şiddetin yaşandığından" söz edilmiştir. EASO, *Ülke Kılavuzu*, Afganistan, Haziran 2018, <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/easo-country-guidance-afghanistan-2018.pdf>, sf. 83. EASO'nun vardığı sonuç, EASO, *Afganistan: Güvenlik Durumu: Güncelleme*, Mayıs 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b3be4ad4.html>, Bölüm 2.1 (sf. 25-34); EASO, *Afganistan'ın Güvenlik Durumu*, Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5ac603924.html>, Bölüm 2.1 (sf. 69-74) ve Bölüm 2.15 (sf. 153-157) belgesine dayalıdır. Ayrıca bkz. Lyon İdari Temyiz Mahkemesi, 13 Mart 2018, *17LY02181 - 17LY02184 sayılı kararlar*, <http://www.asylumlawdatabase.eu/en/case-law/france-administrative-court-appeal-lyon-13-march-2018-nos-17ly02181-%E2%80%93-17ly02184#content>; Mahkeme, Afganistan topraklarında iç silahlı çatışmanın süregeldiği ve Kabil bölgesi ve Kabil şehrindeki durumu, bu iç silahlı çatışmadan kaynaklı olarak ayırım gözetmeyen şiddeti doğurduğu yönünde karar almıştır. Ayrıca bkz. Nantes İdari Mahkemesi, 8 Haziran 2018, *17NT03167 ve 17NT03174 sayılı kararlar*, <http://www.asylumlawdatabase.eu/sites/www.asylumlawdatabase.eu/files/aldfiles/CAA%20Nantes%20-%208%20juin%202018%20-%2017NT03167-74%20-%20Dubin%20Belgique%20ricochet%20afghanistan%20%281%29.pdf>; Mahkeme Kabil şehrindeki durum ile ilgili olarak aynı sonuca varmıştır.

Afganistan'ın en büyük nüfus artışı yaşanmıştır. Resmi nüfus tahminlerine göre Kabil Şehri Bölgesinde 2016 yılına kadar 5 milyon kişi ikamet ederken, bunların %60'ı Kabil şehrindeydi.²⁰

Buna ilaveten Bölüm II.F'de belirtildiği gibi, 2016 yılında İran ve Pakistan'dan bir milyon Afgan geri dönüş yapmıştır; bunu takiben 2017 yılında 620.000 kişilik bir geri dönüş daha yaşanmıştır. Afganistan'daki Koruma Kümesi, 2016'daki geri dönüşlerden sonra fakat 2017'deki geri dönüşlerin çoğundan önce, bir başka deyişle Nisan 2017'de şunları ifade etmiştir; "[Pakistan ve İran'dan] geri dönüşlerdeki büyük artış, birçok Afgan gitgide kötüleşen çatışmadan ötürü menşe bölgelerine geri dönemeyen ÜYEK'lerden oluşan topluluklara katıldığı için, Afganistan'ın ana il ve ilçe merkezlerindeki halihazırda son derece zorlanmış olan hazmetme kapasitesinin üzerine büyük bir yük bindirmiştir. [...] Kısıtlı iş imkanları olan ve hiçbir sosyal koruma ağı bulunmayan, kötü barınma koşullarında yaşayan yerinden edilmiş kişiler hem günlük yaşantılarında artan koruma riskleriyle karşı karşıya kalmakta hem de çocuk işçilik, erken yaşta evlilik, gıda miktarı ve kalitesinde düşüş gibi olumsuz başa çıkma stratejilerine başvurmaya ve ikincil yerinden edilmeye zorlanmaktadır."²¹

2016-2017 Afganistan Yaşam Koşulları Araştırmasına göre, Afganistan'ın şehir nüfusunun %72,4'ü gecekonduarda, resmi olmayan yerleşkelerde veya elverişsiz barınma koşullarında yaşamaktadır.²² Uluslararası Büyüme Merkezi Ocak 2018'de şunları ifade etmiştir; "Kabil son otuz yılda hızlı bir kentleşmeye tanık olmuştur. Şehirdeki nüfus artışı, şehrin vatandaşlara gereken altyapıyı, hizmetleri ve iş imkanlarını sağlama kapasitesini aşmakta, bu durum ise şehir nüfusunun %70'ini barındıran resmi olmayan yerleşkelerin yaygın bir şekilde ortaya çıkmasına yol açmaktadır."²³

Afganistan'daki yükselen yoksulluk düzeylerine dair genel endişelerin olduğu bir arka planda ve 2007-2008'de %34 olan ulusal yoksulluk sınırının altında yaşayan nüfus oranının 2016-2017'de %55'e çıkmasıyla birlikte,²⁴ Asya Vakfı'nın 2017 tarihli Afgan Halkı Araştırması sonucunda kötüye giden finansal durum algılarının en fazla (%43,9) Merkez/Kabil bölgesinde yaygın olduğu bulgusu elde edilmiştir.²⁵ Ocak 2017'de ise Kabil'in resmi olmayan yerleşkelerindeki hanelerin %55'inin ciddi açlık tehdidi altında olduğu bildirilmiştir.²⁶

OCHA'nın 2018 İnsani İhtiyaçlara Genel Bakış raporunda Kabil, "çatışmalardan en çok etkilenen" 10 ilden biri olmuştur.²⁷ Yine İnsani İhtiyaçlara Genel Bakışta belirtildiği üzere; "hem ÜYEK hem de geri dönüş yapan kişi nüfusunun ana ve temel hizmetlere erişimin yanı sıra gelir ve geçim kaynakları arayışı içerisinde bir araya geldiği Kabil ve Celalabad Şehri dahil olmak üzere, özellikle büyük şehir merkezlerinde ihtiyaçlar belirgin düzeydedir. Bu iki ildeki insani ihtiyaçlar, ülke içinde yerinden edilme ve sınır ötesi akınlardan doğan tüm ihtiyaçların %42'sini teşkil etmektedir."²⁸

Önerilen bir DKA/YDA bölgesi olarak Kabil'in uygunluk ve akla yatkınlık analizi ile ilgili hususların arka planı düşünüldüğünde ve genel çatışma durumu ile insan hakları ihlallerinin yanı sıra bunların daha geniş kapsamlı sosyoekonomik bağlam üzerindeki olumsuz etkisi dikkate alındığında, **UNHCR Kabil'de bir DKA/YDA'nın genel anlamda mümkün olmadığı kanaatinde**dir.

²⁰ UN Habitat ve Afganistan İslam Cumhuriyeti Hükümeti, 2016 Afganistan Şehir Bölgeleri Haritası, 15 Temmuz 2016, <https://unhabitat.org/atlas-of-afghan-city-regions-2016/#>, sf. xvii.

²¹ Afganistan Koruma Kümesi, Afganistan, Nisan 2017, http://www.globalprotectioncluster.org/assets/files/field_protection_clusters/Afghanistan/files/factsheets/201704-protection-cluster-factsheet_en.pdf, sf. 2.

²² Bu tahmin, sürdürülebilir şehirler ve topluluklar için Milenyum Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 11.1.1 sayılı göstergesi kapsamında, gecekonduları belirleme kriterlerine dayalı olarak yapılmıştır. "Gecekondu ve elverişsiz barınma tanımı; barınmanın devamlılığı, aşırı yoğunluk, içme suyu ve sanitasyona erişim, teminat gibi bileşenleri içerir." Merkezi İstatistik Kurumu, 2016-2017 Afganistan Yaşam Koşulları Araştırması: Öne Çıkan Olaylar Raporu, 2018, [http://cso.gov.af/Content/Files/Surveys/ALCS/Final%20English%20ALCS%20Highlight\(1\).pdf](http://cso.gov.af/Content/Files/Surveys/ALCS/Final%20English%20ALCS%20Highlight(1).pdf), sf. 2, 10.

²³ Uluslararası Büyüme Merkezi, Kabil'deki Resmi Olmayan Yerleşkelere İlişkin Politika Seçenekleri, Ocak 2018, <https://www.theigc.org/wp-content/uploads/2018/01/Policy-options-for-Kabuls-informal-settlements-19.01.188.pdf>, sf. 2. Uluslararası Büyüme Merkezi, London School of Economics (LSE [Londra Ekonomi Okulu]) ve Oxford Üniversitesi tarafından yönetilmektedir.

Merkezi İstatistik Kurumu, 2016-2017 Afganistan Yaşam Koşulları Araştırması: Öne Çıkan Olaylar Raporu, 2018, [http://cso.gov.af/Content/Files/Surveys/ALCS/Final%20English%20ALCS%20Highlight\(1\).pdf](http://cso.gov.af/Content/Files/Surveys/ALCS/Final%20English%20ALCS%20Highlight(1).pdf), sf. 6-7.

²⁵ Asya Vakfı, 2017'de Afganistan: Afgan Halkı Araştırması, Kasım 2017, <https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2017/11/2017-Afghan-Survey-report.pdf>, sf. 67; ayrıca bkz. sf. 7, 29, 30, 32.

²⁶ REACH, Resmi Olmayan Yerleşkelerde Gıda Güvenliği Değerlendirmesi: Afganistan, Ocak 2017, http://fcluster.org/sites/default/files/documents/reach_afg_report_informal_settlement_food_security_assessment_January_2017.pdf, sf. 34.

²⁷ OCHA, Afganistan: 2018 İnsani İhtiyaçlara Genel Bakış, 1 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5b0678957.html>, sf. 18.

²⁸ Aynı belgede. Kabil'deki barınma, temel hizmetler ve geçim imkanlarına erişim ile ilgili daha fazla bilgi için bkz. Avrupa İltica Destek Ofisi (EASO), Afganistan Menşe Ülke Bilgisi Raporu: Kabil, Mezar-ı Şerif ve Herat Şehirlerinde Temel Sosyoekonomik Göstergeler, Devlet Koruması ve Hareketlilik, Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59a527ca4.html> ve bu belgelerde bahsi geçen kaynaklar.

4. Mülteci Statüsü Haricinde Tutmaya İlişkin Mülahazalar

Afganistan'ın uzun yıllardır devam eden silahlı çatışmalar tarihi boyunca yaşanan ciddi insan hakları ihlalleri ve uluslararası insani hukuk ihlalleri ışığında, Afgan sığınmacıların bireysel taleplerinde 1951 Sözleşmesi Madde 1F kapsamında mülteci statüsü haricinde tutmaya ilişkin hususlar ortaya çıkabilir. Özellikle aşağıdaki profiller dikkatli bir şekilde ele alınmalıdır:

- (i) Komünist rejimlerin eski yetkililerinin yanı sıra KhAD/WAD görevlileri dahil olmak üzere silahlı güçlerin ve istihbarat/güvenlik organlarının eski mensupları;
- (ii) Komünist rejimler sırasında ve sonrasında silahlı grupların ve milis güçlerin eski mensupları;
- (iii) HKU'ların (eski) mensupları ve komutanları;
- (iv) Ulusal Güvenlik Direktörlüğü (UGD), Afgan Ulusal Polisi (AUP) ve Afgan Yerel Polisi (AYP) dahil olmak üzere Afganistan Ulusal Güvenlik ve Savunma Güçleri (AUGSG) (eski) mensupları;
- (v) Paramiliter grupların ve milislerin (eski) mensupları ve;
- (vi) Organize suçla karışmış grupların ve ağların (eski) mensupları.

II. Afganistan'daki Duruma Genel Bakış

A. Afganistan'daki Başlıca Gelişmeler

Uluslararası nitelikte olmayan bir çatışma, uluslararası askeri güçler tarafından desteklenen Afganistan Ulusal Güvenlik ve Savunma Güçlerini (AUGSG) bir dizi hükümet karşıtı unsurla (HKU) karşı karşıya getirmeye devam ederek Afganistan'ı etkilemektedir.²⁹ BM Genel Sekreterine göre, Afganistan olağanüstü güvenlik, siyasi ve ekonomik zorluklarla karşı karşıya gelmeye devam etmektedir.³⁰ Genel güvenlik durumunun kötüye gitmeye devam ettiği bildirilmiş olup³¹ bu durum "aşınmakta olan bir açmaz" olarak tarif edilmiştir.³²

1. Afganistan'daki Çatışma İle İlişkili Gelişmeler

AUGSG'nin başkentleri ve büyük şehir merkezlerini savunma konusunda genel anlamda başarılı olduğu, fakat kırsal alanlarda Taliban'a ciddi toprak kaybettiği bildirilmiştir. Bununla birlikte AUGSG'nin sürekli yaşanan yüksek kayıp oranlarından ve ahlaki çöküşten de etkilendiği belirtilmiştir.³³

Taliban'ın Ocak 2018 itibarıyla Afganistan'ın tüm bölgelerinin %43,7'sini kontrolü altına aldığı veya bu bölgelerde mücadele verdiği bildirilmiştir³⁴. Taliban Kabil'deki ve diğer büyük kentsel alanlardaki saldırılarını yoğunlaştırmış ve Afgan güvenlik güçlerine saldırıyı odak noktası haline getirerek yüksek sayıda kayba neden olmuştur.³⁵ 2017 yılı boyunca Taliban bölgelerin idari merkezlerini ele geçirmeyi hedefleyen çok sayıda büyük ölçekli operasyon yürütmüş; bu merkezlerden kimilerini istila ederek geçici kontrolü altına almayı başarmıştır.³⁶ Taliban'ın aynı zamanda çoğunlukla kırsal topraklardaki kontrolünü pekiştirdiği, bu sayede özellikle Afganistan'ın kuzeyinde daha sık saldırı girişimlerinde bulunduğu bildirilmiştir.³⁷

²⁹UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/75a854a614.html>, sf. 56; BMGS, *Birleşmiş Milletler Afganistan Yardım Misyonu Stratejik İncelemesi Hakkında Özel Rapor*, 10 Ağustos 2017, A/72/312-S/2017/696, <http://www.refworld.org/docid/599301c49.html>, para. 9.

³⁰BM Genel Sekreteri (BMGS), *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ae879b14.html>, sf. 1-10.

³¹İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW), *"Hiçbir Yer Güvenli Değil" Afganistan'da İsyancılar Sivillere Saldırıyor*, 8 Mayıs 2018, https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/afghanistan0518_web_1.pdf, sf. 8-11; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ae879b14.html>, para. 17. "Güvenlik Konseyi, Hakkani ağı dahil olmak üzere Taliban, El-Kaide, IŞİD (DAEŞ) işbirlikçileri ve diğer terörist gruplar, şiddet ve aşırılık yanlısı gruplar, yasadışı silahlı gruplar, suçlular ve yasadışı uyuturucu üretimi, ticareti ve satıcılığı yapan kişiler tarafından Afganistan'ın güvenliği ve istikrarına yönelik devam eden tehditler ile ilgili endişesini yinelemektedir." BMGK, *Güvenlik Konseyi Başkanının Açıklaması*, 19 Ocak 2018, S/PRST/2018/2, <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s.prst.2018.2.pdf>, sf. 1-2. Ayrıca bkz. HRW, *2018 Dünya Raporu: Afganistan*, 18 Ocak 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a61eeac4.html>; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Eylül 2017, A/72/392-S/2017/783, <http://www.refworld.org/docid/59c3a9f64.html>, para. 20; BMGS, *Birleşmiş Milletler Afganistan Yardım Misyonu Stratejik İncelemesi Hakkında Özel Rapor*, 10 Ağustos 2017, A/72/312-S/2017/696, <http://www.refworld.org/docid/599301c49.html>, para. 14; Pajhwok Afghan News, *Afganistan'daki İsyancı Gruplar: Genel Bir Bakış*, 11 Nisan 2017, <http://peace.pajhwok.com/en/armed-group/rebel-groups-afghanistan-run-through>.

³²Güvenlik Konseyi Raporu, *Mart 2018 Aylık Tahminler*, 28 Şubat 2018, http://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2018-03/afghanistan_24.php. "Son yıllarda Taliban'ın ülkenin büyük bir kısmını etkisi altına alması ve belli bir ölçüde kontrol etmesi nedeniyle genel güvenlik durumu kötüye gitmiştir. [...] Bu durum, Taliban'ın mücadele ettiği toprakları arttırması ve bazı bölgelerdeki kontrolünü pekiştirmesiyle "aşınmakta olan bir açmaz" olarak tarif edilmiştir." BMGS, *Birleşmiş Milletler Afganistan Yardım Misyonu Stratejik İncelemesi Hakkında Özel Rapor*, 10 Ağustos 2017, A/72/312-S/2017/696, <http://www.refworld.org/docid/599301c49.html>, para. 14.

³³KDM ve AUGSG, AUGSG'nin kapasitesini arttırmak amacıyla dört yıllık bir plan geliştirmiş olup hedefleri arasında 2018 ve 2019'da karşı saldırılara başlayarak kesin sonuçlara ulaşmak vardır. BMGS, *Birleşmiş Milletler Afganistan Yardım Misyonu Stratejik İncelemesi Hakkında Özel Rapor*, 10 Ağustos 2017, A/72/312-S/2017/696, <http://www.refworld.org/docid/599301c49.html>, para. 15.

³⁴Afganistan'ın Yeniden Yapılandırılması İçin Özel Baş Denetmen (AYYÖBD), *ABD Kongresine Sunulan Üç Aylık Rapor*, 30 Nisan 2018, <https://www.sigar.mil/pdf/quarterlyreports/2018-04-30qr.pdf>, sf. 86.

³⁵HRW, *"Hiçbir Yer Güvenli Değil" Afganistan'da İsyancılar Sivillere Saldırıyor*, 8 Mayıs 2018, <https://www.hrw.org/report/2018/05/08/no-safe-place/insurgent-attacks-civilians-afghanistan>, sf. 1, 14-26. "İsyancılar birkaç yıldır daha sofistike ekipmanlar kullanmaya başlamış ve bazı yerlerde Afgan güçleriyle asimetrik cepheleşmenin aksine doğrudan karşılıklı cepheleşmeye girmiştir. ICG, *Afganistan'da Tehlikeli Bir Gerilim Artışı*, 31 Ocak 2018, <https://www.crisisgroup.org/asia/south-asia/afghanistan/dangerous-escalation-afghanistan>.

³⁶BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ae879b14.html>, para. 16; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Aralık 2017, A/72/651-S/2017/1056, <http://www.refworld.org/docid/5a56465c4.html>, para. 18-19; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Eylül 2017, A/72/392-S/2017/783, <http://www.refworld.org/docid/59c3a9f64.html>, para. 17; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Haziran 2017, A/71/932-S/2017/508, <http://www.refworld.org/docid/5a2563924.html>, para. 15.

³⁷AAA, *Faryab Savaşı: Afganistan'ın En Büyük Cephe Hatlarından Birinde Savaş Yoğunlaşıyor*, 12 Mart 2018, <https://www.afghanistan-analysts.org/battle-for-faryab-fighting-intensifies-on-one-of-afghanistans-major-frontlines/>; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ae879b14.html>, para. 16; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Aralık 2017, A/72/651-S/2017/1056, <http://www.refworld.org/docid/5a56465c4.html>, para. 18-19; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Eylül 2017, A/72/392-S/2017/783, <http://www.refworld.org/docid/59c3a9f64.html>, para. 16. ICRC 2017 yılında personelin ve sağlık tesislerinin hedef alındığı bir dizi saldırıdan ötürü Afganistan'ın kuzey bölgelerindeki faaliyetlerini sonlandırmaya zorlanmıştır. ICRC, *Afganistan: ICRC*

BM Genel Sekreteri (BMGS) Şubat 2018'de barış müzakerelerinde çok az ilerleme kaydedildiğini bildirmiştir.³⁸ HKU kaynaklı devam etmekte olan güvenlik tehditleri ve hedef odaklı saldırıların yaşandığı bir ortamda, Yüksek Barış Konseyinin (YBK) Taliban ile uzlaşma çabalarının yeterince etkili olmadığı belirtilmiştir.³⁹ YBK 6 Aralık 2017'de Afganistan Hükümetinin, barış müzakerelerini başlatmak amacıyla Taliban'ın Kabil'de bir siyasi makam açmasına izin verdiğini duyurmuştur.⁴⁰ 28 Şubat 2018'de ise Devlet Başkanı Gani, herhangi bir ön koşul olmaksızın ve Taliban'ın Afgan siyasetindeki rolünü tanımak suretiyle, Taliban'ı doğrudan resmi barış görüşmelerine davet etmiştir.⁴¹ Buna karşın Taliban 25 Nisan 2018 tarihinde barış sürecini açıkça reddettiğinin bir göstergesi olarak "al-Khandaq Operasyonu" adını verdiği ve her yıl düzenlediği bahar saldırısını gerçekleştirerek yanıt vermiştir.⁴² YBK'nın çok sayıda kadın üyesi olmasına karşın, kadın hakları aktivistleri tarafından sürekli yapılan katılım çağrılarına rağmen kadınların halen barış görüşmelerinin dışında bırakıldığı ifade edilmiştir.⁴³

Devlet Başkanı Gani, 7 Haziran 2018'de Taliban ile 12-19 Haziran 2018 tarihlerinde tek taraflı ve geçici bir ateşkes ilan etmiştir; bu olay Ramazan ayının sonuna denk gelmiştir.⁴⁴ Taliban AUGSG ile üç günlük bir ateşkes ilan etmiş olmasına rağmen,⁴⁵ 12 Haziran tarihinde Gazne ilinin güneydoğusunda bir Taliban saldırısı gerçekleştirildiği bildirilmiştir.⁴⁶ Bu saldırıya rağmen Devlet Başkanı Gani 16 Haziran 2018'de tek taraflı ateşkesi 10 gün uzatmış ve Afganistan Hükümetinin Taliban ile kapsamlı müzakerelere hazır

Ülkedeki Mevcudiyetini Azaltıyor, 9 Ekim 2017, <https://www.icrc.org/en/document/afghanistan-icrc-reduces-its-presence-country>.

³⁸BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ae879b14.html>, para. 3. Ayrıca bkz. AAA, *Laf Var İcraat Yok: 2017, Afganistan'da Barış (Görüşmeleri) Açısından Kayıp Bir Yıl Daha*, 24 Ocak 2018, <https://www.afghanistan-analysts.org/words-no-deeds-2017-another-lost-year-for-peace-talks-in-afghanistan/>; Pajhwok Afghan News, *Şimdiye Kadar Taliban İle Doğrudan Görüşme Yapılmadı: Khapalwak*, 16 Ocak 2018, <https://www.pajhwok.com/en/2018/01/16/so-far-no-direct-talks-taliban-khapalwak>.

³⁹Ocak 2018'de Taliban, Kabil'de kalabalık bir alanda patlayıcı dolu bir ambulansı havaya uçurmuş, tahmini olarak 95 kişinin ölümüne 158 kişinin de yaralanmasına sebep olmuştur. Taliban'ın Yüksek Barış Konseyi ofislerinin bulunduğu yoğun bölgede yer alan Yüksek Barış Konseyi kontrol noktasını hedef aldığı belirtilmiştir. France 24, *Savaş ve Barış Stratejileri Afganistan'ı Amanlı Bir Karmaşaya Sürüklüyor*, 1 Şubat 2018, <http://www.france24.com/20180131-afghanistan-war-peace-strategy-muddle-taliban-violence>. Ayrıca bkz. Arab News, *Afganistan'ın Terörle Mücadele Stratejisini Değiştirme Vakti Geldi*, 4 Şubat 2018, <http://www.arabnews.com/node/1239411>; RFE/RL, *Kabil Oteli Saldırısında "Dört ABD Vatandaşı Yaşamını Yitirdi" İki Kişi Yaralandı*, 25 Ocak 2018, <https://www.rferl.org/a/afghanistan-kabil-hotel-terror-attack-us-casualties/28996076.html>; New York Times, *Barış Çabaları Afganistan'daki Bir Başka Bombalı Saldırı Zayıfatı Olabilir*, 1 Temmuz 2017, <https://www.nytimes.com/2017/06/01/world/asia/peace-talks-with-taliban-may-be-another-casualty-of-bombing-in-afghanistan.html>.

⁴⁰Pajhwok Afghan News, *"Plan-II" iHükümetin Barış Önerisi Başarısız Olursa: Khapalwak*, 14 April 2018, <https://www.pajhwok.com/en/2018/04/14/%E2%80%98plan-ii%E2%80%99-if-government%E2%80%99s-peace-offer-fails-khapalwak>; Salaam Times, *Gani Taliban İle Barış Görüşmeleri Planını Açıkladı*, 28 Şubat 2018, http://afghanistan.asia-news.com/en_GB/articles/cnmi/st/features/2018/02/28/feature-01; AAA, *Laf Var İcraat Yok: 2017, Afganistan'da Barış (Görüşmeleri) Açısından Kayıp Bir Yıl Daha*, 24 Ocak 2018, <https://www.afghanistan-analysts.org/words-no-deeds-2017-another-lost-year-for-peace-talks-in-afghanistan/>; Pajhwok Afghan News, *Taliban Afganistan'da İstedığı Yerde Makam Açabilir: YBK*, 12 Aralık 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/12/12/taliban-can-open-office-everywhere-afghanistan-hpc>.

⁴¹New York Times, *Taliban'a Emsali Görülmemiş Bir Barış Önerisi*, 11 Mart 2018, <https://www.nytimes.com/2018/03/11/opinion/peace-taliban.html>.

⁴²Salaam Times, *3 Ulusun Dini Alimleri Jakarta'da Bir Araya Gelerek Taliban'ı Barışa Sevk Etti*, 11 Mayıs 2018, http://afghanistan.asia-news.com/en_GB/articles/cnmi/st/newsbriefs/2018/05/11/newsbrief-03; Salaam Times, *Bombalar, Silahlı Çatışmalar Kabil'i Sarstıkça Afgan Güçleri Çözüm Arayışını İki Misline Çıkartıyor*, 9 Mayıs 2018, http://afghanistan.asia-news.com/en_GB/articles/cnmi/st/features/2018/05/09/feature-01.

⁴³Dış İlişkiler Konseyi, *Afganistan-Taliban Barış Görüşmelerine Kadın Müzakereciler Dahil Edilmelidir*, 22 Mart 2018, <https://www.cfr.org/blog/afghanistan-taliban-peace-talks-must-include-women-negotiators>; Women's Regional Network [Bölgesel Kadın Ağ] (Afganistan, Pakistan, Hindistan), *Afganistan Yüksek Barış Konseyi: Esas Farkı Yaratan Kadınlardır*, 17 Ocak 2018, <https://www.womensregionalnetwork.org/single-post/2018/01/16/Afganistan-High-Peace-Council-Women-Make-the-Difference>; UNAMA, *Barış İçin Afgan Kadınların Siyasi Katılımı Zorunludur: Pençşir Liderleri*, 14 Kasım 2017, <https://unama.unmissions.org/afghan-women%E2%80%99s-political-participation-essential-peace-say-panjshir-leaders>.

⁴⁴Tolo News, *Afganistan Hükümeti Taliban İle Ateşkes İlan Etti*, 7 Haziran 2018, <https://www.tolonews.com/afghanistan/afghan-govt-announces-ceasefire-taliban>; Al Jazeera, *Afganistan Devlet Başkanı Taliban İle Geçici Ateşkes İlan Etti*, 7 Haziran 2018, <https://www.aljazeera.com/news/2018/06/afghan-president-announces-temporary-ceasefire-taliban-180607073341954.html>.

⁴⁵Afganistan İslam Emriği, *Micahtiler Liderinin Ramazan Bayramındaki Bildirileri*, 9 Haziran 2018, <https://alemarah-english.com/?p=30187>. Ayrıca bkz. BBC, *Afganistan Taliban Tarihinde İlk Kez Üç Günlük Ateşkes Razı Oldu*, 9 Haziran 2018, <https://www.bbc.com/news/world-asia-14423032>; Reuters, *Afganistan Taliban Beklenmedik Ramazan Bayramı Ateşkesi İle Umuları Yeşertti*, 9 Haziran 2018, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-ceasefire/afghan-taliban-offer-surprise-eid-holiday-ceasefire-idUSKCN1J5050?il=0>.

⁴⁶Khaama Press, *Taliban Ateşkesin İlk Gününde Mukur İlçesinde Koordineli Bir Saldırı Düzenledi*, 12 Haziran 2018, <https://www.khaama.com/taliban-launch-coordinated-attack-on-moqor-district-on-first-day-of-ceasefire-05354/>; Press TV, *Afganistan Taliban Hükümetle İlan Ettiği Ateşkesine Rağmen Emniyet Müdürlüğüne Saldırda*, 12 Haziran 2018, <https://www.presstv.com/Detail/2018/06/12/564747/Afganistan-Taliban-attack-truce>.

olduğunu dile getirmiştir.⁴⁷ Buna karşın Taliban ateşkes uzatmasını kabul etmemiş olup⁴⁸ Taliban'ın 20 Haziran'da Afgan güvenlik güçlerinin 30 mensubunu öldürdüğü bildirilmiştir.⁴⁹

15 Temmuz 2018'de ABD'nin Taliban ile doğrudan müzakerelere katılma konusunda istekli olduğu ve müzakerelere hazır olduğunu bildirilmiştir.⁵⁰ Bu esnada Devlet Başkanı Gani, Taliban ile olan barış görüşmelerine olan bağlılığını bir kez daha vurgulamıştır.⁵¹

Yoğunlaştırılmış uluslararası ve Afganistan askeri operasyonlarına rağmen İslam Devletinin⁵² halen direndiği; hem Afganistan Hükümetine hem de Taliban'a karşı savaştaki devam eden katılımının "grubun coğrafi erişimini genişlettiği ve ülkenin doğu kesiminin dışındaki mevcudiyetini sağlamlaştırdığı şeklinde yorumlanabileceği" bildirilmiştir.⁵³ İslam Devletinin askeri hedeflere ve yabancı askeri hedeflere ve sivil halka karşı saldırılar düzenlediği; bunlar arasında belli dini bölgeler, liderler ve ibadet eden kişilerin, Şiiilerin, gazetecilerin ve medya kuruluşlarının yanı sıra uluslararası toplumu hedef aldığı düşünülen saldırılar olduğu ifade edilmiştir.⁵⁴ Bu saldırılardaki mezhepçi tutumun, "Afganistan silahlı çatışmasında kaygı verici bir gelişmeye" işaret ettiği söylenmiştir.⁵⁵

Hükümet yanlısı silahlı grupların⁵⁶ ayrıca etkileri altındaki alanlarda hükümetin otoritesini zayıflattığı ve insan hakları ihlalleriyle ilişkilendirildiği ifade edilmiştir.⁵⁷

⁴⁷ Reuters, *Afgan Devlet Başkanı Taliban İle Ateşkesi 10 Gün Uzattı*, 17 Haziran 2018, <https://www.reuters.com/madde/us-afghanistan-taliban-palace/afghan-devlet-baskani-extends-ateskes-with-taliban-tarafindan-10-days-idUSKBN1JE0R6>; UN News, *Afganistan Taliban İle Ateşkesi Uzattıyor; BM Her İki Tarafı Kalıcı Barış İçin Çözüm Üretmeye Sevk Ediyor*, 16 Haziran 2018, <https://news.un.org/en/story/2018/06/1012322>. Devlet Başkanı Gani, 30 Haziran 2018'de resmi olarak Taliban ile ateşkesin bittiğini ilan etti. CNN, *Afganistan Hükümeti Taliban İle Ateşkesi Sonlandırdı*, 30 Haziran 2018, <https://edition.cnn.com/2018/06/30/asia/afghanistan-taliban-ceasefire-ends-intl/index.html>; Deutsche Welle, *Afganistan Devlet Eşref Gani Taliban İle Ateşkesi Sonlandırdı*, 20 Haziran 2018, <https://www.dw.com/en/afghanistan-president-ashraf-ghani-ends-ceasefire-with-taliban/a-44467901>.

⁴⁸ Afganistan İslam Emirligi, *İslam Emirligi'nin Sonlandırılan Üç Günlük Ateşkesine Dair Açıklaması*, 17 Haziran 2018, <https://alemarah-english.com/?p=30455>. Ayrıca bkz. Guardian, *Taliban Afgan Güçleriyle Ateşkesi Kabul Etmeyi Refuz Etti*, 17 Haziran 2018, <https://www.theguardian.com/world/2018/jun/17/taliban-refuse-to-extend-truce-with-afghan-forces>.

⁴⁹ Reuters, *Ramazan Bayramı Ateşkesinden Bu Yana Gerçekleşen İlk Büyük Saldırıda Afganistan Taliban 30 Askeri Öldürdü*, 20 Haziran 2018, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-taliban-attack/taliban-kill-30-afghan-soldiers-and-take-base-in-first-major-attack-since-ceasefire-idUSKBN1JG0KA>; Al Jazeera, *Taliban Hükümetle İlan Ettiği Ateşkesine Rağmen Düzinelerce Askeri Öldürdü*, 20 Haziran 2018, <https://www.aljazeera.com/news/2018/06/taliban-kill-dozens-soldiers-government-ceasefire-180620064216062.html>.

⁵⁰ BBC, *Taliban Kaynakları ABD'li Üst Düzey Diplomat İle Katar'da Görüştüğünü Doğruladı*, 30 Temmuz 2018, <https://www.bbc.com/news/world-asia-15006643>; New York Times, *Beyaz Saray Afganistan Müzakerelerine Hızlı Bir Başlangıç Yapmak İçin Doğrudan Taliban İle Görüşme Emri Verdi*, 15 Temmuz 2018, <https://www.nytimes.com/2018/07/15/world/asia/afghanistan-taliban-direct-negotiations.html>.

⁵¹ RFE/RL, *Afganistan Devlet Başkanı: Taliban Daha Önceden Kabul Etmemiş Olduğunu Söylerken Barış Görüşmelerine Katılabilir*, 16 Temmuz 2018, <https://www.rferl.org/a/afghan-presidents-suggests-taliban-could-join-peace-talks-despite-rejection/29368046.html>.

⁵² Bu militan grubu farklı tarihlerde ve kaynaklarda farklı şekillerde adlandırılmıştır: Irak ve Levant-Horasan İli İslam Devleti (İŞİD-HI) veya İŞHİ (Horasan İli İslam Devleti); DEAS (Irak ve Levant İslam Devletinin Arapça açılımı olan *al-Dawla al-Islamiya al-Iraq al-Sham* kısaltması); ya da en bilindiği şekliyle İŞİD (Irak Şam İslam Devleti [ISIS]) veya İŞİD (Irak ve Levant İslam Devleti [ISIL]) veya İslam Devleti. Bu belgede genellikle İslam Devleti tabiri kullanılmıştır. UNAMA'nın son dönemde hazırladığı raporlarında DEAS/İŞİD-HI teriminin kullanıldığı ve ayrıca HKU'ların kendini 'DEAS' olarak tanımladığı veya bu yönde iddialara bulunduğu, fakat esasen Nangarhar ilindeki DEAS/İŞİD-HI veya daha geniş kapsamlı İslam Devleti organizasyonu ile resmi bir bağlantıları olduğunu gösteren olgulara dayalı bilgi bulunmadığı durumları ifade etmek için "kendini DEAS/İŞİD-HI savaşı olarak tanımladığı" kategoriyi de tanıdığı belirtilmiştir. UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 4. Ayrıca bkz. AAA, *Faryab Savaşı: Afganistan'ın En Büyük Cephe Hatlarından Birinde Savaş Yoğunlaşıyor*, 12 Mart 2018, <https://www.afghanistan-analysts.org/battle-for-faryab-fighting-intensifies-on-one-of-afghanistans-major-frontlines/>; BMGS, *Birleşmiş Milletler Afganistan Yardım Misyonu Stratejik İncelemesi Hakkında Özel Rapor*, 10 Ağustos 2017, A/72/312-S/2017/696, <http://www.refworld.org/docid/599301c49.html>, para. 17.

⁵³ BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ae879b14.html>, para. 17. Ayrıca bkz. BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Eylül 2017, A/72/392-S/2017/783, <http://www.refworld.org/docid/59c3a9f64.html>, para. 19-20; AAA, *Kabil'de Aktif Bir Hücredeki İŞHİ Afganistan Savaşına Mezhepçiliği Getirmeye Çalışıyor*, 19 Ekim 2016, <https://www.afghani-stan-analysts.org/with-an-active-cell-in-kabul-iskp-tries-to-bring-sectarianism-to-the-afghan-war/>.

⁵⁴ BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ae879b14.html>, para. 17; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Aralık 2017, A/72/651-S/2017/1056, <http://www.refworld.org/docid/5a56465c4.html>, para. 20; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Eylül 2017, A/72/392-S/2017/783, <http://www.refworld.org/docid/59c3a9f64.html>, para. 20; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Haziran 2017, A/71/932-S/2017/508, <http://www.refworld.org/docid/5a2563924.html>, para. 16-17. Ayrıca bkz. ABC News, *İntihar Bombacıları Afganistan Başkentini Vurdu*, 6 Yarı, 9 Mayıs 2018, <https://abcnews.go.com/International/wireStory/official-taliban-capture-2nd-district-compound-days-5503297>.

⁵⁵ HRW, *"Hiçbir Yer Güvenli Değil" Afganistan'da İsyanlı Sivilleri Saldırıyor*, 8 Mayıs 2018, <https://www.hrw.org/report/2018/05/08/no-safe-place/insurgent-attacks-civilians-afghanistan>, sf. 1-2, 7, 27-35. Ayrıca bkz. UNAMA, *Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: İbadethanelere, Dini Liderlere ve İbadet Edenlere Saldırı*, 7 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a0b0b534.html>; AAA, *Kabil'de Aktif Bir Hücredeki İŞHİ Afganistan Savaşına Mezhepçiliği Getirmeye Çalışıyor*, 19 Ekim 2016, <https://www.afghani-stan-analysts.org/with-an-active-cell-in-kabul-iskp-tries-to-bring-sectarianism-to-the-afghan-war/>.

⁵⁶ UNAMA, hükümet yanlısı silahlı grupları "çatışmaya müdahil ve Hükümet Güçlerinden, isyancılardan ve suç örgütlerinden ayrı, organize, silahlı Devlet dışı bir aktör" olarak tanımlamaktadır. Hükümet yanlısı silahlı gruplara, İçişleri Bakanlığının emir ve kontrolündeki Afgan Yerel Polisi dahil değildir. Bu silahlı grupların Afganistan kanunları kapsamında hiçbir hukuki dayanağı yoktur; fakat bazı durumlarda silahlı gruplar, ev sahibi Hükümetin ya da diğer Devletlerin doğrudan/dolaylı desteğini almaktadır. Bu terim simrilyıcı olmamakla birlikte şu grupları kapsar: 'ulusal ayaklanma hareketleri', yerel milisler (etnik, kabile veya başka kökenli) ve sivil savunma kuvvetleri ve paramiliter gruplar (bu tür grupların Devlet kontrolü altında olmadığı açık olan durumlarda). UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 51.

⁵⁷ AAA, *Faryab Savaşı: Afganistan'ın En Büyük Cephe Hatlarından Birinde Savaş Yoğunlaşıyor*, 12 Mart 2018, <https://www.afghanistan-analysts.org/battle-for-faryab-fighting-intensifies-on-one-of-afghanistans-major-frontlines/>; UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 52.

Eylül 2016'da Afganistan Hükümeti Hizb-i İslami-yi Gülbeddin (HİG) ile bir barış anlaşması imzalamıştır; bu anlaşma kapsamında HİG'in askeri faaliyetlerini sonlandırma ve Afganistan kanunlarının tamamına riayet etme taahhüdünde bulunduğu belirtilmiştir.⁵⁸

1 Ocak 2015'te Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvveti (UGYK), savaş misyonunu sonlandırmış; ülkedeki güvenlik durumuna ilişkin sorumluluğun tamamını AUGSG üstlenmiştir.⁵⁹ AUGSG'ye eğitim, danışmanlık ve destek verilmesi üzerine odaklanan savaş karşıtı bir misyon olan NATO Kararlı Destek Misyonu (KDM) kapsamında ciddi ölçüde azalan bir uluslararası askeri mevcudiyet söz konusudur.⁶⁰ Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri de ülkede münferit ve tamamlayıcı bir terörle mücadele misyonu yürütmüştür.⁶¹

2. Siyasi ve Ekonomik Gelişmeler

Ulusal Birlik Hükümetinin (UBH) etnik bölünmeler, siyasi hamilik ile ilişkili gerginlikler ve kilit öneme sahip stratejik konularla ilgili iç çatışmalar gibi engellerle karşılaştığı bildirilmiştir.⁶² Kötüye giden güvenlik durumu ile ilgili endişelerin, halkın Hükümete olan güvenini zedelediği belirtilmiştir.⁶³

İlk olarak 2015'te yapılması planlanan milletvekili seçimlerinin tekrar ertelenmesinin ardından, Hükümet Nisan 2018 tarihinde yaptığı açıklamada milletvekili seçimlerinin ve yerel seçimlerin 20 Ekim 2018'de⁶⁴, başkanlık seçimlerinin ise 2019'da⁶⁵ yapılacağını ilan etti. Eylül 2016'da yeni bir seçim kanunu çıkarılmış; Kasım 2016'da yeni bir Bağımsız Seçim Komisyonu (BSK) göreve başlamıştır.⁶⁶ Bu kanuna göre BSK'ların, HKU'lar tarafından kontrol edilen alanlar dahil olmak üzere⁶⁷ çeşitli coğrafi

⁵⁸ Analiz uzmanlarına göre HİG temsilcileri, Afganistan Hükümetinin anlaşmada kendi tarafına düşen yükümlülükleri yerine getirmediğine dair halka açık iddialarda bulunmuştur. AAA, *Karizmatik, Mutlakiyetçi, Bölücü: Hikmetyar ve Dönüşümün Yarattığı Etki*, 3 Mayıs 2017, <https://www.afghanistan-analysts.org/charismatic-absolutist-divisive-hekmatyar-and-the-impact-of-his-return/>, Ocak 2018'de, HİG ile barış anlaşması imzalandıktan sonraki üçüncü ve en büyük tahliye grupla bağlantısı olan 78 mahkum salıverilmiştir. BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ae879b14.html>, para. 10; Ayrıca bkz. AAA, *Bir Kayıt Meselesi: Hizb-i İslami'de Hizipler Arası Gerginlikler*, 25 Kasım 2017, <https://www.afghanistan-analysts.org/a-matter-of-registration-factional-tensions-in-hezb-e-islami/>, Al Jazeera, *BM Gülbeddin Hikmetyar Üzerindeki Yaptırımlarını Kaldırdı*, 4 Şubat 2017, <https://www.aljazeera.com/news/2017/02/lifts-sanctions-gulbuddin-hekmatyar-170204125508334.html>; Al Jazeera, *Afganistan: Hizb-i İslami Silahlı Grupları Barış Anlaşması İmzaladı*, 22 Eylül 2016, <https://www.aljazeera.com/news/2016/09/gulbuddin-hekmatyar-group-signs-afghan-peace-deal-160922093420326.html>.

⁵⁹ NATO, *NATO'nun Afganistan Taahhüdü Devam Ederken UGYK Bayrağı Kabil'den NATO Merkezine Döndü*, 15 Ocak 2015, <http://www.nato.int/cps/en/natohq/news/116550.html>.

⁶⁰ Temmuz 2016'da KDM mevcudiyetinin 2016'dan sonra da devam etmesi kararlaştırılmış; Kasım 2017'de ise müttefik ve ortak birliklere yardımda bulunanlar, KDM birliklerinin yaklaşık 13.000'den 16.000'e çıkması olabileceğini doğrulamıştır. NATO, *NATO ve Afganistan*, 10 Kasım 2017, <https://www.nato.int/cps/ic/natohq/topics/8189.htm>; NATO, *NATO-Afganistan İlişkilerinde Yeni Dönem*, Temmuz 2016, https://www.nato.int/nato_staticfl2014/assets/pdf/pdf/2016/07/20160701_1607-background-afghanistan-en.pdf.

⁶¹ Amerika Birleşik Devletleri Savunma Bakanlığı, *Afganistan'da Güvenlik ve İstikrarı Artırma*, Aralık 2017, <https://www.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/1225-Report-Dec-2017.pdf>, sf. 4-6.

⁶² BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ae879b14.html>, para. 3, 5-8; Al Jazeera, *Eşref Gani: Filozof Kral Mı Etomilliyetçi Mi?*, 5 Şubat 2018, <https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/ashraf-ghani-philosopher-king-ethnonationalist-180201144845423.html>; AAA, *'Ankara Koalisyonu': Hükümet İçinde Muhalefet*, 25 Temmuz 2017, <https://www.afghanistan-analysts.org/the-ankara-coalition-opposition-from-within-the-government/>; The Independent, *Etnik Liderler Yeni Oluşturduğu Koalisyon Sonrasında Afganistan Devlet Başkanı Tekrar Reform Yapma Baskısı Altında*, 2 Temmuz 2017, <https://www.independent.co.uk/news/world/politics/afghanistan-president-ghani-pressure-political-reforms-a7819536.html>; ICG, *Afganistan: Ulusal Birlik Hükümetinin Geleceği*, 10 Nisan 2017, <https://www.crisisgroup.org/asia/south-asia/afghanistan/285-afghanistan-future-national-unity-government>.

⁶³ BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ae879b14.html>, para. 9-10; Birleşmiş Milletler Toplantıları Kapsamı ve Basın Açıklamaları, *Yükselen Gerilim ve Terör Saldırıların Olduğu Bir Ortamda Afganistan Hükümeti Güvenlik Sektörünü Geliştirmek İçin Çaba Sarf Etmelidir: Özel Temsilcinin Güvenlik Konseyine Beyanından*, 21 Haziran 2017, <https://www.un.org/press/en/2017/sc12882.doc.htm>.

⁶⁴ "Milletvekili seçimlerinin 2015'te yapılması planlanmasına rağmen güvenlik kaygıları ve seçim reformlarıyla ilgili çözüme kavuşturulamayan anlaşmazlıklar nedeniyle seçimler sürekli olarak ertelenmiştir." RFE/RL, *Afganistan Milletvekili Seçimlerinde Seçmen Kaydı Sistemine Geçiyor*, 15 April 2018, <https://www.rferl.org/a/afghanistan-election-parliamentary/29168278.html>. Ayrıca bkz. AAA, *Afganistan Seçim Açmazı (6): Seçimlerin Tarihi Yine Değişti*, 12 Nisan 2018, <https://www.afghanistan-analysts.org/afghanistan-election-conundrum-6-another-new-date-for-elections/>; Reuters, *Afganistan Milletvekili Seçimlerini Ekimde Yapmaya Söz Verdi*, 1 Nisan 2018, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-election/afghanistan-pledges-october-date-for-parliamentary-election-idUSKCN1H810L>; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ae879b14.html>, para. 12-13; ICG, *Afganistan'da Tehlikeli Bir Gerilim Artışı*, 31 Ocak 2018, <https://www.crisisgroup.org/asia/south-asia/afghanistan/dangerous-escalation-afghanistan>; Freedom House, *2018'de Dünyadan Özgürlük Manzaraları: Afganistan*, 2018, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2018/afghanistan>.

⁶⁵ ICG, *Afganistan'da Tehlikeli Bir Gerilim Artışı*, 31 Ocak 2018, <https://www.crisisgroup.org/asia/south-asia/afghanistan/dangerous-escalation-afghanistan>.

⁶⁶ Afganistan, *Seçim Kanunu*, 25 Eylül 2016, http://www.refworld.org/docid/5_adf31924.html. AAA, *Afganistan'ın Tamamlanmamış Yeni Seçim Kanunu: Değişiklikler ve Tartışmalı Hususlar*, 22 Ocak 2017, <https://www.afghanistan-analysts.org/afghanists-incomplete-new-electoral-law-changes-and-controversies/>.

⁶⁷ "Görevliler, başkentlerde dahi tüm seçmen kaydı merkezlerini açmak için mücadele verildiğini söylemiştir. Kunduz İli Emniyet Müdürü Gen. Abdul Hamid Hamidi'nin belirttiği gibi; 'Kunduz kentinde ve merkeze bağlı köylerde 55 seçmen kaydı merkezi vardır; bunların 20'si köyler Taliban kontrolü altında olduğu için kapalıdır.' New York Times, *'Çok Sayıda Ölü': Bombalı Saldırgan Kabil'de Oy Kullanmak İçin Kaydolan Düzinlerce Kişiyi Öldürdü*, 22 Nisan 2018, <https://www.nytimes.com/2018/04/22/world/asia/suicide-bomber-afghanistan-elections.html>.

konumlarda ve dengeli bir şekilde⁶⁸ oy kullanma merkezleri kurması gerekmektedir. UNAMA, seçim sürecinin ilk aşamasında sivilleri ve sivillerin bulunduğu bölgeleri hedef alan yükselen seçim kaynaklı şiddet ve artan güvensiz ortam ile ilgili endişelerini dile getirmiştir. Bu şiddet eğiliminin 2014'teki başkanlık seçimi döneminde yaşanan şiddet modeliyle paralellik gösterdiği bildirilmiştir.⁶⁹

Afganistan Hükümeti istatistiklerine göre yüksek düzeyde güvensiz bir ortamda ve sürdürülemez derecede yüksek nüfus artışının yaşandığı bir ortamda ekonomik durum 2013-2014'ten bu yana kötüye gitmiştir.⁷⁰ 2016 yılına kıyasla 2017'de genel ekonomik büyümenin az bir oranda artış gösterdiği tahmin edilmekle birlikte, Afgan iş gücünün %60'ının çalıştığı tarım sektöründeki büyümenin kötü hava şartlarından olumsuz etkilendiği bildirilmiştir.⁷¹ 2011-2012'de %38,3 olan ulusal yoksulluk sınırının altında yaşayan nüfus oranının 2016-2017'de %55'e çıktığı belirtilmiştir.⁷² Ekonominin büyük ölçüde afyon ticareti gibi resmi olmayan ve yasadışı faaliyetlere dayandığı, bunun ise daha fazla istikrarsızlık yarattığı bildirilmiştir.⁷³

2016-2017 Afganistan Yaşam Koşulları Araştırmasına göre, 2013-2014'te %22 olan işsizlik oranı %24'e çıkmıştır; bu durum Afgan nüfusunun yalnızca %13'ünün "düzgün bir işi" olduğu anlamına gelmektedir (bir başka deyişle insanlar ya yeterli derecede çalıştırılmamaktadır ya da iş güvenliği olmayan veya kötü çalışma koşullarına sahip işlerde çalışmaktadır).⁷⁴ Haziran 2017'de ülke genelinde yapılan bir anketin sonuçlarına göre, katılımcıların %58,1'i önceki yıl iş olanaklarının kötüleştiğini belirtmiştir. Yine benzer biçimde katılımcıların %33,5'i hanelerindeki mali durumun kötüleştiğini belirtirken, %20,3'ü mali durumlarının iyileştiğini bildirmiştir.⁷⁵ Bu gelişmeler değerlendirilirken bölgede yaşanan yolsuzluk, hükümet otoritesinin tesis ve muhafaza edilmesinin önündeki zorluklar, hukukun üstünlüğündeki eksik yönler ve beklenen performansı sergileyemeyen hukuki sisteme dair sürekli duyulan endişeler, yüksek

⁶⁸ Afganistan, Seçim Kanunu, 25 Eylül 2016, <http://www.refworld.org/docid/5ad31924.html>, Madde 7. UNAMA, Bağımsız Seçim Komisyonu tarafından seçmen kaydı ve oy kullanma yeri olarak belirlenen 7.000 bölgeden yaklaşık %60'ının okullardan oluşması ve seçim faaliyetlerinin ders saatlerinde okul binalarının içerisinde yürütülmesi konusundaki endişelerini dile getirmiştir. UNAMA, *Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: İlk Seçmen Kaydı Döneminde Yaşanan Seçimle İlgili Saldırı ve İhlaller*, 10 Mayıs 2018, <https://unama.unmissions.org/sites/default/files/protection-of-civilians-special-report-election-related-attacks-and-abuses-may-2018-english.pdf>, sf. 2. Ayrıca bkz. AAA, *Afganistan Seçim Açmazı (7): Eksik Bir Seçmen Kaydı Merkezi Değerlendirmesi*, 16 Nisan 2018, <https://www.afghanistan-analysts.org/the-afghanistan-election-conundrum-7-a-deficient-polling-centre-assessment/>. UNAMA, *Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: İlk Seçmen Kaydı Döneminde Yaşanan Seçimle İlgili Saldırı ve İhlaller*, 10 Mayıs 2018, <https://unama.unmissions.org/sites/default/files/protection-of-civilians-special-report-election-related-attacks-and-abuses-may-2018-english.pdf>.

⁷⁰ Merkezi İstatistik Kurumu, *2016-2017 Afganistan Yaşam Koşulları Araştırması: Öne Çıkan Olaylar Raporu*, 2018, [http://cso.gov.af/Content/Files/Surveys/ALCS/Final%20English%20ALCS%20Highlight\(1\).pdf](http://cso.gov.af/Content/Files/Surveys/ALCS/Final%20English%20ALCS%20Highlight(1).pdf), sf. 1. "Devam etmekte olan çatışma, sürekli yaşanan belirsizlik ve yaygın yolsuzluktan ötürü ekonomik büyüme kısıtlı olmuştur. Tahmin edilen büyüme genel olarak hafif bir artış göstermiş, 2016'daki %2,2'den 2017'deki 2,6'ya çıkmıştır. [...] Ekonomide en büyük paya sahip olan tarım sektöründeki büyüme ise kayda değer bir düşüş yaşanmıştır." BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ae879b14.html>, para. 32. Ayrıca bkz. Reuters, *Ekonomi Kötüye Gittikçe Afganistan'ın Yoksulluk Oranı Artıyor*, 7 Mayıs 2018, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-economy/afghanistan-poverty-rate-rises-as-economy-suffers-idUSKBN11818X>; USIP, *Afganistan'ın Gelir Artışı Güçlü Bir Şekilde Devam Etse De Geleceği Belirsiz*, 21 Şubat 2017, <https://www.usip.org/publications/2017/02/revenue-growth-afghanistan-continues-strong-future-uncertain>.

⁷¹ ILO, *Afganistan: 2017 İstihdam ve Çevresel Sürdürülebilirlik Bilgi Notu*, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-dgreports---dcomm/documents/publication/wcms_625888.pdf, sf. 2; Dünya Bankası, *Afganistan'da Dünya Bankası: Genel Bakış*, 10 Nisan 2018, <http://www.worldbank.org/en/country/afghanistan/overview>; Dünya Bankası, *Tarım Sektöründe İstihdam (Toplam İstihdamdaki %'si) (Modellenmiş İLO Tahmini)*, veriler ILO, ILOSTAT veri tabanından Kasım 2017'de çekilmiştir, <https://data.worldbank.org/indicator/SL.AGR.EMPL.ZS?locations=AF>; COFACE, *Afganistan: Temel Macro Ekonomik Göstergeler*, Ocak 2018, <http://www.coface.com/ekonomik-Studies-and-ülke-riskler/Afganistan>.

⁷² Merkezi İstatistik Kurumu, *2016-2017 Afganistan Yaşam Koşulları Araştırması: Öne Çıkan Olaylar Raporu*, 2018, [http://cso.gov.af/Content/Files/Surveys/ALCS/Final%20English%20ALCS%20Highlight\(1\).pdf](http://cso.gov.af/Content/Files/Surveys/ALCS/Final%20English%20ALCS%20Highlight(1).pdf), sf. 6-7.

⁷³ Dünya Bankası, *Afganistan'da Dünya Bankası: Genel Bakış*, 10 Nisan 2018, <http://www.worldbank.org/en/country/afghanistan/overview>; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ae879b14.html>, para. 49; COFACE, *Afganistan: Temel Macro Ekonomik Göstergeler*, Ocak 2018, <http://www.coface.com/ekonomik-Studies-and-ülke-riskler/Afganistan>. "Potansiyel afyon üretiminin, 2016'dakine (4.800 ton) kıyasla %87'lik bir artış ile 2017'de 9.000 ton olduğu tahmin edilmiştir." Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) ve Afganistan Narkotikle Mücadele Bakanlığı, *2017 Afganistan Afyon Araştırması: Yetiştirme ve Üretim*, Kasım 2017, <https://www.unodc.org/documents/crop-monitoring/Afganistan/Afghan%20opium%20survey%202017%20cult%20prod%20web.pdf>, sf. 6.

⁷⁴ İstihdam edilen toplam nüfusun %20'si yeterli derecede çalıştırılmamaktadır (daha fazla işe ihtiyaç duymaktadır). Dahası tüm işlerin %80'i güvensiz istihdam olarak sınıflandırılmış olup iş güvensizliği ve kötü çalışma koşullarını barındırmaktadır; tarım dışı istihdamdaki işlerin ise %67'si kayıt dışı istihdamdır. [...] Bilhassa genç nüfus için iş imkanları oldukça kısıtlı olup gençler arasında işsizlik oranı [15-24 yaş aralığındaki kişiler] %31'i bulmaktadır. Yine genç kadımlar arasındaki işsizlik düzeyleri, erkek akrabalarına kıyaslan daha yüksektir." Her iki cinsiyet için "istihdam, eğitim veya öğretim" katılmayan genç nüfus oranı %42 olup özellikle kadınlarda yüksektir. Merkezi İstatistik Kurumu, *2016-2017 Afganistan Yaşam Koşulları Araştırması: Öne Çıkan Olaylar Raporu*, 2018, [http://cso.gov.af/Content/Files/Surveys/ALCS/Final%20English%20ALCS%20Highlight\(1\).pdf](http://cso.gov.af/Content/Files/Surveys/ALCS/Final%20English%20ALCS%20Highlight(1).pdf), sf. 5; ayrıca bkz. Merkezi İstatistik Kurumu, *2013-2014 Afganistan Yaşam Koşulları Araştırması: Ulusal Risk ve Hassas Durum Değerlendirmesi*, 2016, <http://cso.gov.af/Content/Files/ALCS%202013-14%20Main%20Report%20-%20English%20-%2020151221.pdf>, sf. 57-64. "Tarım ülkedeki en büyük istihdam sektörüdür ve tarım dışı sektör aile işletmeleri, küçük çaplı ticaret faaliyetleri gibi işlerden oluşmaktadır. Resmi işgücü piyasası küçük, ana işveren kamu sektörüdür. Nispeten düşük olan işsizlik oranı, ciddi ölçüde yüksek olan eksik istihdam düzeyi ile dengelenmektedir. Ayrıca eğitim ve iş gücündeki cinsiyet dağılımında da sektörel farklılıklar mevcuttur. Merkezi İstatistik Kurumu, *Sosyo-Demografik ve Ekonomik Araştırma, Aktif Nüfus: Kabil, Bamyan, Daykundi, Gur, Kapisa ve Parvan Vilayetleri*, 2011-2014, <http://afghanistan.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/UNFPA%20SDES%20Mono%20Labour%202028%20q20May%20for%20web.pdf>, sf. 17. "Afganistan'da güvensiz istihdam, iş gücünün %62,9'unu oluşturmaktadır ve bu işçilerin çoğunluğu tarım sektörü başta olmak üzere kendi hesabına çalışan kişi statüsündedir." ILO, *Afganistan: 2017 İstihdam ve Çevresel Sürdürülebilirlik Bilgi Notu*, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-dgreports---dcomm/documents/publication/wcms_625888.pdf, sf. 2.

⁷⁵ Bu anket kapsamında, ülkedeki 34 ilin tamamından olan ve tüm etnik grupları temsil eden 18 yaş ve üzeri 10.012 Afgan ile mülakat yapılmıştır. Asya Vakfı, *2017'de Afganistan: Afgan Halkı Araştırması*, 14 Kasım 2017, <https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2017/11/2017-Afghan-Survey-report.pdf>, sf. 9, 67-69.

suç oranları,⁷⁶ yaygın insan hakları ihlalleri ve içinde bulunulan genel bir cezasız bırakma ortamı⁷⁷ göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca süregelen şiddet ve kötüye giden ekonomik durumun akıl sağlığı rahatsızlıklarını ve uyuşturucu kullanımı arttırdığı yönünde endişeler de mevcuttur.⁷⁸

B. Afganistan'daki Güvenlik Durumu: Çatışmanın Siviller Üzerindeki Etkisi

Afganistan'daki güvenlik durumu, sivillerin çatışmanın en ağır yükünü çekmeye devam etmesiyle hala öngörülemeyen bir niteliktedir.⁷⁹ Uluslararası askeri güçlerin 2014 yılında çekilmesini izleyen yıllarda Afganistan'da güvenlik durumunun sürekli olarak kötüleştiği ve silahlı çatışmanın şiddetlendiği gözlemlenmiştir.⁸⁰ Taliban'ın çok sayıda bölgenin kontrolünü ele geçirmek için saldırılarına devam ettiği,⁸¹ İslam Devletinin ise coğrafi erişimini genişletme kapasitesini daha fazla ortaya koyduğu, bu suretle güvenlik durumunda bir istikrarsızlığa yol açtığı⁸² bildirilmiştir.

Çatışma ülkenin her yerini etkilemeye devam etmektedir.⁸³ Hükümetin yerleşim merkezlerini ve stratejik kırsal bölgeleri savunma kararında bu yana HKU'lar ile Afganistan Hükümeti arasındaki çatışmalar yoğunlaşmıştır.⁸⁴ HKU'ların; intihar saldırıları, el yapımı patlayıcılar (EYP) ve koordineli saldırılar başta olmak üzere, kasıtlı olarak sivilleri hedef alan saldırılarının sayısını arttırdığı

⁷⁶ Freedom House, *2018'de Dünyadan Özgürlük Manzaraları: Afganistan*, 2018, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2018/afghanistan>; AYYÖBD, *ABD Kongresine Sunulan Üç Aylık Rapor*, 30 Nisan 2018, <https://www.si.gar.mil/p df/quarterlyreports/2018-04-30qr.pdf> sf. 11-12; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ae879b14.html>, para. 32, 35, 37; Savaş ve Barış Raporlama Enstitüsü (SBRE), *Afgan Vilayetinde "Kabul Edilemez" Yolsuzluk*, 12 Şubat 2018, <https://www.ecoi.net/en/document/1424557.html>; AAA, *2018 Afganistan Ulusal Bütçesi: Hızlandırılan Reformlarla Birlikte Acı Gerçeklerle Yüzleşme*, 5 Aralık 2017, <https://www.afghanistan-analysts.org/the-2018-afghan-national-budget-confronting-hard-realities-by-accelerating-reforms/>; Integrity Watch Afghanistan, *Sayılarla Oynama: 2018 Ulusal Bütçesinin Analizi*, Aralık 2017, <https://iwaweb.org/wp-content/uploads/2017/12/IWA-National-Budget-English-6.pdf>, sf. 6; UNODC ve Afganistan Narkotik Mücadele Bakanlığı, *2017 Afganistan Afyon Araştırması: Yetiştirme ve Üretim*, Kasım 2017, https://www.unodc.org/documents/crop-monitoring/Afganistan/Afgan_opium_survey_2017_cult_prod_web.pdf, sf. 7; Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komitesi, *Afganistan İkinci Dönem Raporu Üzerine Son Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, sf. 2, para. 7; sf. 3, para. 11; sf. 7, para. 29-30.

⁷⁷ Bkz. Bölüm II.C.

⁷⁸ Global Research, *Afganistan'ın Travmatize Toplum: ABD Tarafından Yönetilen Afganistan Savaşının Unutulan Zararları*, 8 Şubat 2018, <https://www.globalresearch.ca/afghanistans-traumatized-population-the-forgotten-downsides-of-the-us-led-afghan-war/5628470/>; HRW, *2018 Dünya Raporu: Afganistan*, 18 Ocak 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a61eeac4.html>; AP News, *Yıllar Süren Savaş Sonrasında Afganlar Akıl Sağlığından Bahsederken Temkinli Davranıyor*, 18 Ağustos 2016, <https://apnews.com/14df828eb00b4adfa48123751f089186>.

⁷⁹ BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri: Genel Sekreterin Raporu*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ad73b254.html>, para. 14-18, 55; ICG, *Afganistan'da Tırmanan Şiddetin Bedeli*, 7 Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a9d1f864.html>; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Aralık 2017, A/72/651-S/2017/1056, <http://www.refworld.org/docid/5a56465c4.html>, para. 16; BMGS, *Birleşmiş Milletler Afganistan Yardım Misyonu Stratejik İncelemesi Hakkında Özel Rapor*, 10 Ağustos 2017, A/72/312— S/2017/696, <http://www.refworld.org/docid/599301c49.html>, para. 9, 16. Ayrıca bkz. ACAPS, *İnsani Genel Bakış: 2018'deki Önemli Krizlerin Analizi*, https://www.acaps.org/sites/acaps/files/slides/files/acaps_humanitarian_overview_analysis_of_key_crises_into_2018.pdf, sf. 6-8. UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 1. Ayrıca bkz. AAA, *Kentsel Saldırıları Yeni Artışı ve Kabul'de Yaşanan Şiddet Dolu Haftayı Açıklayabilmek İçin Sorulması Gereken Beş Soru*, 5 Şubat 2018, <https://www.afghanistan-analysts.org/five-questions-to-make-sense-of-the-new-peak-in-urban-attacks-and-a-violent-week-in-kabul/>.

⁸¹ Gandhara, *Afgan Güçleri Taliban'ın Kuzey Bölgesinin Kontrolünü Yeniden Ele Geçirdi*, 31 Mayıs 2018, <https://gandhara.rferl.org/a/afghan-forces-retake-control-of-northern-district-from-taliban/29261474.html>; New York Times, *Taliban'ın Kontrolünü Genişletmesiyle Militanlar Afganistan Saldırılarında 15 Kişiyi Öldürdü*, 9 Mayıs 2018, <https://www.nytimes.com/2018/05/09/dunya/olarak/afghanistan-saldiri-kabul.html>; AAA, *Faryab Savaşı: Afganistan'ın En Büyük Cephe Hatlarından Birinde Savaş Yoğunlaşıyor*, 12 Mart 2018, <https://www.afghanistan-analysts.org/battle-for-faryab-fighting-intensifies-on-one-of-afghanistans-major-frontlines/>; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri: Genel Sekreterin Raporu*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ad73b254.html>, para. 17; ICG, *Afganistan'da Tehlikeli Bir Gerilim Artışı*, 31 Ocak 2018, <https://www.crisisgroup.org/asia/south-asia/afghanistan/dangerous-escalation-afghanistan>, "AYYÖBD'nin Ocak 2016'da kontrol verilerini raporlamaya başlamasından itibaren Afganistan Hükümeti'nin kontrolü veya etkisi azalmış; isyancıların kontrolü veya etkisi artmıştır." AYYÖBD, *ABD Kongresine Sunulan Üç Aylık Rapor*, 30 Ocak 2018, <https://www.sigar.mil/pdf/quarterlyreports/2018-01-30qr.pdf>, sf. 59; ayrıca bkz. *aym belgede sf. 87*. Ayrıca bkz. BBC News, *BBC Bulgularına Göre Taliban Afganistan'ın %70'ini Tehdit Ediyor*, 31 Ocak 2018, <http://www.bbc.com/news/world-asia-42863116>; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a56465c4.html>, para. 18-19; BMGS, *Birleşmiş Milletler Afganistan Yardım Misyonu Stratejik İncelemesi Hakkında Özel Rapor*, 10 Ağustos 2017, A/72/312-S/2017/696, <http://www.refworld.org/docid/599301c49.html>, para. 14-15. BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a2563924.html>, para. 15.

⁸² Jamestown Vakfı, *İslam Devleti, Kabul'de Ölümcül Bir Güç*, 6 Nisan 2018, <http://www.refworld.org/docid/5ad710f64.html>; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri: Genel Sekreterin Raporu*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ad73b254.html>, para. 17; BBC News, *BBC Bulgularına Göre Taliban Afganistan'ın %70'ini Tehdit Ediyor*, 31 Ocak 2018, <http://www.bbc.com/news/world-asia-12863116>; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Aralık 2017, A/72/651-S/2017/1056, <http://www.refworld.org/docid/5a56465c4.html>, para. 20; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a2563924.html>, para. 16-17.

⁸³ BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Eylül 2017, A/72/392-S/2017/783, <http://www.refworld.org/docid/59c3a9f64.html>, para. 15.

⁸⁴ AAA, *Faryab Savaşı: Afganistan'ın En Büyük Cephe Hatlarından Birinde Savaş Yoğunlaşıyor*, 12 Mart 2018, <https://www.afghanistan-analysts.org/battle-for-faryab-fighting-intensifies-on-one-of-afghanistans-major-frontlines/>; HRW, *2018 Dünya Raporu: Afganistan*, 18 Ocak 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a61eeac4.html>; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Eylül 2017, A/72/392-S/2017/783, <http://www.refworld.org/docid/59c3a9f64.html>, para. 16.

bildirilmiştir.⁸⁵ HKU'lar Kabil'de ve diğer şehirlerde büyük ölçekli saldırılar düzenlemeye⁸⁶ ve kırsal bölgelerdeki kontrollerini pekiştirmeye⁸⁷ devam etmektedir. AUGSG'lerin Afganistan genelinde güvenlik ve istikrarı sağlama konusunda etkili ve başarılı olmasıyla ilgili endişeler dile getirilmiştir.⁸⁸

Aşağıdaki iki alt bölümde Afganistan'daki sivil kayıpların sayısı ile güvenlik olaylarının sayısı hakkında ayrıntılı bilgiler sunulmuştur. Ancak sivil kayıpların toplam sayısı ve güvenlik olaylarının sayısı Afganistan'da sürmekte olan şiddetin yoğunluğunun önemli göstergeleri olsa da bu sayıların sivillere uygulanan çatışma ile ilişkili şiddetin doğrudan etkisinin yalnızca tek bir yönünü temsil ettiği belirtilmelidir. Çatışmanın sivil nüfus üzerindeki etkisini tam ve doğru olarak anlamak için, çatışmanın insan haklarının durumu üstündeki etkisi ve çatışmanın Devletin insan haklarını koruma yetisini ne ölçüde engellediği dahil olmak üzere şiddetin daha uzun vadeli ve dolaylı sonuçlarının da göz önünde bulundurulması gerekir (bkz. Bölüm II.C). Afganistan'daki çatışma bağlamında konuyla ilgili faktörler aşağıdaki gibidir:

- (i) Hükümet karşıtı unsurlar (HKU'lar) tarafından uygulanan tehdit ve sivillere gözdağı verilmesi, hareket serbestisine getirilen kısıtlamalar, haraç alma ve yasa dışı vergilendirmenin yanı sıra paralel adalet yapıları ve hukuka aykırı cezaların verilmesi yoluyla sivillerin kontrol altına alınması (bkz. Bölüm II.C);
- (ii) Zorla silahlandırma (bkz. Bölüm III.A.3);
- (iii) Gıda güvencesizliği, yoksulluk ve geçim kaynaklarının tahribatıyla gözler önüne serilen şiddetin ve güvensiz ortamın insani durum üstündeki etkisi (bkz. Bölüm II.D);
- (iv) Yüksek oranlardaki organize suç ve yerelde nüfuzlu kişilerin, savaş ağalarının ve yozlaşmış hükümet yetkililerinin ceza almadan hareket etmesi (bkz. Bölüm II.C);
- (v) Güvensiz ortam sonucunda eğitim ve temel sağlık hizmetlerine erişimin önündeki sistematik kısıtlamalar (bkz. Bölüm II.C); ve
- (vi) Özellikle kadınlar dahil olmak üzere kamu hayatına katılımın önündeki sistematik kısıtlamalar (bkz. Bölüm III.A. 1.i ve III.A.7).

1. Sivil Kayıplar

UNAMA 2009 yılında sivil kayıpları (çatışma ya da başka bir şiddet şekli sonucunda ölen veya yaralanan sivilleri içerir) takip etmeye başlamıştır. 2012 yılında 2011'e kıyasla yaşanan %4'lük düşüş ve 2017 yılında 2016'ya kıyasla yaşanan %9'luk düşüş haricinde, 2009 ve 2017 yılları arasında sivil kayıpların sayısı her yıl artış göstermiştir. 2017'deki hafif düşüşe rağmen bu yıl içerisinde toplamda 10.453 (3.438 ölü, 7.015 yaralı) olan büyük bir sivil kayıp oranı ile karşılaşılmıştır.⁸⁹ 2018'in ilk yarısında yüksek oranda sivil kayıp yaşanmaya devam edilmiştir. UNAMA 1 Ocak ile 30 Haziran 2018 arasında 1.692 ölü (2009 yılında takibe başlandıktan sonra kaydedilen en yüksek sayı), 3.430 yaralı olmak üzere 5.122 sivil kayıp olduğunu belgelemiştir.⁹⁰

⁸⁵ UNAMA, *Afganistan: Yarı Yıl Güncellemesi, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması:1 Ocak - 30 Haziran 2018*, 15 Temmuz 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b5047137.html>, sf. 4; UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 2.

⁸⁶ BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ad73b254.html>, para. 3, 15; AAA, *Kentsel Saldırlardaki Yeni Artış ve Kabil'de Yaşanan Şiddet Dolu Haftayı Açıklayabilmek İçin Sorulması Gereken Beş Soru*, 5 Şubat 2018, <https://www.afghanistan-analysts.org/five-questions-to-make-sense-of-the-new-peak-in-urban-attacks-and-a-violent-week-in-kabul/>; France 24, *Savaş ve Barış Stratejileri Afganistan'ı Amansız Bir Karmaşaya Sürüklüyor*, 1 Şubat 2018, <http://www.france24.com/^/20180131-afghanistan-war-peace-strategy-muddle-taliban-violence>; ICG, *Afganistan'da Tehlikeli Bir Gerilim Artışı*, 31 Ocak 2018, <https://www.crisisgroup.org/asia/south-asia/afghanistan/dangerous-escalation-afghanistan>; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Eylül 2017, A/72/392-S/2017/783, <http://www.refworld.org/docid/59c3a9f64.html>, para. 20.

⁸⁷ New York Times, *Taliban'ın Kontrolünü Genişletmesiyle Militanlar Afganistan Saldırılarında 15 Kişiyi Öldürdü*, 9 Mayıs 2018, <https://www.nytimes.com/2018/05/09/world/asia/afghanistan-attack-kabul.html>.

⁸⁸ The Economist, *Afganistan'ın Hassas Hükümeti Tehlikeli Bir Savaşa Girişti*, 1 Mart 2018, <https://www.economist.com/asia/2018/03/01/afghanistans-fragile-government-picks-a-dangerous-fight>; Washington Post, *Afganlar Daha Fazla İsyancı Şiddetinin Yaşanmasından Korkuyor ve Mücadele Veren Hükümetin Onları Terk Ettğini Düşünüyor*, 11 Şubat 2018 https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/afghans-fearing-more-insurgent-violence-feel-abandoned-by-struggling-government/2018/02/09/29196310-0b50-11e8-998c-96deb18cca19_storyhtml; ICG, *Afganistan'da Tırmanan Şiddetin Bedeli*, 7 Şubat 2018, http://www.refworld.org/docid/5_a9d1f864.html; Tolo News, *Psikologlar Saldırıların Halk Arasında Korku Yaratıldığını İddia Ediyor*, 29 Ocak 2018, <https://www.tolonews.com/afghanistan/psikologlar-talep-saldirilar-creating-korku-among-public>; The Diplomat, *Afganistan Güvenlik Güçlerinin Başarısızlığının Sebebinin Çözülmesi*, 23 Haziran 2017, <https://thediplomat.com/2017/06/decoding-afghan-security-forces-failures/>; Birleşmiş Milletler Toplantıları Kapsamı ve Basın Açıklamaları, *Yükselen Gerilim ve Terör Saldırıların Olduğu Bir Ortamda Afganistan Hükümeti Güvenlik Sektörünü Geliştirmek İçin Çaba Sarf Etmemelidir: Özel Temsilcinin Güvenlik Konseyine Beyanından*, 21 Haziran 2017, <https://www.un.org/press/en/2017/sc12882.doc.html>.

⁸⁹ UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 1.

⁹⁰ UNAMA, *Afganistan: Yarı Yıl Güncellemesi, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması:1 Ocak - 30 Haziran 2018*, 15 Temmuz 2018,

UNAMA 2017 yılında, birleşik EYP taktiklerinden (intihar saldırısı amaçlı olan EYP'ler ve intihar saldırısı amaçlı olmayan EYP'ler) kaynaklı en yüksek sivil kayıp sayısını belgelemiştir.⁹¹ HKU'lar tarafından birleşik EYP taktiklerinin, özellikle "sivilin bulunduğu yoğun nüfuslu alanlarda intihar saldırıları ve basınç levhası cihazları gibi ayırım gözetmeyen ve yasadışı EYP'lerin" kullanımı, 2017'de yaşanan tüm sivil kayıpların %40'ını oluşturan 4.151 sivil kaybının nedeni olmuştur.⁹² 2018'in ilk altı ayında HKU'lar tarafından EYP'lerin kullanımı sivil kayıpların en büyük nedeni olmaya devam etmiş; bu yıl içerisinde intihar saldırısı amaçlı olan ve olmayan EYP'lerin birlikte kullanımı, tüm sivil kayıpların neredeyse yarısına (%45) sebebiyet vermiştir.⁹³

İlk olarak UNAMA tarafından 2017 yılında belgelenen eğilimin devam etmesiyle, 2018'in ilk yarısında EYP kayıplarının çoğunun nedeni intihar saldırıları ve koordineli saldırılar olarak belirlenmiş; bu saldırılar neticesinde "rekor düzeyde sivil kayıp" (427 ölü, 986 yaralı) yaşanmıştır.⁹⁴

Bunu takiben 2017 yılında, intihar saldırıları ve koordineli saldırıların neden olduğu sivil kayıplarda 2016 yılına kıyasla %17 oranında bir artış yaşandığı; 2017'de bu tür saldırıların yol açtığı tüm sivil kayıpların %70'inin Kabil şehrinde gerçekleştiği bildirilmiştir.⁹⁵

2018 yılının ilk altı ayında kara hareketleri; hedef odaklı ve kasten öldürme, hava operasyonları ve savaştan kalan patlayıcı madde kalıntılarından sonra sivil kayıpların ikinci en büyük nedeni (360 ölü, 1.134 yaralı) olmuştur.⁹⁶ Yine kara hareketleri; 3.484 sivil kayıp (823 ölü, 2.661 yaralı) ile 2017'deki sivil kayıpların ikinci en büyük nedenini; başka bir ifadeyle tüm sivil kayıpların %33'ünü teşkil etmiş olup sivil kayıpların çoğunluğunun hükümet yanlısı güçler ile HKU'lar arasındaki savaş esnasında yaşandığı bildirilmiştir.⁹⁷ Kara hareketleri halen kadınlar ve çocuklara verilen zararın en büyük nedenini oluşturmaktadır.⁹⁸

1 Ocak'tan 30 Haziran'a kadar olan dönem için, UNAMA tüm sivil kayıpların %67'sini (3.413 sivil kayıp: 1.127 ölü, 2.286 yaralı) HKU'lar ile ilişkilendirmiştir. Bunlardan %42'si Taliban, %18'i İslam Devleti, %7'si ise kimliği belirlenemeyen HKU'lar ile ilişkilendirilmiştir.⁹⁹ UNAMA 2017'de tüm sivil kayıpların %65'ini (6.768 sivil kayıp: 2.303 ölü, 4.465 yaralı) HKU'lar ile ilişkilendirmiş olup bu verilerde 2016 yılına oranla %3'lük bir genel düşüş gözlenmiştir.¹⁰⁰ Taliban 2017 yılındaki toplam kayıp

<http://www.refworld.org/docid/5b5047137.html>, sf. 1. Ayrıca bkz. Pajhwok Afghan News, *Nisan Ayında Yaşanan Kayıplar: Afganistan'da 2.000'i Aşkın Ölü ve Yaralı*, 3 Mayıs 2018, <https://www.pajhwok.com/en/2018/05/03/april-casualties-over-2000-people-killed-and-vwounded-afghanistan>; ICG, *Afganistan'da Turmanan Şiddetin Bedeli*, 7 Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a9d1f864.html>.

⁹¹UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 1-2.

⁹²Aynı belgede.

⁹³UNAMA, *Afganistan: Yarı Yıl Güncellemesi, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması:1 Ocak - 30 Haziran 2018*, 15 Temmuz 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b5047137.html>, sf. 1.

⁹⁴Aynı belgede. "UNAMA'nın tanımına göre koordineli (kompleks) saldırı şu bileşenlerden oluşur: iki ya da daha fazla saldırgan, iki ya da daha fazla silah türü ve silahlardan birinin intihar saldırısı amaçlı EYP, bir başka deyişle vücuda bağlanan intihar saldırısı amaçlı EYP veya araca yüklenen intihar saldırısı amaçlı EYP olması." UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 1.

⁹⁵"2017'de tüm sivil kayıpların %22'sini ve kara hareketlerinden sonra herhangi bir taktik veya olay türünün ikinci en önemli nedenini intihar saldırıları ve koordineli saldırılardan kaynaklı sivil kayıplar oluşturmuştur. UNAMA 2.295 sivil kaybına (605 ölü, 1.690 yaralı) neden olan 57 intihar saldırısı ve koordineli saldırı gerçekleştiğini kaydetmiştir. [...] Bu ise [...] UNAMA 2009 yılında sivil kayıpları belgelemeye başladığından bu yana tek bir yıl içerisinde bu tür saldırılardan kaynaklı olarak kaydedilen en yüksek sivil kayıp sayısını temsil eder." UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 28; ayrıca bkz. aynı belgede sf. 1, 28-30. Ayrıca bkz. PRI, *Kabil'deki Şiddetin Ulaştığı Boyutlar Vatandaşların 'Eğer Ben Ölüsem' Notları Taşınmasına Yol Açtı*, 31 Ocak 2018, <https://www.pri.org/stories/2018-01-31/violence-kabul-so-extreme-citizens-are-carrying-around-case-i-die-notes>.

⁹⁶UNAMA, *Afganistan: Yarı Yıl Güncellemesi, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması:1 Ocak - 30 Haziran 2018*, 15 Temmuz 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b5047137.html>, sf. 1.

⁹⁷UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 2-3, 20.

⁹⁸"Silahlı çatışma 2018 yılının ilk altı ayında 544 kadın kaybına (157 ölü, 387 yaralı) yol açmış olup bunun neredeyse yarısı kara hareketlerinden kaynaklanmaktadır. İntihar saldırıları ve koordineli saldırıların sonucunda yaşamını yitiren kadınların sayısı artmış; kadınlar ayrıca hedef odaklı öldürme ve hava operasyonlarının mağdur olmaya devam etmiştir. Genel kadın kayıplar, 2017'deki aynı dönem ile kıyaslandığında %15 oranında azalmış olmasına karşın halen ciddi bir endişe konusudur." UNAMA, *Afganistan: Yarı Yıl Güncellemesi, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması:1 Ocak - 30 Haziran 2018*, 15 Temmuz 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b5047137.html>, sf. 2-3. "2017 yılında kadın kayıpları 2016 ile karşılaştırılabilir düzeylerde olmaya devam etmiştir. Sivil kayıplardaki genel düşüşün aksine toplam kadın kayıpları %1'den daha az bir oranda artış göstermiş, kadın ölümleri %5 artmıştır. UNAMA kara hareketlerinden kaynaklı kadın kayıplarında %11 oranında bir düşüş bildirmiş olmasına rağmen kadınlara verilen zararın başlıca nedeni kara hareketleri olmaya devam etmiştir. Bir sonraki en büyük sebep olan intihar saldırıları ve koordineli saldırılar, 2017 yılında 2016'dakinin iki katından fazla sayıda kadın kaybına yol açmıştır." UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 3. "Kara hareketleri kadınları ve çocukları ağır bir şekilde etkilemeye devam etmiştir. Kadın ve çocuklar, kara hareketi kaynaklı tüm sivil kayıpların %59'unu; havan topu, roket, el bombası gibi silahlardan gelen dolaylı ateşin kullanımından kaynaklanan kayıpların ise %70'ini oluşturmuştur. Tüm kadın sivil kayıplarının %51'ine ve tüm çocuk kayıplarının %45'ine kara hareketleri sebep olmuştur. Aynı belgede, sf. 20.

⁹⁹UNAMA, *Afganistan: Yarı Yıl Güncellemesi, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması:1 Ocak - 30 Haziran 2018*, 15 Temmuz 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b5047137.html>, sf. 4.

¹⁰⁰UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 26.

sayısının %42'sinden sorumlu tutulurken İslam Devleti %10'undan (İslam Devleti ile ilişkilendirilen sivil kayıp sayısı 2016 yılına göre %11 oranında artış göstermiştir),¹⁰¹ "belirlenmemiş ve diğer [HKU'lar]" aktörler ise kayıpların %13'ünden sorumlu tutulmuştur.¹⁰²

2018'in ilk yarısında UNAMA, HKU'lar tarafından düzenlenen intihar saldırıları ve koordineli saldırılardan kaynaklı sivil kayıpların sayısında "rahatsızlık verici düzeyde bir artış" olduğunu bildirmiş, bunun yarısından fazlasını İslam Devleti ile ilişkilendirmiştir.¹⁰³ 2018'in ilk yarısında HKU'lar tarafından düzenlenen intihar saldırıları ve koordineli saldırılar 1.413 sivil kaybına (427 ölü, 986 yaralı) neden olmuştur; bu ise 2017'de aynı dönemde yaşanan sivil kayıplara kıyasla %22'lik bir artış demektir.¹⁰⁴

HKU'lar tarafından düzenlenen kasıtlı olarak sivilleri hedef alan saldırılarda yaşanan sivil kayıplar da 2017'nin ilk yarısına kıyasla %28 oranında artmış olup "bunun en büyük nedeni sivil devlet idaresine karşı yapılan saldırılardan ve seçim ile ilişkili olaylardan kaynaklanan sivil kayıplardaki keskin artışlardır."¹⁰⁵ HKU'lar aynı zamanda halka açık yerlerde saldırılar düzenlemeye devam etmiştir; bunlar arasında uluslararası insani hukuku ihlal edecek şekilde ibadethaneler, seçmen kaydı merkezleri, kalabalık pazarlar, camiler, sivil devlet daireleri, düğün ve cenaze gibi sosyal olaylar, aşiret büyükleri, dini liderler ve ibadet amaçlı toplantılara yönelik saldırılardan söz edilebilir.¹⁰⁶ 2017 yılında ibadethanelere ve ibadet yerlerine düzenlenen 37 saldırı sonucunda 499 sivil kaybı (202 ölü, 297 yaralı) yaşanmıştır; bu sayı 2016 ile kıyaslandığında bu tür saldırılardan kaynaklanan genel sivil kayıpların %32 (iki kat ölü sayısı, üç kat daha fazla saldırı) oranında artış gösterdiği anlamına gelir.¹⁰⁷ UNAMA, HKU'ların sivilleri ve sivillerin bulunduğu alanları hedef alan seçim ile ilişkili şiddeti konusundaki endişelerini dile getirmiştir.¹⁰⁸

UNAMA 2018'in ilk altı ayında gerçekleşen 1.047 sivil kaybını (tüm sivil kayıpların %20'si) hükümet yanlısı güçler ile ilişkilendirmiştir. Bu oran 2017'nin ilk altı ayındaki ile neredeyse aynıdır.¹⁰⁹ 2017 yılındaki 2.108 sivil kaybından, başka bir deyişle toplam kayıp sayısının (745 ölü, 1.363 yaralı) %20'sinden hükümet yanlısı güçler sorumludur; bu sayı 2016 yılına göre %23'lük bir düşüşe karşılık

¹⁰¹ Aynı belgede sf. 5, 27. Ayrıca bkz. UNAMA, *Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: İbadethanelere, Dini Liderlere ve İbadet Edenlere Saldırı*, 7 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a0b0b534.html>, sf. 1.

¹⁰² UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 4-5.

¹⁰³ UNAMA, *Afganistan: Yarı Yıl Güncellemesi, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: 1 Ocak - 30 Haziran 2018*, 15 Temmuz 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b5047137.html>, sf. 2.

¹⁰⁴ UNAMA, *Afganistan: Yarı Yıl Güncellemesi, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: 1 Ocak - 30 Haziran 2018*, 15 Temmuz 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b5047137.html>, sf. 4.

¹⁰⁵ Aynı belgede sf. 4-5.

¹⁰⁶ UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 27. "2017'de Afganistan'ın 34 vilayetinden 22'sinde sivil kayıplar azalmıştır. Geri kalan 12 vilayette ise sivillerin yoğun olduğu bölgelerde Hükümet Karşıtı Unsurlar tarafından gerçekleştirilen ve artış gösteren intihar saldırıları ile EYP saldırıları, yine artan kayıpların esas nedeni olmuştur. Ancak söz konusu kayıplardaki artışın bazılarının kara hareketlerinden kaynaklandığı da belirtilmelidir." Aynı belgede, sf. 4. Ayrıca bkz. UNAMA, *Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: İbadethanelere, Dini Liderlere ve İbadet Edenlere Saldırı*, 7 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a0b0b534.html>, sf. 1-2. Ayrıca bkz. UNAMA, *Genel Sekreterlik Özel Temsilcisinin Barış İçin Çalışanlara Yönelik Saldırılar Hakkında Beyanı*, 5 Haziran 2018, <https://unama.unmissions.org/statement-secretary-general%E2%80%99s-special-representative-attacks-against-those-working-peace>. "Taliban bazı durumlarda memurlar dahil olmak üzere Afganistan hükümeti için çalışan herkesin geçerli bir askeri hedef olduğunu iddia etmek suretiyle saldırılarını meşrulaştırmaya çalışmıştır." HRW, "Hiçbir Yer Güvenli Değil" *Afganistan'da İsyanlılar Sivillere Saldırıyor*, Mayıs 2018, <http://www.refworld.org/docid/5afaae8d4.html>, sf. 14. Ayrıca bkz. Al Jazeera, *Afganistan: Seçmen Kayıt Merkezlerine Düzenlenen Saldırılarda 63 Ölü*, 22 Nisan 2018, <https://www.aljazeera.com/news/2018/04/afghanistan-deaths-attack-id-voter-registration-centre-kabul-18-0-422063114761.html>; RFE/RL, *Afganistan'da Üç Aşiret Büyüğü, Dokuz Polis Öldürüldü*, 20 Şubat 2018, <https://www.rferl.org/a/afghanistan-jalalabad-blast-elders-killed/2905-0660.html>; RFE/RL, *Afganistan Pazar Saldırısında Beş Ölü*, 16 Ocak 2018, <https://www.rferl.org/a/afghanistan-faryab-bomb-attack-market-5-dead/28978972.html>; New York Times, *Afganistan'da Bir Cenazeye Saldıran Bombalı Saldırgan 17 Kişinin Ölümüne Sebep Olmuştu*, 31 Aralık 2017, <https://www.nytimes.com/2017/12/31/dunya/olarak/afghanistan-intihar-saldirisi-amacli-bombali-saldirgan-funeral.html>; The Guardian, *Kanlı Kabil Bombalı Saldırısı Neden Tüm Afganistan'ı İlgilendiren Bir Krizdir*, 1 Temmuz 2017, <https://www.theguardian.com/world/2017/jun/01/kabul-bombing-crisis-afghanistan-civilian-society-government>.

¹⁰⁷ UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 27. "1 Ocak 2016'dan beri camiler, türbeler ve diğer ibadethanelere yöneltilen saldırılar 737 sivil kaybına (242 ölü, 495 yaralı) neden olmuştur. Bunların büyük çoğunluğu, İŞH başta olmak üzere Hükümet Karşıtı Unsurlar tarafından düzenlenen intihar saldırılarında ölen veya yaralanan Şii Müslümanlardır. [...] UNAMA 1 Ocak 2009 ve 31 Aralık 2015 tarihleri arasındaki dönemde Şii Müslümanlara yönelik beş olay belgelemiştir; fakat bu olayların sebebi ve failleri belirlenmemiş, olayları üstlenen de çıkmamıştır. [...] UNAMA 1 Ocak 2016'dan bu yana ibadethanelerinde ibadet eden Şii Müslümanları hedef alan ve 689 sivil kaybına (230 ölü, 459 yaralı) yol açan 12 olayı belgelemiştir; bu olaylar din veya inanç özgürlüğü ve hakkı, dini azınlıkların korunması hususunda ciddi endişelere neden olmuştur. İŞH, İslam Devleti ile bağlantısı olan *Al Amaq* haber ajansı aracılığıyla 12 saldırının sekizini üstlenmiştir. Bu 12 olayın dördü 2016'da, sekizi ise 2017'nin ilk on ayında gerçekleşmiştir." Ayrıca bkz. UNAMA, *Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: İbadethanelere, Dini Liderlere ve İbadet Edenlere Saldırı*, 7 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a0b0b534.html>, sf. 1-2.

¹⁰⁸ UNAMA, *Afganların Demokrasi Arayışı Yeni Zorlukları ve Sağlıklı Bir Tartışma Ortamını Beraberinde Getiriyor*, 31 Mayıs 2018, <https://unama.unmissions.org/afghans-search-democracy-new-challenges-and-healthy-debate>; UNAMA, *Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: İlk Seçmen Kaydı Döneminde Yaşanan Seçimle İlişkili Saldırı ve İhaller*, 10 Mayıs 2018, <https://unama.unmissions.org/sites/default/files/protection-of-civilians-special-report-election-related-attacks-and-abuses-may-2018-english.pdf>.

¹⁰⁹ UNAMA, *Afganistan: Yarı Yıl Güncellemesi, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: 1 Ocak - 30 Haziran 2018*, 15 Temmuz 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b5047137.html>, sf. 5.

gelmektedir. Hükümet yanlısı güçlerin sebebiyet verdiği sivil kayıpların yarısından fazlası HKU'lar ile yapılan kara mücadelesi sırasında yaşanmıştır.¹¹⁰

ABD'nin 2017 yılında Afganistan'daki stratejisini değiştirmesi¹¹¹ sonucunda hava operasyonlarında önemli bir artış görülmüş ve ağır sivil kayıplar yaşanmıştır.¹¹² 2017'de uluslararası askeri güçler ve Afganistan Hava Kuvvetleri tarafından yürütülen hava operasyonları, 631 sivil kaybına (295 ölü, 336 yaralı) sebebiyet vermiş olup bu sayı, 2016'ya oranla %18'lik bir ölüm artışına karşılık gelmektedir.¹¹³ Bu eğilim 2018'in ilk yarısında da devam etmiştir. UNAMA'nın kaydettiği hava saldırısı kaynaklı 353 sivil kaybı (149 ölü, 204 yaralı), 2017 yılının aynı dönemindekine kıyasla %52'lik bir artışa karşılık gelmektedir.¹¹⁴ Hava saldırılarının yol açtığı sivil kayıpların yarısından fazlasını kadınlar ve çocuklar oluşturmaya devam etmiş; bu saldırılardan kaynaklanan çocuk kayıplarının sayısı, 2017 yılının ilk yarısı ile karşılaştırıldığında %64 oranında artış göstermiştir.¹¹⁵

Mayınlar, savaştan kalan patlayıcı madde kalıntıları ve kurban aktivasyonlu patlayıcılardan kaynaklı kayıp sayısı 2017'de aylık ortalama 170'dir; bu sayı 2016'da aylık ortalama 162 olan kayba göre bir artış yaşandığını göstermektedir. Halen 3.227 mayın tarlası, 315 savaş meydanı ve 38 kirletilmiş atış alanının bulunduğu ve bunların 1.423 topluluğu etkilediği tahmin edilmektedir.¹¹⁶

Sınır ötesi bombalama olayları 2017'de kayda değer bir artış göstermiştir ve özellikle Afganistan'ın doğu bölgesindeki alanları etkilemeye devam etmiştir. 2017 yılında 29 sınır ötesi bombalama olayı yaşanmış; olaylar 2016 yılına kıyasla üç kat daha fazla, sivil kayıpların sayısı ise dört kattan fazla olmak üzere, 71 sivil kaybına (23 ölü, 48 yaralı) neden olmuştur.¹¹⁷

2. Güvenlik Olayları

UNAMA 2017 yılında toplamda 23.744 güvenlik olayı kaydetmiştir; (2016'da kaydedilen olay sayısına göre çok az bir fark olmasına rağmen) bu şimdikiye kadar kaydedilen en yüksek sayıdır. 2017'deki en fazla görülen olay silahlı çatışmalardır (14.998); bunu EYP'lerin kullanımı ile ilişkili olaylar izlemiştir. Hava saldırıları ise yüksek seviyelerde yaşanmaya devam etmiştir (2017'de 960 hava saldırısı veya 2016'ya kıyasla hava saldırılarında %67,6 oranında bir artış yaşanmıştır). En fazla olay doğu kesiminde,

¹¹⁰2017'deki Hükümet Yanlısı Güçler ile ilişkilendirilen sivil kayıpların çoğu Afgan güvenlik güçlerinden kaynaklanmaktadır. UNAMA 2016 yılında 2.731 sivil kaybını (905 ölü, 1.826 yaralı) Hükümet Yanlısı Güçler ile ilişkilendirmiştir. [...] Yine UNAMA, hava operasyonlarından kaynaklı 631 sivil kaybı (295 ölü, 336 yaralı) belgelemiş olup bu sayı, ölümlerdeki %18'lik artış dahil olmak üzere, 2016'ya oranla %7'lik bir artışa karşılık gelmektedir." UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 4-5. Hükümet yanlısı güçler ile ilişkilendirilen kara hareketi kaynaklı sivil kayıplar 2017 yılında azalmış; 2016 yılına göre %37 oranında bir düşüş görülmüştür. UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 20.

ICG, *Afganistan'da Tehlikeli Bir Gerilim Artışı*, 31 Ocak 2018, <https://www.crisisgroup.org/asia/south-asia/afghanistan/dangerous-escalation-afghani-stan>; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Aralık 2017, A/72/651-S/2017/1056, <http://www.refworld.org/docid/5a56465c4.html>, para. 17; Amerika Birleşik Devletleri Savunma Bakanlığı, *Afganistan'da Güvenlik ve İstikrarı Artırma*, Aralık 2017, <https://www.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/1225-Report-Dec-2017.pdf>, sf. 3-4.

¹¹² Birleşmiş Milletler 2017'de 950 hava saldırısı kaydetmiştir; bu 2016'ya kıyasla %67,6'lık bir artış demektir. BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ae879b14.html>, para. 14-16; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Aralık 2017, A/72651-S/2017/105, <http://www.refworld.org/docid/5a56465c4.html>, para. 17. Ayrıca bkz. *Military.com*, *ABD Birliklerinde 3 Bin Kişi Daha Afganistan'da 'Muharebe Görevinde'*, <https://www.military.com/daily-news/2017/10/03/additional-3k-us-troops-afghanistan-will-be-combat-duty.html>. "Eylül, 2012 yılından beri Afganistan'da silahların kullanımı açısından rekor düzeye ulaşan bir ay olmuş, Taliban ve IŞİD-Horasan hedeflerine karşı 751 mühimmat dağıtımı yapılmıştır (Ağustos ayına göre %50 oranında artış). Bu artış, Devlet Başkanının Afgan halkının istikrarını ve güvenliğini tehdit eden aşırı güç grupları daha ileriye dönük bir şekilde hedef alma stratejisi ile ilişkilendirilebilir. ABD Hava Kuvvetleri Merkez Komutanlığı, *Birleşik Hava Harekatları Merkezi, Hava Gücü Özeti*, 30 Eylül 2017, <http://www.afcent.afmil/Portals/82/Documents/Airpovver%20summary/Airpovver%20Summary%20-%20September%202017.pdf?ver=2017-10-06-082818-797>, sf. 1.

¹¹³UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 5-6. Birleşmiş Milletler 2017'de 950 hava saldırısı, bir başka ifadeyle 2016'ya kıyasla saldırılarda %67,6'lık bir artış kaydetmiştir. HKU'lar ve siviller arasında ağır kayıplar yaşanmıştır. BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ae879b14.html>, para. 14-16; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Aralık 2017, A/72/651-S/2017/1056, <http://www.refworld.org/docid/5a56465c4.html>, para. 17.

¹¹⁴UNAMA, *Afganistan: Yarı Yıl Güncellemesi, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması:1 Ocak - 30 Haziran 2018*, 15 Temmuz 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b5047137.html>, sf. 5.

¹¹⁵ Aynı belgede.

¹¹⁶BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ad73b254.html>, para. 46-47.

¹¹⁷UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 19. Ayrıca bkz. Khaama Press, *Afganistan'ın Kunar İlinde Sınır Ötesi Bombalama Devam Ediyor*, 22 Mart 2018, <https://www.khaama.com/cross-border-shelling-continues-in-kunar-province-of-afghanistan-04699/>; Pajhwok Afghan News, *Kabil İslamabad'dan Sınır Ötesi Bombalamayı Sonlandırmasını İstedi*, 2 Aralık 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/12/07/end-cross-border-shelling-kabul-asks-islamabad>.

sonrasında güney kesiminde yaşanmış olup bu iki bölge tüm güvenlik olaylarının %55'ine tanıklık etmiştir.¹¹⁸

C. İnsan Hakları Durumu

Afganistan Hükümeti ulusal ve uluslararası insan hakları yükümlülüklerine uyma taahhüdüne bağlı olduğunu belirtmesine karşın halen insan haklarını koruma kaydında tutarsızlıklar söz konusudur. Toplumun kadınlar, çocuklar, etnik azınlıklar, gözaltında tutulan kişiler ve diğerlerini içeren önemli bir kesiminin çeşitli aktörler tarafından gerçekleştirilen insan hakları ihlallerine maruz kalmaya devam ettiği bildirilmiştir.¹¹⁹

1. İnsan Hakları İhlalleri

Sivil halka yönelik insan hakları ihlallerinin, ilgili bölgenin kimin etkin kontrolü altında olmasına bakılmaksızın ülkenin her yerinde gerçekleştiği bildirilmiştir. Hükümetin kontrolü altındaki bölgelerde Devletin ve Devlet kurumlarının tarafında ihlallerin rutin olarak görülmeye devam ettiği belirtilmiştir.¹²⁰ Bu tür grupların, hükümet yanlısı silahlı grupların (kısmi) kontrolündeki bölgelerde insan hakları ihlallerinde bulunduğu ve cezasız bırakıldığı bildirilmiştir.¹²¹ Benzer şekilde HKU'ların kontrolündeki bölgelerde de paralel adalet yapılarının kullanıldığı ihlaller dahil olmak üzere yaygın insan hakları ihlallerinin yapıldığı belirtilmiştir.¹²² Buna ilaveten insan hakları ihlallerinin, Devlet ve Devlet dışı aktörler tarafından kendi kontrolleri altında olmayan bölgeler dışında da söz konusu olduğu bildirilmiştir.¹²³ Özellikle savaşın devam ettiği ihtilafli bölgelerde insan hakları ihlallerinin yaygın olduğu ifade edilmiştir.¹²⁴

a) Devlet Aktörleri Tarafından Gerçekleştirilen İnsan Hakları İhlalleri

Çeşitli Devlet aktörleri ciddi insan hakları ihlalleri işlemekle suçlanmıştır. Güvenlik güçleri mensupları tarafından yasadışı adam öldürme, çocuk istismarı ve sömürsü suçları işlendiği bildirilmiştir.¹²⁵ Hükümet yetkililerinin, güvenlik güçlerinin, gözaltı merkezi yetkililerinin ve polisin işkence veya zalimane, gayri insani veya küçük düşürücü muamele veya cezalandırma yöntemlerini kullandıkları bildirilmiştir (aşağıya bkz.).¹²⁶

¹¹⁸ BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ad73b254.html>, para. 14.

¹¹⁹ Ayrıca bkz. UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 8-14. UNAMA, *Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: İbadethanelere, Dini Liderlere ve İbadet Edenlere Saldırı*, 7 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a0b0b534.html>; UNAMA, *Çatışmalarla İlişkili Olarak Göz Altında Tutulanların Gördüğü Muamele: İşkencenin Bertaraf Edilmesiyle İlgili Afganistan Ulusal Planı*, Nisan 2017, <http://www.refworld.org/docid/5909d15e4.html>.

¹²⁰ UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 48-51; Uluslararası Af Örgütü, *Uluslararası Af Örgütü'nün 2017/18 Raporu: Afganistan*, 22 Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a99395da.html>; Freedom House, *2018'de Dünyadan Özgürlük Manzaraları: Afganistan*, 2018, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2018/afghanistan>.

¹²¹ UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 52-53.

¹²² Global Centre for the Responsibility to Protect [Koruma Sorumluluğu Küresel Merkezi], *Risk Altındaki Topluluklar: Afganistan*, 15 Mart 2018, <http://www.globalr2p.org/regions/afghanistan>; UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 26-42; Uluslararası Af Örgütü, *Uluslararası Af Örgütü'nün 2017/18 Raporu: Afganistan*, 22 Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a99395da.html>.

¹²³ Hem hükümet yanlısı güçlerin hem de HKU'ların, kontrolleri altındaki bölgelerde ve bu bölgelerin dışında hedef odaklı öldürmeler; sivil kayıpların yaşandığı askeri operasyonlar; koordineli saldırılar ve intihar saldırıları; tehdit, taciz ve gözdağı gibi ihlallerde bulunduğu bildirilmiştir. UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 26-42, 43-54; BBC News, *BBC Bulgularına Göre Taliban Afganistan'ın %70'ini Tehdit Ediyor*, 31 Ocak 2018, <http://www.bbc.com/news/world-asia-42863116>; New York Times, *ABD ile Süregelen 16 Yıllık Savaş Sonrasında Afganistan'ın Ne Kadarı Taliban Kontrolü Altında?*, 23 Ağustos 2017, <https://www.nytimes.com/interactive/2017/08/23/dunya/olarak/afghanistan-us-taliban-isis-inceleme.html>; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ac879b14.html>, para. 16-17; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Aralık 2017, A/72/651-S/2017/1056, <http://www.refworld.org/docid/5a56465c4.html>, para. 18-19; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Eylül 2017, A/72/392-S/2017/783, <http://www.refworld.org/docid/59c3a9f64.html>, para. 17, 20; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Haziran 2017, A/71/932-S/2017/508 <http://www.refworld.org/docid/5a2563924.html>, para. 15-16.

¹²⁴ UNAMA, *Üç Aylık Rapor, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: 1 Ocak - 31 Mart 2018*, 12 Nisan 2018, <http://www.refworld.org/docid/5ad88e164.html>, sf. 1-4; UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: 2017 Yıllık Raporu*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 8-53.

¹²⁵ UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 13.

¹²⁶ Uluslararası Ceza Mahkemesi, *"Madde 15 Uyarınca Soruşturma Yetkisi Talebinde Bulunma"nın Kamuya Açık Olarak Düzenlenmiş Sürimü*, 20 Kasım 2017,

Bahsi geçen Devlet aktörlerinin her biri tarafından işlenen insan hakları ihlallerinin hala yaygın olduğu bildirilmiştir.¹²⁷

UNAMA, birbirini izleyen raporlarda, çatışmayla ilgili gözaltında tutulanların Ulusal Güvenlik Direktörlüğü (UGD), Afgan Ulusal Polisi (AUP), Afgan Yerel Polisi (AYP) ve Afgan Ulusal Ordusu (AUO) tarafından yaygın bir şekilde işkence ve kötü muameleye maruz bırakıldığını belgelemiştir.¹²⁸ Gözaltında tutulanların düzeltici mekanizmalara ve savunma avukatına anlamlı bir erişimlerinin olmadığı bildirilmiştir.¹²⁹ Bağımsız gözlemcilerin erişimine açık olmayan ve güvenlik güçlerinin kontrolünde olan gayri resmi gözaltı merkezlerinde tutulan kişilerin istismara ve işkenceye maruz kaldıkları da bildirilmiştir.¹³⁰ Düzenli hapisane sisteminin dışında çatışmayla ilgili olarak gözaltında tutulanlara ilişkin kamuya açık istatistikler mevcut değildir.¹³¹ Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komitesi Haziran 2017'de, işkence dahil büyük insan hakları ihlalleri ve savaş suçu faillerinin halen kamu kurumları dahil olmak üzere resmi pozisyonlarını koruduğu ya da bu pozisyonlara aday olarak gösterildiği bir ortamda hüküm süren genel cezasız bırakma kültürüyle ilgili derin endişelerini dile getirmiştir.¹³² Komite ayrıca bu durumun Afgan toplumunda işkencenin yaygın olarak kabul görmesine ve meşrulaşmasına yol açmasıyla ilgili endişelerini de belirtmiştir.¹³³

Merkezi Cezaevleri Müdürlüğü tarafından yönetilen cezaevi sisteminin aşırı yoğunluk ve kötü hijyen koşulları gibi sorunları barındırdığı belirtilmiştir.¹³⁴ Keyfi ve yasadışı gözaltı vakalarının halen yaygın olarak görüldüğü bildirilmiştir.¹³⁵ Kolluk kuvvetlerinin özellikle çatışma ile ilişkili olarak gözaltında tutulan kişiler başta olmak üzere gözaltındaki kişileri suçunu itiraf etmeye zorlamak için işkenceye başvurduğu belirtilmiştir.¹³⁶ Kadın mahkumların cinsel istismar ve zorbalığa maruz kaldığına dair bildirimler alınmıştır.¹³⁷

AYP mensuplarının sivil halka yönelik insan hakları ihlalleriyle ilgili endişeler devam etmektedir.¹³⁸ Aynı zamanda geçmişte yaşanmış ve halen yaşanmakta olan insan hakları ihlalleriyle ilgili AYP mensuplarının hesap verebilirliğini sağlama konusunda sürekli yaşanan başarısızlıklar ve AYP personelinin yerel güç simsalarının kontrolü altında olduğuna dair bildirimlerle ilgili kaygı

ICC-02/17-7-Conf-Exp, <https://www.icc-cpi.int/Pages/record.aspx?docNo=ICC-02/17-7-Red>, sf. 78-86; UNAMA, *Çatışmalarla İlişkili Olarak Göz Altında Tutulanların Gördüğü Muamele: İşkencenin Bertaraf Edilmesiyle İlgili Afganistan Ulusal Planı*, Nisan 2017, <http://www.refworld.org/docid/5909d15e4.html>.

¹²⁷Freedom House, *2018'de Dünyadan Özgürlük Manzaranın: Afganistan*, 2018, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2018/afghanistan>; Uluslararası Ceza Mahkemesi, *"Madde 15 Uyarınca Soruşturma Yetkisi Talebinde Bulunma"nın Kamuya Açık Olarak Düzenlenmiş Sürümü*, 20 Kasım 2017, ICC-02/17-7-Conf-Exp, <https://www.icc-cpi.int/Pages/record.aspx?docNo=ICC-02/17-7-Red>, sf. 7-8 <http://www.refworld.org/docid/5711040d4.html>.

¹²⁸UNAMA, *Çatışmalarla İlişkili Olarak Göz Altında Tutulanların Gördüğü Muamele: İşkencenin Bertaraf Edilmesiyle İlgili Afganistan Ulusal Planı*, Nisan 2017, <http://www.refworld.org/docid/5909d15e4.html> (daha önceki raporlar 2015, 2013 ve 2011'de yayımlanmıştır); Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komitesi, *Afganistan İkinci Dönem Raporu Üzerine Son Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, para. 9, 25.

¹²⁹UNAMA, *Çatışmalarla İlişkili Olarak Göz Altında Tutulanların Gördüğü Muamele: İşkencenin Bertaraf Edilmesiyle İlgili Afganistan Ulusal Planı*, Nisan 2017, <http://www.refworld.org/docid/5909d15e4.html>, sf. 45-46, 50-53, 59; Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komitesi, *Afganistan İkinci Dönem Raporu Üzerine Son Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, para. 11, 17.

¹³⁰UNAMA, *Çatışmalarla İlişkili Olarak Göz Altında Tutulanların Gördüğü Muamele: İşkencenin Bertaraf Edilmesiyle İlgili Afganistan Ulusal Planı*, Nisan 2017, <http://www.refworld.org/docid/5909d15e4.html>, sf. 34. Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komitesi, *Afganistan İkinci Dönem Raporu Üzerine Son Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, para. 15.

¹³¹AYYÖBD, *ABD Kongresine Sunulan Üç Aylık Rapor*, 30 Nisan 2018, <https://www.sigar.mil/pdf/quarterlyreports/2018-04-30qr.pdf>, sf. 141.

¹³²Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komitesi, *Afganistan İkinci Dönem Raporu Üzerine Son Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, para. 7, 11, 15.

¹³³Aynı belgede para. 7.

¹³⁴SBRE, *Afganistan: Evlerinden Çok Uzakta Tutuklanan Kadın Mahkumlar*, 27 Şubat 2018, <https://iwpr.net/global-voices/afghanistan-female-prisoners-jailed-far-from>; SBRE, *Afgan Cezaevi Ölüm Tuzağına Dönüştü*, 13 Aralık 2017, <https://iwpr.net/global-voices/afghan-prison-deemed-death-trap>; Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komitesi, *Afganistan İkinci Dönem Raporu Üzerine Son Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, para. 29; AYYÖBD, *ABD Kongresine Sunulan Üç Aylık Rapor*, 30 Nisan 2018, <https://www.sigar.mil/pdf/quarterlyreports/2018-04-30qr.pdf>, sf. 141.

¹³⁵Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komitesi, *Afganistan İkinci Dönem Raporu Üzerine Son Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, para. 13, 15, 17, 25; UNAMA, *Çatışmalarla İlişkili Olarak Göz Altında Tutulanların Gördüğü Muamele: İşkencenin Bertaraf Edilmesiyle İlgili Afganistan Ulusal Planı*, Nisan 2017, <http://www.refworld.org/docid/5909d15e4.html>.

¹³⁶UNAMA mevcut raporda 2010 yılında güncel gözaltı izleme programına başladığından beri AUP nezaretinde çatışma ile ilişkili olarak gözaltında tutulan kişilere uygulanan işkence ve kötü muamelelerin en yüksek oranlarına ulaşması hususunda özellikle endişelidir." UNAMA, *Çatışmalarla İlişkili Olarak Göz Altında Tutulanların Gördüğü Muamele: İşkencenin Bertaraf Edilmesiyle İlgili Afganistan Ulusal Planı*, Nisan 2017, <http://www.refworld.org/docid/5909d15e4.html>, sf. 7; daha genel açıklama için bkz. sf. 6-7, 13; Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komitesi, *Afganistan İkinci Dönem Raporu Üzerine Son Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, para. 27.

¹³⁷The Diplomat, *Afganistan'ın Ahlak Cezaevlerindeki Kadınlar*, 8 Mart 2017, <https://thediplomat.com/2017/03/the-vwom^in-afghanistans-moral-prisons/>; Daily Times, *Afganistan'da İşkence ve Cinsel Şiddet*, 13 Şubat 2017, <https://dailytimes.com.pk/29186/torture-and-sexual-violence-in-afghanistan/>; HRW, *Afganistan: 'Ahlak Suçlarından' Hüküm Giydirmeye, 'Bekaret' Testlerine Son Verin*, 25 Mayıs 2016, <http://www.refworld.org/docid/574696bb4.html>.

¹³⁸UNAMA, *Çatışmalarla İlişkili Olarak Göz Altında Tutulanların Gördüğü Muamele: İşkencenin Bertaraf Edilmesiyle İlgili Afganistan Ulusal Planı*, Nisan 2017, <http://www.refworld.org/docid/5909d15e4.html>, sf. 9-10.

duyulmaktadır.¹³⁹ UNAMA 2017 yılında AYP mensuplarının da aralarında bulunduğu 114 sivil kaybını belgelemiştir: 27 ölü, 87 yaralı (2016'da 25 ölü, 40 yaralı).¹⁴⁰ AYP ile ilişkilendirilen en yaygın ihlaller arasında sivillerin hedef odaklı ve kasten öldürülmesi, öldürüsiye dövme, mülkün tahrip edilmesi, tehdit, gözdağı ve tacizden bahsedilmiştir.¹⁴¹

UNAMA, güvenlik güçlerinin karıştığı ve eğitime erişimi etkileyen olayları belgelemeye devam etmiştir; bu olayların büyük çoğunluğu okulların askeri operasyonlar için üs olarak kullanılmak üzere zaman geçici olarak işgal edilmesiyle ilgilidir. Okulların bu tür amaçlar için kullanılması esasen bu yapıları korunan sivil yapılar olmaktan çıkarıp meşru askeri hedeflere dönüştürmekte ve çocukların güvenliğini, emniyetini ve eğitime erişimlerini ciddi şekilde etkilemektedir.¹⁴²

UNAMA aynı zamanda hastanelerin, kliniklerin ve sağlık personelinin hedef alındığı Afgan güvenlik güçleri ile ilişkilendirilen çatışma kaynaklı olaylar konusundaki endişesini dile getirmiştir.¹⁴³ 2017'nin sonunda, Afgan güvenlik güçleri ile ilişkilendirilen sağlık tesislerindeki arama faaliyetleri sonucunda sivil kayıplar yaşanmış; bu faaliyetler sağlık personelinin tutuklanması ve taciz edilmesine, tıbbi ekipmanların zarar görmesine ve sağlık malzemelerinin temin edilememesine yol açmıştır.¹⁴⁴

Devlet aktörlerinin ifade özgürlüğü hakkını kısıtladığı ve gazeteciler ile medya kuruluşlarına şiddet ve tehditte bulunduğu bildirilmiştir.¹⁴⁵

b) Hükümet Yanlısı Silahlı Gruplar Tarafından Gerçekleştirilen İnsan Hakları İhlalleri

Hükümet yanlısı silahlı grupların kasten öldürme, darp etme, haraç alma, gözdağı ve hırsızlık dahil olmak üzere yaygın olarak görülen insan hakları ihlallerinden sorumlu oldukları bildirilmiştir.¹⁴⁶ UNAMA 2017 yılında, 2016'daki 185 kayba (52 ölü, 133 yaralı) kıyasla bahsedilen grupların yol açtığı 92 sivil kaybını (26 ölü, 66 yaralı) belgelemiştir.¹⁴⁷ 2017'deki ölüm ve yaralanmaların çoğunluğunun

¹³⁹Freedom House, 2018'de Dünyadan Özgürlük Manzaraları: Afganistan, 2018, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2018/afghanistan>; UNAMA, Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 49-50; VOA News, Afgan Yerel Polisi: Güvenlik Zafiyetini Gideren Tartışmalı Bir Güç, 20 Kasım 2017, <https://www.voanews.com/a/afghan-local-police-security/4126335.html>;

AAA, Afgan Yerel Polisi Hakkında Güncelleme: Polisin Varlığından, Silahlı, Eğitimli ve Paralı Olduğundan Emin Olmak, 5 Temmuz 2017, <https://www.afghanistan-analysts.org/update-on-the-afghan-local-police-making-sure-they-are-armed-trained-paid-and-exist/>.

¹⁴⁰UNAMA, Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 49.

¹⁴¹Aynı belgede sf. 49-50.

¹⁴²[Seçim ile ilişkili güvenlik olaylarının yaklaşık %75'i, başka bir deyişle %27'si seçim için kullanılan okullar veya camilerde gerçekleşmiştir. Okullarda gerçekleşen iki olayda altı sivil kaçırılmış, bir olayda okul binasının içi ateşe verilmiş, bir başka olayda okulda EYP patlatılmış, bir diğeri ise camide EYP patlatılmıştır; okul ve camilerde gerçekleşen diğer olaylarda ise tehdit, gözdağı ve taciz olayları yaşanmıştır." UNAMA, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: İlk Seçim Döneminde Yaşanan Seçimle İlişkili Saldırı ve İhlaller, 10 Mayıs 2018, https://unamaunmissions.org/sites/default/files/protection_of_civilians_-_special_report_-_election-related_attacks_and_abuses_may_2018_english.pdf, sf. 1. Freedom House, 2018'de Dünyadan Özgürlük Manzaraları: Afganistan, 2018, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2018/afghanistan>; HRW, 2018 Dünya Raporu: Afganistan, 18 Ocak 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a61eeac4.html>; HRW, "Ben Doktor Olmayacağım Ama Siz Bir Gün Hasta Olacaksınız" - Afganistan'da Kızların Eğitime Erişimi, 17 Ekim 2017, <http://www.refworld.org/docid/59e5af3e4.html>, sf. 17. "Okullara ve eğitim personeline yönelik doğrulanmış saldırıların sayısı 77'ye inmiştir (2015'teki olay sayısı 132'dir). Afganistan Ulusal Güvenlik ve Savunma Güçleri ile Taliban arasındaki yoğun çatışmalar sırasında okullar çapraz ateşe kaldı." BMGS, Çocuklar ve Silahlı Çatışma, 24 Ağustos 2017, A/72/361-S/2017/821, <http://www.refworld.org/docid/59db4a194.html>, para. 28. BM Genel Kurulu, Afganistan'daki İnsan Hakları Durumu ve İnsan Hakları Alanında Kazanılan Teknik Destek Başarıları: Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Raporu, 11 Ocak 2017, A/HRC/34/41, <http://www.refworld.org/docid/5a562b9d4.html>, para. 28. Ayrıca bkz. VOA News, Afganistan'daki Okullar Hükümet ve Taliban Tarafından Askeri Üs Olarak Kullanılıyor, 26 Ocak 2017, <https://www.voanews.com/a/afghanistan-schools-used-as-military-by-government-taliban/3694992.html>; HRW, "Cephe Hatlarında Eğitim" - Afganistan'ın Beğlan İlinde Okulların Askeri Amaçlar İçin Kullanımı, 17 Ağustos 2016, <http://www.refworld.org/docid/57b874d74.html>, sf. 1, 15, 18.

¹⁴³UNAMA, Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 15.

¹⁴⁴UNAMA, Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 15; OCHA, İnsani Yardım Bülteni, Sayı 68: Afganistan, 30 Eylül 2017, <https://reliefweb.int/report/afghanistan/afghanistan-humanitarian-bulletin-issue-68-01-30-september-2017-endari>, sf. 2; Dünya Sağlık Örgütü, Afganistan'da Sağlık Sektörüne Saldırı Artıyor, 19 Ağustos 2017, <http://www.emro.who.int/afghanistan-news/attacks-on-healthcare-on-the-rise-in-afghanistan.html>; ICRC, Afganistan: Hastaneler Saldırı Altında, Bedelini İse Çocuklar Ödüyor, 20 Mayıs 2017, <https://www.icrc.org/en/document/afghanistans-hospitals-are-under-attack-and-children-are-paying-price>.

¹⁴⁵Freedom House, 2018'de Dünyadan Özgürlük Manzaraları: Afganistan, 2018, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2018/afghanistan>; AGGK, Altı Aylık Rapor, Tem-Ara 2017, Ocak 2018, <http://ajsc.af/wp-content/uploads/2017/07/FirstSixMonthsReport2017-English.pdf>, sf. 2, 4; Freedom House, 2017'de Basın Özgürlüğü: Afganistan, 1 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/59fc6803a.html>; AGGK, Altı Aylık Rapor, Oca-Haz 2017, 24 Temmuz 2017, <http://ajsc.af/wp-content/uploads/2017/07/FirstSixMonthsReport2017-English.pdf>, sf. 2.

¹⁴⁶İnsan hakları ihlallerinin, hükümet yanlısı silahlı gruplar tarafından tabii tutuldukları yasadışı vergileri ödeyemeyen sivillerin tehdit ve/veya taciz edilmesini içerdiği belirtilmiştir. UNAMA, Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 51-52. Ayrıca bkz. RFE/RL, Afgan Bir Kadına Dayak Atılması Güvenlik İçin Milisleri Kullanmanın Sonuçlarını Açığa Çıkıyor, 6 Şubat 2018, <https://www.rferl.org/a/afghanistan-vwoman-beating-tarkhan-province/29023420.html>; The Guardian, Görevlilerden Söylediğine Göre ABD Ordusu Durumu "Görmeden Geldiği" İçin Afganistan İstismarçı Milislere Kaynak Sağlıyor, 26 Aralık 2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/dec/26/afghanistan-us-military-militia-funding-human-rights>.

¹⁴⁷UNAMA, Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 49-50; UNAMA, Afganistan: 2016 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması, Şubat 2017, <http://www.refworld.org/docid/58bd20104.html>, sf. 82. UNAMA

kara hareketlerinden kaynaklandığı, bunu sivillerin hedef alınarak öldürülmesinin izlediği bildirilmiştir.¹⁴⁸

UNAMA, hükümet yanlısı silahlı grupların var olmasının yasal bir dayanağı olmadığını ifade etmiştir.¹⁴⁹ Bu gruplar arasında Afgan güvenlik güçleri tarafından HKU'lar ile savaşanlar arasında listelenen fakat AUGG'nin komutası ve hesap verebilirlik yapılarına tabi olmayan güçlü ve nüfuzlu kişiler ve milisler vardır.¹⁵⁰ Hükümet yanlısı silahlı gruplar tarafından işlenen insan hakları ihlalleri halen yaygındır.¹⁵¹

c) Hükümet Karşısı Unsurlar Tarafından Gerçekleştirilen İnsan Hakları İhlalleri

HKU'ların yargısız infaz gerçekleştirdiği, işkence ettiği, kötü muamelede bulunduğu ve sivillerin hareket serbestisi, ifade, din ve siyasi katılım özgürlüğü, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim ve etkili bir hukuk yoluna başvuru hakkı gibi haklarını kullanmalarını engellediği bildirilmiştir. UNAMA'nın 2017 kayıtları doğrultusunda; HKU kaynaklı 6.768 sivil kaybı (2.303 ölü, 4.465 yaralı) yaşanmış olup bu olayların 4.385'ini (1.574 ölü, 2.811 yaralı) Taliban üstlenmiştir ya da bu olaylar Taliban ile ilişkilendirilmiştir; olayların 1.000'ini (399 ölü, 601 yaralı) ise İslam Devleti üstlenmiştir ya da bu olaylar İslam Devleti ile ilişkilendirilmiştir.¹⁵²

HKU'ların başta kendi kontrolleri altında olan bölgeler olmak üzere ve bu bölgelerle sınırlı olmamakla birlikte bu alanlarda kendi paralel "yargı" yapılarını uygulamak için hükümete ait adalet mekanizmaları veya hizmetlerinin bulunmamasından faydalandığı bildirilmiştir.¹⁵³ UNAMA "[d]evlet dışı silahlı gruplar tarafından paralel adalet yapıları kapsamında uygulanan tüm cezaların yasadışı olduğunu, ceza gerektirici eylem teşkil ettiğini ve savaş suçuna varabileceğini belirtmiştir.¹⁵⁴ UNAMA 2017 yılında 23 paralel adalet yapısı cezasının verildiğini, 33 sivil kaybının (21 ölü, 12 yaralı) yaşandığını, bunun ise 2016'ya kıyasla %34'lük bir düşüşe karşılık geldiğini belgelemiştir.¹⁵⁵ Paralel adalet yapıları cezaları; recm ve ateş etme, dayak ve kırbaç, uzuv kesme gibi halka açık infazları içermektedir.¹⁵⁶ HKU'ların aynı zamanda bazı bölgelerde paralel yönetim sistemlerini uygulamaya çalışarak kanunlara aykırı vergi koyduğu da bildirilmiştir.¹⁵⁷

HKU'ların ifade özgürlüğüne kısıtlamalar getirdiği bildirilmiştir. HKU'lar tarafından Hükümet için casusluk yapmakla suçlanan sivillerin yanı sıra HKU'lar aleyhinde veya Hükümet lehinde konuşan sivillerin HKU'ların idaresindeki paralel ve yasadışı yargı usulleri çerçevesinde şiddet ve duruşmasız

2017'de hükümet yanlısı silahlı gruplar ile ilişkilendirilen sivil kayıpların 2016'ya göre azalmasının, kara hareketleri sırasında bu grupların neden olduğu sivil kayıplarda keskin bir düşüş yaşanması ile ilgili olduğunu belirtmiştir. UNAMA, *aynı belgede*, Şubat 2018, sf. 51.

¹⁴⁸UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 51.

¹⁴⁹*Aynı belgede*, sf. 52.

¹⁵⁰UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 51-52; AAA, *Daha Fazla Milis? 2. Kısım: İŞHİ İle Yapılan Savaşta Afgan Teritoryal Ordusu Önerisi*, 23 Eylül 2017, <https://www.afghanistan-analysts.org/more-militias-part-2-the-proposed-afghan-territorial-army-in-the-fight-against-iskp/>; VOA, *Afganistan Tartışmalı Milis Kuvvetiyle İlgili Planlarını Açıkladı*, 22 Şubat 2018, <https://www.voanews.com/a/afghanistan-militia-force/4265987.html>.

¹⁵¹"Hükümet yanlısı silahlı gruplar ceza almadan insan hakları ihlalleri işlemeye devam etmiştir. 2017 yılı boyunca Hükümetin sivillere yönelik ihlallerden sorumlu hükümet yanlısı silahlı grupların mensuplarını işledikleri suçlardan sorumlu tutamadığına dair iddialar devam etmiştir.[...] Birçok durumda cezasız bırakmanın nedeni bu kişilerin siyasi ve güvenlik yetkilerine sahip olmasıdır; bu ise silahlı grupların hassas güvenlik ortamından faydalanmasına, yerel halkı taciz etmesine ve kontrolleri altındaki bölgelerde bulunan sivilleri zarar görme riski ile karşı karşıya bırakmasına yol açmaktadır." UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 52.

¹⁵²1.346 olay (346 ölü, 1.046 yaralı) daha HKU'lar ile ilişkilendirilmiştir, ancak bu olayları üstlenen çıkmadığı gibi bunları spesifik bir grup ile ilişkilendirmek de mümkün olmamıştır. UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 26. "Bu 2016'ya kıyasla Taliban ile ilişkilendirilen sivil kayıplarında %12'lik bir düşüş demektir. Taliban'ın kontrolü altındaki bölgelerden gelen eksik beyanın nedeni muhtemelen UNAMA'nın erişiminin yetersiz olması, bu sebeple de Taliban'ın düzenlediği sivil kayıplara yol açan bazı saldırıları kimliği belirlenemeyen hükümet karşıtı unsurlar ile ilişkilendirememesidir." *Aynı belgede*, sf. 27.

¹⁵³Freedom House, *2018'de Dünyadan Özgürlük Manzaraları: Afganistan*, 2018, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2018/afghanistan>; UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 36; Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komitesi, *Afganistan İkinci Dönem Raporu Üzerine Son Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, para. 39.

¹⁵⁴UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 36.

¹⁵⁵UNAMA "HKU'ların kontrolü altındaki bölgelere erişimin ne kadar kısıtlı olduğu düşünüldüğünde bu vakaların eksik beyan edildiğini" ifade etmiştir. *Aynı belgede*, sf. 36.

¹⁵⁶*Aynı belgede*, sf. 36; Freedom House, *2018'de Dünyadan Özgürlük Manzaraları: Afganistan*, 2018, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2018/afghanistan>.

¹⁵⁷Landinfo, *Afganistan: Taliban'ın Organizasyonu ve Yapısı*, 23 Ağustos 2017, https://landinfo.no/asset/3589/1/3_589_1.pdf; Brookings, *Afganistan'da Terör Yeniden Baş Gösterdi: El-Kaide, İŞİD ve Daha Fazlası*, 27 Nisan 2017, <https://www.brookings.edu/testimonies/afghanistans-terrorism-resurgence-al-qaeda-isis-and-beyond/>.

yargılama riskiyle karşı karşıya kaldıkları bildirilmiştir. Bu tür iddia edilen “suçların” cezası genellikle idamdır (bkz. Bölüm III.A.1.g).¹⁵⁸ Taliban ve İslam Devletinin kendileriyle ilgili eleştirel haber yaptığını düşündükleri medya şirketlerine ve gazetecilere yönelik tehdit, gözdağı ve şiddetli saldırılarda bulunduğu bildirilmiştir.¹⁵⁹ Bunun sonucunda da gazetecilerin güvenliklerinden endişe duydukları için otosansür uyguladıkları bildirilmiştir (Bkz. Bölüm III.A.2).¹⁶⁰

HKU’ların aynı zamanda siyasi katılım hakkına kısıtlamalar getirdiği bildirilmiştir. 14 Nisan 2018’de seçmen kaydı uygulamasına başlandığından beri¹⁶¹ HKU’ların, seçimle ilgili mesleklerde çalışan personele ve güvenlik güçlerine yöneltilen hedef odaklı öldürme, kaçırma, tehdit, gözdağı ve taciz yoluyla seçmen kaydı bölgelerine ve *tazkira* (ulusal kimlik kartı) dağıtım merkezlerine saldırılarda bulunduğu bildirilmiştir.¹⁶² HKU’ların Afganları yaklaşan seçimlerde oy kullanmamaları konusunda uyardığı bildirilmiş; kayıt yaptıran vatandaşlara para cezası uyguladıkları ve/veya bu kişilerin *tazkira*’larına (ulusal kimlik kartı) el koydukları iddia edilmiştir.¹⁶³ 14 Nisan 2018 ile 10 Mayıs 2018 tarihleri arasında UNAMA tarafından doğrulanan 23 seçim ile ilişkili güvenlik olayı yaşanmış, 271 kayba (86 ölü, 185 yaralı) neden olmuştur.¹⁶⁴

HKU’ların ayrıca yasadışı kontrol noktaları ve EYP’lerin kullanımı vasıtasıyla hareket serbestisi hakkına kısıtlamalar getirdiği de belirtilmiştir.¹⁶⁵ 2017 yılında intihar saldırısı amaçlı olmayan EYP’ler ve hedef odaklı öldürmelerin neden olduğu sivil kayıplarda 2016’ya göre düşüş olmasına karşın UNAMA, koordineli saldırılar¹⁶⁶ ve intihar saldırılarından¹⁶⁷ kaynaklanan sivil kayıplarda artış olduğunu (605 ölü, 1.690 yaralı; 2016’ya göre %17 artış) belgelemiştir. Hedef odaklı ve kasten öldürmelerden kaynaklı sivil kayıplar ise 2016 yılındakiyle aynı olmuştur.¹⁶⁸ İntihar saldırıları ve koordineli saldırıların yol açtığı Taliban ile ilişkilendirilen sivil kayıplar, 2016’ya oranla %22 azalırken İslam Devletinin üstlendiği

¹⁵⁸UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 39; ayrıca Bölüm III.A.1.g’de bahsedilen kaynaklara bkz.

¹⁵⁹Sınır Tanımayan Gazeteciler, *RSF, Celalabad’daki Devlet Radyosu ve Televizyonuna Yapılan Ölümcül Saldırısı Kınadı*, 18 Mayıs 2017, <http://www.refworld.org/docid/591d5a627.html>; AGGK, *Altı Aylık Rapor, Tem-Ara 2017*, Ocak 2018, <http://ajsc.af/wp-content/uploads/2018/01/Six-Month-Report-July-Dec-2017-AJSC-English.pdf>; Nai Supporting Open Media in Afghanistan [Nai’den Afganistan’da Özgür Medyaya Destek], *2017 Medya İzleme Yıllık Raporu*, Aralık 2017, <http://nai.org.af/files/documents/mw/annual/Annual%20report%20English%20version%202017.pdf>. Ayrıca Bölüm III.A.2’de bahsedilen kaynaklara bkz.

¹⁶⁰UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 39; Freedom House, *2017’de Basın Özgürlüğü: Afganistan*, 1 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/59fc6803a.html>. Ayrıca Bölüm III.A.2’de bahsedilen kaynaklara bkz.

¹⁶¹Afganistan Bağımsız Seçim Komisyonu, *Başkentlerde Seçmen Kaydının İlk Aşaması Başlatıldı*, 2018, <http://www.iec.org.af/media-section/press-releases/1039-vr-commencement-2018>.

¹⁶² UNAMA, *Afganistan: Yarı Yıl Güncellemesi, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması:1 Ocak - 30 Haziran 2018*, 15 Temmuz 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b5047137.html>, sf. 3-4; UNAMA, *Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: İlk Seçmen Kaydı Döneminde Yaşanan Seçimle İlişkili Saldırı ve İhlaller*, 10 Mayıs 2018, https://unama.unmissions.org/sites/default/files/protection_of_civilians_-_special_report_-_election-related_attacks_and_abuses_may_2018_english.pdf; Reuters, *Kabil’deki Patlama Uzun Zaman Önce Yapılması Gereken Afganistan Seçime İlişkin Riski Gözler Önüne Sardı*, 23 Nisan 2018, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-blast/kabil-blast-highlights-risk-to-long-delayed-afghan-vote-idUSKBN1HU1X3>. "İslam Devleti ile bağlantılı Amaç haber ajansına göre, Taliban’ın sorumluluğu reddetmesinden kısa bir süre sonra İslam Devleti katliamın arkasında olduğunu kabul etmiştir. [...] Görevliler, başkentlerde dahi tüm seçmen kaydı merkezlerini açmak için mücadele verildiğini söylemiştir. 'Kunduz İli Emniyet Müdürü Gen. Abdul Hamid Hamidi'nin belirttiği gibi; 'Kunduz kentinde ve merkeze bağlı köylerde 55 seçmen kaydı merkezi vardır; bunların 20'si köyler Taliban kontrolü altında olduğu için kapalıdır.' New York Times, 'Çok Sayıda Ölü': Bombalı Saldırgan Kabil’de Oy Kullanmak İçin Kaydolan Düzinelerce Kişiyi Öldürdü, 22 Nisan 2018, <https://www.nytimes.com/2018/04/22/world/asia/suicide-bomber-afghanistan-elections.html>. Ayrıca bkz. Al Jazeera, *Afganistan: Seçmen Kayıt Merkezlerine Düzenlenen Saldırılarda 63 Ölü*, 22 Nisan 2018, <https://www.aljazeera.com/news/2018/04/afghanistan-deaths-attack-id-voter-registration-centre-kabil-180422063114761.html>.

¹⁶³UNAMA, *Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: İlk Seçmen Kaydı Döneminde Yaşanan Seçimle İlişkili Saldırı ve İhlaller*, 10 Mayıs 2018, https://unamaunmissions.org/sites/default/files/protection_of_civilians_-_special_report_-_election-related_attacks_and_abuses_may_2018_english.pdf, sf. 1; Tolo News, *Taliban Gani’nin Seçimlere Katılma Çağrısını Reddetti*, 16 Nisan 2018, <https://www.tolonews.com/afghanistan/taliban-rejects-ghani%E2%80%99s-call-them-take-part-elections>.

¹⁶⁴Bu olayların %75’inin seçim için kullanılan okul ve camilerde yaşandığı bildirilmiştir. UNAMA, *Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: İlk Seçmen Kaydı Döneminde Yaşanan Seçimle İlişkili Saldırı ve İhlaller*, 10 Mayıs 2018, https://unama.unmissions.org/sites/default/files/protection_of_civilians_-_special_report_-_election-related_attacks_and_abuses_may_2018_english.pdf.

¹⁶⁵UNAMA’da veri tabanı kaydetme amacı doğrultusunda, hedef odaklı öldürme kategorisine aynı zamanda mağdurun öldürme sırasında kısa süreli olarak failin nezaretinde olduğu, fakat bu nezaretin kaçırma eşdeğeri olmadığı bazı durumlar da dahil edilmiştir. Bir başka deyişle öldürüldüğü tespit edilen kişi silahlı kişiler tarafından durdurularak kimliğinin doğrulandığı ve saldırganların çoğunlukla yasadışı kontrol noktalarında bu kişiyi öldürdükleri durumlar da bu kategoridedir." UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 64, dipnot 307; ayrıca bkz. aynı belgede sf. 33-34.

¹⁶⁶UNAMA’nın tanımına göre koordineli (kompleks) saldırı şu bileşenlerden oluşur: iki ya da daha fazla saldırgan, iki ya da daha fazla silah türü ve silahlardan birinin intihar saldırısı amaçlı EYP, bir başka deyişle vücuda bağlanan intihar saldırısı amaçlı EYP veya araca yüklenen intihar saldırısı amaçlı EYP olması." UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: 2017 Yıllık Raporu*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 1, dipnot 5.

¹⁶⁷UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 4, 26.

¹⁶⁸Aynı belgede, sf. 26, 28.

saldırlardan kaynaklanan kayıplar %18 oranında artış göstermiştir.¹⁶⁹ Sivil tarım alanlarına, patikalara, kamu yolları ve diğer kamuya açık alanlara yerleştirilen EYP'ler sağlık hizmetleri, eğitim ve geçim kaynaklarına erişimi engellemekte, korku ve güvensizlik dolu bir ortam yaratmaktadır; siviller sürekli olarak ölüm, sakat kalma, ağır yara alma ve mülklerinin tahrip edileceği korku ve tehdidi altında yaşamaktadır.¹⁷⁰ İntihar saldırıları ve koordineli saldırıların Kabil şehrindeki sivilleri orantısız bir biçimde etkilemeye devam ettiği bildirilmiştir; UNAMA 2017 yılında 2016 yılına kıyasla koordineli saldırılar ve intihar saldırılarının neden olduğu sivil kayıplarında %17 oranında bir artış kaydetmiştir.¹⁷¹ UNAMA 2017 yılında ilk kez Nangarhar ve Kabil dışında, Herat vilayetinde intihar saldırıları ve koordineli saldırılar yapıldığını bildirmiştir.¹⁷²

Taliban basın açıklamalarında eğitime verdikleri desteği vurgulamaya devam etmekte ve ülke içerisinde eğitimin teşvik edilmesinin ana amaçlarından biri olduğunu beyan etmektedir.¹⁷³ Bununla birlikte hem Taliban'ın hem de İslam Devletinin okul ve medreseleri, çocukları savaşta ve savaşa destek faaliyetlerinde kullanmak amacıyla toplayıp eğitmek amacıyla kullandığına dair bildirimler alınmıştır.¹⁷⁴ Taliban ve İslam Devletinin ayrıca kendi onayladıkları kriterlere bağlı kalınması için müfredata müdahalede bulunduğu ve müfredatı kontrol etmeye çalıştığı bildirilmiştir.¹⁷⁵

Ülkenin tüm bölgelerinde eğitime erişimi doğrudan etkileyen çatışma ile ilişkili şiddet olayları yaşanmaya devam edildiği bildirilmiştir.¹⁷⁶ 2017 yılında bildirilen olayların büyük çoğunluğu, Taliban'ın da aralarında bulunduğu HKU'lar ile ilişkilendirilmiştir. Bu olaylar arasında öğretmenler ve personeli hedef odaklı öldürme ve tehdit etme, okulların içerisine veya yakınına EYP yerleştirme, eğitim binalarına roket saldırıları düzenleme ve kız çocuklarının gittiği okullar başta olmak üzere okulların kapatılmasından söz edilebilir.¹⁷⁷ UNAMA Temmuz 2018'de hükümet yanlısı güçlerin yürüttüğü operasyonlara cevaben HKU'ların okulları ve eğitim personelini hedef alma şeklindeki yeni eğilimine dair endişesini ifade etmiştir.¹⁷⁸ Okulların askeri amaçlar için işgal edildiği ve kullanıldığı bildirilmiş olup bu durum okulların uluslararası insani hukuk kapsamında korunan statüsünü tehlikeye atarak çocukların eğitime erişimini engellemektedir.¹⁷⁹ Ayrıca Afganistan'da birçok okulun hüküm süren yerel güvenlik koşullarından ötürü kapandığı bildirilmiştir.¹⁸⁰

¹⁶⁹ Aynı belgede, sf. 28.

¹⁷⁰ Aynı belgede, sf. 28-33.

¹⁷¹ 2016'ya oranla 2017 yılında intihar saldırıları ve koordineli saldırılardan kaynaklı sivil kayıplarında %17 artış yaşanmıştır; bu ise heyet 2009 yılında sistematik olarak sivil kayıplarını kaydetmeye başladığından bu yana UNAMA tarafından kaydedilen en yüksek sivil kaybına karşılık gelmektedir. Aynı belgede, sf. 29.

¹⁷² Aynı belgede, sf. 1-2, 29.

¹⁷³ Örneğin bkz. Taliban'ın yaptığı açıklamalar: Afganistan İslam Emirliği, *Kabil İdaresinin Dini Okullara ve Din Adamlarına Olan Düşmanlığı*, 8 Nisan 2018, <https://alemarah-english.com/?p=27449>; Afganistan İslam Emirliği, *2018 Ocak Ayında Afganistan*, 14 Şubat 2018, <https://alemarah-english.com/?p=25644>.

¹⁷⁴ Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komitesi, *Afganistan İkinci Dönem Raporu Üzerine Son Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, para. 21. Afganistan'da Medreselerin rolü ile ilgili arka plan bilgisi için ayrıca bkz. Danimarka Kraliyet Savunma Koleji, *Pakistan ve Afganistan'da Medreselerin Rolü, Ailelerin Seçimleri, Finansal Boru Hatları ve Dini Eğitimde Son Dönemde Yaşanan Gelişmelerin Değerlendirmesi*, Ocak 2018, https://pure.fak.dk/ws/files/7378697/The_Role_of_Madrasahs.pdf, sf. 98-120.

¹⁷⁵ HRW, *"Ben Doktor Olmayacağım Ama Siz Bir Gün Hasta Olacaksınız"* - Afganistan'da Kızların Eğitime Erişimi, 17 Ekim 2017, <http://www.refworld.org/docid/59e5af3e4.html>, sf. 69-70; Landinfo, *Afganistan: Taliban'ın Organizasyonu ve Yapısı*, 23 Ağustos 2017, https://landinfo.no/asset/3589/1/3589_1.pdf, sf. 22; Tolo News, *DEAŞ Cüzcan Bölgesinde Müfredatı Değiştirmekle Tehdit Ediyor*, 5 Temmuz 2017, <https://www.tolonews.com/afghanistan/daesh-threatens-replace-curriculum-jawzjan%E2%80%99s-district>; The Diplomat, *Taliban'ın Okulları*, 3 Kasım 2016, <https://thediplomat.com/2016/11/the-schools-of-the-taliban/>.

¹⁷⁶ BMGS, *Çocuklar ve Silahlı Çatışma*, 24 Ağustos 2017, A/72/361-S/2017/821, <http://www.refworld.org/docid/59db4a194.html>, para. 28; SBRE, *Okul Kapanmaları Afgan Vilayeti Vurdu: İlçelerde Güvenliğin Sağlanamaması Kız ve Erkek Çocuklarının Öğretim Görememesi Anlamına Geliyor*, 27 Şubat 2017, <https://iwpr.net/global-voices/school-closures-hit-afghan-province>; IWPR, *Afganistan: Gur'un Eğitim Sistemi Çökmek Üzere*, <https://iwpr.net/global-voices/afghanistan-ghors-education-system-near>.

¹⁷⁷ Ariana News, *Çatışma Cüzcan'daki 70 Okulun Kapanmasına Neden Oldu*, 10 Nisan 2018, <https://ariananews.af/conflict-leaves-70-schools-closed-in-jawzjan/>; Pajhwok News, *Güvensiz Ortam Nedeniyle Nangarhar'da 12 Okul Hala Kapalı*, 1 Ocak 2018, <https://www.pajhwok.com/en/2018/01/01/12-nangarhar-schools-remain-close-due-insecurity>; HRW, *"Ben Doktor Olmayacağım Ama Siz Bir Gün Hasta Olacaksınız"* - Afganistan'da Kızların Eğitime Erişimi, 17 Ekim 2017, <http://www.refworld.org/docid/59e5af3e4.html>, sf. 66-71; UNAMA, *Afganistan: 2017 Yarı Yıl Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/596e0b5e4.html>, sf. 13.

¹⁷⁸ UNAMA, *Afganistan: Yarı Yıl Güncellemesi, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: 1 Ocak - 30 Haziran 2018*, 15 Temmuz 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b5047137.html>, sf. 3.

¹⁷⁹ HRW, *2018 Dünya Raporu: Afganistan*, 18 Ocak 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a61eeac4.html>; HRW, *"Ben Doktor Olmayacağım Ama Siz Bir Gün Hasta Olacaksınız"* - Afganistan'da Kızların Eğitime Erişimi, 17 Ekim 2017, <http://www.refworld.org/docid/59e5af3e4.html>, sf. 17, 71-72.

¹⁸⁰ ITV News Afganistan, *DEAŞ Afganistan'ın Kuzeyinde Düzenlerce Okulu Kapatı*, 9 Aralık 2017, <http://www.itvnews.af/en/news/afghanistan/32477-daesh-closes-dozens-of-schools-in-north-afghanistan-local-officials>; HRW, *"Ben Doktor Olmayacağım Ama Siz Bir Gün Hasta Olacaksınız"* - Afganistan'da Kızların Eğitime Erişimi, 7 Ekim 2017, <http://www.refworld.org/docid/59e5af3e4.html>, sf. 78, Eğitim Bakanı Yardımcısı ile HRW'nin yaptığı bir röportajdan, Kabil, 7 Mayıs 2016. Ayrıca bkz. SBRE, *Okul Kapanmaları Afgan Vilayeti Vurdu: İlçelerde Güvenliğin Sağlanamaması Kız ve Erkek Çocuklarının Öğretim Görememesi Anlamına Geliyor*, 27 Şubat 2017, <https://iwpr.net/global-voices/school-closures-hit-afghan-province>; Tolo News, *Afganistan Genelinde 1.000'i Aşkın Okul Kapalı*, 2 Ocak 2017, <https://www.tolonews.com/afghanistan/more-1000-schools-closed-across-afghanistan>.

HKU'ların yine benzer biçimde sağlık hizmetlerine erişimi kısıtladığı bildirilmiştir.¹⁸¹ UNAMA 2017 yılında, 2016'daki 120 kayba (10 ölü, 13 yaralı) kıyasla HKU'ların hastaneler ve sağlık personelinin hedef aldığı 75 olayı (31 ölü, 34 yaralı) belgelemiştir.¹⁸² Buna ilaveten HKU'ların ülkenin bazı yerlerinde çocuk felci aşalarına yasaklar koyduğu, aynı zamanda aşı uygulayıcılarının güvensizlik sebebiyle ülkenin diğer bölgelerine erişiminin olmadığı belirtilmiştir.¹⁸³

İbadethanelere, dini liderlere ve ibadet eden kişilere yapılan saldırılar dahil olmak üzere din özgürlüğü hakkına yönelik saldırıların gittikçe arttığı bildirilmiştir. HKU'lar ayrıca İslami ilkeler, normlar ve değerlere dair kendi yorumlamasına karşı geldiği düşünülen bireyleri ve toplulukları tehdit etmekte ve bunlara saldırmaktadır.¹⁸⁴

2. Devletin Sivilleri İnsan Hakları İhlallerinden Koruma Yetisi ve İstekliliği

İnsan haklarının yasal çerçevede korunduğu durumlarda dahi, Afganistan'ın bu hakların korunmasını teşvik etmek ve korumak için ulusal ve uluslararası hukuk kapsamındaki taahhütlerini yerine getirmesi uygulamada genellikle zorluk teşkil etmektedir. Bilhassa Afganistan'ın yönetişiminin ve hukukun üstünlüğü ilkesine bağlılığının yetersiz olduğuna dair bir algı mevcuttur.¹⁸⁵

Güvensiz ortam ve HKU'lar tarafından gerçekleştirilen çok sayıda saldırı, Hükümetin insan haklarını koruma konusundaki yeterliliğini zedelemektedir. Kırsal ve istikrarsız alanlarda hukuki ve cezai ihtilafların etkili bir şekilde karara bağlanamadığı yetersiz bir resmi adalet sisteminin olduğu bildirilmiştir.¹⁸⁶ Hükümetin atadığı hakimler ve savcılarının güvensiz ortam dolayısıyla bu topluluklarda uzun süre kalamadığı bildirilmiştir.¹⁸⁷ Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komitesi, Hükümetin gazeteciler ve insan hakları savunucularını yaptıkları işlerde karşılaştıkları misillemelerden korumak için yeterli önlemleri almaması konusunda endişelerini ifade etmiştir.¹⁸⁸

Gözlemciler yüksek yolsuzluk oranları, etkili yönetişimin önünde bulunan zorluklar ve cezasızlık ortamı gibi faktörlerin hukukun üstünlüğünü zayıflatan ve Devletin insan hakları ihlallerini önleme yetisini

¹⁸¹UNAMA 2017 yılında Hükümet Karşısı Unsurlar tarafından yapılan tehditlerin ardından en az 147 sağlık tesisinin geçici olarak kapandığını belgelemiş olup 2016'daki kapanan sağlık tesisi sayısı 20'dir. Bu kapanmalar hizmetlerin kısmen devam ettiği birkaç saatlik kapanmalardan, hizmetlerin tamamen sona erdiği birkaç aylık kapanmalara kadar değişmekle birlikte bu alanlardaki çok sayıda insanın sağlık hizmetlerine erişimini olumsuz yönde etkilemiştir. UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 15; Ayrıca bkz. EBBA, *Tirmanan Çatışmalar Erişimi Kestimi İçin Afgan Sağlık Sektörü Kusatma Altında*, 26 Ekim 2017, <https://www.irinnews.org/feature/2017/10/26/afghan-saglik-hizmeti-kapsaminda-siege-escalating-uyusmazlik-cuts-erisim>; OCHA, *İnsani Yardım Bülteni, Sayı 68: Afganistan*, 30 Eylül 2017, <https://reliefweb.int/report/afghanistan/afghanistan-humanitarian-bulletin-issue-68-01-30-september-2017-endarı>, sf. 2; New York Times, *Taliban'ın Baskısı Altında Kalan Afgan Vilayeti Tıbbi Bakıma Erişimini Yitirdi*, 23 Eylül 2017, <https://www.nytimes.com/2017/09/23/world/asia/afghanistan-taliban-oruzgan-hospitals.html>; Dawn, *Afganistan'daki Doktorlar ve Hastaneler Taliban'ın Savaşta Yol Açtığı Kayıplar Arasında Kaldı*, 26 Eylül 2017, <https://www.dawn.com/news/1360177>; The Guardian, *Afganistan'da Sağlık: 'Siviller Dahi Doktorlara Silah Doğrultuyor'*, 5 Ekim 2016, <https://www.theguardian.com/global-development-professionals-network/2016/oct/05/healthcare-afghanistan-doctors-threatened-gunpoint-civilians>.

¹⁸²UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 14.

¹⁸³The Guardian, *Afgan Din Adamları Çocuk Felci Aşısı Efsanelerini Sonlandırarak Üzere İŞİD İle Görüşmeler Düzenliyor*, 27 Mart 2018, <https://www.theguardian.com/global-development/2018/mar/27/afghan-clerics-in-talks-with-isis-to-break-polio-myths>. WHO ve UNICEF, 2017 yılında çocuk felci çalışanlarına yönelik herhangi bir saldırı bildirmemiştir. UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 16, WHO tarafından UNAMA'ya gönderilen e-postadan alıntı, 15 Ocak 2018. Ancak Mart 2018'de *Guardian*'da yayımlanan bir makalede bir çocuk felci çalışanın ve şoförün öldürüldüğü, başka bir sağlık çalışanın kaybolduğu bir olaydan bahsedilmektedir.

¹⁸⁴UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 37; UNAMA, *Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: İbadethanelere, Dini Liderlere ve İbadet Edenlere Saldırı*, 7 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a0b0b534.html>. HKU'lar tarafından risk altında olan dini liderlerin durumuna ilişkin analiz için bkz. Bölüm III.A.1.h. Taliban'ın İslami ilkeler, normlar ve değerlerle ilgili yorumlarına karşı geldiği düşünülen bireylerin durumuna ilişkin analiz için bkz. Bölüm III.A.6. Toplumsal geleneklere aykırı oldukları düşünülen kadınlar ve erkeklerin özel durumuna ilişkin analiz için bkz. Bölüm III.A.8.

¹⁸⁵Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komitesi, *Afganistan İkinci Dönem Raporu Üzerine Son Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/5936a46d13.html>, para. 25; Freedom House, *2017'de Dünyadan Özgürlük Manzaraları: Afganistan*, 2 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5936a46d13.html>. Dünya Adalet Projesi [World Justice Project] tarafından derlenen 2017 yıllık Hukukun Üstünlüğü Endeksinde Afganistan 113 ülke arasında 111. olmuştur. Dünya Adalet Projesi, *2017-2018 Hukukun Üstünlüğü Endeksi*, 2018, https://worldjusticeproject.org/sites/varsayılan/files/belgeler/WJP_ROLI_2017-18_çevrimiçi-baskı_0.pdf. Ayrıca bkz. FIDH, *İnsan Hakları, İyi Yönetişim ve Göç Üzerine 1. Avrupa Birliği (AB)-Afganistan Özel Çalışma Grubu Güncellemesi: 5 Mayıs 2018, Kabil, Afganistan*, tarihsiz, https://www.fidh.org/IMG/pdf/20180503_eu-afghanistan-dialogue_bp.pdf.

¹⁸⁶Freedom House, *2018'de Dünyadan Özgürlük Manzaraları: Afganistan*, 2018, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2018/afghanistan>.

¹⁸⁷BMGFS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a56465c4.html>, para. 66; Pajhwok Afghan News, *Güvensiz Ortam Gazne'nin Karabağ İlçesindeki Görevlileri Çıkarmada Bıraktı*, 4 Aralık 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/12/04/güvensiz-ortam-keeping-ghazni%E2%80%99s-qarabagh-görevliler-bay>; Freedom House, *2017'de Dünyadan Özgürlük Manzaraları: Afganistan*, 2 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5936a46d13.html>.

¹⁸⁸Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komitesi, *Afganistan İkinci Dönem Raporu Üzerine Son Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, para. 43.

zedeleyen faktörler olduğunu belirtmiştir.¹⁸⁹ İnsan hakları ihlalleriyle ilgili hesap verebilirliğin yetersiz olduğu ve geçiş dönemi adalet mekanizmalarının geliştirilmesine yönelik siyasi desteğin çok az olduğu ya da hiç olmadığı belirtilmiştir.¹⁹⁰ Yukarıda belirtildiği gibi, AUP ve AYP dahil olmak üzere insan haklarını korumakla görevli bir dizi Devlet aktörünün ülkenin bazı kısımlarında ceza almaksızın insan hakları ihlallerinde buldukları bildirilmiştir.

Yolsuzluğun Devletin pek çok kısmını ulusal, yerel düzeyde ve vilayet düzeyinde etkilediği bildirilmiştir.¹⁹¹ Afgan vatandaşların kamu hizmetlerine erişmek için örneğin valilik, kaymakamlık (belediye) ve gümrük makamlarına rüşvet ödediği belirtilmiştir.¹⁹² Polis bünyesinde de yolsuzluğun, yetkinin kötüye kullanımının ve haraç almanın yaygın olduğu bildirilmiştir.¹⁹³ Adalet sisteminde de yolsuzluğun yaygın bir sorun olduğu ifade edilmiştir.¹⁹⁴

Bazı bölgelerde yerel toplulukların, hukuki anlaşmazlıkları çözmek için Taliban'ın idaresinde olan mahkemeler gibi paralel yargı yapılarına başvurduğu bildirilmiştir.¹⁹⁵ Bununla birlikte UNAMA, bu yapıların genellikle topluluklara dayatıldığını; bu yapılar tarafından verilen idam ve uzuv kesme gibi cezaların Afgan hukuku gereğince cezai eylem teşkil ettiğini de belirtmiştir.¹⁹⁶

D. İnsani Durum

Afganistan'daki süregelen çatışma nedeniyle ülkede insani durum açısından halen ağır bir bedel ödenmektedir.¹⁹⁷ İnsani yardım çalışanlarını etkileyen güvenlik olaylarında yaşanan artış dahil olmak üzere güvensizliğin genel olarak artmasının¹⁹⁸ sonucu olarak,¹⁹⁹ olaylardan etkilenen halka insani erişim

¹⁸⁹Freedom House, *2018'de Dünyadan Özgürlük Manzaraları: Afganistan*, 2018, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2018/afghanistan>; RFE/RL, *Afgan Bir Kadına Dayak Atılması Güvenlik İçin Milisleri Kullanmanın Sonuçlarını Açığa Çıkartıyor*, <https://www.rferl.org/a/afghanistan-woman-beating-tarkhan-province/29023420.html>; Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komitesi, *Afganistan İkinci Dönem Raporu Üzerine Son Gözlemler*, 12 Haziran 2017, AT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, para. 7, 11, 29-30; Freedom House, *2017'de Dünyadan Özgürlük Manzaraları: Afganistan*, 2 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5936a46d13.html>; FIDH, *İnsan Hakları, İyi Yönetişim ve Göç Üzerine 1. Avrupa Birliği (AB)-Afganistan Özel Çalışma Grubu Güncellemesi: 5 Mayıs 2018, Kabil, Afganistan*, tarihsiz, https://www.fidh.org/IMG/pdf/20180503_eu-afghanistan-dialogue_bp.pdf, sf. 3-4; Avrupa Birliği Afganistan Heyeti, *Yolsuzluk: Cezasız Bırakma Kültürünü Sonlandırmak İçin Atılması Gereken Beş Adım*, 6 Nisan 2017, https://ceas.europa.eu/delegations/afghanistan/24286/corruption-five-steps-end-culture-impunity_en.

¹⁹⁰Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komitesi, *Afganistan İkinci Dönem Raporu Üzerine Son Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, sf. 2, para. 7; sf. 3, para. 11; sf. 4, para. 19; sf. 7, para. 29-30.

¹⁹¹SBRE, *Afgan Vilayetinde "Kabul Edilemez" Yolsuzluk*, 12 Şubat 2018, https://www.ecoi.net/en/document/14245_57.html; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 5 Aralık 2017, A/72/651 -S/2017/1056, <http://www.refworld.org/docid/5a56465c4.html>. 2017'de Afganların (katılımcıların) %83,7'si yolsuzluğun Afganistan'da başlı başına bir sorun olduğunu belirterek %69,8'si yolsuzluğun günlük yaşamlarında karşılına çıkan büyük bir sorun olduğunu ifade etmiştir. Asya Vakfı, *Afgan Halkı Araştırması: 2017'de Afganistan*, 14 Kasım 2017, https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2017/11/2017_AfghanSurvey_report.pdf, sf. 10; Freedom House, *2017'de Dünyadan Özgürlük Manzaraları: Afganistan*, 2 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5936a46d13.html>. 2017 Yolsuzluk Algı Endeksinde Afganistan 180 ülke arasından 177. olmuştur: Uluslararası Şeffaflık Örgütü, *2017 Yolsuzluk Algı Endeksi*, https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017. Hükümetin yolsuzlukla mücadele stratejiyle ilgili bilgi için ayrıca bkz.: BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, http://www.refworld.org/docid/5ae879b_14.html; UNAMA, *Afganistan'ın Yolsuzlukla Mücadelesi*, Mart 2017, https://unama.unmissions.org/sites/default/files/afghanistans_fight_against_corruption_the_other_battlefield_-_april_2017_english_2.pdf.

Asya Vakfı, *Afgan Halkı Araştırması: 2017'de Afganistan*, 14 Kasım 2017, https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2017/11/2017_AfghanSurvey_report.pdf, sf. 100.

¹⁹³Asya Vakfı, *Afgan Halkı Araştırması: 2017'de Afganistan*, 14 Kasım 2017, https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2017/11/2017_AfghanSurvey_report.pdf, sf. 100; Freedom House, *2017'de Dünyadan Özgürlük Manzaraları: Afganistan*, 2 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5936a46d13.html>.

¹⁹⁴SBRE, *Afgan Vilayetinde "Kabul Edilemez" Yolsuzluk*, 12 Şubat 2018, <https://www.ecoi.net/en/document/1424557.html>. "Afganların ortalama olarak yargı organlarına/mahkemelere, iş başvurularında ve valilik makamına en yüksek rüşvetleri verdiği bildirilmiştir." Asya Vakfı, *Afgan Halkı Araştırması: 2017'de Afganistan*, 14 Kasım 2017, https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2017/11/2017_AfghanSurvey_report.pdf, sf. 11, 99-100; Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komitesi, *Afganistan İkinci Dönem Raporu Üzerine Son Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, para. 7, 11, 29-30.

¹⁹⁵SBRE, *Afgan Vilayetinde "Kabul Edilemez" Yolsuzluk*, 12 Şubat 2018, <https://www.ecoi.net/en/document/1424557.html>; Deutsche Welle, *Afganistan'da Rahatsızlık Verici Taliban Adaleti Eğilimi*, 15 Mart 2017, <http://www.dw.com/en/the-disturbing-trend-of-taliban-justice-in-afghanistan/a-37950678>.

¹⁹⁶UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 36.

¹⁹⁷OCHA, *Afganistan: 2018-2021 İnsani Müdahale Planı*, 1 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5b066f657.html>, sf. 6.

¹⁹⁸BMGS, *Birleşmiş Milletler Afganistan Yardım Misyonu Stratejik İncelemesi Hakkında Özel Rapor*, 10 Ağustos 2017, A/72/312-S/2017/696, <http://www.refworld.org/docid/599301c49.html>, para. 61. Güvenlik durumu hakkında daha fazla bilgi için bkz. Bölüm II.B.

¹⁹⁹"İnsani erişim üzerindeki kısıtlamalar devam etmiş olup 15 Aralık - 31 Ocak tarihlerinde Birleşmiş Milletler ve yardım çalışanlarını etkileyen toplam 39 olay yaşanmıştır. 2017 yılında toplam 388 olay bildirilmiştir; bu sayı 2016'da ise 200'dür. Bu sayının 2017'de daha yüksek olması, ülkenin bazı bölgelerinde çatışmanın uzun sürmesinin yanı sıra gelişen raporlama sistemidir. 2017'de 21 yardım çalışanı öldürülmüş, 33'ü yaralanmış, 149'u ise kaçırılmıştır. [2017 Aralık'ta sağlık çalışanlarına veya sağlık tesislerine yönelik 19 olay kaydedilmiştir ve tüm yıl içerisinde yaşanan bu tür olayların sayısını toplamda 143'e çıkarmıştır. Sağlık çalışanlarına ve tesislerine yönelik olaylar, 2017'de insani yardım çalışanlarına yönelik olayların tamamının %38'ini oluşturmuştur. BM Genel Kurulu, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ad73b254.html>, para. 44. Ayrıca örneğin bkz. The Guardian, *İŞİD Afganistan'daki Save the Children Ofisine Yapılan Saldırısı Üstlendi*, 24 Ocak 2018, <https://www.theguardian.com/world/2018/jan/24/explosion-attack-save-the-children-office-jalalabad-afghanistan>.

kısıtlıdır.²⁰⁰ 2017 yılının sonuna kadar, yaklaşık 34,5 milyonluk bir toplam nüfusun 14 milyonu çatışmalardan en çok etkilenen 120 bölgede yaşamıştır.²⁰¹ Özellikle çatışmalardan etkilenen bölgelerde insani yardım aktörlerinin mevcudiyetinin kısıtlı olması, Afganistan'ın en hassas durumdaki insanların hayat kurtarıcı yardıma erişimini engellemektedir.²⁰²

Onlarca yıldır süren çatışma ve sürekli yaşanan doğal afetler, Afganistan nüfusunu derinlemesine etkileyerek ciddi ölçüde hassas durumda bırakmış, birçok insanın başa çıkma mekanizmaları tükenmiştir. Ayrıca geçim kaynaklarının tahribatı ve çiftlik hayvanlarının kaybı, bulaşıcı hastalıkların artan oranlarda görülmesi, yerinden edilmedeki artış, sürekli yaşanan insan hakları ihalleri ve yüksek suç oranları gibi durumlar ile birleştiğinde devam etmekte olan çatışma bu hassas durumları daha da kötüleştirmiştir.²⁰³ Yine uzun süren çatışma, kötü yönetim ve yetersiz veya yozlaşmış kurumların; afete hazırlık, risk azaltımı ve acil durum müdahale mekanizmalarının yetersiz kaldığı veya hiç mevcut olmadığı bir duruma yol açtığı bildirilmiştir.²⁰⁴ Bunun sonucunda sel, çamur kayması, deprem, kuraklık ve sert kış koşulları gibi doğal afetler zaten dayanma gücü kalmamış olan insanlar için ilave bir tehdit oluşturmuştur.²⁰⁵ Bu doğrultuda 2017'nin sonlarında, 2018'de ağır insani ihtiyaçları olduğu belirlenen 3,3 milyon Afgan'a ilaveten, uzun süreli sistemik olaylardan ötürü ciddi ihtiyaçları bulunan 8,7 milyon Afgan daha saptanmıştır.²⁰⁶ Afganistan'daki insani durum, özellikle ülkenin kuzey ve batı bölgelerini etkilediği belirtilen şiddetli kuraklık nedeniyle daha da ağırlaşmıştır.²⁰⁷

Afganistan'dainsani göstergeler son derece düşüktür. 1,6 milyon çocuğun aşırı derecede kötü beslenmeden mağdur olduğu, bebek ölüm oranlarının 1.000 doğumdan %70'i ile dünyadaki en yüksek oranlar arasında bulunduğu bildirilmiştir.²⁰⁸ Afganistan'ın Merkezi İstatistik Kurumuna göre ulusal yoksulluk sınırının altında yaşayan nüfusun oranı 2007-2008'de %33,7; 2011-2012'de %38,7 iken, 2016-2017'de %55'lik bir artış göstermiştir. 1,9 milyon²⁰⁹ Afgan'ın ciddi ölçüde açlık tehdidi altında olduğu belirtilmiştir.²¹⁰ Nüfusun tahmini olarak %45'inin içme suyuna erişimi yoktur.²¹¹ 2016 BM İnsani

²⁰⁰BM Genel Kurulu, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ad73b254.html>, para. 26, 44; EBBA, *Afganistan'daki Kızılhaç Çalışanlarının Ölümleri İnsani Yardım Erişiminin Sınırlarını Açığa Çıkarıyor*, 13 Şubat 2017, <http://www.refworld.org/docid/5b069b8a4.html>.

²⁰¹OCHA, *Afganistan: 2018 İnsani İhtiyaçlara Genel Bakış*, 1 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5b0678957.html>, sf. 6-7, 37.

²⁰²Örneğin bkz. ICRC, *Afganistan: ICRC Ülkedeki Mevcudiyetini Azaltıyor*, 9 Ekim 2017, <https://www.icrc.org/en/document/afghanistan-icrc-reduces-its-presence-country>.

²⁰³OCHA, *Afganistan: 2018 İnsani İhtiyaçlara Genel Bakış*, 1 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5b0678957.html>, sf. 5; UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 3. Hazırlık ve Dayanıklılık İle İlgili Kuruluşlar Arası Daimi Komite Görev Ekibi ve AB Komisyonu tarafından geliştirilen risk değerlendirme aracı olan INFORM'a göre, Afganistan ulusal müdahale kapasitesini aşabilecek insani krizler ve afetlere ilişkin risk sıralamasında 191 ülke arasında üçüncü olmuştur. Bkz. INFORM, *Küresel Risk Endeksi - 2018 Sonuçları*, Aralık 2017, <http://www.inform-index.org/Portals/0/InfoRM/2018/INFORM%20Annual%20Report%202018%20Web%20Spreads.pdf?ver=2017-11-29-171105-863>, sf. 6; ayrıca bkz. INFORM, *Afganistan Ülke Profili 2018*, <http://www.inform-index.org/Countries/Country-profiles>.

²⁰⁴NRC/IDMC, *Savaşın Kaçışı: Bir Sonraki Durak Neresi?*, Ocak 2018, <http://www.refworld.org/docid/5ac7874f4.html>, sf. 9-10; OCHA, *Afganistan: 2018 İnsani İhtiyaçlara Genel Bakış*, 1 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5b0678957.html>, sf. 8.

²⁰⁵Örneğin bkz. Reuters, *Savaşın Zarar Görmüş Afganistan'ı Etkisi Altına Alan Kıtık Sonrası Acil Durum Uyarıları Kol Geziyor*, 23 Nisan 2018, <http://ews.trust.org/item/20180423120914-3lhm2/>; OCHA, *Afganistan: 2018 Doğal Afetlerine Genel Bakış*, 27 Mayıs 2018, <https://www.humanitarianresponse.info/en/operations/afghanistan/natural-disasters-0>; OCHA, *Afganistan: 2018 İnsani İhtiyaçlara Genel Bakış*, 01 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5b0678957.html>, sf. 18; Kıtık Erken Uyarı Sistemleri Ağı (Famine Early Warning Systems Network), *Gıda Güvenliğine Bakış: Yetersiz Kar Birlikimi ve Kuru Toprak Koşulları 2018 Gıda Üretimini Olumsuz Etkileyebilir*, Şubat 2018, <http://fews.net/central-asia/afghanistan/food-security-outlook/february-2018>. Ayrıca bkz. BM Genel Kurulu, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ad73b254.html>, para. 45.

²⁰⁶OCHA, *Afganistan: 2018 İnsani İhtiyaçlara Genel Bakış*, 1 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5b0678957.html>, sf. 5-7.

²⁰⁷SOFREP, *Afganistan'da Yakın Tarihte Karşılaşılan En Kötü Kıtık*, 31 Temmuz 2018, <https://sofrep.com/106550/drought-in-afghanistan-worst-in-recent-history/>; The Telegraph, *Afganistan Onlarca Yıldır Yaşanan En Kötü Kıtık İle Karşı Karşıya, Birleşmiş Milletler 1,4 Milyon Kişinin Yardıma Muhtaç Olduğu Konusunda Uyarıyor*, 22 Temmuz 2018, <https://www.telegraph.co.uk/news/2018/07/22/afghanistan-faces-worst-drought-decades-un-arns-14m-need-help/>; New York Times, *Şiddetli Savaşın Pençesindeki Afganistan'ın Kederlerine Bir Yenisini Kıtık Eklendi*, 27 Mayıs 2018, <https://www.nytimes.com/2018/05/27/world/asia/afghanistan-drought-war.html>.

²⁰⁸OCHA, *Afganistan: 2018 İnsani İhtiyaçlara Genel Bakış*, 1 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5b0678957.html>, sf. 5; BM Kuruluşlar Arası Çocuk Ölümleri Tahmin Grubu (BM IGME), *Çocuk Ölümü Düzeyleri & Eğilimleri - 2017 Raporu*, 19 Ekim 2017, <http://www.childmortality.org/files/v21/download/IGME%20report%202017%20child%20mortality%20final.pdf>, sf. 24; UNICEF, *Ülke İstatistikleri: Afganistan*, <http://data.unicef.org/countries/AFG.html>. OCHA aynı zamanda Afgan çocukların üçte birinden fazlasının, ailelerini ve topluluk üyelerini kaybettikleri ve sürekli olarak ölüm ve yaralanma korkusu içinde yaşadıkları için psikolojik sıkıntı çektiğini bildirmiştir. OCHA, *Afganistan: 2018 İnsani İhtiyaçlara Genel Bakış*, 2017, <http://www.refworld.org/docid/5b0678957.html>, sf. 5.

²⁰⁹Merkezi İstatistik Kurumu, *2016-2017Afganistan Yaşam Koşulları Araştırması: Öne Çıkan Olaylar Raporu*, 2018, [http://cso.gov.af/Content/files/Surveys/ALCS/Final%20English%20ALCS%20Highlight\(1\).pdf](http://cso.gov.af/Content/files/Surveys/ALCS/Final%20English%20ALCS%20Highlight(1).pdf), sf. 6; ayrıca bkz. UNDP, *İnsani Gelişme Endeksi*, 2016 sıralaması, <http://hdr.undp.org/en/composite/MPI>.

²¹⁰OCHA, *Afganistan: 2018 İnsani İhtiyaçlara Genel Bakış*, 1 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5b0678957.html>, sf. 5. Ayrıca bkz. IFRC (Uluslararası Kızılay-Kızılhaç Dernekleri Federasyonu), *Afganistan Bilgi Bülteni: Kıtık*, 16 Mayıs 2018, <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/IBAFdr160518.pdf>.

²¹¹OCHA, *Afganistan: 2018 İnsani İhtiyaçlara Genel Bakış*, 1 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5b0678957.html>, sf. 33; Washington Post, *Kabil'de*

Gelişme Endeksinde 188 ülke arasından 169. olan Afganistan, bölgedeki en fakir ülke olmaya devam etmektedir.²¹²

Süregelen çatışma özellikle doğrudan sağlık çalışanları ile sağlık tesislerine yönelik saldırıların sonucunda yaşananlar dahil olmak üzere sağlık hizmetlerine erişim bakımından ciddi sonuçlar doğurmaktadır. Aynı zamanda genel olarak güvensiz ortam da HKU'ların etkisi veya kontrolü altındaki bölgeler başta olmak üzere birçok bölgede sağlık hizmetlerine erişimi engellemektedir.²¹³ 4,5 milyon kişinin temel (birincil) sağlık hizmetlerine erişiminin olmadığı belirtilmiştir.²¹⁴

E. Çatışma Sebebiyle Yerinden Edilme

Çatışma ve güvenliğin olmayışı, ülkedeki tüm bölgeleri etkileyerek Afganistan'da ülke içinden yerinden edilmenin başlıca sebeplerini oluşturmaya devam etmektedir.²¹⁵ 2017 yılının sonu itibarıyla 1,8 milyondan fazla Afgan'ın çatışma veya şiddet nedeniyle ülke içinde yerinden edilmiş kişi (ÜYEK) olarak yaşadığı tahmin edilmektedir.²¹⁶ 2017 yılında 474.000 kişinin yeni yerinden edilmiş olduğu tahmin edilmekle birlikte bu sayı, 2016'daki 653.000 kişiye kıyasla bir azalmaya; 2015'teki yerinden edilme seviyelerine (yaklaşık 335.000 kişi) göre bir artışa karşılık gelmektedir.²¹⁷ 1 Ocak ile 20 Mayıs 2018 tarihleri arasında tahmini olarak 114.995 kişinin yeni yerinden edilmiş olduğu bildirilmiştir.²¹⁸ Ülkedeki toplam ÜYEK sayısı ile ilgili kesin rakamsal verilerin elde edilmesi oldukça zordur.

Güvenli İçme Suyuna Erişim Para Meselesine Dönüştü, 4 Eylül 2017, <https://www.washingtonpost.com/world/asia-pacific/in-kabul-access-to-safe-drinking-water-is-a-matter-of-money/2017/08/31/714ea228-8124-11e7-9e7a-20fa8d7a0db6story.html>.

²¹²UNDP, *İnsani Gelişme Endeksi*, 2016 sıralaması, <http://hdr.undp.org/en/composite/HDI>. Ayrıca bkz. UNDP, *Afganistan İnsani Gelişme Göstergeleri*, <http://www.hdr.undp.org/en/countries/profiles/AFG>.

²¹³OCHA, *Afganistan: 2018 İnsani İhtiyaçlara Genel Bakış*, 1 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5b0678957.html>, sf. 27; Tolo News, *3 Afgan Çocuktan 1'inin Aşısı Yok*, 26 Nisan 2018, <https://www.tolonews.com/afghanistan/1-3-afghan-children-still-not-vaccinated>; BM Genel Kurulu, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72768-S/2018/165, http://www.refworld.org/docid/5_ad73b254.html, para. 25, 44; Pajhwok News, *Güvensizlik ve Aşılama Yolları Sağlık Erişimini Engelliyor*, 10 Ocak 2018, <https://www.pajhwok.com/en/2018/01/10/insecurity-impassable-routes-hurdles-health-services>; Uluslararası Şeffaflık Örgütü, *Acil Durumlarda Hesap Verme Sorumluluğu ve Şeffaflığı Arttırmaya Yönelik Toplu Taahhüt: Afganistan Raporu*, 21 Nisan 2017, <https://www.transparency.org/whatwedo/publication/create-afghanistan>, sf. 20-21.

²¹⁴OCHA, *Afganistan: 2018 İnsani İhtiyaçlara Genel Bakış*, 1 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5b0678957.html>, sf. 26.

²¹⁵"2016 yılında 34 vilayetten 31'inde ÜYEK'ler ortaya çıkmış, bu 34 ilin tamamı doğrulanmış ÜYEK topluluklarına ev sahipliği yapmıştır." Afganistan Koruma Kümesi, *Afganistan*, Nisan 2017, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/2017_04_protection_cluster_factsheet_en.pdf. BM Genel Sekreterine göre "Ülke içinde yerinden edilme 34 vilayetin 30'unu etkilemiştir; kuzeyde Beğlan ve Kunduz; doğuda Nangarhar; güneyde ise Uruzgan ve Kandahar en yüksek düzeyde yerinden edilmeye tanıklık etmiştir. 2016'daki aynı dönem [Haziran ortası ile Ağustos ortası] ile karşılaştırıldığında yerinden edilmiş kişi sayısında genel bir düşüş olmasına karşın, kötüye giden güvenlik durumu nedeniyle birçok yerinden edilmiş topluluk kendisini gitgide daha istikrarsız bir hal alan bir durum içerisinde bulmuş, yakın zamanda mense bölgelerine geri döneceklerine dair hiçbir beklentileri kalmamıştır. BM Genel Kurulu, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Eylül 2017, A/72392-S/2017/783, <http://www.refworld.org/docid/59c3a9f64.html>, para. 38. "Dünya Bankası ve UNHCR 2016 yılında Afganistan'daki geri dönüş yapan kişiler arasında ikincil yerinden edilmede bir artış olduğunu gösteren bir politika belgesini yayımlamıştır. Bu belgede, 2002'deki geri dönüş akımları ile kıyaslandığında 2013'ten beri geri dönüş yapan kişiler arasında ülke içinde yerinden edilme vakalarında iki kat artış görüldüğü vurgulanmıştır. Ülke aynı anda hem güvenlik krizleri hem de ekonomik krizlere karşı mücadele verirken ülkeye geri dönüşler daha da hızlandırdığından, bu raporda geri dönüşün hemen ardından yaşanan yerinden edilme riskleriyle ilgili uyarılar mevcuttur. Bu belgede söz konusu raporun odak noktası olarak, mülteci-geri dönüş yapan kişi-ÜYEK bağlantısı ve Afganistan'da çoklu yerinden edilmelerin yaygınlığının farkına varılmasına olan ihtiyacı araştırılması üzerinde durulmuştur. Bu çalışma kapsamında anket yapılan hanelerden çoğu, tekrar tekrar yerinden edildiğini bildirmiştir. Mülakat yapılan geri dönüş yapan kişi-ÜYEK hanelerinden %72'si iki kez, %27'si ise üç kez yerinden edilmiştir. Yaptığımız çalışma [araştırma], geri dönüş yapan kişiler ile ÜYEK'lerin aynı hassas durumları paylaştığını, böylelikle yapılan müdahalelerin birbirine bağlı olduğu ve ülkenin yerinden edilmiş nüfusundaki tüm alt grupları kapsaması gerektiğini açığa çıkarmıştır." NRC/IDMC ve Samuel Hall, *Savaşın Kaçışı: Bir Sonraki Durak Neresi?*, Ocak 2018, <http://www.refworld.org/docid/5ac78744f4.html>, sf. 17; ayrıca bkz. aynı belgede, sf. 13-14.

²¹⁶UNHCR, *2017 Küresel Raporu*, http://reporting.unhcr.org/sites/default/files/gr2017/pdf/GR2017_English_Full_lowres.pdf sf. 97. Bu tahminin dahi gerçeği yansıtmayabileceği (oranların muhtemelen daha yüksek olduğu) belirtilmelidir; bu tahmin örneğin güvenlik endişeleri nedeniyle insani örgütlerin erişemediği bölgelerde yaşayan yerinden edilmiş kişileri kapsamamaktadır. Ayrıca bkz. IOM, *Yerinden Edilme Anketinin Sonuçları 15 Afgan Vilayetinde Yurtdışından Gelerek Ülke İçinde Yerinden Edilmiş ve Geri Dönüş Yapan 3,5 Milyon Kişi Olduğunu Gösteriyor*, 8 Mayıs 2018, <http://afghanistan.iom.int/press-releases/displacement-survey-shows-35-million-internally-displaced-returns-abroad-15-afghan>.

²¹⁷IDMC, *Küresel Ülke İçinde Yerinden Edilme Veri Tabanı: Afganistan*, 31 Aralık 2017, <http://www.internal-displacement.org/countries/afghanistan>. "Bu sayı, 1 Ocak 2017 ile 31 Aralık 2017 arasında yaşanan çatışma sebebiyle yeni yerinden edilmiş kişileri temsil etmektedir. [...] Yaptığımız tahmin, OCHA tarafından yayımlanan, Afganistan'ın ortalama hane büyüklüğü ile çarpılarak elde edilen, hükümete kayıt ve yardım başvurusunda bulunan ve başvuruları kabul edilen ve doğrulanan yerinden edilmiş hanelerin sayısına dayalıdır. [...] Tarama ve hane düzeyinde değerlendirme usulü tamamlanmadan sayılar doğrulanmamıştır; bu ise doğrulanmış rakamsal verilerin elde edilmesinde gecikmelere yol açmıştır. Topluluk üyeleri çoğu zaman yerinden edilmiş ailelerin tam sayısını kaydetmemekte, yığılma olduğu durumlarda ise kimi zaman en son yapılan kayıtları ortaya koymaktadır. Ayrıca topluluk üyeleri, bireylerin sayısından ziyade ailelerin sayısını kaydetme eğilimindedir. Stok sayılara göre, gitgide küçülen insani alan ve gelişim alanı, verilerin mevcudiyetine yansıyan bir raporlama yanlışlığına yol açmıştır; ayrıca OCHA acil durum aşamasından sonra veya yerinden edilmeleri başladıktan altı ay sonra ÜYEK'leri izlememektedir." IDMC, *Afganistan: Küresel Ülke İçinde Yerinden Edilme Raporu (GRID 2018), Çatışma Sebebiyle Yerinden Edilme Sayılarının Analizi*, 2018, <http://www.internal-displacement.org/sites/default/files/2018-05/GRID%202018%20-%20Figure%20Analysis%20-%20AFGHANISTAN.pdf>. Ayrıca bkz. OCHA, *Afganistan: 2017'de Çatışma Sebebiyle Yaşanan Yerinden Edilmeler*, 31 Aralık 2017, <https://data.humdata.org/dataset/afghanistan-conflict-induced-displacements-in-2017>.

²¹⁸1 Ocak 2018 ile 20 Mayıs 2018 arasındaki Gerçek Yerinden Edilmeler. OCHA, *Afganistan: Çatışma Sebebiyle Yaşanan Yerinden Edilmeler (27 Mayıs 2018 itibarıyla)*, 27 Mayıs 2018, <https://www.humanitarianresponse.info/en/operations/afghanistan/ids>. Ayrıca bkz. OCHA Afganistan, HDX (İnsani Veri Alışverişi) Veri Kümesi, <https://data.humdata.org/organization/ocha-afghanistan>; OCHA, *Afganistan Haftalık Saha Raporu*, 21-27 Mayıs 2018, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/20180528_afghanistan_weekly_field_report_21_-_27_may_2018.pdf.

ÜYEK'lerin toplam sayısını belirten resmi sayılar Afganistan'daki yerinden edilme sorununun gerçek boyutunu yansıtmayabilir, zira bu sayılar kentsel alanlara dağılmış durumda olan bazı ÜYEK'leri ve insani yardım aktörlerinin erişemediği kırsal alanlarda ve çatışmadan etkilenen alanlarda yerinden edilmiş kişileri kapsamamaktadır.²¹⁹ 2017 yılının sonu itibariyle çatışma nedeniyle yerinden edilmiş kişilerin %50'sinden fazlasının iki ya da daha fazla kez yerinden edildiği bildirilmiştir; bu oran beş yıl önce yalnızca %7'dir.²²⁰

Şubat 2014'te uygulamaya konulan Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişilere (ÜYEK'ler) İlişkin Ulusal Politikanın kapsamında hem çatışma hem de doğal afetlerden kaynaklı yerinden edilme bulunmaktadır ve ÜYEK'lerin hakları ile farklı devlet bakanlıklarının görev ve sorumluluklarının yanı sıra insani yardım ortakları ve diğer ortakların rolü açıklanmaktadır.²²¹ Ancak hükümet tarafında kapasite sorunlarının söz konusu Politikanın uygulanmasında zorluklarla karşılaşılmasına yol açtığı bildirilmiştir.²²² ÜYEK'lerin halen Afganistan'daki en hassas durumda olan gruplar arasında olduğu,²²³ insani örgütlerin bilhassa çatışmalardan etkilenen kırsal alanlardaki ÜYEK'lere erişemediği²²⁴ bildirilmiştir. ÜYEK'ler arasında kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelli bireylerin özellikle hassas durumda olduğu ifade edilmiştir.²²⁵

Afganistan'da süregelen ve yaygın olarak görülen hızlı kentleşme eğiliminin bir parçası olarak, ÜYEK'lerin birçoğu kendilerini hazmetme kapasitesi kısıtlı olan ve temel hizmetlere erişimin büyük bir sorun olduğu şehir merkezlerinde bulmaktadır.²²⁶ Etkili kentsel politikaların ve düzenleyici çerçevelerin

²¹⁹"2017'de ulaştığımız sayı bir önceki yıldan daha düşük olsa da bu düşüşü açıklayacak önemli bir metodoloji değişikliği saptayamadık. Bu değişiklik kısmen de olsa ülkenin bazı yerlerindeki erişim kısıtlamalarından kaynaklanmış olabilir." IDMC, *Afganistan: Küresel Ülke İçinde Yerinden Edilme Raporu (GRID 2018)*, Çatışma Sebebiyle Yerinden Edilme Sayılarının Analizi, 2018, <http://www.internal-displacement.org/sites/default/files/2018-05/GRID%202018%20-%20Figure%20Analysis%20-%20AFGHANISTAN.pdf> sf. 5. Ayrıca bkz. NRC/IDMC ve Samuel Hall, *Savaşın Kaçışı: Bir Sonraki Durak Neresi?*, Ocak 2018, <http://www.refworld.org/docid/5ac7874f4.html>, sf. 13-14. 2017 yılında yerinden edilmiş Afganların %93'ü çatışma sebebiyle evlerinden kaçmıştır; bu oran 2012'ye kıyasla %17'lik bir artış yaşadığı anlamına gelmektedir." OCHA, *Afganistan: 2018 İnsani İhtiyaçlara Genel Bakış*, 1 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5b0678957.html>, sf. 10-11.

²²⁰OCHA, *Afganistan: 2018 İnsani İhtiyaçlara Genel Bakış*, 2017, <http://www.refworld.org/docid/5b0678957.html>, sf. 5, NRC ve Samuel Hall araştırmasından alıntı.

²²¹Dünya Bankası, UNHCR, *Afganistan'ın Zorla Yerinden Edilmeye İlişkin Yasal Çerçeve & Politika Çerçevesi Değerlendirmesi*, 20 Eylül 2017, <http://documents.worldbank.org/curated/en/117261515563099980/Afghanistan-s-forced-displacement-legal-and-policy-framework-assessment>, sf. 33-34. Ayrıca bkz. Afganistan İslam Cumhuriyeti Hükümeti, *Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişilere İlişkin Ulusal Politika*, 25 Kasım 2013, <http://www.refworld.org/docid/5b06ceae4.html>; UNHCR, *UNHCR Afganistan'ın Yeni ÜYEK Politikasını Sıcak Karşıladi*, 11 Şubat 2014, <http://www.unhcr.org/52fa062a9.html>.

²²²"Çalışma esnasında yapılan hızlı paydaş analizinin sonuçlarına göre, eğitim hakkı gibi bazı haklar, uygun barınma, geçim kaynakları, sağlık hizmeti ve bilgiye erişim hakkı diğer haklardan daha iyi ele alınmıştır. [...] Eğitim hakkına öncelik verilmiştir ve Eğitim Bakanı, mevcut belgelere dayalı olarak erişim kısıtlamalarını azaltma konusunda ilerleme kaydetmiştir. Afganistan'da çok fazla üzerine düşülmeyen psikososyal rahatsızlıklar ve kronik hastalıklar dahil olmak üzere ÜYEK'lerin tıbbi bakımı için de benzer bir yaklaşım gereklidir. NRC/IDMC ve Samuel Hall, *Savaşın Kaçışı: Bir Sonraki Durak Neresi?*, Ocak 2018, <http://www.refworld.org/docid/5ac7874f4.html>, sf. 54.

²²³"ÜYEK'lerin içinde bulunduğu hassas ekonomik durum çeşitli koruma riskleriyle karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır. Bunlar arasında gıda, su, barınma ve sağlık hizmetlerine erişim gibi kısa vadeli endişeler ile eğitim, hukuk yolları ve geçim kaynaklarına erişim gibi uzun vadeli endişelerden söz edilebilmekle birlikte, bunlar hanelerin uzun süreler boyunca yoksulluk ve hassas durum döngüsü içerisinde kalmasına yol açabilmektedir." NRC/IDMC ve Samuel Hall, *Savaşın Kaçışı: Bir Sonraki Durak Neresi?*, Ocak 2018, <http://www.refworld.org/docid/5ac7874f4.html>, sf. 30. Ayrıca bkz. Dünya Bankası ve Afganistan İslam Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı, *Afganistan'ın Yoksulluk Durum Güncellemesi: Süreç Risk Altında*, 2 Mayıs 2017, <http://documents.worldbank.org/curated/en/667181493794491292/pdf/114741-WP-v1-P159553-PUBLIC.pdf>, sf. 18.

²²⁴IDMC, *2018 Küresel Ülke İçinde Yerinden Edilme Raporu*, Mayıs 2018, <http://www.internal-displacement.org/sites/default/files/publications/documents/201805-final-GRID-2018.pdf>, sf. 36-37. "Erişilemeyen alanlarda yaşayan kişilerin en hassas durumdakiler olduğu tahmin edilmekle birlikte bu konuda bilgi mevcut değildir. İnsani yardım çalışanları, hükümet kontrolü altında olmayan alanlarda yerinden edilmenin boyutunu bilmemektedir. Çalışanlar ayrıca bu alanlardaki ÜYEK'lerin koruma önceliklerinden veya diğer bölgelerdeki ÜYEK'lere göre ne gibi farklılıkları olduğundan da haberdar değildir. ÜYEK'lerle ilgili profil çıkarma uygulamaları ve diğer veri toplama işlemleri erişime açık yerlerde yapılmaktadır, yani programlamaya bilgi sağlayan analizler doğası gereği yanlıdır. NRC/IDMC ve Samuel Hall, *Savaşın Kaçışı: Bir Sonraki Durak Neresi?*, Ocak 2018, <http://www.refworld.org/docid/5ac7874f4.html>, sf. 14. Ayrıca bkz. ICRC, *Afganistan: ICRC Ülkedeki Mevcudiyetini Azaltıyor*, 9 Ekim 2017, <https://www.icrc.org/en/document/afghanistan-icrc-reduces-its-presence-country>.

²²⁵Afganistan Koruma Kümesi, *Afganistan*, Nisan 2017, http://www.globalprotectioncluster.org/assets/files/field_protection_clusters/Afghanistan/files/factsheets/201704-protection-cluster-factsheet_en.pdf; OCHA, *Afganistan: 2018 İnsani İhtiyaçlara Genel Bakış*, 1 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5b0678957.html>, sf. 12-13; Afganistan Koruma Kümesi, *Uzun Süredir Devam Eden Çatışma: Afganistan'da Çatışmadan Etkilenen Halk İçin Koruma Sonuçlarının Arttırılması*, Ağustos 2017, http://www.globalprotectioncluster.org/assets/files/field_protection_clusters/Afghanistan/files/afg_2017_summary_of_background_paper-increasing_protection_outcomes_in_afghanistan_en.pdf, sf. 3; REACH, *Resmi Olmayan Yerleşkelerde Gıda Güvenliği Değerlendirmesi: Afganistan*, Ocak 2017, http://fscluster.org/sites/default/files/documents/reach_afg_report_informal_settlement_food_security_assessment_January_2017.pdf, sf. 12.

²²⁶Afganistan Koruma Kümesine göre, korumaya dair en büyük endişeler arasında "mevcut hazmetme kapasitesi ve altyapıyla ilgili güçlükler" vardır. Koruma Kümesinin belirttiği gibi, "[Pakistan ve İran'dan] geri dönüşlerdeki büyük artış, birçok Afgan gitgide kötüleşen çatışmadan ötürü menşe bölgelerine geri dönemeyen ÜYEK'lerden oluşan topluluklara katıldığı için, Afganistan'ın ana il ve ilçe merkezlerindeki halihazırda son derece zorlanmış olan hazmetme kapasitesinin üzerine büyük bir yük bindirmiştir. [...] ÜYEK'lerin %70'i Kabil, Herat, Mezar-ı Şerif ve Celalabad gibi kentsel alanlarda ikamet etmektedir. Kısıtlı iş imkanları olan ve hiçbir sosyal koruma ağı bulunmayan, kötü barınma koşullarında yaşayan yerinden edilmiş kişiler hem günlük yaşantılarında artan koruma riskleriyle karşı karşıya kalmakta hem de çocuk işçilik, erken yaşta evlilik, gıda miktarı ve kalitesinde düşüş gibi olumsuz başa çıkma stratejilerine başvurmaya ve ikincil yerinden edilmeyle zorlanmaktadır." Afganistan Koruma Kümesi, *Afganistan*, Nisan 2017, http://www.globalprotectioncluster.org/assets/files/field_protection_clusters/Afghanistan/files/factsheets/201704-protection-cluster-factsheet_en.pdf, sf. 2. Ayrıca bkz. NRC/IDMC, *Savaşın Kaçışı: Bir Sonraki Durak Neresi?*, Ocak 2018, <http://www.refworld.org/docid/5ac7874f4.html>, sf. 20, 25; IOM, *Yerinden Edilme Anketinin Sonuçları 15 Afgan Vilayetinde Yurt dışından Gelerek Ülke İçinde Yerinden Edilmiş ve Geri Dönüş Yapan 3,5 Milyon Kişi Olduğunu Gösteriyor*, 8 Mayıs 2018, <http://afghanistan.iom.int/press->

olmaması, yetersiz ve etkisiz bir yönetim ile birleştğinde kentsel alanlardaki yoksulluk ve eşitsizliği daha da kötüleştirmiştir.²²⁷ Afganistan'daki orta ve düşük gelirli hanelerin büyük bir kısmının, konumu kötü olan ve hizmetlerin yetersiz olduğu resmi olmayan yerleşkelerde ikamet ettiği bildirilmiştir.²²⁸ 2016-2017 Afganistan Yaşam Koşulları Araştırmasına göre, Afganistan'ın şehir nüfusunun %72,4'ü gecekondularda, resmi olmayan yerleşkelerde veya elverişsiz barınma koşullarında yaşamaktadır.²²⁹ Kentlerdeki hanelerde yoksulluğun yaygın olduğu ve bu hanelerin ekonomik durumunun son yıllarda anlamlı düzeyde kötüleştiği belirtilmiştir.²³⁰

Kentsel alanlarda elverişli arazilerin ve bütçeye uygun barınmanın olmaması sıklıkla yeni ve uzun süreli ÜYEK'leri, elverişsiz yaşam koşullarında, su ve sanitasyon erişiminin kısıtlı olduğu resmi olmayan yerleşkelerde ikamet etmeye zorlamaktadır.²³¹ Köhne arazi kullanım hakkı politikaları ve kullanım hakkının güvence altına alınmaması, ÜYEK'leri ve resmi olmayan yerleşkelerde ikamet eden diğer kişileri sürekli yaşanan tahliye ve ikincil yerinden edilme tehdidi bakımından hassas durumda bırakmıştır.²³²

[releases/displacement-survey-shows-35-million-internally-displaced-returnees-abroad-15-afghan](https://www.refworld.org/docid/5b0678957.html); OCHA, *Afganistan: 2018 İnsani İhtiyaçlara Genel Bakış*, 1 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5b0678957.html>, sf. 11; Afganistan Koruma Kümesi, *Merkez Bölgesi Güncellemesi*, Mayıs 2017, http://www.globalprotectioncluster.org/assets/files/field_protection_clusters/Afganistan/files/factsheets/20170621_cr_may_factsheet.pdf; Cordaid, *Yerinden Edilmiş ve Geri Dönüş Yapan Ailelerin İçinde Bulunduğu Kötü Duruma Müdahale Edilmesi*, 26 Şubat 2018, <https://reliefweb.int/report/afghanistan/responding-flight-displaced-and-returning-families>.

²²⁷ Afganistan Araştırma ve Değerlendirme Birimi (AADB) ve Alman Federal Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı, *Çalışma Belgesi: Afganistan'da Kentsel Yönetim: Yeni Kentsel Kalkınma Programının ve Uygulamasının Değerlendirmesi*, Haziran 2017, <https://areu.org.af/wp-content/uploads/2017/06/1716E-Urban-Governance-in-Afganistan-assessing-the-new-urban-development-programme-and-its-imple.pdf>, sf. 12.

²²⁸ Uluslararası Büyüme Merkezi, *Kabil'deki Resmi Olmayan Yerleşkelere İlişkin Politika Seçenekleri*, Ocak 2018, <https://www.theigc.org/wp-content/uploads/2018/01/Policy-options-for-Kabuls-informal-settlements-19.01.188.pdf>, sf. 2; OCHA, *Afganistan: Resmi Olmayan Yerleşkelerin Haritasının ve Profiline Çıkarılması*, Kasım 2017, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/reach_afg_map_informal_settlement_province_density_nov2017.pdf. Ayrıca bkz. Afganistan İslam Cumhuriyeti Hükümeti, *2015'te Afganistan Şehirlerinin Durumu*, Eylül 2015, <http://unhabitat.org/bo oks/so ac2015/>, sf. 10, 86.

²²⁹ Bu tahmin, sürdürülebilir şehirler ve topluluklar için Milenyum Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 11.1.1 sayılı göstergesi kapsamında, gecekondularla belirleme kriterlerine dayalı olarak yapılmıştır. "Gecekondular ve elverişsiz barınma tanımı; barınmanın devamlılığı, aşırı yoğunluk, içme suyu ve sanitasyona erişim, mülkiyetin güvenliği gibi bileşenleri içerir." Merkezi İstatistik Kurumu, *2016-2017 Afganistan Yaşam Koşulları Araştırması: Öne Çıkan Olaylar Raporu*, 2018, [http://cso.gov.af/Content/files/Surveys/ALCS/Final%20English%20ALCS%20Highlight\(1\).pdf](http://cso.gov.af/Content/files/Surveys/ALCS/Final%20English%20ALCS%20Highlight(1).pdf), sf. 2, 10.

²³⁰ "Güncel yoksulluk sayıları, 16 milyona yakın Afgan'ın yoksulluk içerisinde yaşadığını göstermektedir." 2007-2008'de %34 olan ulusal yoksulluk sınırının altında yaşayan nüfus oranının 2016-2017'de %55'e çıktığı belirtilmiştir. Merkezi İstatistik Kurumu, *2016-2017 Afganistan Yaşam Koşulları Araştırması: Öne Çıkan Olaylar Raporu*, 2018, [http://cso.gov.af/Content/files/Surveys/ALCS/Final%20English%20ALCS%20Highlight\(1\).pdf](http://cso.gov.af/Content/files/Surveys/ALCS/Final%20English%20ALCS%20Highlight(1).pdf), sf. 6-7. NRC/IDMC ve Samuel Hall tarafından anket yapılan ÜYEK'lerin yaklaşık %80'i, hanelerinin yüksek miktarda borçları olduğunu, ÜYEK ailelerin %20'si ise en az bir çocuğunu çalıştırdığını söylemiştir. NRC/IDMC ve Samuel Hall, *Savaşın Kaçışı: Bir Sonraki Durak Neresi?*, Ocak 2018, <http://www.refworld.org/docid/5ac7874f4.html>, sf. 10. "Ekonomik sağlığın algı temelli göstergeleri, geçtiğimiz yıldan bu yana kötüye gitmiştir (şekil 3.2). Katılımcıların üçte biri (%33,5) hanelerinin finansal refahının geçen yıla göre azaldığını belirtirken, %20,3'ü refahlarında gelişme olduğunu, %46'sı ise hiçbir değişiklik olmadığını bildirmiştir. Karşılaştırma yapmak gerekirse, 2012 yılında katılımcıların neredeyse yarısı (%49,8) önceki yıla göre gelişme olduğunu bildirirken yalnızca %6,9'u yoksullaştığını belirtmiştir." Asya Vakfı, *2017'de Afganistan: Afgan Halkı Araştırması*, Kasım 2017, https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2017/11/2017_AfganSurvey_report.pdf sf. 66-67. Ayrıca bkz. Dünya Gıda Programı (WFP), GTÖ, Food Security Cluster (Gıda Güvenliği Kümesi), *Mevsimsel Gıda Güvenliği Değerlendirmesi: Afganistan 2017*, 3 Aralık 2017, <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/post20harvest20fsa20201720report20by20fsac.pdf>.

²³¹ NRC/IDMC ve Samuel Hall tarafından anket yapılan ÜYEK'lerin %63'ü, bölgeye göre düzeyleri değişmekle birlikte barınma koşullarının kötü veya çok kötü olduğunu belirtmiştir. Aynı çalışmada şu sonuca varılmıştır: "ÜYEK'lerin özellikle kentsel alanlarda uygun barınmaya gücünün yetersizliği, hizmetlere ve iş imkanlarına yakın olmak için aşırı kalabalık resmi olmayan yerleşkeler ve gecekondular gibi standartlar altında barınma çözümleri bulmaya sevk etmiştir." NRC/IDMC ve Samuel Hall, *Savaşın Kaçışı: Bir Sonraki Durak Neresi?*, Ocak 2018, <http://www.refworld.org/docid/5ac7874f4.html>, sf. 25 ve 53. Ayrıca bkz. Johanniter, *Afganistan: Kabil Yerleşkelerinde "Gıda ve Odun İhtiyacı"*, 12 Aralık 2017, <http://www.johanniter.de/die-johanniter/johanniter-unfall-hilfe/start/news/afghanistan-need-for-food-and-wood-in-settlements-of-kabul/>; Çok Kümelili İhtiyaç Analizi, *Afganistan: Resmi Olmayan Yerleşkelerde Barınma ve WASH (Su, Sanitasyon ve Hijyen)*, Kasım 2017, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/reach_afg_report_multi-cluster_needs_assessment_wash_and_esnf_november2017_0.pdf, sf. 21-25. "Bu iki vilayette gıda güvenliği durumunun çok kötü olduğu; hanelerin %68'inin ciddi düzeyde açlık tehdidi altında olduğu ve özellikle hanelerin %70'inin ciddi düzeyde açlık tehdidi altında olduğu düşünülen Nangarhar'da hanelerin yalnızca %9'unun gıda güvenliği olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kabil'de hanelerin %55'inin ciddi düzeyde açlık tehdidi altında olduğu görülmüş olup bu durum Kasım 2015'ten bu yana %7 oranında bir artışa işaret etmektedir. Ancak Kabil'de gıda güvenliği olan hanelerin oranı %0,8 oranında hafif bir artış göstermiştir, bu ise yerleşim yerlerinde daha fazla eşitsizlik olduğuna işaret etmektedir." REACH, *Resmi Olmayan Yerleşkelerde Gıda Güvenliği Değerlendirmesi: Afganistan*, Ocak 2017, http://fscluster.org/sites/default/files/documents/reach_afg_report_informal_settlement_food_security_assessment_january_2017.pdf, sf. 3-4.

²³² USAID, *Ülke Profili: Afganistan*, Mayıs 2018, <https://www.land-links.org/country-profile/afghanistan/>; EBBA, *Afganistan'da Çatışma Yayıldıkça Kronik Yerinden Edilme Daha Riskli Bir Hal Alıyor*, 9 Nisan 2018, <https://www.irinnews.org/feature/2018/04/09/conflict-spreads-chronic-displacement-becomes-powderkeg-afghanistan>; Afganistan Barınma, Arazi ve Mülk Görev Gücü (Housing, Land and Property Task Force Afghanistan), *Afganistan*, Nisan 2017, http://www.globalprotectioncluster.org/assets/files/field_protection_clusters/Afganistan/files/factsheets/201704-hlp-factsheet_en.pdf; Uluslararası Büyüme Merkezi, *Kabil'deki Resmi Olmayan Yerleşkelere İlişkin Politika Seçenekleri*, Ocak 2018, <https://www.theigc.org/wp-content/uploads/2018/01/Policy-options-for-Kabuls-informal-settlements-19.01.188.pdf>, sf. 11-12. "4 Mart 2017 tarihinde bir başkanlık kararnamesi ile yeni bir Arazi Yönetimi kanunu çıkarılmıştır. Bu kanun ile kamu arazisinin yönetimi daha etkili ve şeffaf hale getirilmiş ve kurumların yolsuzluk zafiyeti azaltılmıştır. Nisan ayında, yeniden düzenlenmiş arazi tahsis kanununun taslağı oluşturulmuştur. [...] Kanunun amaçları; süreçleri kolaylaştırmak, şeffaflığı arttırmak ve kurumların kamu arazisinin tahsisinde yolsuzluk zafiyetini azaltmaktır. Kanun başkanlığın onayını beklemektedir." BM Genel Kurulu, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 27 Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5ad73b254.html>, sf. 20. 2018'de Arazi Tahsisi İle İlgili İdari Bir Kararnamenin onaylandığı bildirilmiştir. OCHA, *Afganistan: İnsani Müdahale Planı, Yıl Sonu Raporu Ocak - Aralık 2017*, 1 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5b082ef77.html>, sf. 11. "[K]alıcı çözümlere ulaşmak için hem ÜYEK'lere hem de geri dönüş yapan kişilere uygun imkanlar sağlamak adına, arazi tahsis planları uygulaması ve reformunun yanı sıra iade ve tazminat yönetmeliklerine öncelik verilmelidir. 104 sayılı başkanlık kararnamesinin yeni düzenlemesinde bir dizi kılavuz ilke ve teknik usul ortaya konulmuştur ve halihazırda ikametgah bürosunun onayını beklemektedir. Bu kılavuz ilkelere, dağılımın 2018'de yapılması planlanarak arazi seçimi için temel gereklilikler ve uygun devlet arazileri kümesi ortaya konulmuştur. NRC/IDMC ve Samuel Hall, *Savaşın Kaçışı: Bir Sonraki Durak Neresi?*, Ocak 2018, <http://www.refworld.org/docid/5ac7874f4.html> sf. 54.

Geri dönüş yapan mülteciler ve ÜYEK'lere tahsis edilen araziler dahil olmak üzere toprakların ele geçirilmesinin ayrı bir engel teşkil ettiği bildirilmiştir.²³³

F. Mülteciler ve Geri Dönerler

Pakistan ve İran, küresel Afgan mülteci nüfusunun büyük bir bölümüne (tahmini olarak %95), toplamda tahmini olarak 2,35 milyon insana ev sahipliği yapmaya devam etmektedir.²³⁴ 2017 yılında İran ve Pakistan'dan 620.000 kişi geri dönüş yapmıştır; ardından 2016'da 1 milyondan fazla geri dönüş kaydedilmiştir.²³⁵

Afganistan'da bölgeyi bütünüyle etkileyen durumun karmaşıklığından dolayı İran, Afganistan ve Pakistan İslam Cumhuriyetleri UNHCR'nin desteğiyle bölgedeki Afgan mülteciler için kalıcı çözümler ortaya koymak ve bunları uygulamak amacıyla 2011 yılında dörtlü bir istişare süreci başlatmışlardır. *Gönüllü Geri Dönüşü, Sürdürülebilir Yeniden Bütünleşmeyi ve Ev Sahibi Ülkelere Yardımı Desteklemeye Yönelik Afgan Mültecilere İlişkin Çözüm Stratejisi* (AMÇS) komşu ülkelerdeki Afgan mültecilere yönelik iltica alanını korumayı ve gönüllü olarak Afganistan'a geri dönmeye karar veren Afganların sürdürülebilir yeniden bütünleşmesini desteklemeyi amaçlayan müşterek müdahalelere yönelik kapsamlı ve bütünleşik bir çerçeve sunmak üzere tasarlanmıştır.²³⁶ Geri dönüş yapan birçok kişinin kendi topluluklarıyla yeniden bütünleşmesinin ne kadar zor olduğu düşünüldüğünde ikinci amacın özellikle önem arz ettiği anlaşılacaktır.²³⁷ Geri dönüş yapan kişilerin Afganistan'da kendilerine

²³³ USAID, *Ülke Profili: Afganistan*, Mayıs 2018, <https://www.land-links.org/country-profile/afghanistan/>. "15 Şubat [2018] tarihinde yürürlüğe giren yeni Ceza Kanunu ile yolsuzlukla mücadele için yasal çerçevesi daha da sağlamlaştırılmış; arazi gaspının suç olarak kabul edilmesi ve amir hükümlerin tümünün Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi kapsamında kanunlaştırılması gibi tedbirler alınmıştır." BM Genel Kurulu, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 27 Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5ad73b254.html>, para. 37. Bkz. Afganistan, *Ceza Kanunu*, 1260 sayı ve 15 Mayıs 2017 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır (resmi olmayan İngilizce çevirisi UNHCR ile kayda geçirilmiştir), Arazinin Gaspı, Madde 715-719. Ayrıca bkz. Food Security Cluster, *FASC Stratejik Müdahale Planı (SRP)* 2018, 7 Şubat 2018, <https://reliefweb.int/report/afghanistan/tsac-afghanistan-strategic-response-plan-srp-2018>, sf. 2; Dünya Bankası, UNHCR, *Afganistan'ın Zorla Yerinden Edilmeye İlişkin Yasal Çerçeve & Politika Çerçevesi Değerlendirmesi*, 20 Eylül 2017, <http://documents.worldbank.org/curated/en/117261515563099980/Afganistan-s-forced-displacement-legal-and-policy-framework-assessment>, sf. 41-43. Arazi gaspının boyutunu görmek için örneğin bkz. Pajhwok Afghan News, *Beğlan'daki Sivil Aktivistler Hükümetin Gasp Ettiği Arazileri Serbest Bırakmasını İstiyor*, 9 Şubat 2018, <https://www.pajhwok.com/en/2018/02/09/baghlani-civic-activists-want-government-free-grabbed-lands>. "[Beğlan vilayetindeki] Arazi Makamına göre 1.744 kişilik arazi gaspçısı listesi hazırlanmış ve merkezi hükümete, İl Meclisine ve Başsavcılık Makamına gönderilmiştir, ancak bir yanıt alınamamıştır." Beğlan Arazi Makamı başkanı Ramazan Rastin'e göre; "5.666 hektar (14.395 İngiliz dönümü) araziye, 1.744 hükümet yetkilisi ve ildeki nüfuzlu kişiler tarafından el konulmuştur. [...] Aynı zamanda Khochi Aşireti Yetkili Makamı, aşirete ait binlerce hektarlık mera arazisinin nüfuzlu kişilerce gasp edildiğini iddia etmiştir. [...] Kochi Departman Müdürü Amanullah Ahmadzai, 26.305 hektardan (65.000 İngiliz dönümü) fazla arazinin eski cihat komutanları ve nüfuzlu kişiler tarafından gasp edildiğini söylemiştir." Pajhwok Afghan News, *Beğlan'da 5.000 Hektardan Fazla Araziye El Konuldu*, 27 Ocak 2018, <https://www.pajhwok.com/en/2018/01/27/above-14000-acres-land-usurped-baghlani>.

²³⁴ Pakistan'da tahmini olarak 1,4 milyon Afgan mülteci bulunurken, İran'da tahmini olarak 950.000 Afgan mülteci mevcuttur. UNHCR, *2017 Küresel Raporu*, http://reporting.unhcr.org/sites/default/files/gr2017/pdf/GR2017_English_Full_lowres.pdf, sf. 97. Buna ilaveten tahmini olarak 2,3-3 milyon Afgan'ın Pakistan ve İran'da yaşadığı bildirilmiştir. Pakistan'da tahmini olarak 800.000 ila 1 milyon belgesi olmayan Afgan mevcuttur. İran Hükümetine göre ise İran İslam Cumhuriyeti'nde 1,5 ila 2 milyon belgesi olmayan Afgan bulunmaktadır. Pakistan'da 'belgesi olmayan' kişiler, Kayıt kartına sahip olduğuna dair bir Kanıtı olmayan Afganlar anlamında kullanılmaktadır. İran'da ise 'belgesi olmayan' kişiler, ülkede düzensiz olarak ikamet eden ("Amayesh") kartı (geçici ikamet izni) veya geçerli bir vizesi olmayan kişiler; "belgesi olmayan" ifadesi Tazkera ve/veya pasaport gibi vatandaşlık belgeleriyle alakalı değildir) Afganlar anlamına gelmektedir. UNHCR, IOM, *2017'de Afganistan'a Geri Dönüşler*, 28 Şubat 2018, https://www.iom.int/sites/default/files/press_release/file/joint_returnee_report_iom_unhcr_final.pdf, sf. 4.

²³⁵ Buna Pakistan'dan geri dönüş yapan 60.000 kayıtlı mülteci, Pakistan'dan geri dönüş yapan 100.000 belgesi olmayan kişi ve İran İslam Cumhuriyeti'nden geri dönüş yapan 450.000 belgesi olmayan kişi dahildir. UNHCR, IOM, *2017'de Afganistan'a Geri Dönüşler*, 28 Şubat 2018, https://www.iom.int/sites/default/files/press_release/file/joint_returnee_report_iom_unhcr_final.pdf, sf. 4. Ayrıca bkz. UNHCR Afganistan, *2018 Afganların Gönüllü Ülkeye Dönüşü*, 4 Haziran 2018, <https://data.humdata.org/dataset/afghan-voluntary-repatriation-2018>; OCHA, *Pakistan: Afgan Mülteciler ve Belgesi Olmayan Ülkesine Geri Dönüş Yapan Afganlar (06 - 12 Mayıs 2018)*, 17 Mayıs 2018, https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/afghan_returns_20180512.pdf; Uluslararası Mülteci Örgütü, *Binlerce Afgan'ın Türkiye'den Afganistan'a Geri Dönmesi Panik Yarattı*, 7 Mayıs 2018, <https://www.refugeesinternational.org/advocacy-letters-1/afghanrefugeesinturkey>.

²³⁶ Afgan Mültecilere İlişkin Çözüm Stratejisi (AMÇS), 2017'deki çözümler için hayati öneme sahip bölgesel bir platform olmuştur. Bu strateji 2012 yılında kabul edilmesinden bu yana UNHCR destekli 660.000 gönüllü geri dönüşün gerçekleşmesine zemin hazırlamıştır. 2017'de çoğunluğu Pakistanlı olan 58.800 mülteci ülkesine geri dönmeyi tercih etmiştir. Önceki yıla göre düşüş olmasına rağmen bu geri dönüşler, o dönemde bir ülkeden yapılan gönüllü geri dönüşler arasında üçüncü sıradaydı. UNHCR, *2017 Küresel Raporu*, http://reporting.unhcr.org/sites/default/files/gr2017/pdf/GR2017_English_Full_lowres.pdf, sf. 97. Ayrıca bkz. *Afganistan İslam Cumhuriyeti Hükümeti, Pakistan ve UNHCR Arasındaki 29. Üçlü Komisyon Toplantısında Alınan Nihai Kararlar*, 20 Kasım 2017, <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/61184>; Dörtlü Yönlendirme Komitesinin Beşinci Toplantısında Alınan Nihai Kararlar, *Gönüllü Geri Dönüşü, Sürdürülebilir Yeniden Bütünleşmeyi ve Ev Sahibi Ülkelere Yardımı Desteklemeye Yönelik Afgan Mültecilere İlişkin Çözüm Stratejisi*, 1 Aralık 2017, <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/61185>; UNHCR, *Gönüllü Geri Dönüşü, Sürdürülebilir Yeniden Bütünleşmeyi ve Ev Sahibi Ülkelere Yardımı Desteklemeye Yönelik Afgan Mültecilere İlişkin Çözüm Stratejisi*, Mayıs 2012, <http://www.unhcr.org/pages/4f9016576.html>; UNHCR, *Afgan Konferansı: Afgan Konferansı: Delegeler Yeni Çözüm Stratejisini Desteklemeye Teşvik Ediliyor*, 2 Mayıs 2012, <http://www.unhcr.org/4fa0e8319.html>.

²³⁷ EBBA, *Afganistan: Ülkenin Savaş Meydanına Döndüğünde*, 1 Mayıs 2018, <https://www.irinnews.org/feature/2018/05/01/Afganistan-Pakistan-returnees-refugees-conflict>. "[Ülkeye yeni gelenleri hazmetme kapasitesi halihazırda ciddi ölçüde zorlanmaktadır ve tersine göç gibi olumsuz başa çıkma mekanizmaları gitgide daha da yaygınlaşmaktadır. [...] Afganistan'ın bazı bölgelerinde süregelen istikrarlıktan kaynaklanan yüksek sayıda sivil kayı ve artan ülke içinde yerinden edilme bağlamında geri dönüşler gerçekleşmektedir. 2017 içerisinde 500.000'i aşkın kişi yeni yerinden edilmiş, 2016'da ise 674.000 kişi ise yerinden

yeni bir hayat kurarken ciddi zorluklarla karşılaştıkları belirtilmiştir.²³⁸ Bu kişilerin geçim kaynakları, gıda ve barınmaya erişimlerinin yetersiz olduğu ve oldukça hassas durumda oldukları bildirilmiştir.²³⁹ ÜYEK'ler ve geri dönüş yapan kişilerin geri dönüşleri açısından karşılaştıkları engeller arasında menşe bölgelerinde süregelen güvensizlik ortamı, geçim kaynakları ve varlıkların kaybı, sağlık ve eğitim hizmetlerine erişimin olmaması ve toprak ve mülkün geri kazanılmasında yaşanan zorluklar bulunmaktadır.²⁴⁰

UNHCR, olumsuz koşullar altında olsa dahi tüm bireylerin menşe ülkelerine dönme hakkını tanımaktadır. Bu sebeple UNHCR, Afganistan'ın komşu ülkelerinde kayıtlı mülteci olan ve menşe ülkelerindeki durumun tamamen farkında olarak gönüllü bir şekilde Afganistan'a geri dönmeye karar veren Afganları desteklemek üzere hazır bulunmaktadır. Bununla birlikte hükümetin ve uluslararası toplumun tüm çabalarına rağmen geri dönüş yapan kişiler halen yeniden bütünleşme süreçlerinde çok yönlü zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Daha genel olarak, mültecilerin gönüllü geri dönüşü ve başvuruları reddedilen sığınmacıların zorla geri dönüşü esasen farklı süreçlerdir ve sürece müdahil olan çeşitli aktörlerin farklı sorumluluklar üstlenmelerini gerektirmektedir. Dolayısıyla UNHCR'ın, gönüllü olarak Afganistan'a dönmeye karar veren Afgan bireylerle olan bağlantısı kapsamında, iltica ülkelerinde uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş bireyler için Afganistan'daki güvenlik durumu ya da diğer koşullara ilişkin bir değerlendirmede bulunduğu gibi bir yorum yapılmamalıdır.

Afganistan'dan gelen sığınmacılar, Ocak - Nisan 2018 tarihlerinde Avrupa, Kuzey Amerika, Okyanusya ve Asya'daki 22 ülkede iltica talebinde bulunan sığınmacılar arasında 30.000 başvuru ile en büyük grubu oluşturmuştur.²⁴¹ Küresel olarak 2017'nin ilk yarısında Afganlar tarafından yapılan iltica taleplerinin sayısı 52.400'dür ve bu sayı 2016 yılında aynı dönemden bu yana önemli bir artış (124.000) olduğunu göstermektedir.²⁴² 2017 yılında Afganlar UNHCR aracılığıyla iltica talebinde bulunan menşe ülkeler arasında en üst sırada olup toplamda 149.824 bireysel Afgan iltica talebi kaydı yapılmıştır.²⁴³

III. Uluslararası Koruma İçin Uygunluk

Afganistan'dan kaçan kişiler, Afganistan'da sürmekte olan silahlı çatışmayla ilgili sebeplerden dolayı veya doğrudan çatışmayla ilgili olmayan insan hakları ihlalleri temelinde veya bu iki faktörün bir araya gelmesi sebebiyle zulüm riskiyle karşı karşıya olabilir.

edilmiştir. Devam etmekte olan güvensiz ortam ve geri dönüş yapan Afganları ve Afganistan içerisinde yerinden edilen kişileri huzmetme kapasitesinin kısıtlı olması, ikincil yerinden edilmeye ve ilerleyen hareketlere yol açabilir." UNHCR, IOM, 2017'de Afganistan'a Geri Dönüşler, 28 Şubat 2018, https://www.iom.int/sites/default/files/press_release/file/joint_returnee_report_iom_unhcr_final.pdf, sf. 4.

²³⁸UN News, *Ülkerlerine Geri Dönüş Yapan Afganlar Kendilerine Yeni Bir Hayat Kurarken Zorluk Yaşıyor - BM Kuruluşları*, 12 Nisan 2018, <https://news.un.org/en/story/2018/04/1007131>; NRC/IDMC ve Samuel Hall, *Savaşın Kaçış: Bir Sonraki Durak Neresi?*, Ocak 2018, <http://www.refworld.org/docid/5ac7874f4.html>, sf. 10; IDMC ve Samuel Hall, *Görünmeyen Çoğunluk: Yerinden Edilmeye 'Ülkelerine' Dönüyorlar, Afganistan'ın Mülteci-ÜYEK'leri*, Aralık 2017, <http://www.internal-displacement.org/sites/default/files/inline-files/20171214-idmc-afghanistan-case-study.pdf>, sf. 5-7.

²³⁹"Geri dönüş yapan kişilerin yaşadığı en büyük beş zorluk; gıda güvenliği, barınma, arazi, geçim kaynakları ve hizmetlere erişimdir." UNHCR, IOM, 2017'de *Afganistan'a Geri Dönüşler*, 28 Şubat 2018, https://www.iom.int/sites/default/files/press_release/file/joint_returnee_report_iom_unhcr_final.pdf, sf. 6. "2017 yılında geri dönüş yapan mültecilerin %27'sinin bir önceki hafta öğün atladıkları bildirilmiştir. Bu eğilim kadın katılımcılar arasında (%53) erkek katılımcılar arasında olduğundan (%28) çok daha belirgindir. Geri dönüş yapan mültecilerin %31'i sağlık hizmetlerine erişemediklerini bildirmiştir. Bu eğilim de kadın katılımcılar arasında (%34) erkek katılımcılar arasında olduğundan (%31) daha belirgindir." *Aynı belgede*, sf. 7. "Barınma bölgeye göre değişkenlik göstermekle birlikte, tüm katılımcıların %63'ü barınma koşullarının kötü veya çok kötü olduğunu belirtmiş, %27'si ise ortalama olduğunu ifade etmiştir. Yalnızca %10'u iyi veya çok iyi barınma koşulları olduğunu belirtmiştir. Kötü veya çok kötü koşullarda yaşadığını düşünen kişilere ilişkin oranlar ÜYEK'ler (%65) ve geri dönüş yapan-ÜYEK'ler (%60) arasında benzerlik göstermektedir. Geri dönüş yapan-ÜYEK'lerin daimi yapılarda yaşama olasılığı daha yüksektir, fakat bunların %60'ı evlerinde elektrik olmadığını söylemiştir. "Aynı belgede, sf. 5. Ayrıca bkz. IDMC, *Görünmeyen Çoğunluk: Yerinden Edilmeye 'Ülkelerine' Dönüyorlar, Afganistan'ın Mülteci-ÜYEK'leri*, Aralık 2017, <http://www.internal-displacement.org/sites/default/files/inline-files/20171214-idmc-afghanistan-case-study.pdf>, sf. 5-7.

²⁴⁰IFRC, *Mülteciler Afganistan'da Kasvetli Bir Havaıyla Karşılanıyor*, 7 Mayıs 2018, <https://media.ifrc.org/ifrc/2018/05/07/refugees-returning-bleak-welcome-afghanistan/>. "Anket yapılan tüm hanelerde aile fertlerinin %70'inin herhangi bir belgesi mevcut değildi ve bu durum yardım ve hizmetlere erişmelerini zorlaştırıyordu." IDMC ve Samuel Hall, *Görünmeyen Çoğunluk: Yerinden Edilmeye 'Ülkelerine' Dönüyorlar, Afganistan'ın Mülteci-ÜYEK'leri*, Aralık 2017, <http://www.internal-displacement.org/sites/default/files/inline-files/20171214-idmc-afghanistan-case-study.pdf>, sf. 7; genel olarak bkz. *aynı belgede*, sf. 5-7. Ayrıca bkz. NRC/IDMC ve Samuel Hall, *Savaşın Kaçış: Bir Sonraki Durak Neresi?*, Ocak 2018, <http://www.refworld.org/docid/5ac7874f4.html>; Uluslararası Af Örgütü, *Tehlikeye Geri Dönmeye Zorlanıyorlar: Avrupa'dan Afganistan'a Geri Gönderilen Sığınmacılar*, Ekim 2017, <https://www.amnesty.nl/content/uploads/2017/10/Afghanistan-Report-EMBARGOED.pdf>; REACH, *Karışık Göç Platformu (Mixed Migration Platform), Afganistan'dan Avrupa'ya Göç*, Ekim 2017, http://mixedmigrationplatform.org/wp-content/uploads/2017/10/REACH_AFG_Report_MMP_Drivers-return-and-reintegration_October-2017.pdf, sf. 2-3, 22-23; Asylos, *Afganistan: 'Kabil'e Geri Dönüş Yapan 'Batılılaşmış' Genç Erkeklerin Durumu*, Ağustos 2017, <https://asylos.eu/wp-content/uploads/2017/08/AFG2017-05-Afghanistan-Situation-of-young-male-Westernised-returnees-to-Kabul-1.pdf>; HRW, *Pakistan'ın Zorlaması, BM'nin Suç Ortaklığı*, 13 Şubat 2017, <https://www.hrw.org/report/2017/02/13/pakistan-coercion-un-complicity/mass-forced-return-afghan-refugees>.

²⁴¹UNHCR, *Avrupa, Kuzey Amerika, Okyanusya ve Asya'daki Seçili Ülkelerde Yapılan Yeni İltica Başvuruları*, Mayıs 2018, <http://www.unhcr.org/en-us/statistics/unhcrstats/5b17b2f24/new- asylum-applications-lodged-selected-countries-europe.html>.

²⁴²UNHCR, *2017 Yarı Yıl Eğilimleri*, Mart 2018, <http://www.unhcr.org/en-us/statistics/unhcrstats/5aaa4fd27/mid-year-trends-june-2017.html>, sf. 17-18.

²⁴³http://popstats.unhcr.org/en/asylum_seekers.

UNHCR, vakanın bireysel koşullarına bağlı olmak kaydıyla, bu Bölümde açıklanan risk profillerinden bir ya da daha fazlasına dahil olan bireylerin uluslararası mülteci korumasına gereksinim duyabileceği görüşündedir. Ancak burada sıralanan profiller tam olarak kapsayıcı değildir ve bu belgenin yazımı sırasında UNHCR'in erişebildiği bilgilere dayanmaktadır. Bu sebeple, yalnızca burada tanımlanan profillerden birine uymadığı gerekçesiyle otomatik olarak iddianın dayanaksız olduğu düşünülmemelidir.

Vakanın özel durumlarına bağlı olarak, bu profillere sahip bireylerin aile fertleri ya da hane halkının diğer bireyleri de risk altındaki bireylerle ilişkilerinden ötürü uluslararası korumaya gereksinim duyabilir.

Afganistan, uluslararası nitelikte olmayan bir silahlı çatışmadan etkilenmeye devam etmektedir.²⁴⁴ Bu çatışma bağlamında şiddetten veya şiddet görme tehdidinden kaçan bireyler de 1951 Sözleşmesi Madde 1(A)(2)'de belirtildiği üzere mülteci statüsü kriterlerini karşılayabilir. Bunun için, şiddetten sonra gelen zulüm korkusunun 1951 Sözleşmesinde belirtilen gerekçelerden biri sebebiyle gerçekleşiyor olması gerekmektedir. Afganistan bağlamında, sivillerin 1951 Sözleşmesinde yer alan bir gerekçeden ötürü şiddete maruz kaldığı durumlara verilebilecek örnekler arasında belirli bir etnik, siyasi veya dini profildeki sivillerin çoğunlukla ikamet ettiği alanları veya bu profildeki sivillerin çoğunlukla bir araya geldiği yerleri (pazarlar, camiler, okullar veya düğün gibi büyük çaplı sosyal etkinlikler dahil) hedef alan şiddet gösterilebilir. Mülteci statüsüne uygunluk için bireyin zulmü uygulayan aktör(ler) tarafından şahsi olarak tanınması ya da bu aktörler tarafından şahsi olarak aranıyor olması gibi bir gereklilik bulunmamaktadır. Benzer şekilde, bütün topluluklar 1951 Sözleşmesinin bir veya birden fazla gerekçesine bağlı haklı nedenlere dayanan zulüm korkusu yaşıyor olabilir; bireyin, aynı profile sahip diğer bireylerin muzdarip olduğu yukarıda bahsedilen zarar şekli veya derecesinden muzdarip olması gibi bir gereklilik söz konusu değildir.²⁴⁵

Şiddetten kaçan sivillerin 1951 Sözleşmesi Madde 1(A)(2) kapsamına girmeleri için, şiddetin etkisinin zulme varacak ölçüde ciddi olması gerekmektedir. Şiddet içeren muameleye veya bu tür bir muamelenin sonuçlarına düzenli olarak maruz kalma riski 1951 Sözleşmesi Madde 1(A)(2) kapsamında bağımsız veya birikimsel olarak zulüm derecesine varabilmektedir. Afganistan'daki çatışma bağlamında çatışma ile ilişkili şiddetin siviller için yarattığı sonuçların zulüm eşiğini karşılayacak ölçüde ciddi olup olmadığının belirlenmesine ilişkin hususlar arasında sivil kayıpların sayısı ve güvenlikle ilgili olayların sayısının yanı sıra kişinin hayatına veya özgürlüğüne yönelik tehdit veya başka türde ciddi zarar riski teşkil eden ciddi uluslararası insani hukuk ihlalleri bulunmaktadır. Bununla birlikte, bu tür hususlar şiddetin doğrudan etkisiyle sınırlı olmayıp aynı zamanda çatışmanın insan hakları durumu üstündeki etkisi ve çatışmanın Devletin insan haklarını koruma yetisini ne ölçüde engellediği dahil olmak üzere şiddetin daha uzun vadeli ve dolaylı sonuçlarını da kapsamaktadır. Afganistan'daki çatışma bağlamında konuyla ilgili faktörler aşağıdaki gibidir:

- (i) hükümet karşıtı unsurlar (HKU'lar) tarafından uygulanan tehdit ve sivillere gözdağı verilmesi, hareket serbestisine getirilen kısıtlamalar, haraç alma ve yasa dışı vergilendirmenin yanı sıra paralel adalet yapıları ve hukuka aykırı cezaların verilmesi yoluyla sivillerin kontrol altına alması;
- (ii) zorla silahlandırma;

²⁴⁴ UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, http://www.refworld.org/docid/5_a854a614.html, sf. 56; BMGS, *Birleşmiş Milletler Afganistan Yardım Misyonu Stratejik İncelemesi Hakkında Özel Rapor*, 10 Ağustos 2017, A/72/312-S/2017/696, <http://www.refworld.org/docid/599301c49.html>, para. 9.

²⁴⁵ UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler Sayı 12: 1951 Sözleşmesi Madde 1A(2) ve/veya Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü Kapsamında Silahlı Çatışma ve Şiddet Durumları İle İlişkili Mülteci Statüsü Talepleri ve Bölgesel Mülteci Tanımları*, 2 Aralık 2016, HCR/GIP/16/12, <http://www.refworld.org/docid/583595ff4.html>, para. 22-23.

- (iii) gıda güvencesizliği, yoksulluk ve geçim kaynaklarının tahribatıyla gözler önüne serilen şiddetin ve güvensiz ortamın insani durum üstündeki etkisi;
- (iv) yüksek oranlardaki organize suç ve yerelde nüfuzlu kişilerin, savaş ağalarının ve yozlaşmış hükümet yetkililerinin ceza almadan hareket etmesi;
- (v) güvensiz ortam sonucunda eğitim ve temel sağlık hizmetlerine erişimin önündeki sistematik kısıtlamalar; ve
- (vi) özellikle kadınlar dahil olmak üzere kamu hayatına katılımın önündeki sistematik kısıtlamalar.²⁴⁶

Sığınmacılar tarafından yapılan tüm iddialar, ister 1951 Sözleşmesi kapsamındaki mülteci kriterleri temelinde değerlendirilsin, ister bölgesel belgelerdeki mülteci tanımları, UNHCR'in yetki alanı veya daha kapsamlı uluslararası koruma kriterleri temelinde tamamlayıcı koruma şekilleri olsun, adil ve etkin statü belirleme usulleri ile güncel ve ilgili menşe ülke bilgisi doğrultusunda kendi içinde değerlendirilmelidir. Afganistan'dan gelen sığınmacıların öne sürdükleri bazı iddiaların mülteci statüsü haricinde tutma olasılığı açısından incelenmesi gerekebilir (bkz. Bölüm III.D).

Mülteci statüsü tanınmış kişilerin statüsü yalnızca bireysel vaka bazında aşağıdakilere ilişkin gerekçeler olduğuna dair göstergeler söz konusuysa incelenmelidir:

- (i) İlk aşamada hatalı bir şekilde tanınan mülteci statüsünün iptali;
- (ii) 1951 Sözleşmesi Madde 1F'de belirtilen gerekçelere dayanarak mülteci statüsünün geri alınması; veya
- (iii) 1951 Sözleşmesi Madde 1C(1-4)'ye dayanarak mülteci statüsünün sona erdirilmesi.²⁴⁷

UNHCR, Afganistan'daki mevcut durumun 1951 Sözleşmesi Madde 1C(5) temelinde mülteci statüsünün sona erdirilmesini gerekçelendirmediği görüşündedir.

A. Risk Profilleri

1. Uluslararası Askeri Güçler Dahil Olmak Üzere Hükümetle ve Uluslararası Toplumla İlişkilendirilen veya Bunların Destekleyicisi Olarak Algılanan Bireyler

HKU'ların Afgan Hükümeti, hükümet yanlısı silahlı gruplar, Afgan sivil toplumu ve uluslararası askeri güçler ve uluslararası insani yardım ve kalkınma aktörleri dahil olmak üzere Afganistan'daki uluslararası toplumla ilişkilendirilen veya bunların destekleyicisi olarak algılanan sivilleri sistematik olarak hedef aldıkları bildirilmiştir.²⁴⁸ Örneğin bireyin güncel veya önceki işi ya da aile bağları yoluyla bu aktörlerin herhangi biriyle (algılanan) bağlantı kurulmuş olabilir.²⁴⁹ Hedef alınan siviller arasında kaymakam ve valiler, yargı ve kovuşturma görevlileri, eski ve görevini tamamlamış polis memurları, aşiret büyükleri, din alimleri ve liderleri, kamu alanındaki kadınlar, öğretmenler ve diğer sivil devlet çalışanları, HKU değerlerine karşı geldiği düşünülen siviller, insan hakları aktivistleri ve insani yardım ve kalkınma yardımı çalışanlarından söz etmek mümkündür.²⁵⁰

²⁴⁶Ayrıca bkz. UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler Sayı 12*, 2 Aralık 2016, HCR/GIP/16/12, <http://www.refworld.org/docid/583595ff4.html>. Ayrıca bkz. bu Kılavuz İlkelerde Bölüm II.B.

²⁴⁷BM Genel Kurulu, *Mütecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme*, 28 Temmuz 1951, Birleşmiş Milletler Antlaşma Dizileri, Cilt 189, sf. 137, <http://www.refworld.org/docid/3be01b964.html>.

²⁴⁸UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 37-38. "Taliban liderleri, yayımladıkları *Layha* gibi resmi belgelerde ve verdikleri fetvalarda; özellikle belirli sivillerin saldırının esas hedefi olduğunu beyan eden Taliban görevlileri veya sözcülerinin yaptığı basın açıklamalarında; ve öldürülecek veya ele geçirilecek sivillerin listesinde açık bir şekilde halka açık yerlerde sivillere saldıracaklarını beyan etmiştir. Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM), *"Afganistan'daki durum - Savcının Madde 15 Uyarınca Soruşturma Yetkisi Talebinde Bulunmasına İlişkin Kısa Açıklama*, 20 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a2a74314.html>, para. 19. Ayrıca bkz. BBC, *Afgan Saldırılarının Ayaklanma İçin Bir Kıvılcım Olması İsteniyor*, 3 Şubat 2018, <http://www.bbc.com/news/world-asia-42929370>; New York Times, *Neden Afgan Sivilleri Saldırıyor? Kaos Ortamı Taliban'ın İşine Geliyor*, 28 Ocak 2018, <https://www.nytimes.com/2018/01/28/world/asia/afghanistan-taliban-kabul-attacks.html>.

²⁴⁹UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 34.

²⁵⁰UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, http://www.refworld.org/docid/5_a854a614.html, sf. 35; UNAMA, *Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: İbadethanelere, Dini Liderlere ve İbadet Edenlere Saldırı*, 7 Kasım 2017, http://www.refworld.org/docid/5_a0b0b534.html; UNAMA, *Üç Aylık Rapor, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: 1 Ocak - 30 Eylül 2017*, 12 Ekim 2017, http://www.refworld.org/docid/5_a0b0c4b4.html, sf. 3; UNAMA, *Afganistan: 2017 Yarı Yıl Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Temmuz 2017,

UNAMA, 1 Ocak - 31 Aralık tarihlerinde 570 hedef odaklı öldürmeyi HKU'lar ile ilişkilendirmiştir; bu olaylar 1.032 sivil kaybına (650 ölü, 382 yaralı) yol açmış ve o yıl içerisindeki tüm sivil kayıpların %10'unu oluşturmuştur.²⁵¹ HKU'ların gerçekleştirdiği olayların sayısı 2016'da 483 iken 2017'de 570'e çıkmıştır; bu olaylarda ölen sivillerin sayısı ise %13 oranında artış göstermiştir.²⁵²

Taliban Ocak 2018'de Kabil'de üç ayrı saldırı düzenlemiş, 150 sivilin ölümüne, 300'den fazla sivilin yaralanmasına neden olmuştur.²⁵³ 28 Ocak 2018'de İçişleri Bakanlığında yaptığı bir basın açıklamasında bu saldırılardan bahseden Taliban, "hedefin düşman olduğunu fakat asıl darbeyi Bakanlık personelinin aldığı" belirtmiştir.²⁵⁴

25 Nisan 2018'de Taliban "al-Khandaq Cihat Operasyonu" adını verdiği bahar saldırılarına başladığını ilan etti.²⁵⁵ Daha önceki yıllarda olduğu gibi bu açıklamada da saldırıların "yabancı işgal güçleri ve bunların ülke içindeki destekçilerini" hedef alacağı belirtilmiştir.²⁵⁶ Taliban'ın "sivillerin hayatını ve mallarını korumaya" özen göstereceğine dair niyetini açıklamasına rağmen,²⁵⁷ Taliban'ın ve diğer HKU'ların özellikle sivilleri ve uluslararası insani hukuk kapsamında korunan öğeleri hedef aldığına dair bildirimler alınmaya devam edilmiştir.²⁵⁸

Hedef gözeterek öldürmeler dışında, HKU'ların aynı zamanda toplulukların ve bireylerin gözünü korkutmak için tehdit, gözdağı verme ve adam kaçırma gibi yöntemlere başvurdukları ve dolayısıyla kendi otoritelerine ve fikirlerine karşı çıkanları hedef alarak etki ve kontrol alanlarını genişlettikleri bildirilmiştir.²⁵⁹

a) Hükümet Yetkilileri ve Memurlar

2017 yılında UNAMA özellikle Taliban'ın sivil devlet daireleri ve diğer binaların yanı sıra sivil hükümet yetkililerini hedef alan saldırı modellerine devam ettiğini belgelemiştir.²⁶⁰ 2017'de genel olarak "Taliban'ın devlet kurumlarını hedef alma politikasına uygun olarak" Taliban'ın üstlendiği sivil devlet çalışanlarına yönelik saldırıların sayısı artmıştır.²⁶¹ Benzer şekilde İslam Devleti de hükümet ile

<http://www.refworld.org/docid/596e0b5e4.html>, sf. 12, 44-46, 49. "Taliban 'uygunsuz davrandığını' düşündüğü çok sayıda insanı hedef almıştır: a) Siyasi düşmanları: Taliban düşmanı parti ve grupların liderleri ve önemli üyeleri [...]; b) Hükümet yetkilileri ve batı ülkelerinin ve diğer 'düşman' devletlerin çalışanları; bir başka ifadeyle hükümet için ya da batı ülkelerinin büyükelçilik temsilcilerinde veya kuruluşlarında çalışanlar; c) Afgan güvenlik güçlerinin her rütbeden mensupları; d) devlet makamlarına Taliban ile ilgili bilgi verdiği ya da casusluk yaptığı düşünülen kişiler; e) Şeriat (Taliban'ın yorumuna göre) ve Taliban kurallarını ihlal eden kişiler; f) Afganistan Hükümetiyle işbirliği yapanlar ve hükümete herhangi bir şekilde yardım etme potansiyeli olan herkes; g) yabancı askeri güçlerle işbirliği yapanlar ve yabancı güçlere herhangi bir şekilde yardım etme potansiyeli olan herkes; h) Afganistan Hükümeti için çalışan yükleniciler; i) Taliban'a karşı olan yabancı ülkeler için çalışan yükleniciler; j) düşman yabancı ülkeler için çalışan tercümanlar; k) Hangi kategoriden olursa olsun Taliban'ın verdiği savaşta faydalı ya da gerekli olduğunu düşünerek seçtiği, fakat işbirliği yapmayı kabul etmeyen bireyler." Landinfo, *Afganistan: Taliban'ın İstihbaratı ve Gözdağı Kampanyası*, 23 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a86ff4d4.html>, sf. 11.

²⁵¹UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 33-34.

²⁵²*Aynı belgede*, sf. 33-34.

²⁵³The Economist, *Afganistan Başkentinde Yaşanan Saldırı Akını Hükümeti Sarstı*, 1 Şubat 2018, <https://www.economist.com/news/asia/21736166-war-against-insurgents-taliban-has-reached-stalemate-spatie-attacks>; Business Insider, *İŞİD Taliban Kadar Tehlikeli Olmak İstiyor Ama Durum Hiç De Öyle Değil*, 11 Şubat 2018, <http://uk.businessinsider.com/isis-taliban-afghanistan-terrorism-2018-2>; Al Jazeera, *Taliban'ın 100 Kişinin Ölümüne Yol Açan Bombalı Saldırısı Kabil'i Sarstı*, 28 Ocak 2018, <http://www.aljazeera.com/news/2018/01/shock-kabul-taliban-blast-kills-100-180128080023652.html>.

²⁵⁴Afganistan İslam Emirligi, *İslam Emirligi'nin İçişleri Bakanlığı Saldırısıyla İlgili Açıklaması*, 28 Ocak 2018, <https://alemarah-english.com/?p=25114>.

²⁵⁵Afganistan İslam Emirligi, *İslam Emirligi'nin al-Khandaq Cihat Operasyonlarının Başlamasına Dair Beyanları*, 25 Nisan 2018, <http://alemarah-english.com/?p=28060>.

²⁵⁶*Aynı belgede*.

²⁵⁷2018 bahar saldırıları ilan edilirken şunlara vurgu yapılmıştır: "tüm Mücahitlerin Müslüman kitlelerle bir araya gelerek düşmana merhamet göstermemesi gerekmektedir. Bu nedenle sivillerin hayatlarını ve mallarını korumaya özellikle önem verilmeli ve hedefe saldırırken gereken tüm ihtiyatı önlemler alınmalıdır." *Aynı belgede*.

²⁵⁸UNAMA, *Üç Aylık Rapor, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: 1 Ocak - 30 Eylül 2017*, 12 Ekim 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a0b0c4b4.html>, sf. 3. Ayrıca bkz. UNAMA, *Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: İbadethanelere, Dini Liderlere ve İbadet Edenlere Saldırı*, 7 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a0b0b534.html>.

²⁵⁹UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, http://www.refworld.org/docid/5_a854a614.html, sf. 35; UNAMA, *Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: İbadethanelere, Dini Liderlere ve İbadet Edenlere Saldırı*, 7 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a0b0b534.html>, sf. 1-2; BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Eylül 2017, A/72/392-S/2017/783, <http://www.refworld.org/docid/59c3a9f64.html>, sf. 8.

²⁶⁰UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 37; UNAMA, *Afganistan: 2017 Yarı Yıl Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/596e0b5e4.html>, sf. 45. Ayrıca bkz. The Economist, *Afganistan Başkentinde Yaşanan Saldırı Akını Hükümeti Sarstı*, 1 Şubat 2018, <https://www.economist.com/news/asia/21736166-war-against-insurgents-taliban-has-reached-stalemate-spatie-attacks>; Washington Post, *Barış Görüşmelerinin Ortasında Afganistan'daki Taliban Saldırılarında 70'i Aşkın Kişi Hayatını Kaybetti*, 17 Ekim 2017, https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/taliban-attack-on-afghan-police-compound-at-least-15-including-local-police-chief/2017/10/17/d0d1798f-3e2e-4b12-80de-41e7b3e250f6_story.html; The Guardian, *Afganistan: Devlet Memurlarını Hedef Alan Kabil Bombalı Saldırısında Düzinelerce Ölü*, 24 Temmuz 2017, <https://www.theguardian.com/world/2017/jul/24/afghanistan-dozens-dead-kabul-bombing-politicians>.

²⁶¹UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 37

bağlantısı olan sivillerin yanı sıra "hükümete istihbarat sağladığını" düşündüğü kişileri hedef almıştır.²⁶² HKU'lar aralarında Parlamento Üyelerinin,²⁶³ YBK üyelerinin²⁶⁴ ve vali ve kaymakamlar ile meclis üyelerinin²⁶⁵ de bulunduğu, yerel, ulusal düzeyde ve il düzeyindeki politikacıları ve hükümet yetkililerini hedef almıştır.

Özellikle hükümetin atadığı hakim ve savcılar hedef alınmıştır. UNAMA 1 Ocak - 31 Aralık 2017 tarihlerinde Taliban tarafından hakim ve savcılar hedef alındığı dört saldırı düzenlendiğini bildirmiştir.²⁶⁶ HKU'ların ayrıca sağlık çalışanları ve sağlık tesislerini de hedef aldığı, "çoğu zaman kendi savaşçılarının travma bakımını tekelleştirmek üzere klinikleri geçici olarak kapanmaya zorladıkları" belirtilmiştir.²⁶⁷ UNAMA 2017'de HKU'ların sağlık sektörünü ve sağlık çalışanlarını hedef alan ve/veya etkileyen 75 olaya karıştığını, 65 sivil kaybına (31 ölü, 34 yaralı) yol açtığını belgelemiştir.²⁶⁸

Öğretmenler, okulların güvenlikleri ve Eğitim Bakanlığı görevlilerinin²⁶⁹ yanı sıra kız öğrenciler başta olmak üzere öğrenciler²⁷⁰ geniş çaplı olarak hedef alınmıştır.

b) Sivil Polis Personeli (AUP [Afgan Ulusal Polisi] ve AYP [Afgan Yerel Polisi] Mensupları ve Eski AUGSG [Afganistan Ulusal Güvenlik ve Savunma Güçleri] Mensupları Dahil)²⁷¹

Afgan güvenlik güçleri, özellikle de Afgan Ulusal Polisi (AUP) hedef odaklı kampanyaların ortasında kalmaya devam etmektedir.²⁷² Afgan Yerel Polisi (AYP) mensupları da yaygın bir şekilde hedef

²⁶²Aynı belgede, sf. 39.

²⁶³Pajhwok Afghan News, *Kanun Yapıcı Stanikzai Silahlı Saldırıda Sağ Kurtuldu*, 22 Aralık 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/12/22/lawmaker-stanikzai-survives-armed-attack>; Reuters, *Afgan Kanun Yapıcının Evine Düzenlenen Saldırısı İslam Devleti Üstlendi*, 30 Ağustos 2017, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-attack/islamic-state-claims-attack-on-house-of-afghan-lawmaker-idUSKCN1BA0X4>; Reuters, *Afganistan Parlamentosu Yakınında Düzenlenen Taliban Saldırısında 30'u Aşkın Kişi Hayatını Kaybetti*, 10 Ocak 2017, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-blast/taliban-attack-near-afghan-parliament-kills-more-than-30-idUSKBN14UIDL>; Euronews, *Afgan Milletvekili Kabul'deki Bombalı Saldırıda Sağ Çıktı*, 28 Aralık 2016, <http://www.euronews.com/2016/12/28/afghan-mp-survives-bomb-attack-in-kabul>; BBC, *Afganistan Taliban: Milletvekilinin Evine Düzenlenen Saldırıda Sekiz Kişi Hayatını Kaybetti*, 22 Aralık 2016, <http://www.bbc.com/news/world-asia-38399751>.

²⁶⁴The Telegraph, *Taliban'ın Üstlendiği Kabul Bombalı Saldırısında 95 Ölü, 158 Yaralı*, 27 Ocak 2018, <http://www.telegraph.co.uk/news/2018/01/27/huge-blast-rocks-centre-kabul/>; UNAMA, *Tadamichi Yamamoto'nun Kabul'deki Yüksek Barış Konseyi Binasının Yakınında Düzenlenen Saldırıyla İlgili Açıklaması*, 27 Ocak 2018, <https://unama.unmissions.org/statement-tadamichi-yamamoto-attack-near-high-peace-council-facility-kabul/>; Pajhwok Afghan News, *Intercontinental Oteline Düzenlenen Afgan Diplomat, YBK Görevlisi Hayatını Kaybetti*, 21 Ocak 2018, <https://www.pajhwok.com/en/2018/01/21/afghan-diplomat-hpc-official-killed-attack-intercontinental-hotel>.

²⁶⁵UNAMA, *Afganistan: 2017 Yarı Yıl Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/596e0b5e4.html>, sf. 45.

²⁶⁶UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 68.

²⁶⁷BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a56465c4.html>, para. 48. Ayrıca bkz. New York Times, *Taliban'ın Baskısı Altında Kalan Afgan Vilayeti Tıbbi Bakıma Erişimini Yitirdi*, 23 Eylül 2017, <https://www.nytimes.com/2017/09/23/world/asia/afghanistan-taliban-uruzgan-hospitals.html>; RFE/RL, *Yeni Afgan Ayaklanma Stratejisinde Taliban Klinikleri Hedef Alıyor*, 27 Eylül 2017, <https://www.rferl.org/a/afghanistan-taliban-targets-hospitals-s-strate-gy/28760791.html>; Dawn, *Afganistan'daki Doktorlar ve Hastaneler Taliban'ın Savaşta Yol Açtığı Kayıplar Arasında Kaldı*, 26 Eylül 2017, <https://www.dawn.com/news/1360177>; Çocuklar ve Silahlı Çatışma İzleme Listesi (Watchlist on Children and Armed Conflict), *"Tüm Klinikler Cephe Hattına Dönüşmüş Durumda": Afganistan'daki Sağlık Sektörüne Yönelik Saldırıların Çocuklar Üzerindeki Etkisi*, 6 Mart 2017, <http://watchlist.org/wp-content/uploads/2213-watchlist-field-report-afghanistan-lr.pdf>.

²⁶⁸UNAMA 2017 yılında HKU'lar tarafından yapılan tehditlerin ardından en az 147 sağlık tesisinin geçici olarak kapandığını belgelemiş olup 2016'daki kapanan sağlık tesisi sayısı 20'dir. Sağlık tesislerinin zorla kapanması 1,4 milyona yakın insanın hizmet alanını etkiledi. UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 14.

²⁶⁹Temmuz 2017'de kıdemli bir eğitim görevlisi merkezi Kapisa ilinin Tagab ilçesinde, Taliban mensubu bir akrabası tarafından öldürülmüştür. Pajhwok Afghan News, *Taliban Kapisa'da Eğitim Görevlisini Vurdu*, 1 Temmuz 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/07/01/taliban-gin-down-kapisa-education-official>; Khaama Press, *Kapisa'da Bir Eğitim Görevlisi Taliban İle Bağlı Olan Kendi Erkek Kardeşi Tarafından Ateş Edilerek Öldürüldü*, 1 Temmuz 2017, <https://www.khaama.com/kapisa-education-official-shot-dead-by-own-brother-affiliated-with-taliban-03054>. 24 Mayıs 2017'de düzenlenen bir bombalı saldırıda güneydoğu bölgesindeki Gazne ilinde okul yönetiminden sorumlu bir personel öldürülmüştür. Ertesi gün ise kuzeydoğudaki Kunduz kentinde Taliban mensubu isyancıların fırlattığı bir el bombasının okula isabet etmesi üzerine bir öğretmen hayatını kaybetmiş, dokuz öğrenci yaralanmıştır. Almanya: Federal Göç ve İltica Bakanlığı, *Göç ve İltica Konulu Bilgilendirme Notları*, 29 Mayıs 2017, <http://www.refworld.org/docid/5942468e4.html>.

²⁷⁰HRW, *Savaş Kız Çocuklarını Okuldan Uzaklaştırıyor*, 27 Kasım 2017, <https://www.hrw.org/news/2017/11/27/war-driving-girls-out-school>; HRW, *"Ben Doktor Olmaya Çıkmışım Ama Siz Bir Gün Hasta Olacaksınız" - Afganistan'da Kızların Eğitime Erişimi*, 17 Ekim 2017, <http://www.refworld.org/docid/59e5af3e4.html>. Ayrıca bkz. UNAMA, *Afganistan: 2017 Yarı Yıl Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/596e0b5e4.html>, sf. 13; Huffington Post, *"Durum Umut Vaat Etmiyor": Afganistan'da Çocuklar Saldırı Altında*, 19 April 2016 (son güncelleme: 6 Aralık 2017), https://www.huffingtonpost.com/beth-murphy/hopeless-children-under-attack-in-afghanistan_b9721470.html.

²⁷¹UNAMA'ya göre "doğrudan silahlı çatışmalara katılmayan ve ayaklanmaya karşı koyma operasyonlarında görev almayan sivil polis personeli" sivil olarak kabul edilmektedir. UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 56.

²⁷²Reuters'a göre, 2017'nin ilk dört ayında, 2.531 Afgan güvenlik kuvveti mensubu öldürülmüş, 4.238'i yaralanmıştır. Reuters, *Afgan Güvenlik Güçleri 1 Ocak - 8 Mayıs Tarihlerinde 2.531 Kişiyi Kaybetti*, 1 Ağustos 2017, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-casualties/afghan-forces-lose-2531-killed-from-jan-1-may-8-says-report-idUSKBN1AH33P>. Ayrıca bkz. RFE/RL, *Taliban Saldırısında En Az 11 Polis Hayatını Kaybetti*, 17 Aralık 2017, <https://www.rferl.org/a/afghanistan-police-killed-helmand-attack/28923010.html>; Güvenlik Konseyi Raporu, *Aralık 2017 Aylık Tahminleri*, 30 Kasım 2017, http://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2017-12/afghanistan_23.php; Reuters, *Taliban Afganistan Kontrol Noktalarına Saldırıda, 20'yi Aşkın Polisi Öldürdü*, 14 Kasım 2017, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-taliban/taliban-attack-afghan-checkpoints-killing-more-than-20-police-idUSKBN1DE0IV>; New York Times, *Taliban'ın Gece Görüşüne Sahip 'Kırmızı Birlikleri (Red Unit)' Düzinelerce Afgan Polisi Öldürdü*, 14 Kasım 2017, <https://www.nytimes.com/2017/11/14/world/asia/afghanistan-taliban-attack-police.html>; The Guardian, *Taliban İntihar Saldırıları Dalgasında En Az 74 Kişi Öldü*,

alınmaktadır.²⁷³ AYP mensupları çoğunlukla daha istikrarsız bölgelerde konuşlandığı için, yapılan tahminlere göre bunların kayıp oranı diğer AUGSG mensuplarının oranından çok daha yüksektir.²⁷⁴ AYP ve AUP mensupları görev başında ve görev dışında hedef alınmıştır.²⁷⁵ HKU'ların aynı zamanda Afganistan'daki diğer kolluk kuvvetlerinin mensuplarını²⁷⁶ ve eski AUGSG mensuplarını²⁷⁷ da hedef aldığı bildirilmiştir.

Bölüm II.C.1.c'de belirtildiği gibi, 14 Nisan 2018'de seçmen kaydı uygulamasına başlandığından beri HKU'ların hedef odaklı öldürme, kaçırma, tehdit, gözdağı ve taciz gibi yollarla seçimlerde görev alanlar ve Afgan Ulusal Polisleri dahil olmak üzere seçimle ilgili işlerde çalışan personeli hedef aldığı bildirilmiştir.²⁷⁸

c) AUGSG/Hükümet Yanlısı Güçler ile İlişkilendirilen veya Bunların Destekleyicisi Olarak Algılanan Siviller

HKU'ların, AUGSG dahil olmak üzere hükümet yanlısı güçler ile işbirliği yaptığından veya bunlara "casusluk yaptığından" şüphelendiği sivilleri yaygın bir şekilde hedef aldığı belirtilmiştir.²⁷⁹

17 Ekim 2017, <https://www.theguardian.com/world/2017/oct/17/attack-afghan-police-training-centre-gardez-taliban>; CBS News, *Taliban'ın Polisi Hedef Alan Üçlü Saldırısında Düzinelerce Ölü*, 17 Ekim 2017, <https://www.cbsnews.com/news/taliban-attack-afghanistan-police-paktia-ghazni-farah/>; Security Council Report, *Haziran 2017 Aylık Tahmini*, 31 Mayıs 2017, http://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2017-06/afghanistan_21.php.

²⁷³Pajhwok Afghan News, *AYP Karakoluna Yapılan Taliban Saldırısında 1 Ölü, 7 Yaralı, 6 Şubat 2018*, <https://www.pajhwok.com/en/2018/02/06/1-killed-7-injured-taliban-attack-aly-post>; Xinhua, *Afganistan Kuzeyindeki Saldırıda 5 Polis Hayatını Kaybetti, 2 Polis Yaralandı, 11 Ocak 2018*, http://www.xinhuanet.com/english/2018-01/11/c_136888053.htm; Xinhua, *Afganistan'ın Güneyinde Polis Karakoluna Yapılan Arabalı Bomba Saldırısında 8 Ölü, 22 Aralık 2017*, http://www.xinhuanet.com/english/2017-12/22/c_136845594.html; Pajhwok Afghan News, *Zabul Çarpışmalarında 7 AYP, 12 Taliban Mensubu Öldü*, 12 Ağustos 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/08/12/7-aly-men-12-taliban-killed-zabul-clashe>; Al Jazeera, *Polis: Sari-Pul'da Koordineli Taliban, IŞİD Saldırısı*, 7 Ağustos 2017, <http://www.aljazeera.com/news/2017/08/sar-pul-taliban-isil-joined-forces-kill-afghans-170807085258761.html>; UNAMA, *İnsan Hakları ve Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: Mirza Olang, Sari-Pul'daki Saldırlara İlişkin Özel Rapor: 3 - 5 Ağustos 2017*, Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a534e764.html>, sf. 1; Pajhwok Afghan News, *Bedaşan'daki Pusuda 30 AYP Hayatını Kaybetti*, 21 Temmuz 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/07/21/30-aly-men-killed-badakh-sh-an-ambush>; Pajhwok Afghan News, *Cüzcan Çatışmasında Hayatını Kaybeden 10 Kişi Arasında AYP Komutanı Da Var*, 25 Şubat 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/02/25/aly-commander-among-10-killed-jawzjan-clash>.

²⁷⁴[A]YP ve benzer yerel oluşumlu kuvvetler ilk olarak ortaya çıktığında, Taliban bunlara özellikle sert bir şekilde yaklaşmış, hem yerel polisi hem de bunları destekleyen büyüklere hedef alan kampanyalar düzenlemiştir. [A]YP Personel Müdürlüğü Başkanı, Albay Ali Shah] Ahmadzai tarafından yapılan bir tahmine göre, AUO askerlerine oranla daha fazla AYP'nin (5:7-8) öldürülmesiyle birlikte kayıp sayıları bunu doğrular niteliktedir. Ahmadzai her ay 60 - 100 AYP'nin öldürüldüğünü ve 400 - 600 AYP'nin yaralandığını bildirmiştir. Taliban ayrıca AYP'nin kötü, ahlaksız ve kendini soyutlamış kişiler, esrar bağımlıları (*charsi*) ve 'Petraeus'un piç çocukları' olarak propagandasını yapmıştır. AAA, *Afgan Yerel Polisi Hakkında Güncelleme: Polisin Varlığından, Silahlı, Eğitimli ve Paralı Olduğundan Emin Olmak*, 5 Temmuz 2017, <https://www.afghanistan-analysts.org/update-on-the-afghan-local-police-making-sure-they-are-armed-trained-paid-and-exist>. Afganistan Hükümeti 2010 yılında ülke genelinde ordu ve polisin varlığının kısıtlı olduğu köy ve ilçeleri korumak için AYP veya toplum destekli polis teşkilatını kurmuştur. Xinhua, *Afganistan Kuzeyindeki Saldırıda 5 Polis Hayatını Kaybetti, 2 Polis Yaralandı, 11 Ocak 2018*, http://www.xinhuanet.com/english/2018-01/11/c_136888053.htm.

²⁷⁵"2016'da olduğu gibi Hükümet Karşıtı Unsurlar görev başında olmayan ve eski Afgan Ulusal Polislerini hedef almaya devam etmiştir." UNAMA, *Afganistan: 2017 Yarı Yıl Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, , Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/596e0b5e4.html>, sf. 43; ayrıca bkz. *aynı belgede*, sf. 15. "UNAMA'nın gözlemleri doğrultusunda, Hükümet Karşıtı Unsurlar çoğu zaman Hükümetle bağlantısı olduğundan veya Hükümete çalıştığından şüphelendiği sivilleri kaçırmış, ayrıca görev başında olmayan AUP'ler dahil olmak üzere sivil kamu çalışanlarını hedef odaklı olarak kaçırmış ve alıkoymuştur. [...] Hükümet Karşıtı Unsurlar çoğunlukla alıkonulan kişiler arasından Afgan ulusal güvenlik güçlerinin görev başında olmayan mensupları olduğunu saptadığı kişiler, bunların aile fertleri ve sivil kamu çalışanlarının yanı sıra hükümete casusluk yaptığını düşündüğü kişileri öldürmüştür." UNAMA, *Afganistan: 2016 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2017, <http://www.refworld.org/docid/58bd20104.html>, sf. 67.

²⁷⁶Salam Watandar, *Kunduz'da Taliban Tarafından Üç AUSEP Öldürüldü*, 5 Temmuz 2017, <http://salamwatandar.com/english/article.aspx?a=32753>; Ariana News, *Taliban Beğlan'da AUO Helikopterini İndirdi*, 9 Ekim 2016, <https://ariananews.af/taliban-shot-down-ana-chopper-in-baglan>.

²⁷⁷UNAMA, *Afganistan: 2017 Yarı Yıl Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/596e0b5e4.html>, sf. 43, 57; UNAMA, *Afganistan: 2016 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2017, <http://www.refworld.org/docid/58bd20104.html>, sf. 64.

²⁷⁸UNAMA, *Afganistan: Yarı Yıl Güncellemesi, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması:1 Ocak - 30 Haziran 2018*, 15 Temmuz 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b5047137.html>, sf. 3-4; UNAMA, *Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: İlk Seçmen Kaydı Döneminde Yaşanan Seçimle İlişkili Saldırı ve İhlaller*, 10 Mayıs 2018, <https://unama.unmissions.org/sites/default/files/protection-of-civilians-special-report-election-related-attacks-and-abuses-may-2018-english.pdf>; Reuters, *Kabil'deki Patlama Uzun Zaman Önce Yapılması Gereken Afganistan Seçime İlişkin Riski Gözler Önüne Serdi*, 23 Nisan 2018, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-blast/kabul-blast-highlights-risk-to-long-delayed-afghan-vote-idUSKBN1HUIX3>; New York Times, *Çok Sayıda Ölü: Bombalı Saldırgan Kabul'de Oy Kullanmak İçin Kaydolan Düzinelerce Kişiyi Öldürdü*, 22 Nisan 2018, <https://www.nytimes.com/2018/04/22/world/asia/suicide-bomber-afghanistan-elections.html>; Al Jazeera, *Afganistan: Seçmen Kayıt Merkezlerine Düzenlenen Saldırlarda 63 Ölü, 22 Nisan 2018*, <https://www.aljazeera.com/news/2018/04/afghanistan-deaths-attack-id-voter-registration-centre-kabul-180422063114761.html>.

²⁷⁹"Taliban'ın hükümet lehine casusluk yapan suçluları aradığı durumlarda yetkili makamlara gittiğinden şüphe duyulan herkes büyük risk altında olmuştur". Landinfo, *Afganistan: Taliban'ın İstihbaratı ve Gözdağı Kampanyası*, 23 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a86ff4d4.html>, sf. 17. "Taliban, kontrolü altındaki bölgelerde kendileri aleyhine casusluk yapılmasından korktuğu için halkın hareketlerini kontrol etmektedir. Daha önceden niyetini belirtilmediği sürece, uzak bir yeri ziyaret eden veya Taliban'ın kontrolündeki bir bölgeden hükümetin kontrolündeki bir bölgeye gidip geri dönen herhangi bir kişiye şüpheyle yaklaşılacaktır. [...] Böyle bir kişi ilgili bölgede Taliban'a karşı başarılı bir baskın yapıldığı sırada yolculuk yapıyorsa casusluk yaptığından ciddi ölçüde şüphelenilecektir. Landinfo, *Afganistan: Taliban'ın Organizasyonu ve Yapısı*, 23 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/5b0689e44.html>, sf. 20. Kasım 2017'de yaşanan bir olayda Taliban, Helmand vilayetindeki Garmsir ilçesinde hükümeti desteklediği yönündeki suçlamalara dayalı olarak 85 yaşında bir kadını kaçırap uzuvlarını kestikten sonra öldürdü. Khaama Press, *Taliban Helmand'da Yaşlı Bir Kadının Uzuvlarını Keserek Öldürdü*, 3 Kasım 2017, <https://www.khaama.com/taliban-chop-off-elderly-womans-limbs-before-murdering-her-in-helmand-03718>. Eylül 2017'de Amerikan ajanı olduğundan şüphelenilen iki sivil rehine, İslam Devleti tarafından öldürüldü. VoA, *ID Amerikan Ajansı Olmakla Suçlanan 2 Afgan'ın Kafasını Kesti*, 14 Eylül 2017, <https://www.voanews.com/a/is-beheads-two-afghans-accuses-them-of-being-american-spies/4028460.html>. 2017 Ağustos ayında, Taliban ve İslam Devleti savaşçıları kuzeydeki Sari-Pul vilayetinin Sayad ilçesindeki Mirza Olang köyüne saldırarak 44 sivil öldürdü. "Taliban halka yaptığı açıklamada Mirza Olang saldırısının nedeninin, bu köyde yaşayanların "Afganistan Hükümeti ile işbirliği yapması ve sürekli olarak Taliban'a karşı koyması" olduğunu belirtmiştir. UNAMA, *İnsan Hakları ve Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: Mirza Olang, Sari-Pul'daki Saldırlara İlişkin Özel Rapor: 3 - 5 Ağustos 2017*, Ağustos 2017,

d) Uluslararası Askeri Güçlerle İlişkilendirilen veya Bunların Destekleyicisi olarak Algılanan Siviller

HKU'ların uluslararası askeri güçler için tercüman olarak veya başka sivil görevlerde çalışan Afgan sivilleri tehdit ettiği ve bu kişilere saldırdığı bildirilmiştir.²⁸⁰ Ayrıca HKU'ların uluslararası kuvvetlerin ve devletin eski çalışanlarını hedef aldığına dair bildirimler de mevcuttur.²⁸¹

e) İnsani Yardım Çalışanları ve Kalkınma Çalışanları

HKU'ların uluslararası veya Afgan insani yardım kuruluşları çalışanlarını hedef aldıkları bildirilmiş olup bu kişiler arasında BM kuruluşları için çalışan Afgan vatandaşları, uluslararası kalkınma ajanslarının çalışanları, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları (STK) çalışanlarının²⁸² yanı sıra

http://www.refworld.org/docid/5_a534e764.html, sf. 1; ayrıca bkz. al Jazeera, *Polis: Sarı-Pul'da Koordineli Taliban, IŞİD Saldırısı*, 7 Ağustos 2017, <http://www.aljazeera.com/news/2017/08/sar-pul-taliban-isil-joined-forces-kill-afghans-170807085258761.html>. Mart ve Nisan 2017 tarihlerinde Kandahar vilayetinin Nesh ilçesinin kuzeydeki köylerinde gerçekleşen 13 ayrı olayda 30 erkek sivil HKU'lar tarafından idam edilmiştir. UNAMA'ya göre: HKU'lar "yeni kontrolü altına aldıkları bölgelerde kasıtlı olarak Hükümetle bağlantısı olduğuna inandıkları ya da daha önceden Afgan ulusal güvenlik güçlerinde çalışan sivil erkekleri aramaktadır. [...] Öldürmelerin arkasında, Hükümet Karşısı Unsurların yeni ele geçirdikleri topraklarda Hükümet destekleyicilerini ortadan kaldırarak kontrolü elinde tutmayı kolaylaştırmak istemesinin olduğu düşünülmektedir. UNAMA, *Afganistan: 2017 Yarı Yıl Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/596e0b5e4.html>, sf. 43. HKU'ların 30 Ocak 2017'de Bedaşan ili, Yamgan ilçesinde hükümeti desteklediği iddia edilen hamile bir kadını öldürdüğü bildirilmiştir. UNAMA, *aynı belgede*, sf. 11. 16 Eylül 2016'da HKU'lar, Paktia vilayetinde hükümete casusluk yaptığından şüphelenilen 13 yaşında bir erkek çocuğunu kaçırmış ve öldürmüştür. UNAMA, *Afganistan: 2016 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2017, <http://www.refworld.org/docid/58bd20104.html>, sf. 63. UNAMA 2016'da HKU paralel adalet yapılarının sivillere dayattığı 41 cezalandırma olayını belgelemiş olup, bu olaylar 50 sivil kayıba (38 ölü, 12 yaralı) neden olmuştur. Bu cezalar arasında Hükümet ile "işbirliği" veya Hükümete casusluk yapma suçunu işlediğinden şüphelenilen kişileri kasten öldürme ve/veya yaralamadan söz edilebilir. UNAMA, *aynı belgede*, sf. 69. UNAMA 2016'da 11 çocuğun kaçırılması dahil yedi olayı Taliban ile ilişkilendirmiş, iki çocuğun kaçırıldığı bir olayı ise İslam Devleti ile ilişkilendirmiştir. Kaçırılan çocuklar genellikle hükümet destekleyicisi, Afgan ulusal güvenlik güçlerinin mensubu olarak algılanan veya rakip HKU'lar ile bağlantısı olduğu düşünülen 16-17'li yaşlardaki erkek çocuklarıdır. UNAMA, *aynı belgede*, sf. 69.

²⁸⁰ ABD birliklerinin 2014 yılında Afganistan'dan çekilmesinden bu yana Taliban'ın uluslararası alanda, özellikle Amerikan askeri güçleri için çalışan sivil tercümanları tehdit etme ve öldürme oranlarının gittikçe arttığı bildirilmiştir. 2016'da Taliban sözcüsü Zabihullah Mujahid bir röportajında tercümanlara "vatan hainleri" demiştir. Smithsonian Dergisi, *ABD'nin Arında Biraktığı Afgan Tercümanların Trajik Kaderi*, Kasım 2016, <https://www.smithsonianmag.com/history/tragic-fate-afghan-interpreters-left-behind-180960785/>. "Afganistan'daki Taliban aktif bir şekilde [.] Afgan tercümanları hedef almaktadır." Politico, *Afgan Tercümanların Vize Programını Kırtarın*, 31 Mayıs 2016, <https://www.politico.com/agenda/story/2016/05/congress-should-save-visa-program-for-afghan-interpreters-000135>. HKU'ların kasti saldırılarının bir diğer hedefi de sivil yükleniciler olmuştur. Örneğin bkz. Reuters, *Silahlı Saldırganlar Kabil Yakınındaki Hava Üssünde İki Afgan Kadın Yükleniciyi Öldürdü*, 9 Ağustos 2017, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-attack/gunmen-kill-two-afghan-women-contractors-at-air-base-near-kabul-idUSKBN1AP20R>; Reuters, *Kabil'deki Yüklenici Kampında Düzenlenen İntihar Saldırısını Taliban Üstlendi*, 4 Ocak 2016, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-blast/taliban-claim-suicide-attack-on-contractor-camp-in-kabul-idUSKBN0UIOFT20160104>.

²⁸¹ Sputnik News, *Terk Edilmiş ve Korku İçerisinde: Eski Afgan NATO Tercümanları 'Kabusun Yaşıyor'*, 15 Ekim 2017, <https://sputniknews.com/middleeast/201710151058255631-former-nato-interpreters-abandoned/>; SBS, *Unutulan Cephe Hatı: Avustralya Birliğimize Yardım Eden Afganlara Gereken Yardımı Yapıyor Mu?*, 23 Haziran 2017, <https://www.sbs.com.au/yourlanguage/pashto/en/article/2017/06/20/forgotten-frontline-australia-doing-enough-afghans-who-helped-our-troops>; RT, *Taliban'ın Bombalı Saldırı Düzenlediği Tercüman İşgalci Kuvvetlerle Çalışmanın Tehlikelerini Açığa Çıkartıyor*, 7 Şubat 2017, <https://www.rt.com/uk/376593-afghan-interpreters-defence-committee/>.

²⁸² Ocak 2018'de Save the Children kuruluşu Celalabad'daki ofisine İslam Devleti militanlarınca yapılan saldırıda üç personelinin ve bir askerin ölmesi üzerine Afganistan'daki programlarını geçici olarak askıya almıştır. BBC, *Afganistan Saldırısı: Save the Children Programlarını Askıya Aldı*, 24 Ocak 2018, <http://www.bbc.com/news/world-asia-42808342>. ICRC 2017 yılında personelinin karşı karşıya kaldığı güvenlik tehditlerinden dolayı Afganistan'daki faaliyetlerini azaltmıştır. Al Jazeera, *Kızılhaç Afganistan'daki Varlığını 'Birden Azalttı'*, 9 Ekim 2017, <https://www.aljazeera.com/news/2017/10/red-cross-dramatically-reduces-presence-afghanistan-171009113546225.html>. Ayrıca bkz. Khaama Press, *Kabil'de BM Personeline Saldırı*, 22 Ocak 2018, <https://www.khaama.com/attack-on-un-staff-member-in-kabul-043-1-7/>. 2017'de 1 Ocak ile Aralık ortası arasında 17 yarım çalışanı öldürülmüş, 15'i yaralanmış, 43'ü ise kaçırılmıştır. 2016'da aynı dönemde 13 yarım çalışanı öldürülmüş olup yaralıların sayısı 11, kaçırılanların sayısı 110'dur. BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Aralık 2017, A/72/651-S/2017/1056, <http://www.refworld.org/docid/5a56465c4.html>, para. 48.

ACAPS'ye göre "İnsani yardım çalışanlarını kapsayan olaylar [...] 2017 boyunca artış göstermiştir; Ekim ayında 305 olay bildirilirken, bu sayı 2016'daki aynı dönem ile kıyaslandığında %80 oranında bir artışa karşılık gelmektedir". ACAPS, *İnsani Genel Bakış - 2018'deki Önemli Krizlerin Analizi*, 30 Kasım 2017, https://www.acaps.org/sites/acaps/files/products/files/acaps_humanitarian_overview_analysis_of_key_crises_into_2018.pdf. Afganistan, diğer ülkeler ile karşılaştırıldığında 2016'da yardım çalışanlarına yapılan saldırılar bakımından ikinci sıradadır ve "yardım çalışanlarını etkileyen başlıca şiddet şekli [halen] kaçırılmadır." Humanitarian Outcomes, *2017 Yardım Çalışanları Güvenlik Raporu*, Ağustos 2017, <https://aidworkersecurity.org/sites/default/files/AWSR2017.pdf>, sf. 2. "Sivil toplum aktörleri, hükümet karşıtı unsurların tarafından yöneltilecek gözdağı ve tehditlerle karşı karşıya kalmaya devam etmiş fakat bu tehditler karşısında yerel makamlarla işbirliği kuramamıştır." BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Eylül 2017, A/72/392-S/2017/783, <http://www.refworld.org/docid/59c3a9f64.html>, para. 31. 11 Eylül 2017'de Belh vilayeti, Mezar-ı Şerif kentinde bir ICRC personeli öldürülmüştür. Reuters, *Kızılhaç'ta Çalışan İspanyol Fizyoterapist Afganistan'da Öldürüldü*, 11 Eylül 2017, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-red-cross/spanish-red-cross-physiotherapist-killed-in-afghanistan-idUSKCN1BMOYM>. 9 Eylül 2017'de Nangarhar vilayetinde bir STK'da çalışan mayın çıkarıcıya ateş edilerek öldürüldü. BMGS, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üstüne Etkileri*, 15 Aralık 2017, A/72/651-S/2017/1056, <http://www.refworld.org/docid/5a56465c4.html>, para. 48. Şubat 2017'de ICRC, HKU'ların düzenlediği ve altı yardım çalışanının öldürüldüğü bir saldırı sonrasında Afganistan'daki faaliyetlerini geçici olarak askıya almıştır. Al Jazeera, *Afganistan: Çalışanlarının Öldürülmesi Üzerine ICRC Faaliyetlerini Durdurdu*, 9 Şubat 2017, <http://www.aljazeera.com/news/2017/02/afghanistan-icrc-halts-operations-workers-killed-170209062643029.html>; The Guardian, *Afganistan'da Altı Kızılhaç Çalışanı Pusuya Düşürülerek Öldürüldü*, 8 Şubat 2017, <https://www.theguardian.com/world/2017/feb/08/six-red-cross-workers-in-afghanistan-are-shot-dead-in-attack>. Freedom House'a göre "Ekonomi Bakanlığı 2016 yılında aktif olan 1.971 yerel STK, 279 uluslararası STK olduğunu hesaplamıştır. [...] Taliban'ın ve diğer aktörlerin uyguladığı tehdit ve şiddet, özellikle de sürekli yaşanan çatışmalar birçok STK'nın faaliyetlerini engellemiş ve yabancu yardım çalışanlarının işe alınımını önüne geçmiştir." Freedom House, *2017'de Dünyadan Özgürlük Manzaranın: Afganistan*, 2 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5936a46d13.html>. İzleme Listesi tarafından yayımlanan bir rapora göre, Ocak 2015 ile Kasım 2016 arasında yardım çalışanlarına yönelik 441 saldırı gerçekleştirilmiş; 81 yarım çalışanı öldürülmüş, 113'ü yaralanmış, 268'i ise kaçırılmıştır. Çocuklar ve Silahlı Çatışma İzleme Listesi (Watchlist on Children and Armed Conflict), *"Tüm Klinikler Cephe Hatına Dönüşmüş Durumda": Afganistan'daki Sağlık Sektörüne Yönelik Saldırıların Çocuklar Üzerindeki Etkisi*, 6 Mart 2017, <http://watchlist.org/wp-content/uploads/2213-watchlist-field-report-afghanistan-1r.pdf>. Ayrıca bkz. Deutsche Welle, *Afgan Militanlar Neden Yardım Çalışanlarını Hedef Alıyor?*, 18 Eylül 2017, <http://www.dw.com/en/why-are-afghan-militants-targeting-aid-workers/a-40558657>.

tır şoförleri, inşaat işçileri ve maden projelerinde ve diğer kalkınma projelerinde çalışan kişiler yer almaktadır.²⁸³ Bu profile sahip bireylerin öldürüldüğü, kaçırıldığı ve bu kişilere gözdağı verildiği bildirilmiştir.

f) İnsan Hakları Aktivistleri

HKU'ların insan hakları aktivistlerini hedef aldığı ve düzenlenen hedef odaklı saldırılarda aktivistlerin ölümüne ve yaralanmasına neden olduğu bildirilmiştir.²⁸⁴ Kadın insan hakları savunucularının özellikle yüksek risk altında olduğu belirtilmiştir.²⁸⁵

g) Aşiret Büyükleri ve Dini Liderler

HKU'ların, Hükümetin veya uluslararası toplumun destekleyicisi olduğunu ya da HKU'ların destekleyicisi olmadığını düşündükleri yerel liderleri hedef aldıkları bildirilmiştir.²⁸⁶

HKU'ların dini liderlere düzenlediği saldırıların arttığı bildirilmiştir.²⁸⁷ UNAMA 2016 ve 2017'de genel itibarıyla dini liderlerin "verdikleri mesajlarla halkın tutumunu değiştirme gücü olması ya da Hükümeti desteklediğinin düşünülmesinden" kaynaklı olarak, din adamlarının HKU'lar tarafından düzenli bir

²⁸³Taliban, 2017 yılı Temmuz ayında Afganistan Maden ve Petrol Bakanlığının personelinin taşıyan bir otobüse düzenlediği intihar saldırısında 28 kişinin ölümüne, 40 kişinin yaralanmasına neden olmuştur. The Guardian, *Afganistan: Devlet Memurlarını Hedef Alan Kabil Bombalı Saldırısında Düzinelerce Ölü*, 24 Temmuz 2017, <https://www.theguardian.com/world/2017/jul/24/afghanistan-dozens-dead-kabil-bombing-politicians>; Al Jazeera, *Taliban Ölümcül Kabil Bombalı Saldırısını Üstlendi*, 24 Temmuz 2017, <http://www.aljazeera.com/news/2017/07/casualties-feared-kabil-car-bomb-attack-170724034019038.html>. "Afganistan'da [HKU saldırılarının] hedefleri[i] çoğunlukla inşaat firmaları ve çalışanları, özel güvenlik firmaları ve personeli, hastaneler/klinikler [...] olmuştur. Afganistan'da sivil vatandaş olarak sınıflandırılan hedefler ayrıca mesleklerinden dolayı hedef alınan inşaat işçileri ve mühendisler gibi bireyleri içermiştir. Terör ve Terörle Mücadele Çalışmaları Ulusal Konsorsiyumu (START), *Irak ve Afganistan'da Bombalı Kitle İmha Saldırıları: Arka Plan Raporu*, Haziran 2017, https://www.start.umd.edu/pubs/START_MassCasualtyExplosivesAttacksIraqAfganistan_BackgroundReport_June2017.pdf sf. 2, 3.

²⁸⁴Uluslararası Af Örgütü, *Uluslararası Af Örgütü'nün 2017/18 Raporu: Afganistan*, 22 Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a99395da.html>. "2017 yılında insan hakları savunucuları ve medya çalışanları dahil sivil toplum aktörleri, daha fazla tehdit ve kısıtlama ile karşı karşıya kalmıştır. [...] İnsan hakları savunucuları ayrıca milli güvenlikle ilişkili suçlar ile ilgili olarak, güvenlik yetkilileri tarafından gerçekleştirilen tutuklamalar ve gözdağı eylemleriyle karşı karşıya kalmıştır. [...] UNAMA/OHCHR 2017 yılında, bir korku ortamı yaratan ve çalışmalarına devam etmelerini engelleyen, sivil toplum aktivistleri ve insan hakları savunucularına yönelik tehditleri doğrulamıştır. Merkezi, güney, kuzeydoğu ve güneydoğu bölgelerinde ve yine merkezdeki dağlık bölgelerde başta hükümet karşıtı unsurlar tarafından olmak üzere, 12 tehdit olayı yaşandığını bildirmiştir. 18 Temmuz [2017] tarihinde Bağdıs Vilayetinde bir insan hakları savunucusu Taliban tarafından tehdit edilmiş, Taliban kendisine işinden istifa etmesini söylemiştir." BM Genel Kurulu, *Afganistan'daki İnsan Hakları Durumu ve İnsan Hakları Alanında Kazanılan Teknik Destek Başarıları*, 21 Şubat 2018, A/HRC/37/45, <http://www.refworld.org/docid/5b03e25e4.html>, para. 70, 74. "İsyanlılar çoğu zaman motosikletlerin dahil olduğu olaylarda, şehrin içinde hareket halindeki araçlardan ateş açarak belli kişileri hedef almıştır. Hedef alınan mağdurlar arasında trafik polisi, casus olduğu iddia edilen kişiler, orta düzey insan hakları aktivistleri ve çoğu zaman daha önceden ölüm tehdidi almış kişiler vardır. B. Osman, ICG Kıdemli Analiz Uzmanı, EASO, *Menşee Ülke Bilgisi Raporu: Çatışmada Silahlı Aktörler Tarafından Hedef Alınan Afgan Bireyler*, Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a38cd874.html>, sf. 26 yayınında şu sözleri paylaşmıştır. "Sivil toplum aktivistleri [...] yaptıkları işten ve kimi zaman toplum üzerinde etkili bir rolleri olduğu için Hükümet Karşıtı Unsurlar ve Afgan ulusal güvenlik güçleri tarafından şiddet görme riski altındadır". UNAMA, *Afganistan: 2016 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2017, <http://www.refworld.org/docid/58bd20104.html>, sf. 32. Ayrıca bkz. Pajhwok Afghan News, *Nangarhar Başkentinde Bir Sivil Toplum Aktivisti Vuruldu*, 10 Temmuz 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/07/10/civil-society-activist-gunned-down-nangarhar-capital>.

²⁸⁵"Kadın insan hakları savunucuları hem devlet aktörleri hem de devlet dışı aktörler tarafından tehdit ve gözdağı ile karşı karşıya kalmaya devam etmektedir. Bu tehditleri araştırmak ve çözmek konusunda sürekli olarak başarısız olan güvenlik kuruluşlarına olan güven eksikliğinden ötürü birçok vaka polise ihbar edilmemiştir. Tehdit ihbarında bulunan kişilere ise destek veya koruma sağlanmamıştır." Uluslararası Af Örgütü, *Uluslararası Af Örgütü'nün 2017/18 Raporu: Afganistan*, 22 Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a99395da.html>. "Kadın insan hakları savunucuları ve aktivistleri başta olmak üzere insan hakları savunucularını ve gazetecileri içeren sivil toplum aktörleri tehdit, gözdağı ve taciz eylemlerinin yanı sıra kimi zaman ölümcül saldırılarla karşı karşıya kalmıştır." BM Genel Kurulu, *Afganistan'daki İnsan Hakları Durumu ve İnsan Hakları Alanında Kazanılan Teknik Destek Başarıları*, 21 Şubat 2018, A/HRC/37/45, <http://www.refworld.org/docid/5b03e25e4.html>, para. 82. UNAMA, kadın aktivistlerin, "esasen çatışmalardan etkilenen bölgelerde kadınların kamu hayatına katılımını ve kadın haklarının teşvik edilmesini reddeden Hükümet Karşıtı Unsurlar tarafından yaygınlaştırılan şiddetli ve aşırılık yanlısı ideolojilerden ötürü", HKU'ların tehdit veya gözdağından "orantısız bir şekilde etkilendiğini" bildirmiştir. UNAMA, *Afganistan: 2016 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2017, <http://www.refworld.org/docid/58bd20104.html>, sf. 32. "Halihazırda içinde bulunulan muhafazakar ve güvensiz ortamda kadın insan hakları savunucuları özellikle zor bir durum içerisinde. Kadınlar hem yaptıkları işten hem de kimliklerinden dolayı, ayrıca sosyal ve dini ataerlik normların da etkisiyle hedef alınmakta; neticede damgalama, ayırım ve çeşitli tehdit ve şiddet biçimlerine maruz kalmaktadır [...]. İhlalleri ihbar etmek isteyen kadın insan hakları savunucuları damgalanmakta, hatta söz konusu ihlallere yol açan taraf olmakla suçlanmaktadır." Avrupa Birliği Dış Eylem Servisi, *2014 Afganistan İnsan Hakları Savunucuları İçin AB + Yerel Bölge Stratejisi — Yeniden Düzenlenme Tarihi: 2016*, 15 Ocak 2017, https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/170115_final_eu_local_strategy_for_hrds_in_afghanistan.pdf sf. 4.

²⁸⁶2017 yılında 58 sivilin ölümüne, 31 sivilin yaralanmasına neden olan, aşiret büyüklerinin hedef alındığı 59 HKU saldırısı gerçekleşmiştir. UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 34. Ayrıca bkz. UNAMA, *Afganistan: 2016 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2017, <http://www.refworld.org/docid/58bd20104.html> sf. 8, 51, 64, 73, 75, 80. İslam Devleti ile bağlantısı olan grupların Afganistan'ın doğusunda aşiret liderlerini hedef alarak öldürdüğü belirtilmiştir. Ayrıca örneğin bkz. Dış Politika, *Afganlar Daha Fazla Tüm Bombaların Anası (Büyük Ordonat Hava Bombası) İstiyor*, 19 Nisan 2017, <http://foreignpolicy.com/2017/04/19/afghans-want-more-mothers-of-all-bombs/>; Reuters, *Afganistan'ın Önde Gelen Büyükleri Bir Toplantıya Düzenlenen İntihar Saldırısında Öldürüldü*, 31 Ekim 2016, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-blast/afghan-elders-killed-in-suicide-attack-on-meeting-idUSKBN12VIA6>.

²⁸⁷UNAMA, ağırlıklı olarak Hükümet Karşıtı Unsurlar tarafından din alimlerini ve dini liderleri hedef odaklı öldürme, kaçırma ve gözdağı verme [...] olaylarını belgelemeye devam etmiştir. UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 27; ayrıca bkz. *aynı belge*, sf. 37. "UNAMA 1 Ocak 2016'dan beri Hükümet Karşıtı Unsurların din adamlarını hedef alarak öldürdüğü 27 olay belgelemiş olup bu olaylar 51 sivil kaybına (28 ölü, 23 yaralı) neden olmuştur. Söz konusu olaylar ağırlıklı olarak 2017 yılında gerçekleşmiş ve çoğunlukla Taliban ile ilişkilendirilmiştir." UNAMA, *Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: İbadet hanelere, Dini Liderlere ve İbadet Edenlere Saldırı*, 7 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a0b0b534.html>, sf. 2; ayrıca bkz. *aynı belge*, sf. 1.

şekilde öldürme, kaçırma, tehdit ve gözdağına maruz bırakıldığını bildirmiştir.²⁸⁸ Buna ek olarak 2016'dan beri "yarı-devlet işlevlerinin [HKU'ların] meşruiyetini açık olarak kabul etmeyen ve askeri operasyonlarla ilgili endişelerini dile getiren" din alimlerinin öldürüldüğü ve HKU'ların sorumlu olduğu bazı olaylar yaşanmıştır.²⁸⁹ Taliban din adamlarını öldürmesini meşrulaştırmak için mağdurları halka açık olarak "İslam kurallarını Hükümet yararına değiştirmeye" çalışan Hükümet ajanları olarak tanımlamıştır.²⁹⁰

h) Kamu Alanında Kadınlar

2001 yılından itibaren kadınların hakimlik ve milletvekilliği dahil olmak üzere Afgan hükümetinde ve sivil toplumda bazı liderlik rolleri üstlenmelerine karşın, kamu alanındaki kadınlar ve kamu görevi yapan kadınlar tehditlere, yıldırımaya ve şiddetli saldırılara maruz kalmaya devam etmektedir.²⁹¹ Kadın milletvekilleri, il meclisi üyeleri, devlet memurları, gazeteciler, avukatlar, polis memurları, öğretmenler, insan hakları aktivistleri ve uluslararası kuruluşlarda çalışan kadınlar gibi kamu alanındaki kadınların yaygın olarak hedef alındığına dair bildirimler gelmektedir.²⁹² Bu kadınlar ayrıca HKU'lar,²⁹³ geleneksel ve dini açıdan nüfuzlu kişiler, topluluk üyeleri ve hükümet yetkilileri tarafından da hedef alınmaktadır.²⁹⁴ Kamu hayatına katılmak isteyen kadınların çoğunlukla toplumsal normlara aykırı davrandıkları düşünülmekte ve bu kadınlar "ahlaksız" olarak nitelendirilmekte, kınanmakta, gözdağı, taciz veya öldürmelere hedef olmaktadır.²⁹⁵

²⁸⁸UNAMA, *Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması: İbadethanelere, Dini Liderlere ve İbadet Edenlere Saldırı*, 7 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a0b0b534.html>, sf. 2.

²⁸⁹Aynı belgede.

²⁹⁰Aynı belgede.

²⁹¹Nisan 2017'de Afganistan Bağımsız İnsan Hakları Komisyonu (ABİHK), Afgan polis teşkilatındaki kadınların uğradığı tacizler hakkında endişelerini dile getirmiştir. Ariana News, *ABİHK Afgan Polis Teşkilatındaki Kadınların Uğradığı Tacizler Hakkındaki Endişelerini Dile Getirdi*, 30 Nisan 2017, <https://ariananews.af/aihr-voices-concern-about-harassment-of-women-in-afghan-police>. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 2017 yılı Mart ayında "üst düzey pozisyonlarda çalışan kadınlar ve kadın haklarını teşvik eden kadınlar dahil olmak ve kadınlar ile kız çocukları başta olmak üzere, yaşana hedef odaklı ve kasten öldürmeler" ile ilgili derin endişe duyduğunu ifade etmiştir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, *[BM Afganistan Yardım Misyonusunun (UNAMA) Yetkisinin 17 Mart 2018'e Kadar Uzatılmasına Dair] 2344 Sayılı Konsey Kararı (2017)*, 17 Mart 2017, S/RES/23 44 (2017), <http://www.refworld.org/docid/592ec0724.html>, sf. 2. Ayrıca bkz. E-International Relations, *Kadın Polislerin Afganistan'da Toplumsal Cinsiyet Şiddetini Bitirmedeki Yolu*, 3 Ağustos 2017, <http://www.e-ir.info/2017/08/03/the-role-of-policewomen-in-ending-gender-violence-in-afghanistan/>; USIP, *İki Ateş Arasında Kalmış Bir Şehirde Afgan Kadını Taliban'a Meydan Okuyor*, 20 Şubat 2017, <https://www.usip.org/index.php/publications/2017/02/afghan-women-defy-taliban-city-edge>.

²⁹²HRW Ocak 2017'de "Afganistan'da kadın kamu görevlilerinin karşı karşıya kaldığı tehdidin devam ettiğini" belirtmiştir. HRW, *2017 Dünya Raporu: Afganistan*, 12 Ocak 2017, http://www.refworld.org/docid/587b5861_11.html. Ayrıca bkz. LA Times, *Afganistan'da Elit Bir Kadın Polis Memuru Taliban'la Birlikte Kültürel Tabulara Karşı Da Savaş Veriyor*, 3 Mayıs 2017, <http://www.latimes.com/world/la-fe-afghanistan-female-police-2017-story.html>; Dış İlişkiler Konseyi, *Kadın Politikacılara Yönelik Şiddet*, 11 Temmuz 2017, <https://www.cfr.org/article/violence-against-female-politicians>; Uluslararası Af Örgütü, *İnsan Hakları Savunucuları Tehdit Altında — Sivil Toplumun Alanı Giderek Daralıyor*, 16 Mayıs 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a7db6494.html>, sf. 36; Yeni Ulusal Demokrasi Enstitüsü, *#NoTheCost: Siyasette Kadınlara Yönelik Şiddeti Sonlandırma Program Kılavuzu*, 17 Mart 2017, <https://www.ndi.org/sites/default/files/not-the-cost-program-guidance-final.pdf>, sf. 15.

²⁹³"Kadınlar ve kız çocukları gözdağı, ölüm tehdidi, kaçırma ve öldürme gibi yollarla öğretim görmekten, öğretmenlik yapmaktan, çalışmaktan ya da kamu işlerine katılmaktan alıkonmak üzere Taliban ve bağlantıları tarafından düzenlenen kasıtlı saldırıların hedefi olmuştur." UCM, *"Afganistan'daki durum - Savcının Madde 15 Uyarınca Soruşturma Yetkisi Talebinde Bulunmasına İlişkin Kısa Açıklama*, 20 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a2a74314.html>, para. 20. "Taliban kadınların Afgan toplumunda herhangi bir kamu görevine getirilmesine karşı çıkmakta ve Kunduz'daki kadın kuruluşlarını hedef almaktadır". USIP, *Afgan Kadınlar Taliban'ın Karşısında Durarak Haklarını Savunuyor*, 9 Mayıs 2017, <https://www.usip.org/publications/2017/05/afghan-women-defend-their-rights-against-taliban>. "Hükümet Karşıtı Unsurlar polislik ve güvenlik gibi geleneksel olmayan sektörlerde istihdam edilen kadınların yanı sıra kadın insan hakları savunucularını ve kamu hayatına aktif olarak katılan kadınları hedef almış, misilleme korkusuyla kadınların bu alanlara katılma kabiliyetini kısıtlamıştır." UNAMA, *Afganistan: 2016 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2017, <http://www.refworld.org/docid/58bd20104.html>, sf. 17.

²⁹⁴The Australian, *Kadınlara Açılan Savaş*, 2 Eylül 2017, <https://www.theaustralian.com.au/life/weekend-australian-magazine/why-war-in-afghanistan-has-failed-to-liberate-women/news-story/a8444d36173c622950f1757cbb8b6872>.

²⁹⁵Aralık 2017'de ABİHK tarafından yayımlanan bir çalışmadan elde edilen bulgulara göre, AUP'deki 579 kadın katılımcıdan %20,4'ü iş yerinde cinsel tacize maruz kalmıştır. Yine, AUO'daki 60 kadın katılımcıdan %18,3'ü; UGD'deki 12 kadın katılımcıdan %16,7'si cinsel taciz ile karşı karşıya kalmıştır. ABİHK, *Savunma ve Güvenlik Sektöründe İstihdam Edilen Kadınların Durumu*, 9 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a4f76654.html>, sf. 8, 20. Kadın, Barış ve Güvenlik STK Çalışma Grubu, Ekim 2017'de "geçtiğimiz yıl içerisinde hüküm süren sosyal toplumsal cinsiyet normlarına uygun davranmadığı düşünülen kadın insan hakları savunucuları, öğretmenler ve politikacıları içeren kadınları hedef alma ve kasten öldürme oranlarında %25'lik bir artış olduğunu" belirtmiştir. Kadın, Barış ve Güvenlik STK Çalışma Grubu, *BM Kalıcı Temsilcilerine Açık Mektup: Güvenlik Konseyinin Kadın, Barış ve Güvenlik Konulu Açık Toplantısı İçin Öneriler*, 16 Ekim 2017, <http://www.womenpeacesecurity.org/resource/open-letter-uncsc-wps-anniversary-october-2017>. Eylül 2017'de "muhafazakar ve atarıkil bir ülkede bu denli önemli bir konuma bir kadının getirilmesine çok sert bir şekilde karşı çıkılmakta" üzerine, Daykundi ilinin valisi ve aynı zamanda Afganistan'ın tek kadın valisi olan Masooma Muradî'nin yerine erkek bir vali atanmıştır. The Independent, *Afganistan'ın Tek Kadın Valisinin Yerine Erkek Vali Getirildi*, 28 Eylül 2017, <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/afghanistan-female-governor-replaced-by-man-masooma-muradi-daikundi-sexism-resistance-gender-a7972166.html>. Ayrıca bkz. SBRE, *Afganistan: Kadın Muhabirler Kimliklerini Gizliyor*, 8 Mart 2018, <https://iwpr.net/global-voices/afghanistan-female-reporters-hide-their>; SBRE, *Afgan Kadınlar Medyadan Uzaklaştırılıyor*, 26 Şubat 2018, <https://iwpr.net/global-voices/afghan-women-hounded-out-media>; Huffington Post, *Afganistan'da Kadın Polis Olmak Çok Zor Ama Onlar Vazgeçmiyor*, 7 Eylül 2017, <https://www.huffingtonpost.com/entry/female-police-officers-afghanistan-us-5966771ae4b0d51cda5f9c0a>; Reuters, *Silahlı Saldırganlar Kabil Yakınındaki Hava Üssünde İki Afgan Kadın Yüklenicisi Öldürdü*, 9 Ağustos 2017, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-attack/gunmen-kill-two-afghan-women-contractors-at-air-base-near-kabul-idUSKBN1AP20R>; Reuters, *Afganistan Ordusundaki Kadınlar Karşı Koyma ve Tehditlerin Üstesinden Gelebilecek Güçte*, 4 Kasım 2016, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-women-army/women-in-afghan-army-overcome-opposition-threats-idUSKBN12Z05W>. "[Kadın] milletvekilleri, il meclisi üyeleri, devlet memurları, gazeteciler, avukatlar, polis memurları, öğretmenler, insan hakları aktivistleri ve uluslararası kuruluşlarda çalışan kadınlar sık sık tehditlere ve şiddete maruz kalmaktadır. Kadınlar, toplum normlarına karşı geldikleri için ahlaksız olarak nitelendirilmektedir. Merkezi otoriteler çoğu zaman kadınlara bu sorunlar karşısında koruma sağlayamamaktadır." The Netherlands: Dışişleri Bakanlığı, *Afganistan Menşé Ülke Raporu*, Kasım 2016, <http://www.refworld.org/docid/5a60d67d4.html>, sf. 81.

Kolluk kuvvetlerinin ise kamu alanında kadınlara yöneltilen taciz ve saldırıların cezasız bırakılmasıyla mücadele edemediği belirtilmiştir.²⁹⁶

i) "Batılılaşmış" oldukları düşünülen bireyler

Batı ülkelerinden dönüp bu ülkelerle ilişkili değerleri benimsemiş olarak algılandıkları veya "yabancı" haline geldikleri veya bir Batı ülkesine casusluk yaptıkları veya bir Batı ülkesini destekledikleri gerekçesiyle HKU'lar tarafından tehdit edilen, işkenceye maruz bırakılan veya öldürülen bireyler olduğu bildirilmektedir.²⁹⁷ Devlet görevlilerinin yanı sıra yerel halkın da geri dönenlere genellikle şüphayle yaklaştığı ve bu durumun ayrımcılık ile tecride yol açtığı bildirilmektedir.²⁹⁸ Profil 1.e (insani yardım çalışanları ve kalkınma çalışanları) ve Profil 1.i (kamusal alandaki kadınlar) gibi diğer profiller kapsamına giren bireyler de benzer şekilde HKU'lar tarafından Batı ülkeleriyle ilişkili değerleri ve/veya dış görünüşleri benimsemiş olmakla suçlanabilir veya bu sebeple hedef alınabilir.

j) Hükümetin veya Uluslararası Toplumun Destekleyicisi Olarak Algılanan Diğer Siviller

HKU'ların hükümetin destekleyicisi olan veya destekleyicisi olarak algılanan sivilleri cezalandırmak için kaçırıp²⁹⁹ kasten öldürdüğü³⁰⁰ ve bu öldürmelerin diğerlerine uyarı niteliğinde gerçekleştirildiği bildirilmektedir.³⁰¹ HKU'ların ayrıca Hükümeti destekleyen sivilleri uyarmak için cep telefonu mesajı,

Toplumsal normlara karşı geldiği düşünülen kadınlar hakkında daha fazla bilgi için bkz. Bölüm III.A.8.

²⁹⁶"Son yıllarda tanınmış kadın politikacılar ve kadın hakları aktivistlerine yönelik bir dizi saldırı ve suikast düzenlenmiş, devlet bunlara istisnasız bir şekilde göz yummuştur." The Diplomat, *Afganistan'ın Ahlak Cezaevlerindeki Kadınlar*, 8 Mart 2017, <https://thediplomat.com/2017/03/the-women-in-afghanistans-moral-prisons/>. "Hükümetin çatışma ile ilişkili kadın ölümlerinin faillerini işledikleri suçlardan sorumlu tutamaması, toplumsal normlarla çatışan görevlere getirilen veya bu tür faaliyetlerde yer alan kadınlar başta olmak üzere kadınlara karşı işlenen suçlara boyun eğileceğine dair endişe uyandırmaktadır." UNAMA, *Afganistan: 2016 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2017, <http://www.refworld.org/docid/58bd20104.html>, sf. 17.

²⁹⁷"[Ü]lkeye [Afganistan] geri dönen insanlar sürekli olarak saldırılarda öldürülme veya yaralanma korkusuyla yaşamaktadır. Diğer insanlar ise inançlarından, cinsel tercihlerinden, hatta batılı görünümünden ötürü zulme uğrama riskini göze almaktadır." EU Observer, Yardım Kuruluşu Afgan Göçmenlerin Geri Gönderilmelerinin Hukuka Aykırı Olduğunu Bildirdi (*Afghan Migrant Returns Unlawful, Says Charity*), 5 Ekim 2017, <https://euobserver.com/migration/139290>. Ayrıca bkz. Bölüm III.A.6.

²⁹⁸İsveç Mülteci Destek Grupları Ağı, batı ülkelerinden geri dönüş yapanların Pakistan başta olmak üzere komşu ülkelerden gelen çok sayıda Afgan'a kıyasla ötekileştirilmiş küçük bir grup teşkil ettiğini bildirmektedir. Bu kişiler genellikle kabul görmemekte ve sahtekar ya da başarısız kişiler olarak görülmektedir. Batıda yıllarca kaldıktan sonra dış görünüşleri ve giyimleriyle dikkat çekmektedirler. İsveç Mülteci Destek Grupları Ağı (FARR), *Utväsende Till Afghanistan Trots Nya Larm — Men Manga Raddades*, 9 Ekim 2017, <http://farr.se/en/aktuellt-a-press/notiser/1495-grupputvisning-till-afghanistan-trots-nya-larm>. Danimarka Mülteci Konseyi, Avrupa'dan veya daha genel olarak "batıdan" geri dönüş yapanlara karşı şüphenin geri dönüş yapan kişi Afganistan dışında ne kadar uzun süre kalmışsa ve Afganistan'dan ne kadar uzağa gitmişse o kadar fazla olduğunu bildirmektedir. Ayrıca, kırsal alanlarda görünürlükleri daha fazla olduğu, sosyal tecride maruz kaldıkları ve sosyal ağ ve gelirleri olmadığı için özellikle geri dönüş yapan erkek çocukları ve genç erkekler aşırılık yanlısı gruplar veya suç ağları tarafından silahlandırılma riski altındadır. Danimarka Mülteci Konseyi, *Tilbagevendende til Afghanistan*, October 2017, <https://flytning.dk/media/3886281/tilbagevendende-til-afghanistan-2017.pdf>, sf. 16. "[E]ğitimsiz olmaları veya iş fırsatları bulunmaması kolayca uyuturucu ticaretine başvurabilecekleri ya da devlet dışı silahlı aktörler tarafından silahlandırılmaya müsait yumuşak hedef görüldükleri anlamına geldiğinden geri dönüş yapan genç erkekler devlet yetkilileri tarafından güvenlik tehdidi olarak algılanmaktadır." *Asylos, Afganistan: Kabul'e Geri Dönüş Yapan 'Batılılaşmış' Genç Erkeklerin Durumu*, Ağustos 2017, <https://asylos.eu/wp-content/uploads/2017/08/AFG2017-05-Afganistan-Situation-of-young-male-Westernised-returnees-to-Kabul-1.pdf>, sf. 18. "[Geri dönüş yapanlar] batılılaşmış yaşam tarzı ve dini meseleler bakımından pek iyi algılanmamaktadır. Tarzı, saç kesimi ve kıyafetlerinden bir kimsenin Avrupa'da bulunmuş olduğu oldukça kolay bir şekilde anlaşılabilir. [...] [B]u kişilerin toplumdan dışlandığı zamanlar olmaktadır. [...] 5-6 yıl Avrupa'da kalan ve dini meselelerden uzak kalmış olan bir kimsenin [...] aile ve toplum hayatına yeniden entegre olmak çok zordur. [Geri dönüş yapanların fazla batılılaşmaları ve erkek kardeşlerine, kız kardeşlerine ve ebeveynlerine sorun yaratabilecekleri için aileleri tarafından ötekileştirildikleri vakalar bulunmaktadır. Aileleri bu kişilere buldukları bölgeye gelmemelerini ve kendilerinden uzak durmalarını söylemektedir." Aynı belgede, sf. 37-38. "[Y]urt dışındayken değişen kişiler bariz bir şekilde kabul görmemektedir [...] Geri dönüş yapan kişilerin batı değerleriyle zehirlendiği düşünüldüğünden toplum bu kişilerden korkmaktadır; hatta geri dönüş yapan kişilerin bazıları Dari ve Peştu dillerini de aksanlı konuşmakta ve bu da bu kişileri kendi ülkelerinde yabancı konumuna sokmaktadır. Yurt dışındayken değişen kişiler bariz bir şekilde kabul görmemektedir: örneğin; bazılarının laikliği benimsemiş veya başka bir dine yönelmiş olması olasıdır; diğerlerinin ise cinselliklerini keşfetmiş ve eşcinsel olmuş olmaları muhtemeldir. Bu tür davranışlar kabul görmeyecek ve ölüm olmasa bile dışlanmaya yol açacaktır." Aynı belgede., sf. 39. "[B]irçok [...] genç, Birleşik Krallık'a gittikleri gerçeğini saklamak istemiş [...] Özellikle Taliban kontrolündeki bölgelerde yolculuk ettikleri sırada İngilizce konuşurken duyulmak veya telefonlarında uluslararası irtibat numaraları olduğunun görülmesini istememektedirler". E. Bowerman, *Zorla Geri Gönderilmenin Ardından Karşı Karşıya Kalınan Riskler: Genç Afganların Dönüş Deneyimleri*, Şubat 2017, <http://www.fmrview.org/sites/fmr/files/FMRdownloads/en/resettlement/bowerman.pdf>, sf. 79.

²⁹⁹"Hükümet Karşıtı Unsurlar, Hükümet ile bağlantıları olduğundan veya Hükümet için çalıştıklarından şüphelenilen sivilleri kaçırmıştır [...] 2017 yılı boyunca, UNAMA Hükümet Karşıtı Unsurlar tarafından sivillerin kaçırıldığı olayları kaydetmeye devam etmiş, 76 ölüm ve 17 yaralanmayla sonuçlanan 1005 sivilin kaçırıldığı 255 olay belgelenmiştir." UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2017 Yıllık Raporu*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 34; ayrıca bkz. Aynı belgede, sf. 35.

³⁰⁰"Hükümet Karşıtı Unsurlar, kaçırılan birçok kişiyi fidye ödemesinin ardından veya toplumun ileri gelenlerinin müdahalesi sonucu serbest bırakmış fakat bazıları -özellikle casus olduğu düşünülenleri- öldürmüşlerdir. Kaçırılmaları Taliban tarafından üstlenilen 33 sivilden üçü idam edilmiştir. [...] 2017 yılında yaşanan kaçırılma olayları sırasında öldürülen 76 sivilin neredeyse tümü kasten öldürmeler sonucu ölmüş, bu ölümlerden çok azı kaçma girişimleri sırasında meydana gelmiştir." UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2017 Yıllık Raporu*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 35. "Horasan İslam Devleti (H-ID) ve yeniden ortaya çıkan Taliban [...] hükümet sempatisiz olduğu düşünülen sivillere karşı intihar saldırısı, EYP ve hedef gözeterek öldürme yöntemlerini kullanmaktadır. Siviller ayrıca çoğunlukla Silahlı Muhalif Gruplar (SMG'ler) tarafından kaçırılmakta ve gaspa maruz bırakılmaktadır." CIVIC (Çatışma Alanlarındaki Sivillere Yönelik Merkez), *Kendini Koruma: Afganistan'da Güvenliği Sağlama Görevinin Afgan Güçlerine Geçiş ve Sivillerin Korunması Üzerindeki Etkisi*, 21 Kasım 2016, <https://civiliansinconflict.org/wp-content/uploads/2017/09/Afganistan-CivilianProtectionInteractiveFINAL.pdf>, sf. 11.

³⁰¹"Mevcut bilgiler Afgan hükümetinin ve yabancı kuruluşların destekleyicisi olarak algılanan veya Taliban yönetimi ve ideolojisine karşı oldukları düşünülen sivillere yönelik olarak yaygın ve sistematik bir şekilde yürütülen yıldırma, hedef gözeterek öldürme ve kaçırma kampanyası kapsamında durum bağlamında işlenen ve insanlığa karşı suç ve savaş suçu teşkil eden suç iddialarından Taliban üyelerinin ve bunların iştiraklerinin sorumlu olduğunu düşünmek için makul bir

yerel radyo yayınları, sosyal medya ve "gece mektupları" (*shab nameha*) dahil olmak üzere farklı mekanizmalar kullandıkları da bildirilmektedir.³⁰² HKU'ların halkın desteğini kazanamadıkları yerlerde yerel toplulukları taciz ettikleri ve sindirdikleri, ayrıca Hükümetin destekleyicisi olan veya destekleyicisi olarak algılanan yerel halka ceza kestikleri bildirilmektedir.³⁰³ Hükümet için "casusluk yapmakla" suçlanan sivillerin HKU'lar tarafından paralel ve yasa dışı yargı usulleriyle gerçekleştirilen duruşmasız yargılamalara maruz kaldıkları bildirilmektedir; iddia edilen bu tür "suçların" cezası genellikle idamdır.³⁰⁴

k) Hükümet ve Uluslararası Toplumla İlişkilendirilen veya Bunların Destekleyicisi Olarak Algılanan Bireylerin Aile Fertleri

HKU'ların hem misilleme olarak hem de "ilişkileri sebebiyle suçlu" olduğu gerekçesiyle yukarıdaki profillere sahip bireylerin aile fertlerini hedef aldıkları bildirilmektedir.³⁰⁵ Özellikle AUGSG mensuplarının ve hükümet yetkililerinin aralarında kadınlar ve çocuklar da bulunan akrabaları tacize, kaçırmaya, şiddete ve cinayete maruz kalmışlardır.³⁰⁶

dayanak sunmaktadır." UCM, *Afganistan'daki Durum: Savcının Madde 15 Uyarınca Bir Soruşturmanın Yetkilendirilmesine Yönelik Talebinin Özeti (Situation in Afghanistan: Summary of the Prosecutor's Request for Authorisation of an Investigation Pursuant to Article 15)*, 20 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a2a74314.html>, parag. 3. Ayrıca bkz., UNAMA, *Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunması: İbadethanelere, Dini Liderlere ve İbadet Edenlere Yönelik Saldırıları*, 7 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a0b0b534.html>, sf. 1-2; BM Genel Sekreteri, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Açısından Yansımaları*, 15 Eylül 2017, A/72/392-S/2017/783, <http://www.refworld.org/docid/59c3a9f64.html>, sf. 8; UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2017 Yarıyıl Raporu*, Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/596e0b5e4.html>, sf. 37, 43.

³⁰²Örneğin bkz., Times of Islamabad, *Afgan İlinde Daesh Gece Mektupları: Taliban'a Karşı Uyarı Desteği (Daesh Night Letters across Afghan Province; Warning Support Against Taliban)*, 9 Ocak 2018, <https://timesofislamabad.com/09-Jan-2018/daesh-night-letters-across-afghan-province-warning-support-against-taliban>; The New Arab, *Taliban'ın Sosyal Medyadaki Görmezden Geline Geniş Çaplı Varlığı (The Taliban's Massive Social Media Presence that's Being Ignored)*, 22 Kasım 2017, <https://www.alaraby.co.uk/english/indepth/2017/11/22/The-Talibans-massive-social-media-presence-thats-being-ignored>; RFE/RL, *Taliban Propagandası Dijital Çağı Yakalıyor (Taliban Propaganda Meets the Digital Age)*, 10 Temmuz 2017, <https://gandhara.rferl.org/a/taliban-propaganda/28606576.html>; The Diplomat, *Taliban'ın Yeni Savaş Alanı: Sosyal Medya (The Taliban's Latest Battlefield: Social Media)*, 8 Eylül 2016, <https://thediplomat.com/2016/09/the-talibans-latest-battlefield-social-media>. Landinfo'ya göre, "Esasen [Taliban'ın] kara listesi Taliban'ın kimliklerini ve adreslerini ortaya çıkarabildiği her tür suçluyu (Taliban'ın tanımıyla) kapsamaktadır. Bu tür ayrıntılar önem taşımaktadır çünkü Taliban kurallarına göre bir işbirlikçi kara listeye alınmadan önce uyarılmalı ve davranışlarını düzeltme şansına sahip olmalıdır." Landinfo, *Afganistan: Taliban İstihbaratı ve Yıldırma Kampanyası*, 23 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a86ff4d4.html>, sf. 14.

³⁰³Örneğin; Ocak 2018'de, İslam Devleti güney Gazni vilayeti Karabağ ilçesinde gece mektupları dağıtmış ve "yerel halkı Taliban rakiplerine destek sağlamaları halinde öldürmekle tehdit etmiştir." Pajhwok Afghan News, *Karabağ Sakinleri Daesh Gece Mektuplarıyla Tehdit Ediliyor (Daesh Night Letters Threaten Qarabagh Residents)*, 9 Ocak 2018, <https://www.pajhwok.com/en/2018/01/09/daesh-night-letters-threaten-qarabagh-residents>

³⁰⁴Örneğin; 2016 yılında UNAMA, sivillerin HKU paralel adalet yapıları tarafından cezalandırıldığı ve 50 sivil zayıf (38 ölü ve 12 yaralı) ile sonuçlanan 41 olay belgelemiştir. Hükümet ile "işbirliği" yapma veya Hükümet için casusluk yapma suçu işlediğinden şüphelenilen kişilerin kasten öldürülmesi ve/veya yaralanması uygulanan cezalar arasındadır. UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2016 Yıllık Raporu*, Şubat 2017, <http://www.refworld.org/docid/58bd20104.html>, sf. 69.

³⁰⁵Hükümet çalışanları ve bunların aile fertleri, Afgan Ulusal Polisinin görev dışında bulunan yetkilileri ve eski yetkilileri, Hükümet Karşıtı Unsur değerlerine karşı çıktığı düşünülen siviller, Afgan ulusal güvenlik güçlerinin akrabaları ile Hükümet casusu oldukları düşünülen siviller dahil olmak üzere çok sayıda sivil 2017 yılında Hükümet Karşıtı Unsurlar tarafından kaçırılan mağdurlar arasında yer almaya devam etmiştir." UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2017 Yıllık Raporu*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 35. "2016 yılında olduğu gibi, Hükümet Karşıtı Unsurlar sivil Hükümet çalışanlarının ce Afgan ulusal güvenlik güçlerinin aile fertlerini hedef almayı [...] sürdürmüştür." UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2017 Yarıyıl Raporu*, Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/596e0b5e4.html>, sf. 43.

³⁰⁶New York Times, *Taliban Aileleri Tehdit Ettikçe Afgan Ordusunda Asker Alımları Azalıyor (Afghan Army Recruitment Dwindles as Taliban Threaten Families)*, 18 Kasım 2017, <https://www.nytimes.com/2017/11/18/world/asia/afghanistan-taliban-army-recruitment.html>; The Christian Science Monitor, *Taliban Afganistan'da Rekabet için Nasıl Geliyor (How Taliban Are Evolving to Compete in Afghanistan)*, 26 Ekim 2017, <https://www.csmonitor.com/World/Middle-East/2017/1026/How-Taliban-are-evolving-to-compete-in-Afghanistan>. "Taliban istifaya zorlamak için [AUGSG mensuplarının] ailelerine baskı uygulaması ve isteklerine uyulmaması durumunda bu kişileri cezalandırmakla tehdit etmiştir. Hatta bazı durumlarda işi akrabaları idam etmeye kadar götürmüşlerdir." Landinfo, *Afganistan: Taliban İstihbaratı ve Yıldırma Kampanyası*, 23 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a86ff4d4.html>, sf. 13. 6 Mart 2017 tarihinde HKU'lar, "hükümet ve Afgan ulusal güvenlik güçlerinin akrabalarını aramış ve Nawa, Gonbad, Jamak, Chini, Shin Karez, Farmo ve Bawri köylerinden 35 yetişkin erkeği kaçırmıştır." UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2017 Yarıyıl Raporu*, Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/596e0b5e4.html>, sf. 42. "Hükümet Karşıtı Unsurlar, kaçırılanlar arasında hükümet casusu olarak algılanan kişilerin yanı sıra Afgan ulusal güvenlik güçlerinin görev dışında olan mensupları, bunların aile fertleri veya sivil Hükümet personeli olduğu tespit edilenleri genellikle öldürmektedir." UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2016 Yıllık Raporu*, Şubat 2017, <http://www.refworld.org/docid/58bd20104.html>, sf. 67. 13 Kasım 2016 tarihinde Lagman vilayeti Alishang ilçesinde HKU'lar, aile fertlerinin Hükümet için çalıştığı varsayımına dayanarak bir araçtan iki erkek çocuğunu ve bir erkeği kaçırmıştır. UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2016 Yıllık Raporu*, Şubat 2017, <http://www.refworld.org/docid/58bd20104.html>, sf. 20.

1) Özet

Yukarıda yapılan analize dayanarak UNHCR; vakanın münferit koşullarına bağlı olarak Hükümet veya uluslararası askeri güçler dahil olmak üzere uluslararası toplumla ilişkili olan veya bunların destekleyicisi olarak algılanan kişilerin, siyasi görüşleri (kendilerine atfedilen) nedeniyle veya diğer ilgili Sözleşme gerekçeleriyle Devlet dışı aktörler tarafından zulme uğrama konusunda haklı nedenlere dayanan korkularına ve Devletin böyle bir zulme karşı koruma sağlama konusundaki genel yetersizliğine dayalı olarak uluslararası mülteci korumasına ihtiyaç duyabilecekleri düşüncesindedir. Bu tür kişiler şunları kapsamaktadır: a) hükümet yetkilileri ve devlet memurları;

b) AUP ve AYP mensupları ve AUGSG'nin eski mensupları;

c) AUGSG/hükümet yanlısı güçler ile ilişkilendirilen veya bunların destekleyicisi olarak algılanan siviller;

d) uluslararası askeri güçlerle ilişkilendirilen veya bunların destekleyicisi olarak algılanan siviller;

e) insani yardım çalışanları ve kalkınma çalışanları;

f) insan hakları aktivistleri;

g) hükümetin veya uluslararası toplumun destekleyicisi olarak algılanan diğer siviller;

h) aşiret büyükleri ve dini liderler;

i) kamusal alanlardaki kadınlar;

j) "batılılaşmış" olarak algılanan bireyler ve

k) hükümet ve uluslararası toplumla ilişkilendirilen veya bunların destekleyicisi olarak algılanan bireylerin aile fertleri.

2. Gazeteciler ve Diğer Medya Çalışanları

Anayasa, ifade özgürlüğü hakkını ve Devlet yetkililerinden önceden izin almaksızın basım ve yayım yapma hakkını güvence altına almaktadır; ayrıca 2009 tarihli Medya Kanunu sansürü yasaklamakta ve vatandaşların bilgi alma hakkını güvence altına almaktadır.³⁰⁷ Aralık 2014 tarihli Bilgiye Erişim Kanununa göre, Afganistan'ın ulusal güvenliğini tehdit ettiği, kişisel mahremiyeti ihlal ettiği veya bir cezai kovuşturmayı tehlikeye düşürdüğü durumlar hariç olmak üzere hükümetin elindeki tüm bilgilerin kamuya paylaşılacağı varsayılmalıdır.³⁰⁸ Kitle iletişimi ile ilgili kanunların uygulanmasına iyileştirme getirmek için çıkarıldığı bildirilen 31 Ocak 2017 tarihli bir Cumhurbaşkanlığı kararnamesine rağmen ifade özgürlüğü ve bilgiye erişim haklarının tehdit edildiğine ilişkin endişeler devam etmektedir.³⁰⁹ 2009

³⁰⁷Freedom House, *2016 Yılı Basın Özgürlüğü: Afganistan*, 18 Ekim 2016, <http://www.refworld.org/docid/582ac6e313.html>; Freedom House, *2015 Yılı Basın Özgürlüğü: Afganistan*, 4 Eylül 2015, <http://www.refworld.org/docid/55f001263d.html>. Anayasanın Madde 34'ünde, "kanun hükümleri uyarınca" ifadesiyle Devlet yetkililerinden önceden izin almaksızın basım ve yayım yapma hakkı tanınmaktadır. Afganistan Anayasası, 3 Ocak 2004, <http://www.refworld.org/docid/404d8a594.html>.

³⁰⁸"Afganistan'da Medyaya Erişim Kanunu (2014) bulunmaktadır fakat bu kanunun uygulanması sınırlı kalmaktadır." Avustralya Hükümeti: Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı, *Afganistan Ülke Bilgisi Raporu*, 18 Eylül 2017, https://www.ecoi.net/en/file/local/1419296/4792_1512554335_country-information-report-afghanistan.pdf, sf. 18. Ayrıca bkz., Freedom House, *2016 Yılı Basın Özgürlüğü: Afganistan*, 18 Ekim 2016, <http://www.refworld.org/docid/582ac6e313.html>. Bilgiye Erişim Kanununun resmi çevirisine şu linkten erişilebilir: Afganistan, *Bilgiye Erişim Kanunu*, 2017, <http://www.refworld.org/docid/5b165b2b4.html>.

³⁰⁹UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2016 Yıllık Raporu*, Şubat 2017, <http://www.refworld.org/docid/58bd20104.html>, sf. 33. 3 Ocak 2017 tarihinde Cumhurbaşkanlığı kararnamesine göre çıkarılan talimatların ayrıntıları için bkz.: Başkanlık Makamı, Afganistan İslam Cumhuriyeti, *İfade Özgürlüğünü Desteklemek ve Bilgiye Erişimi Temin Etme Amacıyla Kitle İletişimi Hakkındaki Kanunların Daha İyi Uygulanmasına İlişkin Afganistan İslam Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi*, 3 Ocak 2017, <https://president.gov.af/en/decrees/president-of-islamic-republic-of-afghanistans-decree-on-better-implementation-of-the-laws-related-to-mass-media-to-reinforce-liberty-of-speech-and-ensure-access-to-information/>. "Hükümet liderleri, gazetecilerin korunmasına yönelik sayısız kararname çıkararak gazetecileri koruma ve medyayla işbirliği yapma konusunda birçok taahhütte bulunmuş olmasına rağmen bu resmi önlemlerle gazetecilere yönelik şiddeti azaltma konusunda arzu edilen sonuçlar elde edilememiştir. Bunun temel nedeni, kanunların kararnameler ve diğer ilgili kanunlar temel alınarak ilgili hükümet kurumları tarafından istikrarlı bir şekilde uygulanmaması ve takip edilmemesidir. "Afgan Gazetecilerin Güvenliği Komitesi (AJSC), *Altı Aylık Rapor, Temmuz — Aralık 2017*, 11 Ocak 2018, <http://ajsc.af/wp-content/uploads/2018/01/Six-Month-Report-July-Dec-2017-AJSC-English.pdf>, sf. 4.

tarihli Kitle İletişimi Kanunu kapsamında, İslami ilkelere aykırı olan veya diğer dinlere ve mezheplere saldırı niteliği taşıyan konularda yayın çıkarmayı yasaklayan geniş kapsamlı bir hüküm yer almaktadır.³¹⁰

Medya Kanununun itibarsızlaştırma hükmünün bazen hükümet yetkililerine yönelik eleştirileri bastırmak için bir bahane olarak kullanıldığı, politikacılar, güvenlik görevlileri ve nüfuz sahibi diğer kişilerin hükümete ve yereldeki nüfuz sahibi kişilere karşı eleştirel haber yapanlar başta olmak üzere yaptıkları haberlerden dolayı gazetecileri tutukladıkları, tehdit veya taciz ettikleri de bildirilmektedir.³¹¹ Hükümet, Ocak 2015'te kabul edilen Medya Kanununa getirilen değişiklikler kapsamında yeni bir Medya Şikayetlerini ve İhlallerini Soruşturma Komisyonu kurmuştur; hükümet yetkilileri başta olmak üzere nüfuz sahibi kişilerin bu komisyonu gazetecileri sindirme ve susturma aracı olarak kullandığı bildirilmektedir.³¹² Medya kuruluşlarının zaman zaman yolsuzluk iddiaları gibi yetkili makamlar tarafından hassas olarak addedilen konularda haber yapmaları nedeniyle misilleme olarak yerel makamlar tarafından kapatıldığı bildirilmektedir.³¹³ Gazetecilerin de güvenlik endişesiyle kendi kendilerine sansür uyguladıkları bildirilmektedir.³¹⁴ Gazetecilere karşı şiddetin de ciddi bir endişe kaynağı olduğu, şiddet olaylarının arttığı³¹⁵ ve 2017 yılında gazetecilere karşı şiddet ve yıldırma

³¹⁰"[İ]slami ilkelere aykırı olduğu ve diğer dinlere ve mezheplere saldırı niteliği taşıdığı" düşünülen içerikler konusunda geniş kapsamlı yasal kısıtlamalar söz konusudur. [...] Yasal çerçevenin belirsizliği uygulamada karışıklığa yol açmıştır. 2002 yılında bu yana beş medya kanunu onaylanmıştır ve gazeteciler farklı hükümlerin nasıl uygulanması gerektiği konusunda kafa karışıklığı yaşamaktadır. Anayasanın Madde 130'u kapsamında, mahkemelerin ve fıkıh alimlerinin davalarda 'adaleti en iyi sağlayacak şekilde' karar verebileceklerine dair belirsiz bir şart yer almaktadır ve bu şart ayrımcı veya çelişkili kararlar alınmasına fırsat vermektedir." Freedom House, 2016 Yılı Basın Özgürlüğü: Afganistan, 18 Ekim 2016, <http://www.refworld.org/docid/582ac6e313.html>. Ayrıca bkz., ABD Dışişleri Bakanlığı, 2014 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan, 14 Ekim 2015, <http://www.refworld.org/docid/562105e015.html>. 2009 tarihli Kitle İletişimi Kanununun resmi olmayan çevirisi UNCHR kayıtlarında mevcuttur.

³¹¹AJSC, *Altı Aylık Rapor, Temmuz-Aralık 2017*, 11 Ocak 2018, <http://ajsc.af/wp-content/uploads/2018/01/Six-Month-Report-July-Dec-2017-AJSC-English.pdf>, sf. 4. "AJSC gazetecilere yönelik öldürme, yıldırma, dövme, yaralama, aşağılama ve gözaltına alma olaylarını kapsayan 73 vaka kaydetmiştir. Önceki yıllarda olduğu gibi bu altı ay boyunca, gazetecilere yönelik bu şiddetin miktar bakımından çoğu hükümetle bağlantılı bireyler ve güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Tüm şiddet olaylarının %46'sını teşkil eden 34 şiddet vakasından bunlar sorumludur. Hükümet yetkilileri tarafından uygulanan şiddetin sebebi çoğunlukla bu bireylerin ve kurumların yasa dışı faaliyetlerinin gazeteciler tarafından ortaya çıkarılmasıdır. AJSC, *Altı Aylık Rapor, Ocak-Temmuz 2017*, 24 Temmuz 2017, <http://ajsc.af/wp-content/uploads/2017/07/FirstSixMonthsReport2017-English.pdf>, sf. 2. "Genellikle yolsuzluk veya diğer resmi görevi kötüye kullanma ile ilgili haberlerle bağlantılı olan şiddet ve yıldırma vakaları söz konusu olduğunda bildirilen en fazla sayıda vakadan yine Afgan hükümet yetkilileri ve güvenlik güçleri sorumlu olmuştur." Freedom House, 2017 Yılı Basın Özgürlüğü: Afganistan, 1 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/59fc6803a.html>. Ayrıca bkz., SBRE, *Afganistan: Tüm Taraflar İnsan Haklarını İhlal Ediyor (Afganistan: All Sides Violating Human Rights)*, 27 Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/5979fd054.html>. Münferit olaylarla ilgili daha fazla örnek için, Nai Supporting Open Media in Afghanistan kuruluşunun aylık Medya Gözcüsü Raporlarına şu linkten erişilebilir: <http://nai.org.af/media-watch-reports/>.

³¹²İnsan Hakları İzleme Örgütü, "medya gözcülerinin talebi üzerine 2015 yılında hükümet tarafından lağvedilen Medya İhlallerini Soruşturma Komisyonunun" 2016 yılında yeniden kurulduğunu fakat "hükümet yetkilileri başta olmak üzere nüfuz sahibi kişilerin bu komisyonu gazetecileri sindirme ve susturma aracı olarak kullandığını" bildirmiştir. HRW, *2017 Yılı Dünya Raporu: Afganistan*, 12 Ocak 2017, <http://www.refworld.org/docid/587b586111.html>. "Medya ve gazetecileri ilgilendiren tüm davaları savcıya veya mahkemeye olası bir sevkten önce yeni komisyonun incelemesi gerekmektedir fakat bu usul her zaman gözetilmemiştir. Çok okunan bir gazete olan *Hashi e Subh* (8 AM Daily) gazetesinin baş editörünün yaptığı bir haber hakkında soruşturulmak üzere Kasım ayında doğrudan Başsavcılık Makamı tarafından çağırılmış ve bu durum sivil toplum gruplarının itirazlarını beraberinde getirmiştir." Freedom House, 2016 Yılı Basın Özgürlüğü: Afganistan, 18 Ekim 2016, <http://www.refworld.org/docid/582ac6e313.html>.

³¹³"Medya kuruluşları rutin olarak insan hakları ihlallerine ve kadınlar ile çocuklara yönelik ciddi suçlara ilişkin haberler dahil olmak üzere hükümeti eleştiren haberler yapmaktadır. Ancak, yetkili makamların resmi yolsuzlukla ilgili ve diğer hassas konularda haber yaptıkları için zaman zaman gazetecileri tehdit ettiği ve medya kuruluşlarını zorla kapatmaya çalıştığı bildirilmektedir." Avustralya Hükümeti: Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı, *Afganistan Ülke Bilgisi Raporu*, 18 Eylül 2017, https://www.ecoi.net/en/file/local/1419296/4792_1512554335_country-information-report-afghanistan.pdf, sf. 19. Ayrıca bkz., Freedom House, 2016 Yılı Basın Özgürlüğü: Afganistan, 18 Ekim 2016, <http://www.refworld.org/docid/582ac6e313.html>. Gazetecilerin ayrıca bilgiye erişim ve yasa dışı faaliyetlerin gerçekleştirildiğinden şüphelenilen savaş alanlarına erişim konularında zorluk yaşadıkları da bildirilmektedir. SBRE, *Afganistan: Tüm Taraflar İnsan Haklarını İhlal Ediyor (Afganistan: All Sides Violating Human Rights)*, 27 Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/5979fd054.html>.

³¹⁴"Kabil'de yerleşik bir gazeteci 'gazeteciler eleştirel haber yapmanın olası sonuçlarını farkında' diyor. 'Medya bilinçli ve bilinçsiz olarak oto sansür uygulamaktadır. Bazen medya kuruluşları güvenlik bakımından doğacak sonuçlardan korktukları için bir haberi yayımlayabilir.'" Gandhara, *Afganistan'da Militan Grupları Ortak Bir Düşmana, Gazetecilere Karşı Birleşiyor (In Afghanistan, Militant Groups Unite Against a Common Enemy: Journalist)*, 11 Kasım 2017, <https://gandhara.rferl.org/a/afghanistan-media-press-freedom-militants/28848102.html>. "Gazeteciler özellikle Taliban, İslam Devleti (ID) militan grubu v bölgesel savaş ağalarının artan tehditleri karşısında otosansür uygulamaya devam etmektedir." Freedom House, 2017 Yılı Basın Özgürlüğü: Afganistan, 1 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/59fc6803a.html>. "Gazetecilere ve medyaya karşı tehditlerin artması Afganistan'ın güvensiz bölgelerinde gazeteciler ve medya arasında otosansür uygulamasına yol açmıştır. Bu durum, nispi güvenliğin hakim olduğu alanlara raporlama kapsamını kısıtlamaktadır. Gazeteciler ve medya arasında korku artmıştır ve gazeteciler terör vakalarına dair haber yapmaktan kaçınmaktadır." AJSC, *Altı Aylık Rapor, Ocak-Haziran 2017*, 24 Temmuz 2017, <http://ajsc.af/wp-content/uploads/2017/07/FirstSixMonthsReport2017-English.pdf>, sf. 9. Ayrıca bkz., UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2016 Yıllık Raporu*, Şubat 2017, <http://www.refworld.org/docid/58bd20104.html>, sf. 32.

³¹⁵"2017 yılı Afganistan tarihinde gazeteciler ve medya çalışanları için en kanlı yıl olmuştur. 2017 yılında yalnızca gazetecilere karşı şiddet büyük ölçüde artmamış, aynı zamanda medyaya karşı düzenlenen saldırılarda ölen ve hedef alınan gazetecilerin sayısı da eşi benzeri görülmemiş bir şekilde artış göstermiştir. 2017 yılında, gazetecilere karşı toplam 169 şiddet ve tehdit vakası vuku bulmuştur. Bu vakaların 20'sinde gazeteciler ve medya çalışanları öldürülmüştür. 169 olaydan 12'si kadın gazetecileri hedef almış ve bu da olayların %7'sine tekabül etmektedir. 2017 rakamları, 2016 yılında gazetecilere ve medya çalışanlarına yönelik şiddet olaylarının sayısı ile kıyaslandığında %67 oranında bir artış göstermektedir. 2016 yılında AJSC tarafından toplam 101 vaka kaydedilmiştir. Gazetecilerin öldürüldüğü vakalar da %54 oranında artmıştır; 2016 yılında AJSC tarafından kaydedilen toplam cinayet sayısı 13'tü." AJSC, *Altı Aylık Rapor, Temmuz-Aralık 2017*, Ocak 2018, <http://ajsc.af/wp-content/uploads/2018/01/Six-Month-Report-July-Dec-2017-AJSC-English.pdf>, sf. 2. Nai Supporting Open Media, 2017 yılında 21 gazeteci ve medya çalışanının öldürüldüğünü, 41 gazeteci ve medya çalışanının ise yaralandığını bildirmiştir. 2017 yılında Nai'de 167 şiddet vakası kaydedilmiştir. "Bu rakam, 2001 yılından bu yana gazetecilere ve medyaya karşı düzenlenen şiddet olaylarının ulaştığı en yüksek rakamdır." Nai Supporting Open Media in Afghanistan, *Yıllık Medya Gözcüsü Raporu 2017*, Aralık 2017, <http://nai.org.af/files/documents/mw/annual/Annual%20report%20English%20version%202017.pdf>, sf. 2. Ayrıca bkz., Freedom House, 2017 Yılı Basın Özgürlüğü: Afganistan, 1 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/59fc6803a.html>; Freedom House, 2017 Yılı Dünyada Özgürlük: Afganistan, 2 Haziran 2017,

olaylarının çoğundan Devlet yetkililerinin sorumluluğu olduğu bildirilmektedir.³¹⁶ Kadın gazetecilerin taciz ve tehdit açısından özellikle risk altında olduğu bildirilmektedir.³¹⁷ Birçok kadın gazeteci doğrudan hedef alınmış,³¹⁸ işi bırakmaya zorlanmış veya faaliyetlerini askıya almaları, hatta ülkeden kaçmaları için dolaylı olarak baskıya maruz bırakılmıştır.³¹⁹ Gazetecilere karşı şiddet uygulayan faillerin sık sık cezasız kaldıkları bildirilmekte ve bu kapsamda gazeteciler de Hükümeti kendilerini koruyamamakla suçlanmaktadır.³²⁰

Devlet dışı aktörlerin gazetecilere ve medya kuruluşlarına uyguladığı şiddet ve yıldırma olaylarının sayısının artmakta olduğu³²¹ ve 2017 yılında meydana gelen gazeteci cinayetlerinin çoğundan devlet dışı aktörlerin sorumlu olduğu bildirilmektedir.³²² Taliban'ın tehdit, dayak, kaçırma, gasp ve hedef gözeterek öldürme dahil olmak üzere birtakım saldırılarda bölgesel ve özel medyayı hedef aldığı bildirilmiştir.³²³

http://www.refworld.org/docid/5_936a46d13.html ve Freedom House, 2016 Yılı Basın Özgürlüğü: Afganistan, 18 Ekim 2016, <http://www.refworld.org/docid/582ac6e313.html>.

³¹⁶"Ayrıca, Devlet aktörlerinin veya yerelde nüfuz sahibi kişilerin gazetecileri dayak, keyfi gözaltı ve tacize maruz bıraktığı ve bilgi ve haber erişiminin engellendiği de bildirilmektedir." BM Genel Kurulu, *Afganistan'da İnsan Haklarının Durumu ve İnsan Hakları Alanındaki Teknik Destek Kazanımları*, 21 Şubat 2018, A/HRC/37/45, <http://www.refworld.org/docid/5b03e25e4.html>, parag. 73. Ayrıca bkz., AJSC, *Altı Aylık Rapor, Temmuz-Aralık 2017*, Ocak 2018, <http://ajsc.af/wp-content/uploads/2017/07/FirstSixMonthsReport2017-English.pdf>, sf. 2; *Aynı belgede*, sf. 4; Freedom House, *2017 Yılı Basın Özgürlüğü: Afganistan*, 1 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/59fc6803a.html>.

³¹⁷"Medyada kadınlar, profilleri herkese açık olduğundan ve sosyal medyada genellikle gerçek kimliklerini kullandıklarından özellikle sık sık mağdur olmaktadır. Bu durum genellikle aldırış etmeden kadınlara cinsel tacizde bulunan erkeklerle cazip gelmekte ve bu kişiler çoğu zaman isimlerini gizleme zahmetine bile girmemektedir. Taciz için genellikle cinsel içerikli fotoğraflar kullanılmaktadır." The New York Times, *Taciz Her Yerde, Düşüncelerini Dile Getirme Konusundaki Riskler Afgan Kadınları Düşündürüyor (Harassment All Around, Afghan Women Weigh Risks of Speaking Out)*, 10 Aralık 2017, www.nytimes.com/2017/12/10/world/asia/afghan-metoo-women-harassment.html. "Taciz -bu, basit bir taciz veya ağır dayak ve tecavüz olabilir- ihbarında bulunanlar bunu dile getirdikleri için bazen cinayet dahil intikam riskini ve genellikle daha fazla şiddeti göze almaktadır." UNAMA, *Küresel Trendleri Yakalayan Afgan Kadın Gazeteciler İstismar ve Şiddete Karşı Sesini Yükseltiyor (Afghan Women Reporters, Seizing on Global Trends, Empower Voices Against Abuse and Violence)*, 25 Kasım 2017, <https://unama.unmissions.org/afghan-women-reporters-seizing-global-trends-empower-voices-against-abuse-and-violence>. "Afganistan'daki Kadın Gazetecilere Destek Merkezi tarafından elde edilen bulgular, son yıllarda, özellikle son iki yılda, ülkede medya kuruluşlarında çalışan kadın gazeteci sayısının günden güne azaldığını göstermektedir. Bu durum vilayetlerde daha somut olarak görülmektedir. Bu düşüşün ardındaki temel sebepler, savaşın yayılması ve güvensizlik düzeyinin artmasıdır. Kadın gazeteciler, hem işyerinde hem de işyeri dışında erkek gazetecilere göre daha fazla tehlike altındadır." Afganistan'da Kadın Gazetecileri Koruma Merkezi, *Afganistan'da Kadın Gazeteci Sayısında Görülen Düşüşün Temel Sebebi Güvensizliğin Sürmesidir (The Continuation of Insecurity Is the Main Cause of Decline in the Number of Women Journalists in Afghanistan)*, 20 Kasım 2017, www.cpawj.org/en/2017/11/20/the-continuation-of-insecurity-is-the-main-cause-of-decline-in-the-number-of-women-journalists-in-afghanistan/. Ayrıca bkz., Gandhara, *Şiddet Tehditleri Afgan Kadınları Gazeteciliği Bırakmaya Zorluyor (Violence Threats Forcing Afghan Women to Abandon Journalism)*, 14 Mayıs 2017, <https://gandhara.rferl.org/a/afghanistan-women-journalists/28487199.html>. Kabil, Nangarhar, Kandahar, Belh, Kunduz, Herat ve Khost'taki 100 kadın gazetecinin dahil olduğu ve Afganistan'daki kadın gazetecilerin çalışmalarının farklı yönlerine odaklanan bir araştırmaya dayanarak, AJSC'unlari bildirmiştir: "Medya işi doğası gereği kamusal alanlarda yapıldığı için, kadın gazeteciler birçok bağlamda cinsel tacize maruz kalmıştır. Katılımcıların yüzde altmış dokuzu işyerlerinde cinsel tacize uğradıklarını bildirmiştir." AJSC, *Haber Yapan Kahramanlar - Afgan Kadın Gazetecilerin Koşullarına Yönelik Bir Çalışma*, 14 Nisan 2016, <http://ajsc.af/wp-content/uploads/2016/04/women-in-media.pdf>, sf. 6; ayrıca bkz. *Aynı belgede*, sf. 8, 10-11. "Bu tehdit ve yıldırma olaylarından sorumlu taraflar çoğunlukla kadınların evlerinin dışında çalışmasına karşı çıkan akrabalar, tanıdıklar ve aşırı dinci gruplardır. Kadın gazeteciler ayrıca evlenme fırsatı gibi kişisel yaşamlarını genellikle olumsuz yönde etkileyen ahlaki suçlamalara da maruz bırakılmaktadır." *Aynı belgede*, sf. 12.

³¹⁸"Meslektaşlarım ve ben birçok kez tehdit edildik fakat bunu ciddiye almadık. Ancak, [Taliban] [Ocak 2016'da] meslektaşlarımızı taşıyan bir otobüse saldırdı, [...] Taliban'a bağlı bir intihar bombacısı tarafından gerçekleştirilen saldırı sonucu, geçen yıl 20 Ocak gününün akşamı işten evlerine dönen yedi Tolo çalışanı öldü." Gandhara, *Şiddet Tehditleri Afgan Kadınları Gazeteciliği Bırakmaya Zorluyor (Violence Threats Forcing Afghan Women to Abandon Journalism)*, 14 Mayıs 2017, <https://gandhara.rferl.org/a/afghanistan-women-journalists/28487199.html>.

³¹⁹Avustralya Hükümeti: Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı, *Afganistan Ülke Bilgisi Raporu*, 18 Eylül 2017, <https://www.ecoi.net/en/file/local/1419296/47921512554335-country-information-report-afghanistan.pdf>; USIP, *Afgan Kadınlar Taliban'a Karşı Haklarını Savunuyor (Afghan Women Defend Their Rights Against the Taliban)*, 18 Mayıs 2017, www.usip.org/publications/2017/05/afghan-women-defend-their-rights-against-taliban. 2017 yılında AJSC başkanı Najib Sharifi'nin "2014 yılından bu yana Afgan medya kuruluşlarında güvensizliğin artması sebebiyle 100'den fazla kadın gazetecinin ve medya çalışanının işi bıraktığı" ve bazılarınin ülkeden kaçtığı yönünde tahminde bulunduğu bildirilmektedir. Gandhara, *Şiddet Tehditleri Afgan Kadınları Gazeteciliği Bırakmaya Zorluyor (Violence Threats Forcing Afghan Women to Abandon Journalism)*, 14 Mayıs 2017, <https://gandhara.rferl.org/a/afghanistan-women-journalists/28487199.html>. "Bilhassa kadın gazeteciler düzenli olarak taciz ve tehditlerle karşı karşıya kalmakta ve bunun sonucunda bazıları mesleği bırakmaktadır." Freedom House, *2016 Yılı Basın Özgürlüğü: Afganistan*, 18 Ekim 2016, <http://www.refworld.org/docid/582ac6e313.html>.

³²⁰"Afganistan İçişleri Bakanlığı, 2000 yılından bu yana yaşanan gazetecilerin haklarının ihlal edildiği 700 vakanın incelenmesi amacıyla 2015 yılında kurulan bir komitenin 427 vakanın soruşturulmasını ve takibinin yapılmasını tavsiye etmesi üzerine bu türden 172 vakayı soruşturmaktadır. Ancak, iki yıllık soruşturmanın ardından adalet adına uygulanabilir hiçbir eyleme geçilmemiştir. Komite, 427 vakadan 401'inin sorumlusunun güvenlik güçleri olduğunu kaydetmiştir. Bu vakalar arasında yer alan olaylar şu şekildedir: 60 öldürme [alıntı yapılan metinde kullanılan şekilde], 46 ciddi yaralama, 222 saldırı ve dayak, 84 tutuklama, 29 kaçırma olayı ve 238 tehdit, hakaret ve diğerleri. UGF, *İşlenen Suçların Cezasız Kalması Afganistan Medyasını Felce Uğratmaya Devam Ediyor (Impunity Continues to Cripple Afghanistan's Media)*, 13 Kasım 2017, <http://www.ijf.org/nc/news-single-view/backpid/1/article/impunity-continues-to-cripple-afghanistans-media/>. "Bu tür olumlu girişimlere rağmen uygulamada, özellikle basına karşı şiddet konusunda, genellikle yetersiz kalmıştır." Freedom House, *2017 Yılı Basın Özgürlüğü: Afganistan*, 1 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/59fc6803a.html>. "[H]ükümet yetkilileri, cezasızlık kültüründen etkilenmeye devam etmiş ve suçluları cezalandırmada başarısız olmuştur." AJSC, *Altı Aylık Rapor, Ocak-Haziran 2017*, 24 Temmuz 2017, <http://ajsc.af/wp-content/uploads/2017/07/FirstSixMonthsReport2017-English.pdf>, sf. 4. "Birtakım olaylarda gazeteciler önce polis ve diğer yetkililer tarafından istismar edilmiş, ardından resmi herhangi bir şikayet veya yasal işlemi örtbas etmek üzere tehdit edilmiştir." Freedom House, *2016 Yılı Basın Özgürlüğü: Afganistan*, 18 Ekim 2016, <http://www.refworld.org/docid/582ac6e313.html>.

³²¹"Terör grupları tarafından uygulanan şiddetin düzeyi geçen yıla kıyasla %28 oranında artış göstermiştir. Terör grupları (Taliban ve IŞİD), 2016 yılında gazetecilere yönelik şiddet ve yıldırma olaylarının %23'ünden sorumluyken, 2017 yılında şiddet vakalarının %51'inden sorumludur." AJSC, *Altı Aylık Rapor, Ocak-Haziran 2017*, 24 Temmuz 2017, <http://ajsc.af/wp-content/uploads/2017/07/FirstSixMonthsReport2017-English.pdf>, sf.2. 2017 yılında meydana gelen saldırılara örnekler: Sınır Tanımayan Gazeteciler, *Silahlı Adamlar Kabil'de bir TV Kanalına Saldırdı (Gunmen Attack TV Channel in Kabul)*, 7 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a0bf5804.html>; Sınır Tanımayan Gazeteciler, *İkili Bombalı Saldırıda Meclis Televizyonunda Çalışan Bir Kameraman ve Bir Kadın Öldü (Twin Bombs Kill Parliamentary TV Cameraman, Woman Employee)*, 12 Ocak 2017, <http://www.refworld.org/docid/5878f7a74.html>.

³²²AJSC, *Altı Aylık Rapor, Temmuz-Aralık 2017*, Ocak 2018, <http://ajsc.af/wp-content/uploads/2018/01/Six-Month-Report-July-Dec-2017-AJSC-English.pdf>, sf. 2.

³²³"Hükümet karşıtı unsurlar gazetecileri ve medya kuruluşlarını tehdit, yıldırma, kasten saldırı ve öldürme olaylarına maruz bırakmış, belirli kuruluşları 'askeri hedef' olarak nitelendirmiştir." BM Genel Kurulu, *Afganistan'da İnsan Haklarının Durumu ve İnsan Hakları Alanındaki Teknik Destek Kazanımları*, 21 Şubat

2017 yılında medya kuruluşlarına yönelik birçok saldırıyı üstlenen İslam Devleti tarafından düzenlenen saldırılarda artış yaşandığı bildirilmiştir.³²⁴ Nisan 2018'de Kabil'de İslam Devleti tarafından koordine şekilde düzenlenen ikili bir intihar saldırısında dokuz gazeteci ölmüştür; ikinci bombacının gazeteci kılığına büründüğü bildirilmiştir.³²⁵

Yukarıdaki açıklamalar ışığında, UNHCR, Devlet aktörleri veya Devlet dışı aktörler tarafından hassas olarak algılanan konularda eleştirel haber yapan gazetecilerin ve diğer medya çalışanlarının, siyasi görüşleri (kendilerine atfedilen) nedeniyle veya diğer ilgili Sözleşme gerekçeleriyle Devlet dışı aktörler tarafından zulme maruz bırakılma konusunda haklı nedenlere dayanan korkularına ve Devletin böyle bir zulme karşı koruma sağlama konusundaki genel yetersizliğine dayanarak uluslararası mülteci korumasına ihtiyaç duyabilecekleri düşüncesindedir. Vakanın kendine özgü koşullarına bağlı olarak, bu profile sahip bireylerin aile fertleri de risk altındaki bireylerle aralarındaki ilişkiye dayalı olarak uluslararası koruma ihtiyacı duyabilirler.

3. Eli Silah Tutan Erkekler ile Küçük Yaşta ve Zorla Silahlandırılan Çocuklar

Çocukların zorla silahlandırıldığı olayların sıklıkla eksik raporlandığı söylenmektedir.³²⁶ Fakat çatışmanın tüm taraflarının ülke genelinde çocukları hem destek amacıyla hem de savaşmak için silahlandırdıklarının ve kullandıklarının gözlemlendiği bildirilmektedir.³²⁷

2018, A/HRC/37/45, <http://www.refworld.org/docid/5b03e25e4.html>, parag. 71. Ayrıca bkz., VOA, *Taliban İsyanı Gergin Durumdaki Gazne'de Medya Kuruluşlarına Vergi Uyguluyor (Taliban Rebels Impose Taxes on Media Outlets in Restive Ghazni)*, 21 Şubat 2018, <https://www.voanews.com/a/taliban-rebels-impose-taxes-on-media-outlets-in-restive-ghanzi/4264402.html>; Gazetecileri Koruma Komitesi (CPI), *2017 Yılında Öldürülen Gazeteciler - Gereke Doğrulandı: Habibollah Hosseinzadeh (Journalists Killed in 2017: Motive Confirmed: Habibollah Hosseinzadeh)*, 31 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a4e33bc3.html>; Gandhara, *Afganistan'da Militan Gruplar Ortak Bir Düşmana, Gazetecilere Karşı Birleşiyor (In Afghanistan, Militant Groups Unite Against a Common Enemy: Journalist)*, 11 Kasım 2017, <https://gandhara.rferl.org/a/afghanistan-media-press-freedom-militants/28848102.html>.

³²⁴ Taliban ve İslam Devleti (Daes olarak da bilinen) tarafından medyaya karşı düzenlenen saldırıların şiddeti artıyor." Sınır Tanımayan Gazeteciler, *RSF Celalabad'da Meydana Gelen Devlet Radyo ve Televizyonuna Yönelik Ölümcül Saldırısı Kınadı (RSF Condemns Deadly Attack on State Radio and TV in Jalalabad)*, 18 Mayıs 2017, <http://www.refworld.org/docid/591d5a627.html>. Gazetecilere ve medya kuruluşlarına yönelik saldırılarla ilgili örnekler için bakınız: CPI, *2017 Yılında Öldürülen Medya Çalışanları: Ghani (Media Workers Killed in 2017: Ghani)*, 31 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a4e33574.html>; CPI, *2017 Yılında Öldürülen Medya Çalışanları: Zainullah (Media Workers Killed in 2017: Zainullah)*, 31 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a4e335126.html>; CPI, *2017 Yılında Öldürülen Medya Çalışanları: Abdul Latif Amiri (Media Workers Killed in 2017: Abdul Latif Amiri)*, 31 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a4e335a3.html>; CPI, *2017 Yılında Öldürülen Gazeteciler - Gereke Doğrulandı: Hussain Nazari (Journalists Killed in 2017 - Motive Confirmed: Hussain Nazari)*, 31 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a4e33b5a.html>; CPI, *2017 Yılında Öldürülen Medya Çalışanları: Mohammed Amir Shinwari (Media Workers Killed in 2017: Mohammed Amir Shinwari)*, 31 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a4e33548.html>.

³²⁵ Yapılan haberlere göre, birçok sivilin ölümüne yol açan birinci patlamadan sonra gelen patlamada saldırının haberini yapmak üzere olay yerine gelen gazeteciler hedef alınmıştır." BMİHYK, *Afganistan: BM Uzmanı Gazetecilere Yönelik Saldırıları Kınadı ve Faillerin Adaletin Karşısına Çıkarılması Gerektiğini İfade Etti (Afghanistan: UN Expert Condemns Attacks on Journalists, Says Perpetrators Must Be Brought to Justice)*, 1 Mayıs 2018, <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=23021&LangID=E>. Bir gün önce doğu Khost vilayetinde meydana gelen ayrı bir saldırıda başka bir gazeteci Ahmad Shah vurularak öldürüldü. Aynı belgede Ayrıca bkz., New York Times, *Gazetecilerin En Az 2002 Yılından Bu Yana Afganistan'daki En Ölümcül Günüyü (Journalists Suffer Deadliest Day in Afghanistan Since at Least 2002)*, 30 Nisan 2018, <https://www.nytimes.com/2018/04/30/world/asia/kabul-bombing-photographer.html>; Guardian, *Afganistan Saldırılarında Ölen 36 Kişiden Onu Gazeteci (Ten Journalists Among 36 Killed in Afghanistan Attacks)*, 30 Nisan 2018, <https://www.theguardian.com/world/2018/apr/30/kabul-explosion-s-hit-city-centre-attack>.

³²⁶ UNAMA, eksik raporlama ihtimalinin yüksek olduğunu dikkate alarak, [elde edilen] verilerin çatışmanın taraflarının çocukları ne ölçüde silahlandığı ve kullandığını kesin bir şekilde yansıtmayabileceğini kaydetmektedir." UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2017 Yıllık Raporu*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 14.

³²⁷ UNAMA, 2017 yılı boyunca, çocukların Hükümet Karşısı Unsurlar ve Afgan güvenlik güçleri tarafından silahlandırıldığına ve kullanıldığına dair bildirimler almaya devam etmiştir. 1 Ocak ile 31 Aralık 2017 tarihleri arasında 83 erkek çocuğun silahlandırıldığı ve kullanıldığı doğrulanmıştır [...]. Çocuklar diğer işlevlerin yanı sıra muhafız görevi görmek, istihbarat edinmede yardımcı olmak, EYP yerleştirmek, intihar saldırısı gerçekleştirmek ve silahlı çatışmalara katılmak üzere silahlandırılmaktadır." UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2017 Yıllık Raporu*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 13. 1 Ocak ve 30 Kasım 2017 tarihleri arasında BM, 115 erkek çocuğun küçük yaşta silahlandırıldığı 30 olay doğrulanmıştır ve bu rakam 2016 yılının aynı döneminde doğrulanan 88 çocuğa kıyasla bir artış yaşandığını göstermektedir. 103 erkek çocuğun küçük yaşta silahlandırılmasından HKU'lar, 12 erkek çocuğun küçük yaşta silahlandırılmasından ise AUP, AYP ve UGD dahil olmak üzere hükümet yanlı güçler sorumlu tutulmuştur. BM Genel Kurulu, *Afganistan'da İnsan Haklarının Durumu ve İnsan Hakları Alanındaki Teknik Destek Kazanımları*, 21 Şubat 2018, A/HRC/37/45, <http://www.refworld.org/docid/5b03e25e4.html>, parag. 32. "Afganistan'da hükümet ile devlet dışı silahlı gruplar, çocukları hem savaşta hem de savaş dışı görevlerde kullanmak üzere silahlandırmaktadır." ABD Dışişleri Bakanlığı, *2017 Yılı İnsan Ticareti Raporu: Afganistan*, 27 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5959ed1b13.html>. Ayrıca bkz. Deutsche Welle, *Çocuk Askerler: Afganistan'da Yaşanan Çatışmada Bu Çocukların Rolü Nedir?*, 13 Şubat 2016, <http://www.dw.com/en/child-soldiers-whats-their-role-in-the-afghan-conflict/a-19042010>. Polis güçleri ve dört HKU (Hakkani Ağrı, Gülbeddin Hikmetyar'ın Hizb-i İslami Partisi, İLİD-Horasan Vilayeti ve Taliban), 1612 sayılı Karara göre BM Güvenlik Konseyi tarafından çocukları silahlandırılan veya kullanan, çocukları öldüren veya sakat bırakan, çocukları tecavüze ve diğer cinsel şiddet türlerine maruz bırakan veya silahlı çatışma durumlarında okullara ve/veya hastanelere yönelik saldırılara dahil olan taraflar arasında sayılmaktadır. BM Genel Sekreteri, *Çocuklar ve Silahlı Çatışma: Genel Sekreterin Raporu*, 5 Haziran 2015, <http://www.refworld.org/docid/557abf904.html>, sf. 48; Çocuklar ve Silahlı Çatışma İzleme Listesi, *Afganistan*, tarihsiz <https://watchlist.org/countries/afghanistan/>.

a) HKU'lar Tarafından Zorla Silahlandırılma

HKU'ların toprak ve nüfus üzerinde etkili kontrol uyguladıkları alanlarda kendileri için savaşacak insanları silahlandırmak için zorlayıcı stratejilere dayalı zorla silahlandırma mekanizmaları dahil olmak üzere çok farklı mekanizmalar kullandıkları bildirilmektedir.³²⁸ Zorla silahlandırılmaya direnen kişiler ve bu kişilerin aile fertlerinin öldürülme veya cezalandırılma riskiyle karşı karşıya oldukları bildirilmektedir.³²⁹

³²⁸"Başkaldıran gruplar, çocukları zorla silahlandırmakta ve intihar bombacısı olarak kullanmaktadır. Taliban, dini ve askeri eğitim yoluyla çocukların beynini yıkamakta, çocuklara hafif silahları kullanmayı ve el yapımı patlayıcı yerleştirmeyi öğretmektedir. Bazı aileler, çocuklarını Taliban idaresindeki okullara göndermeleri karşılığında nakit ödeme almakta veya korunmaktadır. Taliban kontrolünde olanlar başta olmak üzere yoksul ve kırsal alanlarda yaşayan çocuklar silahlandırılma bakımından özellikle hassas durumdadır." ABD Dışişleri Bakanlığı, *2017 Yılı İnsan Ticareti Raporu: Afganistan*, 27 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5959ed1b13.html>. Ekim 2017'de, France 24 haber kanalı, Kunduz vilayetinde çeşitli köylerde 77 erkeğin "Taliban tarafından ele geçirilip kendi saflarına katılmaya zorlandığını" bildirmiştir. "[T]aliban bir bölgeyi ele geçirdiğinde kaçmayı başaramayan erkeklerin ya Taliban'a katılmaya zorlandığı ya da öldürüldüğü" bildirilmektedir. France 24, *Afgan Güvenlik Güçlerinin 77 Mensubu Gerçekten Taliban'a mı Katıldı? (Did 77 Members of the Afghan Security Forces Really Join the Taliban)*, 20 Ekim 2017, <http://observers.france24.com/en/20171020-afghan-security-forces-taliban-kunduz-video>. Temmuz 2017'de Radio Free Europe, bir insan ticareti şebekesinin yaşları 4 ile 14 arasında değişen 25 çocuğu kaçırdığını ve kaçakçılık yoluyla Pakistan'a sokmaya çalıştığını, burada Afgan Taliban'ı için intihar bombacısı olmak üzere eğitilmelerinin amaçlandığını bildirmiştir. RFE/RL, *Afgan Polisi: Çocuklar Taliban için İntihar Bombacısı Olmak Üzere Kaçırıldı (Afghan Police: Children Kidnapped to Be Suicide Bombers for Taliban)*, 10 Temmuz 2017, <https://www.rferl.org/a/afghan-police-children-kidnapped-by-taliban-to-be-suicide-bombers/28606744.html>. Mart 2017'de IOM, Nangarhar'da yerel halkın "misilleme amaçlı şiddetin yanı sıra kaçırma ve zorla silahlandırılma tehdidi altında olduğunu" bildirmiştir. IOM, *Temel Hareketlilik Değerlendirmesi: Afganistan*, Mart 2017, https://afghanistan.iom.int/sites/default/files/Reports/iom_dtm_afg_baseline_assessment_round1_summary_results.pdf, sf. 10. "[B]irçok köyde savaşçıların seferber edilmesi konusunda aşiret içerisinde oturmuş bir anlaşma bulunmaktadır. Geniş aileler [Taliban'a] genellikle iki savaşçı göndermektedir. Acil durumlarda, örneğin muhtemel bir saldırıyla karşı karşıya kalındığında bu seferberliği karşı koymak zordur. Ailenin 'para cezası' ödemesiyle bu seferberlikten kaçınılabilir. B. Osman, AAN analisti, EASO tarafından alıntılanan şekliyle, *Ülke Menşe Bilgisi Raporu. Afganistan: Silahlı Gruplar Tarafından Silahlandırılma*, Eylül 2016, <http://www.refworld.org/docid/57e145c44.html>, sf. 15. Ayrıca bkz., VOA, *İşsizlik Doğu Afganistan'da Düzinelerce Gencin İD Saflarına Katılmasına Yol Açıyor (Unemployment Leads Dozens of Youths to Join IS Ranks in Eastern Afghanistan)*, 4 Mart 2018, <https://www.voanews.com/a/unemployment-leads-dozens-of-youths-to-join-is-in-eastern-afghanistan/4280056.html>; The Local, *Taliban Eğitim Merkezinden İsveç'e Nasıl Kaçtım (How I Fled from a Taliban Training Centre to Sweden)*, 19 Eylül 2017, <https://www.thelocal.se/20170919/how-i-fled-from-a-taliban-training-centre-to-sweden>; Hindustan Times, *Yoksulluk Çocuk Askerleri Afganistan'da Bitmek Bilmeyen Savaşın İçine İtiyor (Poverty Drives Child Soldiers into Afghanistan's Endless War)*, 6 Eylül 2017, <https://www.hindustantimes.com/world-news/poverty-drives-child-soldiers-into-afghanistan-s-endless-war/story-MUgOGDKiPioqisJsID2ZOO.html>.

³²⁹"Çocukları silahlandırılanlar acımasız bir 'ödül ve ceza' yaklaşımı kullanmaktadır; silahlandırılan çocuklardan bazıları bir saldırıyı tamamlamadıkları takdirde militanların kendilerine ölüm tehditlerinde bulunduğunu belirtmiştir." Andrew Fraser, "Şehitlik Mertebesi Çocukları: Afganistan'da Çocuk İntihar Bombacıları Trajedisi (Martyrdom's Children: The Tragedy of Child Suicide Bombers in Afghanistan)", *Canadian Military Journal*, Cilt 17(3), 2017 Yazı, <http://www.journal.forces.gc.ca/Vol17/no3/PDF/CMJ173Ep40.pdf>, sf. 42. "[T]aliban kontrolündeki alanlarda veya Taliban'ın nüfuzunun fazla olduğu alanlarda, Taliban hareketine açık seçik karşı çıkmak adeta imkansızdır. Yerel topluluklar Taliban yerel yönetimine uyum sağlamak zorundadır. [...] Bir yerel topluluğa saldırı düzenlenmesi veya bir yerel topluluğun muhtemel saldırı riski altında olması durumunda, yerelden savaşçı seferber etme ihtiyacı doğmakta ve bu tür durumlarda [Taliban'a savaşçı] desteğinde bulunmamak güç olabilmektedir. [...] [F]akat geniş ailenin savaşçı göndermek yerine ödeme yapması da mümkün olabilmektedir. Bu tür uygulamalar, böyle bir durumdan kurtulma olanakları bulunmadığından savaşçı desteğinde bulunanların en yoksul aileler olduklarını göstermektedir." Landinfo, *Afganistan: Taliban için Silanlandırılma*, 29 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a943ae4.html>, sf. 18. Ayrıca bkz., Aşırılıkla Mücadele Projesi, *Taliban*, tarihsiz <https://www.counterextremism.com/threat/taliban>.

HKU'ların intihar saldırıları gerçekleştirmek, canlı kalkan olarak kullanmak, aktif çatışmalara katılmak, EYP yerleştirmek, silah ve üniforma kaçakçılığı yapmak, keşif amaçlı casus, muhafız veya gözcü olarak kullanmak üzere³³⁰ çocukları silahlandırmaya devam ettikleri bildirilmektedir.³³¹

b) Hükümet Yanlısı Güçler Tarafından Zorla ve Küçük Yaşta Silahlandırılma

Hükümetin küçük yaşta silahlandırılmaya mücadele çabalarına rağmen, çocukların AUP ile AYP başta olmak üzere AUGSG tarafından ve hükümet yanlısı milisler tarafından askeri amaçlarla silahlandırılmaya devam ettiği bildirilmektedir.³³² Ocak 2011'de BM ve Hükümet, küçük yaşta silahlandırılmanın önlenmesine yönelik bir eylem planı imzalamıştır.³³³ Temmuz 2014'te Hükümet bu

³³⁰2018 yılının ilk yarısında, UNAMA 22 erkek çocuğun silahlandırıldığını ve kullanıldığını teyit etmiş ve silahlı çatışmanın taraflarının yedi erkek çocuğu silahlandırıp kullandığına dair güvenilir iddiaları belgelemiştir. UNAMA, toplam 29 erkek çocuktan 24'ünün silahlandırılıp kullanılmasından HKU'ları sorumlu tutmuştur. UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin Yarıyıl Güncellemesi: 1 Ocak İla 30 Haziran 2018*, 15 Temmuz 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b5047137.html>, sf. 3. 2017 yılında, BM Çocukları ve Silahlı Çatışmaları İzleme ve Raporlama Ülke Görev Gücü 103 erkek çocuğun silahlandırılmasından HKU'ları sorumlu tutmuştur. Buna ilaveten, görev gücü, Taliban tarafından gerçekleştirilen ve 18 çocuğun dahil olduğu seviz kaçırma olayı, Daesh/İLİD-Horasan Vilayeti tarafından gerçekleştirilen ve iki çocuğun dahil olduğu bir olay belgelemiş ve doğrulamıştır. BM Genel Kurulu, *Afganistan'da İnsan Haklarının Durumu ve İnsan Hakları Alanındaki Teknik Destek Kazanımları*, 21 Şubat 2018, A/HRC/37/45, <http://www.refworld.org/docid/5b03e25e4.html>, par. 32-33. 2017 yılında, "UNAMA Taliban'ı 40, Daesh/İLİD-Horasan Vilayeti'ni 19 [...], belirlemeyen Hükümet Karşısı Unsurları ise iki erkek çocuğun silahlandırılıp kullanılmasından sorumlu tutmuştur." UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2017 Yıllık Raporu*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 14. "Silahlı gruplar, çocukların silahlandırılıp kullanılmasında ana failer olmayı sürdürmüş ve 84 vaka doğrulanmıştır; bunlardan 69'undan (1 kız çocuğu dahil) Taliban sorumlu tutulurken (İLİD-Horasan Vilayeti ile kıyaslandığında üç misli bir artış söz konusudur) 5'i belirli bir gruba atfedilememiştir. Bunun yanı sıra, çoğu Taliban ve ILID-Horasan Vilayeti dahil silahlı gruplar tarafından gerçekleştirilen ve 3.000'den fazla çocuğu etkileyen doğrulanmamış silahlandırma bildirimleri bulunmaktadır." BM Genel Sekreteri, *Çocuklar ve Silahlı Çatışma: Genel Sekreterin Raporu*, 24 Ağustos 2017, A/72/361-S/2017/821, <http://www.refworld.org/docid/5a95820e4.html>, par. 21. Örneğin bkz.: SBRE, *Taliban'ın Yanında Savaşmak İçin Afgan Çocukların Akli Çeliniyor (Afgan Children Lured to Fight with Taleban)*, 23 Şubat 2018, <https://iwpr.net/global-voices/afghan-children-lured-to-fight-taleban>; Ferghana News, *20 Dolarlık Hilafet. Militanlar Kuzey Afganistan'da Çocukları ve Gençleri Nasıl Silahlandırıyor (20 Dollars Caliphate: How Militants Recruit Children and Youth in Northern Afghanistan)*, 13 Aralık 2017, <http://enews.ferghananews.com/articles/3070>; Ariana News, *Kuzey Afganistan'da 300 Afgan Çocuk ID Askeri Eğitimi Alıyor (300 Afghan Children under IS Military Training in Northern Afghanistan)*, 6 Aralık 2017, <https://ariananews.af/300-afghan-children-under-is-military-training-in-northern-afghanistan>; Pajhwok Afghan News, *Daesh'in Yabancı Akil Hocaları Cüzcan Gençlerini Silahlandırıyor (Daesh Foreign Mentors Recruiting Jawzjan Youth)*, 12 Kasım 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/11/12/daesh-foreign-mentors-recruiting-jawzjan-youth>; Stuff, *Afgan Çocukları Kaçırılıp Pakistan'daki Dini Okullara Götüürülüyor (The Afghan Children Being Smuggled to Pakistan Seminaries)*, 31 Temmuz 2017, <https://www.stuff.co.nz/world/asia/95301826/the-afghan-children-being-smuggled-to-pakistan-seminaries>; Tofo News, *Yetkililer Daesh Militanlarının Ghor Vilayetinde Çocukları ve Gençleri Silahlandırdığını İfade Etti (Daesh Militants Recruiting in Ghor Province: Officials)*, 9 Haziran 2017, <https://www.tolonews.com/afghanistai/daesh-recruiting-ghor-province-officials>; Pajhwok Afghan News, *Savaş Bölgelerinde Silahlı Gruplar Tarafından Küçük Yaşta Kandırılarak Silahlandırılma: Silahlı Çatışma Durumunda Bir Tür Çocuk Ticareti (Underage Deceived Recruitment by Armed Groups in Combat Zones: A Form of Trafficking of Children in Armed Conflict Situation)*, 30 Nisan 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/04/30/underage-deceived-recruitment-armed-groups-combat-zones-form-trafficking-children-armed>; Tofo News, *Daesh Nangarhar Vilayetinde Gençleri Silahlandırıyor (Daesh Recruiting in Nangarhar)*, 30 Aralık 2016, <https://www.tolonews.com/afghanistan/daesh-fighters-recruiting-nangarhar>; Afghan Times, *Taliban Ghor Vilayetinde Çocukları Silahlandırıyor (Taliban Recruit Children in Ghor)*, 28 Eylül 2016, <http://afghanistantimes.af/taliban-recruit-children-in-ghor/>.

³³¹UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin Yarıyıl Güncellemesi: 1 Ocak İla 30 Haziran 2018*, 15 Temmuz 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b5047137.html>, sf. 3. BM Çocukları ve Silahlı Çatışmaları İzleme ve Raporlama Ülke Görev Gücü'ne göre, küçük yaşta silahlandırılan çocuklar "çoğunlukla el yapımı patlayıcı yerleştirmek, patlayıcıları taşımak, intihar saldırıları düzenlemek ve casusluk yapmak üzere kullanılmaktadır." BM Genel Kurulu, *Afganistan'da İnsan Haklarının Durumu ve İnsan Hakları Alanındaki Teknik Destek Kazanımları*, 21 Şubat 2018, A/HRC/37/45, <http://www.refworld.org/docid/5b03e25e4.html>, par. 32. Ayrıca bkz., Salaam Times, *Zayıflatılan İŞİD Terör Saldırıları Düzenlemek Üzere Çocukların Beyinlerini Yıkayacak Kadar Alçaldı (Weakened ISIS Stoops to Brainwashing Children to Carry out Terror Attacks)*, 13 Nisan 2018, <http://afghanistan.asia-news.com/en/GB/articles/cnmi/st/features/2018/04/13/feature-02>; The Telegraph, *12 Yaşında Olduğu Düşünülen İntihar Bombacı Kabul'in Diplomatik Bölgesinde Beş Kişiyi Öldürdü (Suicide Bomber Thought to Be as Young as 12 Kills Five in Kabul's Diplomatic Zone)*, 31 Ekim 2017, <https://www.telegraph.co.uk/news/2017/10/31/motorcycle-suicide-bomber-kills-three-kabuls-diplomatic-zone>; Salaam Times, *Afganistan'da Yeni İŞİD Videosu: Çocuklar Çocukları İnfaz Ediyor (New ISIS in Afghanistan Video: Children Executing Children)*, 20 Temmuz 2017, <http://afghanistan.asia-news.com/en/GB/articles/cnmi/st/features/2017/07/20/feature-01>; Euronews, *Afgan Çocukları İntihar Bombacısı Olarak Eğitilmek Üzere Kaçırılıyor (Afghan Children Abducted for Training as Suicide Bombers)*, 11 Temmuz 2017, <http://www.euronews.com/2017/07/11/afghan-children-abducted-for-training-as-suicide-bombers>; ITV News, *Afgan Bir Erkek Çocuk (11) İntihar Saldırısından Önce Teslim Oldu (Afghan Boy, 11, Surrenders Before Suicide Bombing)*, 20 Haziran 2017, <http://www.11news.af/en/news/afghanistan/29859-afghan-boy-11-surrenders-before-suicide-bombing>.

³³²2018 yılının ilk yarısında, UNAMA, AYP tarafından üç erkek çocuğun silahlandırılıp kullanıldığını doğrulamış ve AUP tarafından iki erkek çocuğun, Ulusal Güvenlik Direktörlüğü tarafından ise bir erkek çocuğun silahlandırılıp kullanıldığını dair güvenilir iddiaları belgelemiştir. UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin Yarıyıl Güncellemesi: 1 Ocak İla 30 Haziran 2018*, 15 Temmuz 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b5047137.html>, sf. 3.

2017 yılında, BM Çocukları ve Silahlı Çatışmaları İzleme ve Raporlama Ülke Görev Gücü 12 erkek çocuğun silahlandırılmasından AUP (7), AYP (4) ve UGD (1) dahil olmak üzere hükümet yanlısı güçleri sorumlu tutmuştur. BM Genel Kurulu, *Afganistan'da İnsan Haklarının Durumu ve İnsan Hakları Alanındaki Teknik Destek Kazanımları*, 21 Şubat 2018, A/HRC/37/45, <http://www.refworld.org/docid/5b03e25e4.html>, par. 32. "Afgan Yerel ve Ulusal Polisi, çocukları kişisel hizmetçilik, destek personelliği ve muhafızlık dahil olmak üzere hem savaşta hem de savaş dışı rollerde kullanmaktadır. Diğerleri kadar fazla olmasa da AUO da çocukları silahlandırmaktadır." ABD Dışişleri Bakanlığı, *2017 Yılı İnsan Ticareti Raporu: Afganistan*, 27 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5959ed1b13.html>. Ayrıca bkz., UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2017 Yıllık Raporu*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 14; BM Genel Sekreteri, *Çocuklar ve Silahlı Çatışma: Genel Sekreterin Raporu*, 24 Ağustos 2017, A/72/361-S/2017/821, <http://www.refworld.org/docid/5a95820e4.html>, par. 22.

³³³BM Genel Sekreteri, *Genel Sekreterin Çocuklar ve Silahlı Çatışmaya İlişkin Raporu*, 15 Mayıs 2013, A/67/845-S/2013/245, <http://www.refworld.org/docid/51b9864e4.html>, par. 33; BM Genel Kurulu/Güvenlik Konseyi, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Açısından Yansımaları*, A/66/728 - S/2012/133, 5 Mart 2012, <http://www.refworld.org/docid/4fb60732.html> sf. 23; BM Genel Kurulu, *Afganistan'da İnsan Haklarının Durumu ve İnsan Hakları Alanındaki Teknik Kazanımları İle İlgili Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserinin Raporu*, A/HRC/19/47, 18 Ocak 2012, <http://www.refworld.org/docid/4f391a772.html>; par. 23. Afganistan, Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmalarına İlişkin Çocuk Hakları Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokolü kabul etmiştir. Protokol, çocukların (çocuk tanımı 18 yaşın altındaki kişileri ifade eder) Devletin silahlı güçlerine katılmak üzere zorla silahlandırılmasını yasaklamaktadır (Madde 2). 16 yaş üzeri çocukların ulusal silahlı güçlere katılmak üzere gönüllü olarak silahlanması belirli koşullarda mümkündür (Madde 3) fakat çocuklar silahlı çatışmalarda doğrudan yer alamaz (Madde 1). Çocukların Devlet dışı gruplar tarafından silahlandırılması veya silahlı çatışmalarda kullanılması her koşulda yasaktır (Madde 4).

eylem planına uygun hareket edilmesi için bir yol haritası kabul etmiştir.³³⁴ Şubat 2015'te ise Cumhurbaşkanı Ghani AUGSG için yaşı küçüklerin silahlandırılmasını yasa dışı hale getiren ve 2014 yılında Parlamento ve Senato tarafından kabul edilmiş olan bir kanunu onaylamıştır.³³⁵ 15 Şubat 2018 tarihinde yürürlüğe giren yeni Ceza Kanunu, çocukların silahlı güçler tarafından silahlandırılıp kullanılmasını yasaklayan ve suç addeden hükümler içermektedir.³³⁶ Ancak, Hükümetin küçük yaşta silahlandırılmayı ortadan kaldırma çabalarına rağmen, askere alım süreçlerinin standartlaştırılmamış olması, yaş doğrulama usullerinin etkisiz kalması ve küçük yaşta silahlandırılma konusunda hesap verebilirliğin olmaması gibi zorlukların devam ettiği bildirilmektedir.³³⁷ Ağustos 2017'de, BM Genel Sekreteri, AUP için alım yapılan merkezlerde yaş değerlendirme süreçlerinin güçlendirilmesine yönelik ilerlemeler kaydedilmiş olmasına rağmen AYP alımlarında ilgili usullerin bulunmamasının ve alımların denetlenmesine yönelik olarak ortada hiçbir mekanizmanın bulunmadığı hükümet yanlısı milislerden yararlanmanın sürdürülmesinin endişe kaynağı olmaya devam ettiğini kaydetmiştir.³³⁸

Hükümet yanlısı silahlı grupların da aileleri genç erkekleri Taliban ve diğer HKU'lara karşı savaşmaya göndermeye zorladığı bildirilmiştir.³³⁹

c) Özet

Yukarıdaki açıklamalar ışığında UNHCR; HKU'ların etkili kontrolü altında bulunan bölgelerde veya hükümet yanlısı güçler, HKU'lar ve/veya IŞİD'e bağlı silahlı grupların kontrol mücadelesine girdikleri bölgelerde yaşayan eli silah tutan erkekler ve çocukların, vakanın münferit koşullarına bağlı olarak, belli bir toplumsal gruba mensubiyetleri nedeniyle veya diğer ilgili Sözleşme gerekçeleriyle Devlet tarafından veya Devlet dışı aktörler tarafından zulme maruz bırakılma konusunda haklı nedenlere dayanan korkularına ve zulmeden aktörlerin HKU'lar olduğu durumlarda Devletin böyle bir zulme karşı koruma sağlama konusundaki genel yetersizliğine dayalı olarak uluslararası mülteci korumasına ihtiyaç duyabilecekleri düşüncesindedir.

Vakanın münferit koşullarına bağlı olarak, AYP komutanlarının yerel halktan kişileri AYP bünyesinde zorla silah altına alacak kadar güçlü bir konumda buldukları bölgelerde yaşayan, eli silah tutan erkekler ve çocuklar da belli bir toplumsal gruba mensubiyetleri nedeniyle veya diğer ilgili gerekçelerle zulme uğrama konusundaki haklı nedenlere dayanan korkuya dayalı olarak uluslararası mülteci korumasına eşit derecede ihtiyaç duyabilirler.

BM Genel Kurulu, *Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmalarına İlişkin Çocuk Hakları Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol*, 25 Mayıs 2000, Birleşmiş Milletler Antlaşma Dizileri, Cilt 2173, sf. 222, <http://www.refworld.org/docid/47fd180.html>.

³³⁴BM Genel Sekreteri, *Çocuklar ve Silahlı Çatışma: Genel Sekreterin Raporu*, 5 Haziran 2015, A/69/926-S/2015/409, <http://www.refworld.org/docid/557abf904.html>, parag. 38; Child Soldiers International, *Afganistan'da Çocukların Silahlı Güçler ve Başkaldıran Gruplar Tarafından Silahlandırılma ve Kullanılma Durumu Hakkında BM Güvenlik Konseyi Çocuklar ve Silahlı Çatışma Çalışma Grubuna Yönelik Bilgilendirme*, Haziran 2015, <http://www.child-soldiers.org/user/uploads/pdf/childsoldiersinternationalafghanistanbriefingjune2015final7404027.pdf>.

³³⁵UNICEF, *Afganistan Parlamentosu Çocuk Askerlerin Silahlandırılmasını Yasaklayan Kanun Tasarısını Onayladı (Afghanistan Parliament Approves Draft Law To Ban Recruitment Of Child Soldiers)*, 3 Kasım 2014, https://www.unicef.org/afghanistan/protection_9042.html; Pajhwok Afghan News, *BM Çocuk Askerlerin Silahlandırılmasına Karşı Hazırlanan Kanun Tasarısını Takdir Etti (UN Hails Draft Law Against Child Soldiers' Recruitment)*, 5 Kasım 2014, <https://www.pajhwok.com/en/2015/03/10/un-hails-draft-law-against-child-soldiers%E2%80%99-recruitment>; UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2014 Yıllık Raporu*, Şubat 2015, <http://www.refworld.org/docid/54e44e274.html>, sf. 19.

³³⁶Afganistan, *Ceza Kanunu*, 1260 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır, 15 Mayıs 2017 (Kanunun resmi olmayan İngilizce çevirisi UNHCR kayıtlarında mevcuttur), Madde 605 ve 606.

³³⁷BM Genel Sekreterine göre, "Afgan Ulusal Polisi için alım yapılan merkezlerde yaş değerlendirme süreçlerinin güçlendirilmesine yönelik ciddi ilerlemeler kaydedilmiş olmasına rağmen, Afgan Yerel Polisi için yapılan alımlarda benzer usullerin bulunmaması ve alımları hiçbir denetleme mekanizmasına tabi olmayan hükümet yanlısı milislerden faydalanılmaya devam edilmesi endişe kaynağı olmaya devam etmektedir." BM Genel Sekreteri, *Çocuklar ve Silahlı Çatışma*, 24 Ağustos 2017, A/72/361 -S/2017/821, <http://www.refworld.org/docid/59db4a194.html>, parag. 34. Ayrıca bkz. Foreign Policy, *Afgan Güçleri Çocuk Askerler Kullanıyor ve ABD Bunlara Para Vermeye Devam Ediyor (Afghan Forces Use Child Soldiers, and the U.S. Still Gives Them Money)*, 3 Ağustos 2016, <http://foreignpolicy.com/2016/08/03/afghan-forces-use-child-soldiers-and-the-u-s-still-gives-them-money/>; Child Soldiers International, *Afganistan'da Silahlı Çatışmanın Tarafları Çocukları Silahlandırmaya ve Kullanmaya Devam Ediyor (Ongoing Recruitment and Use of Children by Parties to the Armed Conflict in Afghanistan)*, Mart 2016, <https://www.child-soldiers.org/Handlers/Download.ashx?IDMF=d585b8b1-08bc482dac75-1e7b6d80c24b>, sf. 2, 4.

³³⁸Aynı belgede.

³³⁹AAN analisti B. Osman'a göre, "hükümet yanlısı milislerin alımları sırasında yaptıkları konuşmada güçlü bir dini ideoloji bulunmaması ve bu milislerin amacının genellikle genellikle yerelde nüfuz sahibi kişilerin siyasi servetlerine hizmet etmesi sebebiyle" komutanlar daha rahat bir şekilde zorla silahlandırma stratejilerine başvurmaktadır. [...] Pek nadir olmayan vakalarda [hükümet yanlısı milisler] doğrudan güç kullanmışlardır." B. Osman, AAN analisti, EASO tarafından alıntılanan şekilde, *Ülke Menşe Bilgisi Raporu. Afganistan: Silahlı Gruplar Tarafından Silahlandırılma*, Eylül 2016, <http://www.refworld.org/docid/57e145c44.html>, sf. 37. Ayrıca bkz. HRW, *Afganistan: Milis Önerisi Sivillere Tehdit Oluşturuyor (Afghanistan: Proposed Militia a Threat to Civilians)*, 15 Eylül 2017, <https://www.hrw.org/news/2017/09/15/afghanistan-proposed-militia-threat-civilians>.

Devlet veya Devlet dışı aktörler tarafından zorla silahlandırılmaya direnen, eli silah tutan erkekler ve çocuklar da siyasi görüşleri (kendilerine atfedilen) nedeniyle veya diğer ilgili gerekçelerle zulme uğrama konusundaki haklı nedenlere dayanan korkuya dayalı olarak uluslararası mülteci korumasına ihtiyaç duyabilirler.

Vakanın kendine özgü koşullarına bağlı olarak, bu profile sahip erkeklerin ve çocukların aile fertleri de risk altındaki bireylerle aralarındaki ilişkiye dayalı olarak uluslararası koruma ihtiyacı duyabilirler.

Eski çocuk askerlere yönelik mülteci statüsü haricinde tutma hususlarının incelenmesi ile ilgili durumlar dahil olmak üzere, çocuklar tarafından yapılan iltica taleplerinin dikkatle ve UNHCR Çocuk İltica Talepleri Kılavuz İlkelerine uygun olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.³⁴⁰ Silahlı gruplarla bağlantılı çocukların suç işlediklerine yönelik iddialar varsa, bu çocukların uluslararası hukuka aykırı suçların sadece faili değil, aynı zamanda mağduru olabilecekleri de göz ardı edilmemelidir.³⁴¹

4. Hükümet Karşısı Unsurları Desteklediğinden Şüphelenilen Siviller

Anayasaya göre, hiç kimse hukuk kurallarına aykırı biçimde tutuklanamaz veya gözaltına alınamaz ve Anayasa işkenceye başvurmayı mutlak biçimde yasaklar.³⁴² İşkenceye başvurmak Ceza Kanunundaki suç olarak tanımlanır³⁴³ ve Çocuk Kanununa göre çocuklara ağır ceza verilmesi yasaktır.³⁴⁴ Ayrıca, Ocak 2018'de Ulusal Meclis senatosu işkenceye karşı yeni bir konsolide kanun metni onaylamıştır.³⁴⁵

Bu yasal teminatlarla karşı, gözaltına alınan kişilere, özellikle çatışmayla ilgili sebeplerden gözaltına alınmış olup HKU'ları desteklemekle suçlanan ve UGD, AUP (Afgan Ulusal Sınır Polisi (AUSP) dahil), AUO ve AYP tarafından işletilen gözaltı merkezlerinde tutulan kişilere karşı işkence ve zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleyle ilişkin endişeler dile getirilmiştir.³⁴⁶ 2017 yılında UNAMA, beş vilayette bulunan UGD tesislerinde işkencenin "sistemik veya düzenli ve yaygın" olduğunu³⁴⁷ ve

³⁴⁰UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler Sayı 8: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesinin 1(A)2 ve 1(F) Maddeleri ve/veya 1967 Protokolü uyarınca Çocuk Sığınma Talepleri*, HCR/GIP/09/08, 22 Aralık 2009, <http://www.refworld.org/docid/4b2f4f6d2.html>.

³⁴¹Paris İlkelerinde şu ifadeler yer alır: "Silahlı güçler veya silahlı gruplar ile ilişkili olarak uluslararası hukuk kapsamında suç işlediği öne sürülen çocuklar, sadece fail olarak değil, öncelikle uluslararası hukuka karşı işlenmiş suçların mağduru olarak düşülmelidirler. Bu çocuklara, sayısız anlaşma ve ilkeler vasıtasıyla çocuklara özel koruma sunan uluslararası hukuk ile uyumlu, onarıcı adalet ve sosyal rehabilitasyon çerçevesinde uluslararası hukuka uygun şekilde muamele edilmelidir." UNICEF, *Paris İlkeleri: Silahlı Güçler veya Silahlı Gruplarla İlişkili Çocuklara İlişkin İlkeler ve Kılavuz İlkeler*, Şubat 2007, <http://www.refworld.org/docid/465198442.html>, parag. 3.6 ve 3.7.

³⁴²Afganistan Anayasası Madde 27 ve 29, 3 Ocak 2004, <http://www.refworld.org/docid/404d8a594.html>. Afganistan, İşkenceye Karşı Sözleşmeyi (CAT) kabul etmiştir. Ayrıca, 17 Nisan 2018 tarihinde, gözaltı merkezlerine bağımsız izleme ziyaretleri yapılmasını öngören İhtiyari Protokolü de kabul etmiştir. Onay durumları için bakınız: <http://indicators.ohchr.org/> Afganistan ayrıca hiç kimsenin keyfi olarak tutuklanamayacağını veya gözaltına alınamayacağını öngören Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeyi de (ICCPR) kabul etmiştir(Madde 9).

³⁴³Afganistan, *Ceza Kanunu*, 1260 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan şekliyle, 15 Mayıs 2017 (Kanunun resmi olmayan İngilizce çevirisi UNHCR kayıtlarında mevcuttur), Madde 450 ve 451.

³⁴⁴Afganistan, *Çocuk Kanunu*, 846 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan şekliyle, 23 Mart 2005, <http://www.asianlii.org/af/legis/laws/jlco9n846p2005032313840103a495/>, Madde 7.

³⁴⁵Söz konusu kanun tasarısı, iç hukuka işkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Aşağılayıcı Muamele ve Cezanın Önlenmesi Sözleşmesinde yer alan tanıma uygun olacak şekilde yeniden düzenlenmiş bir işkence suçu tanımı getirmektedir. Bu kanun tasarısında ayrıca işkence mağdurlarının suçun tazmini için hukuk ve ceza mahkemelerine başvurmalarına imkan tanıyan hükümlere de yer verilmektedir. BM Güvenlik Konseyi, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Açısından Yansımaları*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ae879b14.html>, parag. 29. Ayrıca bkz., *Afganistan Times*, *Başyazı: İşkencenin Önlenmesi Kanunu Onaylandı (ED: Anti-Torture Law Approved)*, 24 Aralık 2017, <http://afghanistantimes.af/ed-anti-torture-law-approved/>; Pajhwok Afghan News, *Milletvekilleri Hapishanelerde İşkencenin Önlenmesi Kanununu Onayladı (MPs Endorse Anti-Torture Law in Prisons)*, 23 Aralık 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/12/23/mps-endorse-anti-torture-law-prisons>.

³⁴⁶UNAMA, *Çatışmayla İlgili Sebeplerden Gözaltına Alınan Kişilere Yönelik Muamele: İşkencenin Önlenmesine İlişkin Afganistan Ulusal Planının Uygulanması*, Nisan 2017, <http://www.refworld.org/docid/5909d15e4.html> (bundan böyle: UNAMA, *Çatışmayla İlgili Sebeplerden Gözaltına Alınan Kişilere Yönelik Muamele*, Nisan 2017), sf. 6-7. Haziran 2017'de BM İşkenceye Karşı Komite; "Ulusal Güvenlik Direktörlüğü, Afgan Ulusal Polisi ve Afgan Yerel Polisi tarafından işletilen tesislerde gözaltında tutulan kişilerden cezai kovuşturmalarda kullanılmak üzere itiraf veya bilgi almak amacıyla bu kişilerin yaygın olarak ve giderek artan bir şekilde dövme, elektrik şoku, asma, tehdit, cinsel istismar ve diğer zihinsel ve fiziksel istismar türlerine maruz bırakıldığına dair [...] sayısız rapor" konusunda endişelerini dile getirdi. BM İşkenceye Karşı Komite, *İkinci Periyodik Afganistan Raporu Hakkında Nihai Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, parag. 9. Ayrıca bkz., HRW, *Afganistan'da Yerleşen Sistemik İşkence (Afghanistan's Entrenched Systemic Torture)*, 19 Nisan 2017, <https://www.hrw.org/news/2017/04/19/afghanistans-entrenched-systemic-torture>.

³⁴⁷"Kandahar ve Farah'ta UGD tarafından uygulanan işkence ve kötü muamelelerin yüksek düzeyde olması, bu tesislerde sistemik olarak işkence ve kötü muameleyle başvurulduğunu göstermektedir. UNAMA; Kabil'de bulunan UGD 241'de (Terörle Mücadele Departmanı), Herat'ta ve Nangarhar'da düzenli olarak ve sık sık işkenceye başvurulduğuna dair işaretler bulmuştur." UNAMA, *Çatışmayla İlgili Sebeplerden Gözaltına Alınan Kişilere Yönelik Muamele*, Nisan 2017, sf. 24. UNAMA'ya göre, özellikle "UGD'nin Kandahar'da gözaltında bulunan kişilere yönelik muamelesi ciddi bir endişe kaynağı olmayı sürdürmektedir. UNAMA, Kandahar'daki UGD vilayet tesisinde gözaltına alınan ve kendileriyle mülakat yapılmış olan kişilerin yüzde 60'ının işkenceye ve uluslararası hukuk kapsamında yasak olan diğer kötü muamele şekillerine maruz kaldıklarına dair güvenilir ve inandırıcı beyanlarda bulunduğunu ortaya koymuştur. Bu durum, Kandahar'da bulunan UGD'ni yeniden sistemik olarak işkence ve kötü muamele yöntemlerine başvurmaya başladığını göstermektedir; Kandahar'da bu tür

"bunlar dışında 17 vilayet ve ulusal UGD tesisinde UGD tarafından yapılan gözaltılarda işkenceye başvurulduğuna dair yeterince güvenilir ve inandırıcı bilgilerin kayda geçirildiğini" bildirmiştir.³⁴⁸ UNAMA ayrıca Kandahar ve Nangarhar vilayetlerindeki AUP veya AUP gözaltı merkezlerinde "sistemik olarak işkence ve kötü muamele" başvurulduğunu belgelemiştir³⁴⁹ ve "bunlar dışında 20 vilayette ihlallerde bulunduğu, özellikle Farah ve Herat vilayetlerinde AUP'nin gözaltına alınan kişilere yönelik muamelesinin endişe verici olduğunu" bildirmiştir.³⁵⁰

Çocuklar da gözaltına alınıp işkenceye maruz bırakıldığı belirlenen kişiler arasındadır.³⁵¹

UNAMA ayrıca AUP ve AYP tarafından gözaltına alınan kişilerin yargısız infaz edildiği ve zorla ortadan kaybedildiği olaylar yaşandığını da bildirmiştir.³⁵² UGD, AUP ve AYP'nin işkenceyi itiraf alma aracı olarak kullandığı ve ceza mahkemelerinin bu itirafların kanıt olarak kullanılmasına müsaade etmeye devam ettiği bildirilmektedir.³⁵³ UGD'nin iç denetim mekanizmalarını iyileştirme çabalarına rağmen, "yaygın bir cezasızlık kültürünün" devam ettiği bildirilmiştir.³⁵⁴

Keyfi gözaltıyla ilgili de endişeler dile getirilmeye devam etmektedir.³⁵⁵ Buna ilaveten, Ceza Muhakemesi Kanununa 2015 yılında getirilen değişiklikler "güvenlik personelinin terör suçlarıyla ve iç ve dış güvenliğe karşı suçlarla suçlanan şüphelileri hakim karşısına çıkarmaya gerek duymaksızın 70 güne kadar tutmasına imkan tanımakta ve bu da şüphelileri kötü muameleyle daha hassas hale getirmektedir."³⁵⁶ Gözaltına alınan kişilerin iyileştirici mekanizmalara, bağımsız tıbbi muayeneye ve

uygulamalar UNAMA tarafından en son 2011-2012 döneminde belgelenmiştir." Aynı belgede Benzer şekilde, Haziran 2017'de BM İşkenceye Karşı Komite, "(a) Ulusal Güvenlik Direktörlüğü ve ulusal polis tarafından gözaltına alınan ve boğarak öldürme, testislerini ezme, mideye zorla su basma ve elektrik şoku dahil olmak üzere işkence veya kötü muameleyle maruz kaldığı iddia edilen kişilerin endişe verici sayısı ve (b) ulusal polisin ayaklanmalara karşı koyma operasyonları sırasında hücre hapsine alma, zorla ortadan kaybetme, keyfi olarak toplu gözaltına alma ve yargısız infaz uygulamalarından sorumlu olduğu iddiaları" ile ilgili sayısız raporun ardından özellikle Kandahar vilayetindeki durum hakkında derin endişelerini dile getirmiştir. BM İşkenceye Karşı Komite, *İkinci Periyodik Afganistan Raporu Hakkında Nihai Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, parag. 15.

³⁴⁸UNAMA, *Çatışmayla İlgili Sebeplerden Gözaltına Alınan Kişilere Yönelik Muamele*, Nisan 2017, sf. 8. Ayrıca bkz., BM İşkenceye Karşı Komite, *İkinci Periyodik Afganistan Raporu Hakkında Nihai Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, parag. 9.

³⁴⁹UNAMA, *Çatışmayla İlgili Sebeplerden Gözaltına Alınan Kişilere Yönelik Muamele*, Nisan 2017, sf. 31. Ayrıca bkz., BM İşkenceye Karşı Komite, *İkinci Periyodik Afganistan Raporu Hakkında Nihai Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, parag. 15.

³⁵⁰UNAMA, *Çatışmayla İlgili Sebeplerden Gözaltına Alınan Kişilere Yönelik Muamele*, Nisan 2017, sf. 9. AUP tarafından gözaltına alınan ve 1 Ocak 2015 ile 31 Aralık 2016 tarihleri arasında UNAMA tarafından mülakat yapılan 172 kişiden 77'si (yüzde 45) işkenceye veya diğer kötü muamele şekillerine maruz bırakıldıklarına dair güvenilir beyanlarda bulunmuştur. Bu rakam, bir önceki gözlem dönemiyle kıyaslandığında yüzde 14 oranında bir artış yaşandığını göstermektedir ve UNAMA'nın çatışmayla ilgili sebeplerden gözaltına alınan kişileri sistematik olarak izlemeye başladığı 2010 yılından bu yana AUP gözaltılarında bildirilen en yüksek işkence ve kötü muamele oranıdır. UNAMA, AUP tarafından gerçekleştirilen işkence ve diğer kötü muamele şekillerinin en fazla Kandahar'da gözlemlendiğini, mülakat yapılan kişilerin "benzeri görülmemiş bir oranda yüzde 91'inin" işkence veya kötü muameleyle maruz bırakıldıklarına dair güvenilir beyanlarda bulunduğunu belgelemiştir. UNAMA, *Çatışmayla İlgili Sebeplerden Gözaltına Alınan Kişilere Yönelik Muamele*, Nisan 2017, sf. 31.

³⁵¹Genel olarak, gözaltına alınan ve 1 Ocak 2015 ile 31 Aralık 2016 tarihleri arasında UNAMA tarafından mülakat yapılan küçük yaşta 85 çocukta 38'i (yüzde 45), AUGSG tarafından gözaltına tutuldukları sırada işkence veya kötü muameleyle maruz bırakıldıklarına dair güvenilir beyanlarda bulunmuştur. UNAMA, *Çatışmayla İlgili Sebeplerden Gözaltına Alınan Kişilere Yönelik Muamele*, Nisan 2017, sf. 6-7, 9, 24. Haziran 2017'de BM İşkenceye Karşı Komite, "Parwan'da en az 160 çocuğun gözaltına alınan yetişkin kişilerle birlikte ve aynı yöntemle gözaltına alındığına dair sayısız iddialar karşısında derin endişe duyduğunu ifade etmiştir [...] Komite ayrıca ayaklanma hareketlerine katılan silahlı gruplarla ilişkili reşit olmayan kişilerin ıslah edilmek yerine cezalandırıldığına dair raporlar konusunda endişe duymaktadır." BM İşkenceye Karşı Komite, *İkinci Periyodik Afganistan Raporu Hakkında Nihai Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, parag. 17. Aralık 2016'da, 167 erkek çocuk silahlı gruplarla bağlantıları olduğu iddiaları dahil olmak üzere ulusal güvenlik suçlamalarıyla gözaltına alınmıştır. BM Genel Sekreteri, *Çocuklar ve Silahlı Çatışma*, 24 Ağustos 2017, A/72/361-S/2017/821, <http://www.refworld.org/docid/59db4a194.htm>, parag. 23.

³⁵²UNAMA, *Çatışmayla İlgili Sebeplerden Gözaltına Alınan Kişilere Yönelik Muamele*, Nisan 2017, <http://www.refworld.org/docid/5909d15e4.html>, sf. 9, 10, 33-34.

³⁵³Haziran 2017'de BM İşkenceye Karşı Komite; "Ulusal Güvenlik Direktörlüğü, Afgan Ulusal Polisi ve Afgan Yerel Polisi tarafından işletilen tesislerde gözaltında tutulan kişilerden cezai kovuşturmalarda kullanılmak üzere itiraf veya bilgi almak amacıyla bu kişilerin yaygın olarak ve giderek artan bir şekilde dövme, elektrik şoku, asma, tehdit, cinsel istismar ve diğer zihinsel ve fiziksel istismar türlerine maruz bırakıldığına dair [...] sayısız rapor" konusunda endişelerini dile getirdi. CAT, *İkinci Periyodik Afganistan Raporu Hakkında Nihai Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, parag. 9. "Vakaların büyük bir bölümünde, bu rapor için mülakat yapılan gözaltına alınan kişiler, işkenceye maruz bırakılarak itirafa zorlandıklarını ve itiraf metnine imza attıklarında veya parmak bastıklarında işkencenin ve kötü muamelesinin sona erdiğini belirtmiştir. Mülakat yapılanların birçoğu 'itiraf metninde' ne yazdığını anlamadıklarını veya okuyamadıklarını belirtmiş ve neredeyse tümü itiraf metnine imza atmadan önce herhangi bir avukatla görüşemediklerini bildirmiştir. UNAMA, *Çatışmayla İlgili Sebeplerden Gözaltına Alınan Kişilere Yönelik Muamele*, Nisan 2017, sf. 6; ayrıca bkz. Aynı belgede, sf. 46.

³⁵⁴UNAMA, *Çatışmayla İlgili Sebeplerden Gözaltına Alınan Kişilere Yönelik Muamele*, Nisan 2017, sf. 8; ayrıca bkz. Aynı belgede, sf. 12. Haziran 2017'de BM İşkenceye Karşı Komite, "üst düzey Devlet yetkililerinin müdahil olduğu iddia edilen çok fazla sayıda insan hakları ihlallerine dair kanıtlardan anlaşıldığı üzere, Afganistan'daki genel cezasızlık havası ve kültürü konusunda hala ciddi endişe duyduğunu" belirtmiştir. Ayrıca, Komite "muhtemelen tıbbi muayene yapılmadığından ya da belgeleme yapılamayacak kadar geç yapıldığından işkence yapıldığına dair fiziksel belirtilerin belgelenmemesinden ötürü işkence ve kötü muamele şikayetlerinin dikkate alınmadığına dair sayısız güvenilir iddia" karşısında endişelerini dile getirmiştir. BM İşkenceye Karşı Komite, *İkinci Periyodik Afganistan Raporu Hakkında Nihai Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, parag. 7 ve 11.

³⁵⁵BM İşkenceye Karşı Komite, *İkinci Periyodik Afganistan Raporu Hakkında Nihai Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, parag. 3. Ayrıca bkz., BM Genel Kurulu, *Afganistan'da İnsan Haklarının Durumu ve İnsan Hakları Alanındaki Teknik Destek Kazanımları*, 21 Şubat 2018, A/HRC/37/45, <http://www.refworld.org/docid/5b03e25e4.html>, parag. 73.

³⁵⁶UNAMA, *Çatışmayla İlgili Sebeplerden Gözaltına Alınan Kişilere Yönelik Muamele*, Nisan 2017, sf. 11; ayrıca bkz., AAN, *İşkence Her Zamanki Gibi Devam Ediyor: BM'nin Yeni Raporuna Göre Afgan İşkenceciler Cezasız Kalmaya Devam Ediyor (Torture as Prevalent as Ever: New UN Report Finds No End to Impunity*

bakıma erişimleri bulunmamasının yanı sıra bilhassa uzak gözaltı merkezleri dahil olmak üzere özellikle soruşturma ve uzun süren tutuklu yargılama dönemi boyunca savunma avukatına anlamlı bir şekilde erişim sağlayamadıkları bildirilmektedir.³⁵⁷ AYP ve AUGSG görevlilerinin ve hükümet yanlısı silahlı grupların mensuplarının ayrıca HKU'ları desteklediğinden şüphelendikleri sivillere karşı tehdit, yıldırma ve fiziksel şiddet kullandıkları,³⁵⁸ HKU'ya katılanların aile fertleri dahil olmak üzere³⁵⁹ bazı durumlarda bu sivillerin öldürüldüğü bildirilmektedir.³⁶⁰

İslam Devleti'ne bağlı silahlı grupların olduğu bölgelerde Taliban'ı desteklediğinden şüphelenilen sivillerin bu gruplar tarafından tehdit edildikleri ve öldürüldükleri bildirilmektedir.³⁶¹

Yukarıdaki açıklamalar ışığında UNHCR, HKU'ları desteklediğinden şüphelenilen sivillerin bireysel profillerine ve vakanın koşullarına bağlı olarak siyasi görüşleri (kendilerine atfedilen) nedeniyle veya diğer ilgili Sözleşme gerekçeleriyle Devlet tarafından zulme maruz bırakılma konusunda haklı nedenlere dayanan korkularına dayanarak uluslararası mülteci korumasına ihtiyaç duyabilecekleri düşüncesindedir.

İlticanın sivil ve insani niteliğini sürdürme ihtiyacı dikkate alındığında, eskiden silahlı olan unsurlar yalnızca silahlı faaliyetlerden gerçekten ve kalıcı olarak vazgeçtikleri sabitse sığınmacı olarak düşünülmelidir.³⁶² Ayrıca, eskiden silahlı olan unsurların talepleri mülteci statüsü haricinde tutulma ihtimalinin incelenmesi ihtiyacını da beraberinde getirebilir. Çocukların kendilerine özgü koşulları ve hassas durumları dikkate alındığında, mülteci statüsü haricinde tutma maddeleri çocuklara uygulanacaksa bunun büyük bir ihtiyatla yapılması gerekmektedir.³⁶³ Silahlı gruplarla bağlantılı çocukların suç işlediklerine yönelik iddialar varsa, bu çocukların uluslararası hukuka aykırı suçların sadece faili değil, aynı zamanda mağduru olabilecekleri de göz ardı

for *Afghan Torturers*), 24 Nisan 2017, <https://www.afghanistan-analysts.org/torture-as-prevalent-as-ever-new-un-report-finds-no-end-to-impunity-for-afghan-torturers/>; UNAMA/ BMİHYK, *Afganistan'da İnsan Haklarının Durumu ve İnsan Hakları Alanındaki Teknik Destek Kazanımlarına İlişkin Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserinin 2015 Yılı Raporu*, 11 Şubat 2016, A/HRC/31/46, <http://www.refworld.org/docid/56f171fc4.html>, parag. 52-54; AAN, *Atılan Ağ Oldukça Büyük: Ghani Afganların Yargılanmaksızın Gözaltına Alınmasına İzin Mi Veriyor? (Casting a Very Wide Net: Did Ghani Just Authorise Interning Afghans Without Trial?)*, 21 Ocak 2016, <https://www.afghanistan-analysts.org/casting-a-very-wide-net-did-ghani-just-authorise-interning-afghans-without-trial/>; HRW, *Afganistan: Yargılanmaksızın Süresiz Gözaltı Reddedilmeli (Afghanistan: Reject Indefinite Detention Without Trial)*, 15 Kasım 2015, <http://www.refworld.org/docid/564b4a124.html>.

³⁵⁷ UNAMA, *Çatışmayla İlgili Sebeplerden Gözaltına Alınan Kişilere Yönelik Muamele*, Nisan 2017, sf. 12, 45-49, 58-59.

³⁵⁸ 2017 yılında UNAMA, AYP görevlileri tarafından gerçekleştirilen ve 12 sivilin yaralanmasına yol açan, sivillerin ağır şekilde dövülmesi, evlerin yakılması, tıbbi tesislerdeki personelin ve hastaların taciz edilmesi dahil olmak üzere, 13 tehdit, yıldırma ve taciz olayı belgelemiştir. 4 Ekim 2017 tarihinde Kunduz vilayetinin Ali Abad ilçesinde, AYP görevlileri yaklaşık 100 köy sakininin ilçe merkezine ve pazara gitmesine engel olmuş, bu kişileri HKU'ları desteklemekle suçlayıp işe gitmelerine ve pazarda ürünlerini satmalarına mani olmuştur ve bunun nedeninin bu kişilerin etnik kökeni olduğu söylenmektedir. UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2017 Yıllık Raporu*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 50. Ayrıca, 2017 yılında Sari Pul şehrinde AYP, HKU'larla ilişkisi olduğunu düşündükleri sivillerin yaşadığı en az dört evi yakmış ve bir AYP komutanının beş oğlunun HKU'lar tarafından kaçırılmasına misilleme olarak bir adamı döverek işkeneye maruz bırakıp hastanelik etmiştir. UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2017 Yarıyıl Raporu*, Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/596e0b5e4.html>, sf. 59.

³⁵⁹ 8 Mayıs 2017 tarihinde Faryab vilayetinin Almar ilçesinde, Hükümet yanlısı silahlı grup mensuplarının HKU'ya katılan bir kişinin babasını vurarak öldürdüğü ve 17 Nisan 2017 tarihinde aynı ilçede Hükümet yanlısı silahlı grup mensuplarının bir HKU mensubuyla bağlantılı bir başka sivili vurarak öldürdüğü bildirilmiştir. UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2017 Yarıyıl Raporu*, Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/596e0b5e4.html>, sf. 60.

³⁶⁰ Örneğin; 2017 yılında UNAMA, Taliban'ı desteklediğinden şüphelenilen 60 yaşında bir adamın Kandahar vilayetinin Shah Wali Kot ilçesinde tutuklanmasının ardından AUP görevlileri tarafından vurularak öldürüldüğünü bildirmiştir. Buna ilaveten, alınan bilgilere göre AUGSG tarafından yanlışlıkla HKU mensubu olduğu sanılan sivil mağdurlar, 26 olay sırasında 23 sivil ölü ve 15 yaralı dahil olmak üzere 2017 yılında 38 sivil kayba tekabül etmiştir. UNAMA ayrıca 18 Temmuz 2017 tarihinde Cüzcan vilayetinin Darzab ilçesinde AYP'nin ilçe sakinlerini İslam Devleti savaşçılarına gıda, su ve sığınak sağlamakla suçlayıp üzerlerine ateş açtığı ve bir kadın ile iki erkeğin yaralandığı bir olay kaydetmiştir. UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2017 Yıllık Raporu*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 48-49.

³⁶¹ Temmuz 2017'de İslam Devleti'nin Taliban'a savaş ilan ettiği ve İslam Devleti grubu komutanının "Taliban mensuplarının ve destekçilerinin her yerde öldürülmesi ve mülklerine el koyulması" gerektiğini söylediği bildirilmiştir. Tasnim News Agency, *Daesh Afganistan'da Taliban'a Savaş İlan Etti (Daesh Declares War on Taliban in Afghanistan)*, 25 Haziran 2017, <https://www.tasnimnews.com/en/news/2017/06/25/1446759/daesh-declares-war-on-taliban-in-afghanistan>. Ayrıca bkz., BBC, *Taliban Özel Kuvvetleri Neden İslam Devleti İle Savaşıyor (Why Taliban Special Forces are Fighting Islamic State)*, 18 Aralık 2016, <http://www.bbc.com/news/world-asia-35123748>.

³⁶² UNHCR Yürütme Komitesi, *İlticanın Sivil ve İnsani Niteliğine İlişkin Sonuçlar*, Sayı 94 (LIII) - 2002, 8 Ekim 2002, <http://www.refworld.org/docid/3dafdd7c4.html>. Silahlı faaliyetlerden gerçekten ve kalıcı olarak vazgeçildiğinin nasıl belirleneceği konusunda yardım için kıyaslama yaparak şu kılavuz ilkelere bakınız: UNHCR, *İlticanın Sivil ve İnsani Niteliğinin Sürdürülmesine İlişkin Operasyonel Kılavuz İlkeler*, Eylül 2006, <http://www.refworld.org/docid/452b9bca2.html>.

³⁶³ Mülteci statüsü haricinde tutma maddelerinin çocuklara uygulanmasına ilişkin daha fazla bilgi için bkz.: UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler Sayı 8: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesinin 1(A)2 ve 1(F) Maddeleri ve/veya 1967 Protokolü uyarınca Çocuk Sığınma Talepleri*, HCR/GIP/09/08, 22 Aralık 2009, <http://www.refworld.org/docid/4b2f4f6d2.html>, parag. 58-64.

edilmemelidir.³⁶⁴

5. Dini Azınlık Gruplarının Mensupları ve Şeriat Kanununa Karşı Geldiği Düşünülen Kişiler

Anayasaya göre, İslam dışındaki bir dine inananlar "kanuni sınırlar çerçevesinde dini haklarını icra ve ifa etme konusunda özgürdür".³⁶⁵ Fakat Anayasada aynı zamanda devletin resmi dininin İslam olduğu³⁶⁶ ve "[A]fganistan'da hiçbir kanunun kutsal İslam dininin ilke ve öğretilerine aykırı olamayacağı" da belirtilmektedir.³⁶⁷ Ayrıca Anayasaya göre, ne Anayasanın ne de diğer kanunların yönlendirme sağlayabildiği durumlarda mahkemeler Müslüman dünyasının yaklaşık üçte ikisinin mensubu olduğu Sünni İslami içtihat ekolünden olan Hanefi içtihadına göre karar verecektir.³⁶⁸ Afgan hukukçular ve hükümet yetkilileri, Sünni Müslüman olmayan Afganların hakları ve kadın haklarıyla ilgili durumlar başta olmak üzere,³⁶⁹ uluslararası insan hakları hukuku ile İslam hukukunun çeliştiği durumlarda Afganistan'ın uluslararası insan hakları hukuku kapsamındaki yükümlülükleri yerine önceliğin İslam hukukuna verilmesinden ötürü eleştirilere maruz kalmaktadırlar.³⁷⁰

a) Dini Azınlık Grupları

Başta Hristiyanlar, Hindular ve Sihler olmak üzere gayrimüslim azınlık grupları kanun kapsamında ayrımcılığa uğramaya devam etmektedir.³⁷¹ Yukarıda açıklandığı üzere, Anayasanın ve Afganistan'ın yazılı kanunlarının yönlendirmede bulunmadığı durumlarda Anayasa bu tür durumları Hanefi Sünni içtihadına bırakmaktadır. Bu durum inandığı din ne olursa olsun tüm Afgan vatandaşları için geçerlidir. Tek istisna tüm tarafların Şii olduğu şahsi hukuk meseleleridir; bu meselelerde Şiilerin Bireysel Statüleri Yasası uygulanmaktadır. Diğer dini azınlıklar için ayrı bir kanun yoktur.³⁷²

³⁶⁴Paris İlkelerinde şu ifadeler yer alır: "Silahlı güçler veya silahlı gruplar ile ilişkiliyken uluslararası hukuk kapsamında suç işlediği öne sürülen çocuklar, sadece fail olarak değil, öncelikle uluslararası hukuka karşı işlenmiş suçların mağduru olarak düşünülmelidirler. Bu çocuklara, sayısız anlaşma ve ilkeler vasıtasıyla çocuklara özel koruma sunan uluslararası hukuk ile uyumlu, onarıcı adalet ve sosyal rehabilitasyon çerçevesinde uluslararası hukuka uygun şekilde muamele edilmelidir." UNICEF, *Paris İlkeleri: Silahlı Güçler veya Silahlı Gruplarla İlişkili Çocuklara İlişkin İlkeler ve Kılavuz İlkeler*, Şubat 2007, <http://www.refworld.org/docid/465198442.html>, parag. 3.6 ve 3.7.

³⁶⁵Afganistan Anayasası, 3 Ocak 2004, <http://www.refworld.org/docid/404d8a594.html>, Madde 2.

³⁶⁶Aynı belgede

³⁶⁷Aynı belgede Madde 149 ile, Anayasa üzerinde ileride yapılacak değişikliklere kısıtlamalar getirilmiş olup diğer kısıtlamalara ek olarak şu husus bildirilmiştir: "[K]utsal İslam dini ile İslam Cumhuriyeti'nin ilkelerine bağlılık konusundaki ilkeler değiştirilemez."

³⁶⁸Aynı belgede, Madde 130. İslam içtihadından Hanefilik mezhebi, Sünni İslam içtihadının dört mezhebinden bir tanesidir. Bir hakim, Hanefi içtihadının uygulanışını anlayabilmek için yardıma ihtiyaç duyduğunda Yüksek Mahkeme bünyesindeki Fetva ve Açıklamalar Ofisi Hanefi içtihadını yorumlamaktadır. ABD Dışişleri Bakanlığı, *2014 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan*, 14 Ekim 2015, <http://www.refworld.org/docid/562105e015.html>. Afganistan'daki Şii azınlık mensuplarıyla ilgili aile hukuku meselelerinde ise, Afganistan Anayasası Madde 131 uyarınca kabul edilen Şiilerin Bireysel Statüleri Yasasına başvurulmaktadır: Şiilerin Bireysel Statüleri Yasası, Mart 2009, <http://www.refworld.org/docid/4a24ed5b2.html>.

³⁶⁹ABD Dışişleri Bakanlığı, *2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan*, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>; ABD Uluslararası Din Özgürlüğü Komisyonu, *USCIRF Yıllık Raporu 2018 (Kademe 2 Ülkeler): Afganistan*, 25 Nisan 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b278eb70.html>. Afganistan'da kadınların durumuna ilişkin daha kapsamlı bir analiz için bkz.: Bölüm III.A.7. Dine dayalı iltica talepleri ile ilgili daha fazla bilgi için bakınız: UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler Sayı 6: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesinin 1(A)2 Maddesi ve/veya 1967 Protokolü uyarınca Dine Dayalı İltica Talepleri*, HCR/GIP/04/06, 28 Nisan 2004, <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4090f9794.html>.

³⁷⁰Anayasanın 6. maddesine göre, "Devlet, [...] insan haklarının korunması temelinde müreffeh ve ilerleyen bir toplum yaratır"; Madde 7'ye göre ise, "Birleşmiş Milletler Şartına, devletlerarası anlaşmalara, Afganistan'ın kabul ettiği uluslararası antlaşmalara ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine uygun hareket edilir." Afganistan Anayasası, 3 Ocak 2004, <http://www.refworld.org/docid/404d8a594.html>.

³⁷¹Freedom House, *2017 Yılında Dünyada Özgürlük: Afganistan*, 2 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5936a46d13.html>. ABD Dışişleri Bakanlığı şu ifadeleri kaydetmiştir: "Ülkedeki Şii ve Sünni Müslüman oranları ile ilgili güvenilir istatistikler bulunmamaktadır; hükümetin Merkezi İstatistik Ofisi bu şekilde ayrılmış veri toplamamaktadır. Şii liderler, Şiilerin nüfusun yaklaşık yüzde 20-25'ini oluşturduğunu öne sürerken, Sünni liderler nüfusun yalnızca yüzde 10'luk kısmını Şiilerin oluşturduğunu iddia etmektedir. Şii nüfus içerisinde İsmaililer ve çoğunluk olarak da etnik Hazaralar bulunmaktadır. Başta Hindular, Sihler, Bahailer ve Hristiyanlar olmak üzere diğer dini gruplar nüfusun yüzde 0,3'ten az bir kısmını oluşturmaktadır. Sihlerin ve Hinduların sayısı dış göç sebebiyle azalmaktadır. Sih ve Hindu liderlerin tahminlerine göre, ülkede toplamda 900 bireyin dahil olduğu 180 Sih ve Hindu aile bulunmaktadır ve 2015 yılında toplamda 2.000 bireyin dahil olduğu 343 aileyle kıyaslandığında bir düşüş söz konusudur. Bahai ve Hristiyan topluluklarına ilişkin güvenilir tahminler bulunmamaktadır. Bir Yahudi dahil olmak üzere diğer dinlere inan kişi sayısı çok azdır." ABD Dışişleri Bakanlığı, *2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan*, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>. "Afganistan nüfusunun 33,3 milyon olduğu tahmin edilmektedir ve bunun yüzde 84 ila 89'unu Sünni Müslümanlar, yüzde 10 ila 15'ini Şii Müslümanlar oluşturmaktadır. [...] Aralık 2016'da, bir sivil toplum kuruluşu olan Ulusal Hindu ve Sih Konseyi (NCHS) Afganistan'da bu iki topluluk mensubu 200'den az aile veya yaklaşık 900 birey kaldığını bildirmiştir. [...] Afganistan'ın Hristiyan ve Bahai nüfuslarının büyüklüğü ile ilgili güvenilir tahminler bulunmamaktadır; ancak, Avrupa'daki mültecilerden elde edilen bilgilere göre, 2015 yılında Taliban'ın yeniden ortaya çıkışıyla birlikte bu nüfusların ciddi ölçüde azalması muhtemeldir." ABD Uluslararası Din Özgürlüğü Komisyonu, *USCIRF Yıllık Raporu 2017 (Kademe 2 Ülkeler): Afganistan*, 26 Nisan 2017, <http://www.refworld.org/docid/59072f4429.html>. ABD Dışişleri Bakanlığı, 2011 yılında Afganistan'da bulunan gayrimüslim topluluk mensuplarının çoğunun iç savaş sırasında ve bunu takip eden Taliban yönetimi döneminde ülkeden ayrıldığını ve dolayısıyla 2001 yılı itibarıyla bu gayrimüslim nüfusların neredeyse bertaraf edildiğini kaydetmiştir. ABD Dışişleri Bakanlığı, *2011 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan*, 30 Temmuz 2012, <http://www.refworld.org/docid/502105e25a.html>.

³⁷²ABD Dışişleri Bakanlığı raporunda, Müslüman bir erkeğin Hristiyan veya Yahudi bir kadınla evlenebileceği (diğer dini azınlık mensubu kadınların öncelikle din değiştirerek İslam'a geçmesi gerekmektedir) fakat Müslüman bir kadının gayrimüslim bir erkekle evlenmesine müsaade edilmediği belirtilmiştir. ABD Dışişleri Bakanlığı, *2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan*, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>. Ayrıca bkz., Porsesh Araştırma ve Çalışma Kuruluşu, *Göz Ardı Edilen Kimlikler: Afganistan Hukuk Sisteminde Hinduların ve Sihlerin Durumu*, 19 Kasım 2016,

2017 tarihli Ceza Kanununda "dini aşağılayıcı suçlar" ele alınmakta ve bir dini kasten aşağılamak veya dini törenleri sekteye uğratmak veya ibadet yapmaya izin verilen ibadethaneleri ya da bir dine inananların saygı duyduğu sembolleri tahrip etmek suç kabul edilmektedir.³⁷³ Ayrıca, Ceza Kanununa göre, dini törenlerini halka açık yollardan kanuna uygun şekilde gerçekleştiren herhangi bir din mensubuna saldırmak ya da İslam dininin inançlarını veya hükümlerini aşağılamak veya çarpıtmak da suçtur.³⁷⁴ Bunların yanı sıra dine dayalı ayrımcılığı teşvik etmek de suç teşkil etmektedir.³⁷⁵

Buna karşın, gayrimüslim azınlık gruplarının toplumsal taciz ve bazı durumlarda şiddet mağduru olmaya devam ettikleri bildirilmektedir.³⁷⁶ Bahailer ve Hristiyanlar gibi dini azınlık grubu mensuplarının ayrımcılık, kötü muamele, keyfi gözaltı veya ölüm korkusuyla inançlarını alenen ifade etmekten veya açık biçimde ibadet etmek için toplanmaktan kaçındıkları bildirilmektedir.³⁷⁷ Gayrimüslim kadınların halka açık yerlerde güvenliklerini artırmak ve toplumsal baskıları azaltmak amacıyla kendilerini burka giymek veya başka türlü peçe takmak zorunda hissettikleri bildirilmiştir.³⁷⁸

1 Ocak 2016 ile 7 Kasım 2017 tarihleri arasında kalan dönemde UNAMA, "ibadethanelere ve ibadet etme, dini günlerini kutlama ve dini vecibelerini yerine getirme hakkını kullanan kişilere yönelik saldırıları ve çoğunlukla HKU'lar tarafından din alimlerine ve dini liderlere yönelik hedef gözeterek öldürme, kaçırma ve yıldırma uygulamalarını içeren 51 olay belgelemiştir. Bu olaylar 850 sivil zayıata (273 ölü ve 577 yaralı) yol açmıştır ve bu rakam 2009 ve 2015 yılları arasında kalan yedi yıllık dönem boyunca bu tür saldırılarda kaydedilen sivil zayıat sayısının neredeyse iki katıdır."³⁷⁹ 2016 ve 2017 yıllarında, dini liderlerin özellikle HKU'lar tarafından istikrarlı ve giderek artan bir şekilde hedef alınıp öldürme, kaçırma, tehdit ve yıldırma uygulamalarına maruz bırakıldıkları bildirilmiştir.³⁸⁰ Ayrıca, birtakım olaylarda din alimlerinin de HKU'lar tarafından hedef alındığı, hükümet yanlısı güçlerin ise HKU'ların destekleyicisi olarak algılanan cami imamlarını hedef aldığı bildirilmiştir.³⁸¹

Analistler, toplumla özgürlüğüne ilişkin yeni kanun tasarısının özellikle dini azınlıkların haklarını kısıtlayıcı belirli hükümler içermesi konusunda endişelerini dile getirmiştir; söz konusu kanun

<http://www.porseshresearch.org/porseshv2/wp-content/uploads/2016/11/Ignored-Identities-Status-of-Hindus-and-Sikhs-in-Afghanistans-Legal-System.pdf>.

³⁷³Afganistan, *Ceza Kanunu*, 1260 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır, 15 Mayıs 2017, Bölüm Altı, Madde 323-325 (Kanunun resmi olmayan İngilizce çevirisi UNHCR kayıtlarında mevcuttur). Dine dayalı suç işlemek ağırlaştırıcı sebep olarak kabul edilmektedir (Madde 218).

³⁷⁴*Aynı belgede*, Madde 325. Ceza Kanunu Madde 4(2)(a)-(c) kapsamında; halka hitabetin, kullanılacak sözcüklerin veya diğer araçların kapsamı tanımlanmaktadır.

³⁷⁵*Aynı belgede*, Madde 256.

³⁷⁶ABD Dışişleri Bakanlığı, *2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan*, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>; Freedom House, *2017 Yılında Dünyada Özgürlük: Afganistan*, 2 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5936a46d13.html>.

³⁷⁷"Genellikle başka bir ülkedeyken din değiştirerek Hristiyan olan Hristiyan topluluğu mensupları, toplumsal ayrımcılık ve zulüm korkusuyla tek başına veya evlerinde küçük cemaatler halinde ibadet etmeye devam ettiklerini dile getirmişlerdir." ABD Dışişleri Bakanlığı, *2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan*, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>. Ayrıca bkz., ABD Uluslararası Din Özgürlüğü Komisyonu, *USCIRF Yıllık Raporu 2018 (Kademe 2 Ülkeler): Afganistan*, 25 Nisan 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b278eb70.html>.

³⁷⁸ABD Dışişleri Bakanlığı, *2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan*, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>; ABD Uluslararası Din Özgürlüğü Komisyonu, *USCIRF Yıllık Raporu 2017 (Kademe 2 Ülkeler): Afganistan*, 26 Nisan 2017, <http://www.refworld.org/docid/59072f4429.html>.

³⁷⁹UNAMA, 2009 yılında, Afganistan'da yaşanan silahlı çatışma sonucu ortaya çıkan sivil zayıatı sistematik olarak belgelemeye başlamıştır. 1 Ocak 2009 ile 31 Aralık 2015 tarihleri arasında UNAMA, ibadet eden kişilere ve ibadethanelere yönelik saldırılar sonucu toplam 475 sivil zayıat (164 ölü ve 311 yaralı) verildiğini kaydetmiştir." UNAMA, *Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunması: İbadethanelere, Dini Liderlere ve İbadet Edenlere Yönelik Saldırılar*, 7 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a0b0b534.html>, sf. 1. Ayrıca bkz., New York Times, *Afganistan'ın En Kanlı Haftalarından Biri Yaşandı ve Camilere Yapılan İkili Saldırıda Çok Sayıda İnsan Öldü (Twin Mosque Attacks Kill Scores in One of Afghanistan's Deadliest Weeks)*, 20 Ekim 2017, <https://www.nytimes.com/2017/10/20/world/asia/afghanistan-kabul-attack-mosque.html>.

³⁸⁰Dini liderlerin HKU'lar tarafından hedef alınma sebebinin, halkın davranışları üzerinde etkili olma kabiliyetleri veya hükümet destekleyicisi olarak algılanmaları olduğu bildirilmektedir. UNAMA, *Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunması: İbadethanelere, Dini Liderlere ve İbadet Edenlere Yönelik Saldırılar*, 7 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a0b0b534.html>, sf. 2; spesifik olaylara dair ilave örnekler için bakınız: *Aynı belgede*, sf. 2-3. "UNAMA ayrıca Taliban başta olmak üzere Hükümet Karşısı Unsurların dini liderleri ve din alimlerini yıldırma ve uyarı taktiği olarak veya zorla destek toplamak amacıyla kaçırması konusunda endişe duyduğunu dile getirmiştir." *Aynı belgede*, sf. 2. "UNAMA; ibadethanelere, dini liderlere ve ibadet edenlere yönelik saldırılarda tedirgin edici bir artış yaşandığını belgelemiş ve 2017 yılında meydana gelen 38 saldırı sırasında 499 sivil zayıat (202 ölü ve 297 yaralı) verildiğini kaydetmiştir. Bu rakam, 2016 yılında yaşanan saldırılar sırasında ortaya çıkan sivil zayıatın üç katına, ölü sayısının iki katına ve toplam sivil zayıatta yüzde 30 artışa tekabül etmektedir." UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2017 Yıllık Raporu*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 3.

³⁸¹"2016 yılından bu yana UNAMA, Hükümet Karşısı Unsurların yarı hükümet işlevlerinin yasallığını halka açık şekilde sorgulayan ve askeri operasyonlar ve şiddet konusunda endişelerini dile getiren din alimlerinin HKU'lar tarafından öldürüldüğü birçok olay belgelemiştir." UNAMA, *Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunması: İbadethanelere, Dini Liderlere ve İbadet Edenlere Yönelik Saldırılar*, 7 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a0b0b534.html>, sf. 2. Ayrıca bkz., New York Times, *Taliban'ın Hedefi: İslam Alimleri (Taliban Target: Scholars of Islam)*, 28 Mayıs 2017, <https://www.nytimes.com/2017/05/28/world/asia/uptick-in-killing-of-religious-scholars-as-taliban-look-to-curtail-their-influence.html>.

tasarısının "etnik, dini ve bölgesel talepler doğrultusunda yapılan toplantı, grev, gösteri ve oturma eylemlerini" yasa dışı gösteriler olarak tanımladığı bildirilmiştir.³⁸²

Bahailer

Mayıs 2007'de Afganistan Yüksek Mahkemesine bağlı Fetva ve Açıklamalar Genel Müdürlüğü, Bahai inancının İslam'dan ayrı olduğuna ve dine karşı bir tür küfür olduğuna hükmetmiştir. Genel Müdürlük, Bahai inancına geçiş yapan tüm Müslümanların dinden dönmüş kişiler olduklarına ve tüm Bahailerin kafir olduklarına karar vermiştir.³⁸³ Bahailerin bu karardan sonra kimliklerini saklayarak yaşadıkları bildirilmektedir.³⁸⁴

Hristiyanlar

Hristiyanlara karşı toplumsal tutumların açık bir şekilde düşmanca olduğu bildirilmektedir ve Hristiyanlar etkili bir biçimde inançlarını saklamaya zorlanmaktadır.³⁸⁵ Afganistan'da hiç kamuya açık kilise kalmamıştır ve Hristiyanlar tek başına ya da evlerinde küçük cemaatler halinde ibadet etmektedirler.³⁸⁶ 2013 yılında dört Milletvekilinin, din değiştirerek Hristiyanlık'a geçen kişilerin infaz edilmesi gerektiğini söylediği bildirilmiştir.³⁸⁷

Şiiler

Şii temsilcilerine göre, hükümet görevlerinde yer alan Şiilerin sayısı Şiilerin nüfus içerisindeki genel sayısıyla orantılı değildir.³⁸⁸ Bazı kaynaklar Şii topluluğunun Sünniler tarafından maruz bırakıldığı aleni ayrımcılığın azaldığını bildirirken,³⁸⁹ diğer kaynaklar belirli bölgelerde bu tür ayrımcılığa devam edildiğini bildirmektedir.³⁹⁰ HKU'ların Şiileri "kafir", "dönek" veya "yarı Müslüman" olarak gördükleri bildirilmiştir.³⁹¹ Ayrıca, HKU'ların Şii nüfusu hedef alan şiddetli saldırılarının 2016 yılından bu yana ciddi ölçüde arttığı bildirilmiştir.³⁹² HKU'lar tarafından düzenlenen saldırılar arasında kompleks

³⁸²AAN, *Afganistan'ın Toplanma Özgürlüğüne İlişkin Yeni Kanunu Gösteri Yapma Alanını Kısıtlıyor (Afghanistan's New Law on Freedom of Assembly: Limiting the Space to Demonstrate)*, 26 Ağustos 2017, <https://www.afghanistan-analysts.org/afghanistans-new-law-on-freedom-of-assembly-limiting-the-space-to-demonstrate/>.

³⁸³ABD Dışişleri Bakanlığı, *2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan*, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>. "Önceki iki yıl boyunca [2014 ve 2015] olduğu gibi, kafir olarak tanımlanmalarına rağmen dinden dönmüş oldukları düşünülmemen ve dolayısıyla ne dine küfretmekle ne de dinden dönmekle suçlanan Bahailer dahil olmak üzere, yıl boyunca dine küfretme veya dinden dönme gerekçesiyle kovuşturma yapıldığına dair herhangi bir bilgi alınmamıştır. 2013 yılında dine küfretme suçundan mahkûm edilen bir kişinin 20 yıllık hapis cezası devam etmiştir. Aynı belgede ayrıca örnek için bakınız: Bahai Awareness, *Afganistan Ulema Konseyinin Fetvası (Fatwa of Ulema Council of Afghanistan)*, Ağustos 2011, <http://www.bahaiawareness.com/fatwas/afghanistan.html>.

³⁸⁴ABD Uluslararası Din Özgürlüğü Komisyonu, *USCIRF Yıllık Raporu 2018 (Kademe 2 Ülkeler): Afganistan*, 25 Nisan 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b278eb70.html>.

³⁸⁵ABD Dışişleri Bakanlığı, *2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan*, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>. Hristiyan olarak yaşamının en zor olduğu 50 ülke arasında Afganistan ikinci sırada yer almaktadır. Open Doors UK, *Dünya İzleme Listesi: Ülke Profilleri 2018*, <https://www.opendoorsuk.org/persecution/countries/>.

³⁸⁶ABD Dışişleri Bakanlığı, *2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan*, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>.

³⁸⁷Dışişleri Bakanlığı, "Temmuz 2013'te gerçekleştirilen bir meclis oturumu sırasında dört milletvekilinin Hristiyanlık'a geçen kişilerin infaz edilmesi gerektiğini söylediğini ve avam kamarası sözcüsünün ülkede Hristiyanlık'ın yayılması meselesinin güvenlik görevlileri tarafından soruşturulması gerektiğini belirttiğini" bildirmiştir. ABD Dışişleri Bakanlığı, *2014 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan*, 14 Ekim 2015, <http://www.refworld.org/docid/562105e015.html>.

³⁸⁸"Şii Müslümanlar hükümette üst düzey görevlerde yer almalarına rağmen, ülke nüfusu içerisinde Şiilerin tahminlerine dayanan Şii yüzdesi baz alındığında hükümetin idari organlarına yapılan atamaların ülke demografisini yansıtmadığını ifade etmektedirler. Ulema Konseyinin Sünni mensupları, ülke nüfusu içerisinde Şiilerin tahminlerine dayanan Şii yüzdesi baz alındığında Şiilerin hükümette fazlaca temsil edildiğini belirtmiştir." ABD Dışişleri Bakanlığı, *2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan*, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>. Afganistan'ın 249 Milletvekilinden 59'u Şiidir. ABD Uluslararası Din Özgürlüğü Komisyonu, *USCIRF Yıllık Raporu 2012 - Komisyonun İzleme Listesi: Afganistan*, 20 Mart 2012, <http://www.refworld.org/docid/4f71a66d32.html>.

³⁸⁹ABD Dışişleri Bakanlığı, *2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan*, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>.

³⁹⁰"Gözlemler, farklı bölgelerden ayrımcılık yapıldığı bildirimleri alınmaya devam ettiğini belirtmiştir." ABD Dışişleri Bakanlığı, *2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan*, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>.

³⁹¹CTV News, *Afganistan Cami Saldırısını İŞİD Üstlendi (ISIS Claims Responsibility for Afghan Mosque Attack)*, 21 Ekim 2017, <https://www.ctvnews.ca/world/isis-claims-responsibility-for-afghan-mosque-attack-1.3642887>; UNAMA, *Silahlı Çatışmalarda İnsan Hakları ve Sivillerin Korunması: Sari Pul Vilayatinin Mirza Olang Köyünde Meydana Gelen Saldırlara İlişkin Özel Rapor: 3-5 Ağustos 2017*, Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a534e764.html>, sf. 6.

³⁹²"Misyon aynı zamanda Şii Müslüman cemaatlerini hedef alan ve çoğu Daes/İLİD-Horasan Vilayeti tarafından gerçekleştirilen mezhebe dayalı saldırılarda görülen ciddi artış konusunda da derin endişe duymaktadır." UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2017 Yıllık Raporu*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 3. "1 Ocak 2016 tarihinde UNAMA, ibadethanelerde ibadet eden Şii Müslümanları hedef alan ve 689 sivil zayıya (230 ölü ve 459 yaralı) yol açan 12 olay belgelenmiş ve din veya inanç özgürlüğü hakkı ve dini azınlıkların korunması ile ilgili ciddi endişelerini dile getirmiştir. İslam Devleti Horasan Vilayeti, İslam Devletine bağlı Al Amaq haber ajansı aracılığıyla 12 saldırının sekizini üstlenmiştir. 12 saldırıdan dördü 2016 yılında, sekizi ise 2017 yılının ilk 10 ayında meydana gelmiştir. [...] 2016 yılından önce UNAMA'nın, Hükümet Karşıtı Unsurların Şii Müslümanlara karşı kasten saldırı düzenlediğine dair pek kaydı bulunmamaktadır." UNAMA, *Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunması: İbadethanelere, Dini Liderlere ve İbadet Edenlere Yönelik Saldırılar*, 7 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a0b0b534.html>, sf. 1. "İslam Devleti Horasan Vilayeti, 100 Şii topluluğu mensubunun ölümüne yol açan saldırıları halka açık şekilde üstlenmiştir. [...] Taliban, Şii Hazaraların kaçırıldığı birtakım olaylardan sorumludur ve Taliban'ın İslam yorumuna aykırı mesaj verdikleri gerekçesiyle vaizleri ölüme tehdit etmeye devam etmiştir." ABD Dışişleri Bakanlığı, *2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan*,

saldırıları ile intihar saldırılarının yanı sıra ibadethanelerde veya köylerde bulunan Şiiilerin hedef alınması, ortadan kaybedilmesi, kaçırılması ve hedef gözeterek öldürülmesi olaylarının olduğu bildirilmektedir.³⁹³ Afganistan'da etnik köken ve dinin ayrılmaz bir biçimde birbirine bağlı olduğu unutulmamalıdır; özellikle çoğu Şii olan Hazaralarda durum bu şekildedir.³⁹⁴ Sonuç olarak, dine dayalı ayrımcılık ve kötü muamele ile etnik kökene dayalı ayrımcılık ve kötü muamele arasında net bir ayrım yapmak her zaman mümkün değildir.³⁹⁵

Sihler ve Hindular

Afganistan'da bulunan Sih ve Hindu topluluklarının güncel sayısı hakkında güvenilir veriler bulunmamasına karşın, karşılaştıkları ciddi güçlükler nedeniyle çok sayıda Sih ve Hindunun Afganistan'dan ayrıldığı düşünülmektedir.³⁹⁶ Afganistan'da kaldığı bildirilen az sayıda Sih ve Hindunun özellikle polis ve Müslüman topluluğun aşırılık yanlısı kesimleri tarafından istismara daha da hassas hale geldiği bildirilmiştir.³⁹⁷ 1 Temmuz 2018 tarihinde Celalabad şehrinde meydana gelen ve İslam Devleti tarafından üstlenilen bir intihar saldırısının 19 kişinin ölümüne ve 20 kişinin yaralanmasına yol açtığı bildirilmiştir; ölen kişilerin 17'si Sih ve Hinduydu.³⁹⁸ Üst düzey hükümet yetkililerinin Sihlere "Afganistanlı olmadıkları", "Hintli" oldukları ve "oraya ait olmadıkları" şeklinde ifadelerde

15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>. Ayrıca bkz., UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2017 Yarıyıl Raporu*, Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/5960b5e4.html>, sf. 46, 48; Freedom House, *2017 Yılında Dünyada Özgürlük: Afganistan*, 2 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5936a46d13.html>. Temmuz ve Kasım 2016 arasında 500'ün üzerinde Şii topluluğu mensubunun yaralandığı veya öldürüldüğü bildirilmiştir; saldırıların büyük bir bölümü Taliban veya İslam Devleti tarafından üstlenilmiş veya saldırılardan bu gruplar sorumlu tutulmuştur. ABD Uluslararası Din Özgürlüğü Komisyonu, *USCIRF Yıllık Raporu 2017 (Kademe 2 Ülkeler): Afganistan*, 26 Nisan 2017, <http://www.refworld.org/docid/59072f4429.html>. 2018 yılı raporunda Komisyon "son yıllarda Şii Müslümanların sosyoekonomik durumlarında iyileşme yaşanmış olmasına rağmen, bu topluluğa yönelik saldırıların -özellikle Horasan Vilayetindeki İslam Devleti tarafından gerçekleştirilen- 2017 yılında da devam ettiğini ve bazı durumlarda daha da vahim bir hal aldığı" kaydetmiştir. ABD Uluslararası Din Özgürlüğü Komisyonu, *USCIRF Yıllık Raporu 2018 (Kademe 2 Ülkeler): Afganistan*, 25 Nisan 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b278eb70.html>. Bu olaylar hakkında daha fazla bilgi için bakınız: Bölüm III.A.13.

³⁹³ Reuters, *Şiiilerin Bir Araya Geldiği Kabil'de İntihar Bombası En Az Yedi Can Aldı (Suicide Bomb Kills at Least Seven at Shi'ite Gathering in Kabul)*, 9 Mart 2018, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-blast/suicide-bomb-kills-at-least-seven-at-shiite-gathering-in-kabul-idUSKCN1GL0WI>; UNAMA, *Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunması: İbadethanelere, Dini Liderlere ve İbadet Edenlere Yönelik Saldırılar*, 7 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a0b0b534.html>, sf. 2. ABD Dışişleri Bakanlığı, *İnsan Hakları Uygulamalarına İlişkin 2016 Yılı Ülke Raporları: Afganistan*, 3 Mart 2017, <http://www.refworld.org/docid/58ec8a7fa.html>. Ayrıca bkz., Reuters, *Yaşanan Son Cami Saldırısının Ardından Afganistan Şiiileri Koruma Talep Ediyor (Afghanistan's Shi'ites Call for Protection After Latest Mosque Attack)*, 26 Ağustos 2017, <http://news.trust.org/item/20170826094946-qwqwk>; HRW, *Afganistan: Camiye Yapılan Ölümcül Saldırı Savaş Suçu Teşkil Ediyor (Afghanistan: Deadly Attack on Mosque a War Crime)*, 25 Ağustos 2017, <https://www.ecoi.net/en/document/1405914.html>. UNAMA, *Silahlı Çatışmalarda İnsan Hakları ve Sivillerin Korunması: Sari Pul Vilayetinin Mirza Olang Köyünde Meydana Gelen Saldırıların İlişkin Özel Rapor: 3-5 Ağustos 2017*, Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a534e764.html>, sf. 1, 6, 7; Hazara International Network, *ABİHK: Afganistan'da Hazaralara Yönelik Saldırılar*, 30 Mayıs 2017, <http://www.hazarapeople.com/2017/05/30/aihc-attacks-against-hazaras-in-afghanistan/>.

³⁹⁴ ABD Dışişleri Bakanlığı, *2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan*, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>; UNAMA, *Silahlı Çatışmalarda İnsan Hakları ve Sivillerin Korunması: Sari Pul Vilayetinin Mirza Olang Köyünde Meydana Gelen Saldırıların İlişkin Özel Rapor: 3-5 Ağustos 2017*, Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a534e764.html>, sf. 1; Huffington Post, *İŞİD Afganistan'daki Hazara Şiiilerine Neden Savaş İlan Etti (Why ISIS Have Declared War On The Hazara Shias Of Afghanistan)*, 26 Haziran 2017, <https://www.huffingtonpost.in/yezad-zafar-mehdi/why-isis-have-declared-war-on-the-hazara-shias-of-afghanistan-a-22504421/>; Freedom House, *2017 Yılında Dünyada Özgürlük: Afganistan*, 2 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5936a46d13.html>; Dünya Hazara Konseyi, *Afganistan ve Pakistan'daki Etnik Hazaralara Dair İnsan Hakları Durumu Analizi*, 22 Ekim 2016, <http://worldhazaracouncil.org/en/wp-content/uploads/Brief-report-on-Human-rights-of-Hazaras-Oct-2016.pdf>; HRW, *Afganistan'daki Şii Hazaralar Zulme Uğruyor (Afghanistan's Shia Hazara Suffer Latest Atrocity)*, 13 Ekim 2016, <https://www.hrw.org/news/2016/10/13/afghanistans-shia-hazaras-suffer-latest-atrocity>; Washington Post, *Hazaralara Yönelik Saldırı Afganistan'da Sünni-Şii Şiddeti Konusunda Korku Yaratıyor (Attack on Hazaras Raises Fears of Sunni-Shiite Violence in Afghanistan)*, 24 Temmuz 2016, https://www.washingtonpost.com/world/asia-pacific/attack-on-hazaras-raises-fears-of-sunni-shiite-violence-in-afghanistan/2016/07/24/a7681f62-512b-11e6-bf27-405106836f96_story.html; ABİHK, *Afganistan'da Hazaralara Yönelik Saldırıları*, tarihsiz, <http://www.aihc.org.af/media/files/A%20Short%20Report%20on%20Attack%20against%20Hazaras%20English%20Final.pdf>.

³⁹⁵ ABD Dışişleri Bakanlığı, *2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan*, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>. Etnik azınlık gruplarının mensuplarının durumuna ilişkin daha ayrıntılı bir inceleme için bakınız: Bölüm III.A.13.

³⁹⁶ Bazı kaynaklara göre, Afganistan'daki Sihlerin ve Hinduların şu anki sayısının 180 ila 200 aile şeklinde olduğu tahmin edilmektedir. Bkz. ABD Dışişleri Bakanlığı, *2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan*, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>; ABD Uluslararası Din Özgürlüğü Komisyonu, *USCIRF Yıllık Raporu 2018 (Kademe 2 Ülkeler): Afganistan*, 25 Nisan 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b278eb70.html>. Ayrıca bkz., El Cezire, *'Afganistan'daki Hindu ve Sih Topluluklarının Sayısında Düşüş' (The Decline of Afghanistan's Hindu and Sikh Communities)*, 1 Ocak 2017, <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2016/12/decline-afghanistan-hindu-sikh-communities161225082540860.html>; Reuters, *'Afganistan'ın Küçülen Sih ve Hindu Toplulukları Yeni İstismarlardan Kaçıyor' (Afghanistan's Dwindling Sikh, Hindu Communities Flee New Abuses)*, 22 Haziran 2016, <http://www.reuters.com/article/us-afghanistan-minority-idUSKCN0Z82SL>; TOLO News, *'Hindu ve Sihlerin Yaklaşık %99'u Son Otuz Yılda Afganistan'dan Ayrıldı' (Nearly 99% Of Hindus, Sikhs Left Afghanistan in Last Three Decades)*, 20 Haziran 2016, <http://www.tolonews.com/afghanistan/nearly-99-hindus-sikhs-left-afghanistan-last-three-decades>.

³⁹⁷ Aralık 2016 sonlarında, önde gelen bir Sih liderinin Kunduz'da kimliği belirlenemeyen silahlı adamlar tarafından vurulduğu ve daha sonra yaralarından dolayı öldüğü bildirilmiştir. Ekim 2016'da, Sihizm mensubu bir başka kişi militan olduğundan şüphelenilen kişilerce kaçırılıp öldürülmüştür. Hindustan Times, *Afganistan: Kunduz'daki Sih Topluluğunun Lideri Kimliği Bilinmeyen Silahlı Adamlar Tarafından Vurularak Öldürüldü (Afghanistan: Head of Sikh Community in Kunduz Shot Dead by Unknown Gunmen)*, 30 Aralık 2016, <https://www.hindustantimes.com/world-news/afghanistan-sikh-community-head-of-kunduz-shot-dead-by-unknown-gunmen/story-bqmG9cC441LUB2L16K1JeO.html>; RFE/RL, *Afganistan'daki Sih ve Hindu Azınlıklar Sih Cinayetlerinin İncelenmesini Talep Ediyor (Afghanistan's Sikh, Hindu Minorities Demand Probe into Sikh Killing)*, 30 Aralık 2016, <http://www.refworld.org/docid/5975a3c3f3.html>; Pajhwok Afghan News, *Sih Adamın Öldürülmesi Sonucu Celalabad Sokaklarında Gösteri (Sikh Man's Killing Sparks Protest in Jalalabad)*, 1 Ekim 2016, <https://www.pajhwok.com/en/2016/10/01/sikh-man%E2%08099s-killing-sparks-protest-jalalabad>.

³⁹⁸ BBC, *Afganistan'da Patlama: Celalabad İntihar Saldırısında Ölen 19 Kişi Arasında Sihler Bulunuyor (Afghanistan Blast: Sikhs Among 19 Dead in Jalalabad Suicide Attack)*, 1 Temmuz 2018, <https://www.bbc.com/news/world-asia-44677823>.

buldukları bildirilmektedir.³⁹⁹ Sih ve Hindu topluluklarının dinlerinin gereklerini aleni bir biçimde ifa etmelerine izin verilmesine karşın, adalete erişim, siyasi katılım ve devlet kurumlarında iş arama dahil olmak üzere Devlet tarafından ayrımcılığa maruz bırakılmaya devam ettikleri bildirilmektedir.⁴⁰⁰ Bu kişilerin toplumsal ayrımcılık ve yıldırıma maruz kalmaya devam ettikleri söylenmektedir.⁴⁰¹ Her iki topluluk da taciz ve ayrımcılıktan dolayı kendi geleneklerine uygun biçimde cenaze töreni düzenlemekte güçlük yaşadıklarını belirtmektedir.⁴⁰² Cenazelerini defnederken polislin Hindu ve Sih topluluklarına koruma sağladığı bildirilmesine karşın, iki grubun mensupları da arazi anlaşmazlıkları ile ilgili konular dahil olmak üzere diğer bağlamlarda Devlet yetkilileri tarafından korunmadıklarını hissettiklerini dile getirmektedirler.⁴⁰³ Sihler ve Hinduların arazileri yasa dışı olarak işgal edildiği ve arazilerine bu şekilde el koyulduğu için mağdur oldukları bildirilmektedir.⁴⁰⁴ Sih ve Hindu topluluklarının mensuplarının misilleme korkusuyla mülklerinin iadesi için mahkemeye gitmekten çekindikleri bildirilmektedir.⁴⁰⁵ Sihlerin çocukları için geriye yalnızca bir devlet okulu kaldığı ve Sihlere yönelik özel okulların birçoğunun kapatıldığı bildirilmiştir; Hindular için ayrı bir okul olmadığından Hinduların çocuklarının bazılarının Sih okullarına gönderildiği bildirilmiştir. Kabil'deki devlet okullarına giden Hinduizm ve Sihizm mensubu çocukların diğer öğrenciler tarafından taciz ve zorbalığa maruz bırakıldıkları da bildirilmiştir.⁴⁰⁶

³⁹⁹ABD Dışişleri Bakanlığı, 2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>.

⁴⁰⁰El Cezire, *Afganistan'daki Hindu ve Sih Topluluklarının Sayısında Düşüş (The Decline of Afghanistan's Hindu and Sikh Communities)*, 1 Ocak 2017, <https://www.aljazeera.com/indepth/features/2016/12/decline-afghanistan-hindu-sikh-communities-161225082540860.html>. 2016 tarihli Seçim Kanunu Madde 48 uyarınca, Sihler ve Hindular Wolesi Jirga avam kamarasında temsil için bir sandalyeye sahiptir. Afganistan, *Seçim Kanunu*, 1226 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır, 25 Eylül 2016, <http://www.refworld.org/docid/5adf31924.html>, Madde 48. Ayrıca bkz., AAN, *Afganistan'ın Yetersiz Kalan Yeni Seçim Kanunu: Değişiklikler ve İhtilaflar (Afghanistan's Incomplete New Electoral Law: Changes and Controversies)*, 22 Ocak 2017, <https://www.ecoi.net/en/document/1068653.html>.

⁴⁰¹"Hindu topluluğu mensupları, Sihlerden daha az sayıda taciz olayıyla karşı karşıya kalmaya devam ettiklerini ve farkın kendine özgü erkek sarıkları bulunmamasından kaynaklandığını belirtmiştir. Gruplar arasındaki farklara rağmen, Afganların Sih ve Hindu terimlerini birbirini yerine kullanmayı sürdürdükleri bildirilmektedir. Din ile etnik köken genellikle yakından ilişkili olduğu için, birçok olayın yalnızca dini kimliğe dayalı olduğunu söylemek genellikle zordur." ABD Dışişleri Bakanlığı, 2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>. Ayrıca bkz., The National, *Afgan Hindular ve Sihler Korku Sebebiyle 'Göstersiz' Bir Divali Kutluyor (Afghan Hindus and Sikhs Celebrate Diwali Without 'Pomp and Splendor' Amid Fear)*, 19 Ekim 2017, <https://www.thenational.ae/world/asia/afghan-hindus-and-sikhs-celebrate-diwali-without-pomp-and-splendor-amid-fear-1.668735>;

Freedom House, 2017 Yılında Dünyada Özgürlük: Afganistan, 2 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5936a46d13.html>; SBRE, *Afgan Hindular ve Sihler Mücadele Etmeye Devam Ediyor (Afghan Hindus and Sikhs Still Struggling)*, 30 Kasım 2017, <https://iwpr.net/global-voices/afghan-hindus-and-sikhs-still-struggling>; El Cezire, *Afganistan'da Hindu ve Sih Topluluklarının Sayısında Düşüş (The Decline of Afghanistan's Hindu and Sikh Communities)*, 1 Ocak 2017, <https://www.aljazeera.com/indepth/features/2016/12/decline-afghanistan-hindu-sikh-communities-161225082540860.html>.

⁴⁰²ABD Dışişleri Bakanlığı, 2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>; SBRE, *Afgan Hindular ve Sihler Mücadele Etmeye Devam Ediyor (Afghan Hindus and Sikhs Still Struggling)*, 30 Kasım 2017, <https://iwpr.net/global-voices/afghan-hindus-and-sikhs-still-struggling>.

⁴⁰³ABD Dışişleri Bakanlığı, 2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>; Reuters, *Afganistan'ın Küçülen Sih ve Hindu Toplulukları Yeni İstisnalarla Kaçıyor (Afghanistan's Dwindling Sikh, Hindu Communities Flee New Abuses)*, 22 Haziran 2016, [https://www.baag.org.uk/sites/www.baag.org.uk/files/resources/attachments/2016%02005%2002%020-%20ARM%20Baseline%20Assessment.pdf](http://www.reuters.com/article/us-afghanistan-minority-idUSKCN0Z82SL; AKPAÖ, <i>Afganistan'da Hakların İzlenmesi: Başlangıç Raporu</i>, Nisan 2016, <a href=), sf. 55. Bir ülke yönlendirme kararında Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi, yerel düzeyde polislin istese dahi koruma sağlayamayabileceği yönünde karara varmıştır. Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi (Göç ve İltica Dairesi), *TG ve diğerleri (zulme uğrayan Afgan Sihler) Afganistan CG*, [2015] UKUT 00595 (IAC), 3 Kasım 2015, <http://www.refworld.org/docid/5641c7df4.html>. Ayrıca bkz. Dr. Giustozzi tarafından Mahkemeye sunulan ve kararda parag. 39'da alıntılanan kanıt. "5 Şubat 2017 tarihinde, Birleşik Krallık Büyükelçiliği tarafından Senatör Anarkali Hunaryar'dan Bölge 21 ile ilgili [Kabil Belediyesine bağlı, henüz gelişmemiş fakat ölü yakma alanı ve konut inşa etmeleri için Hindulara ve Sihlere verilen bir bölge] elde edilen bilgiye göre, 'Hindu/Sih topluluğu mensubu kişilerin büyük çoğunluğu şehirden çok uzak olan bu bölgeye yerleşme taraftarı değildir ve güvenlik meselelerini gerekçe göstermektedir. Arazi Hindu/Sih topluluğuna tahsis edilmiştir ve belediye bölgenin geliştirilmesi için yardıma hazır olmasına karşın topluluk bölgeyi gelecekte geliştirmeyi düşünebilir.'" Birleşik Krallık İçişleri Bakanlığı, *Ülke Politika ve Bilgi Notu: Afganistan: Hindular ve Sihler*, 7 Şubat 2017, Sürüm 3.0, <http://www.refworld.org/docid/589c78314.html>, parag. 7.6.3, Birleşik Krallık Büyükelçiliğinin yazısından alıntı, 5 Şubat 2017, Ek A.

⁴⁰⁴"Sih ve Hindu Konseyine göre, ülkede 64 gurdwara (Sih tapınakları) ve mandu (Hindu tapınakları) bulunmaktaydı fakat Kandahar, Gazne, Paktya ve diğer vilayetlerin sakinleri önceki yıllarda yaklaşık 30 bölgeye ele geçirmiştir. Hindu topluluğuna ait olan iki bölge dahil olmak üzere, geriye kalanlardan on dördü faaliyetlerini sürdürmüştür." ABD Dışişleri Bakanlığı, 2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>; El Cezire, *Afganistan'da Hindu ve Sih Topluluklarının Sayısında Düşüş (The Decline of Afghanistan's Hindu and Sikh Communities)*, 1 Ocak 2017, <https://www.aljazeera.com/indepth/features/2016/12/decline-afghanistan-hindu-sikh-communities-161225082540860.html>.

⁴⁰⁵ABD Dışişleri Bakanlığı, 2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>.

⁴⁰⁶"Sih ve Hindu Konseyine göre, Nangarhar'da hala faal olan bir okul, Kabil'de ise iki okul bulunmaktaydı." ABD Dışişleri Bakanlığı, 2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>. SBRE, *Afgan Hindular ve Sihler Mücadele Etmeye Devam Ediyor (Afghan Hindus and Sikhs Still Struggling)*, 30 Kasım 2017, <https://iwpr.net/global-voices/afghan-hindus-and-sikhs-still-strugglin>.

Sufiler

İslam'ın bir mezhebi olan Sufizme inanan ve İslam'ın diğer mezheplerine inanan kişiler tarafından bazen kafir olarak görülen kişilerin HKU'lar tarafından hedef alındıkları bildirilmektedir.⁴⁰⁷

b) İslam Dininden Başka Bir Dine Geçme

İslam dininden başka bir dine geçmek dinden dönme olarak görülmektedir ve mahkemelerin İslam hukukunu yorumlama biçimine göre cezası ölümdür.⁴⁰⁸ Afganistan Ceza Kanunu dinden dönmeyi açıkça bir suç olarak tanımlamamaktadır ve Anayasaya göre kanunda o şekilde tanımlanmıyorsa hiçbir eylem suç sayılamaz; buna karşın, Ceza Kanununa göre, dinden dönme gibi korkunç suçlar İslam hukukunun Hanefi içtihadına göre cezalandırılmalı⁴⁰⁹ ve Savcılık makamı tarafından ele alınmalıdır. Farik ve mümeyyiz olan 18 yaşın üstündeki erkek vatandaşlar veya 16 yaşın üstündeki kadın vatandaşlar, İslam dininden döner ve üç gün içinde din değiştirme kararlarından caymazlarsa evliliklerinin iptal edilmesi ve mal ve mülklerinden yoksun kalma riskiyle karşı karşıya kalırlar. Bu kişiler aynı zamanda aileleri ve birlikte yaşadıkları toplum tarafından reddedilebilir ve işlerini kaybedebilirler.⁴¹⁰ İslam dininden başka bir dine geçen kişilerin fiziksel güvenliklerinden endişe duydukları bildirilmektedir.⁴¹¹

İnsanları İslam dininden kendi dinine geçirmeye çalışmanın da Hanefi içtihadına göre yasa dışı olduğu ve dinden dönme ile aynı cezaya tabi olduğu bildirilmektedir.⁴¹² Kendi dini görüşlerini yaymaya çalışan birey ve kuruluşlara karşı kamuoyunun düşmanca bir tutum takındığı bildirilmektedir.⁴¹³ Dinden dönmekle suçlanan sanıklara yardım eden avukatların da dinden dönmekle suçlanabildikleri ve ölüm tehdidi riskiyle karşı karşıya kalabildikleri bildirilmektedir;⁴¹⁴ suçlanan kişilerin genellikle savunma avukatına veya diğer adli teminatlara erişimlerinin bulunmadığı bildirilmiştir.⁴¹⁵

⁴⁰⁷EASO, *Toplumsal ve Yasal Normlar Kapsamında Hedef Alınan Bireyler*, Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a38ce314.html>, sf. 30, EASO'nun 22 Eylül 2017 tarihinde Dr. Neamatollah Nojumi'den aldığı bir e-postadan alıntı; AAN, *İslam Devleti Horasan Vilayetinin Zihinleri Ele Geçirme Savaşı: Ana Mesajları Neler ve Kimlere Hitap Ediyor? (ISKP's Battle for Minds: What Are its Main Messages and Who Do They Attract?)*, 12 Aralık 2016, <https://www.ecoi.net/en/document/1104239.html>; Afganistan Analistler Ağı: *Kabil'de Aktif Bir Birimi Bulunan İslam Devleti Horasan Vilayeti Afgan Savaşına Mezhepçiliği Karşıtırmaya Çalışıyor (ISKP Tries to Bring Sectarianism to the Afghan War)*, 19 Ekim 2016, <https://www.ecoi.net/en/document/1251094.html>.

⁴⁰⁸"Anayasanın 'bir vaka hakkında anayasada veya diğer kanunlarda herhangi bir hüküm yer almaması durumunda' geçerli olmasını öngördüğü Hanefi mezhebi içtihadına göre dinden dönmeyen cezası ölüm, hapis veya mülke el koymaktır. [...] Son iki yılda olduğu gibi, dinden dönme veya dine küfretme gerekçeleriyle herhangi bir kovuşturma yürütüldüğü bildirilmemiş fakat İslam dininden başka dinlere geçen kişiler hükümet tarafından cezalandırılacakları ve aileleri ve toplum tarafından kendilerine misilleme yapılacağı endişesi taşımaya devam ettiklerini belirtmiştir." ABD Dışişleri Bakanlığı, *2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan*, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>. Afganistan Anayasası, 3 Ocak 2004, <http://www.refworld.org/docid/404d8a594.html>, Madde 130. Ayrıca bkz. M. Knust Rassekh Afshar, "Dinden Dönen Bir Afgan'ın Davası - Afganistan Anayasasında İslam Hukuku ile İnsan Hakları Arasında Adil Yargılanma Hakkı", *Max Planck UNYB 10* (2006), http://www.mpil.de/files/pdf3/mpunyb_13_knust1.pdf.

⁴⁰⁹Afganistan, *Ceza Kanunu*, 1260 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır, 15 Mayıs 2017 (Kanunun resmi olmayan İngilizce çevirisi UNHCR kayıtlarında mevcuttur), Madde 2(2); ayrıca bkz. Kongre Kütüphanesi, *Dinden Dönmeyi Suç Addeden Kanunlar*, tarihsiz, <http://www.loc.gov/law/help/apostasy/>, erişim tarihi: 4 Nisan 2018; Verfassungsblog on Matters Constitutional, *Adeel Hussain: Şeriat Kanunu ile Uluslararası İnsan Hakları Arasında Kalan Afganistan Anayasası (Adeel Hussain: Afghanistan's Constitution Between Sharia Law and International Human Rights)*, 22 Mayıs 2017, <https://verfassungsblog.de/afghanistans-constitution-between-sharia-law-and-international-human-rights/>.

⁴¹⁰ABD Dışişleri Bakanlığı, *2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan*, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>. Aile fertlerinin tehditleri ile ilgili örnekler için bakınız: The New York Times, *Afganistan'da Din Değiştiren Bir Hristiyan Kaçışta (A Christian Convert, on the Run in Afghanistan)*, 21 Haziran 2014, <http://www.nytimes.com/2014/06/22/world/asia/afghanistan-a-christian-convert-on-the-run.html>.

⁴¹¹Bkz. Afganistan Göçmenlere Tavsiye ve Destek Kuruluşu Direktörü Abdul Ghafoor ile Yapılan Mülakat, Kabil, 28 Mayıs 2017 ve Afgan bağımsız belgesel yapımcısı ve gazeteci Shoaib Sharifi ile Yapılan Mülakat, 23 Nisan 2016: Asylos, *Afganistan: Kabil'e Geri Dönüş Yapan 'Batılılaşmış' Genç Erkeklerin Durumu*, Ağustos 2017, https://www.ecoi.net/en/file/local/1405844/12261503654307_afg2017-05-afghanistan-situation-of-young-male-westemised-returnees-to-kabul-1.pdf, sf. 83, 106. Ayrıca bkz., BBC, *Afganistan'da Dinden Dönme Konusunda İhtilaf (Controversy of Apostasy in Afghanistan)*, 14 Ocak 2014, <http://www.bbc.com/news/world-asia-25732919>.

⁴¹²ABD Dışişleri Bakanlığı, *2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan*, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>; Freedom House, *2017 Yılında Dünyada Özgürlük: Afganistan*, 2 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5936a46d13.html>.

⁴¹³ABD Dışişleri Bakanlığı, *2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan*, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>; Freedom House, *2017 Yılında Dünyada Özgürlük: Afganistan*, 2 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5936a46d13.html>.

⁴¹⁴"İslam dinini eleştirme, terk etme veya reddetme hakkı olduğunu varsaymak veya savunmak demokratik değerlere açıkça bağlı olan birçok kişi tarafından bile tabu olarak kabul edilmektedir." Uluslararası Hümanizm ve Etik Birliği, *Düşünce Özgürlüğü Raporu: Afganistan*, 1 Kasım 2016, <http://freethoughtreport.com/countries/asia-southern-asia/afghanistan/>.

⁴¹⁵EASO, *Toplumsal ve Yasal Normlar Kapsamında Hedef Alınan Bireyler*, Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a38ce314.html>, sf. 25, EASO'nun 22 Eylül 2017 tarihinde Dr. Neamatollah Nojumi'den aldığı e-postadan ve Dr. Neamatollah Nojumi'nin bu EASO raporuna ilişkin görüşlerinden alıntı.

c) Şeriat Kanununa Aykırı Diğer Fiiller

2017 tarihli Ceza Kanununun İslami inançları aşığılama veya çarpıtma fiillerini suç kabul eden hükümlerine ilaveten, Afganistan mahkemeleri de dine küfretme konusunda İslam hukukuna uygun hareket etmektedir.⁴¹⁶ Mahkemelerin İslam kanununu yorumlama biçimine göre dine küfretme cezası ölüm olabilecek bir suçtur; dolayısıyla, farik ve mümeyyiz olan 18 yaşın üstündeki erkekler ve 16 yaşın üstündeki kadınlar dine küfretmekle suçlandıklarında ölüm cezasına çarptırılabilirler. Dinden dönme konusunda olduğu gibi, dine küfretmekle suçlananların da caymak için üç gün süresi vardır; Şeriat kanununda cayma ile ilgili net bir süreç bulunmadığı bildirilmiştir.⁴¹⁷

Ayrıca, dinden dönme, dine küfretme, karşılıklı rızayla eşcinsel ilişkiye girme veya zina gibi Şeriat kanununa aykırı olan suçları işlemekle suçlanan kişiler sadece kovuşturma değil, aynı zamanda toplumsal ret ve ailelerinden, toplumun diğer fertlerinden, Taliban'dan ve diğer HKU'lardan şiddet görme riskleriyle de karşı karşıyadırlar.⁴¹⁸

d) Özet

Yukarıda yapılan analize dayanarak UNHCR; dine küfretmekle ve İslam dininden başka bir dine geçmekle suçlanan kişiler dahil olmak üzere Şeriat kanununa aykırı hareket ettiği düşünülen kişilerin, vakanın münferit koşullarına bağlı olarak, dini sebeplerle veya diğer ilgili Sözleşme gerekçeleriyle Devlet tarafından veya Devlet dışı aktörler tarafından zulme maruz bırakılma konusunda haklı nedenlere dayanan korkularına ve zulmeden aktörlerin Devlet dışı aktörler olduğu durumlarda Devletin böyle bir zulme karşı koruma sağlama konusundaki genel yetersizliğine dayalı olarak uluslararası mülteci korumasına ihtiyaç duyabilecekleri düşüncesindedir.⁴¹⁹

⁴¹⁶İfade ve basın özgürlüğü Anayasa kapsamında korunuyor olmasına rağmen, İslam karşıtı yazılar veya konuşmalar buna dahildir. 2009 tarihli Kitle İletişimi Kanununa göre (Bölüm 8, Madde 31), İslam ilkelerine aykırı ve diğer din ve mezheplere hakaret edici nitelikte olan konularda yayın yapmak yasaktır. Freedom House, 2015 Yılında Basın Özgürlüğü: Afganistan, 4 Eylül 2015, <http://www.refworld.org/docid/55f001263d.html>. 2009 tarihli Kitle İletişimi Kanununun resmi olmayan çevirisi UNHCR kayıtlarında mevcuttur.

⁴¹⁷İslam karşıtı yazı veya konuşmalar içerebilecek dine küfretme suçunun cezası, mahkemelerce geçerli kabul edilen Hanefi mezhebi içtihatına göre ölüm olabilmektedir. Dinden dönenlere benzer şekilde, dine küfredenlerin de caymak veya ölümlü yüzleşmek için üç gün süreleri bulunmaktadır fakat Şeriat kapsamında cayma ile ilgili net bir süreç bulunmamaktadır. Bazı hadislerde (İslam Peygamberi Muhammed'in dini hukuk veya kılavuz görevi gören sözleri veya davranışları) bu mesele ele alınmakta ve dinden dönen kişiyi bu davranışından caymaya teşvik etmek için bu kişiyi görüşüp konuşmak yönünde tavsiyede bulunulmaktadır. ABD Dışişleri Bakanlığı, 2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>. Ayrıca bkz., The Guardian, *İŞİD ve İslam Dinini Kinayan Afgan Gazetesinin 'Dine Küfür' Olarak Algılanan Yazısı Gösterile Yol Açtı (Afghan Newspaper's 'Blasphemy' Causes Protests after Rebuking Isis and Islam)*, 24 Ekim 2014, <http://www.theguardian.com/world/2014/oct/24/afghanistan-express-article-isis-taliban-islam-blasphemy>.

⁴¹⁸"Bir dine inananlar ve dinden dönenlerle ilgili olarak çok az sayıda olay kaydedilmiştir fakat bunun nedeni muhtemelen din değiştiren ve İslam'a karşı olan birçok kişinin düşüncelerini açıkça dile getiremeyecek kadar korkuyor olmasıdır." Uluslararası Hümanizm ve Etik Birliği, *Düşünce Özgürlüğü Raporu: Afganistan*, 1 Kasım 2016, <http://freethoughtreport.com/countries/asia-southern-asia/afghanistan/>. Ayrıca bkz. Star Tribune, *Son Gelişmeler: BM Genel Sekreteri Afgan Seçim Merkezine Yönelik Saldırısı Kınadı (The Latest: UN Chief Condemns Attack on Afghan Vote Center)*, 22 Nisan 2018, <http://www.startribune.com/the-latest-12-killed-57-wounded-in-afghanistan-bombing/480482101/>; CTV News, *Afganistan Cami Saldırısı İŞİD Tarafından Üstlenildi (ISIS Claims Responsibility for Afghan Mosque Attack)*, 21 Ekim 2017, <https://www.ctvnews.ca/world/isis-claims-responsibility-for-afghan-mosque-attack-1.3642887>; ABD Dışişleri Bakanlığı, 2016 Yılı Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>; UNAMA, *Silahlı Çatışmalarda İnsan Hakları ve Sivillerin Korunması: Sari Pul Vilayetine Mirza Olang Köyünde Meydana Gelen Saldırlara İlişkin Özel Rapor: 3-5 Ağustos 2017*, Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a534e764.html>, sf. 6; Washington Post, *Afganistan'ı Sarsan Zalim Bir Saldırıydı. Zulüm Artık Azaldı (It Was a Brutal Killing that Shocked Afghanistan. Now, the Outrage Has Faded)*, 28 Mart 2017, https://www.washingtonpost.com/world/asia-pacific/it-was-a-brutal-killing-that-shocked-afghanistan-now-the-outrage-has-faded/2017/03/27/e3301f5a-109c-11e7-aa57-2ca1b05c41b8_story.html. Hem kadınların hem de erkeklerin zina ve evlilik dışı diğer cinsel ilişkiler dahil olmak üzere "ahlaki suç" işleme suçlamalarıyla karşı karşıya kalma riski taşıdığı unutulmamalıdır. Ahlaki suç işlemekle suçlanan kadınlara ve erkeklere yönelik muamele ile ilgili ayrıntılı inceleme için bakınız: Bölüm III.A.8. Şeriat kanununa aykırı hareket ettiği düşünülen kişilere yönelik muamele ile ilgili ayrıntılı inceleme için bakınız: Bölüm III.A.6 ve III.A.12.

⁴¹⁹Dine dayalı iltica talepleri ile ilgili daha fazla bilgi için bakınız: UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler Sayı 6: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesinin 1(A)2 Maddesi ve/veya 1967 Protokolü uyarınca Dine Dayalı Mülteci Talepleri*, HCR/GIP/04/06, 28 Nisan 2004, <http://www.refworld.org/docid/4090f9794.html>. Afganistan'da Hristiyanlık'a geçişlerin risk altında olduğu ulusal yargı sisteminde kabul edilmiştir. Örneğin; Birleşik Krallık İltica ve Göç Mahkemesi, İslam'dan Hristiyanlık'a geçen bir kişinin Afganistan'a dönüş yaptığında zulme eşdeğer ölçüde ağır bir kötü muameleyle maruz bırakılma riskiyle karşı karşıya kalabileceğine hükmetmiştir; bkz. NM (*Din Değiştirerek Hristiyanlık'a Geçenler*) CG [2009] UKAIT 00045, 13 Kasım 2009, <http://www.refworld.org/docid/4afd6a8d2.html>. Benzer şekilde, Almanya'daki Verwaltungsgericht (Idare Mahkemesi), Afganistan'daki Hindu dinlerinden ötürü zulme maruz kalma konusunda haklı nedenlere dayanan bir korku duyduklarına hükmetmiştir; bkz. Vaka No. K 103/09.KS.A, Verwaltungsgericht (VG) Kassel, 27 Temmuz 2010 tarihli karar, http://www.asyl.net/fileadmin/user_upload/dokumente/17462.pdf ve Vaka No. 7 K 746/09.F.A, Verwaltungsgericht (VG) Frankfurt/Main, 11 Şubat 2010 tarihli karar, http://www.asyl.net/fileadmin/user_upload/dokumente/18127.pdf.

6. HKU'ların İslami İlkeler, Normlar ve Değerlerle İlgili Yorumlarına Karşı Geldiği Düşünülen Bireyler

Taliban'ın İslami ilke, norm ve değerleri yorumlama biçimine karşı geldiği düşünülen birey ve toplulukların Taliban tarafından öldürüldüğü, saldırı ve tehditlere maruz bırakıldığı bildirilmektedir.⁴²⁰

Taliban'ın yerel halkın desteğini kazanmaya çalıştığı bölgelerde tutumunu yumuşattığı bildirilmektedir.⁴²¹ Fakat bölgeleri etkili biçimde kontrol altına aldıktan sonra Taliban'ın İslami ilke, norm ve değerleri daha katı yorumlamaya başladığı söylenmektedir.⁴²² Taliban'ın Ahlaklılığın Teşviki ve Ahlaksızlığın Önlenmesi Bakanlığına bağlı memurların sokaklarda devriye gezdiği ve sakallarını kesen veya tütün kullanan insanları gözaltına aldığı bildirilmektedir.⁴²³ Yanlarında eşleri veya erkek akrabaları olmadan kadınların evlerinden çıkmasına izin verilmediği ve sadece doktora gitmek gibi az sayıda geçerli bir sebeple kadınların evlerinden çıkmasına izin verildiği;⁴²⁴ kuralları ihlal eden kadın ve erkeklerin ise halkın önünde kırbaçlanma cezası ile cezalandırıldığı, hatta öldürüldüğü bildirilmektedir.⁴²⁵

İŞİD'e bağlı gruplar tarafından kontrol edilen bölgelerde, katı kararname ve cezalandırıcı eylemlerle tutucu bir hayat tarzının dayatıldığı bildirilmektedir.⁴²⁶ Kadınların kılık kıyafet kuralları dahil olmak üzere katı kurallar ve kısıtlı hareket serbestisi ile karşılaştığı bildirilmektedir.⁴²⁷

⁴²⁰HKU'lar tarafından hedef alınma riski altında olan dini liderlerin durumu ile ilgili analiz için bakınız: Bölüm III.A.1.h. Toplumsal geleneklere aykırı davrandığı düşünülen kadınların ve erkeklerin durumu ile ilgili analiz için bakınız: Bölüm III.A.8. Çeşitli cinsel yönelimleri ve/veya cinsel kimlikleri olan bireylerin spesifik durumu ile ilgili analiz için bakınız: Bölüm III.A.12. Taliban, mağdurların "İslami kuralları Hükümet yararına değiştirme" girişiminde bulunan Hükümet casusları olduğunu söyleyerek dini şahsiyetleri öldürmeyi halka açık şekilde meşurlaştırmaya çalışmıştır. UNAMA, *Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunması: İbadethanelere, Dini Liderlere ve İbadet Edenlere Yönelik Saldırıları*, 7 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a0b0b534.html>, sf. 2. Mayıs 2017'de HKU'lar, Samangan vilayetinin Darah Suf-e-Payin ilçesinde, sosyal medyada paylaşılan bir düğün videosunda HKU'lar tarafından 'ahlak dışı' olarak kabul edilen bir şekilde dans ederken görüntülenen 14 yaşında bir erkek çocuğunu kaçırmıştır. UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2017 Yırlık Raporu*, Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/596e0b5e4.html>, sf. 43. 2016 yılında, Taliban ve başkaldıran diğer gruplar, Taliban'ın İslam dinini yorumlama biçimine veya siyasi gündemine aykırı mesaj verdikleri gerekçesiyle dini liderleri ölüme tehdit etmeye devam etmiştir. Taliban ayrıca hükümetin güvenlik görevlileri için cenaze namazı kıldırılmaları konusunda mollalara uyarıda bulunmaya devam etmiştir. Haziran ve Eylül 2017 arasında Nangarhar vilayetinin Rodat ve Momand Dara ilçelerinde, Taliban'ın iki imam dahil olmak üzere bir dizi din adamını öldürdüğü bildirilmiştir. Sonuç olarak, MOHRA (Hac ve Dinayet İşleri Bakanlığı) bünyesindeki medreselerin yöneticisine göre, imamlar AUGSG ve diğer hükümet çalışanları için cenaze töreni düzenlemekten korktuklarını belirtmiştir. Taliban ayrıca kontrol altına aldığı bölgelerdeki yerel nüfusun toplumsal alışkanlıklarını izlemeye ve İslam hukukunu kendi yorumlama biçimlerine göre bu bölgelerde yaşayan kişilere ceza uygulamaya devam etmiştir. İslam Devleti'ne bağlı olduklarını iddia eden başkaldıran gruplar benzer faaliyetlerde bulunmaya devam etmiştir. ABD Dışişleri Bakanlığı, *2016 Yılı Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu: Afganistan*, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>.

⁴²¹El Cezire, *Burası Taliban'ın Ülkesi (This Is Taliban Country)*, 31 Ocak 2017, <https://www.aljazeera.com/programmes/rewind/2017/01/taliban-country-17013106004414.html>.

⁴²²Medya haberlerine göre, Bedaşhan vilayetinde Taliban kontrolü güçlenmiş ve "İslami Şeriat kanununun uygulanması adına iki ilçede [Warduj ve Yumgan] Taliban tarafından sert kurallar uygulanmıştır [...] Bölgeyi ele geçirmesinin ardından Taliban öncelikle televizyon izleme yasasını uygulamak için tüm televizyon setlerini toplamış ve yanında bir erkek olmadan kadınların pazara gitmelerini yasaklamıştır [...] Erkeklerin nazamları kaçırıp kaçırılmadığı anlamak için camilerde yoklama yapılmaya başlanmıştır [...] Taliban'ın korkulan din polisine benzer şekilde [...] 'ahlaksızlık' yaptığı düşünülen yerel halk artık direnişi bir molla tarafından 'kırbaçlanmakta ve dövülmektedir.'" Gandhara, *Çin Sınırdaki Uzak Afgan Bölgesinde Taliban Varlığı Artıyor (Taliban Increasing Presence in Remote Afghan Region Bordering China)*, 12 Şubat 2018, <https://gandhara.rferl.org/a/afghanistan-badakhshan-taliban-chian-uyghur/29035817.html>. Ayrıca bkz., BBC, *Taliban Bölgesi: Afganistan'da Militanların Kontrolünde Yaşam (Taliban Territory: Life in Afghanistan under the Militants)*, 8 Haziran 2017, <http://www.bbc.com/news/world-asia-40171379>. Taliban kontrolündeki bölgelerde yer alan okullarda "çok çeşitli dersler verilmesi gerekirken [...] birçok ders - müzik, kültür ve 'Taliban tarafından günah olduğu düşünülen diğer konular' dahil- yasaktır ve öğretmenler tarafından risk alınarak öğretilmektedir." Wall Street Journal, *Taliban Afganistan Köylerinde Erişim Alanını Artırıyor (Taliban Broaden their Reach in Villages across Afghanistan)*, 8 Mayıs 2017, <https://www.wsj.com/articles/taliban-broaden-their-reach-in-villages-across-afghanistan-1494235804>.

⁴²³2017 sonlarından itibaren, Afganistan ve Pakistan'da Taliban'ın toprak kontrolünü yeniden ele geçirdiği bölgelerde, MPVPV'nin [Ahlaklılığın Teşviki ve Ahlaksızlığın Önlenmesi Bakanlığı] Taliban bölgesinde uyguladığı cezalar ahlak polisi tarafından uygulanmaktadır. Taliban'ın gölge hükümetleri bulunmaktadır ve Taliban tütün kullanımı ve sakalını kesme gibi ahlaki ihlallerde bulunanları halkın önünde döverek cezalandırmaktadır." A. Detrick, *Ahlak ve Ahlaksızlık: İslami Rejimlerde Ahlak Polisi ve Toplumsal Kontrol*, Aralık 2017, [https://calhoun.nps.edu/bitstream/handle/10945/56903/17Dec Detrick Amanda.pdf](https://calhoun.nps.edu/bitstream/handle/10945/56903/17Dec%20Detrick%20Amanda.pdf), sf. 80. Ayrıca bkz., Racked, *Taliban Sonrası Kabil'de Saç Kesimi Özgürlük İfadesi Sayılıyor (In Post-Taliban Kabul, Haircuts Are an Expression of Freedom)*, 13 Şubat 2018, <https://www.racked.com/2018/2/13/16974222/kabul-hair-salon-afghanistan-post-taliban>.

⁴²⁴Örneğin; Taliban Bedaşhan vilayetinde kontrolü ele geçirdiğinden bu yana Taliban'ın "kadınların yanlarında bir erkek olmadan pazara gitmelerini yasakladığı" bildirilmeye başlamıştır. Gandhara, *Çin Sınırdaki Uzak Afgan Bölgesinde Taliban Varlığı Artıyor (Taliban Increasing Presence in Remote Afghan Region Bordering China)*, 12 Şubat 2018, <https://gandhara.rferl.org/a/afghanistan-badakhshan-taliban-chian-uyghur/29035817.html>.

⁴²⁵21 Ağustos 2017 tarihinde, Taliban'ın, Faryab vilayetinde yanında bir mahrem (erkek) olmadan taksi yolculuğu yapan 25 yaşında bir kadını vurarak öldürdüğü bildirilmiştir. UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2017 Yıllık Raporu*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 10. HKU'ların da "ahlak dışı" fiillerde bulunmakla suçlanan kadınlara paralel adalet yapıları ve ilgili cezalar uygulamaya devam ettiklerini bildirmiştir. 2017 yılında UNAMA, dört kadının ölümüne yol açan bu tür cezaların uygulandığı dört olay belgelemiştir. 2016 yılında UNAMA, 10 kadın zayıyata (beş ölü ve beş yaralı) yol açan bu türden 10 olay kaydetmişti. UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2016 Yıllık Raporu*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 10.

⁴²⁶VOA News, *Çocuk Askerler İslam Devleti için Birilerini Öldürmenin Normal Olduğunu Söylüyor (Child Soldiers Say under IS, It Was Normal to Kill Someone)*, 1 Şubat 2018, <https://www.voanews.com/a/child-soliders-recal-life-under-is/4234565.html>; Reuters, *Taliban Mensuplarının Saf Değiştirerek İslam Devleti'ne Geçiş Yapması Üzerine İslam Devleti Afganistan'da Kendine Yer Ediniyor (Islamic State Seizes New Afghan Foothold after Luring Taliban Defectors)*, 1 Aralık 2017, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-islamic-state/islamic-state-seizes-new-afghan-foothold-after-luring-taliban-defectors-idUSKBN1DV3G5>; LA Times, *İslam Devleti Afganistan'da Bir Köşebaşında Göründüğünde Hiçbir Şey Güvende Değildi, İnekler Bile (When Islamic State Showed Up in a Corner of Afghanistan, Nothing Was Safe, Not Even the Cows)*, 3 Haziran 2016, <http://www.latimes.com/world/asia/la-ig-afghanistan-daesh-adv-snap-story.html>.

⁴²⁷Reuters, *Taliban Mensuplarının Saf Değiştirerek İslam Devleti'ne Geçiş Yapması Üzerine İslam Devleti Afganistan'da Kendine Yer Ediniyor (Islamic State Seizes New Afghan Foothold after Luring Taliban Defectors)*, 1 Aralık 2017, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-islamic-state/islamic-state-seizes-new-afghan-foothold-after-luring-taliban-defectors-idUSKBN1DV3G5>.

Yukarıda sunulan kanıtlar ışığında BMMYK; HKU'ların İslami ilkeleri, normları ve değerleri yorumlama şekline karşı çıktığı düşünülen kişilerin, vakanın münferit koşullarına bağlı olarak, dini sebeplerle, kendilerine atfedilen siyasi görüş nedeniyle veya diğer ilgili Sözleşme gerekçeleriyle Devlet dışı aktörler tarafından zulme maruz bırakılma konusunda haklı nedenlere dayanan korkularına ve Devletin böyle bir zulme karşı koruma sağlama konusundaki genel yetersizliğine dayanarak uluslararası mülteci korumasına ihtiyaç duyabilecekleri düşüncesindedir.

7. Belli Profillere Sahip veya Belirli Durumlardaki Kadınlar⁴²⁸

2001 yılından bu yana Hükümet, ülkedeki kadınların durumunu iyileştirmek adına birtakım adımlar atmıştır;⁴²⁹ kadınların siyasi katılımının artırılmasını amaçlayan düzenlemelerin kabul edilmesi⁴³⁰ ve Kadın İşleri Bakanlığı kurulması⁴³¹ atılan bu adımlar arasındadır. Fakat kadın haklarının korunmasına ilişkin uluslararası standartların ulusal mevzuata dahil edilmesi konusunda yinelenen zorluklarla karşılaşmıştır. Kadına Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması Kanunu (KŞOK kanunu) 2009 yılında cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle onaylanmış fakat muhafazakar Milletvekilleri ve diğer muhafazakar aktivistler bu kanuna karşı çıkmaya devam etmiştir.⁴³² 4 Mart 2017 tarihinde cumhurbaşkanlığı

afghanistan-islamic-state/islamic-state-seizes-new-afghan-foothold-after-luring-taliban-defectors-idUSKBN1DV3G5.

⁴²⁸Kadınların uluslararası koruma talepleri ile ilgili ilave bilgi için bakınız: UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler Sayı 1: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesinin 1(A)2 Maddesi ve/veya 1967 Protokolü Bağlamında Toplumsal Cinsiyete Dayalı Zulüm*, 7 Mayıs 2002, HCR/GIP/02/01, <http://www.refworld.org/docid/3d36f1c64.html> ve BM Kadına Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi (CEDAW), *Kadınların Mülteci Statüsü, Şişme, Vatandaşlık ve Vatansızlığının Toplumsal Cinsiyetle İlgili Boyutlarına İlişkin 32 Sayılı Genel Tavsiye Kararı*, 5 Kasım 2014, CEDAW/C/GC/32, <http://www.refworld.org/docid/54620fb54.html>.

⁴²⁹AKPAÖ, *Afganistan'da Kadınların Barış ve Güvenliği*, Şubat 2016, <http://appro.org.af/wp-content/uploads/2017/03/314787439-Monitoring-Women-Peace-and-Security-A-Rapid-Assessment.pdf>, sf. 65.

⁴³⁰2001 yılında Taliban'ın uzaklaştırılmasından ve 2004 yılında Afganistan anayasasının kabul edilmesinden bu yana, kadınların siyaset ve yönetimdeki rolleri konusunda halkın tutumunda birçok iyileşme yaşanmıştır. 2001 yılından bu yana 78.000'den fazla kadın devlette göreve getirilmiştir ve şu anda devlet kurumlarında 8.000'den fazla kadın çalışmaktadır. Fakat birçok alanda kadınlara yönelik hiçbir ilerleme kaydedilememiştir. Günümüzde bakıldığında gerçek şu ki Afganistan tüm dünyada kadınlar için en tehlikeli ülkelerden biri olmaya devam etmektedir." Asya Vakfı, *Afganistan'da Toplumsal Cinsiyet Daima Kadın Haklarının Destelendiğini Göstermiyor (In Afghanistan, Gender Not Always Indicator of Support for Women's Rights)*, 13 Aralık 2017, <https://asiafoundation.org/2017/12/13/afghanistan-gender-not-always-indicator-support-womens-rights/>. Kadınların üst düzeylerde siyasi gündemi etkilemeleri için somut fırsatlar sağlanması konusunda çok az ilerleme kaydedilmiş veya hiç ilerleme kaydedilmemiştir. 2018 Yılı Dünya Raporunda (2017 yılında meydana gelen olayları içerir) HRW şunları kaydetmiştir: "Kadınların barış ve güvenlik ile ilgili meselelere eşit katılımını öngören 1325 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararını uygulama konusunda Afgan hükümetinin uzun süre vaadettiği plan yıl içerisinde yine ertelenmiştir. Haziran ayındaki [2017] Kabil Süreci barış müzakerelerinde 47 hükümet temsilcisi ve uluslararası temsilciden yalnızca ikisi kadındı." HRW, *2018 Yılı Dünya Raporu: Afganistan*, 18 Ocak 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a61eeac4.html>. Kadınların siyasi rollere katılımı daha önce olduğundan daha fazladır: örneğin; 2015 yılında kadınlar Afganistan Ulusal Meclisi bünyesindeki ayan meclisinde (Meshherano Jirga) sandalyelerin yüzde 26,5'ine (68 sandalyeden 18'i) sahipti. Parlamentolar Arası Birlik, *Ulusal Meclislerde Kadınlar*, 1 Nisan 2018, <http://archive.ipu.org/wmn-e/classif.htm>. 2004 tarihli Afganistan Anayasasına göre, kadınların Ulusal Meclisin her iki kamarasına da dahil edilmesi gerekmektedir. Madde 83'e göre, "Avam Kamarasına her vilayetten en az iki kadın seçilir." Benzer şekilde, Madde 84'e göre, Ayan Meclisi üyelerinin yüzde elli kadın olmalıdır. Afganistan Anayasası, 3 Ocak 2004, <http://www.refworld.org/docid/404d8a594.html>. Bu şartlar, 2016 tarihli Seçim Kanununun 51 ve 54'üncü maddelerinde yinelenmektedir. Afganistan: *Seçim Kanunu (2016)*, 25 Eylül 2016, <http://www.refworld.org/docid/54df31924.html>. Fakat Aralık 2017'de Wolesi Jirga (avam kamarası) üyeleri, yeni Anayasa Kabinesi için tek kadın bakan adayı olan Nargis Nehan'ın adaylığını reddetmiştir. AAN, *Afganistan'ın Artık Bir Anayasa Kabinesi Var: On Bir Bakan Adayı Güven Oyu Aldı (Afghanistan Has Now a Constitutional Cabinet: Eleven Minister Candidates Received Votes of Confidence)*, 9 Aralık 2017, <https://www.afghanistan-analysts.org/afghanistan-has-now-a-constitutional-cabinet-eleven-minister-candidates-received-votes-of-confidence/>; Pajhwok Afghan News, *'Mizojinist Kanun Yapıcılar Nehan'a Güven Oyu Vermedi' (Misogynic Lawmakers Denied Trust Vote to Nehan)*, 4 Aralık 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/12/04/%E2%80%98misogynic-lawmakers-denied-trust-vote-nehan%E2%80%99>; Tolo News, *Kadınlar Nehan'ın Ayrımcılık Sebebiyle Reddedildiğini Söylüyor (Nehan Rejected due to Discrimination, Say Women)*, 5 Aralık 2017, <https://www.tolonews.com/afghanistan/nehana-rejected-due-discrimination-say-women>; Khaama Press, *Afganistan Milletvekilleri 11 Kabine Adayını Onaylayıp Tek Kadın Bakan Adayını Reddetti (Afghan MPs Approve 11 Cabinet Picks, Rejects the Only Female Minister-Designate)*, 4 Aralık 2017, <https://www.khaama.com/afghan-mps-approve-11-cabinet-picks-rejects-only-female-minister-designate-03919/>; Tolo News, *Milletvekilleri 11 Bakanı Onayladı Fakat Kadın Adayı Reddetti (MPs Approve 11 Ministers But Reject Female Candidate)*, 4 Aralık 2017, <https://www.tolonews.com/afghanistan/mps-approved-security-minister-ghani%E2%80%99s-cabinet>.

⁴³¹Kadın İşleri Bakanlığı (KİB), Taliban'ın düşüşünün hemen ardından ve Bonn Sözleşmesi uyarınca 2001 yılında kurulmuştur. KİB, *KİB Tarihçesi*, tarihsiz, <http://mowa.gov.af/en/page/1331/1332/mowa-history>. Bakanlığın yetki alanı ve faaliyetleri ile ilgili daha fazla bilgi için bakınız: <http://mowa.gov.af/en/>, 34 vilayetin tümünde Kadın İşleri Müdürlükleri (KİM) bulunmaktadır ve bunlar KİB'ye rapor verir. Kadınlar, şikayetlerini KİM'lere veya Adalet Bakanlığına bağlı olarak faaliyet gösteren Hukuk (Huqooq) Müdürlüklerine bildirebilmektedir. Buna ilaveten, 2018 yılında dört vilayette (Bedeşşan, Belh, Samangan ve Takhar) yer alan KİM'ler, kadınlara hukuki tavsiye veren Toplumsal Cinsiyet İrtibat Noktaları hizmeti sunmuştur. Kunduz, Sar-e Pol ve Cüzcan vilayetlerinin gelecekte benzer programları yaygınlaştırması beklenmektedir. Bkz. German Cooperation with Afghanistan, *Afgan Vilayetlerinde Yaklaşık 100 Toplumsal Cinsiyet İrtibat Noktası: Kadınların Adalete Erişimi Kolaylaştırıyor (About 100 Gender Focal Points in Afghan Provinces: Facilitating Women's Access to Justice)*, 20 Nisan 2018, <http://www.germancooperation-afghanistan.de/en/news/about-100-gender-focal-points-afghan-province-facilitating-women%E2%80%99s-access-justice>; UNAMA, *Afgan Kadınların Gözünden Adalet: Arabuluculuk ve Mahkeme Kararıyla Ele Alınan Kadına Karşı Şiddet Vakaları*, Nisan 2015, <http://www.refworld.org/docid/55814b3c4.html>, sf. 14.

⁴³²2009 tarihli KŞOK Kanunu kadına karşı çeşitli şiddet türlerini suç kabul etmektedir. Kanunun İngilizce metnine şu linkten erişilebilir: <http://www.refworld.org/docid/5486d1a34.html>. Kanun 2009 yılında Cumhurbaşkanı Karzai tarafından kararnameyle onaylanmış ve ardından yürürlüğe sokulmuş olmasına rağmen, teknik olarak hala parlamento onayı beklenmektedir. Kadın ve Çocuk Yasal Araştırma Vakfı, *Afganistan'da Kadınlara Karşı Cinsel Tacizin Sebepleri ve Çözümlerinin Tespit Edilmesi*, 2015, <http://harassmap.af/wp->

kararnamesiyle kabul edilen Afganistan'ın yeniden düzenlenen Ceza Kanunu başlangıçta KŞOK kanununun tüm hükümlerini içermekteydi ve tecavüz tanımı güçlendirilmişti.⁴³³ Fakat muhafazakarların karşı çıkması üzerine Ağustos 2017'de Cumhurbaşkanı Ghani, Adalet Bakanlığına yeni Ceza Kanunundan KŞOK bölümünü çıkarma talimatı vermiştir.⁴³⁴ Yeni Ceza Kanunu Şubat 2018'de yürürlüğe girmiştir; bununla birlikte, 3 Mart 2018 tarihli bir cumhurbaşkanlığı kararnamesinde bu duruma bir açıklama getirilmiş ve 2009 tarihli KŞOK kanununun tek başına yürürlükte kalmaya devam ettiği belirtilmiştir.⁴³⁵

Genel olarak, kadınların ve kız çocuklarının durumundaki iyileşmelerin marjinal olduğu bildirilmiştir.⁴³⁶ Asya Vakfına göre, "eğitim ve sağlık hizmetlerine kısıtlı erişim, hareket serbestisi ile ilgili kısıtlamalar, 'ahlak suçlarına' yönelik adil olmayan cezalar, hükümete katılımı eşitsizlik, zorla evlendirme ve şiddet" Afganistan'da kadınlar ve kız çocukların hala karşı karşıya kaldığı ciddi zorluklardır.⁴³⁷ Afgan kadınları arasında aile içi şiddet ve diğer insan hakları ihlallerinden ötürü depresyon oranlarının artışı olduğu,⁴³⁸ Afganistan'da meydana gelen intihar olaylarının yüzde 80'ini kadınların oluşturduğu, diğer kadınların ise kendilerini ateşe verdikleri bildirilmiştir.⁴³⁹

[content/uploads/Identify%20the%20cause%20on%20sexual%20harassment%20women%20and%20children%20in%20afghanistan.pdf](http://www.refworld.org/docid/5b1a749f4.html), sf.

28. Kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğu Afganistan Anayasasında teminat altına alınmıştır, 3 Ocak 2004, <http://www.refworld.org/docid/404d8a594.html>. Bunun yanı sıra, Afganistan, Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesini (CEDAW) 2003 yılında onaylamıştır. Hükümet ayrıca *Afganistan Kadınlarına Yönelik Ulusal Eylem Planını* (NAPWA), 2008-2018, <http://mowa.gov.af/en/page/6686> ve 30 Haziran 2015 tarihinde *2015-2022 Dönemi için Kadın, Barış ve Güvenlik konulu 1325 sayılı Güvenlik Konseyi Kararına (2000) yönelik bir Ulusal Eylem Planı* kabul etmiştir, <https://unama.unmissions.org/sites/default/files/wps-afghanistan-national-action-plan-1325-0.pdf>.

⁴³³2018 tarihli Ceza Kanunu başlangıçta kadına karşı şiddetin önlenmesi ile ilgili spesifik bir bölüm içeriyordu. Bu bölümde KŞOK Kanunu Madde 5'te belirtilen 22 fiilin çoğunu suç kabul eden hükümler yer almaktadır fakat hem kadınların 'kaçma' suçlamalarıyla gözaltına alınmaları hem de 'berdel evlilikleri' veya badal uygulamasını (kavgalı ailelerin veya aşiretlerin anlaşmazlıkların çözümü için gelin alıp vermeleri) yasaklayan yeni hükümlere de yer verilmiştir." UNAMA, *Adaletsizlik ve Cezasızlık: Kadına Karşı Şiddet İçeren Cezai Suçlarda Arabuluculuk*, Mayıs 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b1a749f4.html>, sf. 16.

⁴³⁴HRW, *2018 Yılı Dünya Raporu: Afganistan*, 18 Ocak 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a61eeac4.html>. "2018 tarihli Ceza Kanununun son halinde kadına karşı şiddet içeren cezai suçlara (tecavüz hariç) herhangi bir atıfta bulunulmamıştır ve KŞOK Kanunu kapsamındaki suçların infazını mümkün kılmak için Kanunda daha sonra değişiklik yapılması gerekmektedir. 2018 tarihli Ceza Kanunu Madde 7 ve 8 kapsamında Ceza Kanununda öngörülmemen herhangi bir cezanın ifası açıkça yasaklandığından bu değişikliğe ihtiyaç duyulmuştur." UNAMA, *Adaletsizlik ve Cezasızlık: Kadına Karşı Şiddet İçeren Cezai Suçlarda Arabuluculuk*, Mayıs 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b1a749f4.html>, sf. 17.

⁴³⁵Cumhurbaşkanlığı kararnamesi metni UNHCR kayıtlarında mevcuttur. "Mart 2018 başlarında Bakanlar Kurulu, KŞOK Kanununun Ceza Kanununun 7(2) ve 8'inci maddelerinin hükümlerinden etkilenmemesini sağlayan Ceza Kanunu değişikliğini onaylamıştır. Değişiklik onaydan kısa bir süre sonra 3 Mart 2018 tarihinde bir cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle yayımlanmıştır." UNAMA, *Adaletsizlik ve Cezasızlık: Kadına Karşı Şiddet İçeren Cezai Suçlarda Arabuluculuk*, Mayıs 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b1a749f4.html>, sf. 17. Ayrıca bkz., BM Genel Sekreteri, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Açısından Yansımaları*, 15 Aralık 2017, A/72/651 -S/2017/1056, <http://www.refworld.org/docid/5a56465c4.html>, parag. 42; UNAMA, *UNAMA Afganistan'ın Yeni Ceza Kanununu Memnuniyetle Karşıladı - Kadınların Şiddete Karşı Korunması Konusunda Sağlam Bir Çerçeve Oluşturma Çağrısı (UNAMA Welcomes Afghanistan's New Penal Code - Calls for Robust Framework to Protect Women Against Violence)*, 22 Şubat 2017, <https://unama.unmissions.org/unama-welcomes-afghanistan%E2%80%99s-new-penal-code-calls-robust-framework-protect-women-against-violence>. Ayrıca, 9 Kasım 2016 tarihinde kadınlara ve kız çocuklarına yönelik tacizin önlenmesine ilişkin bir kanun Avam Kamarası (*Wolesi Jirga*) tarafından onaylanmış olmasına rağmen, kadın hakları aktivistleri kanunun "yetersiz, hatalarla dolu ve büyük ölçüde uygulanamaz olduğunu" ileri sürmüş ve Cumhurbaşkanından kanunu tasdik etmemesini talep etmişlerdir. Medica Afghanistan, *Afganistan Anayasası Uyarınca 19 Akral 1395/9 Kasım 2016 tarihli Cinsel Tacizin Önlenmesi Kanununun Onaylanmasına Yönelik Talepler (Petition Not to Ratify the Anti-Sexual Harassment Law Dated 19 Akral 1395/9 November 2016 Pursuant to the Afghanistan Constitution)*, 19 Şubat 2017, <http://www.medicaafghanistan.org/medica/index.php/en/petition-not-to-ratify-the-anti-sexual-harassment-law-dated-19-akrab-1395-9-november-2016-pursuant-to-the-afghanistan-constitution/>. Ayrıca bkz., Kadın ve Çocuk Yasal Araştırma Vakfı, *KŞOK Komisyonlarının Cinsel Şiddeti Ele Almadaki Rolüne İlişkin Araştırma Raporu*, Aralık 2017, <http://harassmap.afeng/wp-content/uploads/2017/12/Research-Report-on-Role-of-EVAW-Commissions-in-addressing-Sexual-Harassment.pdf>, sf. 7-8; AAN, *Afganistan'da Kadınlara Yönelik Taciz: Çok Fazla Kanunda Ele Alınan Gizli Olgu (Harassment of Women in Afghanistan: A Hidden Phenomenon Addressed in Too Many Laws)*, 2 Nisan 2017, <https://www.afghanistan-analysts.org/harassment-of-women-in-afghanistan-a-hidden-phenomenon-addressed-in-too-many-laws/>; SBRE, *Yeni Afgan Kanunu Cinsel Tacizi Ele Alıyor (New Afghan Law Targets Sexual Harassment)*, 8 Mart 2017, <https://iwpr.net/global-voices/new-afghan-law-targets-sexual-harassment>; BM Genel Sekreteri, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Açısından Yansımaları*, 3 Mart 2017, A/71/826-S/2017/189, <http://www.refworld.org/docid/58c276634.html>, sf. 25; Tolo News, *Senato Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Tacizin Önlenmesi Kanununu Onayladı (Senate Approves Anti-Harassment of Women and Children's Act)*, 25 Aralık 2016, <http://www.tolonews.com/afghanistan/senate-approves-anti-harassment-women-and-childrens-act>.

⁴³⁶"Biraz ilerleme kaydedilmiş olmasına rağmen, yaygın şiddet olayları, hükümet karşıtı unsurlar tarafından açık açık uygulanan kısıtlamalar ve haklarını kullanma konusunda kadınların cesaretini kıran kökleşmiş ayrımcı toplumsal normlar gibi birçok faktörden ötürü kadınlar siyasi, ekonomik ve sosyal yaşama katılım konusunda ciddi engellerle karşılaşmaya devam etmiştir." BM Genel Kurulu, *Afganistan'da İnsan Haklarının Durumu ve İnsan Hakları Alanındaki Teknik Destek Kazanımları*, 11 Ocak 2017, A/HRC/34/41, <http://www.refworld.org/docid/5a562b9d4.html>, parag. 48. Ayrıca bkz., BM Genel Sekreteri, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Açısından Yansımaları*, A/72/392-S/2017/783, 15 Eylül 2017, <http://www.refworld.org/docid/59c3a9f64.html>, parag. 30; Toplumsal Cinsiyet ve Mülteci Çalışmaları Merkezi, California Hastings Üniversitesi (CGRS), *Engellerin Aşılması: Afganistan ve Tacikistan'da Kadına Karşı Şiddet Kanunlarının Uygulanması Konusundaki Zorluklar*, Nisan 2016, https://cgrs.uchastings.edu/sites/default/files/Afganistan_Tajikistan_Full%20Report_Revise%204-5-2016_FINAL_0.pdf, sf. 9-10.

⁴³⁷Asya Vakfı, *2017 Yılında Afganistan: Afgan Halkına İlişkin Bir Araştırma*, 14 Kasım 2017, <https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2017/11/2017-AfghanSurvey-report.pdf>, sf. 30.

⁴³⁸SBRE, *Afgan Kadınları Arasında Depresyon Artışı (Depression Rampant among Afghan Women)*, 12 Şubat 2017, <https://iwpr.net/global-voices/depression-rampant-among-afghan-women>; SBRE, *Afgan Kadınlara Ruh Sağlığı Krizi Darbesi (Afghan Women Hit by Mental Health Crisis)*, 12 Mayıs 2016, <https://iwpr.net/global-voices/afghan-women-hit-mental-health-crisis>.

⁴³⁹BBC, *Afganistan'da Kadın İntiharları Neden Bu Kadar Yaygın (Why Female Suicide in Afghanistan is so Prevalent)*, 1 Temmuz 2018, <https://www.bbc.com/news/world-asia-44370711>; Pajhwok Afghan News, *Daykundi Kadınları Arasında İntihar Vakaları Artışta (Suicide Cases among Daikundi Women on the Rise)*, 16 Kasım 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/11/16/suicide-cases-among-daikundi-women-rise>; AA, *Her Yıl Yaklaşık 3.000 Afgan İntihar Ediyor (Around 3,000 Afghans Commit Suicide Every Year)*, 17 Eylül 2017, <http://aa.com.tr/en/asia-pacific/around-3-000-afghans-commit-suicide-every-year/912627>; Tolo News, *Alevler İçinde: Afgan Kadınlar Neden Kendilerini Ateşe*

ABİHK, kadına karşı şiddetin 'geniş çaplı, yaygın ve inkar edilemez bir gerçek' olmayı sürdürdüğünü,⁴⁴⁰ Afganistan'ın kırsal alanlarının yanı sıra güvensiz vilayetlerindeki kadınların şiddet ve taciz bakımından özellikle hassas durumda olduğunu kaydetmiştir.⁴⁴¹ Bu tür şiddet olaylarının cezasız kalmasının da yaygın olduğu bildirilmiştir.⁴⁴² Kadınlara karşı cinsel taciz ve köklü ayrımcılık olaylarının da bu ülkeye özgü olmaya devam ettiği bildirilmektedir.⁴⁴³

Veriyor? (Up in Flames: Why Are Afghan Women Setting Themselves on Fire?), 3 Eylül 2017, <http://www.tolonews.com/index.php/opinion/flames-why-are-afghan-women-setting-themselves-on-fire>; The Guardian, 'Allahım İzin Ver Öleyim': Afganistan'da Kendilerini Ateşe Veren Kadınların Tedavisi ('Oh God Please Let Me Die': Treating Women Who Have Set Themselves on Fire in Afghanistan), 26 Haziran 2017, <https://www.theguardian.com/global-development-professionals-network/2017/jun/26/oh-god-please-let-me-die-treating-women-who-have-set-themselves-on-fire-in-afghanistan>; RAWA, *Afgan Vilayetinde Bir Yılda 1000 İntihar Teşebbüsü (1000 Suicide Attempts in One Year in Afghan Province)*, 3 Mayıs 2017, <http://www.rawa.org/temp/runews/2017/05/03/1000-suicide-attempts-in-one-year-in-afghan-province.html>; Tolo News, *Kadın Kendini Ateşe Verdi (Woman Sets Herself on Fire)*, 7 Mart 2017, <http://www.tolonews.com/afghanistan/woman-sets-herself-on-fire>; The Prisma, *Kadın Olarak Doğmak Demek Cehennemde Yanmak Demek (To Be Born a Women to Burn in Hell)*, 5 Eylül 2016, <http://theprisma.co.uk/2016/09/05/to-be-born-a-women-to-burn-in-hell/>.

⁴⁴⁰ ABİHK, *Kadına Karşı Şiddete İlişkin Basın Açıklaması: Afganistan'da Kadına Karşı Şiddetin Sebepleri, Gerekçeleri ve Durumu (Press Release on Violence against Women: The Causes, Grounds, and Situation of Violence against Women in Afghanistan)*, 25 Kasım 2017, sf. 2. Ayrıca bkz., ABİHK, *Kadına Karşı Şiddet Raporunun Özeti: Afganistan'da Kadına Karşı Şiddetin Sebepleri, Bağlamı ve Durumu (Summary of the Report on Violence against Women: The Causes, Context, and Situation of Violence Against Women in Afghanistan)*, 11 Mart 2018, <http://www.refworld.org/docid/5ab132774.html>, sf. 1; Pajhwok Afghan News, *Güneydoğuda Kadına Karşı Şiddette Yüzde 30 Artış (Violence Against Women 30pc up in Southeast)*, 19 Aralık 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/12/19/violence-against-women-30pc-southeast>; Tolo News, *Başsavcılık Makamı Kadına Karşı Şiddet Oranlarının Hızla Arttığını Kaydetti (AGO Records Soaring Rates of Violence Against Women)*, 28 Kasım 2017, <http://www.tolonews.com/afghanistan/ago-records-soaring-rates-violence-against-women>; Afghan Times, *Kadına Karşı Şiddet Vakalarında Keskin Artış (Sharp Rise In Violence Cases Against Women)*, 26 Kasım 2017, <http://afghanistantimes.af/sharp-rise-in-violence-cases-against-women/>; The Australian, *Kadınlara Karşı Savaş (War on Women)*, 2 Eylül 2017, <http://www.theaustralian.com.au/life/weekend-australian-magazine/why-war-in-afghanistan-has-failed-to-liberate-women/news-story/a8444d36173c622950ff757cbb8b6872>; BM Genel Sekreteri, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Açısından Yansımaları*, A/71/932-S/2017/508, 15 June 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a2563924.html>, paragraf. 28; Uluslararası Af Örgütü, *2016/17 Sayılı Rapor: Afganistan*, 22 Şubat 2017, <http://www.refworld.org/docid/58b034294.html>; Telesur, *Afgan Kadınları Eşi Benzeri Görülmemiş Düzeyde Şiddetle Karşı Karşıya: BM Raporu (Afghan Women Face Unprecedented Levels of Violence: UN Report)*, 11 Şubat 2017, <https://www.telesurtv.net/english/news/Afghan-Women-Face-Unprecedented-Levels-of-Violence-UN-Report-20170211-0023.html>; Gandhara, *Afganistan'da Kadına Karşı Şiddet Olayları Artışta (Violence Against Women on the Rise in Afghanistan)*, 6 Şubat 2017, <https://gandhara.rferl.org/a/afghanistan-violence-against-women/28284751.html>. "Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet Afganistan'da her yerine nüfuz eden bir sorundur. Bu sorunun kaynağı kompleks eşitsizlikler ve kültürel uygulamalardır; bunlar yoksulluk ve farkındalık sahibi olmamakla birleştiğinde kadınları erkeklerle mahkûm etmekte ve kadınların harekete geçmesine veya destek almasına engel olmaktadır. Yapılan çalışmalar, Afgan kadınların yüzde 87'sinin fiziksel, cinsel veya psikolojik şiddet türlerinden en az birine maruz kaldığını, yüzde 62'sinin ise bunların birkaçına birden maruz kaldığını ileri sürmektedir." Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) Afganistan, *Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet*, tarihsiz, <http://afghanistan.unfpa.org/en/node/1523>.

⁴⁴¹ "Son üç yıldır ABİHK tarafından yapılan devamlı izleme sonucu kaydedilip ele alınan ve ülkenin köylerindeki ve kırsal bölgelerindeki kadınların karşı karşıya kaldığı en önemli zorluklar şu şekildedir: yakma/ateşe verme, cinsel taciz, cinayet, namus cinayeti, zorla fuhuş, ticaret, zorla bağımlı yapma, cinsel saldırı, zorla hamile bırakma, evlilik bahanesiyle kadın alışverişi, zorla kürtaç, kocaların çok eşliliği, sakatlama, dayak, eşini seçme özgürlüğünden mahrumiyet, eğitim hakkını elinden alma, evin dışında çalışmayı engelleme, akraba ziyaretine engel olma, siyasi ve sivil faaliyetleri engelleme, miras hakkından mahrumiyet, özel mülkiyet hakkından mahrumiyet, zorla nişanlama, nafaka vermeme, Mahria ödememe, zorla çalıştırma, hakaret etme, aşağılama ve ilişkiyi reddetme. ABİHK, *Afganistan'da Köylerde Yaşayan Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları Durumu*, 11 Mart 2018, <http://www.refworld.org/docid/5ab133694.html>, sf. 18.

⁴⁴² ABİHK'ye göre, Afganistan'da kadına karşı şiddetin altında yatan en önemli sebeplerden biri "cezasızlık kültürü"dür. ABİHK, *Kadına Karşı Şiddete İlişkin Basın Açıklaması: Afganistan'da Kadına Karşı Şiddetin Sebepleri, Gerekçeleri ve Durumu (Press Release on Violence against Women: The Causes, Grounds, and Situation of Violence against Women in Afghanistan)*, 25 Kasım 2017, sf. 5. "Kadına karşı şiddetin devam eden sıklığı karşısında kadınlar için adalet ve zararın tazmini yetersiz kalmıştır." BM Genel Sekreteri, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Açısından Yansımaları*, A/72/392-S/2017/783, 15 Eylül 2017, <http://www.refworld.org/docid/59c3a9f64.html>, paragraf. 30. Ayrıca bkz., Guardian, *'Seni Öldürtebilirim': İltica Talebi ABD Tarafından Reddedilen Afgan Kadın Kocasından Korkuyor (I Can Have You Killed': Afghan Woman Fears Husband Afer US Denies Asylum)*, 9 Ağustos 2017, <https://www.theguardian.com/world/2017/aug/09/afghanistan-woman-husband-us-asylum-claim>; New York Times, *Kanunların İşlemediği Afgan Vilayetinde Kadınlara Ne Adalet Sağlanıyor Ne De 'Değer Veriliyor' (No Justice, 'No Value' for Women in a Lawless Afghan Province)*, 8 Temmuz 2017, <https://www.nytimes.com/2017/07/08/world/asia/afghanistan-women-honor-killings.html>.

⁴⁴³ UNICEF'ye göre, "[A]fganistan'daki kadınlar ve kız çocukları yaygın olarak ayrımcılıkla ve insan hakları ihlalleriyle karşı karşıya kalmaya devam etmektedir." UNICEF Afganistan, *Toplumsal Cinsiyet Odağı*, tarihsiz, <https://www.unicef.org/afghanistan/gender-focus>. Ayrıca bkz., New York Times, *Afganistan'da 'Boşanmış Bir Kadın Herkese Açık Gibi Hissediyor' (In Afghanistan, 'I Feel Like a Divorced Woman Is Up for Grabs')*, 17 Nisan 2017, <https://www.nytimes.com/2017/04/17/world/asia/afghan-women-divorce.html>; Tolo News, *Afganistan'da Kadın Haklarının Hala Yetersiz Olması Üzücü (Women's Rights Still Sadly Lacking in Afghanistan)*, 11 Nisan 2017, <http://www.tolonews.com/afghanistan/women%0E2%80%099s-rights-still-sadly-lacking-afghanistan>; SBRE, *Afganistan: Kız Çocuğu Sahibi Olmanın Utancı (Afghanistan: The Shame of Having Daughters)*, 30 Ocak 2017, <https://iwpr.net/global-voices/afghanistan-shame-having-daughters>; BM Genel Kurulu, *Afganistan'da İnsan Haklarının Durumu ve İnsan Hakları Alanındaki Teknik Destek Kazanımları*, 11 Ocak 2017, A/HRC/34/41, <http://www.refworld.org/docid/5a562b9d4.html>, paragraf. 48.

Kadınların sahip oldukları ekonomik, sosyal ve kültürel hakları tam olarak kullanma konusunda ciddi zorluklarla karşılaşmaya devam ettiği söylenmektedir.⁴⁴⁴ İlerlemelere rağmen yoksulluk, cehalet ve yetersiz sağlık hizmetlerinin orantısız olarak kadınları etkilemeye devam ettiği bildirilmektedir.⁴⁴⁵

Gözlemciler, KŞOK kanununun uygulaması başta olmak üzere kadın haklarını koruma konusundaki mevzuatın uygulamasının yavaş kaldığına dikkat çekmiştir.⁴⁴⁶ Bu kanun; çocuk evliliği, zorla evlendirilme ve tecavüz ve aile içi şiddet gibi kadına karşı şiddet eylemleri dahil olmak üzere kadına karşı şiddet içeren ve zararlı 22 geleneksel uygulamayı suç haline getirmiştir ve aynı zamanda faillere verilecek cezaları da belirtmektedir.⁴⁴⁷ Fakat yetkililerin bu kanunu uygulama konusunda gereken iradeyi göstermediği ve özellikle kırsal alanlarda bu kanunu tam olarak yürürlüğe koymadığı bildirilmektedir.⁴⁴⁸ Kadınların adalete erişiminin düşük kaldığı da bildirilmektedir.⁴⁴⁹ Kadınlara karşı işlenen ağır suçlar dahil olmak üzere vakaların büyük çoğunluğu kanunun gerektirdiği gibi kovuşturulmak yerine halen geleneksel uyuşmazlık çözüm mekanizmaları aracılığıyla çözülmektedir.⁴⁵⁰

⁴⁴⁴SBRE'ye göre, Afgan kadınların yüzde 56'sı kimlik kartları bulunmadığından tıbbi bakım, eğitim, bankacılık, istihdam ve oy kullanma gibi temel hizmetlere erişim dahil olmak üzere çok sayıda hizmete erişim sağlayamamaktadır. SBRE'ye göre, kadınların kimlik kartı olmamasının en yaygın sebebi kadınların ailelerinin kimlik kartı başvurusuna izin vermemeleridir. SBRE, *Afgan Kadınlar Kimlik Kartı Alamıyor (Afghan Women Denied Identity Cards)*, 27 Mart 2017, <https://iwpr.net/global-voices/afghan-women-denied-identity-cards>. Ayrıca bkz., ABIHK, *Kadına Karşı Şiddete İlişkin Basın Açıklaması: Afganistan'da Kadına Karşı Şiddetin Sebepleri, Gerekçeleri ve Durumu (Press Release on Violence against Women: The Causes, Grounds, and Situation of Violence Against Women in Afghanistan)*, 25 Kasım 2017, sf. 4; Foreign Policy, *Afganistan Kız Çocuklarının Eğitimi Bakımından En Kötü Ülkeler Arasında Yer Alıyor (Afghanistan Ranks Among the Worst Places for Girls to Get an Education)*, 17 Ekim 2017, <http://foreignpolicy.com/2017/10/17/afghani-stan-ranks-worst-places-girls-to-get-an-education-africa>; Heinrich Boell Foundation, *Afganistan'da Kadınlara Karşı Gıda Ayrımcılığı (Food Discrimination Against Women in Afghanistan)*, 7 Ağustos 2017, <https://www.boell.de/en/2017/08/07/food-discrimination-against-women-afghanistan>. Kısmen kız çocuklarıyla karşılaştırıldığında erkek çocukların daha yüksek bir sosyal statüye sahip olmaları nedeniyle ailelerin kızlarını erkek çocuğu gibi yetiştirdiğine dair raporlar mevcuttur; fakat bu çocuklar ergenliğe adım attıklarında genellikle kız çocuğu olarak yaşamaya geri dönmek zorundadır. Bu uygulama *Bacha Posh* olarak bilinmektedir. The News Minute, *Bacha Posh: Kızların Erkek Çocuğu Gibi Yetiştirildiği Bir Toplumsal Afgan Geleneği (Bacha Posh: An Afghan Social Tradition Where Girls are Raised as Boys)*, 2 Mart 2018, <https://www.thenewsminute.com/article/bacha-posh-afghan-social-tradition-w-her-girls-are-raised-boys-77301>; National Geographic, *Afganistan'da Erkek Gibi Giydirilen Kızların Yaşamlarına Bakış (Inside the Lives of Girls Dressed as Boys in Afghanistan)*, 2 Mart 2018, <https://www.nationalgeographic.com/photography/proof/2018/march/bacha-posh-gender-afghanistan/>.

⁴⁴⁵Asya Vakfı, *Afgan Halkına İlişkin Bir Araştırma: 2017 Yılında Afganistan*, 14 Kasım 2017, <https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2017/11/2017-Afghan-Survey-report.pdf>. "Kız çocukları için eğitim talebine rağmen, olumsuz toplumsal cinsiyet normları birçok kız çocuğunun okula gitmesine engel olmaktadır. Olumsuz toplumsal cinsiyet normları ayrıca eğitim bakımından kız çocukları üzerinde orantısız bir etkiye sahip birçok engelin de sebebidir." HRW, *"Ben Doktor Olmayacağım ve Siz Bir Gün Hasta Olacaksınız": Afganistan'da Kız Çocuklarının Eğitime Erişimi ("I Won't Be A Doctor, and One Day You'll Be Sick": Girls' Access to Education in Afghanistan)*, 17 Ekim 2017, <http://www.refworld.org/docid/59e5a3e4.html>. "Bilhassa kadınlar ve çocuklar gibi en hassas durumdaki grupların kötü besleniyor olmaları da çok muhtemeldir. Yoksulluk cinsiyetçidir ve kadınların yoksul olması erkeklerden daha muhtemeldir [...] Ataerkil normlardan ötürü kadınların eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimi nasıl kısıtlanmıştır beslenme ve gıdaya erişimleri de kısıtlanmıştır." Heinrich Boll Vakfı, *Afganistan'da Kadınlara Karşı Gıda Ayrımcılığı (Food Discrimination Against Women in Afghanistan)*, 7 Ağustos 2017, <https://www.boell.de/en/2017/08/07/food-discrimination-against-women-afghanistan>.

⁴⁴⁶"Anayasa Madde 79, parlamento adli tatile girdiğinde meydana gelen 'acil durumlarda' cumhurbaşkanının kanunları kararnamelerle yürürlüğe koymasını mümkün kılmaktadır ve bu kararnamelerin daha sonra onay için parlamentoya sunulması gerekmektedir [...] Fakat [KŞOK kanununun destekçileri] ciddi ölçüde muhafazakar muhalefete karşılaşılan parlamentoda kanunu teminat altına almayı başaramamıştır. Parlamentonun muhafazakar üyeleri özellikle küçük yaşta evliliği ve belli biçimlerdeki çok eşlilik ve kadının dövülmesi olaylarını suç kabul eden hükümlere karşı çıkmış ve bunların Hanefi fıkhına aykırı olduğunu savunmuştur. Ayrıca, tecavüz ile ilgili cezaların fazla katı olduğunu ifade etmiş ve bu cezaların kocaların eşlerine cinsel erişim ayrıcalıklarını ihlal edeceği konusunda endişelerini dile getirmişlerdir (evlilik içi tecavüz KŞOK Kanununda açık bir biçimde suç olarak tanımlanmamış olmasına rağmen). Parlamentoda reddedilmesi sonucu, parlamento onayı bulunmamasını kanunu görmezden gelme gerekçesi olarak kullanan daha muhafazakar adli yetkililer başta olmak üzere birçok kişi için kanun şu anda müphem niteliktedir." CMI, *Zina, Tecavüz ve Evden Kaçma: Afganistan'da Kadının Cinselliğinin Korunması ve Bu Konudaki Polislik Faaliyetleri (Adultery, Rape, and Escaping the House: The Protection and Policing of Female Sexuality in Afghanistan)*, Aralık 2017, <https://www.cmi.no/publications/6404-adultery-rape-and-escaping-the-house>, sf. 9. KŞOK kanununa karşı çıkan milletvekilleri "kanunu aşgari evlilik yaşını düzenleyen, aile içi şiddete yönelik cezalar getiren ve kadına koruma sağlayan hükümleri kanundan çıkaracak şekilde değiştirme çabalarını sürdürmüştür." HRW, *2017 Yılı Dünya Raporu: Afganistan*, 12 Ocak 2017, <http://www.refworld.org/docid/587b586111.html>.

⁴⁴⁷Kadına Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması Kanunu (2009), <http://www.refworld.org/docid/5486d1a34.html>.

⁴⁴⁸"[K]omite, aile içi şiddet, tecavüz, dayak, yaralama, sözde "namus" adına işlenen cinayetler ve taşlama vakaları başta olmak üzere Devlet tarafında kadına karşı şiddet sıklığının yüksek olması konusunda derin endişe duymaktadır. Komite ayrıca [EVAW] kanununun tüm vilayetlerde eşit bir şekilde uygulanmaması ve kırsal veya uzak bölgelerden çok az vaka kaydedilmiş olması konusunda da endişe duymaktadır; bu vakalar genellikle geleneksel uyuşmazlık çözüm mekanizmaları aracılığıyla çözülmekte veya aile ve toplum baskısı nedeniyle mağdurlar bu vakaları ihbar etmemektedir. BM İşkenceye Karşı Komite, *İkinci Periyodik Afganistan Raporu Hakkında Nihai Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>.

⁴⁴⁹BM Genel Sekreteri, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Açısından Yansımaları*, A/72/392-S/2017/783, 15 Eylül 2017, <http://www.refworld.org/docid/59c3a9f64.html>, parag. 30; ABIHK, *Kadına Karşı Şiddet Raporunun Özeti: Afganistan'da Kadına Karşı Şiddetin Sebepleri, Bağlamı ve Durumu*, 11 Mart 2018, <http://www.refworld.org/docid/5ab132774.html>, sf. 5.

⁴⁵⁰2015-2017 döneminde UNAMA, 22 vilayette KŞOK Kanunu kurumlarına bildirilen 237 kadına karşı şiddet vakasını belgelemiş ve izlemiştir. Bu vakaların çoğu geleneksel uyuşmazlık çözüm mekanizmalarına yönlendirilmiştir ve bu durum KŞOK kanununu ihlal etmektedir!" UNAMA; cinayet, "namus cinayetleri" ve KŞOK kanunu Madde 17-21 kapsamında belirlenen beş ciddi suç dahil olmak üzere kadına karşı şiddet içeren cezai suçların aileler veya KŞOK Kanunu kurumları tarafından sevk edilmeden sonra ve bazı durumlarda derin endişe duymaktadır. Komite ayrıca [EVAW] kanununun tüm vilayetlerdeki geleneksel uyuşmazlık çözüm mekanizmaları tarafından çözüldüğünü ortaya koymuştur [...] Bu tür mekanizmalar gayriresmi ve düzensiz faaliyet göstermektedir, ceza davalarındaki kararları kanun dışıdır ve dolayısıyla herhangi bir Hükümet denetimine veya incelemesine tabi değildir." UNAMA, *Adaletsizlik ve Cezasızlık: Kadına Karşı Şiddet İçeren Cezai Suçlarda Arabuluculuk*, Mayıs 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b1a749f4.html>, sf. 27; ayrıca bkz. HRW, *Afgan Hükümeti Kadına Karşı Şiddeti Görmezden Geliyor (Afghan Government Ignoring Violence Against Women)*, 30 Mayıs 2018, <https://www.hrw.org/news/2018/05/30/afghan-government-ignoring-violence-against-women>. "12 Mart [2017] tarihinde Başsavcılık Makamı, Kadına Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması Kanunu (EVAW) kapsamında yürütülen kovuşturmalara ilişkin bir rapor yayımlamıştır ve bu rapora göre, birçok savcı hala arabulucuk yöntemini tercih etmekte ve aileleri ile yargı çalışanlarının baskıları nedeniyle kadınlar genellikle bu konudaki kararlara uymak zorunda kalmaktadır. Kaydedilen vakalar, kadına karşı işlenen gerçek suçların yalnızca bir kısmını yansıtmaktadır." HRW, *2018 Yılı Dünya Raporu: Afganistan*, 18 Ocak 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a61eeac4.html>. "Bazı vilayetlerde savcılar [...] KŞOK kanununu uygulama konusunda isteksizliklerini sürdürmüştür. Ayrıca savcıların KŞOK kanunu kapsamında suçlamalarda bulunduğu vakalarda

AUP, savcılıklar ve KŞOK Kanunu kurumları, ciddi suçların da içinde olduğu sayısız vakayı tavsiye ve çözüm için ihtiyar heyetleri (jirga) ve şuralara yönlendirmektedir ki bu durum KŞOK kanununun uygulanmasını zayıflatırken zararlı geleneksel uygulamaları daha da güçlendirmektedir.⁴⁵¹ Bu mekanizmaların kararları kadınları ve kız çocuklarını daha büyük mağdur durumuna düşme ve toplumdan dışlanma riskiyle karşı karşıya bırakmaktadır.⁴⁵²

Şii toplumunu oluşturan fertlerin evlilik, boşanma ve miras hakları gibi aile hukuku meselelerini düzenleyen Şiiilerin Bireysel Statüleri Yasası⁴⁵³ özellikle vesayet, miras, küçük yaşta evlilikler ve evin dışına çıkma konusundaki kısıtlamalar konusunda kadınlara karşı ayrımcılık yapan bir dizi hüküm içermektedir.⁴⁵⁴

Bu bölümde bahsi geçen insan haklarıyla ilgili endişelerin ülkedeki kadın ve kız çocuklarını etkilemesine rağmen HKU'ların etkili kontrolü altında bulunan bölgelerdeki durumun da özellikle endişe verici olduğu bildirilmektedir.⁴⁵⁵ Kontrolü altındaki bölgelerde HKU'ların, hareket serbestisi, siyasi katılım, sağlık hizmetine erişim ve eğitime erişim dahil olmak üzere kadınların temel haklarına yönelik ciddi kısıtlamalarda bulunmaya devam ettiği söylenmektedir.⁴⁵⁶ Ayrıca yine HKU'ların etkili

hakimler bazen ceza kanununa dayanarak bu suçlamaları başkalarıyla değiştirmiştir." ABD Dışişleri Bakanlığı, *İnsan Hakları Uygulamalarına İlişkin 2016 Yılı Ülke Raporları: Afganistan*, 3 Mart 2017, <http://www.refworld.org/docid/58ec8a7a.html>. Ayrıca bkz., Pajhwok Afghan News, *Nuristan'da Kadına Karşı Şiddet Vakaları İhtiyar Heyetleri (Jirga) Tarafından Ele Alınır (In Nuristan, Cases of Violence Against Women Addressed by Jirgas)*, 6 Ocak 2018, <https://www.pajhwok.com/en/2018/01/06/nuristan-cases-violence-against-women-addressed-jirgas>; Relief International ve OCHA, *Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Sektör Değerlendirme Sonuçları Raporu*, Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a81563b4.html>, sf. 6; Tolo News, *Ghorlu Kadınlara Karşı İşlenen Suçlar Hala Çözülmedi (Crimes Against Ghor Women Going Unsolved)*, 19 Nisan 2017, <http://www.tolonews.com/index.php/afghanistan/provincial/crimes-against-ghor-women-going-unsolved>; News Deeply, *Kimlik Kartları Olmadan Kadınlar Adalet Sisteminde Görünmez Kalmaya Devam Ediyor (Without IDs, Afghan Women Remain Invisible in the Justice System)*, 9 Mart 2017, <https://www.newsdeeply.com/womenandgirls/community/2017/03/09/without-ids-afghan-women-remain-invisible-justice-system>.

⁴⁵¹UNAMA, kadına karşı şiddet ile ilgili olarak geleneksel uyuşmazlık çözüm mekanizmaları tarafından uygulanan iki farklı arabuluculuk usulü belgelemiştir. Geleneksel arabulucular -özellikle Hükümet Karşısı Unsurlar tarafından toplanan İhtiyar Heyetleri (Jirga)- daha geniş kapsamlı topluluk veya aile uyuşmazlıklarını genellikle kadına karşı şiddet fiillerine yol açan kararlarla çözmüştür [...] Geleneksel arabulucular [...] eşi tarafından dövülme ve taciz gibi kadına karşı şiddet içeren cezai suçlara da arabuluculuk yapmış, tecrite ve daha fazlasına yol açmıştır [...] UNAMA, geleneksel uyuşmazlık çözüm mekanizmaları tarafından uygulanan her iki türde usul ve kararın da -kadına karşı şiddet içeren cezai suçlara yönelik arabuluculuk olsun, daha kapsamlı uyuşmazlıklara yönelik olup kadınların istismar edilmesine veya şiddete maruz kalmasına yol açan kararlar alınmasıyla sonuçlanan arabuluculuk olsun- yasa dışı olduğuna ve insan hakları ihlali teşkil ettiğine dikkat çekmektedir [. . .] UNAMA, arabuluculuğu ve arabuluculuk kararlarını kabul etmeleri için mağdurlara baskı yapmak için KŞOK kurumlarının geleneksel uyuşmazlık çözüm mekanizmalarıyla işbirliği yaptığı birçok olay belgelemiştir." UNAMA, *Adaletsizlik ve Cezasızlık: Kadına Karşı Şiddet İçeren Cezai Suçlarda Arabuluculuk*, Mayıs 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b1a749f4.html>, sf. 27-28; ayrıca bkz., HRW, *Afgan Hükümeti Kadına Karşı Şiddeti Görmezden Geliyor (Afghan Government Ignoring Violence Against Women)*, 30 Mayıs 2018, <https://www.hrw.org/news/2018/05/30/afghan-government-ignoring-violence-against-women>. "Gayriresmi adalet ile ilgili olarak heyet, ne yazık ki bazı hukuk ve hatta ceza vakalarının hala toplum büyükleri veya İhtiyar Heyetleri (Jirga) tarafından ele alındığını kaydetmiştir." BMİHYK, *İşkenceye Karşı Komite Afganistan Raporunu Değerlendiriyor (Committee Against Torture Considers Report of Afghanistan)*, 26 Nisan 2017, <http://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=21537&LangID=E>.

⁴⁵²"[A]fganistan'ın dört bir yanında dini kararname savunan nüfuz sahibi erkek köktencilerin katıldığı ve başkanlık yaptığı yerel ulemaların ve ihtiyar heyetlerinin (jirga) (gayriresmi toplum mahkemeleri ve yerel konseyler) talimatıyla gerçekleştirilen halkın önünde kırbaçlama ve infaz gibi resmi mahiyette sayısız kadına karşı şiddet vakası kaydedilmiştir." The Diplomat, *Afganistan'ın Ahlak Hapishanelerindeki Kadınlar (The Women in Afghanistan's Moral Prisons)*, 8 Mart 2017, <https://thediplomat.com/2017/03/the-women-in-afghanistans-moral-prisons/>. Ayrıca bkz., UNAMA, *Adaletsizlik ve Cezasızlık: Kadına Karşı Şiddet İçeren Cezai Suçlarda Arabuluculuk*, Mayıs 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b1a749f4.html>, sf. 28; HRW, *Afgan Hükümeti Kadına Karşı Şiddeti Görmezden Geliyor*, 30 Mayıs 2018, <https://www.hrw.org/news/2018/05/30/afghan-government-ignoring-violence-against-women>.

⁴⁵³Şiiilerin Bireysel Statüleri Yasası, Mart 2009, <http://www.refworld.org/docid/4a24ed5b2.html>. Bu yasa, Afganistan Anayasası Madde 131 uyarınca kabul edilmiştir.

⁴⁵⁴Kadının kocasının cinsel ihtiyaçlarını karşılaması zorunluluğuna ilişkin tartışmalı hüküm, hem ülke içinden hem de ülke dışından gelen baskılarla Yasadan çıkartılmıştır. Ancak Afgan hukuk uzmanları Yasanın değiştirilmesi halinde geçen Madde 162'nin; bir kadının, kocasının evlilikten doğan hakkı olarak gördüğü taleplerini yerine getirmediği durumlarda erkeğin de karısını genel ihtiyaçlarından mahrum bırakmak için erkek tarafından kullanılabilirliği görüşündedir; bkz. BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi (ESKHK), *Sözleşmenin Madde 16 ve 17'si Uyarınca Taraf Devletlerce Sunulan Raporların Değerlendirilmesi: Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesinin Nihai Gözlemleri: Afganistan*, E/C.1 2/AFG/CO/2-4, 7 Haziran 2010, <http://www.refworld.org/docid/4c1732dc2.html>. Başka endişeler de dile getirilmiştir. "[Komite], Şiiilerin Bireysel Statüleri Yasasına getirilen değişikliklere rağmen kadının evden çıkmak için kocasından izin alması şartı gibi ayrımcı hükümler geçerliliğini korumaktadır." Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi (CEDAW), *Afganistan ile ilgili Birleştirilen Başlangıç Raporu ile İkinci Periyodik Rapor Hakkında Nihai Gözlemler*, 23 Temmuz 2013, CEDAW/C/ AFG/ CO/1 -2, <http://www.refworld.org/docid/51ff5ac94.html>, parag. 42. "Şiiilerin Bireysel Statüleri Yasası, erkek çocukları ile kız çocuklarının 'ergenlik döneminde' evlenmelerine mitsaade etmektedir fakat aynı zamanda mahkeme huzurunda vasi tarafından 'zikredilen yaşlardan önce' evliliğe izin verildiğinden de söz etmektedir. Bu hüküm, mahkemenin erken yaşta evliliğe karşı hüküm verme yetisini ortadan kaldırmakta ve yasayı etkisiz hale getirmektedir." UNICEF, *Afganistan'da Çocuklar ve Kadınlar: Durum Analizi 2014*, Kasım 2014, <http://www.refworld.org/docid/5a2eb4e14.html>, sf. 38-39. Ayrıca bkz., NRC/IDMC, *Afganistan'da Yerinden Edilmiş Kadınların Barınma, Arazi ve Mülkiyet Haklarının Güçlendirilmesi*, Kasım 2014, <http://www.refworld.org/docid/5486c4684.html>, sf. 47-48.

⁴⁵⁵"Kadın haklarının teminat altına alınması konusunda zorluklar devam etmektedir. Özellikle SMG'lerin [silahlı muhalif gruplar] kontrolünde olan bölgelerde durum böyledir ve buralarda kadınların eğitime, iş hayatına ve diğer sosyal faaliyetlere erişimi daha fazla kısıtlanmaktadır." Asya Vakfı, *Afganistan'da Silahlı Muhalif Grupların Kontrolünde Yaşam (Life under Armed Opposition Groups in Afghanistan)*, 15 Kasım 2017, <https://asiafoundation.org/2017/11/15/life-armed-opposition-groups-afghanistan>.

⁴⁵⁶"Taliban kontrolündeki bölgelerde kadınların çalışması, okula gitmesi veya yanında yakın bir erkek akrabası bulunmadan evden çıkması yasaktır ve kadınlar burka giymeye zorlanmaktadır [...] Kadın doktor bulunmadığından kadınlar genellikle tıbbi müdahalede bulunulmamaktadır." USCIRF, *2017 Yıllık Raporu (Kademe 2 Ülkeler): Afganistan*, 26 Nisan 2017, <http://www.refworld.org/docid/59072f4429.html>. Ayrıca bkz., Relief International ve OCHA, *Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Sektör Değerlendirme Sonuçları Raporu*, Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a81563b4.html>, sf. 4; SBER, *Afgan Vilayetine Kız Çocuklarına Eğitim Hakkı Tanınmıyor (Girls Denied Education in Afghan Province)*, 24 Kasım 2017, ARR 581, <http://www.refworld.org/docid/5a1bf7874.html>; UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2017 Yarıyıl Raporu*, Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/596c0b5e4.html>, sf. 13; Hollanda Dışişleri Bakanlığı, *Afganistan Menşee Ülke Raporu*, Kasım 2016, <http://www.refworld.org/docid/5a60d67d4.html>, sf. 80.

kontrolü altındaki bölgelerde kadınların adalete erişim konusunda ve haklarının ihlali durumunda etkili bir hukuk yoluna başvuru hakkını kullanmada güçlüklerle karşılaşmaları muhtemeldir ve kontrolü altındaki bölgelerde HKU'lar tarafından yürütülen paralel adalet yapılarının sürekli kadın haklarını ihlal ettiği bildirilmektedir.⁴⁵⁷

a) Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet

Afganistan'da kadınlara yönelik cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet yaygın olmaya devam etmektedir: Bildirilen vaka sayısı artmakta, fakat vakaların gerçek sayısının bildirilen vaka sayısından çok daha fazla olduğu düşünülmektedir.⁴⁵⁸ Mart 2018 tarihinde ABİHK kadına karşı şiddeti "Afganistan'da görülen en ciddi insan hakları ihlallerinden birisi" olarak tanımlamıştır.⁴⁵⁹ Bu şiddet "töre cinayetlerini",⁴⁶⁰ kaçırma, tecavüz, cinsel taciz, zorla kürtaj ve aile içi şiddet gibi şiddet biçimlerini kapsar.⁴⁶¹

Evlilik dışı cinsel ilişki Afgan toplumunda geniş kesimlerde ailelerin namusunu zedeleyen bir durum olarak görüldüğü için evlilik dışı tecavüz mağdurları toplumdan dışlanma, zorla kürtaj, hapsedilme hatta ölüm riski altındadır.⁴⁶² Toplumsal tabular ve toplum ve aileleri tarafından damgalanma ve misilleme

⁴⁵⁷UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına İlişkin 2017 Yarıyıl Raporu*, Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/596e0b5e4.html>, sf. 12, 44; BM Genel Kurulu, *Afganistan'da İnsan Haklarının Durumu ve İnsan Hakları Alanındaki Teknik Destek Kazanımları*, 11 Ocak 2017, A/HRC/34/41, <http://www.refworld.org/docid/5a562b9d4.html>, parag. 44, Uluslararası Af Örgütü, *Uluslararası Af Örgütü Raporu 2016/17: Afganistan*, 22 Şubat 2017, <http://www.refworld.org/docid/58b034294.html>. Taliban tarafından yürütülen paralel adalet yapılarına ilişkin daha fazla bilgi için bkz. Bölüm I.I.C.1.c.

⁴⁵⁸UNAMA kadına karşı şiddet vakalarının resmi yargı sistemine yetersiz bildiriminin yaygın olduğuna dikkat çekmektedir. [. Afganistan'da cinsel şiddet ve aile içi şiddetin kültürel bir norm olarak "aile içi özel bir mesele" olarak görülmesi yetersiz bildirim katkıda bulunmaktadır. Yapılan çalışmalar Afgan kadınların genel olarak şiddeti ailelerinin dışındaki çevrelere bildirmesi olasılığının erkeklerle kıyasla daha az olduğunu göstermiştir." UNAMA, *Adaletsizlik ve Cezasız Kalma: Kadına karşı Şiddet Suçunda Arabuluculuk*, Mayıs 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b1a749f4.html>, sf. 25. ABİHK'nın kaydettiği kadına karşı şiddet vakası sayısı 2016 yılında 2046 iken 2017 yılında 4340'a yükselmiştir. ABİHK, *Kadına karşı Şiddet Özet Raporu: Afganistan'da Kadına karşı Şiddetin Sebepleri, Bağlamı ve Durumu*, 11 Mart 2018, <http://www.refworld.org/docid/5ab132774.html>, sf. 1. Vakaların gerçek sayısının daha yüksek olduğu düşünülmektedir: "Kronik istikrarsızlık ile cezasız kalma, ayrımcı kültürel uygulamalar ve erişim kısıtlamaları birleştiğinde bu durum Afganistan'da cinsel şiddetin yetersiz bildirimine katkıda bulunmaktadır." UNSC, *Çatışmayla Bağlantılı Cinsel Şiddet konulu Genel Sekreter Raporu*, 15 Nisan 2017, S/2017/249, <http://www.refworld.org/docid/5a4fa3374.html>, para. 16. Ayrıca bkz. Pajhwok Afghan News, *Kuzeydoğuda 1500'den fazla Kadına karşı Şiddet Vakası Kaydedildi*(Above 1500 Violence Against Women Cases Recorded in Northeast), 9 Mart 2018 <https://www.pajhwok.com/en/2018/03/09/above-1500-violence-against-women-cases-recorded-northeast>; The Outlook Afghanistan, *Afganistan: Kadına karşı Şiddet* (Afghanistan: Violence Against Women), 19 Şubat 2018, http://www.outlookafghanistan.net/topics.php?post_id=20221; Gandhara, *Afganistan'da Kadına karşı Şiddet Yükselişte* (Violence Against Women on the Rise in Afghanistan), 6 Şubat 2017, <https://gandhara.rferl.org/a/afghanistan-violence-against-women/28284751.html>; The Kabul Times, *Kadına karşı Şiddetin Artması Endişe Verici* (Increasing Violence Against Women Concerning), 23 Ocak 2018, <http://thekabultimes.gov.af/index.php/opinions/social/16128-increasing-violence-against-women-concerning.html>. "Komite başta aile içi şiddet, tecavüz, darp, yaralama, "töre" adına işlenen suçlar ve taşlama vakaları olmak üzere Devlet partisinde kadına karşı şiddetin yaygın olmasından dolayı derin endişe duymaktadır." BM İnkencyi Önleme Komitesi, *Afganistan'ın İkinci Periyodik Raporuyla İlgili Son Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, para. 37. ABİHK'nın mülakat yaptığı 1530 kadından 1307'si taciz edildiklerini söylemiştir. Bu rakam mülakat yapılan toplam kişi sayısının %85.4'ünü temsil etmektedir. ABİHK, *Afganistan'da Kadın ve Çocuklara yönelik Taciz konulu Anket Özet Raporu*, 11 Mart 2018, <http://www.refworld.org/docid/5ab132774.html>, sf. 1. Aralık 2017'de yayımlanan bir çalışmaya göre mülakat yapılan 346 kadın ve kız çocuğunun yüzde 90'ı kamuya açık yerlerde, yüzde 91'i eğitim gördükleri ortamlarda ve yüzde 87'si ise iş yerinde cinsel tacize maruz kalmıştır. Women and Children Legal Research Foundation, *Cinsel Tacizi ele almada KŞOK Komisyonlarının Rolü hakkında Araştırma Raporu*, Aralık 2017, <http://harassmap.af/eng/wp-content/uploads/2017/12/Research-Report-on-Role-of-EVAW-Commissions-in-addressing-Sexual-Harassment.pdf>, sf. v.

⁴⁵⁹ABİHK, *Kadına karşı Şiddet Özet Raporu: Afganistan'da Kadına karşı Şiddetin Sebepleri, Bağlamı ve Durumu*, 11 Mart 2018, <http://www.refworld.org/docid/5ab132774.html>, sf. 1.

⁴⁶⁰UNAMA Ocak 2016 ila Aralık 2017 tarihleri arasında 280 kadın cinayeti ve "töre cinayeti" vakası kaydetmiştir. Bunların arasında 50 vaka failin hüküm giymesi ve hapsedilmesi ile sonuçlanmıştır. Bu rakam kaydedilen vakaların yüzde 18'ine denk gelmektedir. Önceki yıllarda olduğu gibi kadınların dahil olduğu cinayet ve "töre cinayetlerinin" büyük bir çoğunluğu kovuşturulmamıştır ve failer halen serbesttir. UNAMA iki yıllık dönem içerisinde kaydedilen vakaların üçte birinden fazlasında polis dosyası savcılığa intikal ettirmediğini tespit etmiştir. UNAMA'nın geleneksel arabuluculara yaptığı müzakereler gayri resmi arabulucuların bu vakaların bazılarını çözdüğünü ortaya çıkarmıştır." UNAMA, *Adaletsizlik ve Cezasız Kalma: Kadına karşı Şiddet Suçunda Arabuluculuk*, Mayıs 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b1a749f4.html>, sf. 21-22.

⁴⁶¹2017 yılında ABİHK 277 kadın cinayeti kaydetmiştir. Bunların 136'sı "töre cinayeti"di. Bunun yanı sıra 1420 fiziksel şiddet, 228 cinsel şiddet, 1317 sözlü şiddet, 749 ekonomik şiddet ve yine 749 başka şiddet türlerini içeren vaka kaydedilmiştir. Bunların içerisinde zorla evlilik, zorla nişanlanma, çok eşlilik, eğitime erişim hakkının engellenmesi, sağlık hizmetlerine erişimin engellenmesi, kadınların eğitim ve ticaret bahanesiyle alınıp satılması gibi vakalar vardır. ABİHK, *Kadına karşı Şiddet Özet Raporu: Afganistan'da Kadına karşı Şiddetin Sebepleri, Bağlamı ve Durumu*, 11 Mart 2018, <http://www.refworld.org/docid/5ab132774.html>. Bkz. Afghanistan Kadın İşleri Bakanlığı, *KŞOK Kanununun Uygulanmasına İlişkin Beşinci Rapor*, Mart 2016 - Mart 2017, Ocak 2018, <http://mowa.gov.af/Content/files/Englisg.pdf>, sf. 17; Women and Children Legal Research Foundation, *Cinsel Tacizi ele almada KŞOK Komisyonlarının Rolü hakkında Araştırma Raporu*, Aralık 2017, <http://harassmap.af/eng/wp-content/uploads/2017/12/Research-Report-on-Role-of-EVAW-Commissions-in-addressing-Sexual-Harassment.pdf>, sf. 3-4; Newsweek, *Tecavüz, Erken Yaşta Seks, Zorla Evlilik, İstisrar. İşte Çok Sayıda Afgan Kızın İçinde Bulunduğu Acı Durum* (Rape, Underage Sex, Forced Marriage, Abuse. That's the Plight of Too Many Afghan Girls), 26 Aralık 2017, <http://www.newsweek.com/rape-underage-sex-abuse-forced-marriage-thatss-plight-too-many-afghan-girls-758341>; New York Times, *Onları Acı Bir Araya Getirdi: Evlenmeye Zorlanan 3 Kızın Artık Yeni Hayalleri Var* (Brought Together by Pain, 3 Girls Forced into Marriage Have New Dreams), 6 Ekim 2017, <https://www.nytimes.com/2017/10/06/world/asia/afghanistan-child-brides-marriage.html>; New York Times, *Asit Saldırısından Yıllar Sonra, Afganistan'dan bir Hayatta Kalma Hikayesi Karanlık Yollara Saptı* (Years after Acid Attack, an Afghan Story of Survival Takes a Dark Turn), 13 Ağustos 2017, <https://www.nytimes.com/2017/08/13/world/asia/afghanistan-womens-rights-acid-attack.html>; ABİHK, *Basın Açıklaması: Ülkede Son Günlerde Meydana Gelen Korkunç Olaylar hakkında*, 4 Temmuz 2017, <http://www.aihrc.org.af/home/press-release/6436#>; France 24, *Afganistan'da "Kadınları Öldürmenin" Kolay Olduğu Yer* (The Place in Afghanistan Where It's "Easy To Kill Women"), 13 Nisan 2017, <http://observers.france24.com/en/20170413-place-afghanistan-where-it%E2%80%99%E2%80%9Ceasy-kill-women%E2%80%9D>.

⁴⁶²Pajhwok News 2017 yılında yaklaşık 40 kadının namus ve diğer meseleler için öldürüldüğünü" bildirmiştir. Pajhwok Afghan News, *Yetkililere göre: Yaklaşık*

yaşama korkusunun mağdurların cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olaylarını yetkililere bildirmekten vazgeçmesine sebep olduğu tespit edilmiştir.⁴⁶³

Şubat 2018 tarihinde yürürlüğe giren Afganistan'ın yeni Ceza Kanunu rıza olmadan yapılan "bekaret testlerini" suç olarak tanımlamıştır.⁴⁶⁴ Fakat bu suç tanımına rağmen, aralarında tecavüz ve cinsel saldırı mağdurlarının da bulunduğu zinayla suçlanan veya cinsel suç mağduru olan kadınlara "bekaret testleri" yapılması uygulamasının Afganistan'da halen yaygın olduğu öne sürülmektedir.⁴⁶⁵ Bu uygulama "cinsel saldırı ve işkence" olarak tanımlanmaktadır.⁴⁶⁶ Yeni Ceza Kanunu ayrıca zinayı (evli olmayan bir çift arasında cinsel ilişki) da suç saymaktadır.⁴⁶⁷ Yeni Ceza Kanununun 636. maddesi "zinadan türetilmemiş biçimde tecavüzün daha açık ve kapsamlı bir tanımını" yapmaktadır.⁴⁶⁸

Aile içi şiddet veya zina zorla evlilikten sorumlu erkeklerin neredeyse her zaman cezasız kaldığı bildirilmektedir.⁴⁶⁹ Ayrıca kadınlar genel olarak aile içi şiddet faillerine ekonomik olarak bağımlı

40 Kadın Bu Sene Doğuda Cinayete Kurban Gitti, (Nearly 40 Women Murdered in the East This Year: Officials), 10 Aralık 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/12/10/nearly-40-women-murdered-east-year-officials>. "Kadınların her türlü uygunsuz veya cinsel açıdan yakışsız davranışları (zina, kaçırma, tecavüz) Peşunvali kanunlarına yönelik ciddi ihlal olarak görülmekte ve ailenin namusunu korumak için erkek akrabalar bu kadınları öldürebilmektedir." Avusturya Menşe Ülke Bilgisi Dairesi (Bundesamts für Fremdenwesen und Asyl (BFA)), *AfPak: Principals of the Tribal & Clan Structure*, 5 Nisan 2017, <https://coi.easo.europa.eu/administration/austria/PLib/ANALY AfPak tribal and clan structure 2017 04 05.pdf>, sf. 51. "Muhafazakar Afganistan'da "töre cinayetleri" yaygındır ve evlilik dışı kadın-erkek ilişkileri yerel ve İslami uygulamalarla sıkı denetim altındadır. Bu kuralların ihlal edilmesi sık sık ölüme cezalandırılmaktadır." The Express Tribune, *Töre Cinayeti, Afgan Çifti Kaçtığı için Halk Tarafından Linç Edildi* (In Honour Killing, Mob Lynches Afghan Couple for Elopings), 12 Şubat 2017, <https://tribune.com.pk/story/1324630/mob-lynches-afghan-couple-eloping-honour-killing/>. "Töre cinayetleri özellikle de kırsal kesim ve köyler başta olmak üzere ülkede yaygındır ve çoğu zaman kültürel faktörlerden ve mağdurların susturulmasından dolayı yetkililere bildirilmez veya çözümlenmez." Gender Concerns International, *Afganistan'da Kadınların Durumu*, tarihsiz, <http://www.genderconcerns.org/country-in-focus/afghanistan/the-situation-of-women-in-afghanistan>. Ayrıca bkz. New York Minute Magazine, *Afganistan'daki Töre Cinayetleri Sona Ermeli* (Afghanistan's Honor Killings Must End), 17 Temmuz 2017, <http://www.newyorkminutemag.com/afghanistans-honor-killings-must-end/>; RFE/RL, *Son Meydana Gelen Korkunç Töre Cinayetinde Genç Afgan Aşklar Silahlı bir Grup Tarafından Linç Edildi* (Young Afghan Lovers Lynched By Armed Mob In Latest Horrific 'Honor' Killing), 16 Şubat 2017, https://www.rferl.org/a/afghanistan-honor-killing-fateha-lynched/283_14022.html. 1976 tarihli Afgan Ceza Kanununun 398. maddesi töre cinayeti faillerini "cinayet ve yaralamadan dolayı ceza almaktan" muaf tutuyor ve bunun yerine iki yılı geçmeyecek hapis cezası öngörüyordu. Bu madde 2017 yılında kabul edilen gözden geçirilmiş Ceza Kanunu ile kalktı. *Ceza Kanunu*, 22 Eylül 1976, <http://www.refworld.org/docid/4c58395a2.html>. 2017 tarihli Ceza Kanununun gayri resmi tercümesi UNHCR kayıtlarında mevcuttur. Ayrıca bkz. IWPR, *Afganistan'da Aile İçi Şiddet Boşluğu* (Afghanistan's Domestic Violence Loophole), 16 Ocak 2017, <https://iwpr.net/global-voices/afghanistans-domestic-violence-loophole>.

463 Relief International ve OCHA'nın toplumsal cinsiyet temelli şiddet (GBV) konulu 2017 raporuna göre kadınların bu tür şiddet olaylarını bildirdiği birçok vakada mağdurların ifadelerine inanılmıyor. Bu durum da mağdurların toplumsal cinsiyet temelli şiddet olaylarını yetkililere bildirme konusundaki isteksizliklerini artırmaktadır. Relief International ve OCHA, *GBV Sektör Değerlendirme Sonuçları Raporu*, Aralık 2017, http://www.refworld.org/docid/5a815_63b4.html, sf. 6-8. Rapora göre bazı vakalarda "(toplumsal cinsiyet temelli şiddet) mağdurları sadece cinsel şiddetin utançına ve sosyal sonuçlarına katlanmak zorunda kalmazlar [...] ayrıca bazen tecavüzcüleriyle de evlenmek zorunda kalır, bu da şiddet ve istismar dolu bir hayata başlamaları anlamına gelir". Aynı belgede, sf. 7.

464 2017 tarihli Ceza Kanununun 640. Maddesine göre "zor kullanma, tehdit veya yıldırma yoluyla yapılan" bekaret testleri suçtur ve cezası "orta vadeli hapis"tir. *Afganistan Ceza Kanunu* 1260 sayılı ve 15 Mayıs 2017 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır (İngilizce gayri resmi çevirisi UNHCR kayıtlarında bulunmaktadır). Ayrıca bkz. T. Wimpelmann, *Adultery, Rape, and Escaping the House: The Protection and Policing of Female Sexuality in Afghanistan*, Aralık 2017, <https://www.cmi.no/publications/file/6404-adultery-rape-and-escaping-the-house.pdf>, sf. 10.

465 "Heyetin bekaret testlerinin yerel kültürün bir parçası olduğuna ve yasal zemini olmadığına ilişkin beyanına dikkat çeken Komite böyle bir uygulamanın aile içi şiddetten kaçan ve bu sebeple zina gibi ahlak suçları şüphelisi olan kadınlar için polis memurları ve savcılar tarafından rutin olarak istendiği için derin endişelere sahiptir." BM İşkenceyi Önleme Komitesi, *Afganistan'ın İkinci Periyodik Raporuyla İlgili Son Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.htm>. "Afganistan'daki adli kapasite geliştirme çalışmaları esnasında Adli Tıp Müdürlüğü ve bazı hastanelerin Afganistan'daki Ceza Kanununun 427(1). maddesi uyarınca zina yaptığında, zina teşebbüsünde bulunduğu ve evden kaçtığından şüphelenilen kadın ve kız çocuklarına rutin olarak "bekaret testleri" yaptığını öğrendik. Bu testlerin kadının cinsel ilişkiye girip girmediğini veya "bakire" olup olmadığını belirlemek için yapıldığı söylenmektedir." Afganistan Adli Bilimler Örgütü, *Bekaret Testleri*, tarihsiz, <http://iso.org.af/en/virginity-testing/>. Bkz. BBC, *Afganistan'daki Bekaret Testlerinin Utancı* (The Shame of Afghanistan's Virginity Tests), 29 Aralık 2017, <http://www.bbc.com/news/world-asia-12112827>; HRW, *Önce Tecavüz, Daha Sonra Afgan Adalet Sisteminin Saldırısına Uğradı*, 13 Aralık 2017, <https://www.hrw.org/news/2017/12/13/raped-then-assaulted-afghan-justice-system>; IWPR, *Afganistan: Bekaretin Yüksek Bedeli* (Afghanistan: The High Price of Virginity), 11 Ocak 2017, <https://iwpr.net/global-voices/afghanistan-high-price-virginity>; Medium, *Bekaret Testleri Afganistan'da Halen Var* (Virginity Testing is Still Present in Afghanistan), 11 Ocak 2017, <https://medium.com/@sunnyeom/virginity-testing-in-afghanistan-is-still-present-e5ef538fe83a>; Global Citizen, *Cinsel Saldırıdan Sonra Afganistan'da Kadınların Maruz Kaldığı Aşağılayıcı Test* (The Humiliating Test Women Must Undergo in Afghanistan After Sexual Assault), 9 Ocak 2017, <https://www.globalcitizen.org/en/content/the-humiliating-test-women-must-undergo-in-afghani/>; New York Times, *Yasaklara Karşın İnvazif Bekaret Testleri Afganistan'da Halen Yaygın* (Despite Ban, Invasive Virginity Tests Remain Prevalent in Afghanistan), 6 Ocak 2017, <https://nytlive.nytimes.com/womenintheworld/2017/01/08/invasive-virginity-tests-still-happening-in-afghanistan-despite-ban>.

466 ABİHK, *Cinsel Taciz ve İnsan Hakları İhlalleri şeklinde Zorla İnekolojik Muayene*, 5 Aralık 2015, <http://www.refworld.org/docid/5694bedf4.html>, sf. 13; Afganistan Adli Bilimler Örgütü (AFSO), *Bekaret Testleri*, tarihsiz, <http://iso.org.af/en/virginity-testing/>. Bkz. HRW, *BM: DSÖ "Bekaret Testlerini" Kinadı*, 1 Aralık 2014, <https://www.hrw.org/news/2014/12/01/un-who-condemns-virginity-tests>.

467 Yeni Ceza Kanununun 644. maddesine göre zina suçtur ve fail evliyse "iki yıldan fazla hapis şeklinde orta düzey hapis cezasıyla" ve evli değilse "iki yıla kadar hapisle" cezalandırılır. Afganistan, *Ceza Kanunu*, 1260 sayılı ve 15 Mayıs 2017 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır (Gayri resmi İngilizce çevirisi UNHCR kayıtlarında mevcuttur).

468 T. Wimpelmann, *Adultery, Rape, and Escaping the House: The Protection and Policing of Female Sexuality in Afghanistan*, Aralık 2017, <https://www.cmi.no/publications/file/6404-adultery-rape-and-escaping-the-house.pdf>, sf. 10.

469 "Zina suçlaması ile karşı karşıya kalma riski özellikle de aile desteği olmadığında tecavüz vakalarının bildirilmesinin önünde önemli bir caydırıcı gibi görünmektedir. Kadınların bağımsız olarak bir iddiayı yetkililere bildirmesi nadirdir, sadece tecavüzün gebelikle sonuçlandığı durumlar belki hariç tutulabilir." T. Wimpelmann, *Adultery, Rape, and Escaping the House: The Protection and Policing of Female Sexuality in Afghanistan*, CMI Çalışma Belgesi No: 9, Aralık 2017, <https://www.cmi.no/publications/file/6404-adultery-rape-and-escaping-the-house.pdf>, sf. 12. "Cezasızlık kültürü bu sebeple cinsel istismar ve diğer şiddet türlerini aslında teşvik etmiştir [...] son beş yılda (Afganistan Bağımsız İnsan Hakları) Komisyonu yaklaşık 600 sözde töre cinayeti vakası kayıtlarına geçirmiştir. Bu tür davalarla ilgili utanç kültüründen dolayı failerin çoğu ya yargılanmaktan kurtulmuş ya da duruşmada hafif bir mahkûmiyet almıştır [...] gerçek figürün çok daha üst düzey olması ihtimali vardır." IWPR, *Afganistan'da Aile İçi Şiddet Boşluğu* (Afghanistan's Domestic Violence Loophole), 16 Ocak 2017, <https://iwpr.net/global-voices/afghanistans-domestic-violence-loophole>. Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı, *2016 İnsan Hakları Uygulamaları Ülke Raporları - Afganistan*, 3 Mart 2017, <http://www.refworld.org/docid/58ec8a7fa.html>; ABİHK, *Kadına Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması* 1394, 30 Kasım 2015, http://www.refworld.org/docid/5_694bfa04.html; UNAMA, *Afgan Kadınların*

oldukları için birçok kadının aslında şikayette bulunması engellenmektedir. Kadınların bu istismlarla birlikte yaşamaya devam etmekten başka çok az seçenekleri vardır.⁴⁷⁰

Ülkedeki tüm polis memurlarının yüzde ikisinden azı kadındır;⁴⁷¹ çünkü polis teşkilatına katılan kadınlar toplumun geniş kesimlerince damgalanmaktadır.⁴⁷² Bu sebeple yaşadıkları şiddeti bildirmek isteyen kadınların adalete ulaşımı daha da zorlaşmaktadır. Ayrıca kadın polis memurlarının da erkek meslektaşlarının tecavüzü gibi işyerinde cinsel taciz ve saldırı riski altında oldukları bildirilmektedir.⁴⁷³ Kadın polislerin ayrıca HKU'ların şiddet içeren saldırılarıyla karşı karşıya kalma riski taşıdığı da öne sürülmektedir.⁴⁷⁴

Cinsel şiddetin cezasız kalmasının devam etmesinin bir sebebinin de ülkenin bazı bölgelerinde tecavüz şüphelilerinin silahlı grupların veya suç çetelerinin güçlü komutanları veya üyeleri olması veya kendilerini tutuklanmaktan ve kovuşturulmaktan koruyan bu tür gruplar ya da nüfuzlu kişilerle bağlantılarının bulunması olduğu iddia edilmektedir.⁴⁷⁵

b) Zararlı Geleneksel Uygulamalar

Ülkede hem kırsal hem de kentlerde yaşayan toplumlarda ve tüm etnik gruplarda⁴⁷⁶ değişen düzeylerde görülse bile zararlı geleneksel uygulamalar Afganistan'da yaygınlığını sürdürmektedir.⁴⁷⁷ Afgan

Gözünden Adalet: Arabuluculuk ve Mahkeme Yargılaması ile Ele Alınan Kadına Karşı Şiddet Vakaları, (Nisan 2015, <http://www.refworld.org/docid/55814b3c4.html>, sf. 29. Ayrıca bkz. NYT, *İstismara Karşı İsyan, Afgan Kadınlar Değişimin İşaretlerini Gördüler* (Rebelling against Abuse, Afghan Women See Signs of Change), 27 Mayıs 2014, <http://www.nytimes.com/2014/05/28/world/asia/rebelling-against-abuse-afghan-women-see-signs-of-change.html>. Ayrıca "Toplumsal geleneklere uymadıkları düşünülen kadın ve erkekler" konulu Bölüm III.A.8'de belirtildiği gibi bazı durumlarda yetkililer kadınların tutuklanmasını ailelerin istismarı veya misillemesine karşı "koruyucu bir önlem" adı altında gerekçelendirmeye çalışmaktadır.

⁴⁷⁰"Şiddet gösteren aile üyelerine ekonomik olarak bağımlı olan kadınlar asla istismarı bildirmez. Yardım arayan çok az sayıda Afgan kadın resmi mahkeme sistemine başvurmadan kaçınmakta ve çatışmayı çözmek için daha ziyade geleneksel yöntemleri tercih etmektedir. Birçok durumda bunun sonucunda erkeğin lehine sonuçlar çıkmaktadır." Associazione Diritti e Frontiere, *Afganistan Dayanışma Partisi Savaş Ağalarının Yönetiminde Dünya Kadınlar Günü Kutlamaktadır (Under Warlords' Rule Solidarity Party of Afghanistan Celebrates International Women's Day)*, 15 Mayıs 2018, <https://www.a-dif.org/2018/05/15/under-warlords-rule-solidarity-party-of-afghanistan-celebrates-international-womens-day/>. Ayrıca bkz. IWPR, *Afganistan'da Aile İçi Şiddet Boşluğu* (Afghanistan's Domestic Violence Loophole), 16 Ocak 2017, <https://iwpr.net/global-voices/afghanistans-domestic-violence-loophole>.

⁴⁷¹"Kadınların Afgan Ulusal Polisinde sınırlı biçimde yer alması (yüzde 1.8) cinsel şiddetin yetkililere yetersiz bildirimini artırmaktadır." BM Güvenlik Konseyi, *Çatışmayla Bağlantılı Cinsel Şiddet Konulu Genel Sekreter Raporu*, 15 Nisan 2017, S/2017/249, <http://www.refworld.org/docid/5a6216834.html>, para. 17. Ayrıca bkz. LA Times, *Afganistan'da Seçkin bir Kadın Polis Memuru hem Kültürel Tabularla hem de Taliban ile Mücadele Ediyor* (In Afghanistan, An Elite Female Police Officer Battles Cultural Taboos As Well As The Taliban), 3 Mayıs 2017, <http://www.latimes.com/world/la-fg-afghanistan-female-police-2017-story.html>; BM Genel Kurulu, *Afganistan'da İnsan Haklarının Durumu ve İnsan Hakları Alanında Teknik Destekle Elde Edilen Kazanımlar*, 11 Ocak 2017, A/HRC/34/41, <http://www.refworld.org/docid/5a562b9d4.html>, para. 50.

⁴⁷²ABİHK, *Savunma ve Güvenlik Sektörlerinde İstihdam Edilen Kadınların Durumu*, 9 Aralık 2017, http://www.refworld.org/docid/5_a4f76654.html sf. 12. "Afganistan'da polisin görevinin bireye ve ailesine utandırıcı şekilde bir algı vardır. Sık sık aileler eşlerden kadın olanı veya kız çocuğunu polis teşkilatına katılmaktan men etmektedir. Kadın polisler taciz korkusuyla işe giderken ve işten dönerken üniformalarını giymediklerini söylemiştir. Bazıları için 2013 yılında Doğu Afganistan'da öldürülen altı kadın polis memurunda olduğu gibi ölüm cezası söz konusu olmuştur." E-International Relations, *Afganistan'da Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Sonlandırmada Kadın Polis Memurlarının Rolü*, 3 Ağustos 2017, <http://www.e-ir.info/2017/08/03/the-role-of-policewomen-in-ending-gender-violence-in-afghanistan>.

⁴⁷³ABİHK, *Savunma ve Güvenlik Sektörlerinde İstihdam Edilen Kadınların Durumu*, 9 Aralık 2017, http://www.refworld.org/docid/5_a4f76654.html sf. 18-25; Ariana News, *ABİHK Afgan Polisindeki Kadınların Yaşadığı Tacizler Hakkında Endişelerini Dile Getirdi* (AIHRC Voices Concern about Harassment of Women in Afghan Police), 20 Nisan 2017, <https://ariananews.af/aihrc-voices-concern-about-harassment-of-women-in-afghan-police>; BM Genel Kurulu, *Afganistan'da İnsan Haklarının Durumu ve İnsan Hakları Alanında Teknik Destekle Elde Edilen Kazanımlar*, 11 Ocak 2017, A/HRC/34/41, <http://www.refworld.org/docid/5a562b9d4.html>, para. 50.

⁴⁷⁴ABİHK, *Savunma ve Güvenlik Sektörlerinde İstihdam Edilen Kadınların Durumu*, 9 Aralık 2017, http://www.refworld.org/docid/5_a4f76654.html sf. 1 2; UNAMA, *Afganistan: 2017 Yarı Yıl Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/596e0b5e4.html>, sf. 18.

⁴⁷⁵"Yolsuzluk ve yetkinin kötüye kullanılması kadınları öldüren veya onlara tecavüz eden ve (askeri) komutanlarla, hakimle veya avukatla bağlantıları olan kişilerin cezalandırılmaması anlamına gelir [...] Bu kişiler cezalandırılmayacaklarını biliyor ve bu sebeple ceza almadan öldürmek ve tecavüz etmek konusunda kendisini özgür hissediyor." IWPR, *Afganistan'da Aile İçi Şiddet Boşluğu* (Afghanistan's Domestic Violence Loophole), 16 Ocak 2017, <https://iwpr.net/global-voices/afghanistans-domestic-violence-loophole>.

⁴⁷⁶Şii Ailenin Statüsü Kanunuyla ilgili özel endişeler belirtilmiştir. Kanun Afganistan Anayasasının 131. maddesiyarınca çıkartılmış ve Afganistan'daki Şii toplumun aile hukukuyla ilgili konuları (örn. Evlilik, boşanma ve miras hakları) düzenler: Şii Ailenin Statüsü Kanunu, Mart 2009, http://www.refworld.org/docid/4a24ed5_b2.htm. Bu kanunun Şii içtihatını resmen tanıması sebebiyle önde gelen bazı Şiiiler ve Şii gruplar tarafından memnuniyetle karşılanmasına rağmen, Kanun ilk haliyle kadın haklarını koruyamadığı için ülke içinde ve uluslararası camiada eleştiri konusu olmuştur. Bu eleştiriler kanunda değişiklik yapılmasını sağlamıştır, fakat kanun velayet, miras, küçük yaşta evlilikler ve evin dışına çıkmayla ilgili kısıtlamalar gibi çekişmeli hükümler aynı kalmıştır. Kadının kocasının cinsel zevklerini tatmin etmesini gerektiren çekişmeli hüküm kaldırılmıştır. Fakat Afgan hukukçular değiştirilen Kanunun 162. maddesinin kocalar tarafından eğer kocanın evlilikten dolayı sahip olduğunu düşündüğü hakları karıları kendilerine vermezse karılarına bakmayı bırakmak için kullanabileceği şeklinde görüş bildirmektedir. Bkz. BM CESCR, *Sözleşmenin 16 ve 17. maddeleri uyarınca Taraf Devletlerin Sunduğu Raporlara İlişkin Dişünceler: Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklarla İlgili Son Gözlemler: Afganistan*, E/C.12/AFG/CO/2-4, 7 Haziran 2010, <http://www.refworld.org/docid/4c1732dc2.html>. BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri bu kanunu kadınların aleyhine olan zararlı geleneksel uygulamalar ve örfleri meşru kıldığı için kinadı ve yürürlükten kaldırılması çağrısında bulundu; BM İnsan Hakları Konseyi, *BM İnsan Hakları Yüksek Komiserinin Afganistan'da İnsan Haklarının Durumu ve İnsan Hakları Alanında Teknik Destekle Elde Edilen Kazanımlar Konulu Raporu*, A/HRC/13/62, 11 Ocak 2010, <http://www.refworld.org/docid/4bc2c8d62.html>, para. 4 ve 21-23.

⁴⁷⁷"Afgan kadınlar arasında şartlı bir şekilde %87'si çoğunlukla aileleri ve onları en çok sevdiklerini söyleyen insanların elinden şiddet görmektedir. Bu şiddet sunları kapsar: erken ve zorla evlilikle bağlantılı şiddet. Bunun içinde *baad* (uyumsuzluk çözümü kızların değiş tokuşu) ve *bedel* (karşılıklı evlilik), töre cinayetleri, kadınlara yönelik tecavüz ve cinayet, işyerinde ve kamuya açık yerlerde cinsel taciz ve şiddet deneyiminden sonra kişinin kendisini kurban etmesi ve kendisine zarar vermesi." Kabul Times, *Kadın, Hiç Huzuru Yok* (Woman, Who Has No Peace), 4 Aralık 2017, <http://thekabultimes.gov.af/index.php/opinions/social/15661-woman-who-has-no-peace.html>.

toplumunda kadınların görev ve konumlarına ilişkin ayrımcı görüşlerden kaynaklanan zararlı geleneksel uygulamalar orantısız biçimde kadın ve kız çocuklarını etkilemektedir. Bu tür uygulamalar içerisinde zorla evlilik,⁴⁷⁸ çocuk evlilikleri,⁴⁷⁹ evde zorla izole biçimde yaşama ve “töre cinayetleri”⁴⁸⁰ yer almaktadır. Afganistan’daki zorla evlilik biçimleri şu şekildedir:

- (i) kadınlar ve kız çocuklarının belli miktar mal veya nakit para karşılığında veya ailenin borcu karşılığında satıldığı “satış usulüyle” yapılan evlilikler;⁴⁸¹
- (ii) *baad*, zarar veren ailenin kan borcunu ödemek gibi bir amaçla “yanlış yapılan” aileye evlenmek üzere kızlarından birini teklif ettiği aşiretlere özgü uyuşmazlık çözüme biçimi;⁴⁸²

⁴⁷⁸“Yetişkin kadınların zorla evlendirilmesi [...] belli bir sıklıkla Afganistan’da meydana gelen bir durumdur”. HRW, “Doktor Olmayacağım ve Bir Gün Sen Hasta Olacaksın”: Afganistan’da Kız Çocuklarının Eğitime Erişimi, 17 Ekim 2017, <http://www.refworld.org/docid/59e5af3e4.html>, sf. 52. 2017 yılında yaptığı ankette The Asia Foundation ankete katılanların yüzde 11.8’inin zorla evlilik/çeyiz parasının Afganistan’daki kadınların karşılaştığı en ciddi problem olarak belirlediğini bulmuştur. Asia Foundation, 2017’de Afganistan: Afgan Halkıyla Anket, 2017, https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2017/11/2017_AfghanSurvey_report.pdf, sf. 6. Ayrıca bkz. Newsweek, Tecavüz, Erken Yaşta Seks, Zorla Evlilik, İstismar. İşte Bu Çok Sayıda Afgan Kızın İçinde Bulunduğu Acı Durum (Rape, Underage Sex, Forced Marriage, Abuse. That’s the Plight of Too Many Afghan Girls), 29 Aralık 2017, <http://www.newsweek.com/rape-underage-sex-abuse-forced-marriage-thats-plight-too-many-afghan-girls-75-8341>; New York Times, Onları Acı Bir Araya Getirdi: Evlenmeye Zorlanan 3 Kızın Artık Yeni Hayalleri Var (Brought Together by Pain, 3 Girls Forced into Marriage Have New Dreams), 6 Ekim 2017, <https://www.nytimes.com/2017/10/06/world/asia/afghanistan-child-brides-marriage.html>; Pajhwok Afghan News, Zorla ve Erken Evlilikler: Bir Çeşit İnsan Ticareti (Forced and Early Marriages: A Form of Trafficking in Persons), 29 Mart 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/03/29/forced-and-early-marriages-form-trafficking-persons>; Pajhwok Afghan News, Zorla Evlilik: İnsan Ticaretinin Kültürel Boyutu (Forced Marriage: A Cultural Dimension Of Human Trafficking), 1 Mart 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/03/01/forced-marriage-cultural-dimension-human-trafficking>; Tahir Adatek Merkezi, Yurtdışında Zorla Evlilikler: Afganistan, tarihsiz, <http://preventforcedmarriage.org/forced-marriage-overseas-afghanistan/>.

⁴⁷⁹UNICEF istatistiklerine göre Afgan çocukların yüzde 9’u 15 yaşından önce evlendirilirken 18 yaşından önce evlenen çocuklar yüzde 35 oranındadır. UNICEF, Çocuk Evlilikleri Veritabanı, Kasım 2017, <https://data.unicef.org/wp-content/uploads/2015/12/Child-marriage-database-Nov-2017.xlsx>. “Afgan kanunlarına göre kız çocukları için asgari evlenme yaşı 16’dır veya kızın babasının ya da hakimnin izniyle bu yaş 15 de olabilir. Öte yandan erkek çocuklar evlenmek için 18 yaşına kadar beklemek zorundadır. Kanunun erkek ve kadınlara farklı muamelesi çocuk evliliklerle ilgili uluslararası hukuku ihlal etmektedir. Uygulamada kanun nadiren uygulanır, bu sebeple daha erken yaşlarda evlilik bile mümkündür.” HRW, “Doktor Olmayacağım ve Bir Gün Sen Hasta Olacaksın”: Afganistan’da Kız Çocuklarının Eğitime Erişimi, 17 Ekim 2017, <http://www.refworld.org/docid/59e5af3e4.html>, sf. 52. Save the Children örgütüne göre, “evliliklerin %80’i kız çocuklarının zorla evlendirildiği durumlardan oluşuyor.” Ayrıca, “çocukların yaptığı evliliklerin çoğu da ebeveynleri tarafından ayanlıyor. Bir değiş tokuş sonucu yapılan evlilikler çocuk evliliklerinin ikinci türünü oluşturuyor [...] Üçüncü tip ise para karşılığı düzenlenen evlilikler. Dördüncü tipte ise kocanın nüfuzu ve gücü sebebiyle kız çocuklarının *baad* karşılığında verildiği ve kız çocuklarının ailenin borcunu ödemek için evlendirildiği evlilikler yer almaktadır” Save the Children, Afganistan’da Çocuklara Karşı Şiddet İçeren ve Zararlı Uygulamalar hakkında Bilgi, Tutum ve Uygulamalar: Mevcut Durum Çalışması, Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a5dd34a4.html>, sf. 9. “Çocuğun evlilik birliğine girmek için özgür ve bilgilendirilmiş onamının gerçekten alınmadığı ve çocuğun evlilik birliğini kabul etmek için zorlandığı zorla yapılan çocuk evlilikleri Afganistan’da yaygın bir olgudur. Çoğu kez genç Afgan kızlar kızın ailesine verilen para “karşılığında” çok daha yaşlı adamlarla evlendirilir. [...] İnsan Ticareti Yüksek Komisyonu yetkilisi zorla evliliklerin Helmand’a arttığını teyit etmiştir [...] Sivil toplum lideri Khuda-1 Noor Khanzada zorla evlilikle ilgili bu şekilde çok fazla şikayet aldıklarını söylemiştir”. Pajhwok Afghan News, 1 Mart 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/03/01/forced-marriage-cultural-dimension-human-trafficking>. Afgan Analistler Ağı’nın (AAN) bildirimine göre “Medeni Kanunun 70. maddesinin asgari evlilik yaşını erkekler için 18 ve kadınlar için 16 olarak belirlemesine rağmen, 15 yaşından küçük kız çocukları Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi kapsamında Afganistan’ın üzenli rapora göre ülkede evli olan kadınların yüzde üçü 15 yaşından küçüktür. Kadına karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması Kanununun 28. maddesine göre 15 yaşından küçük kız çocuklarını evlenmeye zorlayanlar en az iki yıl hapse mahkûm edilir ve aynı madde ayrıca küçük yaşta bir kız çocuğunu yaptığı evliliğin çocuğun talebiyle iptal edilebileceğini de belirtir. Fakat, Afganistan’ın geleneksel toplum yapısı düşünüldüğünde bu kanunların uygulanması zordur. Ailelerin tamamının ekonomisinin küçük yaşta evliliklere bağlı olduğu durumlarda bu durum özellikle geçerli hale gelir.” AAN, Gelinlerin Fiyatı: Afganların Evlenilecek Kadınlar için Ödeme Yapma Geleneği (The Bride Price: The Afghan Tradition of Paying for Wives), 25 Ekim 2016, <https://www.afghanistan-analysts.org/the-bride-price-the-afghan-tradition-of-paying-for-wives/>, 2005 tarihli Çocuk Kanunu çocuk evlilikleri konusunu ele alamamaktadır; bkz. UNICEF, Afganistan’da Çocuk ve Kadınlar: Durum Analizi 2014, Kasım 2014, <http://www.unicef.org/afghanistan/SitAn - Long Report- small size .pdf>, sf. 39.

⁴⁸⁰“Afganistan’da kadınların ve kız çocuklarının ailenin namusunu taşıdığı düşünülür ve eğer örf, gelenekler veya namusu zedeledikleri düşünülürse çoğu zaman bunun bedelini öderler. Afganistan’daki kadın tecavüz mağdurlarının ailelerine ve yaşadıkları topluma utanç getirdiği düşünülür ve bu durum töre cinayetleri ile ikinci kez bu kadınların kurban edilmesi riskini ortaya çıkarmaktadır. Benzer şekilde toplumun geniş kesimleri evlilik dışı cinsel ilişki yaşadığından şüphelenilen kadınların (*zina*) ailelerine utanç getirdiğini düşünmektedir ve bu kadınlar yine ya aileden bir erkeğin girişimiyle ya da yaşlı erkeklerden oluşan yerel meclislerin talimatıyla töre cinayetlerine kurban gitme riskiyle karşı karşıya gelir.” CGRS, Engellerin Aşılması: Afganistan ve Tacikistan’da Kadına Karşı Şiddet Kanunlarının Uygulanmasının Önündeki Zorluklar, Nisan 2016, https://cgrs.uchastings.edu/sites/default/files/Afghanistan_Tajikistan_Full%20Report_Revised%204-5-2016_FINAL_0.pdf, sf. 14.

⁴⁸¹“Gelinler için ödenen yüksek fiyatlar damatların ve ailelerinin borçlanmasına ve yoksul erkeklerin kızları için uygun olmayan erkeklerle erken yaşta evliliğe sebep olabilmektedir. Fakat, çok kızı olan babalar bu uygulamadan fayda görebiliyor. Gelinler için istenen fiyatlar ayrıca Afganistan’da çocuk evliliğini de teşvik etmektedir [. . .] Ebeveynlerin kızlarının erken yaşta evlendirmelerinin en önemli sebebi gelinler için yüksek fiyat almaktır. Kız çocuklarını borç karşılığında vermek ve kızları karşılıklı değiş tokuş etmek gibi diğer ekonomik faktörler de dikkate alınmıştır, bu uygulamalarda her iki aile de gelin almak için ödeme yapmak zorunda kalmaz.” AAN, Gelinlerin Fiyatı: Afganların Evlenilecek Kadınlar için Ödeme Yapma Geleneği (The Bride Price: The Afghan Tradition of Paying for Wives), 25 Ekim 2016, <https://www.afghanistan-analysts.org/the-bride-price-the-afghan-tradition-of-paying-for-wives/>. Ayrıca bkz. IWPR, Afganistan: Anne Karında Nişanlandılar (Afghanistan: Betrothed in the Womb), 22 Mart 2017, <https://iwpr.net/global-voices/afghanistan-betrothed-womb>. Afyon yetiştiren ailelerin afyon tacirlerine borçlarını ödemek için çocuklarını sattığı söylenmektedir. ABD Dışişleri Bakanlığı, 2017 İnsan Ticareti Raporu: Afganistan, 27 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5959ed1b13.html>. “Çocuklara sessiz olmaları için afyon verilmekte, çocuklar dilenmek üzere dışarı gönderilmekte, yetimhanelere teslim edilmekte veya uyuşturucu parası için evlendirilmek üzere satılmaktadır.” Washington Post, Afyon Kullanımı Afganistan’da Patlama Yaptı ve Bağımlı Kadınlar için ‘Sessiz bir Tsunami’ Yarattı (Opium Use Booms in Afghanistan, Creating a ‘Silent Tsunami’ of Addicted Women), 19 Haziran 2017, https://www.washingtonpost.com/world/asia-pacific/opium-use-booms-in-afghanistan-creating-a-silent-tsunami-of-addicted-women/2017/06/19/6c5b16f2-3985-11e7-a59b-26e0451a96fd_story.html.

⁴⁸²“Afganistan’ın bazı bölgelerinde aileler ciddi konulara kavga ettiklerinde kan davası çıkmasını önlemenin bir yolu da zarar veren tarafın diğer tarafa ailedeki kadınlardan birini vermesidir. “*Baad*” diye bilinen bu gelenekte kadın ya gelenekteki aileye zarar gören aileden birisi arasında göricü usulü bir evlilik yapılır [...] *Baad* Afganistan’ın eski bir geleneğidir, başlangıcı hiçbir merkezi meşru bir yönetimin olmadığı ve çatışmaların aşiret sistemi ile çözüldüğü günlere dayanmaktadır. [...] Bir erkek karısı haricindeki birisini öldürür, ona tecavüz eder veya o kişiyle cinsel ilişki yaşarsa, yerel meclis arabuluculuk için devreye girer. Daha hafif suçlar çoğu zaman para veya birkaç koyun veya bir inek karşılığında çözümlenebilir. Fakat ciddi bir suç için verilen standart ceza zarar veren ailenin mağdur aileye kızlarından birini vermesi suretiyle kızlarından ayrılmasıdır. Ailenin itibarının korunmasına rağmen, kadın veya çoğu zaman genç kız evlenmeye zorlanır ve eşinin ailesi bitmek bilmeyen kızgınlıklarının acısını sık sık kendisinden çıkarır. Buna karşı çıkanlar uygulamanın aile içi şiddetin en önemli sebebi olduğunu söylemektedir.” IWPR, Kan Davalarını Bitirmek için Değiş Tokuş Edilen Afgan Kadınlar için Umut, (Hope for Afghan Women Traded to End Feuds) 17 Ocak 2017,

- (iii) *berdel*, evlilik masraflarını en aza indirmek için iki ailenin kızlarını evlilik yoluyla “değiş tokuş ettiği” bir anlaşma,⁴⁸³
- (iv) dul kadınların ölen kocalarının ailesinden bir adamla evlenmeye zorlanmaları.⁴⁸⁴

Ekonomik güvensizlik, devam eden çatışmalar ve bundan doğan yerinden edilmeler, mal varlığının kaybedilmesi ve ailenin yoksullaşması çocuk evlilikleri ve zorla evlilikler sorununu daha da kalıcı hale getirmektedir. Bu tür evlilikler çoğunlukla kızın ve ailesinin hayatta kalması için tek çıkar yolu olarak görülmektedir.⁴⁸⁵

Kadına karşı şiddetin ortadan kaldırılması (KŞOK)kanunu kadınların evlilik için satılması ve alınması, baad kapsamında uyuşmazlıkların çözülmesi için kadınların karşı tarafa teklif edilmesi, çocuk evlilikleri ve zorla evlilikler gibi bazı zararlı geleneksel uygulamaları suç olarak tanımlamıştır.

c) Özet

Vakanın münferit koşullarına bağlı olarak UNHCR aşağıdaki kategorilerde yer alan kadınların uluslararası mülteci korumasına ihtiyaç duyabileceğini değerlendirmektedir:

- Cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağdurları ve bu riski taşıyanlar;
- Zararlı geleneksel uygulama mağdurları ve bu riski taşıyanlar ve
- Toplumsal geleneklere aykırı hareket ettiği düşünülen kadınlar (bkz. Bölüm III.A.8).

Vakanın münferit koşullarına bağlı olarak; belli bir sosyal gruba ait olmaları, dinleri, (kendilerine atfedilen) siyasi görüşleri veya Sözleşmede yer alan diğer gerekçeler sebebiyle devlet veya devlet dışı aktörlerden görebilecekleri zulüm sebebiyle duydukları haklı nedenlere dayanan zulüm korkusu gerekçesi ve zulmün aktörleri devlet dışı aktörler olduğunda bu zulme karşı koruma sağlamak konusunda Devletin genel anlamda yetersiz kalacağı gerekçesiyle bu kadınlar uluslararası mülteci korumasına ihtiyaç duyabilir.

<https://iwpr.net/global-voices/hope-afghan-women-traded-end-feuds>. "Baad,veya uyuşmazlık çözümü için başka bir aileye kız verilmesi özellikle de Afganistan'ın uzak ve kırsal bölgelerinde yaygın bir uygulamadır. Baad kapsamında verilen kızlar yeni ailelerinde çoğu zaman çok fazla şiddet ve düşmanlık görür. Nangarhar'dan gelen bir baad mağduru AAN'ye şunu söyledi: "Bir kızın baad kapsamında verildiği günden itibaren o kız köle olarak verilir ve asla yeni ailesinde ailenin normal bir üyesi gibi muamele görmez. Çoğu zaman eşinin ailesi tarafından istismar edilir ve dövülür." AAN, *Gerçeklik Kontrolü: Ghor Vilayetinde Kadınlara Adalet Yok* (Reality Check:No Justice for Women in Ghor Province),4 Aralık 2016, <https://www.afghanistan-analysts.org/reality-check-no-justice-for-women-in-ghor-province>.

⁴⁸³ *Berdel* aileler arasında evlilik amaçlı kızların değiş tokuş edilmesi anlamına gelir. Bu durum her zaman olmasa bile çoğunlukla bir türlü zorla evliliktir ve ekonomik etkileri vardır (örn. genellikle gelin için başlık parası ödenmez)." Asia Foundation, *2017 yılında Afganistan: Afgan Halkıyla Anket*, 14 Kasım 2017, <https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2017/11/2017-Afghan-Survey-report.pdf>, sf. 140.

⁴⁸⁴ *Peştunvali* kanunlarına göre bir erkek ölürse karısı mirasının bir parçası sayılır. "Karısı [dul kalan] kayın biraderiyle veya kocasının *Tarboor*'u (kuzeni) ile evlenmelidir. Bu kadınlara *Kunda* (dul) denir. Avusturya Menşe Ülke Bilgisi Dairesi (*Bundesamts für Fremdenwesen und Asyl*), *AfPak: Aşiret ve Klan Yapısının Temelleri*, 5 Nisan 2017, https://coi.easo.europa.eu/administration/austria/PLib/ANALY_AfPak_tribal_and_clan_structure_2017_04_05.pdf, sf. 48. Bu tür evlilikleri reddeden kadınların Afgan Medeni Kanunundaki çocuk velayetiyle ilgili ayrımcı hükümlerden dolayı çocuklarının velayetini kaybetme olasılığı vardır. Ayrıca, bu kadınlar ölen kocalarının erkek akrabalarından cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet görme riskiyle de karşılaşır. Bkz. UNAMA, *Afganistan: 2015 Yarı Yıl Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Ağustos 2015, <http://www.refworld.org/docid/55c1bdc4d.html>, sf. 18. Zorla evlenmek için veya çocuklarını kaybetmek için evden kaçan dular hakkında "ahlak suçları" sebebiyle kovuşturma açılabilir veya "töre cinayetine" kurban gitme riski taşıyabilirler, bkz. Bölüm III.A.8.

⁴⁸⁵ Borç ve uyuşmazlıkları çözmek için yapılan veya anlaşmaların bir parçası olan çocuk evliliklerinin genellikle amacı rakip aile ve aşiretlerle bağların güçlendirilmesidir. Yoksul aileler çoğu zaman zengin ailelerden aldıkları yüklü çeyizler karşılığında kızlarını o ailelere satmakta ve çoğu zaman evlendikleri kişiler kızlardan çok daha yaşlı çıkmaktadır. Evlilik amaçlı kızın satılması kararını erkekler alır. Karıların, annelerin, kız kardeşlerin ve kızların kendilerinin bu kararda çok az söz hakkı vardır veya hiç yoktur." UNFPA Afganistan, *Çocuk Evlilikleri*, tarihsiz, <http://afghanistan.unfpa.org/node/15233>. "Okuldan ayrılmak kız çocuklarının çocuk yaşta evlenme riskini artırır. Afgan hükümetinin verilerine göre okula gitmeyen kız çocuklarının 18 yaşından önce evlenme olasılığı orta okulu veya üstünü bitiren kızlara göre üç kat daha fazladır. Eğitime erişememe çocuk evliliklerinin arkasındaki temel itici güçtür. [...] Yoksulluk hem birçok kıza okuldan uzaklaştırmakta hem de çocuk yaşta evlilikleri teşvik etmektedir." HRW, *"Doktor Olmayaçım ve Bir Gün Sen Hasta Olacaksın": Afganistan'da Kız Çocuklarının Eğitime Erişimi*, 17 Ekim 2017, <http://www.refworld.org/docid/59e5af3e4.html>, sf. 53-54. "Çocuk evlilikleri ve zorla evlendirme kanunen yasaktır, fakat Afganistan'da özellikle de çeyiz parası almak isteyen yoksul aileler arasında yaygın olmaya devam etmektedir." Reuters, *Taliban'ın Seks Kölesi Olarak Kapana Kısılmış Görünmez Çocuk Gelinleri, Dulları* (Invisible Taliban Child Brides, Widows Trapped as Sex Slaves),23 Ağustos 2017, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-rights-women/invisible-taliban-child-brides-widows-trapped-as-sex-slaves-idUSKCN1B31PL>.

8. Toplumsal Geleneklere Aykırı Hareket Ettiği Düşünülen Kadın ve Erkekler⁴⁸⁶

Hükümetin toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etme çabalarına rağmen kadınlar kendilerini toplum dışına itmeye devam eden kalıplar ve gelenekler yüzünden yaygın biçimde toplumsal, siyasi ve ekonomik ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaya devam etmektedir.⁴⁸⁷ Toplumsal normların dışına çıktığı düşünülen kadınlar özellikle de kırsal bölgelerde ve HKU'ların kontrolündeki bölgelerde toplumsal damgalanma, genel ayrımcılık ve güvenlik tehditleriyle karşılaşmaya devam etmektedir.⁴⁸⁸ Bu tür normlar arasında katı giyim kurallarının yanı sıra⁴⁸⁹ kadınların yanlarında erkek akrabalarından birinin refakati olmadan halkın içine çıkamamaları gibi hareket özgürlüklerini kısıtlayan bazı şartlar yer almaktadır.⁴⁹⁰

Aralarında dullar ve boşanmış kadınların da olduğu erkeklerin desteği ve korumasından yoksun kalan kadınlar⁴⁹¹ özel bir risk altındadır.⁴⁹² Yalnız yaşayan kadınlar üzerinde mevcut toplumsal normların

⁴⁸⁶HKU'ların İslami ilke, norm ve değerleri yorumlama biçimine aykırı hareket ettiği düşünülen kişilerin durumuna ilişkin analiz için bkz. Bölüm III.A.6. Farklı cinsel yönelim ve/veya toplumsal cinsiyet kimliğine sahip bireylerin özel durumlarının analizi için bkz. Bölüm III.A.12. Kamusal alandaki kadınların durumunun analizi için bkz. Bölüm III.A.1. i. Kadınların durumu hakkında daha fazla bilgi için bkz. Bölüm III.A.7.

⁴⁸⁷"Afganistan'daki kadın ve kız çocukları ciddi ve sürekli biçimde ayrımcılık, şiddet, sokakta taciz, zorla ve erken yaşta evlenme, ev dışında çalışma ve eğitim hayatına katılma konusunda ciddi kısıtlamalar ve adaletle sınırlı erişim gibi durumlarla karşılaşmaya devam etmektedir." Bertelsmann Stiftung, *BTI2018: Ülke Raporu Afganistan*, 2018, <https://www.bti-project.org/en/reports/country-reports/detail/itc/AFG/>. Ayrıca bkz. USCIRF, *Yıllık Rapor 2018 (Aşama 2 Ülkeleri): Afganistan*, 25 Nisan 2018, http://www.uscirf.gov/sites/default/files/Tier2_AFGHANISTAN.pdf, sf. 4; BM Genel Kurulu, *Afganistan'da İnsan Haklarının Durumu: Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri Raporu*, 21 Şubat 2018, Düzeltilmiş İleri Versiyon, A/HRC/37/45, <http://www.refworld.org/docid/5a562b9d4.html>, para. 55; RFE/RL, *Yüzlerce Kadın Kabil'de Dünya Kadınlar Günü için Yürüyüş Yaptı* (Hundreds of Women March in Kabul for International Women's Day), 8 Mart 2018, <https://www.rferl.org/a/afghanistan-womens-day- kabul-march-rights-/29086799.html>; Reuters, *Afganistan'ın Kadın Avukatları "Ucuz ve Kirilenmiş" Şeklinde Damgalanmış Kadınlara Yardım Etitikleri için Tehlikeyle Karşılaşmakta* (Afghanistan's Female Lawyers Risk Danger to Help Women Branded 'Cheap and Filthy'), 4 Temmuz 2017, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-women-lawyers/afghanistans-female-lawyers-risk-danger-to-help-women-branded-cheap-and-filthy-idUSKBN19POL4>; Tolo News, *Kadın Hakları Afganistan'da Maalesef Halen Yok* (Women's Rights Still Sadly Lacking in Afghanistan), 11 Nisan 2017, <http://www.tolonews.com/afghanistan/women%E2%80%99s-rights-still-sadly-lacking-afghanistan>; IWPR, *Afganistan: Kız Çocuğu Sahibi Olmanın Utancı* (Afghanistan: The Shame of Having Daughters), 20 Ocak 2017, <https://iwpr.net/global-voices/afghanistan-shame-having-daughters>; BM Kadın Örgütü Asya ve Pasifik, *BM Kadın Örgütü Afganistan*, tarihsiz, <http://asiapacific.unwomen.org/en/countries/afghanistan>.

⁴⁸⁸Daily Times, *Afgan Kadını: Keçi gibi Satılır, Köpek gibi Muamele Görür* (Afghan Woman: Sold Like a Goat, Treated like a Dog), 2 Ocak 2017, <https://dailytimes.com.pk/37158/afghan-woman-sold-like-a-goat-treated-like-a-dog>; Gandhara, *Afganistan'da Kadına Karşı Şiddet Arttı* (Violence Against Women on the Rise in Afghanistan), 6 Şubat 2017, <https://gandhara.rferl.org/a/afghanistan-violence-against-women/28284751.html>; Independent, *Afganistan'da Şehirde Yanında Kocasız Olmadan Dışarı Çıkan Kadının Kafası Kesildi* (Woman Beheaded in Afghanistan For Going out in City Without her Husband), 28 Aralık 2016, <http://www.independent.co.uk/news/world/asia/afghanistan-woman-beheaded-shopping-with-out-husband-a7498711.html>; Agencia EFE, *Afganistan'da Kadın Spor Kahramanlarına Yer Yok* (Afghanistan Has No Place for Female Sporting Heroes), 24 Kasım 2016, <https://www.efe.com/efe/english/sports/afghanistan-has-no-place-for-female-sporting-heroes/50000266-3106220>; Khaama Press, *Taliban Afganistan'ın Kuzeyinde 19 Yaşındaki Kızı Halkın Önünde İnfaz Etti* (Taliban Publicly Execute 19-Year-Old Girl in North of Afghanistan), 2 Ağustos 2016, <https://www.khaama.com/taliban-publicly-execute-19-year-old-girl-in-north-of-afghanistan-01624>.

⁴⁸⁹"Afganistan'daki kadınlar özellikle de halka açık yerlerde kıyafetleri, görünüşleri ve davranışlarıyla ilgili katı toplumsal kısıtlamalara bağlılar [...] halka açık yerlerde burka giymeyi kabul etmek bir kadının tercihi değil kadınların kamuoyu içindeki rollerine ilişkin dini ve geleneksel tutumların yaptırımındır." EASO, *Menşe Ülke Bilgisi Raporu: Afganistan'da Toplumsal ve Yasal Normların Bireyler, Arafık*, Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a38ce314.html>, sf. 36. Ayrıca bkz. RFE/RL, *Afgan Şarkıcısı Aryana Sayeed Tehditlere Rağmen Şovun Devam Edeceğine Anı İçti* (Afghan Singer Aryana Sayeed Vows the Show Will Go On, Despite Threats), 17 Ağustos 2017, <https://www.rferl.org/a/afghan-singer-aryana-sayeed-kabul-charity-concert-threats/28682592.html>.

⁴⁹⁰Ağustos 2017 tarihinde bir kadının Fayrab vilayetinde bir Taliban üyesi tarafından vurularak öldürüldüğü iddia edilmektedir, öldürülme sebebinin kadının mahremi (erkek vasi) yanında olmadan taksi dolmuşu binmesi olduğu söylenmektedir. UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması 2017 Yıllık Raporu*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 10. "Diğer birçok kısıtlamanın yanı sıra kadınların erkeklerle etkileşimde olmasına, mahremleri olmadan seyahat etmelerine veya toprak sahibi olmalarına izin vermeyen sosyo-kültürel normlar kadınların kaynak ve hizmetlere erişimini de engellemektedir." AREU, *Afganistan'da Tarımda Kadınlar*, <https://areu.org.af/wp-content/uploads/2017/07/1707-Women-in-Agriculture-in-Afghanistan.pdf>, sf. 2. "Kadınların halka açık yerlerde dolaşmaları (evin dışındaki her yer: sokak, pazar veya akrabalarının evleri) yaşlıların, kocalarının veya erkek akrabalarının iznine (icazet) bağlıdır [...] Boş zamanlarında veya meşru bir sebep olmadan dışarıda dolaşan refakatsiz kadınlar şüphelidir ve toplumsal düzene potansiyel tehdit olarak görülür." T. Wimpelmann, *The Pitfalls of Protection: Gender, Violence, and Power in Afghanistan* (Kaliforniya: Kaliforniya Üniversitesi Yayınları), 2017, sf. 110. "Afganistan'da bekar kadınlar da dahil olmak üzere kadınların evden dışarı çıktıklarında yanlarında mahrem diye bilinen ailelerinden bir erkeğin (kocaları veya erkek akrabaları) olması geleneği vardır. [...] Erkek akraba kadınları diğer hususların yanı sıra başka erkeklerden gelecek taciz tehdidini karşı korur. Yanında mahremi olmayan kadın "meşru hedef" olarak görülmektedir." Hollanda Dışişleri Bakanlığı, *Afganistan Menşe Ülke Raporu*, Kasım 2016, <http://www.refworld.org/docid/5a60d67d4.html>, sf. 82-83. Ayrıca bkz. ABD Dışişleri Bakanlığı, *2016 İnsan Hakları Uygulamaları Ülke Raporları - Afganistan*, 3 Mart 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a6a7d24.html>, sf. 17.

⁴⁹¹ACCORD, *Afganistan'la İlgili Soruların Yanıtları: Bekar Annelerin (Dullar ve Boşanmış Kadınlar) Hakları: Mevzuat ve Uygulamalar* adlı eserde bahsi geçen kaynaklara bkz. 2 Haziran 2017, <https://www.ecoi.net/en/document/1406983.html>; bkz. New York Times, *Afganistan'da Boşanmış Kadınlar Kapanın Elinde Kalyor gibi Hissediyor* (In Afghanistan, 'I Feel Like a Divorced Woman Is Up For Grabs'), 17 Nisan 2017, <https://www.nytimes.com/2017/04/17/world/asia/afghan-women-divorce.html>.

⁴⁹²"Afganistan'da kadınlar ve özellikle de erkek korumasından mahrum olanlar yaygın taciz ve ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Dul kalan ve bekar anneler "kapaksız tencere" veya bir başka deyişle ahlaken zayıf olarak görülüyor." IGUACU, *Savaş Kadınları - Afganistan'da Cephe Gerisi*, 29 Kasım 2017, <https://weareiguacu.org/blog/post/women-of-war-in-afghanistan>. "Maalesef Afganistan'da hatta Kabil'de evinde erkek olmayan kadın ahlaksız veya kolay zannediliyor [...] Bekar kadınlar çoğu zaman komşularından ve esnaftan gelen ciddi taciz, istismar ve tehditlere katlanmak zorunda kalıyor." TED Ideas, *Afganistan'daki Bekar Kadınların Hayatlarına Nadir ve Yakın Bakış* (A Rare, Intimate Look at the Lives of Single Mothers in Afghanistan), 27 Ekim 2017, <https://ideas.ted.com/a-rare-intimate-look-at-the-lives-of-single-mothers-in-afghanistan>. "Özellikle de dullar gibi "topluma yük" veya "ahlaksız" görülen kadınlar gibi yanında erkek akrabası olmayan kadınlar çoğu zaman Afgan toplumu tarafından kabul görmez." The Daily Mail, *Afganistan'daki "Dullar Tepesi" Başka bir Dünyada Yaşiyor* (Afghanistan's 'Hill of Widows' Live in a World Apart), 23 Haziran 2017, <http://www.dailymail.co.uk/wires/afp/article-4631438/Afghanistans-hill-widows-live-world-apart.html>.

kısıtlama yarattığı düşünülürse bu kadınlar hem hareket özgürlüklerine hem de hayatlarını kazanmaya yönelik kısıtlamalar da dahil olmak üzere genel anlamda hayatta kalma araçlarından mahrumdur.⁴⁹³

Örfi veya Şeriat hukukunun ihlal edilmesinin cezasının kadınları ve kız çocuklarını orantısız biçimde etkilediği bildirilmektedir.⁴⁹⁴ Bu cezalar arasında "ahlak suçları" işlediği düşünüldüğü için tutuklama yer alabilir.⁴⁹⁵ Ahlak suçlarına örnek olarak uygun olmayan bir kişinin kendisine refakat etmesi,⁴⁹⁶ evlenmeyi reddetme⁴⁹⁷ veya "evden kaçma"⁴⁹⁸ (aile içi şiddet durumu da dahil) yer almaktadır.⁴⁹⁹ Ülkede gözaltına

493. Japan Times, *Afganistan'da Savaşta Dul Kalanlar Kocalarının Fedakarlığı için Ağır Bedel Ödedi* (War Widows in Afghanistan Pay a Heavy Price for their Husbands' Sacrifice), 4 Aralık 2017, <https://www.japantimes.co.jp/news/2017/12/04/world/war-widows-afghanistan-pay-heavy-price-husbands-sacrifice/>; Al Jazeera, *İşsiz Afgan Dullar Dilenmek Zorunda Kalıyor* (Unemployed Afghan Widows Forced to Beg), 11 Ağustos 2017, <http://www.aljazeera.com/video/news/2017/08/unemployed-afghan-widows-forced-beg-170811104814085.html>; The Globe and Mail, *Afganistan'ın Bekar Anneleri* (Single Mothers of Afghanistan), 12 Mayıs 2017, <https://www.theglobeandmail.com/news/world/mothers-day-single-mothers-afghanistan/article34969069/>; Free Women Writers, *Afgan Dullar için Hayat Nasıl?* (What Life Is Like for Afghan Widows), 23 Ocak 2017, <https://www.freewomenwriters.org/life-afghan-widows-afghanistan>.

494. Hollanda: Dışişleri Bakanlığı, *Afganistan Menşe Ülke Raporu*, Kasım 2016, <http://www.refworld.org/docid/5a60d67d4.html>, sf. 83.

495. "Afgan devleti sıklıkla zina ve zina teşebbüsü gibi "ahlak suçları"ndan dolayı kadın ve kız çocuklarını tutuklamakta ve kovuşturmakta. Adli sürecin karakteristik özelliği hukukun üstünlüğünün olmamasıdır ve insanlara kanunda yeri olmayan ahlak suçlarının isnat edildiği olmuştur" Migrationsverket (İsveç Göç Ajansı), *Temarapport Afghanistan: Hedersproblematik och moralbrott*, 19 Ocak 2018, <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentAttachmentId=45400>, sf. 4-5. "Kadınlar evden kaçmak gibi fiilleri içeren belirsiz ahlak suçlarından dolayı hapse atılabilmektedir ve zinadan hüküm giydiklerinde beş yıla kadar hapis cezası ile karşılaşabilmektedir." IWPR, *Afganistan'da Aile İçi Şiddet Boşluğu* (Afghanistan's Domestic Violence Loophole), 16 Ocak 2017, <http://www.refworld.org/docid/587e35c14.html>. Haziran 2017 tarihinde BM İşkenceyi Önleme Komitesi "jirga mahkemelerinin verdiği hükümlerden ve işkence veya zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve ceza niteliği taşıyan Afgan toplumunda başta kadınlar olmak üzere "ahlak suçları" için uygulanan ölüm cezası ve dayak cezası gibi diğer uyumsuzluk çözüm sistemlerinden dolayı ciddi endişeler taşıdığını" belirtmiştir." BM İşkenceyi Önleme Komitesi, *Afganistan'ın İkinci Periyodik Raporuyla ilgili Son Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, para. 39. Bkz. The Diplomat, *Afganistan'daki Ahlak Hapishanelerindeki Kadınlar* (The Women in Afghanistan's Moral Prisons), 8 Mart 2017, <https://thediplomat.com/2017/03/the-women-in-afghanistans-moral-prisons/>.

496. "Ülkenin bazı kısımlarında yalnız veya akrabası olmayan bir erkekle beraber seyahat ettiği görülen bir kadın polis tarafından yakalanabilir ve tutuklanabilir. Tipik olarak bu kadın "bekaret" testine zorlanabilir. Eğer bu kadın evli değilse ve bekaret testinden geçemezse, hem zina hem de evden kaçmakla suçlanabilir." T. Wimpelmann, *Adultery, Rape, and Escaping the House: The Protection and Policing of Female Sexuality in Afghanistan*, CMI 9 Sayılı Çalışma Belgesi, Aralık 2017, <https://www.cmi.no/publications/file/6404-adultery-rape-and-escaping-the-house.pdf>, sf. 8. "Yetkililer sadece yanlarında refakatçi olmadığı için veya ahlak suçları işledikleri için kadın ve erkek (insan ticareti) mağdurlarına bazen suçlu gibi davranmıştır". ABD Dışişleri Bakanlığı, *2017 İnsan Ticareti Raporu: Afganistan*, 27 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5959ed1b13.html>. Hanefi İttihadında "uygun olmayan kişinin refakati" suç olarak görülmektedir; bkz. UNAMA, *Afganistan'da Keyfi Gözaltı: Eylem Çağrısı, Cilt I – Genel Bakış ve Tavsiyeler*, Ocak 2009, <http://www.refworld.org/docid/49d07f272.html>, sf. 7.

497. "İstisna durumundan kaçmanın yasal olmasına rağmen, zorla evlilik veya tecavüz gibi suç mağdurları kanunun gözünde yardım isterken fail gibi görünme riskiyle karşılaşabilir." Migrationsverket (İsveç Göç Ajansı), *Temarapport Afghanistan: Hedersproblematik och moralbrott*, 19 Ocak 2018, <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentAttachmentId=45400>, sf. 5. Bkz. New York Times, *Asit Saldırısından Yıllar Sonra, Afganistan'dan bir Hayatta Kalma Hikayesi Karanlık Yollara Sapı* (Years after Acid Attack, an Afghan Story of Survival Takes a Dark Turn), 13 Ağustos 2017, <https://www.nytimes.com/2017/08/13/world/asia/afghanistan-womens-rights-acid-attack.html>; Khaama Press, *Taliban Hamile Kadını Öldürdü ve Evlilik Teklifini Reddedtiği için Başka bir Kızı da İnfaz Etti* (Taliban Kill Pregnant Woman, Execute Another Girl for Rejecting Marriage Proposal), 2 Şubat 2017, <https://www.khaama.com/taliban-kill-pregnant-woman-execute-another-girl-for-rejecting-marriage-proposal-02791>.

498. "Evden kaçan veya evlenmeyi reddeden Afgan kadınlar sıklıkla resmi olarak kanunlarda yer almayan belirsiz bir kavram olan "ahlak suçları" ile suçlanmaktadır." IWPR, *Afganistan: Güvenli Evlere Sığınan Kadınlar* (Women Seek Refuge in Safe Houses), 20 Nisan 2017, <http://www.refworld.org/docid/59130b044.html>. UNAMA'nın belirttiğine göre, "evden kaçmak kanunlara göre bir suç değildir ve hem Yüksek Mahkeme hem de Başsavcılık bu konuyla ilgili talimatlar çıkarmıştır." Evden kaçmak Ceza Kanunu veya Şeriat'a göre suç olmadığı için kesin bir tanıma da yoktur. Evden kaçma fiilinin eve geri dönmek üzere ebeveynlerin veya yasal vasilerin izni olmadan aileyi terk etmek anlamına geldiği anlaşılmaktadır. UNAMA, *Hala Gidecek Uzun bir Yol Var: Kadına Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması Kanununun Afganistan'da Uygulanması*, Aralık 2012, <http://www.refworld.org/docid/50c72e0d2.html>, sf. 3-4. Bkz. BM Kadın Örgütü, *Afganistan'daki BM Kadın Örgütü Hükümetin "Evden Kaçmanın" Afgan Kanunlarına göre Suç Olmadığına dair Açıklamalarını Memnuniyetle Karşıladı*, 3 Ekim 2012, <http://www.unwomen.org/2012/10/un-women-in-afghanistan-welcomes-government-statements-confirming-that-running-away-is-not-a-crime-under-afghan-law/>; ABİHK, *Afganistan'daki Ekonomik ve Sosyal Hakların Durumuna İlişkin Rapor - IV*, Aralık 2009, <http://www.refworld.org/docid/4b3b2d4f72.html>, sf. 58. BM İnsan Hakları Komitesine gönderdiği cevapta Afgan heyeti bu fiille bağdaştırılan suç olmadığı süreci "evden kaçmanın" suç olmadığını teyit etti. BM İnsan Hakları Komitesi, *Çalışma Grubunun Genel Periyodik Gözden Geçirme Raporu: Afganistan*, 4 Nisan 2014, A/HRC/26/4, <http://www.refworld.org/docid/539064f14.html>, para. 130.

499. "Şiddetten kaçmak için yardım arayan kadınlar sık sık kayıtsızlık veya ahlak suçları işledikleri gerekçesiyle ceza yaptırımları ile karşılaşmaktadır." Bertelsmann Stiftung *BTI 2018: Ülke Raporu Afganistan*, 2018, <https://www.bti-project.org/en/reports/country-reports/detail/itc/AFG/>. Haziran 2017 tarihinde BM İşkenceyi Önleme Komitesi "aile içi şiddetten kaçan ve bundan dolayı zina gibi ahlak suçu şüphelisi olduğu düşünülen kadınlar için polis memurları ve savcılarının rutin olarak (bekaret testi) istemesinden dolayı derin endişe içinde olduğunu" ifade etmiştir. BM İşkenceyi Önleme Komitesi, *Afganistan'ın İkinci Periyodik Raporuyla ilgili Son Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, para. 37. Ağustos 2010 tarihinde, Yüksek Mahkemeye bağlı Yüksek Konsey savcılara Anayasasının (Afganistan Anayasası) 130. Maddesini devreye sokarak "evden kaçma" vakalarını nasıl ele almaları konusunda talimatlar göndermiştir, 3 Ocak 2004, <http://www.refworld.org/docid/404d8a594.html>. Bu talimatlara göre mahkemeler evden kaçan kadınlar evli mi bekar mı olduğunu, evden kaçmanın sebep ve saiki ve kadının kaçtığı yeri değerlendirmelidir. Eğer kadın ailesinden gördüğü tacizden kurtulmak için kaçmış ve bir akrabasının veya mesru mahrem (nikah dışı olmayan akraba) evine gitmişse ya da yetkililerden yardım istemişse o zaman bu fiil Şeriat hukukuna göre suç olarak görülmez. Fakat yine bu talimata göre eğer kadın evinde gördüğü kötü muameleden kaçmak için bile olsa yabancısı birinin evine gidersse, kendisini Şeriat hukukuna göre yasadığı sayılan "zina ve diğer bağlantılı suçlar" gibi suçlara maruz kalmış olur. UNAMA, *Hala Gidecek Uzun bir Yol Var: Kadına Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması Kanununun Afganistan'da Uygulanması*, Aralık 2012, <http://www.refworld.org/docid/50c72e0d2.html>, sf. 22. Yüksek Mahkeme'nin 1 Ağustos 2010 tarihli bir kararının bir kopyası (Dari dilinde) UNHCR kayıtlarında mevcuttur. UNAMA'ya göre bu talimat ilk başta bir akrabasının evine veya yargı kurumlarına kaçan kadınların yakalanmamasını söyleyerek evden kaçan kızların yaygın şekilde tutulmasına son vermek amaçlı görüle bile, uygulamada aslında bu talimat kadınların hareket özgürlüğünü sınırlayan geleneksel uygulamalara meşruluk kazandırmak için kullanılmıştır. Aynı belgede, sf. 22-23. Daha sonra Başsavcılık "evden kaçma" vakalarının doğru ele alınmasına ilişkin talimatlar yayımlamıştır. Bunlara göre Afgan kanunlarında yer alan bir suç olmadığı için kadına karşı şiddetin ortadan kaldırılması birimlerinden tüm savcılıklara kadınlar "evden kaçma" veya "zina teşebbüsü" suçlamalarının isnat edilmemesi talimatlarının gönderilmesi istenmiştir. Aralık 2012 tarihinde Yüksek Mahkeme Başsavcılığa bir yazı gönderip aile içi şiddetten kurtulmak için evden kaçmanın ve yargı kurumlarından, adli yardım kurumlarından veya akrabalarından yardım istemenin suç olmadığını ve kovuşturmayla yer olmadığını belirtmiştir. BM İnsan Hakları Komitesi, *Özel Raporörün Kadına Karşı Şiddet, Sebep ve Sonuçları Raporu, Zeyilname: Afganistan Misyonu*, 12 Mayıs 2015, A/HRC/29/27/Add.3, <http://www.refworld.org/docid/55838224.html>, para. 38. Aralık 2015 tarihinde Yüksek Mahkeme "ailelerinden kaçan kadınların hapse atılmasını yasaklayan bir karar çıkarmıştır, fakat bu yasak sadece kaçtıktan sonra sağlık kurumlarına, polise veya yakın bir erkek akrabasının evine giden kadınlarla sınırlıydı." HRW, *Dünya Raporu 2017: Afganistan*, 12 Ocak 2017, <http://www.refworld.org/docid/587b586111.html>. "Kadınların yaptığı bazı ihlal biçimlerinin (zina, zina teşebbüsü ve evden kaçma) suç olarak tanımlanması ile Afganistan'daki en yaygın cinsel şiddet biçimi olan zorla evliliğe karşı kadınların korunamaması arasında sıkıntılı bir

alınan kadınlar ve kız çocuklarının önemli bir kısmına “ahlak suçları” isnat edilmiştir.⁵⁰⁰Kadın mahpusların sık sık fiziksel şiddet, cinsel taciz ve istismarla karşı karşıya kaldığı bildirilmektedir.⁵⁰¹Zina ve diğer “ahlak suçları” ile suçlandıktan sonra sanığın şiddet veya “töre cinayetiyle” karşılaşma ihtimali olduğu için,⁵⁰²yetkililerin bazı durumlarda böyle fiillerle suçlanan kadınları tutuklamalarını onları korumak için aldıkları bir önlem olarak gerekçelendirmeye çalıştıkları bildirilmektedir.⁵⁰³

Toplumda yaygın kabul görmüş örflere aykırı hareket ettiği düşünülen erkekler de özellikle zina ve evlilik dışı cinsel ilişki suçlamaları söz konusu olduğunda kötü muamele riski altında olabilir.⁵⁰⁴

Taliban ve diğer HKU’ların etkin biçimde kontrol ettiği alanlarda ahlaksız davranışlarla suçlanan kadın ve erkekler bu HKU’ların kurduğu paralel yargı yapılarında yargılanma ve kırbaçlanma ve ölüm gibi sert cezalar alma riskiyle karşılaşmaktadır.⁵⁰⁵

Yukarıdaki bilgilerin ışığında; dinleri, kendilerine atfedilen siyasi görüşleri, belli bir sosyal gruba ait olmaları sebebiyle veya Sözleşmede yer alan diğer gerekçeler yüzünden devlet veya devlet dışı aktörlerden görebilecekleri zulüm sebebiyle duydukları haklı nedenlere dayanan zulüm korkusu gerekçesi ve zulmün aktörleri devlet dışı aktörler olduğunda bu zulme karşı koruma sağlama konusunda Devletin genel anlamda yetersiz kalacağı gerekçesiyle UNHCR toplumsal geleneklere aykırı hareket

ilişki var." T. Wimpelmann, *Adultery, Rape, and Escaping the House: The Protection and Policing of Female Sexuality in Afghanistan*, CMI 9 Sayılı Çalışma Belgesi, Aralık 2017, <https://www.cmi.no/publications/file/6404-adultery-rape-and-escaping-the-house.pdf>, sf. 12.

⁵⁰⁰Mart 2017 tarihinde iddialara göre “Afghanistan”da 420 kadın ya cinayet ya da “ahlak suçları” sebebiyle haklarında verilen hapis cezasını çekiyordu, öte yandan bunların haricinde başka 410 kadın ise kendilerine isnat edilen suçlar sebebiyle soruşturma geçirmekteydi. IWPR, *Afganistan: Gözaltına Alınan Kadınlar Cinsel İstismarla Karşılaşmaktadır*(Afghanistan: Female Detainees Face Sexual Abuse), 28 Mart 2017, <https://iwpr.net/global-voices/afghanistan-female-detainees-face-sexual-abuse>. “Afgan ceza infaz kurumlarında kalan kadın ve kız çocuklarının çoğu örfi veya Şeriat hukukunu ihlal ettikleri için veya “ahlak suçları” işledikleri için gözaltına alınmış veya hüküm giymiştir.” UNAMA, *Çatışmayla Bağlantılı Olaylardan Gözaltına Alınanların Gördüğü Muamele: Afganistan’ın İşkenceyi Ortadan Kaldırma Ulusal Planının Uygulanması*, Nisan 2017, <http://www.refworld.org/docid/5909d15e4.html>, sf. 6, not 10. “Hapiste kalan kadınların büyük bir yüzdesi istismarın olduğu ilişkilerinden kurtulmak için evden kaçmak gibi “ahlak suçlarından” dolayı hapsedilmiştir.” Avustralya Hükümeti: Dış İlişkiler ve Ticaret Bakanlığı, *Ülke Bilgi Raporu: Afganistan*, 18 Eylül 2017, <http://dfat.gov.au/about-us/publications/Documents/country-information-report-afghanistan.pdf>, sf. 29-30. “Hapiste kalan kadınların büyük bir çoğunluğu ahlak suçları işlemekle suçlanmaktadır ve bu sebeple bekaret testi yaptırmaya zorlanmıştır”. Sivil Toplum ve İnsan Hakları Ağı, 60. *Önürümünde İşkenceyi Önleme Komitesine Afganistan’daki İkinci Periyodik Dönemin İncelemesi Vesilesiyle Sunulan Gölge Rapor*, Mart 2017, https://www.ecoi.net/en/file/local/1400873/1930_1496217729_int-cat-css-afg-27015-e.pdf, sf. 6. Mayıs 2015 tarihinde kadına karşı şiddet konusunda çalışan Özel Raportör 428 kadının veya Afganistan’da hapiste kalan tüm kadınların yüzde 58’inin “ahlak suçları” isnadıyla tutuklandığını bildirmiştir. BM İnsan Hakları Konseyi, *Özel Raportörün Kadına Karşı Şiddet, Sebep ve Sonuçları Raporu, Zeyilname: Afganistan Mısyonu*, 12 Mayıs 2015, A/HRC/29/27/Add3, <http://www.refworld.org/docid/5583f8224.html>, para. 23.

⁵⁰¹IWPR, *Afganistan: Kadın Tutuklular Cinsel İstismarla Karşılaşmakta*(Afghanistan: Female Detainees Face Sexual Abuse),18 Mart 2017, <https://iwpr.net/global-voices/afghanistan-female-detainees-face-sexual-abuse>; Reuters, *Birçok Afgan Kadın Ceza İnfaz Kurumlarında Değil Yaşlı Evlerinde Cezalarını Çekiyor* (Most Afghan Women Serve Sentences in Elders’ Homes, Not Prisons),11 Ekim 2016, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-women-prisons/most-afghan-women-serve-sentences-in-elders-homes-not-prisons-idUSKCN12A2KR>.

⁵⁰²Örneğin bkz. RFE/RL, *Kalabalık Afgan Kadını İlişkisi olduğu İddiası Yüzünden Dövdü* (Mob Beats Afghan Woman for Alleged Affair),2 Şubat 2018, <https://www.rferl.org/a/afghanistan-women-brutally-beaten-affair/29015213.html>; Tolo News, *Baba Kızını ve Kızının Erkek Arkadaşını Öldürdü* (Father Kills Daughter and her Male Friend), 2 Temmuz 2017, <http://www.tolonews.com/afghanistan/father-kills-daughter-and-her-male-friend>; The Observers, *Afganistan’da “Kadınları Öldürmenin” Kolay olduğu Yer* (The Place in Afghanistan Where It’s “Easy To Kill Women”), 13 Nisan 2017, <http://observers.france24.com/en/20170413-place-afghanistan-where-it%E2%80%99%E2%80%99-%E2%80%99Easy-kill-women/OE/O8/O9D>; RFE, *Son Meydana Gelen Korkunç Töre Cinayetinde Genç Afgan Aşık Silahlı bir Grup Tarafından Linç Edildi* (Young Afghan Lovers Lynched By Armed Mob In Latest Horrific ‘Honor Killing’), 16 Şubat 2017, <https://www.rferl.org/a/afghanistan-honor-killing-fateha-lynched/28314022.html>. “Töre cinayetlerinin” Afganistan’da ne kadar yaygın olduğuna ilişkin daha fazla bilgi edinmek için bkz. Bölüm III.A.7.

⁵⁰³“Kadınlara koruma verildiğinde bu koruma ataerkil bir kılıf altında verilir. Çok sayıda kadının “koruma” amaçlı gözaltında tutulduğunu görmekteyiz, kadınlar töre cinayetleri gibi tehditlere karşı korunmaları ve faile karşı mahkemede ifade vermelerini sağlamak için gözaltında tutulur. Bu tür gözaltıların 14 yıldır devam ettiği bildirilmiştir.” Penal Reform International, *Ceza Adalet Sisteminde Kadına Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması*, 21 Kasım 2017, <https://www.penalreform.org/blog/eliminating-violence-women-criminal-justice-system>. Bkz. The Diplomat, *Afganistan’daki Ahlak Hapishanelerindeki Kadınlar* (The Women in Afghanistan’s Moral Prisons),8 Mart 2017, <https://thediplomat.com/2017/03/the-women-in-afghanistans-moral-prisons>.

⁵⁰⁴Khaama, Press, *Taliban Badakhshan’da Zina Yüzünden Kadını Öldürene kadar Taşladı, Adami Kırbaçladı* (Taliban Stones Woman to Death, Whips Man over Adultery in Badakhshan),9 Mart 2017, https://www.khaama.com/taliban-stones-woman-to-death-whips-man-over-adultery-in-badakhshan-023_60; New York Times, *Afgan Polis Karakolunu Bastıktan sonra Kalabalık Kaçan Aşıkları Öldürdü* (Mob Kills Elopers after Storming Afghan Police Station),13 Şubat 2017, <https://www.nytimes.com/2017/02/13/world/asia/nuristan-province-afghanistan-honor-killings.html>.

⁵⁰⁵“Ocak ila Kasım 2017 tarihleri arasında UNAMA/OHCHR evden kaçmak ve zina yapmak veya zina teşebbüsü (evlilik dışı cinsel ilişki yaşamak) gibi ahlak suçlamalarıyla hükümet karşıtı unsurların kurduğu paralel yargı kurumlarında cezalandırılan dört vaka olduğunu belgelemiştir. Bu cezalar sonucunda biri taşlanmak ve kırbaçlanmak suretiyle toplamda dört kadın infaz edilmiştir.” BM Genel Kurulu, *Afganistan’da İnsan Haklarının Durumu ve İnsan Hakları Alanında Teknik Destekle Elde Edilen Kazanımlar*, 21 Şubat 2018, A/HRC/37/45, <http://www.refworld.org/docid/5b03e25e4.html>, para. 49. “Hükümet Karşıtı Unsurlar [...] “ahlak dışı” davrandıklarını iddia ettikleri kadınlara paralel yargı yapısından ceza vermeye devam etmiştir. Bir keresinde Hükümet Karşıtı Unsurlar, Samangan vilayetine bağlı Darah-i Suf Payın zinayla ve fuhuşla suçladıktan sonra bir kadını evinde ciddi biçimde dövmüştür. Bir başka seferinde ise Badakhshan vilayetine bağlı Wardoj ilçesinde Hükümet Karşıtı Unsurlar halkın önünde bir kadını zinadan suçlu bulduktan sonra taşıyarak öldürmüştür [...] Paralel yargı yapısının verdiği (diğer) ceza örnekleri arasında çocuk kaçırmanın suçlu bulduktan sonra Farah vilayetine iki erkekğin Taliban tarafından vurularak öldürülmesi [...] ve Herat vilayetinde bir evi soymaktan dolayı Hükümet Karşıtı Unsurlar tarafından suçlu bulduktan sonra 15 yaşındaki bir erkek çocuğun sağ eli ve sol ayağının kesilmesi yer almaktadır.” UNAMA, *Afganistan: 2017 Yarı Yılı Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/596e0b5e4.html>, sf. 12, 44; bkz. Deutsche Welle, *Afganistan’da Rahatsızlık Verici Taliban Adaleti Eğilimi* (The Disturbing Trend of Taliban Justice in Afghanistan), 15 Mart 2017, <http://www.dw.com/en/the-disturbing-trend-of-taliban-justice-in-afghanistan/a-37950678>. Ahlaksız davranışla suçlanan kadınların Taliban tarafından halkın gözü önünde infaz edilmesi hakkında daha fazla bilgi için Bölüm III. A.7’de töre cinayetlerinin anlatıldığı kısma bakınız.

ettiği düşünölen kişilerin vakanın münferit koşullarına bağılı olarak uluslararası mülteci korumasına ihtiyaç duyabileceğini değerlendirmektedir.

9. Özellikle Zihinsel Engelliler Olmak üzere Engelli Bireyler ve Ruh Sağlığı Hastalığı olan Bireyler

Özellikle zihinsel engelli kişiler de dahil olmak üzere engelli bireyler ve ruh hastalığı olan bireylerin, hastalıklarının veya engelli olma durumlarının kendilerinin veya ebeveynlerinin işlediğı günahların cezası olduğı düşüncesiyle kendi aileleri de dahil olmak üzere toplumdaki kötü muamele gördükleri bildirilmektedir.⁵⁰⁶Engelli bireyler istihdam, eğitim ve yeterli sağlık hizmetlerine erişimde ayrımcılık ve kısıtlamalarla karşılaşmaktadır.⁵⁰⁷

Belli bir sosyal gruba ait olmaları sebebiyle veya Sözleşmede yer alan diğer gerekçeler yüzünden devlet veya devlet dışı aktörlerden görebilecekleri zulüm sebebiyle duydukları haklı nedenlere dayanan zulüm korkusu gerekçesi ve Devletin bu zulme karşı koruma sağlama konusunda genel anlamda yetersiz kalacağı gerekçesiyle, UNHCR zihinsel engelli olan kişiler de dahil engelli bireylerin ve ruh hastalığı olan bireylerin vakanın münferit koşullarına bağılı olarak uluslararası mülteci korumasına ihtiyaç duyabileceğini değerlendirmektedir.

⁵⁰⁶The Kabul Times, *Afganistan'daki Engelli Kişiler ve Karşılaştıkları Zorluklar* (Disabled People and Their Challenges in Afghanistan),6 Aralık 2017, <http://thekabultimes.gov.af/index.php/opinions/social/15685-disabled-people-their-challenges-in-afghanistan.html>. "Geri dönenler arasında ruh sağlığı bozuklukları olan kişileri bazen aileleri terk edebiliyor: Bu bozukluklar kişiyi ele geçiren şeytanın (cin) işi olarak görüldüğü için çoğu zaman bu tür ruh sağlığı sorunlarından dolayı utanç duyulur. Sonuç olarak aileler ruh sağlığı sorunları yaşayan aile üyesini evden kovar veya bir ibadethanenin önüne bu kişiyi zincirleyebilir. Diğerleri ise dilenmeleri için sokağa bırakılır. Bu tür durumlarda geri dönen kişiler hem ruh sağlığı sorunu yaşadıkları için hem de kendilerine bakamadıkları için aşırı hassas bir durumda kalmaktadır. Bu kişiler daha sonra uyuşturucu ticareti, fuhuş, insan kaçakçıları, savaşı ağaları veya Taliban'ın tuzağına düşüp av olabilir." Dr. Anicee Van Engeland, yazılı uzman görüşü, 11 Haziran 2017, Asylos'tan alınmıştır, *MÜB Derlemesi - Afganistan: "Batılılara Benzeyip" Kabil'e Dönen Genç Erkeklerin Durumu*, Ağustos 2017, <https://asylos.eu/wp-content/uploads/2017/08/AFG2017-05-Afghanistan-Situation-of-young-male-Westernised-returns-to-Kabul-1.pdf>.

Asia Foundation adlı vakfa göre engelli bireyler "ciddi bir toplumsal damgalanma ile karşılaşır. Örneğin Afganlara körler hakkında ne düşündüklerini sorarsanız, bazıları onları yetersiz bir insan olarak gördüklerini veya körlüğün "Allah'tan gelen bir ceza" olduğunu söyleyecektir." Bu damgalama engellilerin engelleri aşmasını ve ailelerinin geçimine katkıda bulunmalarını zorlaştırır." Asia Foundation, *Afganistan'da Engellilere karşı Damgalamanın Üstesinden Gelmek*, 2 Kasım 2016, <https://asiafoundation.org/2016/11/02/overcoming-stigma-disabilities-afghanistan/>. "Afganistan'da birçok kişinin halen ruh hastalıklarını kişinin içine şeytan girmesiyle ilişkilendirildiğı düşünölecek olursa eski batıl inançların devam ettiğini söylemek mümkündür. Böyle bir hastalığı olan kişi kafese kilitlenebilir veya günler boyunca bir ibadethaneye zincirlenebilir." AP News, *Yıllar Süren Savaşın Sonra Afganlar Ruh Sağlığı konusunda Konuşmakta Ürkek Davranıyor* (After Years of War, Afghans Wary to Talk of Mental Health),18 Ağustos 2016, <https://apnews.com/14df828eb00b4adfa48123751f089186>. Bkz. NPR, *Afganistan'ın Tek Psikiyatri Hastanesi Savaşın Tetiklediğı Ruh Sağlığı Krizini Ortaya Çıkardı* (Afghanistan's Lone Psychiatric Hospital Reveals Mental Health Crisis Fueled by War),14 Şubat 2018, <https://www.npr.org/2018/02/14/585494599/afghanistans-lone-psychiatric-hospital-reveals-mental-health-crisis-fueled-by-war>; BBC World Service, *Görev: Savaşın Verdiğı Delilikle Baş Etmek* (Assignment: Madness of War),11 Şubat 2018, <https://www.bbc.com/programmes/w3cscvp02>.

⁵⁰⁷Engelli bireylerin eğitim, istihdam ve sağlık hizmetleri de dahil olmak üzere birçok alandaki insan hakları durumuyla ilgili ayrıntılı açıklama için bkz: Afganistan Bağımsız İnsan Hakları Komisyonu (ABIHK), *Engelli Bireylerin İnsan Hakları Açısından Durumu 1394- 1395*, 10 Aralık 2017, <http://www.aihrc.org.af/media/files/human%20rights%20situation%20of%20%20pwwda%20for%20pdf.pdf>. ABIHK'nin yaptığı araştırmaya göre engelli birçok kişi vatandaşlığa erişmek ve sosyal hizmetlerden faydalanmak için gereken kimlik kartına sahip değildir. İddialara göre görüşme yapılan 944 kişinin yüzde 75.8'i kimlik kartı olmadığını söylemiştir. Aynı belgedesf. 11-12. Görüşme yapılan engelli kişilerin yüzde 55.2'si okuma yazma bilmiyordu. Aynı belgedesf. 9. "Engellilerin sorunlarına ilişkin olarak, Engelli Bireylerin Hakları ve Ayrıcalıkları hakkında Kanunun kamu kurumlarındaki istihdamın %3'ü engelli bireylerden karşılamak hükümünü getirmesine rağmen, maalesef şu ana kadar kamu kurumlarında engelli hiçbir birey istihdam edilmemiştir." Aynı belgedesf. 19. İşsizliğin sebepleri hakkında daha fazla bilgi almak için bkz. Aynı belgede sf. 23-24. Ayrıca bkz. Ulusal Halk Radyosu, *Afganistan'ın Tek Psikiyatri Hastanesi Savaşın Tetiklediğı Ruh Sağlığı Krizini Ortaya Çıkardı* (Afghanistan's Lone Psychiatric Hospital Reveals Mental Health Crisis Fueled by War), 14 Şubat 2018, <https://www.npr.org/2018/02/14/585494599/afghanistans-lone-psychiatric-hospital-reveals-mental-health-crisis-fueled-by-war>; BBC, [Video] *Afganistan'ın Tek Yüksek Güvenlikli Ruh Sağlığı Kurumunun İçinde* (Inside Afghanistan's Only High Security Mental Institution),8 Şubat 2018, <http://www.bbc.com/news/av/world-asia-42980461/inside-afghanistan-s-only-high-security-mental-institution>; The Lancet: Global Health, *Afganistan'da Engelli Kişilerin Genel Sağlık Sigortası Kapsamına Alınması kapsamında Kaydedilen İlerlemenin Değerlendirmesi: Tekrarlı Çapraz Kesit Anketlerinin Çok Düzeyli Analizi*, Ağustos 2017, [http://www.thelancet.com/journals/langlo/article/PIIS2214-109X\(17\)30251-6/fulltext](http://www.thelancet.com/journals/langlo/article/PIIS2214-109X(17)30251-6/fulltext); St. Louis'deki Washington Üniversitesi, *Lancet çalışması: Engelli Afganlar Kaliteli Sağlık Hizmetlerine Erişemiyor*, 14 Temmuz 2017, <https://source.wustl.edu/2017/07/afghans-disabilities-dont-access-quality-health-care/>; Afganistan Büyükelçiliğı & Afgan Engelli Hakları Konferansı, *Nihai Rapor, Afgan Engelli Hakları Konferansı, Politikadan Programlama Doğru*, 23 & 24 Mayıs 2017, <https://www.afghanembassy.us/contents/2017/05/documents/Afghan-Di-sability-Ri-ghts-Conference-Report-final.pdf>, sf. 6; IWPR, *Afganistan: Engelli Hakları için Mücadele, Engelli Bireyler Toplumsal Önyargı ile Karşılaştıklarını ve Hükümetin Sessiz Kaldığını Söylüyor*(Afghanistan: Fighting for Disability Rights, Disabled People Say They Face Social Prejudice and Government Inaction), 6 Nisan 2017, <https://iwpr.net/global-voices/afghanistan-fighting-disability-rights>.

10. Belli Profillere Sahip veya Özel Koşullar İçinde Bulunan Çocuklar⁵⁰⁸

Çocuklar bu kılavuz ilkelerde yer alan bazı diğer risk profillerine dahil olabilir.⁵⁰⁹Fakat çocuklar; erken yaşta silahlandırma, çocuk ticareti, çocuk kaçırma, çocukların borçlandırılarak veya tehlikeli işlerde çalıştırılması, çocuğa karşı aile içi şiddet, zorla ve/veya erken yaşta evlilik, çocuk fuhuşu, çocuk pornografisi ve çocuğun sistematik olarak eğitimden mahrum bırakılması gibi çocuğa özgü farklı zulüm biçimleriyle karşılaşma riski altında olabilir.⁵¹⁰

a) Çocuğun Borçlandırılarak veya Tehlikeli İşlerde Çalıştırılması

İş Kanununa göre 14 yaşından küçük çocukların hiçbir şekilde çalıştırılması mümkün değildir. 15 yaşında ve daha büyük çocukların “hafif işlerde” çalıştırılmasına izin verilmektedir, fakat sağlıklarını tehdit edebilecek veya engelli kalmalarına sebep olabilecek işlerde istihdam edilmeleri yasaktır.⁵¹¹2017 tarihli İnsan Ticareti ve Göçmen Kaçakçılığı Suçlarıyla Mücadele Kanunu zorla çalıştırma, dilendirme ve köleleştirmeyi kapsayan “sömürü” amaçlı çocuğun alikoyulmasını çocuk ticareti suçu olarak tanımlar.⁵¹²2017 tarihli Ceza Kanunu çocukların zor fiziksel, sağlıklı olmayan veya yer altı işlerinde çalıştırılmasını yasaklar.⁵¹³

Yasaların sunduğu bu tür korumalara rağmen, çocukların yaygın biçimde çalıştırıldığı iddia edilmektedir.⁵¹⁴Afganistan’da çocuk işçiliğinin; borç esareti ve diğer zorla çalıştırma biçimleri,⁵¹⁵çocukların uyuşturucu ticareti gibi yasadışı faaliyetlerde kullanılması ve çocukların fuhuşta kullanılması⁵¹⁶ gibi çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri şeklinde tezahür ettiği de öne sürülmektedir. Çocukların sağlıkları, güvenlikleri veya ahlaklarına zarar verebilecek kömür madenleri veya kiremit ocakları gibi tehlikeli işlerde çalıştırıldığı bildirilmektedir.⁵¹⁷Birçok çocuk işçinin cinsel saldırı, istismar

⁵⁰⁸Çocukların uluslararası koruma talepleri hakkında kılavuz ilkeler için bkz. UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler No. 8: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesinin 1(A)2 ve 1(F) Maddeleri ve/veya 1967 Protokolü Uyarınca Çocuk Sığınma Talepleri*, 22 Aralık 2009, HCR/GIP/09/08, <http://www.refworld.org/docid/4b2f4f6d2.html>; ayrıca bkz. BM Çocuk Hakları Komitesi (CRC), *Genel Yorum No. 6 (2005): Menşei Ülkeler Dışındaki Refakatsiz ve Ailelerinden Ayrılmış Çocuklara Gösterilecek Muameleler*, 1 Eylül 2005, CRC/GC/2005/6, <http://www.refworld.org/docid/42dd174b4.html>.

⁵⁰⁹Erken yaşta ve zorla silahlandırma bağlamında özellikle savaşacak yaştaki erkeklerin ve çocukların profiline bkz. (Bölüm III.A.3); HKU’ları desteklediğinden şüphelenilen siviller için bkz. (Bölüm III.A.4); Şeriat hukukuna aykırı hareket ettiği düşünülen dini azınlık gruplarının üyeleri ve bireyler için bkz. (Bölüm III.A.5); HKU’ların İslami ilke, norm ve değerleri yorumlama biçimine aykırı hareket ettiği düşünülen kişiler için bkz. (Bölüm II I.A.6); kadınlar için bkz. (Bölüm III.A.7); insan ticareti mağdurları ve insan ticareti riski altında olan bireyler bkz. (Bölüm III.A.11); farklı cinsel yönelimleri ve toplumsal cinsiyet kimlikleri olan bireyler için bkz. (Bölüm III.A.12); etnik azınlık grupları üyeleri için bkz. (Bölüm III.A.13); ve kan davalarına karışan bireyler için bkz. (Bölüm III.A.14).

⁵¹⁰1994 yılında Afganistan’ın da onayladığı Çocuk Hakları Sözleşmesine uygun olarak 2005 tarihli Çocuk Kanunu çocuk koruma kapsamındaki uluslararası standartları tanıy ve çocukların düzgün bakım, rehberlik, koruma ve toplumsal yeniden bütünleşme fırsatlarına erişme hakkını vurgular. Bu Kanun cezai ehliyet yaşı 7’den 12’ye çıkarmış ve idari gözetime alternatifler belirlemiştir. Fakat UNICEF’e göre Kanunun çocukların haklarını korumak için hazırlanmış olmasına rağmen; cinsel istismar, sömürü veya zorla evlilik mağduru çocukların durumu düzeltme konusunda yetersiz kalmaktadır. Bkz. UNICEF, *Afganistan’da Çocuk ve Kadınlar: Durum Analizi 2014*, Kasım 2014, <http://www.unicef.org/afghanistan/SitAn - Long Report- small size .pdf>, sf. 39.

⁵¹¹Afganistan, *İş Kanunu*, 15 Ocak 2007, <http://www.refworld.org/docid/5b0691664.html>, Madde 13 ve 120. Afganistan ayrıca çocuk işçiliğiyle ilgili iki önemli uluslararası anlaşmayı onaylamıştır: Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 182 No’lu En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliği ve 138 No’lu Asgari İstihdam Yaşı Sözleşmeleri: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:11200:0::NO:11200:P11200_COUNTRY_ID:102945.

⁵¹²Afganistan, *Ceza Kanunu*, 1260 sayılı ve 15 Mayıs 2017 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır (Resmi olmayan İngilizce çevirisi UNHCR kayıtlarında mevcuttur), Madde 510. Bkz. ABD Dışişleri Bakanlığı, *2017 İnsan Ticareti Raporu: Afganistan*, 27 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5959ed1b13.html>. Ayrıca bkz. Bölüm III.A.11.

⁵¹³Afganistan, *Ceza Kanunu*, 1260 sayılı ve 15 Mayıs 2017 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır (Resmi olmayan İngilizce çevirisi UNHCR kayıtlarında mevcuttur), Madde 613. 2016 yılında Bakanlar Kurulu çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinden bazılarını ele almak için taslak bir Çocuk Koruma Kanunu hazırlamaya başlamıştır. ABD Çalışma Bakanlığı, *Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimleri hakkında 2016 yılı Bulguları*, 30 Eylül 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a00215c0.html>, sf. 4. Ayrıca bkz. Bölüm III.A.11.

⁵¹⁴Save the Children, *Afganistan’da Çocuklara Karşı Şiddet İçeren ve Zararlı Uygulamalar hakkında Bilgi, Tutum ve Uygulamalar: Mevcut Durum Çalışması*, Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a5dd34a4.html>, sf. 3, 8. "Önceki araştırmalarımıza göre, çocuk işçilerin yüzde 73’ünden fazlası ilk çalışma deneyimlerini 5 ila 11 yaşları arasında yaşamıştır. [...] Rapor Afganistan’daki çocuk işçiliğinin 2009 yılından önce on yıl içinde yüzde 50 artmıştır, sadece Kabil’de çalışan en az 60.000 çocuk vardır. 2009 yılından sonra başkent nüfusunun hızla arttığı düşünülürse, ülke içinde yerinden edilmişlerle birlikte bu rakamın bugün çok daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir." The National, *Afganların Sokakta Çalışan Çocukların Haklarını Savunması Gerek* (Afghans Need to Stand up for the Rights of Street Working Children), 12 Nisan 2017, <https://www.thenational.ae/opinion/afghans-need-to-stand-up-for-the-rights-of-street-working-children-1.84117>. Şubat 2014 tarihinde Sosyal İşler, Şehitler ve Engelliler Bakanlığı çocuklar için yasaklanan tehlikeli işleri ve/veya çalışma koşullarının listesini yayımlamıştır. Bunlar arasında madencilik, zirai üretim, dilenme ve çöp toplama, yüksek fırınlarda, atık işleme tesisleri ve büyük mezbahalarda çalışma, hastane atıklarıyla çalışma, narkotiklerin işlenmesi gibi ilaçla ilgili işler, halı sektöründen 4 saatten fazla çalışma, güvenlik görevlisi hizmetleri, borçla çalıştırma ve savaşla ilgili işler yer almaktadır. ABD Çalışma Bakanlığı, *Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimleri hakkında 2015 yılı Bulguları: Afganistan*, 30 Eylül 2015, <http://www.refworld.org/docid/560e3e180.html>, sf. 3.

⁵¹⁵ABD Çalışma Bakanlığı, *Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimleri hakkında 2016 yılı Bulguları: Afganistan*, 30 Eylül 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a00215c0.html>, sf. 1; ABD Dışişleri Bakanlığı, *2017 İnsan Ticareti Raporu: Afganistan*, 27 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5959ed1b13.html>.

⁵¹⁶Çocukların uyuşturucu ticareti ve çocuk fuhuşu dahil olmak üzere yasadışı faaliyetlerde kullanılmasına ilişkin ayrıntılı analiz için bkz. Bölüm III.A.11.

⁵¹⁷"Samangan vali yardımcısı Khair Mohammad Akhtarzada’ya göre, [Samangan vilayetine bağlı Dara-e Suf ilçesindeki] bu madenlerde çalışan yaklaşık 5000 kişi içinden 1000’den fazla kişinin yaşı küçüktür. Vali yardımcısı hükümetin bu bölgede halihazırda faaliyet gösteren yüzlerce madenden sadece dördünü kontrol ettiğini söylemiştir." IWPR, *Afgan Kömür Madenlerinde Çocuk İşçiliği* (Child Labour in Afghan Coal Mines), 5 Nisan 2017, <https://iwpr.net/global-voices/child-labour-afghan-coal-mines>. Bkz. IWPR, *Afganistan’ın Modern Çağdaki Köle İşçileri* (Afghanistan’s Modern Day Slave Labourers), 24 Ocak 2017,

ve şiddet mağduru olduğu bildirilmektedir.⁵¹⁸ Teftiş için yetersiz kaynak ayrılması ve tespit edilen ihlaller için yaptırımların uygulanamaması şeklinde görülen yetersiz kurumsal kapasitenin İş Kanununun etkili uygulanmasının önünde ciddi engel teşkil etmeye devam etmektedir.⁵¹⁹

Sokak çocuklarının da devlet hizmetlerine çok az erişimleri olduğu veya hiç olmadığı için Afganistan'daki en hassas ve tehlikeye açık gruplar arasında oldukları söylenmektedir. Yoksulluk ve gıda kıtlığının ailelerin çocuklarını sokaklarda gıda ve para dilenmeye göndermelerinin temel sebeplerinden olduğu bildirilmektedir.⁵²⁰

b) Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet dahil Çocuğa karşı Şiddet⁵²¹

Çocuk istismarının yaygın olduğu bildirilmektedir;⁵²² yaygın istismar biçimleri arasında fiziksel şiddet, cinsel istismar, terk etme ve genel ihmal bulunmaktadır.⁵²³ Aile içinde çocuğa karşı yaygın şiddet türlerinin bazılarının disiplin adı altında çocuğa uygulandığı bildirilmektedir.⁵²⁴ Başta kız çocukları olmak üzere cinsel istismar mağduru çocukların çoğunun ailedeki birisi tarafından istismar edildiği söylene bile,⁵²⁵ kız ve erkek çocuklarının da yerel polis ve hükümet yanlısı kuvvetler, HKU'lar ve toplumdaki bireyler yüzünden cinsel şiddet riski altında olduğu iddia edilmektedir.⁵²⁶ Bu uygulamaya karşı hükümetin adım atmasına rağmen, küçük erkek çocuklarının nüfuzlu kişiler tarafından alıkonulduğu ve kadın kıyafetleri içinde erkeklerin önünde dans etmeye zorlandığı ve cinsel sömürü amaçlı kullanıldığı bacha bazı uygulamaları riski altında olduğu iddia edilmektedir.⁵²⁷ Çocuğa karşı cinsel

<https://iwpr.net/global-voices/afghanistans-modern-day-slave-labourers>; Mail Online, *Afganistan'a Geri Dönen Çocuklar Borçlandırılarak Çalıştırılıyor ve Geçinmek için Tuğla İmal Ediyorlar* (Held in Bonded Labour, Afghan Returnee Children Make Bricks for a Living), 2 Kasım 2016, <http://www.dailymail.co.uk/wires/reuters/article-3897816/Held-bonded-labour-Afghan-returnee-children-make-bricks-living.html>. Ayrıca bkz. Bölüm III.A.11.

⁵¹⁸ Afgan İnsan Hakları Araştırma ve Savunuculuk Örgütünün yaptığı bir araştırmaya göre Belh vilayetine bağlı ilçelerde çalışan her on çocuk işçiden dört ila beşi istismara maruz kalmıştır. IWPR, *Afgan Çocuk İşçileri İstismara Maruz Kalıyor*, 5 Aralık 2017, <https://iwpr.net/global-voices/afghan-child-labourers-exposed-abuse>.

⁵¹⁹ ABD Çalışma Bakanlığı, *Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimleri hakkında 2016 yılı Bulguları: Afganistan*, 30 Eylül 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a00215c0.html>.

⁵²⁰ Daily Outlook, *Kış- Fakirin Cehennemi* (Winter - The Hell of the Poor), 19 Aralık 2017, http://outlookafghanistan.net/topics.php?post_id=19697; Afghanistan Times, *Görünmez Afgan Çocukları* (Invisible Afghan Children), 31 Temmuz 2017, <http://afghanistantimes.af/invisible-afghan-children/>; IWPR, *Afganistan'ın Çocuk Dilencileri: Yoksul Ebeveynler ve Organize Çeteler Sürekli Olarak Çocukları Kâr Amaçlı Sömürüyor* (Afghanistan's Child Beggars: Impoverished Parents and Organised Gangs Routinely Exploit Children for Profit), 27 Şubat 2017, <https://iwpr.net/global-voices/afghanistans-child-beggars>.

⁵²¹ Zararlı geleneksel uygulamalar ile cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalan kız çocuklarının durumuna ilişkin ayrıntılı analiz için bkz. Bölüm III.A.7.

⁵²² Save the Children 2017 yılında yaptığı bir çalışmada çocuklara karşı cinsel istismarın büyük ihtimalle yetkililere olması gerekenden az bildirildiği sonucuna varmıştır. *Save the Children, Afganistan'da Çocuklara Karşı Şiddet İçeren ve Zararlı Uygulamalar hakkında Bilgi, Tutum ve Uygulamalar: Mevcut Durum Çalışması*, Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a5dd34a4.html>, sf. 47.

⁵²³ 2017 tarihli Ceza Kanununun 612. maddesine göre çocuğu dövmek, çocuğu fiziksel ve ruhsal olarak cezalandırmak ve çocuğa kötü muamele yapmak suçtur. *Afganistan Ceza Kanunu* 1260 sayılı ve 15 Mayıs 2017 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır (İngilizce gayri resmi çevirisi UNHCR kayıtlarında bulunmaktadır), Madde 612.

⁵²⁴ IWPR, *Afganistan'da Erkek Çocukları Halen Okulda Dövülüyor: Dayak Cezasına Getirilen Yasağa Geniş Kesimlerce Uyumluyor* (Afghan Boys Still Beaten at School: Ban on Corporal Punishment Continues to Be Widely Ignored), 15 Mart 2018, <https://iwpr.net/global-voices/afghan-boys-still-beaten-school>; Save the Children, *Save the Children Bir Lise Öğrencisinin Ölümünden sonra Afganistan'da Dayak Cezasına Son Verilmesi Çağrısında Bulundu* (Save the Children Calls for End to Corporal Punishment in Afghanistan After Death of a High School Student), 8 Kasım 2017, <https://www.savethechildren.net/article/save-children-calls-end-corporal-punishment-afghanistan-after-death-high-school-student>; IWPR, *Afganistan: Dayak Cennetin Çıkmadır: Çocuklar hem Evde hem Okulda Rutin olarak Dayak Yiyor* (Afghanistan: Spare the Rod, Spoil the Child: Children Face Routine Beatings Both at Home and at School), 27 Mart 2017, <https://iwpr.net/global-voices/afghanistan-spare-rod-spoil-child>.

⁵²⁵ Save the Children, *Afganistan'da Çocuklara Karşı Şiddet İçeren ve Zararlı Uygulamalar hakkında Bilgi, Tutum ve Uygulamalar: Mevcut Durum Çalışması*, Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a5dd34a4.html>, sf. 27; ABİHK, *Afganistan'da Kadın ve Çocuklara yönelik Taciz konulu Anket Özet Raporu*, 11 Mart 2018, <http://www.aihrc.org.af/media/files/Research%20Reports/summary%20report%20on%20harassment%20of%20women.pdf>, sf. 4; IWPR *Afganistan: Bekaretin Yüksek Bedeli* (Afghanistan: The High Price of Virginity), 11 Ocak 2017, ARR 563, <http://www.refworld.org/docid/587783564.html>.

⁵²⁶ UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması 2017 Yıllık Raporu*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 13. Bkz. IWPR, *Afgan Çocuk İşçileri İstismara Maruz Kalıyor* (Afghan Child Labourers Exposed to Abuse), 5 Aralık 2017, <https://iwpr.net/global-voices/afghan-child-labourers-exposed-abuse>; IWPR, *Afganistan: İsyançılar Genç Erkek Çocukları Tuzaklarına Düşürüyor* (Afghanistan: Insurgents Prey on Teenage Boys), 31 Temmuz 2017, <https://iwpr.net/global-voices/afghanistan-insurgents-prey-teenage-boys>; ABD Dışişleri Bakanlığı, *2017 İnsan Ticareti Raporu: Afganistan*, 27 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5959ed1b13.html>; SIGAR, *Afganistan'da Çocuklara yönelik Cinsel Saldırı: Leahy Kamplarının Uygulanması ve Afgan Güvenlik Kuvvetlerinin Yaptığı Saldırılarına ilişkin Bildirimler*, Haziran 2017, <https://www.sigarmil.com/pdf/inspections/SIGAR%2017%7-IP.pdf>; IWPR, *Afgan Vilayetinde Erkek Çocukları Seks için Satılıyor* (Boys Sold for Sex in Afghan Province), 2 Şubat 2017, <http://www.refworld.org/docid/58bd641b4.html>; BM Genel Kurulu, *Afganistan'da İnsan Haklarının Durumu ve İnsan Hakları Alanında Teknik Destekle Elde Edilen Kazanımlar*, 11 Ocak 2017, A/HRC/34/41, <http://www.refworld.org/docid/5a562b9d4.html>, para. 32; UNSG, *Çocuklar ve Silahlı Çatışmalar*, 24 Ağustos 2017, A/72/361-S/2017/821, <http://www.refworld.org/docid/59db4a194.html>, para. 27.

⁵²⁷ *Bacha Bazi* uygulaması 2017 yılında gözden geçirilen ve 15 Şubat 2018'de yürürlüğe giren Ceza Kanunu ile suç haline getirilmiştir. Afganistan, *Ceza Kanunu* 1260 sayılı ve 15 Mayıs 2017 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır (İngilizce gayri resmi çevirisi UNHCR kayıtlarında bulunmaktadır), Beşinci Bölüm: "Çocukları Ahlakı Sapıklıklara Yönlendirme" (Madde 653-667). Bkz. UNAMA, *UNAMA Afganistan'ın Yeni Ceza Kanununu Memnuniyetle Karşıladı - Kadınların Şiddete karşı Korunması için Sağlam bir Çerçeve Oluşturma Çağrısı*, 22 Şubat 2017, <https://unama.unmissions.org/unama-welcomes-afghanistan%E2%80%99s-new-penal-code-calls-robust-framework-protect-women-against-violence>; UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması 2017 Yıllık Raporu*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 13, dipnot 58; UNSG, *Çocuklar ve Silahlı Çatışmalar*, 24 Ağustos 2017, A/72/361-S/2017/821, <http://www.refworld.org/docid/59db4a194.html>, para. 22. ABD Dışişleri Bakanlığına göre bazı devlet yetkilileri ve güvenlik

istismar karşısında ceza almamanın da sorun teşkil etmeye devam ettiği söylenmektedir: İstismarcıların çoğu tutuklanmamaktadır ve çocuklara tecavüz eden güvenlik görevlileri ve polis memurlarının ceza almadığı söylenmektedir.⁵²⁸“Ahlak suçları” için haklarında kovuşturma yapılan bazı çocukların aslında istismar mağduru değil de suçun faili olduğu söylenmektedir, bu çocukların ailelerini utandırdığı ve cezalandırılmaları gerektiği düşünülmektedir.⁵²⁹

c) Sistematik Olarak Eğitimden Mahrum Bırakma

Çocukların eğitime erişim konusunda önemli engellerle karşılaştığı bildirilmektedir. Okula devam konusunda resmi devlet istatistiklerinin ülkede okula devam eden çocuk sayısını⁵³⁰ anlamlı biçimde olduğundan fazla tahmin ettiği ve verilen eğitimin kalitesi⁵³¹ hakkında endişe duyulduğu ifade edilmiştir. Kız çocuklarının okula devam oranı erkek çocuklarına göre büyük oranda daha düşüktür, özellikle de kırsal bölgelerde yaşayan kız çocuklarının okula devam etmeme olasılığı yüksektir.⁵³²

güçlerinin *bacha baazi* uygulamasına müdahil olduğu bildirilmiştir. ABD Dışişleri Bakanlığı ayrıca bu uygulamanın mağduru olan bazı mağdurların kendilerine isnat edilen suçlar yüzünden çocuk rehabilitasyon merkezlerine sevk edildiğini de öne sürmektedir. ABD Dışişleri Bakanlığı, *2017 İnsan Ticareti Raporu: Afganistan*, 27 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5959ed1b13.html>. Bkz. BM İşkenceyi Önleme Komitesi, *Afganistan'ın İkinci Periyodik Raporuyla ilgili Son Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, para. 35; IWPR, *Afganistan: İsyançılar Genç Erkek Çocukları Tuzaklarına Düşürüyor* (Afganistan: Insurgents Prey on Teenage Boys), 31 Temmuz 2017, <https://iwpr.net/global-voices/afghanistan-insurgents-prey-teenage-boys>.

⁵²⁸SIGAR *Afganistan'da Çocuklara yönelik Cinsel Saldırı: Leahy Kanunlarının Uygulanması ve Afgan Güvenlik Kuvvetlerinin Yaptığı Saldırlara ilişkin Bildirimler*, Haziran 2017, <https://www.sigarmil.org/pdf/inspections/SIGAR%2017%20IP.pdf>; ABİHK, *Afganistan'da Kadın ve Çocuklara yönelik Taciz konulu Anket Özet Raporu*, 11 Mart 2018, <http://www.aihrc.org.af/media/files/Research%20Reports/summary%20report%20on%20harassment%20of%20women.pdf>, sf. 5-6. IWPR Belh vilayeti bilişim ve kültür müdürü Saleh Mohammad Khaliq'in şu sözlerinden alıntı yapmıştır: "Kanuna uymayan nüfuzlu kişilerin kovuşturulmadığı ve cezalandırılmadığı için ve kanunu uygulama konusunda yargı hizmetlerinin yetersiz kalmasından dolayı sübyancılık ve yaşı küçük erkek çocuklarla cinsel ilişki Afganistan'da artmıştır." Belh vilayeti polis amiri Syed Kamal Sadat'ın şu sözleri söylediği iddia edilmiştir: "Yereldeki nüfuzlu yetkililerin bu suçları destekledikleri ve savundukları görülmüştür, hatta bu kişiler polisin zanlıları tutuklamasını engelleyecek ve kendi evlerinde şüphelileri barındıracak kadar ileri gitmiştir. [...] Failler yargı önüne çıkarıldığı zaman bile mağdurların geleceğinde sıkıntılar devam etmektedir. Kovuşturulanın mağdur erkek çocuklar olduğu birçok vaka yaşanmıştır. Uzmanlar istismarın psikolojik etkilerinin uzun süreli olduğunu belirtmektedir." IWPR, *Afgan Vilayetinde Erkek Çocukları Seks için Satılıyor* (Boys Sold for Sex in Afghan Province), 2 Mart 2017, <http://www.refworld.org/docid/58bd641b4.html>.

⁵²⁹IWPR, *Afganistan: Bekaretin Yüksek Bedeli* (Afghanistan: The High Price of Virginity), 11 Ocak 2017, ARR 563, <http://www.refworld.org/docid/587783564.html>.

⁵³⁰HRW, *"I Won't Be a Doctor, and One Day You'll Be Sick" - Girls' Access to Education in Afghanistan*, 17 Ekim 2017, <http://www.refworld.org/docid/59e5af3e4.html>, sf. 7-8, 37-40; AAN, *A Success Story Marred by Ghost Numbers: Afghanistan's Inconsistent Education Statistics*, 13 Mart 2017, <https://www.afghanistan-analysts.org/a-success-story-marred-by-ghost-numbers-afghanistans-inconsistent-education-statistics/>. The Ministry of Education (MOE) "counts students who have been absent for up to three years as enrolled because it says they might return to school. The MOE acknowledged a large number of children are out of school, but is unaware of how many, who or where they are, or their backgrounds." SIGAR, *Quarterly Report to the United States Congress*, 30 July 2016, <https://www.sigarmil.org/pdf/quarterlyreports/2016-07-30qr.pdf>, sf. 185.

⁵³¹HRW, *"Doktor Olmayacağım ve Bir Gün Sen Hasta Olacaksın": Afganistan'da Kız Çocuklarının Eğitime Erişimi*, 17 Ekim 2017, <http://www.refworld.org/docid/59e5af3e4.html>, sf. 87-90.

⁵³²IWPR, *Afgan Vilayetinde Kız Çocukları Eğitimden Mahrum: Yerel Halk Kaynakların Az ve Güvenliğin Yetersiz Olmasından dolayı Kız Öğrenciler Dışlanmakta* (Girls Denied Education in Afghan Province: Locals Complain that Minimal Resources and Poor Security Are Excluding Female Students), 24 Kasım 2017, <https://iwpr.net/global-voices/girls-denied-education-afghan-province>. "Dünya Bankasının analizine göre okula giden kız ve erkek çocuklarının birbirine oranı bir vilayetten öbürüne büyük değişiklik göstermektedir. Kandahar ve Paktia gibi bazı vilayetlerde kız öğrencilerin oranı düşmektedir. Bu farklılıklar okur yazarlık istatistiklerine de yansımıştır. Afganistan'da ergenlik çağındaki kızların sadece yüzde 37'si okuma yazma bilenken bu oran ergenlik çağındaki erkeklerde yüzde 66'dır. Yetişkin kadınlar arasında yüzde 19 okuma yazma bilenken yetişkin erkeklerde bu oran yüzde 49'dur." HRW, *"Doktor Olmayacağım ve Bir Gün Sen Hasta Olacaksın": Afganistan'da Kız Çocuklarının Eğitime Erişimi*, 17 Ekim 2017, <http://www.refworld.org/docid/59e5af3e4.html>, sf. 8; ayrıca bkz. Sf. 40. "Zararlı toplumsal cinsiyet normları birçok ailede erkek çocuklarının eğitiminin kız çocuklarının eğitimine göre daha öncelikli görülmesi anlamına gelir. Kız çocuklarının eğitimi bu ailelerde tamamen istenmemektedir veya ergenlikten önce sadece birkaç yıla kadar kız çocuklarının eğitilmesine rıza gösterilmektedir." *Aynı belgede* sf. 12. Dünya Bankasının analizi 2013-2014, 2011-2012 yıllarındaki Afganistan Yaşam Koşulları Anketine ve 2007-2008 yıllarına ait Risk ve Hassas Durum Değerlendirmesine dayalıdır. Dünya Bankası, *Afganistan Yoksulluk Statüsü Gincelleme, Risk altında İlerleme*, 14 Şubat 2017, <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/26668>, sf. 29. UNICEF'in bildirdiğine göre 2015 yılında ilköğretim çağındaki çocukların yüzde 42,7'si (4,2 milyon çocuğa denk gelir) okula gidememektedir. UNICEF ayrıca bu yaş aralığında okula gidemeyen kız çocuklarının bu durumdaki erkek çocuklarına göre yüzde 50 daha fazla olduğunu bildirmiştir. UNICEF, *Günay Asya'daki Tüm Kız ve Erkek Çocuklarını Eğitme*, Ağustos 2015, <http://www.unicef.org/education/files/EducateAllGirlsandBoys-UNICEF ROSA.pdf>, sf. 6, 8.

Güvenlik sorununun üst düzeylerde olması özellikle kız çocukları başta olmak üzere çocukların eğitime erişememelerinin başlıca faktörüdür.⁵³³ Okulların hem HKU'lar hem de hükümet yanlısı kuvvetler tarafından askeri amaçlar için kullanıldığı iddiaları endişeleri daha da artırmaktadır.⁵³⁴

HKU'ların aynı zamanda okullar, öğretmenler ve öğrencilere yönelik doğrudan saldırılara devam ettiği,⁵³⁵ özellikle kız çocuklarının eğitimi hedef aldığı bildirilmiştir.⁵³⁶ Bildirilen saldırıların çoğunluğu Taliban ile ilişkilendirilirken, IŞİD'e bağlı grupların okulları zorla kapatarak öğretmenleri tehdit ettiği, gözdağı verdiği ve okullara saldırı düzenlediği de bildirilmiştir.⁵³⁷ Suç çeteleri tarafından gerçekleştirilen; çocuk kaçırma, asit saldırıları ve cinsel istismar gibi suçlar ailelerin kız çocukları başta

⁵³³IWPR, *Afgan Vilayetinde Kız Çocukları Eğitimden Mahrum: Yerel Halk Kaynakların Az ve Güvenliğin Yetersiz Olmasından dolayı Kız Öğrenciler Dışlanmakta* (Girls Denied Education in Afghan Province: Locals Complain that Minimal Resources and Poor Security Are Excluding Female Students), 24 Kasım 2017, <https://iwpr.net/global-voices/girls-denied-education-afghan-province>; HRW, "Doktor Olmayacağım ve Bir Gün Sen Hasta Olacaksın": *Afganistan'da Kız Çocuklarının Eğitime Erişimi*, 17 Ekim 2017, <http://www.refworld.org/docid/59e5af3e4.html>, sf. 13, 17. "Afganistan'da 400.000'den fazla çocuğun yanı sıra 1100'den fazla çocuğun artan istikrarsızlık ve Pakistan'dan zorla geri gönderilenlerin sayısındaki ani artıştan dolayı bu sene okulu bırakması beklenmektedir. Save the Children kuruluşunun analizi bu sonuca işaret etmektedir. Bu karamsar tahmin Afganistan'da yeni akademik yılın ilk gününde de ortaya çıkmaktadır. O gün ülkedeki tüm çocukların neredeyse üçte biri yani 3.7 milyon çocuk okula gidememiştir. Bu sebeple çocuklar çocuk işçiliği, silahlı gruplar tarafından silahlandırılma, çocuk ticareti, erken yaşta evlilik ve diğer sömürü biçimlerine karşı daha savunmasız durumda kalmaktadır." "Save the Children, *Save the Children'in Uyarısına Göre 1100'den Fazla Afgan Çocuğu 2017 yılında Bir Gün Okulu Bırakması Beklenmektedir* (More Than 1,100 Afghan Children a Day Expected to Drop out of School in 2017, Putting Them at Risk of Exploitation, Save the Children Warns), 23 Mart 2017, <http://www.savethechildren.org/site/apps/nlnet/content2.aspx?c=8rKLLXMGlp14E&b=9506655&ct=14988181¬oc=1>. Ayrıca bkz. IWPR, *Kapanan Okullar Afgan Vilayeti Vurdu: İlçede Güvenlik Sağlanamaması Kız ve Erkek Çocukların Öğrenim Göremeyeceği Anlamına Gelmektedir* (School Closures Hit Afghan Province: A Lack of Security in Districts Means that Boys and Girls Can Simply Not Learn), 27 Şubat 2017, <https://iwpr.net/global-voices/school-closures-hit-afghan-province>

⁵³⁴Hem ANSF hem de Taliban çatışma yaşanan bölgelerde askeri amaçlarla okulları işgal etmeye ve kullanmaya devam etmiştir. Bu durum başta kız çocukları olmak üzere binlerce çocuğun eğitime erişimini etkilemiştir." HRW, *Dünya Raporu 2018: Afganistan*, 18 Ocak 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a61eeac4.html>. "Eğitim kurumlarını ve personeli etkileyen güvenlik olaylarının sayısında azalma olmasına rağmen, okulların silahlı kuvvetler ve gruplar tarafından kullanımının devam etmesi kabul edilemez bir durumdur." UNSG, *Afganistan'daki Durum ve Uluslararası Barış ve Güvenlik Üzerindeki Etkisi*, 15 Aralık 2017, A/72/651-S/2017/1056, <http://www.refworld.org/docid/5a56465c4.html>, para. 62. "Hem hükümete bağlı güvenlik güçleri hem de Taliban mensupları bazen okulları işgal etmekte, öğrencileri kovmakta ve okulları askeri bir hedef haline getirmektedir." HRW, "Doktor Olmayacağım ve Bir Gün Sen Hasta Olacaksın": *Afganistan'da Kız Çocuklarının Eğitime Erişimi*, 17 Ekim 2017, <http://www.refworld.org/docid/59e5af3e4.html>, sf. 17. "Okullara ve eğitim personeline yapılan doğrulanmış saldırılar (2016 yılında) 77 olaya düşmüştür, bu sayı 2015 yılında 132'ydi. Afgan Ulusal Savunma ve Güvenlik Güçleri ile Taliban arasındaki yoğun çatışmalar okulların çapraz ateş altında hedef olmasına sebep olmuştur." UNSG, *Çocuklar ve Silahlı Çatışmalar*, 24 Ağustos 2017, A/72/361-S/2017/821, <http://www.refworld.org/docid/59db4a194.html>, sf. 5, para. 28. "Olumlu bir gelişme olarak 2016 yılında Eğitim Bakanlığı iki yönerge çıkartmış, Afgan Ulusal Savunma ve Güvenlik Güçlerine okulların askeri amaçlarla kullanılmasına son vermeleri talimatını vermiştir." *Aynı belgede*, para. 30. Bkz. VOA News, *Afganistan'daki Okullar Hükümet ve Taliban Tarafından Askeri Üs Olarak Kullanılıyor* (Afghan Schools Used as Military Bases by Government, Taliban), 26 Ocak 2017, <https://www.voanews.com/a/afghanistan-schools-used-as-military-by-government-taliban/3694992.html>; Genel Kurul, *Afganistan'da İnsan Haklarının Durumu ve İnsan Hakları Alanında Teknik Destekle Elde Edilen Kazanımlar*, 11 Ocak 2017, A/HRC/34/41, <http://www.refworld.org/docid/5a562b9d4.html>, para. 28; HRW, "Eğitim Ön Cephelede" – *Afganistan'ın Beğlan Vilayetinde Okulların Askeri Amaçlı Kullanımı*, 17 Ağustos 2016, http://www.refworld.org/docid/5_7b874d74.html, sf. 2. Okulların çatışma ortamında askerileşmesi 1951 Sözleşmesinin 1(A)(2). Maddesi kapsamında düzenlenen zulme eşdeğer olabilir. Bkz. UNHCR, *Silahlı Çatışma ve Diğer Şiddet Durumlarından Kaçan Kişilere Sağlanacak Uluslararası Koruma Hakkında Özet Sonuçlar; Yuvarlak Masa 13 ve 14 Eylül 2012, CapeTown, Güney Afrika*, 20 Aralık 2012, <http://www.refworld.org/docid/50d32e5e2.html>, para. 11; ayrıca bkz. UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler No. 8: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesinin 1(A)2 ve 1(F) Maddeleri ve/veya 1967 Protokolü İyarinca Çoğ Şişman Talepleri*, HCR/GIP/09/08, 22 Aralık 2009, <http://www.refworld.org/docid/4b24f6d2.html>, para. 36.

⁵³⁵SBRE, *Taliban Afgan Müfredatında Değişiklik Yapmaya Zorluyor - İslam Dersleri, Kültür Derslerini ve Terörle Mücadele Derslerinin Yerini Alıyor*, 13 Ocak 2018, <https://www.ecoi.net/en/document/1422229.html>. BM Genel Sekreteri 2016'da okullara 77 saldırı gerçekleştirdiğini doğruladı. "Doğrulanmış olaylardan 51'i Taliban'a, 7'si ISIL-KP'ye ve 12'si belirlenemeyen silahlı gruplara, 23'ü ise kız çocuklarının eğitimi hedef aldı, 4'ü Afgan Ulusal Savunma ve Güvenlik Güçleri'ne, (3'ü Afgan Ulusal Ordusu'na, 1'i belirsiz) ve 1 olay Afgan Ulusal Ordusu ve Taliban ile ilişkilendirildi." BMGS, *Çocuklar ve Silahlı Çatışma*, 24 Ağustos 2017, A/72/361-S/2017/821, <http://www.refworld.org/docid/59db4a194.html>, para. 28. Temmuz 2017'de kademli bir eğitim görevlisi merkezi Kapisa ilinin Tagab ilçesinde, Taliban mensubu bir akrabası tarafından öldürülmüştür. Pajhwok Afgan News, *Taliban Kapisa Eğitim Görevlisini Vurdu*, 1 Temmuz 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/07/01/taliban-gun-down-kapisa-education-official>; Khaama Press, *Kapisa Eğitim Görevlisi Taliban Mensubu Kardeşi Tarafından Vurulmuş Oldu*, 1 Temmuz 2017, <https://www.khaama.com/kapisa-education-official-shot-dead-by-own-brother-affiliated-with-taliban-03054>. 25 Mayıs 2017'de kuzeydoğu bölgesindeki Kunduz'da Taliban isyancılarının bir okula fırlattığı el bombası bir öğretmenin ölümüne ve dokuz öğrencinin yaralanmasına sebep oldu. Almanya: Federal Göç ve İltica Dairesi, Bilgi Merkezi İltica ve Göç Bilgi ve İletişim Notları, 29 Mayıs 2017, <http://www.refworld.org/docid/5942468e4.html>. 2016 yılında Afganistan'da 1000 okulun kapatıldığı ve Taliban tarafından Ağustos ve Ekim 2016 arasında 300 okulun imha edildiği bildirildi. Theirworld, *Talibanın Eğitime Yönelik Saldırıları 100 Okulun Kapanmasına Sebep Oldu*, 30 Kasım 2016, <http://theirworld.org/news/security-risks-force-1000-afghan-schools-to-close>. Taliban, BM Genel Sekreteri'nin Çocuklara Yönelik Raporu ve 2015'e dair Silahlı Çatışma'daki çocuklara yönelik ağır ihlallerden sorumlu tutulmuştur. Bu ihlaller, çocuk işçi kullanılması, çocukların öldürülmesi ve sakat bırakılması, okullara ve/veya hastanelere yönelik saldırıları içerir. BMGS, *Çocuklar ve Silahlı Çatışma: Genel Sekreterliğin Raporları*, 5 Haziran 2015, A/69/926-S/2015/409, <http://www.refworld.org/docid/557abf904.html>, sf. 48.

⁵³⁶Kasım 2017'de HRW, Nangarhar Vilayetindeki Taliban tarafından saldırı ve tehdit eylemleri (asit saldırıları, çocuk kaçırma ve öğrenci ve öğretmenleri tehdit eden gece mektupları dahil) gerçekleştirildiğini bildirdi. HRW, *Savaş Kız Çocuklarını Okuldan Uzaklaştırıyor*, 27 Kasım 2017, <https://www.hrw.org/news/2017/11/27/war-driving-girls-out-school>; "Taliban ve diğer silahlı gruplar bazen kız çocuklarının eğitim gördüğü okulları, kız öğrencileri ve öğretmenleri hedef almaktadır." HRW, "Ben Doktor Olmayacağım Ama Siz Bir Gün Hasta Olacaksınız" - *Afganistan'da Kızların Eğitime Erişimi*, 17 Ekim 2017, <http://www.refworld.org/docid/59e5af3e4.html>, sf. 66-71; Şubat 2017'de HKU'lar Farah ilindeki çeşitli köylerdeki kız okullarına sözlü tehditlerde bulundular ve bu durum altı okulun 10 gün süreyle kapatılmasına sonlandı. UNAMA, *Afganistan: 2017 Yarı Yıl Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/596e0b5e4.html>, sf. 13. Ayrıca bkz. BMGS, *Çocuklar ve Silahlı Çatışma*, 24 Ağustos 2017, A/72/361-S/2017/821, <http://www.refworld.org/docid/59db4a194.html>, para. 28. Afganistan Times, *Kızların Eğitimi için Taliban ile Müzakere*, 27 Haziran 2017, <http://afghanistantimes.af/negotiating-with-the-taliban-for-girls%E2%80%B2-education/>.

⁵³⁷"Jawzjan il meclisi üyesi Halima Sadaf, vilayette kapanan okul sayısının 70'ten fazla olduğunu, yani grubun; bireysel olarak ders çalışmaya teşebbüs edenleri bile öldürdüğünü söyledi. Ayrıca, yasak nedeniyle 30 binden fazla öğrencinin okula devam edemediğini de sözlerine ekledi. Azizi, hükümet kontrolündeki bölgelerde bulunan sadece dört okulun açık olduğunu söyledi." ITV News Afganistan, *Deaş, Kuzey Afganistan'daki Düzinelere Okulu Kapatıyor: Yerel Yetkililer*, 9 Aralık 2017, <http://www.itvnews.af/en/news/afghanistan/32477-daeesh-closes-dozens-of-schools-in-kuzey-afghanistan-yerel-officials>. Cüzcan vilayetindeki yetkililere göre, İslam Devleti bir kız okulunu yaktı ve Darzab ilçesindeki 11 diğer okulu da yok etti. Grup, yerel halkı kızlarını okula göndermemeleri konusunda uyardı. Ayrıca yaptıkları açıklamalarda Darzab'daki okulların kapatılması gerektiğini söylediler. Tolo News, *DEAŞ Cüzcan Bölgesinde Müfredatı Değiştirmekle Tehdit Ediyor*, 5 Temmuz 2017, <https://www.tolonews.com/afghanistan/daesh-threatens-replace-curriculum-jawzjan%E2%80%B2>; Ayrıca bkz. BMGS, *Çocuklar ve Silahlı Çatışma*, 24 Ağustos 2017, A/72/361-S/2017/821, <http://www.refworld.org/docid/59db4a194.html>, para. 28. 2017'de HRW, IŞİD'e bağlı eğitim personeline yönelik saldırıları bildirmiştir.

olmak üzere çocuklarını evde tutmalarına sebep olmaktadır.⁵³⁸ Özellikle kız çocuklarının eğitiminin önündeki diğer engeller arasında yoksulluk, erken ve zorla evlendirilme, aile desteğinin olmaması, kadın öğretmenlerin bulunmaması, sağlık tesislerinin bulunmaması, kimlik belgelerine erişim eksikliği ve en yakın okullara olan mesafenin fazla olması yer almaktadır.⁵³⁹

d) HKU'lar ve AUGSG Tarafınca Gerçekleştirilen Kaçırılmalar, Cezalandırmalar ve Misillemeler

AUGSG ve HKU'ların, mağdurun aile üyelerinin cezalandırılması ve misilleme yapmak dahil olmak üzere çeşitli amaçlar için çocukları kaçırdıkları bildirilmiştir.⁵⁴⁰ Çocukların ayrıca karşı tarafa yardım etme suçlamalarına dayanılarak kaçırıldıkları ve/veya öldürüldükleri bildirilmiştir.⁵⁴¹

e) Özet

Davanın koşullarına bağlı olarak, UNHCR aşağıdaki kategorilere giren çocukların uluslararası mülteci korumasına muhtaç olabileceğini düşünmektedir:

- a) HKU'ların ya da AUGG unsurlarının çocuk işçi çalıştırdığı bölgelerde yaşayan çocuklar;⁵⁴²
- b) Zorla ve çocuk yaşta evlendirilmek gibi zararlı geleneksel uygulamalara maruz kalanlar ya da bu uygulamalar tarafından tehdit altında olanlar;⁵⁴³
- c) Tehlikeli veya borçlandırarak çocuk işçi çalıştırmanın uygulandığı yerlerde yaşayan çocuklar;
- d) Çocuk istismarı (cinsiyete yönelik istismar ve cinsel istismar dahil) mağdurları ya da bu riski taşıyan bölgelerde yaşayan çocuklar;
- e) Okul çağındaki çocuklar, özellikle kızlar,⁵⁴⁴ ve
- f) Ailelerine AUGG ve HKU'lar tarafından misilleme yapılması beklenen çocuklar ve AUGG ve HKU'lar tarafından karşı tarafa destek vermekle suçlanan çocuklar.

Kişisel koşullara bağlı olarak; belirli bir sosyal grup mensubu olmaları, inançları, (atfedilen) siyasi görüşleri veya benzeri benzeri gerekçelerle; Devlet tarafından ya da Devlet dışı faktörler tarafından oluşturulan köklü bir eziyet korkusunun yanı sıra Devlet'in bu eziyete sebebiyet veren faktörlerin Devlet dışı olması durumunda koruma sağlayamaması sebebiyle uluslararası korumaya ihtiyaç duyuyor olabilirler.

⁵³⁸ "Ben Doktor Olmayacağım Ama Siz Bir Gün Hasta Olacaksınız" - Afganistan'da Kızların Eğitime Erişimi, 17 Ekim 2017, <http://www.refworld.org/docid/59e5af3e4.html>, sf. 69; Ayrıca bkz., Huffington Post, "Durum Umut Vaat Etmiyor": Afganistan'da Çocuklar Saldırı Altında, 19 Nisan 2016 (son güncelleme: 6 Aralık 2017) , https://www.huffingtonpost.com/beth-murphy/hopeless-children-under-attack-in-afghanistan_b_9721470.html. Ayrıca bkz. Bölüm III.A.1.a.

⁵³⁹SBRE, *Afgan Vilayetine Kız Çocukları Eğitimden Mahrum Bırakılıyor: Yöre Halkı, Asgari Kaynak Ödeniği ve Yoksulluk Güvencesinin Kız Öğrencileri Kapsamamasından Şikayeçi*, 24 Kasım 2017, <https://iwpr.net/global-voices/girls-denied-education-afghan-province>; HRW, "Ben Doktor Olmayacağım Ama Siz Bir Gün Hasta Olacaksınız" - Afganistan'da Kızların Eğitime Erişimi, 17 Ekim 2017, <http://www.refworld.org/docid/59e5af3e4.html>, sf. 12, 17, 20-22, 25. "Afganistan hükümeti, hem ilköğretim hem de ortaokul seviyesindeki kız öğrencilere erkeklerle nazaran daha az sayıda okul sağlıyor. Ülkedeki vilayetlerin yarısında kadın öğretmen oranı %20'den azdır. Aileler, özellikle ergenlik çağına girdikten sonra kız çocuklarına bir erkek tarafından eğitim verilmesini kabul etmediğinden bu durum birçok kız çocuğu için büyük bir engel oluşturuyor. Birçok çocuk okullara çok uzak bir mesafede yaşıyor ve bu durum özellikle kız çocuklarını etkiliyor. Okulların yaklaşık yüzde 41'inin binası yoktur; birçok okulda ise sınırlı duvarları, su ve tuvalet bulunmamaktadır. Bu durum ise orantısız olarak kızları etkilemektedir." HRW, *Afganistan: Kızların Eğitim Mücadelesi*, 17 Ekim 2017, <https://www.hrw.org/news/2017/10/17/afghanistan-girls-struggle-education>. Ayrıca bkz., HRW, "Ön Cephe Eğitim" - Afganistan'ın Beğlan Vilayetindeki Okulların Askeriye Tarafından Kullanılması, 17 Ağustos 2016, <http://www.refworld.org/docid/57b874d74.html>, sf. 2. Afganistan'da erken ve zorla evlendirme uygulaması hakkında daha fazla bilgi için bkz. Bölüm III.A.7.

⁵⁴⁰UNAMA, Hükümet Karşısı Unsurlar tarafından 42 çocuğun (40 erkek, iki kız) kaçırılmasını içeren 18 olayı belgeledi. Örneğin 2 Kasım'da [2017], Faryab vilayetinin Bilchiragh ilçesinde, Taliban dört ila 10 yaş aralığındaki dört çocuğu, hükümet yanlısı silahlı grupların komutanları olan babalarını bölgeden çekilmeye zorlamak ve dövlüşmeyi bırakılmak için kaçırdı. "Buna ek olarak, UNAMA, 25 Mart'ta Samagan vilayetinde kaçırılan bir çocuğu hükümet yanlısı bir grup ile ilişkilendirdi." UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, 2017 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 12-13.

⁵⁴¹BM Genel Kurulu, Afganistan'da İnsan Haklarının Durumu ve İnsan Hakları Alanında Teknik Destek Başarıları, 11 Ocak 2017, A/HRC/3/4/41, <http://www.refworld.org/docid/5a562b9d4.html>, para. 31, 32. 1 Ocak 2017'de Belh Vilayetine bağlı Sholgaresh Bölgesinde, yaralı bir HKU mensubuna yiyecek götürmekten dönen sivil bir erkek çocuk hükümet yanlısı silahlı grup mensubu tarafından vurularak öldürüldü. UNAMA, *Afganistan: 2017 Yarı Yıl Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/596e0b5e4.html>, sf. 60.

⁵⁴² Çocuk işçi çalıştırma konusunda daha fazla bilgi için bkz. Bölüm III.A.3.

⁵⁴³ Zararlı geleneksel uygulamalar hakkında daha fazla bilgi için bkz. Bölüm III.A.7.b.

⁵⁴⁴ Daha fazla bilgilendirme için bkz. UNCHR, Uluslararası Korumaya Dair 8 Sayılı Kılavuz: 1951 Sözleşmesi'nin 1 (A) 2 ve 1 (F) Maddesi ve/veya Mültecilerin Durumuna İlişkin 1967 Protokolü'nün Çocuk Sığınağı İddiaları, 22 Aralık 2009, <http://www.refworld.org/docid/4b2f4f6d2.html>, para. 34-36; UNHCR, Uluslararası Koruma No. 2: 1951 Sözleşmesinin 1A (2) Maddesi ve/veya Mültecilerin Durumuna İlişkin 1967 Protokolü Kapsamında "Belirli Bir Sosyal Grup Üyeliği", 7 Mayıs 2002, <http://www.refworld.org/docid/3d36f23f4.html>.

Eski çocuk askerleri hariç tutmayı değerlendirme incelemeleri dahil olmak üzere; çocuklar tarafından yapılan iddialar, dikkatle ve UNHCR Çocuk Sığınma Haklarına İlişkin Kılavuz İlkeler uyarınca değerlendirilmelidir.⁵⁴⁵

11. İnsan Ticareti veya Borçlandırarak Çalıştırma Mağdurları ve İnsan Ticareti veya Borçlandırarak Çalıştırma Riskiyle Karşı Karşıya Olan Kişiler

Afgan erkek, kadın ve çocukların zorla çalıştırma, cinsel sömürü amaçlı; kız çocuklarının zorla evlendirme amaçlı insan ticareti mağduru olduğu bildirilmektedir.⁵⁴⁶ İnsan ticareti mağduru olan Afganların, Afganistan içinde insan ticareti mağduru edildiği ve Orta Doğu, Avrupa ve Güney Asya'ya götürüldüğü ve Afganistan sınırları içindeki insan ticaretinin sınır ötesi insan ticaretine göre daha yaygın olduğu söylenmektedir.⁵⁴⁷ İnsan ticareti mağduru olan Afganların çoğunun çocuklar olduğu da bildirilmektedir. Çocuklar tarım, tuğla imalatı, madencilik, inşaat, halı dokumacılığı, ev içi hizmetler ve hizmet endüstrisi gibi ekonominin farklı sektörlerinde emek sömürüsü amacıyla insan ticareti mağduru edilebilmektedir. Ayrıca çocuklar uyuşturucu imalatı ve kaçakçılığı gibi yasadışı sektörlerde veya diğer suç faaliyetlerinde istismar edilebilmekte, zorla savaştırılmakta, diğer şiddet türlerine maruz kalmakta ve dilenmeye zorlanmaktadır.⁵⁴⁸ Çocuklar aynı zamanda cinsel sömürü ve zorla evlendirme amaçlı da insan ticareti mağduru olabilmektedir.⁵⁴⁹ Ayrıca; çocukların, Taliban'ın askeri operasyonlarında kullanılmak üzere askere alınmaları, eğitilmeleri ve bu askeri operasyonlarda kullanılmaları amacıyla insan ticareti mağduru oldukları ve hatta canlı bomba olarak eğitildikleri ve kullanıldıkları söylenmektedir.⁵⁵⁰ Afgan kadınlar, kız çocukları ve erkek çocuklarının cinsel istismar amaçlı insan ticaretine özellikle hassas olduğu bildirilmektedir. Erkek çocuklar ise güçlü erkeklerin sosyal ve cinsel eğlence amaçlı küçük yaştaki erkek çocukları kullandığı "bacha bazi" uygulamasında özellikle hassas durumdadır.⁵⁵¹ Çocukların bazen mali kazanç elde etmek veya borcu sildirmek amaçlı aileleri tarafından

⁵⁴⁵ Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler No 8: Mülteci Statüsüne ilişkin 1951 Sözleşmesi Madde 1 (A)2 ve 1(F) ve/veya 1967 Protokolü, HCR/GIP/09/08, 22 Aralık 2009, <http://www.refworld.org/docid/4b2f4f6d2>.

⁵⁴⁶ ABD Çalışma Bakanlığı, *Çocuk İşçiliğinin En Kötü Şekilleri Üzerine 2016 Yılı Bulguları - Afganistan*, 30 Eylül 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a00215c0.html>; ABD Dışişleri Bakanlığı, 2017 *İnsan Ticareti Raporu: Afganistan*, 27 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5959ed1b13.html>.

⁵⁴⁷ ABD Dışişleri Bakanlığı, 2017 *İnsan Ticareti Raporu: Afganistan*, 27 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5959ed1b13.html>.

⁵⁴⁸ ABD Dışişleri Bakanlığı, 2017 *İnsan Ticareti Raporu: Afganistan*, 27 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5959ed1b13.html>; Tolo News, *İnsan Ticaretinde Yaşanan Artış Dikkatleri Çekiyor*, 31 Ekim 2017, <https://www.tolonews.com/afghanistan/concerns-rise-over-human-trafficking-increase>; Savaş ve Barış Raporlama Enstitüsü, *Afganistan'daki Kömür Madenlerinde Çocuk İşçiliği - Reşit Olmayan İşçiler Rutin Olarak Sıcak, Tozlu ve Tehlikeli Koşullara Göğüs Geriyor*, 5 Nisan 2017, https://www.ecoi.net/en/document/139795_9.html; Savaş ve Barış Raporlama Enstitüsü, *Afganistan'ın Çocuk Dilencileri: Yoksul Aileler ve Çete Örgütleri Menfaatleri İçin Rutin Olarak Çocukları Kullanıyor*, 27 Şubat 2017, <https://iwpr.net/global-voices/afghanistans-child-beggar>. Afganistan'daki tehlikeli çocuk işçiliğine ilişkin daha fazla bilgi için, bkz. HRW, "Tüm Acılara Göğüs Geriyorlar" - Afganistan'da Tehlikeli Çocuk İşçiliği, 13 Temmuz 2016, <http://www.refworld.org/docid/57878e374.html>.

⁵⁴⁹ ABD Dışişleri Bakanlığı, 2017 *İnsan Ticareti Raporu: Afganistan*, 27 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5959ed1b13.html>; Pajhwok Afghan News, *Zorla ve Erken Yaşta Evlilik: Bir İnsan Ticareti Şekli*, 29 Mart 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/03/29/forced-and-early-marriages-form-trafficking-persons>; Pajhwok Afghan News, *Zorla Evlilik: İnsan Ticaretinin Kültürel Bir Boyutu*, 1 Mart 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/03/01/forced-marriage-cultural-dimension-human-trafficking>; Pajhwok Afghan News, *Bir İnsan Kaçakçılığı Türü Olarak Köleliğe Karşı Çıkmak*, 25 Şubat 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/02/25/standing-against-slavery-form-trafficking>.

⁵⁵⁰ AP News, *Taliban Eğitimi İçin İnsan Ticareti Mağduru Olan Genç Afganlar*, 1 Ağustos 2017, <https://www.apnews.com/590be9a02ef14617b6cacecaba036c827/Officials:-Young-Afghans-trafficked-to-study-under-Taliban>; RFE/RL, *Afgan Polisi: Taliban İçin Canlı Bomba Olmak Üzere Kaçırılan Çocuklar*, 10 Temmuz 2017, <https://www.rferl.org/a/afghan-police-children-kidnapped-by-taliban-to-be-suicide-bombers/28606744.html>.

⁵⁵¹ "Bacha bazi; erkek çocukları ile interseks çocukların genellikle askeri ve siyasi liderler başta olmak üzere zengin veya güçlü erkekler tarafından özellikle dans ve cinsel faaliyetler için alıyıldıkları bir uygulamadır. Bunun zararlı bir uygulama olduğu ve çocukların cinsel istismarının, çocukların satılmasının, insan kaçakçılığının, zorla çalıştırma ve köleliğin, çocukların askere alınması ve kullanılmasının ve hapsedilmesinin yasaklanması ve eğitim hakkı dahil olmak üzere birçok insan hakkını ihlal ettiği düşünülmektedir. UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 13, dipnot 58. 15 Şubat 2018 tarihinde yürürlüğe giren yeniden düzenlenmiş Ceza Kanununa göre, *bacha bazi* uygulaması suç kabul edilmektedir ve üç yıla kadar hapis cezası bulunmaktadır. Afganistan, *Ceza Kanunu*, 1260 sayılı Resmî Gazetede yayınlamıştır, 15 Mayıs 2017, Bölüm Beş, Madde 653-667. (belgenin İngilizceye gayriresmî çevirisi; UNHCR tarafından kayıtlarda saklanmaktadır.) Bununla birlikte; BM İşkenceye Karşı Komite, "Komite, yeni yasal çerçeveye rağmen, Şah Mirza Panjsheri'nin *bacha bazi* vakasına karışmasıyla kanıtlandığı üzere, uygulamanın Devlet yetkilileri dahil olmak üzere Afganistan'da yaygın bir şekilde uygulanmaya devam edebilmesinden derin endişe duymaktadır." ifadelerini kullanmıştır. Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komite (CAT), *Afganistan'a ilişkin İkinci Dönemsel Raporu dair Nihai Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, para. 37. ABD Kabil Büyükelçiliğinin hazırladığı raporlara göre; 2016 yılında Kabine, *bacha bazi* dahil olmak üzere çocuk işçiliğinin en kötü şekillerinden bazılarını ele almak için Çocuk Koruma Kanununun taslağını hazırlamaya başlamıştır. ABD Çalışma Bakanlığı, *Çocuk İşçiliğinin En Kötü Şekilleri Üzerine 2016 Yılı Bulguları - Afganistan*, 30 Eylül 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a00215c0.html>. Ayrıca bkz. ABD Dışişleri Bakanlığı, 2017 *İnsan Ticareti Raporu: Afganistan*, 27 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5959ed1b13.html>; Savaş ve Barış Raporlama Enstitüsü, *Direnişçiler Genç Erkek Çocuklarını Rahat Bırakmıyor*, 31 Temmuz 2017, <https://iwpr.net/global-voices/afghanistan-insurgents-prey-teenage-boys>; Savaş ve Barış Raporlama Enstitüsü, *Afgan Vilayetinde Seks İçin Satılan Erkek Çocukları*, 2 Mart 2017, <http://www.refworld.org/docid/58bd641b4.html>; The Express Tribune, *Kabil Erkek Çocuklarının Seks Kölesi Olarak Kullandığı Alt Kültür için Getirilecek Cezaları Düzenliyor*, 22 Şubat 2017, <https://tribune.com.pk/story/1335200/kabil-set-penalties-subculture-boy-sex-slaves/>; Fransa: Office français de protection des réfugiés et apatrides (OFPRA),

satıldığı da bildirilmektedir.⁵⁵² Afgan kadınlar ve erkeklerin yurtdışına da kaçırıldığı ve ev içi hizmetler, tarım ve inşaat sektörleri gibi sektörlerde zorla çalıştırma ve borç esaretine maruz kaldığı bildirilmektedir.⁵⁵³ Çocuklar da olmak üzere bazı Afgan ailelerin tuğla yapım fabrikaları gibi işyerlerinde borçlandırılarak çalıştırma döngüsüne sıkışıp kaldığı söylenmektedir.⁵⁵⁴

Ocak 2017 tarihinde; insan ticareti ve istismarını ve göçmen kaçakçılığını suç kabul eden ve *bacha bazi*'nin suç olduğunu açıkça beyan eden, insan ticaretine ilişkin yeni bir kanun yürürlüğe girmiştir.⁵⁵⁵ *Bacha bazi*⁵⁵⁶ dahil olmak üzere insan ticareti ve istismarı ve göçmen kaçakçılığı⁵⁵⁷ suçlarının yeniden düzenlenen 2017 Ceza Kanununa dahil edilmesiyle bu kanunda yer alan hükümler güçlendirilmiştir. 2017 Ceza Kanunu, çocukların ağır ve sağlıksız koşullarda yer altında bedensel güç sarf etmesini gerektiren işlerde çalıştırılmasını suç kabul eder.⁵⁵⁸ Ayrıca, 2009 tarihli Kadına karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması Kanunu (EVAW/KŞOK Kanunu) kadınların evlilik amaçlı satılmasını, satın alınmasını ya da satılması veya satın alınmasına yardımcı olunmasını suç kabul etmektedir.⁵⁵⁹ Bununla birlikte; yukarıda belirtildiği gibi, KŞOK kanununun suça ilişkin hükümleri, 2017 Ceza Kanununa dahil edilmemiştir.⁵⁶⁰

Kolluk kuvvetleri ve yargı yetkilileri arasında insan ticaretine yönelik farkındalık ve anlayış eksikliği⁵⁶¹ ile yolsuzluk ve failleri tutuklu olarak içeride tutma konusunda siyasi irade eksikliği ve devlet memurlarının insan ticaretinde suç ortağı olarak yer aldığı iddialarının;⁵⁶² insan ticaretine ilişkin yasal çerçevenin uygulamaya koyulması yönündeki çabalara engel teşkil ettiği söylenmektedir.

Ayrıca hükümetin insan ticareti mağduru olan kişileri tutukladığı, hapse attığı veya başka şekillerde cezalandırdığı ve bu kişileri fuhuş veya "ahlak suçları" yüzünden cezalandırdığı da bildirilmektedir.⁵⁶³

Afganistan: *La pratique du bachabazi*, 14 Kasım 2016, <http://www.refworld.org/docid/59317cfd4.html>. Ayrıca bkz. Kısım III.A.10, *Spesifik Profile Sahip veya Spesifik Koşullardaki Çocuklar*.

⁵⁵² ABD Dışişleri Bakanlığı, *2017 İnsan Ticareti Raporu: Afganistan*, 27 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5959ed1b13.html>; ABD Çalışma Bakanlığı, *Çocuk İşçiliğinin En Kötü Şekilleri Üzerine 2016 Yılı Bulguları - Afganistan*, 30 Eylül 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a00215c0.html>. "Çocuk yaşta evlilikler, genellikle, yapılan anlaşmaların bir parçası olarak veya borçların ödenmesi ve uyumsuzlukların çözülmesi için husumet içindeki aileler ve kabileler arasındaki bağların güçlendirilmesini amaçlamaktadır. Yoksul alileler, genellikle kız çocuklarını zengin kişilere ve yaşça daha büyük kocalara büyük başlık paraları karşılığında satmak durumunda kalmaktadır. Kız çocuklarını satma kararı erkekler tarafından verilir; bu konuda eşlerinin, annelerinin, kız kardeşlerinin ve satılacak kız çocuklarının pek fazla söz hakkı bulunmamaktadır." BM Nüfus Fonu (UNFPA), *Afganistan*, tarihsiz, <http://afghanistan.unfpa.org/node/15233>.

⁵⁵³ ABD Dışişleri Bakanlığı, *2017 İnsan Ticareti Raporu: Afganistan*, 27 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5959ed1b13.html>.

⁵⁵⁴ Daily Outlook Afghanistan, *Borçlandırarak Çalıştırma Mağduru Birçok Çocuk İşçi Tahar Tuz Madeninde Çalışıyor*, 28 Aralık 2017, http://www.outlookafghanistan.net/national/detail.php?post_id=19767; ABD Dışişleri Bakanlığı, *2017 İnsan Ticareti Raporu: Afganistan*, 27 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5959ed1b13.html>; ABD Dışişleri Bakanlığı, *İnsan Hakları Uygulamaları 2016 Üke Raporları: Afganistan*, 3 Mart 2017, <http://www.refworld.org/docid/58ec8a7fa.html>; Savaş ve Barış Raporlama Enstitüsü, *Afganistan'ın Modern Zaman Köle İşçileri*, 24 Ocak 2017, <https://iwpr.net/global-voices/afghanistans-modern-day-slave-labourers>; Mail Online, *Borçlandırılarak Çalıştırma Mağdurları, Geri Dönen Afgan Çocuklar Geçinmek İçin Tuğla İmalatında Çalışıyorlar*, 2 Kasım 2016, <http://www.dailymail.co.uk/wires/reuters/article-3897816/Held-bonded-labour-Afghan-returns-children-make-bricks-living.html>; HRW, *"Tüm Acılara Göğüs Geriyorlar" - Afganistan'da Tehlikeli Çocuk İşçiliği*, 13 Temmuz 2016, <http://www.refworld.org/docid/57878e374.html>, sf. 8-13.

⁵⁵⁵ Afganistan, *İnsan Ticaretiyle Mücadele Kanunu*, 2017, Madde 3, 11, 20-23. (Belgenin İngilizceye gayriresmi çevirisi; UNHCR tarafından kayıtlarda saklanmaktadır.) 2017 kanunu, 2018 tarihli Adam Kaçırma ve İnsan Ticareti/Kaçakçılığı ile Mücadele Kanununu ilga etmiştir. Ayrıca bkz. ABD Dışişleri Bakanlığı, *2017 İnsan Ticareti Raporu: Afganistan*, 27 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5959ed1b13.html>. Zorla çalıştırma Anayasanın 49. Maddesi uyarınca yasaklanmıştır, 3 Ocak 2004, <http://www.refworld.org/docid/404d8a594.html>.

⁵⁵⁶ Afganistan, *Ceza Kanunu*, 1260 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır, 15 Mayıs 2017, Madde 510-512, 516, 518. (Belgenin İngilizceye gayriresmi çevirisi; UNHCR tarafından kayıtlarda saklanmaktadır). Ayrıca bkz. ABD Dışişleri Bakanlığı, *2017 İnsan Ticareti Raporu: Afganistan*, 27 Haziran 2017 <http://www.refworld.org/docid/5959ed1b13.html>.

⁵⁵⁷ Afganistan, *Ceza Kanunu*, 1260 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır, 15 Mayıs 2017, Madde 521-528. (UNHCR tarafından kayıtlarda saklanmaktadır).

⁵⁵⁸ *Aynı belgede*, Madde 613.

⁵⁵⁹ Afganistan, *2009 tarihli Kadına Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması Kanunu (KŞOK)*, 1 Ağustos 2009, 1, <http://www.refworld.org/docid/5486d1a34.html>, Madde 24.

⁵⁶⁰ Bkz. Kısım III.A.7: "Belirli Profile Sahip veya Spesifik Koşullardaki Kadınlar."

⁵⁶¹ İnsan Ticareti teriminin Daricesi'ndeki belirsizlik sebebiyle insan ticareti konusunda kavramsal bir karışıklık ortaya çıkmış ve yasanın etkinliği de bundan olumsuz etkilenmiştir. ABD Dışişleri Bakanlığı, *2017 İnsan Ticareti Raporu: Afganistan*, 27 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5959ed1b13.html>.

⁵⁶² ABD Dışişleri Bakanlığı, *2017 İnsan Ticareti Raporu: Afganistan*, 27 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5959ed1b13.html>; Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komite (CAT), *Afganistan'a İlişkin İkinci Dönemsel Raporu dair Nihai Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html> para. 37. Afganistan'da hukukun üstünlüğü konulu detaylı inceleme için bkz. ABD Barış Enstitüsü (USIP), *2002-2016 Yılları Arasında Afganistan'da Hukukun Üstünlüğü, Yönetişim ve İnsan Hakları*, 29 Ağustos 2017, <https://www.usip.org/sites/default/files/PW130-Rule-of-Law-Governance-and-Human-Rights-in-Afghanistan-2002-to-2016.pdf>.

⁵⁶³ ABD Çalışma Bakanlığı, *Çocuk İşçiliğinin En Kötü Şekilleri Üzerine 2016 Yılı Bulguları - Afganistan*, 30 Eylül 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a00215c0.html>; ABD Dışişleri Bakanlığı, *2017 İnsan Ticareti Raporu: Afganistan*, 27 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5959ed1b13.html>; Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komite (CAT), *Afganistan'a İlişkin İkinci Dönemsel Raporu dair Nihai Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, para. 37; AYYÖBD, *Afganistan'da Çocuk Cinsel İstismarı: Leahy Kanunlarının Uygulanması ve Afgan Güvenlik Güçleri Tarafından Gerçekleştirilen İstismara İlişkin Raporlar*, Haziran 2017, <https://www.sigar.mil/pdf/inspections/SIGAR%2017-47-IP.pdf>, sf. 19; Savaş ve Barış Raporlama Enstitüsü, *Afgan İlinde Seks İçin Satılan Erkek Çocukları*, 2 Mart 2017, <http://www.refworld.org/docid/58bd641b4.html>; Savaş ve Barış Raporlama Enstitüsü, *Afganistan: Bekaretin Yüksek Bedeli*, 11 Ocak 2017,

Yukarıdaki açıklamalar ışığında, UNHCR insan ticaretine veya borçlandırarak çalıştırma gibi durumlara yönelik hassasiyet yaratan belli sosyo-ekonomik koşullarda başta kadınlar ve çocuklar olmak üzere insanların, belli bir sosyal gruba mensubiyet veya diğer ilgili Sözleşme gerekçelerine istinaden vakanın münferit koşullarına bağlı olarak Devlet veya Devlet dışı aktörler tarafından zulme uğramaktan haklı nedenlerle korkması sebebiyle ve zulmü gerçekleştiren aktörlerin Devlet dışı aktörler olduğu durumlarda Devletin söz konusu zulüm için koruma sağlayamaması sebebiyle uluslararası mülteci korumasına ihtiyaç duyabileceğini değerlendirmektedir. Risk profilinde yer alan bireyler arasında, yeniden insan ticareti mağduru olma veya borçlanarak çalışmaya yeniden maruz kalma açısından daha ciddi bir hassas durumla karşılaşabilecek insan ticareti veya borçlandırarak çalışma mağdurları da bulunur.⁵⁶⁴

Ayrıca; UNHCR halihazırda insan ticareti mağduru olmuş bireylerin, belli bir sosyal gruba mensubiyet veya diğer ilgili Sözleşme gerekçelerine istinaden vakanın münferit koşullarına bağlı olarak Devlet veya Devlet dışı aktörler tarafından zulme uğramaktan haklı nedenlerle korkması sebebiyle uluslararası mülteci korumasına ihtiyaç duyabileceğini değerlendirmektedir.

12. Farklı Cinsel Yönelimleri ve/veya Toplumsal Cinsiyet Kimlikleri olan Bireyler

Karşılıklı anlaşmaya dayalı aynı cinsten bireyler arası cinsel ilişkiler Afganistan'da yasa dışıdır ve Afgan Ceza Kanununa göre iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.⁵⁶⁵ Şeriat kanununa göre aynı cinsten bireyler arası ilişkilere verilecek azami hüküm idam cezasıdır,⁵⁶⁶ fakat Taliban devrildikten sonra yargının aynı cinsten bireyler arası ilişkiler için hiç ölüm cezası hükmü vermediği bildirilmektedir.⁵⁶⁷

Eşcinsellikle ilgili sosyal tabular hala güçlü olmaya devam etmektedir.⁵⁶⁸ Eşcinsel erkekler ve erkek çocukları ile eşcinsel olduğu düşünülenlerin sağlık hizmetlerine sınırlı erişimi olduğu ve cinsel

<http://www.refworld.org/docid/587783564.html>; HRW, *Afganistan: 'Ahlak Suçları'na, 'Bekaret' Testlerine Son Verin*, 25 Mayıs 2016, <http://www.refworld.org/docid/574696bb4.html>. Ayrıca bkz. Kısım III.A.7.a: "Belirli Profile Sahip veya Spesifik Koşullardaki Kadınlar: "Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet".

⁵⁶⁴ UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler No. 7: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi 1A(2) Maddesi ve/veya 1967 Protokolünün İnsan Ticareti Mağdurları ya da İnsan Ticareti Mağduru Olma Riski Taşyan Kişilere Uygulanması*, 7 Nisan 2006, HCR/GIP/06/07, <http://www.refworld.org/docid/443679fa4.html>.

⁵⁶⁵ Afganistan, *Ceza Kanunu*, 1260 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır, 15 Mayıs 2017, (Belgenin İngilizceye gayriresmi çevirisi; UNHCR tarafından kayıtlarda saklanmaktadır), Madde 646 ve 647. 2014 yılında Afganistan'da Düzenli Aralıklarla Yapılan Küresel Denetleme sırasında Norveç, "cinsel yönelime ve toplumsal cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılığın engellenmesi ve aynı cinsiyetten yetişkinlerin kendi istekleriyle cinsel ilişkide bulunmasını suç kabul eden ceza kanunu hükümlerinin kaldırılması" yönünde öneride bulunmuştur; ancak bu öneri Afganistan tarafından kabul edilmemiştir. Bkz. BM İnsan Hakları Konseyi, *Düzenli Aralıklarla Yapılan Küresel Denetlemeler İçin Çalışma Grubu Raporu: Afganistan*, 4 Nisan 2014, <http://www.refworld.org/docid/539064f14.html>; BM İnsan Hakları Konseyi, *Düzenli Aralıklarla Yapılan Küresel Denetlemeler İçin Çalışma Grubu Raporu: Afganistan Eki*, 16 Haziran 2014, <http://www.refworld.org/docid/5671934a4.html>. Afgan toplumunun bazı kesimlerinde erkekler arasında sıklıkla cinsel ilişki yaşandığı bildirilmektedir. Ancak bir erkeğin başka bir erkekle cinsel ilişkiye girmesi ile başka bir erkeğe aşık olmasının farklı şeyler olduğu, işin içine aşk girdiğinde İslam inancına göre günah işlendiği ve Şeriat hukuku gereğince de bunun cezai bir suç olduğu görüşünün erkekler arasında yaygın olduğu bildirilmektedir. Örneğin bkz. ABD'nin Afganistan'daki Halk Üzerine Araştırma Yapmak Üzere Gönderdiği Ekip, *Peştun'da Cinsellik: Araştırmaya İlişkin Güncel Bilgi Notu ve Araştırma Bulguları (Tasnif dışı)*, 2009, <http://info.publicintelligence.net/HTT-PashtunSexuality.pdf>; Shivananda Khan, *Herkes Biliyor Ama Aslında Kimse Bilmiyor: Afganistan'da HIV ve Erkek Eşcinseller, Davranış Biçimleri ve Cinsel İstismar Konulu Mevcut Literatür Üzerine Çalışma Masasının İncelemesi* (Londra: Uluslararası Naz Vakfı), Eylül 2008, http://www.aidsdatahub.org/dmdocuments/Everybody_knows_but_nobody_knows_Afghan_Review.pdf.pdf, sf. 22, 29; ve S. Khan, *Afganistan'da HIV Riski Altındaki Erkekler ve Cinsel İstismar Üzerine Hızlı Bir Değerlendirme* (Londra: Uluslararası Naz Vakfı), 30 Mart 2009, http://www.aidsdatahub.org/dmdocuments/Rapid_Assessment_of_Male_Vulnerabilities_to_HIV_and_Sexual_Exploitation_in_Afghanistan_2009.pdf.pdf, sf. 17, 63.

⁵⁶⁶ Uluslararası Lezbiyenler, Geyler, Biseksüeller, Translar ve İnterseks Bireyler Derneği, *Devlet Destekli Homofobi - Aynı Cinsiyetten Yetişkinlerin Kendi Rızalarıyla Yaşadıkları Birliklikleri Yasaklayan Yasalar Üzerine Uluslararası Bir Araştırma*, Mayıs 2015, http://ilga.org/downloads/2017/ILGA_State_Sponsored_Homophobia_2017_WEB.pdf, sf. 121.

⁵⁶⁷ "Şeriat Kanunu veya İslam hukuku uyarınca, evlilik dışı cinsel ilişki için idam cezası verilebilir. Bu kanuna ilişkin kanıt gerekliliklerinin karşılanması güç olduğu için, bu ceza 2001 yılından beri Afganistan mahkemeleri tarafından uygulanmamaktadır." HRW, *Birleşik Krallık'taki En Hassas Durumdaki Bireyler Arasında Yer Alan LGBT Sığınmacılar*, 26 Şubat 2017, <https://www.hrw.org/news/2017/02/26/afghan-lgbt-asylum-seekers-uk-among-most-vulnerable>.

⁵⁶⁸ "Eşcinsellik toplumsal ve dini açıdan muhafazakar bir ülke olan Afganistan'da bir tabu konusudur. Birçok kişi, eşcinselliğin İslam dışı ve ahlaka aykırı olduğunu düşünmektedir ve eşcinsel erkekler devlet tarafından hapse atılabilmekte veya sözde namus cinayetlerinde aile fertleri tarafından öldürülebilmektedir." RFE/RL, *'Sahte Hayatlar': Afganistan'da Gey Olmak*, 12 Aralık 2017, <https://www.rferl.org/a/afghanistan-being-gay-fake-life/28731934.html>. "[Farklı cinsel yönelimleri ve toplumsal cinsiyet kimlikleri olan bireylere] yönelik kuruluşun Yöneticisi, [...] 'Afganistan'da eşcinsel cinayetleri yaygındır ve gün geçtikçe işlenen cinayetlerin sayısı artmaktadır' demiştir ve güvenilir kaynakların 'erkeklerin randevularla tuzağa düşürülüp öldürüldüğü' birçok vaka bildirdiğini sözlerine eklemiştir. "Ancak bundan asla haberdar olmazsınız çünkü bu büyük bir tabudur." Open Democracy, *'Güvende Değilim': Afganistan'da Eşcinsel Bir Erkek Olarak Fırtında*, 3 Mart 2017, <https://www.opendemocracy.net/5050/ritu-mahendru/i-am-not-safe-on-run-as-gay-man-in-afghanistan>. "Eşcinsel faaliyetler Afgan toplumunda tamamen tabudur ve Şeriat ve Afgan kanunları uyarınca yasadıdır. Eşcinsellik genel anlamda bir tür sapkınlık olarak sınıflandırılır ve fuhuş ve pedofili ile bağdaştırılır." Savaş ve Barış Raporlama Enstitüsü, *Afgan Vilayetinde Seks İçin Satılan Erkek Çocukları*, 2 Mart 2017, <https://iwpr.net/global-voices/boys-sold-sex-afghan-province>. Ayrıca bkz. BBC, *Ölüm Tehdidinde Altındaki Afganistan LGBT Topluluğu*, 7 Ekim 2016, <http://www.bbc.com/news/world>.

yönelimleri nedeniyle işten çıkarıldıkları söylenmektedir.⁵⁶⁹ Farklı cinsel yönelimleri ve toplumsal cinsiyet kimlikleri olan bireylerin yetkililer, aileleri ve toplumun diğer fertleri ve HKU'lar tarafından ayrımcılık ve şiddetle karşılaştığı bildirilmektedir.⁵⁷⁰ Genel anlamda, "Afganistan'da homofobik görüşler ve LGBT gruplara karşı şiddet yaygındır."⁵⁷¹ Polisin farklı cinsel yönelimleri ve toplumsal cinsiyet kimlikleri olan bireylere koruma sağlayamadığı; aksine, polis memurlarının gerçek veya algıladıkları cinsel yönelimlerine dayalı olarak kişilere taciz, şiddet (tecavüz dahil), tutuklama ve gözaltı uyguladığı bildirilmektedir.⁵⁷² Yasal olarak kayıt yaptıramamaları nedeniyle farklı cinsel yönelimleri ve toplumsal cinsiyet kimlikleri olan bireylerin özgürlüklerinin korunmasına yönelik kuruluşların yer altında kaldığı bildirilmektedir.⁵⁷³

Aynı cinsten bireyler arası ilişkilerle ilgili yaygın toplumsal tabular dikkate alındığında, Afganistan'da farklı cinsel yönelimleri ve toplumsal cinsiyet kimlikleri olan bireylere yönelik muameleye ilişkin çok az bilgi vardır. Söz konusu az miktardaki bilgi eşcinsel erkeklere ilişkindir; lezbiyen ve biseksüel bireylerin durumu çoğu zaman belgelere aktarılmamıştır. Benzer şekilde, Afganistan'daki trans bireylerin durumu hakkında çok az şey bilinmektedir.⁵⁷⁴ Bilgi eksikliği farklı cinsel yönelimleri ve toplumsal cinsiyet kimlikleri olan bireyler için hiç risk olmadığı şeklinde yorumlanmamalıdır.

asia-36884732.

569 "Bireylerin eşcinsel oldukları şüphesi ile işten çıkarıldıklarına, aileleri tarafından evlatlıktan reddedildiklerine, sağlık hizmetine erişimlerinin engellendiğine, hırsızlığa uğradıklarına, cinsel ilişkiye zorlandıkları veya tecavüze uğradıklarına ilişkin güvenilir raporlar mevcuttur." Avustralya Hükümeti: Dış İlişkiler ve Ticaret Bakanlığı, *Ülke Bilgilendirme Raporu: Afganistan*, 18 Eylül 2017, <http://dfat.gov.au/about-us/publications/Documents/country-information-report-afghanistan.pdf>, sf. 22. Ayrıca bkz. The Diplomat, *Kutsal Emirlerle Karşı: Afganistan'ın LGBT Topluluğu*, 30 Ocak 2017, <https://thediplomat.com/2017/01/defying-holy-orders-afghanistans-lgbt-community/>; Open Democracy, 'Güvende Değilim': *Afganistan'da Eşcinsel Bir Erkek Olarak Firarda*, 3 Mart 2017, <https://www.opendemocracy.net/5050/ritu-mahendru/i-am-not-safe-on-run-as-gay-man-in-afghanistan>; BBC, *Ölüm Tehdidini Altındaki Afganistan LGBT Topluluğu*, 7 Ekim 2016, <http://www.bbc.com/news/world-asia-36884732>.

570 "Afganistan'daki LGBT topluluğu üyeleri yalnızca cinsel kimliklerini inkar edip bastırarak, ailelerinin uygun gördüğü şekilde evlenerek, yalnızca eşleriyle cinsel ilişki yaşayıp çocuk sahibi olarak ve bu normun dışında herhangi bir cinsel ilişki yaşamayarak istismar edilmekten kurtulmayı umut edebilirler. Bu normun dışında herhangi bir cinsel ilişki yaşarlarsa tutuklanma, kovuşturma ve ailelerinden, daha büyük topluluklardan ve hükümetten şiddet görme riski ile karşı karşıya kalırlar." HRW, *Birleşik Krallık'taki En Hassas Durumdaki Bireyler Arasında Yer Alan LGBT Sığınmacılar*, 26 Şubat 2017, <https://www.hrw.org/news/2017/02/26/afghan-lgbt-asylum-seekers-uk-among-most-vulnerable>. "Kabil'in yer altı LGBT ağı, her gün, yetkililer dahil olmak üzere bireyler tarafından gerçekleştirilen ayrımcılık, gözdağı ve istismara maruz kalıyor." The Diplomat, *Kutsal Emirlerle Karşı: Afganistan'ın LGBT Topluluğu*, 30 Ocak 2017, <https://thediplomat.com/2017/01/defying-holy-orders-afghanistans-lgbt-community/>. "Kendini LGBT olarak tanımlayan ve cinsellikleri veya cinsel kimlikleri konusunda açık olan kişilerin toplumdan dışlanması muhtemeldir ve bu kişiler "namus" cinayeti kurbanı olabilmektedirler. LGBT bireyler ayrıca şiddet, saldırı, tecavüz ve tutuklama uygulamaları ile karşı karşıya kalmaktadır." Rutgers, *Bilgi Kağıdı: Afganistan'da Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı ve Buna İlişkin Haklar*, Aralık 2016, <https://www.rutgers.nl/sites/rutgersnl/files/PDF/Factsheet%20Afganistan%20Eng.pdf>, sf. 2. Ayrıca bkz. Open Democracy, 'Güvende Değilim': *Afganistan'da Eşcinsel Bir Erkek Olarak Firarda*, 3 Mart 2017, <https://www.opendemocracy.net/5050/ritu-mahendru/i-am-not-safe-on-run-as-gay-man-in-afghanistan>; BBC, *Ölüm Tehdidini Altındaki Afganistan LGBT Topluluğu*, 7 Ekim 2016, <http://www.bbc.com/news/world-asia-36884732>; RAWA News, *Afganistan: Pedofili Kültürel Olarak Desteklenirken, LGBT Yetişkinler Hayatlarından Endişe Duyuyor*, 11 Kasım 2017, <http://www.rawa.org/temp/runews/2016/11/11/afghanistan-while-pedophilia-is-culturally-sanctioned-lgbt-adults-fear-for-their-lives.html>; AP News, *Afgan Eşcinseller İçin Bir Yaşam Bıçımı Olarak Korku, Gizlilik ve Tehlike*, 5 Kasım 2016, <https://apnews.com/456fa1a71d004d539edce40eff6efb46/fear-secrecy-and-danger-way-life-afghan-gays>.

571 Open Democracy, 'Güvende Değilim': *Afganistan'da Eşcinsel Bir Erkek Olarak Firarda*, 3 Mart 2017, <https://www.opendemocracynet/5050/ritu-mahendru/i-am-not-safe-on-run-as-gay-man-in-afghanistan>.

572 "Eşcinsel olduğu düşünülen (neredeyse tamamı erkek olan) bireylerin taciz edilmesi ve/veya (genellikle yapay suçlamalarla) tutuklanması dahil olmak üzere polis ile yaşadıkları güçlüklerin devam ettiği yönünde güvenilir raporlarla sıklıkla karşılaşılmaktadır [...] LGBTI bireylerin; polis tarafından tuzağa düşürülme, tutuklanma, taciz edilme ve kötü muamele görme dahil olmak üzere resmi yollardan ayrımcılıkla karşılaşma riski yüksektir." Avustralya Hükümeti: Dış İlişkiler ve Ticaret Bakanlığı, *Ülke Bilgilendirme Raporu: Afganistan*, 18 Eylül 2017, <http://dfat.gov.au/about-us/publications/Documents/country-information-report-afghanistan.pdf>, sf. 22. "Toplum tarafından kabul edilmeyen ve polisin istismarına uğrayan LGBT (lezbiyen, gey, biseksüel ve trans) bireyler için yasal koruma bulunmamaktadır." Freedom House, *Dünyada Özgürlük 2017 - Afganistan*, 2 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5936a46d13.html>.

573 "Hiçbir kuruluş; lezbiyen, gey, biseksüel, trans veya interseks (LGBTI) bireylerin haklarının iyileştirilmesini alenen desteklememektedir." Avustralya Hükümeti: Dış İlişkiler ve Ticaret Bakanlığı, *Ülke Bilgilendirme Raporu: Afganistan*, 18 Eylül 2017, <http://dfat.gov.au/about-us/publications/Documents/country-information-report-afghanistan.pdf>, sf. 22. "Şu ana kadar hiçbir STK, LGBT topluluğunu alenen ve resmi olarak desteklememiş olsa da; başta kadınlar olmak üzere bu toplulukta yer alan kişiler kadın sağlığı ve kadınların korunması konusunda çalışmalar yürüten kuruluşlarla irtibata geçerse, bu tür hizmetlerden yararlanmaktadır. Hem kişinin hem de kuruluşun haktan gelecek tepkilere karşı korunması için kişinin kimliği ve cinsel yönelimi genellikle kuruluş içinde gizli tutulur." Bağımsız Sınırlar ve Göçmenlik Başmüfettişi, *Menşe Ülke Bilgisi Denetimi - Kasım 2016 Raporu*, Şubat 2017, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/614322/Inspection-of-Country-of-Origin-Information-November-2016.pdf, sf. 31. Ayrıca bkz. Open Democracy, 'Güvende Değilim': *Afganistan'da Eşcinsel Bir Erkek Olarak Firarda*, 3 Mart 2017, <https://www.opendemocracy.net/5050/ritu-mahendru/i-am-not-safe-on-run-as-gay-man-in-afghanistan>.

574 Raporlarda, lezbiyen ve trans Afganların korku içinde yaşadığı ifade edilmektedir. Örneğin bkz. InfoMigrants, *'Afganistan'da Kalmış Olsaydım, Öldürülmüşüm'*, 22 Şubat 2018, <http://www.infomigrants.net/en/post/7714/had-i-stayed-in-afghanistan-i-would-have-been-killed>; KBR, *Afganistan'da Trans Kadın Olarak İki Ayrı Hayat Yaşamak*, 6 Mart 2017, <http://kbr.id/english/03-2017/living-a-double-life-as-a-transgender-woman-in-afghanistan/#9024.html>; Huffington Post, *Pakistan'daki Trans Mülteciler Memleketeri Afganistan'a Döndükten Sonra Ölmekten Korkuyorlar*, 26 Ocak 2017, <https://www.huffingonpost.com/entry/transgender-refugees-afghanistan-pakistan-us-5887d4e9e4b0441a8f7194b7>; BBC, *Ölüm Tehdidini Altındaki Afganistan LGBT Topluluğu*, 7 Ekim 2016, <http://www.bbc.com/news/world-asia-36884732>. "Toplumsal cinsiyet ayrımı ve kadınların baskı altında tutulması, tüm toplumsal cinsiyetler için engel teşkil etmekle birlikte özellikle lezbiyen kadınların özgür yaşam alanları bulmasını mani olmaktadır." İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Kuruluşu, *Afganistan'daki LGBTI Bireylerin Hakları*, Kasım 2014, <https://www.sida.se/globalassets/sida/eng/partners/human-rights-based-approach/lgbti/rights-of-lgbt-persons-afghanistan.pdf>, sf. 1.

Aynı cinsten bireyler arası ilişkilerin suç olarak tanımlanmış olması ve güçlü toplumsal tabular ışığında UNHCR, farklı cinsel yönelimleri ve/veya toplumsal cinsiyet kimlikleri olan bireylerin belli bir sosyal gruba mensubiyet gerekçesiyle Devlet veya Devlet dışı aktörler tarafından zulme uğramaktan haklı nedenlerle korkması sebebiyle uluslararası mülteci korumasına ihtiyaç duyabileceğini değerlendirmektedir çünkü bu kişiler yaygın yasal, dinî ve toplumsal normlara uygun davranmamaktadır veya bu kişilerin öyle olduğu düşünülmektedir. Bu kişiler ilgili diğer Sözleşme gerekliliklerine dayalı olarak da uluslararası korumaya ihtiyaç duyuyor olabilir. Farklı cinsel yönelimler ve/veya toplumsal cinsiyet kimliklerine sahip olduğu düşünülen bireyler de benzer şekilde aynı gerekçelere dayalı olarak uluslararası mülteci korumasına ihtiyaç duyabilir.

Farklı cinsel yönelimler ve/veya toplumsal cinsiyet kimliklerine sahip bireylerden zulümden kaçmak için kimliklerini değiştirmelerinin veya saklamalarının beklenemeyeceği unutulmamalıdır.⁵⁷⁵ Ayrıca, aynı cinsten bireyler arası ilişkilere karşı önemli cezai yaptırımların uygulanması farklı cinsel kimlikleri olan bireyleri Devletin korumasının önünde engeldir. Buna aile veya toplumun diğer fertleri gibi devlet dışı aktörlerin de uyguladığı zulüm fiilleri dahildir.⁵⁷⁶

13. Etnik (Azınlık) Grupların Üyeleri

Afganistan'ın nüfusu merkezi hükümete karşı geleneksel olarak özerkliğini büyük oranda elde etmiş olan farklı etnik gruplardan oluşur.⁵⁷⁷ Tarihte gerek zorunlu gerekse kendiliğinden çok farklı halk hareketi meydana geldiği için, artık bazı etnik grup mensupları geleneksel olarak çoğunluğu teşkil ettikleri bölgelerin dışında ikamet etmektedir.⁵⁷⁸ Sonuç olarak ülkenin en geniş etnik gruplarından birine mensup olan bireyler aslında ikamet ettikleri bölgede azınlık mahiyetinde bir etnik gruba dönüşmekte ve bunun neticesinde de etnik kökenlerinden dolayı yaşadıkları yerde ayrımcılık veya kötü muameleyle

⁵⁷⁵ Örneğin bkz. Avrupa Birliği Adalet Divanı, X, Y, Z / *Minister voor Immigratie en Asiel*, C 199/12 - C 201/12, 7 Kasım 2013, <http://www.refworld.org/docid/527b94b14.html>.

⁵⁷⁶ Farklı cinsel yönelimlere ve/veya toplumsal cinsiyet kimliklerine sahip bireylerin mülteci statüsü başvurularına ilişkin daha fazla kılavuz bilgi edinmek için bkz. UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler No. 9: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi 1A(2) Maddesi ve/veya 1967 Protokolü Bağlamında Cinsel Yönelime ve/veya Toplumsal Cinsiyet Kimliğine Dayalı olan Mülteci Statüsü Talepleri*, 23 Ekim 2012, HCR/GIP/12/01, <http://www.refworld.org/docid/50348afc2.html>. Ayrıca bkz. Avrupa Birliği Adalet Divanı, A, B, C / *Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*, C 148/13 - C 150/13, 2 Aralık 2014, <http://www.refworld.org/docid/547d943da.html>.

⁵⁷⁷ Maley, William, *Afganistan Savaşları*, 2002, New York, Palgrave Macmillan, sf. 8-9: "Afganistan'da hiçbir zaman tam nüfus sayımı yapılamamıştır. Ancak ilgili diğer verileri de dikkate almak üzere düzenlenen, 1979 yılında yarım kalan nüfus sayımına göre göçebe yaşayan 800.000'lik nüfus da dahil olmak üzere yaklaşık 13,05 milyon kişi Afganistan'da yaşamaktadır (Eighmy, 1990: 10). Bu nüfusun homojen bir nüfus olduğu hiçbir şekilde düşünülmemekle birlikte; Afganistan'da kendi içinde bir şekilde uyumlu bir toplum yapısı gerçek anlamda hiçbir zaman görülmediği için, "Afgan toplumu" ifadesinin kullanılması yanlış olacaktır. Afganistan'da görülen toplum yapısı esasen (sıklıkla kavim veya 'topluluk ağı' şeklinde ifade edilen) 'mikro toplumlardan' oluşan, sürekli değişen (kaleidoskopik) bir yapıdır. Bu yapı içerisindeki sınırlar geçirgen ve esnek sınırlardır. Afganistan'ı 'Azınlıklar Milleti' olarak dahi adlandıran akademisyenler olmuştur (Jawad, 1992). Etnisite, din, meslek ve toplumsal cinsiyet algıları tarih boyunca Afganlara, kendilerini kendilerine benzer buldukları kişilerle özdeşleştirmeleri için bir dizi dayanak oluşturmuştur. Bireylerin kendilerini özdeşleştirdikleri bu grup algılarından bazıları son derece kalıpla oturtulmuş değiştirilemez veya yalnızca toplumun geneline mal olacak şekilde değiştirilebilen özdeşleştirme algılarıyla, 'biz' ve 'diğerleri' şeklinde görülen gruplaşmalar çoğu zaman stratejik seçimlerle ilgili olmaktadır. (...) Her şeyden öte Afganistan, birden fazla etnik yapıya sahip bir ülkedir." Yukarıda William Maley'in alıntılanan ifadelerinden anlaşıldığı üzere, ülkenin bir kısmını kapsayan 1979 tarihli nüfus sayımından beri ülkede nüfus sayımı yapılmamıştır, ki 1979 yılında yapılan nüfus sayımı da Sovyetlerin işgali sebebiyle tamamlanamamıştır. 1979 yılında yapılan nüfus sayımından elde edilen verilere dayanarak yapılan çıkarımlara göre, Afganistan'ın nüfusunun 34,1 milyon olduğu tahmin edilmektedir. Bkz. US Central Intelligence Agency-CIA (ABD Merkezi İstihbarat Kurumu), *CIA Bilgi Kitabı: Afganistan*, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html>. CIA Bilgi Kitabı'nda şu ifadeler geçmektedir: "Hassas bir konu olan Afganistan'da etnisite konusuna ilişkin güncel sayısal veriler mevcut olmamakla birlikte kamuoyu yoklamalarına katılan az sayıda kişiden elde edilen etnisite verileri de güvenilir bir alternatif değildir." Aynı belgede. Ayrıca bkz. Asia Foundation, *2017 Yılı Afganistan'ı: Afganistanlılarla Anket*, Kasım 2017, https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2017/11/2017_AfghanSurvey_report.pdf, sf. 200; İsveç Afganistan Komitesi, *Afgan Nüfusu*, 22 Ağustos 2016, <https://swedishcommittee.org/afghanistan/population>; ABD Sivil ve Askeri Ortak Bilgi Merkezi, *Afganistan Etnik Grupları: Kısa Bir Araştırma*, Ağustos 2011, <http://reliefweb.int/report/afghanistan/afghan-ethnic-groups-brief-investigation>. Afganistan'daki etnik grupların dağılımını gösteren detaylı harita için bkz. Kongre Araştırma Hizmetleri, *Afganistan: Taliban Sonrası Yönetim, Güvenlik ve ABD Politikası*, 13 Aralık 2017, <https://fas.org/spp/crs/row/RL30588.pdf>, sf. 74, Şekil 2: "Afganistan'daki Etnik Grupların Haritası". Afganistan Anayasası şunu öngörmektedir, "Afganistan halkı Peştunlardan, Taciklerden, Hazaralardan, Özbeklerden, Türkmenlerden, Belucilerden, Paşayilerden, Nuristanlılardan, Arilerden, Araplardan, Kırgızlardan, Kızılbaşlardan, Gujurlardan, Brahuilerden ve diğer kabilelerden oluşmaktadır." Afganistan Anayasası, 3 Ocak 2004, <http://www.refworld.org/docid/404d8a594.html>, Madde 4.

⁵⁷⁸ Örnek verilecek olursa Dürrani ve Gilzai kabilelerinin bünyesindeki sorun çıkaran Peştunlar, (1880 ve 1901 yılları arasında Afganistan'ı yöneten) Abdurrahman Han tarafından, Özbek ve Tacik nüfusunun bulunduğu kuzey bölgelere gönderilmiştir. Burada Peştun olmayan gruplar arasında karışmaları sonucunda da Abdurrahman'ın merkezi hükümetine bağımlı hale gelmişlerdir. Ayrıca Abdurrahman tarafından binlerce Peştun savaşçı, Hazaracat bölgesinde yaşayan Şii Hazaralara karşı ve Kafiristan'daki (günümüz Nuristan'ı) animist kabilelere karşı ilan edilen İslam cihadı için savaşmak üzere askere alınmıştır. Peştun savaşçıları, ele geçirdikleri bölgelerden arsa verilerek ve yağmalamalarla aldıkları eşyalarla ödüllendirilmişlerdir. Taciklerin, Özbeklerin ve Hazaraların yerleşik olduğu bölgelere 20. yüzyılın ikinci çeyreğinde, ikinci dalga Peştunlar gönderilmiştir. Hükümet tarafından kuzeye gönderilen ikinci dalga Peştun Gilzai aileler, kuzeyde yaşayan azınlıkları, yüzyıllardır üzerinde yaşadıkları değerli tarım arazilerinden ve otlaklarından etmişlerdir. Bkz. örneğin, Peter Tomsen, *Afganistan'ın Savaşları*, New York: Public Affairs, 2011, sf. 42, 53, 80.

karşılaşmaktadır.⁵⁷⁹ Tam tersine ülke çapında azınlığı teşkil eden etnik grup veya aşiret mensupları bu etnik grup veya aşiretin yerelde çoğunluğu teşkil ettiği bölgelerde etnik kökene dayalı ayrımcılıkla karşılaşmayabilir.

Ayrıca çeşitli etnik grupların muhakkak homojen topluluklardan oluşmadığı da belirtilmelidir. Örneğin, Peştunlar arasında farklı alt gruplar arasında var olan güçlü rekabet, gerilim ve çatışmaya sebep olabilir.⁵⁸⁰

Özellikle çoğunluğu Şii olan Hazara etnik grubunda görüldüğü üzere din ve etnik kökenin çoğunlukla ayrılmaz biçimde birbiriyle bağlantılı olduğu da unutulmamalıdır. Sonuç olarak, belli olayların veya gerilimlerin arkasındaki birincil unsur olan din ve etnik köken arasında her zaman ayırım yapmak mümkün değildir.⁵⁸¹ Benzer şekilde siyasi bağlılık çoğunlukla etnik kökene göre şekillendiği için, (atfedilen) siyasi görüş ve etnik köken farklı gruplar arasındaki çatışma ve gerilimlerde birbirine kopmaz biçimde bağlı unsurlar olarak karşımıza çıkabilir.⁵⁸²

Afganistan'daki güçlü etnik bölünmeler devam etmektedir. Uluslararası Azınlık Hakları Grubu'nun derlediği Tehdit Altındaki İnsanlar İndeksine göre özellikle bireylerin etnik kökenleri ve dinlerinden dolayı saldırılara hedef olmalarını nedeniyle Afganistan etnik azınlıklar açısından dünyadaki en tehlikeli beşinci ülkedir. Bu indeks Afganistan'daki risk altındaki etnik gruplar olarak Hazaralar, Peştunlar, Tacikler, Özbekler, Türkmenler ve Belucilere atıfta bulunmaktadır.⁵⁸³

Anayasa "tüm etnik gruplar ve aşiretler arasında eşitliği" güvence altına alır.⁵⁸⁴ Ancak, belli etnik gruplara mensup olan kişiler azınlıkta oldukları bölgelerdeki yerel devlet memurluğu işlerine ve sağlık hizmetlerine eşit olmayan erişim dahil olmak üzere Devletin kendilerine karşı ayrımcılıkta bulunduğu şikayetinde bulunmuştur.⁵⁸⁵

⁵⁷⁹ Buna bir örnek de daha önceleri Özbeklerin ve Taciklerin yaşadığı bölgelere on dokuzuncu ve yirminci yüzyıllarda hükümet tarafından gönderilen Peştunların neslinden gelen, Afganistan'ın kuzeyinde yaşayan Peştunlardır. 2001 yılında Taliban yönetiminin sona ermesinin ardından, kuzey Afganistan'da etnik azınlık olarak yaşayan çok sayıda Peştun, Taliban rejimiyle yakın oldukları (düşünüldüğü) için etnik şiddete maruz kalmış ve sonuç olarak da zorla yerlerinden edilmiştir. Arazilerini ve mülklerini geri alabilmek, yerinden edilen Peştunların bazıları için büyük zorluk teşkil etmektedir. Ülke İçinde Yerinden Edilme İzleme Merkezi (IDMC), *Afganistan: Tırmanan Çatışma Ortamında Kalıcı Çözümlere Ulaşmak İçin Daha Çok Yol Gidilmeli*, 16 Nisan 2012, <http://www.refworld.org/docid/511e50cd2.html>; Uluslararası Azınlık Hakları Grubu, *Peştunlar*, tarihsiz, <http://minorityrights.org/minorities/pashtuns/>; HRW, *Taliban'ın İşlediği Suçların Bedelini Peştunlar Ödüyor: Kuzey Afganistan'da Peştun Etnik Grubuna Yönelik İstisrar Suçları*, 9 Nisan 2002, <http://www.refworld.org/docid/3cb2ad007.html>. Ayrıca bkz. Menşe Ülke Araştırması ve Bilgisi Kuruluşu (MÜABK), *Afganistan: Peştunlara İlişkin MÜB*, 20 Ocak 2015, <http://www.refworld.org/docid/54f9c87e4.html>; Menşe Ülke Araştırması ve Bilgisi Kuruluşu (MÜABK), *Afganistan: Peştunların Azınlık Oluşturdıkları Afgan Bölgelerindeki Durumu*, 20 Ocak 2015, <http://www.refworld.org/docid/559a8aad4.html>; Güvenli Geçim Kaynakları İçin Araştırma Konsorsiyumu (Adam Pain), *Afganistan'daki Geçim Kaynakları, Temel Hizmetler ve Sosyal Koruma*, Temmuz 2012, <http://www.odi.org.uk/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/77178.pdf>, sf. 4.

⁵⁸⁰ Örneğin bkz. Uluslararası Azınlık Hakları Grubu, *Afganistan: Peştunlar*, tarihsiz, <http://minorityrights.org/minorities/pashtuns/>; Menşe Ülke Araştırması ve Bilgisi Kuruluşu (MÜABK), *Afganistan: Peştunlara İlişkin MÜB*, 20 Ocak 2015, <http://www.refworld.org/docid/54f9c87e4.html>; ABD Sivil ve Askeri Ortak Bilgi Merkezi, *Afganistan Etnik Grupları: Kısa Bir Araştırma*, Ağustos 2011, <http://reliefweb.int/report/afghanistan/afghan-ethnic-groups-brief-investigation>; Kabile İnceleme Merkezi, *Peştun Kabilesinin Dinamikleri*, Ekim 2009, <http://www.tribalanalysiscenter.com/PDF-TAC/Pashtun%20Tribal%20Dynamics.pdf>.

⁵⁸¹ Örneğin bkz. Reuters, *Kim bir Afgan'dır? Kimlik Kartı Tartışmaları Etnik Gerilimi Tırmandırıyor*, 8 Şubat 2018, <http://www.reuters.com/article/uss-afghanistan-politics/who-is-an-afghan-row-over-id-cards-fuels-ethnic-tension-idUSKBN1FS1Y0>; ABD Dışişleri Bakanlığı, *Uluslararası Dini Özgürlükler 2016 Raporu - Afganistan*, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>; ABD Sivil ve Askeri Ortak Bilgi Merkezi, *Afganistan Etnik Grupları: Kısa Bir Araştırma*, Ağustos 2011, <http://reliefweb.int/report/afghanistan/afghan-ethnic-groups-brief-investigation>.

⁵⁸² Örneğin bkz. Z. Warren, *Öncelikle Ben Kabilemi İfade Ediyorum: Ulusal Afgan Örneğinde Etnik Kimlik Araştırması*, 1 Aralık 2015, https://repository.library.georgetown.edu/bitstream/handle/10822/1040764/Warren_georgetown_0076D_13167.pdf?sequence=1, sf. 25, 27, 30; Kongre Araştırma Hizmetleri, *Afganistan: Siyaset, Seçimler ve Hükümet Performansı*, 12 Ocak 2015, <http://www.fas.org/sfp/crs/row/RS21922.pdf>, sf. 2; Uluslararası Kriz Grubu, *Afganistan'da Siyasi Dönüşüm*, 16 Ekim 2014, <http://www.refworld.org/docid/543f9dfc4.html>, sf. 26. Durumla ilgili risk profilleri üzerine yapılan inceleme için bkz. Kısım III.A.1 ve Kısım III.A.5.

⁵⁸³ Uluslararası Azınlık Hakları Grubu, *Tehlike Altındaki İnsanlar 2017 Raporu*, 19 Temmuz 2017, <http://minorityrights.org/wp-content/uploads/2017/07/Peoples-under-Threat-2017.pdf>, sf. 5. Belli başlı şiddet olaylarını etnik sebeplere dayandıran yaklaşımın, tüm gözlemciler tarafından benimsenmediği de belirtilmelidir. Dolayısıyla Kongre Araştırma Hizmetleri şunu ifade etmektedir: "Taliban yönetimi sonra erdikten sonra, etnik sebeplere dayalı birkaç şiddet olayı yaşanmıştır; ancak, anlaşmazlıkların bazen farklı etnik gruplar arasındaki kıskançlıktan veya tarihi çatışmalardan kaynaklandığı belirtilmelidir. Etnik grupların tümü, merkezi hükümet bünyesinde temsil edilmektedir ve bu etnik grupların hepsi, hükümet programlarının kendi coğrafyalarında nasıl uygulanacağına ilişkin söz sahibidir. Vilayetlerdeki ve ilçelerdeki yöneticileri görevle getirme yetkisi Afganistan Devlet Başkanı'na ait olsa da; resmi olarak ifade edilmese de uygulamada, yöneticisi atanacak bölgede çoğunluk teşkil eden gruptan kişilerin görevle getirilmesi anlayışı mevcuttur." Kongre Araştırma Hizmetleri, *Afganistan: Siyaset, Seçimler ve Hükümet Performansı*, 12 Ocak 2015, <http://www.fas.org/sfp/crs/row/RS21922.pdf>, sf. 2.

⁵⁸⁴ Afganistan Anayasası Madde 6, 3 Ocak 2004, <http://www.refworld.org/docid/404d8a594.html>.

⁵⁸⁵ 2017 yılında ABİHK tarafından yürütülen bir ulusal ankete göre, anketi yanıtlayanların %63'ü sağlık merkezlerinde etnik ayrımcılığa maruz kaldığını bildirmiştir. ABİHK, *Kaliteli Sağlık Hizmetlerine Erişim Hakkına İlişkin Ulusal Anket Raporu*, Nisan 2017, <http://www.aihrc.org.af/media/files/Research%20Reports/english/health%20report%201.pdf>, sf. 7, 29, 38, 40. Ayrıca bkz. Reuters, *Sızdırılan Bildiri, Afgan Hükümetinde Etnik Önyargı Suçlamalarını Körükliyor*, 21 Eylül 2017, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-politics/leaked-memo-fuels-accusations-of-ethnic-bias-in-afghan-government-idUSKCN1BW15U>; News in Asia, *Afganistan'daki Etnik-Dini Çatışma Uzun Süredir Tüklenmek Bilmiyor*, 24 Temmuz 2016, <https://newsin.asia/ethno-religious-conflict-has-plagued-afghanistan-for-long/>; Uluslararası Azınlık Hakları Grubu, *Afganistan: Yönetişim*, tarihsiz, <http://minorityrights.org/country/afghanistan/>; Nahid Suleman, *Afganistan'da Etnik Ayrımcılık*, tarihsiz, http://www.intermedia.org.pk/pdf/pak_afghan/Nahid_Soleman_Ethnic_Discrimination_in_Afghanistan.pdf.

a) Kuçiler

Afganistan'daki göçmen halk genel olarak Kuçiler olarak bilinmektedir ve toplumdaki soyutlanan bir halktır.⁵⁸⁶ Kuçilerin çoğu etnik olarak Peştun kökeninden gelmektedir;⁵⁸⁷ öte yandan Kuçiler "bazı ayırt edici etnik grup özelliklerine sahip olsalar da etnik bir gruptan ziyade sosyal bir gruptur".⁵⁸⁸ 2001 yılında Taliban rejiminin devrilmesinden sonra Kuçiler için insani kalkınma göstergelerinin diğer etnik grupların gerisinde kaldığı bildirilmektedir; Kuçiler Afganistan'daki en yoksul halklar arasındadır.⁵⁸⁹ Kuçiler geleneksel olarak göçebedir, fakat Kuçilerin çoğunun artık ilçe, köy veya büyük kent yerleşimlerinin kenar mahallerinde oturduğu söylenmektedir;⁵⁹⁰ bu durumun Kuçiler ile diğer etnik gruplar arasındaki gerilimi tırmandırdığı bildirilmektedir.⁵⁹¹ Yerleşik durumdaki Kuçiler için sosyo-ekonomik durumun, göçebe Kuçilerden bile daha kötü olduğu bildirilmektedir.⁵⁹² Anayasaya göre Devlet göçebelerin geçim olanaklarını iyileştirmek ve göçebelerin eğitime erişimini artırmak için önlem alır(Madde 44).⁵⁹³ Ancak Kuçilerin "eğitime, sağlık hizmetlerine ve geçim olanaklarına erişim açısından dezavantajlı" olmaya devam ettiği bildirilmektedir.⁵⁹⁴

⁵⁸⁶ Bu gerçek dikkate alınarak, ulusal meclisin avam kamarasının on koltuğu, ayan meclisinin ise iki koltuğu Kuçilere ayrılmıştır. AAN, *Yeni Bina, Eski Milletvekilleri: Afgan Hükümetini Tanıma Kılavuzu*, 4 Şubat 2016, <https://www.afghanistan-analysts.org/new-building-old-mps-a-guide-to-the-afghan-parliament/>. AREU şu ifadeyle bulunmaktadır, "Kuçilerle ilgili hüküm 2005 yılında yapılan seçimlerden beri ateşli bir tartışma konusu olmuştur." AREU, *Afganistan'da Yardım Faaliyetlerine İlişkin Kapsamlı Kılavuz*, 2015, <http://www.refworld.org/docid/5507e94.html>, sf. 76. Ayrıca bkz. RFE/RL, *Kuçi Göçebeler: Savaşın Zarar Görmüş Arazilerde Mucadele Veren Devletliler Bir Topluluk*, 9 Şubat 2016, <https://www.rferl.org/a/afghanistan-pakistan-kuchis/27539195.html>. Afganistan'daki Kuçilerin toplam nüfusuna ilişkin güvenilir istatistikler mevcut değildir. Uluslararası Azınlık Hakları Grubu, Afganistan'daki Kuçilerin toplam sayısının yaklaşık 30.000 olduğunu tahmin etmektedir. Uluslararası Azınlık Hakları Grubu, *Afganistan: Kuçiler*, tarihsiz, <http://minorityrights.org/minorities/kuchis/>. Diğer tahminler 800.000 ile 2,4 milyon arasında değişmektedir. Bkz. Reuters, *Pakistan Otlak Arazilerine Geçiş Engellediği İçin Afgan Göçebelerin Ne Gidecek Bir Yeri Ne De Yiyebilecekleri Kaldı*, 19 Şubat 2018, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-conflict-migration/afghan-nomads-trapped-hungry-as-pakistan-blocks-access-to-grazing-land-idUSKCN1G31UJ>; BM Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi, *Dünya Nüfus Tahminleri Raporu: 2017 Revizyonu – Afganistan*, 21 Haziran 2017, <https://esa.un.org/unpd/wpp/DVD/Files/4%20Other%20Files/DataSources.pdf>, sf. 1.

⁵⁸⁷ "Etnik olarak, Kuçilerin büyük bir çoğunluğu Peştundur. Ayrıca Kuçiler; kuzeyde Tacik ve Özbeklerin yanı sıra Beluci ve Arapları da Kuçi olarak tanımlamaktadır. M Ker ve J. Locke, "İssiz Topraklarda Şarkı Söyleyen Modern Afganistan'ın Kuçi Göçebeleri", *Cornell International Affairs Review*, Cilt 3(2), 2010, <http://www.inquiriesjournal.com/articles/1260/singing-in-the-wilderness-kuchi-nomads-in-modern-afghanistan>, sf. 1-2. Kuçi azınlık grupları Aymaklardan, Belucilerden, Araplardan, Kırgızlardan, Türkmenlerden ve Özbeklerden oluşmaktadır. Richard Tapper, "Kuçiler Kimdir? Afganistan'da Göçebelerin Öz Kimlikleri", *Journal of the Royal Anthropological Institute (N.S.)(Kraliyet Antropoloji Enstitüsü Dergisi (N.S.))*, Cilt. 14, 2008, sf. 97-116, http://www.nomadsed.de/fileadmin/user_upload/redakteure/Dateien/Intern/Archiv_AG_1/Tapper_Kuchi_2008.pdf, sf. 99-100. Ayrıca bkz. Uluslararası Azınlık Hakları Grubu, *Afganistan: Kuçiler*, tarihsiz, <http://minorityrights.org/minorities/kuchis/>.

⁵⁸⁸ Uluslararası Azınlık Hakları Grubu, *Afganistan: Kuçiler*, tarihsiz, <http://minorityrights.org/minorities/kuchis/>.

⁵⁸⁹ "Afganistan'daki İstikrarsızlık [Kuçiler] ülkedeki en yoksul gruplardan biri haline getirmiştir." Uluslararası Azınlık Hakları Grubu, *Afganistan: Kuçiler*, tarihsiz, <http://minorityrights.org/minorities/kuchis/>. Samuel Hall Consulting (Samuel Hall Danışmanlık), *Afgan Şehirlerinin Durumu 2015 - Cilt 1*, Eylül 2015, <http://samuelhall.org/wp-content/uploads/2015/09/State-of-Afghan-Cities-2015-Volume-1.pdf>, sf. 21.

⁵⁹⁰ Küçülen otlak alanlarına erişimleri azaldıkça, göçebeler ya şehirlere göç ediyor ya da buldukları araziye el koyuyor. Göçebe yaşam sürülmesi güç hale geldiği için; bazı göçmenler, şehirlerdeki ucuz işçilik dışında, herhangi bir yere yerleşmek için kolaylıkla uygulanabilir bir seçeneğe sahip değildi. Bahsi geçen göçmenler, bu sondan kaçınmakta gönüllü olup arazi ele geçirmeye çalışmaktadır." AREU (Afganistan Araştırma ve Değerlendirme Birimi), *Afganistan'da Göçebe-Yerleşik Halk Çatışmasında Tipolojiler*, Ocak 2018, <https://areu.org.af/wp-content/uploads/2018/01/1801E-Typologies-of-nomad-settler-conflict-in-Afghanistan.pdf>, sf. 22. Kuçilerin yerleşik hayata geçiş sürecinin, başta Kabil Vilayetinde olmak üzere, kısmen 2001 yılı sonrasında "bariz bir şekilde ivme kazanan" sosyal, ekonomik, çevresel ve demografik değişimden kaynaklandığı söylenmektedir. AREU, *Afganistan'da Göçebe-Çiftçi Çatışmasının Haritalandırılması*, Temmuz 2017, https://www.ecoi.net/en/file/local/1404589/1226_1500886126_1714e-mapping-nomad-farmer-conflict-in-afghanistan.pdf, sf. 6-7. Hala göçebe olan Kuçilerin sayısına ilişkin tahminler değişiklik göstermektedir. "Savaş, kutluk ve arazilere erişimin azalması nedeniyle birçok Kuçi yerleşim alanlarına yeniden yerleşmiştir. Kuçilerin yalnızca yaklaşık üçte biri göçebe hayat sürdürmektedir." RFE/RL, *Yerleşik Hayata Zorlanan Afganistanlı Kuçi Göçmenler*, 18 Eylül 2015, <https://www.rferl.org/a/afghanistan-society-nomads/27241125.html>. Kuçilerin %80'inden fazlasının kasaba ve köylerde kalıcı olarak yerleşik hayata geçtikleri, yaklaşık %18'inin de yarı göçebe hayat sürdürdüğü, yani yerleşik düzenlerinin olduğu bir yerleri olup diğer yandan da yılın belli dönemlerinde hayvanlarıyla birlikte yer değiştirdikleri, ABİHK raporunda geçen bilgilerdir. ABİHK'ye göre, Kuçilerin hemen hemen yalnızca %2'sinin sürekli ikamet ettiği yerleri olmayıp tam anlamıyla göçebe hayat sürdürmektedir. ABİHK, *Beşinci Rapor: Afganistan'da Ekonomik ve Sosyal Hakların Durumu*, Aralık 2011, <http://www.refworld.org/docid/511e58cf0.html>, sf. 113. Ayrıca bkz. AAN (Afgan Analizciler Ağı), *Afgan Kuçilerin Toplumsal Göç*, Kasım 2013, <http://www.afghanistan-analysts.org/wp-content/uploads/2013/11/20131125FFoschini-Kuchis.pdf>. Bu yerleşim yerlerinin çoğu, eksik şehir planlaması veya arazi yapısı sebebiyle insanların iskan etmesi için uygun olmayan "düzensiz ikamet yerleri" ismi verilen bölgelerdir. Samuel Hall Consulting (Samuel Hall Danışmanlık), *Afgan Şehirlerinin Durumu 2015 - Cilt. 1*, Eylül 2015, <http://samuelhall.org/wp-content/uploads/2015/09/State-of-Afghan-Cities-2015-Volume-1.pdf>, sf. 76.

⁵⁹¹ "Göçebelerin [Kuçiler] yerleştirilmesi konusunda bir hükümet programı bulunmadığında, bu göçebeler ya göç etmekte ya da buldukları araziye el koymaktadır. Arazi alacak kaynaklara sahip olan göçebelerin sayısı oldukça azdır; bu nedenle sahip oldukları seçeneklerden birisi, fırsatını bulduklarında mera alanlarını ele geçirmektir. [...] Mera alanlarının kullanımında rekabet yaşanması nedeniyle, daha önce Kuçilerin meralara erişimine karşı çıkmamış olan topluluklar Kuçilere karşı tavrı almıştır [...] Kırsal alanlarda polis faaliyetlerinin olmaması [...] hızla şiddete dönüşen nispeten küçük olaylara sebebiyet vermektedir. AREU, *Afganistan'da Göçebe-Çiftçi Çatışmasının Haritalandırılması*, Temmuz 2017, https://www.ecoi.net/en/file/local/1404589/1226_1500886126_1714e-mapping-nomad-farmer-conflict-in-afghanistan.pdf, sf. 8. "Son yıllarda [...] Hazaralar ile göçebe Kuçiler arasında arazilere erişim konusunda yaşanan etnik gerilimler ve şiddet olayları artmaktadır." BBC, *Tanrı Afganistan'ı Unuttu*, 30 Temmuz 2016, <http://www.bbc.com/news/blogs-trending-36925169>. Ayrıca bkz. Pajhwok Afghan News, *Host Lakan Kabilesi Kuçilerle Yaşanan Arazi Çatışmasına Son Vermeye Çalışıyor*, 31 Temmuz 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/07/31/khost-lakan-tribe-seeks-end-land-dispute-kuchis>.

⁵⁹² "Görünüşe göre, genel olarak yerleşik hayata geçen Kuçiler göçebe Kuçilerden daha yoksul durumdadır ve yerleşik hayata geçen çoğu Kuçi gündelik işlerde çalışmaktadır." AREU, *Afganistan'da Göçebe-Çiftçi Çatışmasının Haritalandırılması*, Temmuz 2017, https://www.ecoi.net/en/file/local/1404589/1226_1500886126_1714e-mapping-nomad-farmer-conflict-in-afghanistan.pdf, sf. 6. Kuçiler genel olarak başta Kabil olmak üzere büyük şehir alanlarına yerleşmektedir; bu alanlarda içme suyu dahil olmak üzere hizmetlere erişimleri yoktur ve yerel nüfus tarafından olumsuz bir izlenime sahiptirler. Uluslararası Azınlık Hakları Grubu, *Dünya Azınlıkları ve Yerli Halkın Durumuna İlişkin 2015 Raporu*: Afganistan, 2 Temmuz 2015, <http://www.refworld.org/docid/55a4fa6915.html>.

⁵⁹³ Afganistan Anayasası, 3 Ocak 2004, <http://www.refworld.org/docid/404d8a594.html>, Madde 14 ve 44.

⁵⁹⁴ Action Contre la Faim, *Afganistan'da Kapana Kısılmış Durumdaki 200.000 Göçebe Kuçi Yardım Eli Bekliyor*, 11 Şubat 2018, <https://reliefweb.int/report/afghanistan/200000-kuchis-nomads-trapped-afghanistan-need-assistance>. Sağlık hizmetlerinde Kuçilere tecrit uygulanmaktadır ve Kuçi çocukların aşılanma oranı, hem kentsel hem de kırsal bölgelerde diğer çocuk gruplarının aşılanma oranından oldukça düşüktür. Dolayısıyla Kuçiler çocuk felci

b) Hazaralar

Hazaraların devam eden toplumsal ayrımcılıkla karşılaştığı ve yasadışı vergilendirme, zorla silahlandırma, zorla çalıştırma, fiziksel istismar ve gözaltı yoluyla zorbalığın hedefi olduğu bildirilmiştir.⁵⁹⁵ Çoğunluğu Şii olan Hazaralar, tarihte çoğunluğu oluşturan Sünni nüfus tarafından ötekileştirilmiş ve ayrımcılığa maruz bırakılmıştır.⁵⁹⁶ 2001 yılında Taliban rejiminin devrilmesinden sonra Hazaraların önemli ekonomik ve siyasi ilerlemeler kaydettiğinin bildirilmesine rağmen,⁵⁹⁷ son zamanlarda Taliban, İslam Devleti ve diğer HKU'lar tarafından yapılan taciz, yıldırma, çocuk kaçırma ve cinayet olaylarının sayısında önemli bir artış olduğu da bildirilmiştir.⁵⁹⁸

konusunda özellikle hassas durumdadır. UNICEF, *Bir Aile Meselesi: Afganistan'da Çocuk Felcine Son Vermek İçin Bir Topluluğun Yaşadığı Dönüşüm*, 22 Şubat 2018, <https://www.unicef.org/afghanistan/stories/family-affair>. Afganistan'ın Merkezi İstatistik Kurumu, 2016 yılında, Kuçi kadınların yalnızca %42,6'sının prenatal bakım hizmetlerine erişimi olduğunu bildirmiştir; bu oran, Afganistan'daki tüm etnik gruplar arasındaki en düşük orandır. Merkezi İstatistik Kurumu, *Afganistan'daki Kadınlar ve Erkekler* 2016, 2017, <http://cso.gov.af/Content/Files/Publications/Women%20in%20Men/Women%20and%20Men%20In%20Afghanistan%20English%202016.pdf>; sf. 32. Ayrıca bkz. Reuters, *Pakistan Otlak Arazilerine Geçiş Engellediği İçin Afgan Göçbelerinin Ne Gidecek Bir Yeri Ne De Yiyebilecekleri Kaldı*, 19 Şubat 2018, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-conflict-migration/afghan-nomads-trapped-hungry-as-pakistan-blocks-access-to-grazing-land-idUSKCN1G31UJ>.

⁵⁹⁵ Aralık 2017, Freedom House, *Dünyada Özgürlük 2015 - Afganistan*, 2 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5936a46d13.html>. "Afgan Hazaralar [...] yerleşmiş ayrımcılık nedeniyle birçok kez göç etmeye zorlanmıştır. [...] Hazaralar [...] dini veya etnik ayrımcılığın farklı yönlerini deneyimlemeye devam etmektedir. Uluslararası Azınlık Hakları Grubu, *Ayrımcılıktan Kaçış Yok: Azınlıklar, Yerli Halklar ve Yerinden Edilme Krizi*, Aralık 2017, http://minorityrights.org/wp-content/uploads/2017/12/MRG_Displacement_Report_Dec17.pdf, sf. 3, 17. "Şii Hazara azınlık grubu üyeleri, zorla çalıştırılmıştır." ABD Dışişleri Bakanlığı, *2017 İnsan Ticareti Raporu: Afganistan*, 27 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5959ed1b13.html>. "Son yıllarda etnik gruba karşı düzenlenen diğer birçok saldırı, İslam Devleti ile bağdaştırılmıştır; bu, kendilerini korumak için çok fazla çaba sarf edilmediğini söyleyen Hazaraların Kabul'de büyük protestolar düzenlemesine neden olmuştur." New York Times, *İŞİD'in Düzenlediği Bir Saldırıda 10 Kişi Hayatını Kaybettikten Sonra Hazaralar Protesto Düzenledi*, 9 Mart 2018, <https://www.nytimes.com/2018/03/09/world/asia/suicide-attack-kabul-hazaras.html>. "Hazara aktivistler, hükümetin Hazaraların menfaatlerini korumadığını söylüyor. Hazaraların gayriresmi başkenti Bamyan gibi orta Afganistan bölgeleri, ülkenin temel imkanları ve elektriği olmayan en yoksul bölgeleri arasındadır." Al Jazeera, *Afganistan: Hazaralar Kimdir?*, 27 Haziran 2016, <https://www.aljazeera.com/indepth/features/2016/06/afghanistan-hazaras-160623093601127.html>. Ayrıca bkz. The Geopolitics, *Hazaraların Çektiği İstirap ve Afgan Devletinin Kayıtsızlığı*, 18 Mayıs 2018, <https://thegeopolitics.com/the-agony-of-the-hazaras-and-the-indifference-of-the-afghan-state/>; The Globe Post, *Hazaralara Düzenlenen Saldırılar Afganistan'daki Siyasi Etkinliği Öldürüyor*, 14 Mayıs 2018, <https://www.theglobepost.com/2018/04/29/afghanistan-hazara-community/>; Reuters, *Hazaralar Kimdir ve Neden Kaçıyorlar?*, 22 Eylül 2016, <https://in.reuters.com/article/europe-migrants-hazaras/who-are-the-hazaras-and-what-are-they-escaping-idINKN1IS0Z6>; The Diplomat, *TUTAP Elektrik Projesi Afganistan'ın Eski Yazarlarını Yeniden Kanatıyor*, 4 Ağustos 2016, <https://thediplomat.com/2016/08/tutap-power-project-reopens-old-wounds-in-afghanistan/>; Reuters, *Binlerce Hazara Kabul'deki Elektrik Hatı Protestosuna Katılıyor*, 16 Mayıs 2016, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-protests/thousands-of-afghan-hazaras-join-power-line-protest-in-kabul-idUSKCN0Y70BW>.

⁵⁹⁶ "Hazaralar, Afganistan'da uzun süredir baskı gören bir azınlıkta yer alan bireyler genel olarak Şiidir." New York Times, *İŞİD'in Düzenlediği Bir Saldırıda 10 Kişi Hayatını Kaybettikten Sonra Hazaralar Protesto Düzenledi*, 9 Mart 2018, <https://www.nytimes.com/2018/03/09/world/asia/suicide-attack-kabul-hazaras.html>. "Tüm Afganlar etkilensin, etnik ve dini azınlıklar bilhassa tehlike altındadır. Şii İslam inancına ve Aşyalı görünümüne sahip olmaları nedeniyle uzun süredir zulüm ve ayrımcılığa maruz kalan bir topluluk olan Afganistanlı Hazaralar özellikle risk altındadır. Afganistan'ın köklü Hazara tarihi; zulüm, toplumdandan dışlanma ve Taliban tarafından öldürülen binlerce kişi ile toplu katliamlara tanık olmuştur." Uluslararası Azınlık Hakları Grubu, *Ayrımcılıktan Kaçış Yok: Azınlıklar, Yerli Halklar ve Yerinden Edilme Krizi*, Aralık 2017, http://minorityrights.org/wp-content/uploads/2017/12/MRG_Displacement_Report_Dec17.pdf, sf. 17. Ayrıca bkz. Global Village Space, *Afganistan: Artan Etnik Gerilimin Kökleri Geçmişe Dayanıyor*, 23 Şubat 2018, <https://www.globalvillagespace.com/afghanistan-growing-ethnic-tension-roots-history/>; Daily Times, *Hazara Soykırımı*, 21 Kasım 2017, <https://dailytimes.com.pk/144056/hazara-genocide/>; Avustralya Siyaset ve Tarih Kuruluşu (Australian Policy and History), *Hazaralara Uygulanan Zulüm Gittikçe Daha Kötü Bir Hal Alıyor: Yeni Hükümet Askıya Alınan Afgan İltica Taleplerini Kaldırarak Öncülük Edecek Mi?*, 13 Kasım 2017, <http://aph.org.au/hazaras-persecution-worsens-will-the-new-government-show-leadership-by-lifting-the-suspension-on-afghani-asylum-claims/>; Uluslararası Azınlık Hakları Grubu, *Tüm Dünyadaki Azınlıkların ve Yerli Halkların Durumu 2016 - Vaka Çalışması: Hazara Mirası ve Bamyan Buda Heykellerinin Muğlak Geleceği*, 12 Temmuz 2016, <http://www.refworld.org/docid/5796080ec.html>; Al Jazeera, *Afganistan: Hazaralar Kimdir?*, 27 Haziran 2016, <https://www.aljazeera.com/indepth/features/2016/06/afghanistan-hazaras-160623093601127.html>; Uluslararası Azınlık Hakları Grubu, *Afganistan: Hazaralar*, tarihsiz, <http://minorityrights.org/minorities/hazaras/>.

⁵⁹⁷ "2001 yılından beri, geleneksel olarak dışlanan ve etnik Hazaralardan oluşan Şii Müslüman azınlığın siyasi temsil ve ulusal kurumlara iştirak düzeyi artmıştır. Freedom House, *Dünyada Özgürlük 2017: Afganistan*, 2 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5936a46d13.html>. Ayrıca bkz. Avustralya Hükümeti, Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı: *Tematik Rapor: Afganistan'daki Hazaralar*, 18 Eylül 2017, <http://dfat.gov.au/about-us/publications/Documents/country-information-report-hazaras-thematic.pdf>, sf. 4; Landinfo, *Afganistan: Hazaralar ve Afgan Direniş Grupları*, 3 Ekim 2016, <http://www.refworld.org/docid/5ae1ea974.html>, sf. 12; Uluslararası Azınlık Hakları Grubu, *Afganistan: Hazaralar*, tarihsiz, <http://minorityrights.org/minorities/hazaras/>.

⁵⁹⁸ "Ülke genelinde, Şii ve Hazaraları hedef alan direnişçi saldırıları, son iki yılda 300'den fazla can kaybına ve 700'den fazla kişinin yaralanmasına neden olmuştur. Bu saldırıların çoğunu İslam Devleti üstlenmiştir veya bu saldırıların çoğunu İslam Devletince üstlenildiğine inanılmaktadır." Washington Post, *'Daha Çok Acı Çekiyoruz': Şiileri Hedef Alan Şiddet Olaylarında Yaşanan Artış Afgan Hazaralara Büyük Zarar Veriyor*, 21 Mart 2018, https://www.washingtonpost.com/world/kabul-suicide-bomber-strikes-shiite-ceremony-killing-at-least-29/2018/03/21/e6e6e3ce-2cfa-11e8-b0b0-f706877db618_story.html. "UNAMA, 2017 yılı boyunca, çoğunluğu aynı zamanda Hazara etnik azınlığına mensup olan Şii Müslüman azınlığına karşı mezhep kaynaklı saldırılarda artış olduğunu kaydetmiştir; bu saldırıların neredeyse tamamı DAES/İŞİD-Horasan Grubu tarafından üstlenilmiştir." UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>. "[2016- 2017] döneminde, etnik Hazaralar başta olmak üzere Şii Müslümanlar, ölümlü sonuçlanan kaçırma olaylarının yanı sıra birden çok şiddetli saldırının kurbanı olmuştur. Bu saldırılar büyük bir çoğunlukla Taliban ve İŞİD gibi terörist gruplar tarafından üstlenilmiştir veya bu gruplar tarafından gerçekleştirildiği düşünülmüştür [...]" ABD Uluslararası Dini Özgürlük Komisyonu, *Yıllık Rapor: Afganistan*, Nisan 2017, <https://www.uscifr.gov/sites/default/files/Afghanistan.2017.pdf>, sf. 3. "ISKP (İslam Devleti Horasan Grubu), Şii topluluğuna mensup 100'den fazla kişinin hayatını kaybettiği saldırıların sorumluluğunu üstlenmiştir. [2016] Temmuz ayında, bir intihar bombalaması, esasen Şii çoğunluğa sahip Hazara topluluğu üyelerinin katıldığı bir protesto hedef almış ve en az 97 kişinin ölümüne, 260'tan fazla kişinin ise yaralanmasına neden olmuştur. [2016] Ekim ayında, Karte-Sakhi camisine giren silahlı bir saldırı, Aşure günü için toplanan Şiilerin üzerine ateş açmıştır. Bu saldırı sonucunda kadın ve çocuklar dahil olmak üzere 17 kişi hayatını kaybetmiş, 58 kişi ise yaralanmıştır. Her iki saldırıyı da ISKP üstlenmiştir. Taliban, çok sayıda Şii Hazaraların kaçırılmasından sorumludur. Taliban ayrıca kendi İslam anlayışının aksine vaaz veren din adamlarının ölümüne tehdit etmiştir. Taliban, devletin güvenlik görevlilerinin cenaze namazını kılınmalarını için mollaları uyarmıştır." ABD Dışişleri Bakanlığı, *Uluslararası Dini Özgürlükler 2016 Raporu: Afganistan*, 15 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59b7d8f4a.html>. Ayrıca bkz. New York Times, *İŞİD'in Düzenlediği Bir Saldırıda 10 Kişi Hayatını Kaybettikten Sonra Hazaralar Protesto Düzenledi*, 9 Mart 2018, <https://www.nytimes.com/2018/03/09/world/asia/suicide-attack-kabul-hazaras.html>; NPR, *Afgan Hazaraları Hedef Alan Ölümcül Saldırıyı İŞİD Üstlendi*, 9 Mart 2018, <https://www.npr.org/sections/thetwo-way/2018/03/09/592210383/isis-claims-responsibility-for-deadly-attack-aimed-at-afghan-hazaras>; Uluslararası Af Örgütü, *Uluslararası Af Örgütü Raporu 2017/18: Afganistan*, 22 Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a99395da.html>; HRW, *2018 Dünya Raporu: Afganistan*, 18 Ocak 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a61eac4.html>; Pahjwok News, *Taliban Vali: Taliban, Gazne'de Etnik Sorun Çıkartıyor*, 13 Ocak 2018, <https://www.pahjwok.com/en/2018/01/13/taliban-out-foment-ethnic-trouble-ghazni>.

c) *Jogi, Chori Frosh, Gorbat ve Mosuli Toplulukları da Dahil Olmak Üzere Jat Etnik Grubunun Üyeleri*

Afganistan'daki en dışlanmış topluluklar arasında Jat etnik grubunun fertleri bulunmaktadır. Bu grup içerisinde Jogi, Chori Frosh, Gorbat ve Mosuli toplulukları yer almaktadır.⁵⁹⁹ Toplumsal ve Kurumsal ayrımcılığın bu topluluk üyeleri için önemli bir engel teşkil ettiği söylenmektedir. Ayrıca İçişleri Bakanlığı'nın Jogi ve Mosuli etnik gruplarını Afganistan vatandaşı olarak görmeyi reddettiği bildirilmektedir.⁶⁰⁰ Bunun sonucu olarak bu kişilere *tazkira* diye bilinen nüfus cüzdanı verilmemektedir. Dolayısıyla, bu kişilerin sosyal hizmetlere, devlet okullarına, istihdam olanaklarına ve arazi edinme imkanlarına erişimlerinin kısıtlı olduğu bildirilmektedir.⁶⁰¹

d) *Etnik veya Aşiretle ilgili Boyutları olan Toprak Anlaşmazlıkları*

Arazi mülkiyetini ortaya koymak birçok durumda zordur ve sonuç olarak Afganistan'da arazi anlaşmazlıkları yaygındır ve bu anlaşmazlıklar sık sık şiddete dönüşmektedir.⁶⁰² Arazi tecavüzünün de yaygın olduğu bildirilmektedir. Çoğu zaman hükümetle bağlantısı olan güçlü aktörlerin ve devlet memurlarının bu olaylara karıştığı söylenmektedir.⁶⁰³ Hem resmî hem de gayiresmî tapu tescili, arazi

governor; ABIHK, *Afganistan'da Hazaralara Karşı Düzenlenen Saldırıları*, 2017, <http://www.aihrc.org.af/media/files/A%020Short%20Report%20on%20Attack%20against%20Hazaras%20English%20Final.pdf>; The Guardian, *Direnşçiler Kuzey Vilayetindeki 50 Kadar Afgan Köylüyü Öldürdü*, 6 Ağustos 2017, <https://www.theguardian.com/world/2017/aug/06/insurgents-kill-up-to-50-afghan-villagers-in-northern-province>; RFE/RL, *İslam Devleti, Düzenlenen Harekatlara Rağmen Afganistan'da Direnç Göstermiştir*, 4 Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a9fb779a.html>; Huffington Post, *İŞİD Neden Afganistan'daki Şii Hazaralara Savaş İlan Etti?*, 26 Haziran 2017, <https://www.huffingtonpost.in/syed-zafar-mehdi/why-isis-have-declared-war-on-the-hazaras-shias-of-afghanistan-a-22504421/>; LandInfo, *Afganistan: Hazaralar ve Afgan Direniş Grupları*, 3 Ekim 2016, <http://www.refworld.org/docid/5ae1ea974.html>, sf. 25-26; Al Jazeera, *Afganistan: Hazaralar Kimdir?*, 27 Haziran 2016, <https://www.aljazeera.com/indepth/features/2016/06/afghanistan-hazaras-160623093601127.html>.

⁵⁹⁹ RFE/RL, *Afganistan'ın Ötekileştirilen Azınlık Grubu Vatansızlık Statülerine Karşı Mücadele Veriyor*, Temmuz 2015, <http://gandhara.rferl.mobi/a/27100409.html>; Samuel Hall Danışmanlık, *Jogi ve Chori Frosh Toplulukları: Bir Ötekileştirme Hikayesi* (UNICEF için), Kasım 2011, <http://samuelhall.org/REPORTS/JOGI%20and%20CHORI%20FROSH%20Communities.pdf>, sf. 15. Jogi, Jat, Gorbat ve Chori Frosh bireylerin toplam sayısının yaklaşık 30.000 olduğu tahmin edilmektedir. Bu bireylerin büyük bir çoğunluğu Celalabad (Jat), Mezar-ı Şerif (Jogi and Chori-Frosh), Kabil (Jogi ve Jat), Kunduz (Jogi ve Chori Frosh) ve Herat (Gorbat) şehirlerinde yaşamaktadır; Uluslararası Çalışma Örgütü, *Afganistan: Sürdürülebilir İşlere Başlama Zamanı: İstihdam Durumu Konulu Çalışma*, Mayıs 2012, <http://www.refworld.org/docid/5124c39f2.html>, sf. 39. Kuçiler gibi, bu gruplar da geleneksel yaşam biçimlerini bırakıp kentsel alanlara taşınmaktadır. Samuel Hall Consulting (Samuel Hall Danışmanlık), *Afgan Şehirlerinin Durumu 2015 – Cilt. 1*, Eylül 2015, <http://samuelhall.org/wp-content/uploads/2015/09/State-of-Afghan-Cities-2015-Volume-1.pdf>, sf. 21. Ayrıca, Afganistan'ın kuzeyinde yer alan Bedeşşan vilayetinde yaklaşık 1.500 kişiden oluşan küçük bir Kırgız topluluğu yaşamaktadır. Bu kişiler, topluluklarının sağkalımı konusundaki endişelerini dile getirmiştir. 2012 bu topluluğun Kırgızistan'a yeniden yerleştirilme çabalarının başarısızlıkla sonuçlandığı bildirilmiştir. EurasiaNet, *Afganistan'daki Kırgız Topluluğu Yeni Bir Çözüm Yolu Arıyor*, 7 Mayıs 2012, <http://www.eurasianet.org/node/65369>.

⁶⁰⁰ "Jogi ve Chori Frosh toplulukları, kökenlerinin yanı sıra kadınların işgücüne katılım oranının yüksek olması gibi ilgili sosyal ve ekonomik uygulamaları nedeniyle ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Bu nedenlerle, 'yabancı' olarak kabul edilmektedirler. Bu nedenle; ekonomik, sosyal ve siyasi açılardan ciddi bir ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Dolayısıyla söz konusu topluluğun vatandaşlık talepleri sıklıkla reddedilmektedir." Uluslararası Azınlık Hakları Grubu, *Afganistan: Jogi ve Chori Frosh*, tarihsiz, <http://minorityrights.org/minorities/jogi-chori-frosh/>.

⁶⁰¹ Savaş ve Barış Raporlama Enstitüsü, *Afganistan'daki Romanlar Vatandaşlığa Kabul Edilmeyi Bekliyorlar*, 27 Mart 2017, <https://iwpr.net/global-voices/afghan-gypsies-wait-recognition> AFP, *Bıçak Sırtında Yaşamak*, 18 Mart 2018, <https://www.thepuketnews.com/living-on-a-knife-edge-66377.php>; TRT World, *Afganistan'ın Jogi Azınlığı Vatandaşlık Talep Ediyor*, 17 Mart 2018, <https://www.trtworld.com/life/afghanistan-s-jogi-minority-seeks-citizenship-15980>; The Times of India, *Afganistan'ın Unutulan Romanları Yasal Tanınırlık Talep Ediyor*, 8 Mart 2018, <https://timesofindia.indiatimes.com/world/middle-east/afghanistans-forgotten-gypsies-look-for-legal-recognition/articleshow/63221731.cms>; Uluslararası Azınlık Hakları Grubu, *Afganistan: Jogi ve Chori Frosh*, tarihsiz, <http://minorityrights.org/minorities/jogi-chori-frosh/>. Ayrıca bkz. V. Jain, *Jogilere İlişkin Etnolojik ve Hukuki Çalışmalar*, Journal of Social Sciences Research (Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi) (2016) 2(3) 43, 49.

⁶⁰² ITV News, *Adalet Bakanlığı: Bir Yılda Gasp Edilen En Az 26.000 Akrelik Arazi Geri Alındı*, 23 Nisan 2018, <http://www.itvnews.af/en/news/afghanistan/34256-more-than-26000-acres-of-usurped-land-reclaimed-in-one-year-justice-ministry>; Tolo News, *Herat'ta 500 Arazi Tapusu Dağıtıldı*, 24 Şubat 2018, <https://www.tolonews.com/business/500C2%A0land-ownership-certificates-handed-outC2%A0herat>; Pajhwok Afghan News, *Nangarhar'da Arazilere El Koyan Üst Düzey Kişiler Sırta Kadem Bastı*, 10 Aralık 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/12/10/nangarhar-big-time-land-grabbers-remain-large>; ITV News, *Cumhurbaşkanı Ghani, Başkasının Arazisine Tecavüz Edenlerin Başını Ezeceği Uyarısında Bulundu*, 3 Ağustos 2017, <http://www.itvnews.af/en/news/afghanistan/30582>; TKG, *Paktika'da Gasp Edilen Binlerce Akrelik Arazi Geri Alındı*, 13 Haziran 2017, <http://tkg.af/english/2017/06/13/thousands-acres-usurped-land-reclaimed-paktika/>; Pajhwok Afghan News, *Arazi Tecavüzü Nedeniyle Lovgar Halkı Sokaklara Döküldü*, 24 Mayıs 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/05/24/loogar-residents-take-streets-against-land-grab>; Pajhwok Afghan News, *Ülke Genelinde Afganistan Hükümetine Ait 650.000 Akrelik Arazi Gasp Edildi*, 15 Mart 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/03/15/650000-acres-govt-land-usurped-nationwide>; Afghanistan Times, *Arazi Gaspı: Kazançlı Bir İş*, 11 Mart 2016, <http://afghanistantimes.af/land-grabbing-a-lucrative-black-business>

⁶⁰³ "Cezasızlık ve hukukun üstünlüğünün gözetilmemesi genel olarak arazi gaspı sorununa katkıda bulunmaktadır. [...] Direktörlük [Ekonomik Suçların Tespiti Direktörlüğü] tarafından hazırlanan bir raporda, 30 vilayette 15.831 gaspcının özele ve devlete ait toplam 1.247.981 jerib araziye gasp ettiği belirtilmiştir. Yolsuzlukla Mücadele Kapsamında Gözlem ve Değerlendirme İçin Bağımsız Müşterek Komite (MEC) tarafından elde edilen bulgular, özele ve devlete ait arazilerin hükümete önemli bir yer sahip olan veya önceden önemli bir pozisyonda olan kişiler tarafından gasp edildiğini ortaya koymuştur. Kolluk kuvvetleri, arazi gaspı vakalarını soruşturma ve kovuşturma konusunda etkisiz kalmıştır. Yolsuzlukla Mücadele Kapsamında Gözlem ve Değerlendirme İçin Bağımsız Müşterek Komite (MEC), *MEC Tarafından Gerçekleştirilen Etki Analizi*, Ekim 2016, [http://www.mec.af/files/MEC_Impact_%20FINAL%20\(English\).pdf](http://www.mec.af/files/MEC_Impact_%20FINAL%20(English).pdf) sf. 9. "İstismarcı diktatörler, Devlet Başkanı Hamid Karzai tarafından sorumluluk gerektiren yetkili pozisyonlara atanmaları sayesinde güç ve meşruluk kazanmıştır. [...] Bu kişiler; arazi gaspı, ekonomik ötekileştirme ve insan hakları ihlalleri ile rakip grupları ve sıradan vatandaşları baskı altında tutmuştur." Afganistan'ın Yeniden Yapılandırılması için Özel Baş Denetmen (AYYÖBD) (Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction), *Çatışma İçinde Yolsuzluk*, Eylül 2016, <https://www.sigar.mil/pdf/lessonslearned/SIGAR-16-58-LL.pdf>, sf. 11. Ayrıca bkz. Pajhwok Afghan News, *Beğlan'da En Az 14.000 Akrelik Arazi Gasp Edildi*, 27 Ocak 2018, <https://www.pajhwok.com/en/2018/01/27/above-14000-acres-land-usurped-baglan>; Pajhwok Afghan News, *Kabil'in Doğusunda Devlete Ait Büyük Alanlar 'Gasp Edildi'*, 12 Aralık 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/12/12/large-swaths-state-land-usurped-east-kabul>; The Kabul Times, *Bakan: Arazi Gaspı Hala Büyük Bir Sorun*, 5 Kasım 2017, <http://thekabultimes.gov.af/index.php/newsnational/15330-land-grabbing-still-a-major-challenge-minister.html>;

dağılımı ve uyumsuzluk çözümü mekanizmalarının hepsinin yolsuzlukla bağlantılı olduğu bildirilmektedir.⁶⁰⁴ Geniş alanlara yayılmış olan yolsuzlukla mücadele etmek için, 4 Mart 2017 tarihinde başkanlık kararıyla yeni bir Arazi Yönetim Kanunu çıkarılmıştır.⁶⁰⁵ Ayrıca 15 Şubat 2018 tarihinde yürürlüğe giren yeni Ceza Kanunu ile toprak gaspı suç kabul edilmiştir.⁶⁰⁶

Arazi mülkiyeti ve arazi kullanım hakkıyla ilgili anlaşmazlıkların çoğu zaman tarihsel ve etnik boyutu vardır, bunun sebebi kısmen nüfus hareketleridir.⁶⁰⁷ Yerinden edilmenin ardından evine döndüğünde arazisini geri almak isteyen Afganlar etnik boyutu olan arazi anlaşmazlıklarına karşı özellikle hassas durumda olabilmektedir.⁶⁰⁸

Vardak ve Gazne illerinde, Hazaraların yerleşik olduğu bölgelerde hayvanlarını otlatmak için mera arayışında olan göçmen Kuçilerin yıllık göçü Kuçiler ve Hazaralar arasında nükseden şiddet olaylarına neden olmuştur.⁶⁰⁹ Hükümetin bu anlaşmazlıklarla baş etmek için gösterdiği çabalara rağmen, şiddet

Pajhwok *Ülke Genelinde Afganistan Hükümetine Ait 650.000 Akrelik Arazi Gasp Edildi*, 15 Mart 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/03/15/650000-acres-govt-land-usurped-nationwide>.

⁶⁰⁴ AYYÖBD'ye göre; siyasi ve yargısal yozlaşma; az gelişmiş hukuk sistemi ve arazi ve mülkiyet haklarının desteklenmesine ilişkin icra mekanizmalarının olmaması; arazi yönetimi bilgi teknolojisi sistemlerini kullanma kabiliyeti dahil olmak üzere Afgan hükümetinin teknik kapasitesinin kullanılmaması Afganistan'da toprak reformunun önündeki temel güçlükler arasında yer almaktadır. AYYÖBD, *Afganistan'da Toprak Reformu: 41,2 Milyon Dolarlık USAID Programının Tüm Etkileri ve Sürdürülebilirliği Bilinmiyor*, Şubat 2017, <https://www.si-gar.mil/p/df/audit/SI-GAR-17-27-AR.pdf>, sf. 3. "Kolluk kuvvetleri, arazi gaspı vakalarını soruşturma ve kovuşturma konusunda etkisiz kalmıştır." Yolsuzlukla Mücadele Kapsamında Gözlem ve Değerlendirme İçin Bağımsız Müşterek Komite (MEC), *MEC Tarafından Gerçekleştirilen Etki Analizi*, Ekim 2016, [http://www.mec.af/files/MEC Impact %20FINAL%20\(English\).pdf](http://www.mec.af/files/MEC%20Impact%20FINAL%20(English).pdf) sf. 9.

⁶⁰⁵ BM Güvenlik Konseyi, *Afganistan'daki Mevcut Durum ve Bu Durumun Uluslararası Barış ve Güvenliğe Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72/768– S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ae879b14.html>, sf. 20.

⁶⁰⁶ Afganistan, *Ceza Kanunu*, 1260 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır, 15 Mayıs 2017, Madde 715. (UNHCR tarafından kayıtlarda saklanmaktadır).

⁶⁰⁷ "Göçebe-çiftçi çatışmasının aşık nedenlerinden biri, artan demografik baskıdır; bu neden, görüşülen kişiler tarafından sıklıkla dile getirilmiş ve yetkililer tarafından teyit edilmiştir [...] Mera alanlarına ilişkin uyumsuzluklarda artış yaşanmasına zemin hazırlayan bir diğer önemli neden ise, kentsel ve kent çevresindeki yerleşim alanlarının genişlemesidir. Bazı durumlarda, bu eğilim, önceden göçebelere tarafından kullanılan otlakların değerini artırmıştır. Dolayısıyla yerel köylüler, Pakistan'dan dönenler ve kudret sınırları bina inşa etmek veya satmak amacıyla mera alanlarını ele geçirmiştir. Yetkililerin, kentsel alanların mera ve tarım arazilerinin aksine kurak alanlara doğru büyümesi amacıyla yönlendirme bulunmaması veya bu konuda çok az çaba sarf etmesi herhangi bir işe yararmamıştır." AREU (Afganistan Araştırma ve Değerlendirme Birimi), *Afganistan'da Göçebe-Yerleşik Halk Çatışmasında Tipolojiler*, Ocak 2018, <https://areu.org.af/wp-content/uploads/2018/01/1801E-Typologies-of-nomad-settler-conflict-in-Afghanistan.pdf>, sf. 21. "Geniş alanlara yayılan yoksulluk ve yeterince verimli arazinin bulunmaması, halk ve topluluklar arasında arazilere ve doğal kaynaklara erişim ve arazilerin ve doğal kaynakların yönetimi konusunda yoğun rekabete yol açmıştır. Bu durum, sıklıkla topluluklar içi ve topluluklar arası çatışmalara yol açmaktadır. Örneğin; mera alanlarına erişim konusunda yaşanan ihtilaflar, Şii Hazaralar ile Sünni Kuçiler arasında bir asrı aşkın süredir yaşanan etnik gruplar arası gerilimin temelinde yer almaktadır. Bu gerilimler sıklıkla şiddete dönüşmektedir." The Asia Foundation, *Asya'da Çatışma ve Şiddet Durumu: Afganistan*, 11 Ekim 2017, <https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2017/10/Afghanistan-StateofConflictandViolence.pdf>, sf. 17. 19. ve 20. yüzyıllarda Afganistan'ın Peştun yöneticileri esasen Peştunların yerleşim yeri olmayan bölgelerde nüfus sahibi olmak istemiştir. Bu sebeple, çoğunluğu Peştunlardan oluşan Afganları bu bölgelerde nüfus sahibi olmak için göndermiştir. Dolayısıyla günümüzde arazi yüzünden çıkan çatışmaların bazılarının sebebi 19. ve 20. yüzyıla kadar dayanmaktadır. Örneğin bkz. Landinfo, *Vardak Vilayatinin Behsud İlçesindeki Hazaralar ile Kuçiler Arasındaki Çatışma*, 6 Haziran 2011, <http://www.refworld.org/docid/5124c5142.html>; Barış ve Birlik İçin İşbirliği Kuruluşu (BBİK) (Cooperation for Peace and Unity (CPAU)), *Parçalanmış İlişkiler: Vardak'ın Mera Alanlarında Göçebe ve Yerleşik Topluluklar Arasındaki Çatışma*, Ekim 2010, <http://www.cpaug.org.af/images/publications/CPAU%20Report%20-%20Fractured%20-%20Relationships.pdf>.

⁶⁰⁸ "Geri dönenler ile ev sahibi topluluklar arasında] arazi ve mülkiyet konusunda yaşanan ihtilaflara ilişkin şiddete dönüşebilecek (potansiyel) olaylar konusunda endişe duyulmaktadır. [...] Geri dönenler olgusu ile çatışma arasında bağlantı kurarken araziye erişim konusu özellikle endişe uyandırmaktadır." Oxfam, *Hassasiyete Geri Dönüş: Afganistan'daki Çatışma ile Geri Dönenler Arasındaki Bağlantının Keşfedilmesi*, Ocak 2018, <https://www.oxfam.org/en/research/returning-fragility-exploring-link-between-conflict-and-returnees-afghanistan>, sf. 17. "Afganistan'da arazi konusunda sıklıkla mücadele verilmekte ve çatışma yaşanmaktadır. Bu durum, geri dönenleri önemli ölçüde etkilemektedir. Art arda yaşanan ülke içinde ve ülke dışında yerinden edilme dalgaları, birçok kişiyi arazi ve evlerini terk etmeye zorlamıştır. Kimi durumda bu araziler ÜYEK'ler veya geri dönen diğer kişiler tarafından; kimi zaman ise yerel kudret sınırları tarafından ele geçirilmiştir [...] Yerinden edilme ve diğer faktörler, kullanım hakkı konusunda yaşanan ihtilafların çözümüne ilişkin geleneksel mekanizmaların aşınmasına neden olmuştur. Ayrıca, orijinal tapu belgesi olmadan maliklerin mülkleri konusunda hak talep etmesi güçtür. Geri dönenler ile ev veya arazilere el koyanlar arasında yaşanan gerilimler, sıklıkla uyumsuzluğa taraf olanlar arasında yaşanan şiddet veya şiddet tehdidiyle sonuçlanmaktadır. ABD Barış Enstitüsü (USIP), *Afgan Mültecilerin Zorla Dönüşleri ve Bunun İstikrarla İlgili Sonuçları*, Barış Briefingi 199, Ocak 2016, <https://www.usip.org/sites/default/files/PB199-The-Forced-Return-of-Afghan-Refugees-and-Implications-for-Stability.pdf> sf. 3.

⁶⁰⁹ "Her yaz Hazaralar ile Kuçiler arasında arazi uyumsuzlukları ortaya çıkmaktadır; ancak son birkaç yılda bu uyumsuzluklar daha ciddi bir hal almıştır. Bunun nedeni, çatışma için ağır silahlarla donatılan Kuçilerin Maidan Vardak vilayetindeki Behsud ve Daimirdad ilçelerine ulaşmaya başlamış olmasıdır." Avustralya Siyaset ve Tarih Kuruluşu, *Hazaralara Uygulanan Zulüm Gittikçe Daha Kötü Bir Hal Alıyor: Yeni Hükümet Askıya Alınan Afgan İltica Taleplerini Kaldırarak Öncelik Edecek Mi?*, 13 Kasım 2017, <http://aph.org.au/hazaras-persecution-worsens-will-the-new-government-show-leadership-by-lifting-the-suspension-on-afghani-asylum-claims/>. Kuçiler ile Hazaralar arasındaki çatışmanın siyasi bir boyutu olduğu bildirilmektedir. "Siyasi partiler ve gruplar, destek gruplarına destek sunmak ve hatta arazi ve erişim konularında [Kuçileri] diğer topluluklara meydan okumaya teşvik etmek suretiyle desteklerini seferber etmektedirler [...] Mevcut durumda [...] çatışma, Hazaracat mera alanlarına erişimi engelleyen ve Kuçilerin göç ederken kullandığı rotada yer alan bazı yollarla sınırlıdır. Genel anlamda, "göçebelere ile çiftçiler arasındaki çatışma yalnızca çiftçilikle uğraşan Hazara topluluğunu değil aynı zamanda da Tacikler ve Peştunları etkilemektedir. Ayrıca söz konusu vakalarda, siyasi partilerin ve siyasetçilerin bu çatışmalara karıştığı bildirilmektedir." AREU, *Afganistan'da Göçebe-Çiftçi Çatışmasının Haritalandırılması*, Temmuz 2017, https://www.ecoi.net/en/file/local/1404589/1226_1500886126_1714e-mapping-nomad-farmer-conflict-in-afghanistan.pdf, sf. 3, 5. AREU'ya göre, "Çatışma, yeni Afgan devletinin Hazaraları kontrol altına almak için göçebelere kullandığı 19. yüzyılın sonlarına uzanmaktadır." AREU (Afganistan Araştırma ve Değerlendirme Birimi), *Afganistan'da Göçebe-Yerleşik Halk Çatışmasında Tipolojiler*, Ocak 2018, <https://areu.org.af/wp-content/uploads/2018/01/1801E-Typologies-of-nomad-settler-conflict-in-Afghanistan.pdf>, sf. 9. Kuçiler, 19. yüzyılın sonunda Rahman rejimi tarafından kabul edilen kararnamelerin kendilerine arazilerini belli bölümlerini çiftlik olarak ve yazın hayvan otlatmak için kullanabilme hakkını tanıdığını savunmaktadır. Hazaralar ise buna karşı çıkararak kararnamelerin geçersiz olduğu görüşünü savunmaktadır. Landinfo, *Vardak Vilayatinin Behsud İlçesindeki Hazaralar ile Kuçiler Arasındaki Çatışma*, 6 Haziran 2011, <http://www.refworld.org/docid/5124c5142.html>. Ayrıca bkz. AREU (Afganistan Araştırma ve Değerlendirme Birimi), *Afganistan'da Göçebe-Yerleşik Halk Çatışmasında Tipolojiler*, Ocak 2018, <https://areu.org.af/wp-content/uploads/2018/01/1801E-Typologies-of-nomad-settler-conflict-in-Afghanistan.pdf>; Pajhwok Afghan News, *Host Lakan Kabilesi Kuçilerle Yaşanan Arazi Çatışmasına Son Vermeye Çalışıyor*, 31 Temmuz 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/07/31/khost-lakan-tribe-seeks-end-land-dispute-kuchis>; BBC, *Tanrı Afganistan'ı Unuttu*, 30 Temmuz 2016, <http://www.bbc.com/news/blo-gs-trendin-g-36925169>.

devam ederek her iki grup için de ölüm ve yaralanmalara ve Hazara köylülerinin yerinden edilmesine yol açmıştır.⁶¹⁰

e) Özet

Yukarıdaki açıklamalara dayalı olarak UNHCR, vakanın münferit koşullarına bağlı olmakla birlikte, Afganistan'daki etnik azınlık gruplarından birine mensup bireylerin özellikle de etnik çoğunluğu teşkil etmedikleri bölgelerde tabiiyetlerine veya etnik kökenlerine/ırklarına veya diğer ilgili Sözleşme gerekçelerine dayalı olarak Devlet veya Devlet dışı aktörler tarafından zulme uğramaktan haklı nedenlerle korkması sebebiyle ve zulmü gerçekleştiren aktörlerin Devlet dışı aktörler olduğu durumlarda Devletin söz konusu zulüm için koruma sağlayamaması sebebiyle uluslararası mülteci korumasına ihtiyaç duyabilecekleri değerlendirilmiştir. Zulme uğramaktan korkulmasına ilişkin haklı nedenleri değerlendirirken dikkate alınacak hususlar arasında, başvuru sahibinin menşe bölgesindeki etnik grubun nispi nüfus konumu ve o bölgedeki etnik gruplar arasındaki ilişkilerin tarihçesi yer almaktadır.

Afganistan'ın baskın etnik gruplarından birine mensup olan kişiler de, vakanın münferit koşullarına bağlı olmakla birlikte, tabiiyetleri veya etnik kökenlerine/ırklarına veya diğer ilgili Sözleşme gerekçelerine dayalı olarak Devlet veya Devlet dışı aktörler tarafından zulme uğramaktan haklı nedenlerle korkması sebebiyle ve zulmü gerçekleştiren aktörlerin Devlet dışı aktörler olduğu durumlarda Devletin söz konusu zulüm için koruma sağlayamaması sebebiyle uluslararası mülteci korumasına ihtiyaç duyabilmektedir. Zulme uğramaktan korkulmasına ilişkin haklı nedenleri değerlendirirken dikkate alınacak hususlar arasında, söz konusu etnik grubun menşe bölgede çoğunluğu mu azınlığı mı teşkil ettiği sorusu bulunmaktadır.

Etnik kökene/ırka dayalı uluslararası koruma ihtiyaçları, din ve/veya (atfedilen) siyasi görüşe dayalı koruma ihtiyaçları ile çakışabilmektedir. Bu Kılavuz İlkelerde açıklanan diğer risk profillerinin de ilgili kişiye uyup uymadığına dikkat edilmelidir.

14. Kan Davalarına Karışmış Bireyler

Genel anlamda kan davası, bir ailenin fertlerinin kadim namus ve davranış kurallarına göre diğer bir ailenin fertlerini intikam amaçlı misilleme eylemlerinde bulunarak öldürmesi olayıdır.⁶¹¹ Afganistan bağlamında kan davasının Peştunvali adlı Peştunların teamül hukuk sisteminden kaynaklanan bir Peştun geleneği olmasına rağmen, kan davalarının diğer etnik gruplar arasında da gerçekleştiği bildirilmektedir.⁶¹² Kan davaları cinayet ile başlayabileceği gibi kalıcı, ciddi yaralama, evli kadınların kaçırılması ya da tecavüze uğramaları, araziyle ilgili çözülmemiş anlaşmazlıklar, su kaynaklarına erişim

⁶¹⁰ Örneğin bkz. Avustralya Siyaset ve Tarih Kuruluşu, *Hazaralara Uygulanan Zulüm Gittikçe Daha Kötü Bir Hal Alıyor: Yeni Hükümet Askıya Alınan Afgan İltica Taleplerini Kaldırarak Öncülük Edecek Mi?* <http://aph.org.au/hazaras-persecution-worsens-will-the-new-government-showleadership-by-lifting-the-suspension-on-afghani-asylum-claims/>; 13 Kasım 2017, World Hazara Council (Dünya Hazara Konseyi), *Afganistan ve Pakistan'daki Etnik Hazaraların İnsan Haklarına İlişkin Durum Analizi*, 22 Ekim 2016, <http://worldhazaracouncil.org/en/wp-content/uploads/Brief-report-on-Human-rights-of-Hazaras-Oct-2016.pdf>, sf. 2-3.

⁶¹¹ Bkz. UNHCR, *Kan davasına taraf bir aileye veya aşirete mensubiyetinden kaynaklanan zulüm korkusuna dayalı olarak bir bireyin Mültecilerin Statüsüne dair 1951 Sözleşmesi altında mülteci statüsü talebine ilişkin UNHCR'nın pozisyonu*, 17 Mart 2006, para. 5-6 ve 16-20, <http://www.refworld.org/docid/44201a574.html>.

⁶¹² "Kan davaları ve intikam meseleleri Peştunlar dışındaki gruplarda da vardır, ancak bu gruplarda daha az görülmektedir." Menşe Ülke Araştırması ve Bilgisi Kuruluşu (MÜABK), *Afganistan Tematik Raporu: Kan Davaları*, Şubat 2014, <http://www.refworld.org/docid/53199ef64.html>. 4. Ayrıca bkz. Landinfo, *Afganistan: Kan Davaları, Geleneksel Hukuk (Peştunvali) ve Geleneksel Çatışma Çözme Yöntemleri*, 1 Kasım 2011, <http://www.refworld.org/docid/5124c6512.html>, sf. 9. Landinfo raporunda, namus ve intikam kavramları Peştunvali çerçevesinde detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Landinfo raporunda, kan davalarının Peştun geleneğinin önemli bir parçası olduğu belirtilirken kan davalarının ve intikam meselelerinin Peştunlar haricinde Afganistan'daki diğer gruplar arasında da olduğu; söz konusu çatışmaların özellikle geçmişten beri Peştunlarla diğer etnik grupların beraber yaşadığı ve genel normların kök salıp kabul edile geldiği bölgelerde yaşandığı ifade edilmektedir. Ancak kan davaları Peştunlar dışındaki gruplarda daha az görülmekte, Peştun olmayan gruplar anlaşmazlıkların çözümü için daha çok resmi adalet sistemine başvurmayı yeğlemektedir. *Aynı belgede*, sf. 15-16. Farklı etnik gruplara mensup kişiler arasında da kan davası çıkabilmektedir. Örneğin bkz. Pajhwok Afghan News, *Vardak'ta Hazaralar ile Kuçilerin Tekrar Ortaya Çıkan Kan Davası Yüzünden 2 Kişi Hayatını Kaybetti*, 22 Haziran 2015, <https://www.pajhwok.com/en/2015/06/22/2-dead-hazara-kuchi-feud-resurfaces-wardak>, Kuçi ve Hazara topluluklar arasındaki kan davalarına ilişkin olarak. Ayrıca bkz. 76355 sayılı *Mülteci Temyiz Dosyası*, 5 Kasım 2009, <http://www.refworld.org/docid/4b3c8bb42.html>, dava dosyasında Yeni Zelanda Mülteci Statüsü Temyiz Başvuruları İnceleme Kurumu tarafından, Peştun bir ailenin namusunu kirlettiği düşünülen bir Tacik olan temyiz sahibinin toplumsal bir sebepten dolayı zulüm görme riski altında olduğu savunulmuştur.

veya mülkiyetle ilgili diğer suçlar gibi farklı suçlardan dolayı başlayabilmektedir.⁶¹³ Kan davaları, misillemeye dayalı uzun şiddet ve intikam döngülerinin başlamasına sebep olabilmektedir.⁶¹⁴ Peştunvali'ye göre prensipte üç suçludan alınmalıdır, fakat bazı durumlarda suçlunun erkek kardeşi veya baba tarafından başka bir akrabası da intikamın hedefi olabilmektedir. Genel anlamda intikamın kadınlardan ve çocuklardan alındığına ilişkin bildirimler bulunmamaktadır,⁶¹⁵ öte yandan, özellikle kırsal alanlarda kan davalarını çözmek için *baad* uygulamasının kullanıldığı bildirilmektedir. *Baad* uygulaması, sorunu çözüme kavuşturmak için suç işleyen ailenin mağdur aileye evlendirilmek üzere bir kız çocuğunu teklif ettiği bir aşiret uygulamasıdır.⁶¹⁶ Mağdurun ailesinin intikam alabilecek bir konumda olmadığı durumlarda, mağdurun ailesi intikam alabilecek güce ulaştığına inanana kadar kan davasının ayyuka çıkmayabildiği bildirilmektedir. Bu sebeple intikam ilk suçun işlenmesinden yıllar hatta nesiller sonra alınabilmektedir.⁶¹⁷ Suçlunun resmî yargı sisteminde hüküm giymesi, mağdurun ailesini şiddet içeren bir intikam aramaktan muhakkak vazgeçirmez: Kan davasını sona erdirmek için geleneksel anlaşmazlık çözüm mekanizmaları aracılığıyla bir çözüme ulaşamıyorsa, mağdurun ailesinin suçlu cezasını çektikten sonra bile suçludan intikam alması beklenebilmektedir.⁶¹⁸

Yukarıdaki açıklamalar ışığında, UNHCR, vakanın münferit koşullarına bağlı olmakla birlikte, kan davasına karışan kişilerin belli bir sosyal gruba mensubiyet veya ilgili diğer gerekçelere dayalı olarak Devlet veya Devlet dışı aktörler tarafından zulme uğramaktan haklı nedenlerle korkması sebebiyle ve zulmü gerçekleştiren aktörlerin Devlet dışı aktörler olduğu durumlarda Devletin söz konusu zulüm için koruma sağlayamaması sebebiyle uluslararası mülteci korumasına ihtiyaç duyabileceği değerlendirilmesinde bulunmaktadır.⁶¹⁹ Fakat kan davalarına karışan kişilerin iddiaları mülteci statüsü haricinde tutulma olasılığının incelenmesi ihtiyacını doğurabilmektedir. Vakanın kendine özgü koşullarına bağlı olarak, kan davalarına karışan kişilerin aile fertleri, partnerleri veya bu kişilerin

⁶¹³ Gandhara, *Kırsal Kesimdeki Kız Çocukları 'Baad' Evliliği Kurbanı Olmaya Devam Ediyor*, 28 Temmuz 2015, <https://gandhara.rferl.org/a/afghanistan-baad-marriages-rural-girls/27157104.html>; Landinfo, *Afganistan: Kan Davaları, Geleneksel Hukuk (Peştunvali) ve Geleneksel Çatışma Çözme Yöntemleri*, 1 Kasım 2011, <http://www.refworld.org/docid/5124c6512.html>, sf. 13. "Afganistan'daki çatışmaların nedenleri büyük ölçüde değişiklik göstermektedir ve arazi ve su meseleleri ile ailevi ve cezai konular bu çatışmaların nedenleri arasında yer almaktadır [...] Bir uyuşmazlık sonucunda bazen kasti bazense planlanmamış bir şekilde gerçekleştirilen kişisel şiddet eylemi, kan davalarını tetiklemektedir. Diğer bir ifadeyle; kan davalarını başlatan uyuşmazlık değil, uyuşmazlığın neden olduğu eylemlerdir." MÜABK, *Afganistan Tematik Raporu: Kan Davaları*, Şubat 2014, <http://www.refworld.org/docid/53199ef64.html>, sf. 10. Kan davalarının fitilini ateşleyen bir diğer etken de iş rekabetleridir: örneğin bkz. AAN, *Çatışma Ortamında İş İmkânı Bulma: Esnaf, Taliban ve Andar Vilayetine Siyasi Ekonomisi*, 2 Aralık 2015, <https://www.afghanistan-analysts.org/finding-business-opportunity-in-conflict-shopkeepers-taliban-and-the-political-economy-of-andar-district/>.

⁶¹⁴ Örneğin bkz. TOLO News, *Eshchi ve Dostum '30 Yılı Aşkın Süredir Devam Eden Kavga'*, 27 Mayıs 2017, <https://www.tolonews.com/index.php/afghanistan/eshchi-and-dostum-%E2%80%9830-years-over-30-years%E2%80%99>; New York Times, *Polis Atelelerinin Arasını Açan Afgan Kan Davası Yeniden Alev Aldı*, 27 Ağustos 2016, <https://www.nytimes.com/2016/08/28/world/asia/afghanistan-daku-shomali-feud.html>; Pajhwok Afghan News, *Çatışma Halindeki Ghor Aşiretleri 300'den Fazla Hayata Mal Olan Kan Davasına Son Verdi*, 29 Aralık 2015, <https://www.pajhwok.com/en/2015/12/29/warring-ghor-tribes-end-feud-has-killed-300-people>, 40 yıldan uzun süren ve 300 kişinin hayatına mal olan kan davasına ilişkin olarak; Pajhwok Afghan News, *Kapisa'da 60 Yıllık Aşiret Kan Davası Dostane Bir Şekilde Çözüme Kavuştu*, 60 yıl süren ve 60 kişinin hayatına mal olan kan davasına ilişkin olarak; Pajhwok Afghan News, *Dış Mihraklar Nuristan Aşiretleri Arasında Kan Davalarını Alevlendiriyor*, 9 Mart 2015, <http://www.pajhwok.com/en/2015/03/10/foreign-hands-fuel-nuristan-tribal-feud-governor>, 16 yıl süren ve 400 kişinin hayatına mal olan kan davasına ilişkin olarak.

⁶¹⁵ Landinfo, *Afganistan: Kan Davaları, Geleneksel Hukuk (Peştunvali) ve Geleneksel Çatışma Çözme Yöntemleri*, 1 Kasım 2011, <http://www.refworld.org/docid/5124c6512.html>, sf. 10.

⁶¹⁶ "Afganistan'ın bazı bölgelerinde ciddi meselelerden ötürü ailelerin arası açıldığında, suç işleyen taraf ailesine mensup bir kadını diğer tarafa vererek kan davası fitilinin ateşlenmesinin önüne geçebilir. "Baad" olarak bilinen bu gelenekte, suç işleyen aileye mensup bir kadın ile mağdur ailenin bir ferdi evlendirilir. Savaş ve Barış Raporlama Enstitüsü, *Kan Davalarına Son Vermek İçin Bedel Ödeyen Kadınlara Umut Işığı Doğdu*, 17 Ocak 2017, <https://iwpr.net/global-voices/hope-afghan-women-traded-end-feuds>. "Bir kan davasını çözüme kavuşturmak amacıyla bir kız çocuğunun rızası dışında tahrik edilen aile fertlerinden biriyle evlendirilmesi anlamına gelen *baad* uygulaması, Afganistan'ın kırsal kesiminde hala yaygın bir şekilde uygulanmaktadır. Kavga sırasında bir köylünün husumet içinde olduğu aşirete mensup bir kişiyi öldürmesi durumunda, uyuşmazlık için arabuluculuk etmek ve daha fazla kan dökülmesinin önüne geçmek için topluluğun yaşça büyük üyeleri ihtiyar heyeti olarak bilinen bir konsey oluşturur. İhtiyar heyeti, genellikle suç işleyen aileden genç bir kadın seçer ve kadına, kurbanın mensup olduğu aşiretten bir adamla evlenmesini emreder." Gandhara, *Kırsal Kesimdeki Kız Çocukları 'Baad' Evliliği Kurbanı Olmaya Devam Ediyor*, 29 Temmuz 2015, <https://gandhara.rferl.org/a/afghanistan-baad-marriages-rural-girls/27157104.html>. Ayrıca bkz. MÜABK, *Afganistan Tematik Raporu: Kan Davaları*, Şubat 2014, <http://www.refworld.org/docid/53199ef64.html>, sf. 22-29. Daha fazla bilgi için bkz. Kısım III.A.7: "Belirli Profile Sahip veya Spesifik Koşullardaki Kadınlar."

⁶¹⁷ Landinfo, *Afganistan: Kan Davaları, Geleneksel Hukuk (Peştunvali) ve Geleneksel Çatışma Çözme Yöntemleri*, 1 Kasım 2011, <http://www.refworld.org/docid/5124c6512.html>, sf. 10. Ayrıca bkz. MÜABK, *Afganistan Tematik Raporu: Kan Davaları*, Şubat 2014, <http://www.refworld.org/docid/53199ef64.html>, sf. 34-37.

⁶¹⁸ "Failin resmi mahkeme tarafından cezalandırılması, intikam alma yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz: kan davasına son vermek için anlaşmaya varılmadığı sürece, maktulün ailesinin, fail cezaevinden çıkar çıkmaz faili öldürmesi beklenmektedir." MÜABK, *Afganistan Tematik Raporu: Kan Davaları*, Şubat 2014, <http://www.refworld.org/docid/53199ef64.html>, sf. 39. Ayrıca bkz. Landinfo, *Afganistan: Kan Davaları, Geleneksel Hukuk (Peştunvali) ve Geleneksel Çatışma Çözme Yöntemleri*, 1 Kasım 2011, <http://www.refworld.org/docid/5124c6512.html>, sf. 9.

⁶¹⁹ Daha fazla bilgi için bkz. UNHCR, *Kan davasına taraf bir aileye veya aşirete mensubiyetinden kaynaklanan zulüm korkusuna dayalı olarak bir bireyin Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi altında mülteci statüsü talebine ilişkin UNHCR'nin pozisyonu*, 17 Mart 2006, para. 5-6 ve 16-20, <http://www.refworld.org/docid/44201a574.html> ve UNHCR, *Uluslararası Koruma Hakkında İlkeler No 2: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi 1(A)2 Maddesi ve/veya 1967 Protokolü Bağlamında "Belli Bir Toplumsal Gruba Mensubiyet"*, 7 Mayıs 2002, <http://www.refworld.org/docid/3d36f23f4.html>.

bakmakla yükümlü olduğu diğer kişiler, risk altındaki bireylerle bağlantılarına dayalı olarak uluslararası korumaya ihtiyaç duyabilmektedir.

15. İş Adamları ve İmkan Sahibi Diğer Kişiler ve Bu Kişilerin Aile Üyeleri

Afganlar ülkede yaygın görülen yolsuzluk, tehdit ve şantajla para elde etme ve haraç alma hakkında endişelenmeye devam etmektedir.⁶²⁰ AYP'nin birçok bölgede gayriresmî vergi ödemesi almaya çalıştığı ve ödeme yapmayan kişilere karşı polis kontrol noktalarında şiddet uyguladığı bildirilmektedir.⁶²¹ Hükümet yanlısı silahlı grupların, sivil halkı yasadışı vergilendirmeye maruz bıraktığı ve bu grupların dayattığı yasadışı vergileri ödeyemeyen sivilleri taciz ettiği, tehdit ettiği ve hatta öldürdüğü bildirilmektedir.⁶²² Örneğin; "çoğunlukla haraç alma, kaçırma ve cinayet yoluyla geçimini sağlayan" hükümet yanlısı milislerin Kunduz vilayetinde sivil halkı hedef aldığı bildirilmektedir.⁶²³ Ayrıca, hükümet yanlısı milislerin haraç için çiftçileri ve tüccarları hedef aldığı bildirilmektedir.⁶²⁴

HKU'ların yasadışı kontrol noktalarını işlettiği ve sivil halktan zorla para ve mal gasp ettiği bildirilmektedir.⁶²⁵ Taliban'ın gasp ve fidye amaçlı kaçırma gibi yasadışı faaliyetlerden çok fazla kar elde ettiği bildirilmektedir.⁶²⁶ Benzer şekilde, İslam Devleti mücahitlerinin sivil halkı tehdit ettiği, kaçırdığı ve sivil halktan haraç aldığı bildirilmektedir.⁶²⁷ Ayrıca, "sivil halkın nakit parası ile diğer

⁶²⁰ Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International) tarafından yayınlanan 2017 Yolsuzluk Algısı Endeksinde göre Afganistan 180 ülke arasından 177. sırada yer almıştır. Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International), *Afganistan*, tarihsiz, <https://www.transparency.org/country/AFG#>. Her yıl yayınlanan *Afganistanlılarla Anket*'in 2017 baskısında (Temmuz 2017'de 10.012 Afganla görüşülmüştür), ankete katılanların %69,8'i yozlaşmanın günlük yaşamları için bir sorun olduğu belirtirken, %7'si yozlaşmanın tüm Afganistan için büyük bir sorun olduğunu belirtmiştir. The Asia Foundation, *2017 Yılında Afganistan*, Kasım 2017, https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2017/11/2017_AfghanSurvey_report.pdf, sf. 10. Ayrıca, ankete katılanların %19'u, geçtiğimiz yıl içerisinde tehdit ve şantajla kendisinden veya bir aile ferdinden haraç alındığını belirtmiştir. The Asia Foundation, *aynı belgede*, sf. 7, 49, 161.

⁶²¹ Savaş ve Barış Raporlama Enstitüsü, *Afgan Yerel Polisi Haraç Almakla Suçlanıyor*, 15 Ocak 2018, <https://iwpr.net/global-voices/afghan-local-police-accused-extortion>;

Modern War Institute (Modern Savaş Enstitüsü), *Dostun Gibi Giyin, Düşmanın Gibi Öldür: Afganistan'da 'Direnişçi Saldırılarına' İlişkin Analiz*, 4 Nisan 2017, <https://mwi.usma.edu/wp-content/uploads/2017/04/Dress-Like-Allies-Kill-Like-Enemies.pdf>, sf. 13.

⁶²² "Jawzan, Samangan, Daykundi, Host, Paktiya, Kunduz, Helمند ve Belh vilayetleri Hükümet yanlısı silahlı grup tarafından istismar edilmiştir. Bu vilayetler; Taliban üyesi oldukları düşünülen kişilerin akrabaların kasten öldürülmesine, silahlı grupların faaliyetlerine karşı çıkanların öldürülmesine ve bu gruplar tarafından dayatılan vergileri ödeyemeyenlerin öldürülmesine, tehdit edilmesine ve/veya taciz edilmesine tanık olmuştur." 2017 yılında UNAMA, hükümet yanlısı silahlı grupların kendilerine yasadışı vergi ödemeyi reddeden sivilleri kasten öldürdüğü 10 vakayı belgelemiştir. UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 52.

⁶²³ Gandhara, *Militan Karşıtı Silahlı Gruplar Direniş Gösteren Afgan Vilayetinde Sivilleri Avlıyor*, 25 Ocak 2018, <https://gandhara.rferl.org/a/Afghanistan-anti-taliban-armed-bands/28998464.html>.

⁶²⁴ New York Times, *Afganistan'ın Berekatli Hasatı Şiddet ve Gasp Olayları Karşısında Sararıp Soluyor*, 4 Eylül 2017, <https://www.nytimes.com/2017/09/04/world/asia/kabul-afghanistan-fruit-taliban-harvest-kabul-fruit-market.html>.

⁶²⁵ FDD's Long War Journal, *Taliban'ın Gazne-Paktiya Otoyolunu Ablukaya Alışımın İkinci Ayına Giriyoruz*, 9 Haziran 2018, <https://www.longwarjournal.org/archives/2018/06/taliban-blockade-of-ghazni-paktia-highway-enters-second-month.php>. "Afyon ticareti zorunluluklarına vergi koymanın yanı sıra; trafik faaliyetleri, hükümet programları, cep telefonu operatörleri ve diğer doğal kaynak faaliyetleri için terör grupları kendi kendine devam eden vergiler koymaktadır." Millennium Post, *Afganistan'da Yaşanan Kaçırma Olayları*, 14 Mayıs 2018, <http://www.millenniumpost.in/opinion/kidnappings-in-afghanistan-299482>. Ayrıca bkz. Wall Street Journal, *Afganistan'da, ABD Taliban'ın Sermaye Kaynaklarına Saldırı Düzenliyor*, 30 Mayıs 2018, <https://www.wsj.com/articles/in-afghanistan-u-s-attacks-talibans-source-of-funds-1527672601>;

DID Press, *Beğlanlılar: Cinayetin ve Soygun Olaylarının Arkasında Hizb-i İslami Komutanı Var*, 26 Mart 2018, <http://didpress.com/en/?p=6335>; Khaama Press, *Beğlan Operasyonlarında 9 Taliban Direnişçisi Öldürüldü*, 25 Şubat 2018, <https://www.khaama.com/9-taliban-insurgents-killed-in-baglan-operations-04541>; VOA, *Taliban Direnişçiler, Direniş Gösteren Gazne Vilayetinde Yayın Organlarına Vergi Yüklüyor*, 21 Şubat 2018, <https://www.voanews.com/a/taliban-rebels-impose-taxes-on-media-outlets-in-restive-ghanzi/4264402.html>; Salam Watandar, *Beğlan'da Hizb-i İslami Üyeleri Haraç Almakla Suçlanıyor*, 4 Ocak 2018, <https://salamwatandar.com/english/Article.aspx?a=36809>; Salaam Times, *Taliban'ın Farah'tan Gasp Ettiği Para Rusya'dan Silah Almak İçin Kullanıldı*, 21 Aralık 2017, http://afghanistan.asia-news.com/en_GB/articles/cnmi/st/features/2017/12/21/feature-02; VOA, *Kunduzlular Başka Bir Taliban Saldırısı Düzenlenmesinden Korkuyorlar*, 21 Ekim 2016, <https://www.voanews.com/a/residents-of-kunduz-in-afghanistan-fear-another-taliban-attack/3563477.html>; New York Times, *Afganistan'ın Berekatli Hasatı Şiddet ve Gasp Olayları Karşısında Sararıp Soluyor*, 4 Eylül 2017, <https://www.nytimes.com/2017/09/04/world/asia/kabul-afghanistan-fruit-taliban-harvest-kabul-fruit-market.html>; Wall Street Journal, *Taliban Afganistan Köylerindeki Menzili Genişletiyor*, 8 Mayıs 2017, <https://www.wsj.com/articles/taliban-broaden-their-reach-in-villages-across-afghanistan-1494235804>.

⁶²⁶ "[T]aliban vergi, kaçırma, uyuşturucu ticareti, yerel halktan alınan başışlar, haraç ve gasp, yabancılardan alınan başışlar, maden ticareti, kaçakçılık ve haşhaş üretimine bel bağlamaktadır. Afganistan'daki büyük şirketler ise Taliban kontrolündeki alanlarda herhangi bir tehlikeyle karşı karşıya kalmaksızın faaliyet göstermek için Taliban'a vergi ödemeye başlamıştır." Eurasia Review, *Taliban On Sekiz Yıllık Savaşını Finanse Etmeyi Nasıl Başardı* – OpEd, 1 Mayıs 2018, <https://www.eurasiareview.com/01052018-how-the-taliban-has-succeeded-in-financing-their-eighteen-years-of-war-oped/>. Ayrıca bkz. New York Times, *Taliban Kaptıya Dayandığında Bir Şehrin Tek Bir Seçeneği Vardır: Ödemek*, 7 Mayıs 2018, <https://www.nytimes.com/2018/05/07/world/asia/afghanistan-taliban-ghanzi.html>; VOA, *Taliban Afganistan'ın Güneyindeki Direnişçileri Desteklemenin Yeni Yollarını Arıyor*, 7 Ocak 2018, <https://www.voanews.com/a/taliban-looking-for-new-means-to-support-insurgency-in-southern-afghanistan/4197161.html>; DVIDS, *Taliban Hapishanesinden Kurtarılan Üst Düzey Yetkili Teröristlere Finansman Sağlamayı Reddetti*, 19 Aralık 2017, https://www.dvidshub.net/news/2_5_9386/elder-refused-fund-terrorists-freed-taliban-prison; Pajhwok, *Taliban Tüm Ghani'den Feri Alıyor*, 18 Aralık 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/12/18/taliban-collecting-taxes-all-ghanzi>; Wall Street Journal, *Taliban Afganistan Köylerindeki Menzili Genişletiyor*, 8 Mayıs 2017, <https://www.wsj.com/articles/taliban-broaden-their-reach-in-villages-across-afghanistan-1494235804>; ITV News, *Taliban Gelenekleri Belirliyor, Zabul'deki Halkı Haraç Ödemeye Zorluyor*, 5 Nisan 2017, <http://www.itvnews.af/en/news/afghanistan/28763-taliban-set-up-customs-forcing-people-to-pay-extortion-in-zabul>; AYYÖBD, *Yüksek Risk Listesi*, Ocak 2017, https://www.sigar.mil/pdf/spotlight/2017_High-Risk_List.pdf, sf. 39.

⁶²⁷ Gandhara, *Siviller Kuzeyde Kuşatma Altında Olan Bölgedeki İslam Devleti Mezalimini Anlatıyor*, 28 Aralık 2017, <https://gandhara.rferl.org/a/afghanistan-isatrocities/28943556.html>. "Araştırmacılar, grubun [İslam Devleti] kendisini haraç ve gasp, kaçırma ve İslam Devleti merkez liderliği fonları ile idame ettirdiğini söylemektedir." LA Times, *İslam Devletinin Binden Az Mücahidi Var. O Zaman Trump Neden Afganistan'a 'Tüm Bombaların Anası' Attı?*, 14 Nisan

varlıklarının gasp edilmesi" konusunda artan rekabet nedeniyle Taliban ile İslam Devleti arasında çatışma yaşandığı bildirilmektedir.⁶²⁸

UNAMA 2017 yılında 1.005 kişinin HKU'lar tarafından kaçırıldığı 255 olayı belgelemiştir. Bu kaçırma olayları sonucunda 76 kişi hayatını kaybetmiş, 17 kişi ise yaralanmıştır.⁶²⁹ UNAMA'ya göre, HKU'lar "Hükümet ile bağlantısı olduğundan veya Hükümet için çalıştığından şüphelendikleri sivilleri kaçırmıştır. Ayrıca önemli miktarda bir fidye karşılığında serbest bırakmak üzere maddi kazanç sağlamak için de sivilleri kaçırmıştır."⁶³⁰ UNAMA'ya göre, HKU'ların gerçekleştirdiği çoğu kaçırma vakasında, bölgenin ileri gelenlerinin araya girmesinin veya fidye ödenmesinin ardından kaçırılan siviller serbest bırakılmıştır.⁶³¹ Maddi olanaklara sahip olmaları veya maddi olanaklara sahip olduğu düşünülmüşü nedeniyle kaçırma olaylarının hedefi olan işadamları ve diğer bireylerin sayısı giderek artmaktadır.⁶³²

Yasadışı vergilendirme ve gasp uygulamaları normalde zulüm düzeyine ulaşmamaktadır, diğer suç türleri için de aynı şey geçerlidir. Fakat fidye amaçlı adam kaçırma gibi belli haraç alma yöntemleri zulüm düzeyine ulaşabilmektedir. Öte yandan, diğer haraç alma türleri birikimsel olarak zulme katkıda bulunabilmektedir. Bireylerin (kendilerine atfedilen) siyasi görüşlerine (örneğin bunun sebebi bu kişilerin hükümetle bağlantılı olması veya öyle olduklarının (düşünülmüşü) olabilmektedir)⁶³³ veya etnik kökenlerine/ırklarına ya da dine dayalı olarak⁶³⁴ haraç veya fidye amaçlı adam kaçırma faaliyetlerinin hedefi oldukları durumlarda ilgili kişiler, vakanın münferit koşullarına bağlı olmakla birlikte, bu gerekçelere dayalı olarak uluslararası mülteci koruması ihtiyacı içinde olabilmektedirler. Diğer durumlarda, fidye amaçlı kaçırılma riski olan bir kişinin belli bir sosyal gruba mensup olduğu için hedef alındıkları anlaşılabilir ve bu kişiler, vakanın münferit koşullarına bağlı olmakla birlikte, bu gerekçeye dayalı olarak uluslararası mülteci koruması ihtiyacı içerisinde olabilmektedir.

2017, <http://www.latimes.com/world/asia/la-fg-afghanistan-islamic-state-explainer-20170414-story.html>. Ayrıca bkz. AAN, *İslam Devleti 'Horasan' Grubu: Nasıl Ortaya Çıktı ve Şu Anda Nangarhar'daki Durumu Nedir?*, 27 Temmuz 2016, <https://www.afghanistanalysts.org/the-islamic-state-in-khorasan-how-it-began-and-where-it-stands-now-in-nangarhar/>. "İslam Devleti mücahitleri de kaçırma, haraç ve gasp olaylarına karışmış, vergi toplamış ve faaliyetlerini finanse etmek için Pakistan'a kereste kaçağı yapmıştır." Ortadoğu Enstitüsü (Middle East Institute), *Afganistan'daki İslam Devleti: İslam Devleti'nin İstikrara Yönelik Tehlikesi Konulu İnceleme*, Mayıs 2016, https://www.mei.edu/sites/default/files/publications/PF12_McNallyAmiral_ISISAfghan_web.pdf, sf. 8.

⁶²⁸ Central Asia News, *Orta Asya, Taliban ve IŞİD'in Afganistan'daki Para ve Arazi Çatışmasını İzliyor*, 26 Mayıs 2017, http://central.asia-news.com/en_GB/articles/cnmi-ca/features/2017/05/26/feature-02.

⁶²⁹ UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 34.

⁶³⁰ UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html> sf. 34. Örneğin; 5 Mayıs 2017 tarihinde Farah vilayetinde yer alan Lash-e-Juwan ilçesinde Taliban sivil halktan üç erkeği kaçırmış ve fidye ödemesini aldıktan 4-5 gün sonra kaçırdıkları kişileri serbest bırakmıştır. Başka bir olayda, 8 Nisan tarihinde Taliban, Beglan vilayetinde yer alan Ab Kamari ilçesinde eski AUP memurunu kaçırmıştır ve fidye ödemesi ve bölgenin ileri gelenlerinin araya girmesinden sonra 15 Nisan tarihinde kaçırılan kişi serbest bırakılmıştır. Aynı belgede, sf. 43. 22 Mayıs 2017 tarihinde, Kabil vilayetinde yer alan Chahr Asyab ilçesinde potansiyel fidye ihtimallerinin harekete geçirdiği bildirilen HKU'lar, Maidan Vardak vilayetine komşu bölgelerden birinde faaliyet gösteren bir mayın temizleme kuruluşunun dört çalışanını kaçırmıştır. Aynı belgede, sf. 21. Temmuz 2017'de toplu kaçırma olayları yaşanmıştır. Taliban, Kandahar vilayetinde 70 kişiyi kaçırmıştır. Kaçırma olaylarını tetikleyen faktör belirli değildir; öte yandan "[İ]slamcı militanların, fidye almak veya tutuklu cihatçıların serbest bırakılması için pazarlık yapmak amacıyla devlet yetkililerini ve güvenlik personelinin kaçırdığı" söylenmektedir. Deutsche Welle, *Taliban Kandahar Vilayetinde Toplu Kaçırma Olayları Düzenlemiştir*, 23 Temmuz 2017, <http://www.dw.com/en/taliban-carry-out-mass-kidnapping-in-afghanistans-kandahar-province/a-39805761>.

⁶³¹ UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 43.

⁶³² Aralık 2017-Ocak 2018 tarihleri arasında; Host, Paktiya, Kandahar ve Kunduz vilayetlerinde yaklaşık 60 tüccar ve yatırımcının kaçırıldığı bildirilmiştir. Bu, günde ortalama bir kişinin kaçırıldığı anlamına gelmektedir. Savaş ve Barış Raporlama Enstitüsü, *Kaçırma Olayları Afgan Yatırımcıları Korkutuyor*, 8 Şubat 2018, <https://iwpr.net/global-voices/kidnappings-terrify-afghan-investors>. "Afganistan'ın bazı bölgelerinde alt düzey kriminal ağlar tarafından gerçekleştirilen haraç ve kaçırma olaylarında artış meydana gelmiştir." Birleşik Devletler Savunma Bakanlığı, *Afganistan'da Güvenlik ve İstikrarın Geliştirilmesi*, Haziran 2017, [https://www.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/June 2017 1225 Report to Congress.pdf](https://www.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/June%202017%20225%20Report%20to%20Congress.pdf), sf. 18. Ayrıca bkz. Millennium Post, *Afganistan'da Yaşanan Kaçırma Olayları*, 14 Mayıs 2018, <http://www.millenniumpost.in/opinion/kidnappings-in-afghanistan-299482>; Ariana News, *Belh Vilayetinde İşadamın Oğlu Kaçırıldı*, 27 Şubat 2018, <https://ariananews.af/businessman-son-abducted-in-balkh-province>; France24, *Kaçırılma Olaylarında Yaşanan Artış Nedeniyle Afganlar Korku İçinde Yaşıyor*, 21 Temmuz 2017, <http://www.france24.com/en/20170721-video-reporters-afghanistan-kidnappings-criminal-gangs-torture-police-kabul>; TV1 News, *Kabil'de Kaçırılan İşadamının Oğlu Polis Tarafından Kurtarıldı*, 1 Mayıs 2017, <http://www.ltvnews.af/en/news/afghanistan/29132-police-rescue-kidnapped-son-of-businessman-in-kabul>; TOLO News, *İşadamları Artan Kaçırılma Olayları Konusunda Endişeli*, 26 Mart 2017, <https://www.tolonews.com/afghanistan/businessmen-concerned-over-rise-kidnappings>; The National, *Afganistan'ın Başkentinin Yerel Halkın Kaçırılması ve Gasp Edilmesi Olayları ile Başlı Deritte*, 10 Mart 2017, <https://www.thenational.ae/world/afghan-capital-plagued-by-kidnapping-and-extortion-of-locals-1.11053>.

⁶³³ Bkz. Kısım III.A.1.

⁶³⁴ Bkz. Kısım III.A.5 ve III.A.13.

UNHCR'a göre, hükümetle bağlantılı olan veya bağlantılı olduğu düşünülen bireylerin aile fertlerinin ve varlıklı olan veya varlıklı olduğu düşünülen bireylerin aile fertlerinin durumu ele alınırken özellikle dikkat edilmesi gereken hususlar vardır. Çocuklar da dahil olmak üzere aile fertlerinin bu kişilerle akraba oldukları için fidye amaçlı kaçırılma riskiyle karşı karşıya olduğu durumlarda bu kişiler, vakanın münferit koşullarına bağlı olmakla birlikte, belli bir sosyal gruba mensubiyet veya ilgili diğer Sözleşme gerekçelerine dayalı olarak veya Devlet dışı aktörler tarafından zulme uğramaktan haklı nedenlerle korkması sebebiyle ve zulmü gerçekleştiren aktörlerin Devlet dışı aktörler olduğu durumlarda Devletin söz konusu zulüm için koruma sağlayamaması sebebiyle uluslararası mülteci koruması ihtiyacı içerisinde olabilmektedir.

B. UNHCR'in Daha Geniş Kapsamlı Yetki Alanı Kriterleri veya Bölgesel Belgeler Kapsamında Mülteci Statüsü ya da Tamamlayıcı Koruma Şekillerine Uygunluk

1951 Sözleşmesi uluslararası mülteci koruması rejiminin temel taşıını oluşturmaktadır. 1951 Sözleşmesi'nde belirtilen mülteci statüsü kriterleri, bu kriterlere uyan kişilerin veya grupların bu belgeye göre uygun biçimde tanınması ve korunması gerektiği şeklinde yorumlanmalıdır. Sadece bir sığınmacının 1951 Sözleşmesi'nde yer alan mülteci kriterlerini karşılamadığı belirlenirse UNHCR'in yetki alanında ve bölgesel belgelerde bulunan ikincil koruma gibi daha geniş kapsamlı uluslararası koruma kriterlerinin incelenmesi gerekmektedir.⁶³⁵

Bu Kılavuz İlkelerin bu kısmında 1951 Sözleşmesi 1(A) maddesinde yer alan mülteci kriterlerine uymadığı belirlenen Afgan sığınmacıların uluslararası koruma statüsüne uygun olup olmadığını belirlemeye yarayacak yönlendirme sağlanmaktadır. 1951 Sözleşmesi'nde belirlenen kriterlere uymayan kişiler yine de uluslararası koruma ihtiyacı içerisinde olabilmektedir. Özellikle 1951 Sözleşmesi'nde yer alan gerekçelerle hiçbir bağlantısı olmayan şiddet olaylarından kaçan bireyler UNHCR'in yetki alanı veya bölgesel belgelerde yer alan kriterler kapsamına girebilmektedir.⁶³⁶

Afganistan'daki çatışmanın akışkan doğası dikkate alındığında UNHCR'in daha geniş kapsamlı yetki alanı kriterleri veya diğer bölgesel belgeler kapsamında Afganların yaptığı uluslararası koruma başvuruları veya 2011 tarihli AB Vasıf Yönergesi'nin 15. maddesi kapsamında ikincil koruma da dahil olmak üzere tamamlayıcı koruma biçimlerine yönelik başvurular, başvuru sahibinin sunduğu kanıtlar ve Afganistan'daki durumu hakkındaki diğer güncel ve güvenilir bilgiler ışığında dikkatlice ayrı ayrı değerlendirilmelidir.

⁶³⁵ Bkz. UNHCR Yürütme Komitesi, *Tamamlayıcı Koruma Şekilleri Aracılığıyla Sağlanan Koruma Dahil Olmak Üzere Uluslararası Koruma Sağlamaya İlişkin Sonuç*, Sayı 103 (LVI) – 2005, 7 Ekim 2005, <http://www.refworld.org/docid/43576e292.html>.

⁶³⁶ Bölgesel belgelerde 1969 ABÖ Sözleşmesi'nde geçen mülteci tanımlarına bkz. Afrika Birliği Örgütü, *Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönelimi Düzenleyen Sözleşme ("ABÖ Sözleşmesi")*, 10 Eylül 1969, 1001 Birleşmiş Milletler Antlaşma Serileri, 45, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b36018.html> ve Cartagena Bildirisi, *Cartagena Mülteciler Bildirisi, Orta Amerika, Meksika ve Panama'da Mültecilerin Uluslararası Korunmasına İlişkin Kolokyum*, 22 Kasım 1984, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b36ec.html>. 2011 Vasıf Yönergesi'nin 15. maddesi kapsamındaki tamamlayıcı koruma türleri arasında ikincil koruma vardır. Avrupa Birliği, *Mülteciler veya İkincil Koruma için Uygun Kişiler için Tek Tip Statü amacıyla Üçüncü Ülke Uyrıklarının ya da Vatansız Kişilerin Uluslararası Korumadan Faydalananlar Olarak Nitelendirilmesine ve Sağlanan Korumanın İçeriğine İlişkin Standartlar Hakkında 13 Aralık 2011 tarihli 2011/95/EU sayılı Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi Yönergesi* (değiştirilmiş), <http://www.refworld.org/docid/4f197df02.html>.

1. UNHCR'in Daha Geniş Kapsamlı Yetkisi Altındaki Kriterler ve Bölgesel Belgeler Kapsamında Mülteci Statüsü

a) UNHCR'in Daha Geniş Kapsamlı Yetkisi Altındaki Kriterler Kapsamında Mülteci Statüsü

UNHCR'in yetkisi, 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü kapsamındaki mülteci kriterlerine uyan bireyleri kapsamaktadır,⁶³⁷ fakat bu yetkiler art arda alınan BM Genel Kurulu ve ECOSOC kararları aracılığıyla ayırım gözetmeden herkese uygulanan şiddet veya kamu düzeninin bozulmasından kaynaklanan diğer zorla yerinden edilme durumlarını kapsayacak şekilde genişletilmiştir.⁶³⁸ Bu gelişme ışığında UNHCR'in mültecilere uluslararası koruma sağlama yetkisi menşe ülkelerinin veya mutad meskenlerinin dışında bulunan ve yaygın şiddet veya kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylardan dolayı hayatlarına, vücut bütünlüklerine veya özgürlüklerine yönelik ciddi tehditten dolayı geri dönemeyen veya geri dönmek istemeyen kişileri de kapsamaktadır.⁶³⁹

Afganistan bağlamında, yaygın şiddetten dolayı hayata, vücut bütünlüğüne veya özgürlüğe yönelik tehdidi değerlendirmede kullanılan göstergeler şunlardır: (i) bombardıman, hava saldırıları, intihar saldırıları, EYP patlayıcıları ve kara mayınları dahil olmak üzere ayırım gözetmeksizin herkese yönelmiş şiddet sonucunda hayatını kaybeden sivillerin sayısı (bkz. Kısım II.B.1); (ii) çatışmalarla bağlantılı güvenlik olaylarının sayısı (bkz. Kısım II.B.2) ve (iii) çatışmadan dolayı zorla yerinden edilen kişilerin sayısı (bkz. Kısım II.E).

Fakat bu tür hususlar sadece şiddetin dolaylı ve doğrudan etkisiyle sınırlı değildir. Bu hususlar, tek başına ya da birikimsel olarak hayata, vücut bütünlüğüne veya özgürlüğe yönelik tehditlere neden olan çatışma bağlantılı şiddetin daha uzun vadeli ve daha dolaylı sonuçlarını da kapsamaktadır. Bu bağlamda, konuyla ilgili unsurlar arasında Kısım II.C ve II.D'de yer alan bilgiler vardır. Bu bilgiler şu konularla ilgilidir: (i) tehditler ve sivillere gözdağı verilmesi, hareket serbestisine getirilen kısıtlamalar, haraç alma ve yasadışı vergilendirmenin yanı sıra paralel adalet yapıları ve hukuka aykırı cezaların verilmesi aracılığıyla HKU'ların sivilleri kontrol altına alması; (ii) zorla silahlandırma; (iii) gıda güvencesizliği, yoksulluk ve geçim kaynaklarının tahribatıyla gözler önüne serilen şiddetin ve güvensiz ortamın insani durum üstündeki etkisi; (iv) yüksek oranlardaki organize suç ve yerelde nüfuzlu kişilerin, savaş ağalarının ve yozlaşmış hükümet yetkililerinin ceza almadan hareket etmesi; (v) güvensiz ortamın sonucu olarak eğitim ve temel sağlık hizmetlerine erişimin önündeki sistematik kısıtlamalar ve (vi) özellikle kadınlar dahil olmak üzere kamu hayatına katılımın önündeki sistematik kısıtlamalar.⁶⁴⁰

Afganistan'ın istisnai koşulları kapsamında kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylardan kaynaklanan ve hayata, vücut bütünlüğüne veya özgürlüğe yönelik tehditleri değerlendirmek için dikkate alınacak hususlar arasında, ülkenin bazı kısımlarında Hükümet'in etkili kontrolü HKU'ların lehine kaybetmiş olması ve sivilleri koruyamaması yer almaktadır. Mevcut bilgilere göre, bu bölgelerde insanların hayatlarının önemli kısımları üzerindeki kontrol baskıcı ve zorlayıcıdır ve hukukun üstünlüğü ve insan onuruna dayalı bir kamu düzenine (*ordre public*) zarar vermektedir. Böyle durumların karakteristik özellikleri arasında insan hakları ihlallerinin yaygın olduğu bir ortamda şiddet ve yıldırma yöntemlerinin sivil halka karşı sistematik biçimde kullanılması yer almaktadır.

UNHCR bu arka planı göz önünde bulundurarak, hükümet yanlısı güçler ve HKU'lar arasında veya farklı HKU'lar arasında yaşanan aktif çatışmadan etkilenen bölgelerden veya yukarıda karakteristik

⁶³⁷ BM Genel Kurulu, *Mültecilerin Statüsüne Dair Sözleşme*, 28 Temmuz 1951, Birleşmiş Milletler Antlaşma Dizileri, Cilt 189, sf. 137, <http://www.refworld.org/docid/3be01b964.html> ve BM Genel Kurulu, *Mültecilerin Statüsüne Dair Protokol*, 31 Ocak 1967, Birleşmiş Milletler Antlaşma Dizileri, Cilt 606, sf. 267, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3ae4.html>.

⁶³⁸ UNHCR, *Tamamlayıcı Koruma Şekilleriyle Sağlanan Dahil Olmak Üzere Uluslararası Koruma Sağlama*, 2 Haziran 2005, EC/55/SC/CRP.16, <http://www.refworld.org/docid/47fdb49d.html>; BM Genel Kurulu, *Uluslararası Koruma Hakkında Bilgi Notu*, 7 Eylül 1994, A/AC.96/830, <http://www.refworld.org/docid/3f0a935f2.html>.

⁶³⁹ Örneğin bkz. UNHCR, *MM (İran)'ın Birleşik Devletler İçişleri Bakanı'na açmış olduğu dava - Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiseri adına Yazılı Görüş*, 3 Ağustos 2010, C5/2009/2479, <http://www.refworld.org/docid/4c6aa7db>, para. 10.

⁶⁴⁰ UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler No. 12: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi 1A(2) Maddesi ve/veya 1967 Protokolü Kapsamında Silahlı Çatışma ve Şiddet Durumlarına İlişkin Mülteci Statüsü Talepleri ile Bölgesel Mülteci Tanımları*, 2 Aralık 2016, HCR/GIP/16/12, <http://www.refworld.org/docid/583595ff4.html>.

özellikleri belirtilmiş olan HKU'ların etkili kontrolü altında bulunan bölgelerden gelen kişiler, vakanın münferit koşullarına bağlı olarak, uluslararası koruma ihtiyacı içerisinde olabilecekleri değerlendirilmesinde bulunmaktadır. 1951 Sözleşmesi'nde yer alan mülteci kriterlerine uymadığı belirlenen kişiler yaygınlaşmış şiddet veya kamu düzenini ciddi bozan olaylardan dolayı hayata, vücut bütünlüğü veya özgürlüğe yönelik ciddi tehditler gerekçeleriyle UNHCR'in genişletilmiş yetki alanı kapsamında uluslararası koruma statüsüne uygun olabilmektedir.

b) 1969 ABÖ Sözleşmesi Madde I(2) Kapsamında Mülteci Statüsü

1969 ABÖ Sözleşmesi'ne taraf olan ülkelerde uluslararası koruma talebinde bulunan Afganlar ve Afganistan kökenli diğer kişiler, Afganistan'ın tamamında veya bir kısmında yaşanan ve kamu düzenini ciddi olarak bozan olaylardan dolayı Afganistan dışında sığınma talep etmek için mutlak meskenlerini terk etmeye zorlandıkları gerekçesiyle bu Sözleşme'nin I(2) sayılı maddesi uyarınca mülteci statüsü için gereken nitelikleri taşıyabilmektedir.⁶⁴¹

1969 ABÖ Sözleşmesi bağlamında, "kamu düzenini ciddi şekilde bozan olaylar" ifadesi vatandaşların hayatını, özgürlüğünü veya güvenliğini tehdit eden çatışma veya şiddet durumlarının yanı sıra kamu düzenini bozan diğer ciddi olayları kapsamaktadır.⁶⁴² Yukarıda bahsi geçen sebeplerden dolayı UNHCR, Afganistan'ın, kontrolü ele geçirmek amacıyla hükümet yanlısı kuvvetler ve HKU'lar arasında ve farklı HKU'lar arasında devam eden mücadelenin bir parçası olan aktif çatışmalardan etkilenen bölgeleri ile HKU'ların etkili kontrolü altında olan bölgelerinin kamu düzenini ciddi olarak bozan olaylardan etkilenen bölgeler olduğu değerlendirilmesinde bulunmaktadır. Sonuç olarak, UNHCR bu bölgelerden gelen ve 1951 Mülteci Sözleşmesi'nde yer alan kriterlere uymadığı tespit edilmiş olan kişilerin kamu düzenini ciddi olarak bozan olaylar sonucu hayatlarına, özgürlüklerine ve güvenliklerine yönelik tehditlerden dolayı mutlak meskenlerini terk etmeye zorlandıkları için 1969 ABÖ Sözleşmesi'nin I(2) sayılı maddesi uyarınca uluslararası koruma ihtiyacı içinde olabilecekleri değerlendirilmesinde bulunmaktadır.

c) Cartagena Bildirisi Kapsamında Mülteci Statüsü

Cartagena Mülteci Bildirisi'ni ("Cartagena Bildirisi") ulusal mevzuatlarına aktarmış ülkelerin herhangi birinde uluslararası koruma başvurusu yapan Afgan sığınmacılar yaygınlaşmış şiddet, iç çatışma, yaygın insan hakları ihlalleri veya kamu düzenini ciddi biçimde bozan diğer durumlardan dolayı hayatları, emniyetleri veya özgürlükleri tehdit altında olduğu gerekçesiyle mülteci statüsüne uygun sayılabilmektedir.⁶⁴³

UNHCR'in daha geniş kapsamlı yetki alanı kriterleri ve 1969 ABÖ Sözleşmesi (Kısım III.C.1.a ve b) kapsamında bahsi geçen hususlara uygun olarak UNHCR, Afganistan'ın hükümet yanlısı kuvvetler ve HKU'lar ile farklı HKU'lar arasında meydana gelen aktif çatışmalardan etkilenen bölgelerinden ve HKU'ların etkili kontrolü altındaki bölgelerinden gelen ve 1951 Mülteci Sözleşmesi'nde yer alan

⁶⁴¹ Afrika Birliği Örgütü, *Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen Sözleşme ("ABÖ Sözleşmesi")*, 10 Eylül 1969, 1001 Birleşmiş Milletler Antlaşma Serileri, 45, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b36018.html>. 1969 ABÖ Sözleşmesi Madde I'de yer alan "mülteci" teriminin tanımı *Mültecilerin Statüsü ve Mültecilere Karşı Muameleye İlişkin Bangkok İlkeleri* (Bangkok İlkeleri) Madde I'e derç edilmiştir. Bkz. Asya Afrika Hukuki İstişare Örgütü (AAHIÖ), *Mültecilerin Statüsü ve Mültecilere Karşı Muameleye İlişkin Bangkok İlkeleri* (AAHIÖ'nün 1966 Mültecilerin Statüsü ve Mültecilere Karşı Muameleye İlişkin Bangkok İlkeleri Nihai Metni, 24 Haziran 2001'de AAHIÖ 40. Oturum'da kabul edildiği şekliyle, Yeni Delhi), <http://www.refworld.org/docid/3de5f2d52.html>.

⁶⁴² 1969 ABÖ Sözleşmesi'nde yer alan "kamu düzenini ciddi ölçüde bozan olaylar" ifadesinin anlamı için bkz. Marina Sharpe, *1969 ABÖ Mülteci Sözleşmesi ve Bireysel Mülteci Statüsü Belirleme Bağlamında Silahlı Çatışmadan ve Diğer Şiddet Durumlarından Kaçan Kişilerin Korunması*, Ocak 2013, <http://www.refworld.org/docid/50fd3ed2.html>; Alice Edwards, "Afrika'da Mülteci Statüsü Belirleme", 14 *Afrika Uluslararası ve Karşılaştırmalı Hukuk Dergisi* 204- 233 (2006); UNHCR, *Sınırları Genişletmek veya Kapsamı Daraltmak? Otuz Yıl Sonra ABÖ Mülteci Tanımının Çözümlemesini Yapma*, Nisan 2005, ISSN 1020- 7473, <http://www.refworld.org/docid/4ff168782.html>.

⁶⁴³ *Cartagena Mülteciler Bildirisi, Orta Amerika, Meksika ve Panama'da Mültecilerin Uluslararası Korunmasına İlişkin Kolokyum*, 22 Kasım 1984, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b36ec.html>, Kısım III.3. Cartagena Bildirisi'nin bağlayıcı olmayan bir bölgesel belgeye dahil olmasına rağmen, Cartagena mülteci tanımı, özellikle 15 iç hukuk ve Devlet uygulamasına derç edilmesi dolayısıyla bölgede özel bir konuma ulaşmıştır. Cartagena Bildirisi'nde yer alan mülteci tanımının yorumlanması konusunda yönlendirme için bkz: UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler No. 12: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi 1A(2) Maddesi ve/veya 1967 Protokolü Kapsamında Silahlı Çatışma ve Şiddet Durumlarına İlişkin Mülteci Statüsü Talepleri ile Bölgesel Mülteci Tanımları*, 2 Aralık 2016, HCR/GIP/16/12, <http://www.refworld.org/docid/583595ff4.html>, para. 61-85.

kriterlere uymadığı tespit edilen kişilerin Cartagena Bildirisi şartları uyarınca ve çatışmayla ilişkili şiddetin doğrudan veya dolaylı sonuçları biçiminde ya da HKU'ların etkili kontrolü altında bulunan bölgelerde HKU'lar tarafından işlenen yaygın ve ciddi insan hakları ihlalleri neticesinde oluşan kamu düzenini ciddi şekilde bozan koşullardan dolayı hayatları, güvenlikleri ve özgürlükleri tehdit altında olduğu gerekçesiyle uluslararası koruma ihtiyacı içinde olabilecekleri değerlendirmesinde bulunmaktadır.

2. AB Vasıf Yönergesi Kapsamında İkincil Koruma için Uygunluk

Avrupa Birliği Üye Devletleri'nde uluslararası koruma başvurusunda bulunan ve 1951 Sözleşmesi kapsamında mülteci olmadığı belirlenen Afganlar, Afganistan'da ciddi zarar görmelerine yol açabilecek gerçek bir riskle karşılaşabilecekleri kanaatini oluşturan kayda değer gerekçeler varsa, 2011 tarihli Vasıf Yönergesinin 15. maddesi kapsamında ikincil korumaya uygun olabilmektedir.⁶⁴⁴ Bu Kılavuz İlkelerin II.C kısmında sunulan bilgiler ışığında başvuru sahipleri, vakanın münferit koşullarına bağlı olmakla birlikte, Devletin veya kurumlarının ya da HKU'ların elinde farklı biçimlerde ciddi zarar görmelerine (ölüm cezası⁶⁴⁵ veya infaz veya işkence ya da insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza) yol açabilecek gerçek bir risk gerekçesiyle Madde 15(a) veya Madde 15(b) kapsamında ikincil korumaya ihtiyaç duyabilmektedir.⁶⁴⁶

Aynı şekilde, Afganistan'ın uluslararası olmayan silahlı çatışmalardan etkilenmeye devam ettiği ve bu Kılavuz İlkelerin II.B, II.C, II.D ve II.E kısımlarında sunulan bilgiler dikkate alındığında, çatışmaların etkilediği bölgelerden gelen veya daha önce o bölgelerde ikamet etmiş olan başvuru sahipleri, vakanın münferit koşullarına bağlı olmakla birlikte, ayırım gözetmeyen şiddet sebebiyle hayatlarına veya şahıslarına yönelik ciddi ve bireysel tehdit gerekçesiyle 15. maddenin (c) bendi uyarınca ikincil koruma ihtiyacı duyabilmektedir.

Afganistan'daki silahlı çatışmalar bağlamında, ülkenin belli bir bölgesinde ayırım gözetmeyen şiddet sebebiyle başvuru sahibinin hayatına veya şahsına yönelik tehditleri değerlendirmek için dikkate alınacak faktörler arasında sivil zayıf sayısı, ciddi olayların sayısı ve hayata veya vücut bütünlüğüne karşı tehdit oluşturan uluslararası insancıl hukuka yönelik ciddi bir ihlalinin söz konusu olup olmadığı yer almaktadır. Fakat bu hususlar şiddetin doğrudan etkisi ile sınırlı değildir, bunun yanı sıra çatışmanın insan hakları üzerindeki etkisi ve çatışmanın, Devletin ülkedeki insan haklarını koruma yeterliliğini ne ölçüde engellediği gibi konular da dahil olmak üzere şiddetin daha uzun süreli ve dolaylı sonuçları da bu kapsamdadır. Afganistan'daki çatışmalar bağlamında ilgili faktörler şunlardır: (i) tehditler ve sivillere gözdağı verilmesi, hareket özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar, haraç alma ve yasadışı vergilendirmenin yanı sıra paralel adalet yapıları ve hukuka aykırı cezaların verilmesi aracılığıyla hükümet karşıtı unsurların (HKU'lar) sivilleri kontrol altına alması; (ii) zorla silahlandırma; (iii) gıda güvencesizliği, yoksulluk ve geçim kaynaklarının tahribatıyla gözler önüne serilen şiddetin ve güvensiz ortamın insani durum üstündeki etkisi; (iv) yüksek oranlardaki organize suç ve yerelde nüfuzlu kişilerin, savaş ağalarının ve yozlaşmış hükümet yetkililerinin ceza almadan hareket etmesi; (v) güvensiz ortamın sonucu olarak eğitim ve temel sağlık hizmetlerine erişimin önündeki sistematik

⁶⁴⁴ Vasıf Yönergesi kapsamında kişinin karşı karşıya olabileceği ciddi zarar riski (a) ölüm cezası veya idam veya (b) menşe ülkedeki başvuru sahibinin işkence görmesi ya da gayriinsani veya küçük düşürücü muameleye maruz kalması veya cezalandırılması veya (c) uluslararası nitelikte veya iç silahlı çatışma durumlarında ayırım gözetmeyen şiddet sebebiyle bir sivilin hayatına ya da şahsına yönelik ciddi ve bireysel tehdit olarak tanımlanır. Avrupa Birliği, *Mülteciler veya İkincil Koruma için Uygun Kişiler için Tek Tip Statü amacıyla Üçüncü Ülke Uyrıklarının ya da Vatanlız Kişilerin Uluslararası Korumadan Faydalananlar Olarak Nitelendirilmesine ve Sağlanan Korumanın İçeriğine İlişkin Standartlar Hakkında 2011/95/EU sayılı Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi Yönergesi* (değiştirilmiş), 13 Aralık 2011, <http://www.refworld.org/docid/4f197df02.html>, Madde 2(f), 15.

⁶⁴⁵ Afganistan'ın 15 Şubat 2018 tarihinde yürürlüğe giren yeniden düzenlenmiş Ceza Kanununun 170. Maddesinde, idam cezasının verilebileceği suçları listelenmektedir. Afganistan, *Ceza Kanunu*, 1260 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır, 15 Mayıs 2017, (Belgenin İngilizceye gayriresmî çevirisi; UNHCR tarafından kayıtlarda saklanmaktadır). Ceza Kanunu Madde 2 kapsamında *hudut* (sınır (İslami kavram)) suçlarından suçlu bulunanlar Şeriat hukukunda Hanefi içtihatlarının ilkeleri doğrultusunda cezalandırılır; hudut cezalarına idam ve recm dahildir. Ayrıca bkz. Hossein Gholami, *Afgan Hukuku'nun ve Ceza Yargılaması'nın Temel Kavramları*, tarihsiz, <http://www.auswaertiges-amt.de/ae/servlet/contentblob/343976/publicationFile/3727/Polizei-Legal-Manual.pdf>; Cornell Hukuk Fakültesi, *Idam Cezası Veritabanı*, <http://www.deathpenaltyworldwide.org/country-search-post.cfm?country=Afghanistan>.

⁶⁴⁶ 1951 Sözleşmesinde yer alan gerekçelerden birine uygun olarak başvuru sahiplerinin böyle bir muamele görme yönünde gerçek bir riskle karşılaştığı durumlarda Sözleşme kapsamında bu kişilere mülteci statüsü verilmelidir (Madde 1.F kapsamında Mülteci Sözleşmesinde belirlenen korumadan faydalanamayacakları durumlar hariç). Sadece ciddi zarar görme riski ve Sözleşme gerekçelerinden birisi arasında hiçbir bağlantı olmadığı durumlarda başvuru sahibine ikincil koruma verilmelidir.

kısıtlamalar ve (vi) özellikle kadınlar dahil olmak üzere kamu hayatına katılımın önündeki sistematik kısıtlamalar.⁶⁴⁷

Bu faktörlerin, ister tek başlarına ister birikimsel olarak, başvuru sahibinin zarar görme riskini artıran bireysel faktörleri veya koşulları göstermesine gerek olmadan Afganistan'ın belli bir bölgesinde 15. Maddenin (c) bendini uygulayacak kadar ciddi olan bir duruma yol açabileceği tespit edilebilmektedir.⁶⁴⁸ Tüm uygunluk kanıtları dikkate alındıktan sonra Afganistan'ın başvuru sahibinin memleketi olan bölgesinde durumun böyle olmadığına belirlenmesi halinde, başvuru sahibinin bireysel karakteristik özelliklerinin şiddetin niteliği ve kapsamı ile birleştiği zaman başvuru sahibinin hayatına veya şahsına karşı ciddi ve bireysel tehdide meydan veren özel hassas durumları ortaya çıkaracak özellikler olup olmadığını değerlendirmek gerekmektedir.

C. Dahili Kaçış, Yer Değiştirme veya Koruma Alternatifi

Dahili koruma alternatifi⁶⁴⁹ olarak da atıfta bulunulan dahili kaçış veya yer değiştirme alternatifinin (DKA/YDA) olup olmadığını değerlendirmeye yönelik ayrıntılı bir analitik çerçeve, UNHCR *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler No. 4: 1951 Sözleşmesi Madde 1A(2) ve/veya Mültecilerin Statüsüne Dair 1967 Protokolü bağlamında "Dahili Kaçış veya Yer Değiştirme Alternatifi"* içerisinde yer almaktadır.⁶⁵⁰

Yer değiştirme olasılığının değerlendirilmesi için önerilen DKA/YDA alternatifinin uygun ve akla yatkın olup olmadığını değerlendirilmesi gerekmektedir.⁶⁵¹ Menşe ülkenin bazı yerel bölgelerinde haklı nedenlere dayalı zulüm korkusunun tespit edilmesi halinde, önerilen dahili kaçış veya ülke içinde yer değiştirme bölgesinin ilgili birey için uygun bir alternatif olup olmadığını belirlemek zaman alan bir değerlendirme yapılmasını gerektirmektedir. Bu değerlendirme kapsamında, korkulan ve menşe bölgesinden kaçışı tetikleyen riske yol açan koşulların yanı sıra önerilen bölgenin gelecekte güvenli ve anlamlı bir alternatif sunup sunmadığı dikkate alınmaktadır. Başvuru sahibinin kişisel durumu ve yer değiştirme bölgesindeki koşulların da dikkate alınması gerekmektedir.⁶⁵²

Eğer iltica usullerinde DKA/YDA düşünülmüşse, önerilen yer değiştirme için belli bir alan tespit edilmelidir ve belirli bir başvuru sahibine önerilen alanın uygunluğuna ve akla yatkınlığına ilişkin ilgili tüm genel ve kişisel koşullar mümkün olduğu ölçüde belirlenmeli ve gereğince dikkate alınmalıdır. Başvuru sahibine, önerilen DKA/YDA'nın uygunluğuna ve akla yatkınlığına yanıt vermesi için yeterince fırsat tanınmalıdır.⁶⁵³

⁶⁴⁷ Bkz. UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler No. 12: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi 1A(2) Maddesi ve/veya 1967 Protokolü Kapsamında Silahlı Çatışma ve Şiddet Durumlarına İlişkin Mülteci Statüsü Talepleri ile Bölgesel Mülteci Tanımları*, 2 Aralık 2016, HCR/GIP/16/12, http://www.refworld.org/docid/5_83595ff4.html.

⁶⁴⁸ Bkz. Avrupa Birliği Adalet Divanı, Elgafaji'nin Staatssecretaris van Justitie'ye (Hollanda Adalet Bakanı) açtığı dava, C -465/07, 17 Şubat 2009, <http://www.refworld.org/docid/499aaee52.html>, Avrupa Birliği Adalet Divanı (para. 43) şöyle hükmetmiştir: "[...]da meydana gelen silahlı çatışmanın karakteristik bir özelliği olan ayırım gözetmeyen şiddetin derecesinin ilgili ülkeye veya gerekirse ilgili bölgeye geri dönen bir sivil için sadece o ülke veya bölgede bulunmasından dolayı bile o tehlide maruz kalma yönünde gerçek bir risk olduğuna inanılmasını sağlayacak kadar önemli bir gerçeğe düzeyine ulaştığı durumlarda başvuru sahibinin hayatına veya şahsına yönelik ciddi ve bireysel bir tehdidin varlığından istisnai olarak söz edilebilir."

⁶⁴⁹ Avrupa Birliği, *Mülteciler veya İkincil Koruma için Uygun Kişiler için Tek Tip Statü amacıyla Üçüncü Ülke Uyrıklarının ya da Vatansız Kişilerin Uluslararası Korumadan Faydalanmaları Olarak Nitelendirilmesine ve Sağlanan Korumanın İçeriğine İlişkin Standartlar Hakkında 2011/95/EU sayılı Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi Yönergesi* (değiştirilmiş), 13 Aralık 2011, <http://www.refworld.org/docid/4f197df02.html>, Madde 8.

⁶⁵⁰ UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler No. 4: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi Madde 1A(2) ve/veya 1967 Protokolü bağlamında "Dahili Kaçış veya Yer Değiştirme Alternatifi"*, HCR/GIP/03/04, 23 Temmuz 2003, <http://www.refworld.org/docid/3f2791a44.html>.

⁶⁵¹ AB üyesi devletlere yapılan uluslararası koruma başvurularında, 2011 tarihli Vasıf Yönergesi'nin 8. Maddesi uygulanmaktadır. Hem uygunluk, hem de akla yatkınlık testi içermektedir. 2011 Vasıf Yönergesi, Madde 8.

⁶⁵² UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler No. 4: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi Madde 1A(2) ve/veya 1967 Protokolü bağlamında "Dahili Kaçış veya Yer Değiştirme Alternatifi"*, HCR/GIP/03/04, 23 Temmuz 2003, <http://www.refworld.org/docid/3f2791a44.html>, para. 7. AB Üyesi Devletlerde uluslararası koruma başvurularına ilişkin olarak ayrıca bkz. 2011 Vasıf Yönergesi Madde 8(2). "Üye Devletler başvuruyla ilgili karar alırken ülkenin ilgili bölgesindeki genel koşulları ve başvuru sahibine özgü koşulları göz önünde bulundurur" ibaresi bu maddede geçmektedir.

⁶⁵³ UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler No. 4: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi Madde 1A(2) ve/veya 1967 Protokolü bağlamında Dahili Kaçış veya Yer Değiştirme Alternatifi"*, HCR/GIP/03/04, 23 Temmuz 2003, <http://www.refworld.org/docid/3f2791a44.html>, para. 6.

Bu Kısımda sağlanan bilgiler; 1951 Sözleşmesi (Kısım III.A), UNHCR'in daha geniş kapsamlı yetki alanı kriterleri (Kısım III.B.1a) ve Cartagena Bildirisi (bkz. Kısım III.B.1c) kapsamında uluslararası mülteci koruması ihtiyacının belirlenmesi bağlamında DKA/YDA değerlendirmeleri için geçerlidir. Bu Kısımda sağlanan bilgiler aynı zamanda Vasıf Yönergesi Madde 8 kapsamında yer alan dahili koruma değerlendirmeleri için de geçerlidir.⁶⁵⁴

Kısım III.C.1 ve III.C.2, uygunluk ve akla yatkınlık kriterlerinin Afganistan'da önerilen DKA/YDA alanına uygulanması konusunda yönlendirme sağlarken; Kısım III.C.3, önerilen DKA/YDA alanı olarak belirli bir vaka konusunda yönlendirme sağlar.

Muhtemel dahili yer değiştirme hususu genellikle ABÖ Sözleşmesi Madde I(2) kapsamında mülteci statüsü belirleme konusuyla ilgili değildir.⁶⁵⁵

1. Uygunluk Analizi

I. Afganistan'da DKA/YDA Seçeneğinin Mevcut Olmadığı Alanlar

HKU'ların kendi etkili kontrolleri altında bulunan yerlerde gerçekleştirdikleri ciddi ve yaygın insan hakları ihlalleri olduğunu ve devletin bu yerlerde halkı bu tür ihlallere karşı koruyamadığını ortaya koyan mevcut deliller ışığında **UNHCR, HKU'ların etkili biçimde kontrol ettikleri yerlerde DKA/YDA seçeneğinin mevcut olmadığı**, fakat yer değiştirme için önerilen yerdeki HKU'nun önde gelenleri ile önceden kurulmuş bağları olan kişilerin istisna oluşturabilecekleri değerlendirmesinde bulunmaktadır.

UNHCR, hükümet yanlısı kuvvetler ve HKU'lar arasında veya farklı HKU'lar arasında devam eden aktif çatışmadan etkilenen yerlerde DKA/YDA'nın uygulanamayacağı görüşündedir.

⁶⁵⁴ Avrupa Birliği, *Mülteciler veya İkincil Koruma için Uygun Kişiler için Tek Tip Statü amacıyla Üçüncü Ülke Uyruklarının ya da Vatansız Kişilerin Uluslararası Korumadan Faydalananlar Olarak Nitelendirilmesine ve Sağlanan Korumanın İçeriğine İlişkin Standartlar Hakkında 2011/95/EU sayılı Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi Yönergesi* (değiştirilmiş), 13 Aralık 2011, <http://www.refworld.org/docid/4f197df02.html>, Madde 8.

⁶⁵⁵ UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler No. 4: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi Madde 1A(2) ve/veya 1967 Protokolü bağlamında "Dahili Kaçış veya Yer Değiştirme Alternatifi"*, HCR/GIP/03/04, 23 Temmuz 2003, <http://www.refworld.org/docid/3f2791a44.html>, para. 5. 1969 Sözleşmesi'nin I(2) sayılı maddesine göre mülteci tanımı genişletilerek "dışarıdan gelen saldırı, işgal, yabancı hakimiyeti veya menşé ülkenin veya tabiiyetinin olduğu ülkenin bir kısmında veya tamamında meydana gelen ve kamu düzenini ciddi anlamda bozan olaylardan dolayı menşé ülkenin veya tabiiyetinin olduğu ülkenin dışında başka bir yerde sığınma aramak amacıyla mutad meskenini terk etmek zorunda kalan herkes" olarak değiştirilmiştir [vurgu eklenmiştir]. Aynı hususlar, Bangkok İlkeleri'nin I(2) sayılı maddesinde yer alan mülteci tanımı kapsamına giren bireyler için de geçerlidir. Bu tanım 1969 ABÖ Sözleşmesi'ndeki mülteci tanımının tamamen aynısıdır.

II. Başvuru sahibinin, en başından beri var olan önerilen DKA/YDA alanında zulme uğrama riskine maruz kalıp kalmayacağını değerlendirilmesi

Başvuru sahibi, en başından beri var olan önerilen DKA/YDA alanında zulme uğrama riskine maruz kalacaksa, dahili kaçış ve yer değiştirme alternatifi bu yerler için uygun olmayacaktır.

1. Başvuru sahibinin devlet veya devlet görevlilerinin elinde zulüm görmeye ilişkin haklı gerekçelere dayalı zulüm korkusuna sahip olduğu durumlarda, dahili kaçış ve yer değiştirme alternatifinin devletin kontrolü altındaki yerler için uygun olmadığı önyargısı vardır.⁶⁵⁶
2. Başvuru sahibinin zararlı geleneksel uygulamalar ve eza niteliğindeki dini normlar sonucunda toplum fertlerinin elinde zulüm görmeye ilişkin haklı gerekçelere dayalı zulüm korkusuna sahip olduğu durumlarda (örneğin bkz. Kısım III.A'da belirtilen risk profili 7, 10 ve 12); bu tür kural ve uygulamaların toplumun geniş kesimleri ve hükümetin her kademesindeki nüfuzlu muhafazakar unsurlar tarafından destekleniyor olmasının DKA/YDA'nın uygunluğunun aleyhinde bir faktör olarak göz önünde bulundurulması gerekmektedir. UNHCR, Devletin insan hakları ihlallerine karşı koruma yetkinliğine yönelik kısıtlamaları konu alan Kısım II.C'de sunulan kanıtla birlikte, **bu vakalarda DKA/YDA seçeneğinin uygun olmadığı önyargısının mevcut olduğu** kanaatindedir.
3. **Zulüm uygulayan kişilerin veya kurumların HKU'lar olduğu** durumlarda; önerilen DKA/YDA'nın uygunluğu, farklı unsurlar dikkate alınmak suretiyle değerlendirilmelidir.⁶⁵⁷
 - (i) Zulüm uygulayan kişilerin veya kurumların HKU'lar olduğu durumlarda; zulmü uygulayanın önerilen yer değiştirme bölgesinde başvuru sahibini takip etme ihtimalinin olup olmadığı göz önünde bulundurulmalıdır. Taliban ve İslam Devleti dahil olmak üzere bazı HKU'ların coğrafi olarak ulaşabilecekleri bölgenin geniş olduğu düşünülürse, bu tür gruplara hedef olma riskiyle karşılaşabilecek kişiler için geçerli bir DKA/YDA söz konusu olmayabilmektedir.
 - (ii) Ayrıca, Kısım II.C'de devletin, etkisiz yönetim ve çok fazla yolsuzluk neticesinde HKU'ların yol açtığı insan hakları ihlallerine karşı koruma yetkinliğine yönelik kısıtlamalara ilişkin olarak sunulan kanıtların dikkate alınması gerekmektedir.

III. Başvuru sahibinin, önerilen DKA/YDA alanında zulme uğrama veya diğer ciddi zararlara maruz kalma konusunda yeni bir riskle karşılaşıp karşılaşmayacağını değerlendirilmesi

Başvuru sahibinin ikamet ettiği bölgede başlangıçta var olan zulüm şekline ilişkin yukarıdaki hususlara ek olarak; karar vericiler, başvuru sahibinin önerilen DKA/YDA bölgesinde yeni zulüm türleriyle veya ayırım gözetmeyen şiddet sonucunda meydana gelenler dahil olmak üzere diğer ciddi zararlara karşılaşmamasını sağlamalıdır.⁶⁵⁸

UNHCR'in *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler No. 4: "Dahili Kaçış veya Yer Değiştirme Alternatifi"*nde belirttiği gibi:

"1951 Sözleşmesi'nde belirtilen bir gerekçeyle ülkenin bir bölgesinde zulüm korkusu yaşadığı tespit edilen bir kişinin, ülkenin ciddi zarara maruz kalacağı başka bir bölgesine yer değiştirmesi beklenemez. Talep sahibinin hayatına, güvenliğine, özgürlüğüne veya sağlığına yönelik ciddi bir tehdit ya da ciddi ayrımcılık olaylarından biri dahil olmak üzere yeni bir ciddi zarara maruz kalacak olması durumunda; Sözleşmede yer alan gerekçelerle bağlantısı olup olmadığına bakılmaksızın, dahili kaçış veya yer değiştirme alternatifi uygulanmaz. Bu nedenle yeni risklerin değerlendirilmesi sırasında [daha kapsamlı mülteci kriterleri veya] tamamlayıcı koruma formları dahilinde genel olarak kapsanan ciddi zararın dikkate alınması gerekmektedir."⁶⁵⁹

Değerlendirme, Afganistan'daki çatışmanın siviller üzerindeki etkisi başta olmak üzere önerilen DKA/YDA alanlarındaki güvenlik durumuna ilişkin güncel bilgileri temel almalıdır.

IV. Önerilen DKA/YDA alanının pratik olarak, güvenli biçimde ve kanunen erişilebilir olup olmadığının değerlendirilmesi

Afganistan'ın bir bölgesinin yukarıda belirtilen I. ve II. Madde kapsamında yer alan hususlara istinaden uygulanabilir bir DKA/YDA olarak kapsam dışında bırakıldığı durumlarda, önerilen **DKA/YDA alanının kişi için pratik olarak, güvenli biçimde ve kanunen erişilebilir olup olmadığının değerlendirilmesi gerekecektir.**⁶⁶⁰

Afganistan bağlamında; bu gerekliliğe göre, önerilen ülke içi yer değiştirme bölgesine güvenli biçimde erişmeye ilişkin somut olanakların değerlendirilmesi gerekir. Bu kapsamda, EYP'lerin ülke genelinde yaygın olarak kullanılması, kara mayınlarının ve ülkede bulunan savaşın patlayıcı kalıntılarının (SPK) varlığı; kara yollarında meydana gelen saldırı ve çatışmalar ve HKU'ların sivililerin hareket serbestisine yönelik olarak uyguladıkları kısıtlamalarla ilgili riskler değerlendirilmelidir.⁶⁶¹

2. Makulluk Analizi

a) Başvuru Sahibinin Kişisel Durumu

DKA/YDA'nın "makul" olup olmadığı; başvuru sahibinin yaşı, cinsiyeti, sağlık durumu, engellilik hali, ailevi durumu, ilişkileri, eğitim durumu ve mesleki tecrübeleri dahil olmak üzere başvuru sahibinin kişisel durumu dikkate alınarak dosya bazında tespit edilmelidir.⁶⁶²

Çocukları da ilgilendiren bir DKA/YDA'nın akla yatkınlığını değerlendirirken, çocukların kendilerine özgü koşulları ve Devletlerin Çocuk Haklarına dair Sözleşme kapsamındaki yasal yükümlülükleri – çocukları etkileyen bütün karar alma süreçlerinde çocuğun yüksek yararını sağlamaya ve çocuğun kendi yaşı ve olgunluğu ışığında çocuğun görüşlerine ağırlık verilmesine yönelik yükümlülükleri başta olmak üzere – göz önünde bulundurulmalıdır.⁶⁶³

Karar vericilerin, yetişkinler için yalnızca uygunsuz olduğu düşünülen seçeneklerin çocuk için çok büyük zorluk oluşturabileceği ihtimalini de yeterince dikkate almaları gerekmektedir. Bu hususlar, refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocuklara verilmesi gereken ilave öneme dikkat çekmektedir.⁶⁶⁴

⁶⁶⁰ UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler No. 4: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi Madde 1A(2) ve/veya 1967 Protokolü bağlamında "Dahili Kaçış veya Yer Değiştirme Alternatifi"*, HCR/GIP/03/04, 23 Temmuz 2003, <http://www.refworld.org/docid/3f2791a44.html>, para. 7.1.b, 13-14.

⁶⁵⁷ Aynı belgede, para. 7.1.c, 15-17.

⁶⁵⁸ UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler No. 4: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi Madde 1A(2) ve/veya 1967 Protokolü bağlamında Dahili Kaçış veya Yer Değiştirme Alternatifi"*, HCR/GIP/03/04, 23 Temmuz 2003, <http://www.refworld.org/docid/3f2791a44.html>, para. 20.

⁶⁵⁹ Aynı belgede.

⁶⁶⁰ Aynı belgede, para. 7.

⁶⁶¹ Yolların büyük bir çoğunluğunun güvensiz olduğu düşünüldüğü için Afganistan'ın birçok bölgesine ulaşım güvenli bir şekilde sağlanamamaktadır. Karar vericiler, güvenlikle ilgili olarak ülkede görülen şartları ve tehlikeleri dikkatli bir şekilde göz önünde bulundurmalıdır. Örneğin bkz. UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 32; UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunmasına İlişkin 2014 Yarıyıl Raporu*, Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/596e0b5e4.html>, sf. 36. Ayrıca bkz. EASO (Avrupa Sığınma Destek Ofisi), *Afganistan'ın Güvenlik Durumu*, Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5ac603924.html>, Kısım 1.9.4, "Yol Güvenliği" ve bu belgede alıntılanan kaynaklar.

⁶⁶² UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler No. 4: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi Madde 1A(2) ve/veya 1967 Protokolü bağlamında "Dahili Kaçış veya Yer Değiştirme Alternatifi"*, HCR/GIP/03/04, 23 Temmuz 2003, <http://www.refworld.org/docid/3f2791a44.html>, para. 25-26.

⁶⁶³ BM Genel Kurulu, *Mültecilerin Statüsüne Dair Sözleşme*, 20 Kasım 1989, Birleşmiş Milletler Antlaşma Dizileri, Cilt 1577, sf. 3, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b38f0.html>. Ayrıca bkz. UNHCR, *Refakatsiz ve Ailesinden Ayrı Düşmüş Çocukların Afganistan'a Dönüşüyle ilgili olarak Uygulanan Özel Tedbirler*, Ağustos 2010, <http://www.refworld.org/docid/4c91dbb22.html>.

⁶⁶⁴ UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler No. 8: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi'nin 1(A)2 ve 1(F) Maddeleri ve/veya 1967 Protokolü uyarınca Çocuk Sığınma Talepleri*, HCR/GIP/09/08, 22 Aralık 2009, <http://www.refworld.org/docid/4b2f4f6d2.html>, para. 53-57. Ayrıca bkz. AA (refakatsiz çocuklar) *Afganistan'ın Birleşik Krallık İçişleri Bakanı'na açtığı dava*, CG [2012] UKUT 00016 (IAC), Birleşik Krallık: Yüksek Mahkeme (Göç ve İltica Dairesi), 6 Ocak 2012, <http://www.refworld.org/docid/4f293e452.html>. Yüksek Mahkeme şu sonuca varmıştır: "Refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocukların Afganistan'a gönderilmeleri durumunda, çocukların kendilerine özgü koşullara ve gönderilecekleri yere bağlı olarak, bu çocukların her türlü şiddete maruz kalma, zorla askere alınma, cinsel şiddet görme, insan ticareti mağduru olma ve gerektiği gibi koruma altına alınmama tehlikesi altında buldukları ve ayrıca bu sorunlardan ciddi şekilde zarar görebilecekleri mevcut delillerle doğrulanmaktadır." (Aynı belgede, para. 92). Daha detaylı bilgi için bkz. Catherine Gladwell ve Hannah Elwyn, "Söndürülen Gelecekler: Birleşik Krallık'taki Sığınmacı Gençler ve Menşe Ülkelerine Dönüşleri", UNHCR, *Mülteci Araştırmalarında Yeni Yayınlar, Araştırma No. 246*, Ekim 2012, <http://www.unhcr.org/5098d2679.html>.

Afganistan'daki refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocuklar söz konusu olduğunda, UNHCR olası yer değiştirme bölgesinde çocuğun kendi (geniş) ailesinin veya daha geniş anlamda ait olduğu etnik topluluğunun anlamlı desteğinin bulunması şartına ek olarak, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Madde 3(1) uyarınca çocuk için DKA/YDA'nın uygun olup olmadığı tespit edilirken çocuğun yüksek yararının gözetilmesi gerektiği değerlendirilmesinde bulunmaktadır.⁶⁶⁵ Ayrıca, refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocukların Afganistan'a geri gönderilmesi, 2010 yılında yayımlanmış olan *Hatırlatıcı Not: Refakatsiz ve Ailesinden Ayrı Düşmüş Çocukların Afganistan'a Geri Gönderilmesinde Uygulanacak Özel Tedbirler*'de belirlenmiş olan asgari güvencelere tabidir.⁶⁶⁶

Engelliler ve yaşlılar gibi özel ihtiyaç sahibi kişiler için önerilen DKA/YDA'nın akla yatkın olup olmadığını belirlemek için, bu kişilerin olası yer değiştirme bölgesinde yaşayan (geniş) aile fertleri veya ait oldukları etnik topluluğun mensuplarının, kişinin belirlenmiş ihtiyaçlarını sürdürülebilir – ve gerekliyse kalıcı – biçimde karşılayacak kalıcı desteği sunmaya istekli olduklarının ve bunu sağlayabilecek durumda olduklarının belirlenmesi özellikle önem taşımaktadır.

Kadınların hareket serbestisini kısıtlayan sosyal normlar (bkz. Kısım III.A.8) ve Afganistan'daki kadınların genel anlamda düşük olan istihdam oranlarının yanı sıra, Afganistan'daki kadınların ciddi durumdaki insan hakları durumu (bkz. Kısım III.A.7) ışığında, UNHCR hanede erkek olmayan ve olmadığı düşünülen, ailelerin reisi konumundaki evli olmayan kadınlar için DKA/YDA'nın akla yatkın olmadığı değerlendirilmesinde bulunmaktadır.

b) Güvenlik ve Emniyet

Önerilen DKA/YDA alanı, sadece başvuru sahibinin güvenlik ve emniyet içinde, tehlikeden ve yaralanma riskinden uzak yaşayabileceği durumlarda söz konusu olabilmektedir.⁶⁶⁷ Bu koşullar asılsız veya tahmin edilemez değil kalıcı olmalıdır.⁶⁶⁸ Bu bağlamda, Afganistan'daki silahlı çatışmaların aniden patlak verebilmesine ve değişkenliğine dikkat edilmelidir. Bu kılavuz ilkelerin II.B kısmında sunulan bilgiler ve önerilen yer değiştirme bölgesinin güvenlik durumuna ilişkin güvenilir ve güncel bilgi, önerilen DKA/YDA'nın akla yatkın olup olmadığını değerlendirmede dikkate alınacak önemli unsurlardır.

c) İnsan Haklarına Gösterilen Saygı ve Ekonomik Olarak Hayatta Kalma

Bir DKA/YDA'nın akla yatkın olması için, başvuru sahibi önerilen yer değiştirme bölgesinde temel insan haklarından yararlanabilmeli ve insan onuruna yakışır koşullarda ekonomik olarak ayakta kalabilecek imkanlara sahip olmalıdır.⁶⁶⁹ Bu bağlamda, önerilen DKA/YDA'nın akla yatkın olup olmadığını değerlendirirken şu hususlara özellikle dikkat edilmelidir:

⁶⁶⁵ UNHCR, *Refakatsiz ve Ailesinden Ayrı Düşmüş Çocukların Afganistan'a Dönüşüyle ilgili olarak Uygulanan Özel Tedbirler*, Ağustos 2010, <http://www.refworld.org/docid/4c91dbb22.html>.

⁶⁶⁶ BM Genel Kurulu, *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*, 20 Kasım 1989, Birleşmiş Milletler Antlaşma Serileri, Cilt. 1577, sf. 3, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b38f0.html>, Madde 3(1); BM Çocuk Hakları Komitesi (ÇHK), *Genel Yorum No. 14 (2003): Çocuğun Yüksek Yararının Birinci Planda Dikkate Alınması Hakkı (2013) (Madde 3, Paragraf 1)*, 29 Mayıs 2013, CRC/C/GC/14, <http://www.refworld.org/docid/51a84b5e4.html>, para. 75-76.

⁶⁶⁷ UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler No. 4: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi Madde 1A(2) ve/veya 1967 Protokolü bağlamında "Dahili Kaçış veya Yer Değiştirme Alternatifi"*, HCR/GIP/03/04, 23 Temmuz 2003, <http://www.refworld.org/docid/3f2791a44.html>, para. 27.

⁶⁶⁸ Aynı belgede.

⁶⁶⁹ UNHCR, Aynı belgede, para. 28-30.

- (i) Önerilen yer değiştirme bölgesinde barınma olanaklarına erişim;
- (i) Önerilen yer değiştirme bölgesinde temel altyapı ve içme suyu ve sıhhi tesisat, sağlık hizmetleri ve eğitim hizmetleri gibi temel hizmetlere erişim olanakları;
- (i) Kırsal bölgelerden gelen Afganlar için araziye erişim gibi geçim kaynakları olanaklarının bulunması ya da kendi geçim kaynaklarını sağlaması beklenmeyen başvuru sahipleri (örneğin; yaşlılar) durumunda, yeterli yaşam standartlarına erişim sağlamak üzere kanıtlanmış ve sürdürülebilir destek.⁶⁷⁰

Yukarıda belirtilen (i) – (iii) maddelere ilişkin olarak; Afganistan bağlamında başvuru sahibinin geniş ailesinin fertlerini veya ait olduğu etnik grubun mensuplarını ifade eden sosyal ağların mevcudiyeti ile sosyal ağlara erişimin önemi etraflıca belgelenmiştir.⁶⁷¹ Bu bağlamda, önerilen yer değiştirme bölgesinde başvuru sahibiyle aynı etnik arka plana sahip kişilerin varlığı, tek başına başvuru sahibinin bu tür topluluklardan anlamlı destek alabileceğine dair kanıt olarak düşünülememektedir; aksine bu destek, genel olarak başvuru sahibi ile söz konusu etnik topluluğun mensupları arasında önceden kurulmuş özel sosyal ilişkileri gerektirmektedir.⁶⁷² Ayrıca söz konusu sosyal ilişkilerin önceden kurulmuş olması durumunda bile; Afganistan'ın içinde bulunduğu istikrarsız insani duruma, düşük kalkınma göstergelerine ve nüfusun büyük kesimlerini etkileyen daha kapsamlı ekonomik kısıtlamalara ilişkin bu arka plan bilgisi göz önünde bulundurularak, bu ağa mensup olanların başvuru sahibine uygulamada gerçek destek verebilecek durumda olup olmadıkları ile buna istekli olup olmadıkları değerlendirilmelidir.⁶⁷³ Bununla beraber, başvuru sahiplerinin önerilen yer değiştirme bölgesinde aile ağlarına ne kadar güvенеbileceği de, yurtdışında kaldıktan sonra Afganistan'a dönen kişilere karşı uygulandığı bildirilen damgalama ve ayrımcılık uygulamaları ışığında değerlendirilmelidir.⁶⁷⁴

⁶⁷⁰ Kökeni kırsal bölgelere dayanan Afganlardan çok azı tarım ve hayvancılık dışında mesleki yeteneklere sahiptir ve dolayısıyla yaşadıkları bölgenin dışında başka yerlere gittiklerinde, yeni yerlerine kaynaşmakta daha fazla zorlanabilmektedirler. Çok az miktarlarda birikimleri, mal ve mülkleri olması ihtimalinin yanı sıra (mal ve mülkleri tahrip edildiği, yağmalandığı veya yerlerinden edilirken bu varlıklarını geride bırakıp gittikleri için) hiçbir maddi varlıkları olmayabilir de. Yeni yerleştikleri yerlerde toplum içinde destek görecekları kişisel bağlantıları olmayabilir, dil ve lehçe farklılıkları sebebiyle iletişiminde bile zorluk yaşayabilirler. Örneğin bkz. Mülteci Destek Ağı (Refugee Support Network), *Döndükten Sonra: Afganistan'a Zorla Gönderilen Gençlerin Deneyimleri Üzerine Araştırma Sonuçları*, Nisan 2016, http://www.refugeesupportnetwork.org/sites/default/files/files/After%20Return_RSN_April%202016.pdf; Oeppen, C. ve Majidi, N., *Avrupa'dan Yardımlı Dönüşle Dönen Afganlar Yeniden Uyum Sağlayabilir Mi?*, Oslo Barış Araştırmaları Enstitüsü (PRIO), 22 Mayıs 2015, <http://www.prio.no/publicationfiles/PRIO/Oeppen%20-%20Can%20Afghans%20Reintegrate%20after%20Assisted%20Return%20from%20Europe.%20PRIO%20Policy%20Brief%207-2015.pdf>. Örnek için ayrıca bkz. Roma Adli Mahkemesi, 5 Haziran 2018, No. http://www.asylumlawdatabase.eu/sites/www.asylumlawdatabase.eu/files/aldfiles/decision/q020art.%2017%20Reg.%20Dub.%20%282%029_.pdf.

⁶⁷² Örneğin; Avustralya Ulusal Üniversitesi, Asya-Pasifik Diploması Kolejinde Diploması Profesörü olan William Maley'in Hazaraların Afganistan'a dönüşü konusunda sunduğu uzman görüşünde; Prof. Maley şu gözlemlerde bulunmuştur: "[...] Kolaylıkla erişebilecekleri bölgede herhangi bir bağı olmayan bir Hazara ülkeye dönüş yaptığında [döndüğü bölgede bağları bulunan herhangi birine kıyasla] daha tehlikeli bir konumda olacaktır. Bu, doğrudan geçim kaynağı olanakları meselesi ile ilişkilidir. Yine, bu bölgede yürütülen ciddi bir araştırma, sosyal ilişkilerin önemini altını çizmiştir. Kantor ve Pain tarafından yakın geçmişte yürütülen bir çalışma, ilişkilerin Afganistan'ın kırsalındaki geçim kaynakları için merkezi konumda olduğunu vurgulamaktadır. Bu, aynı zamanda kentsel alanlar için de eşit ölçüde geçerlidir (Paula Kantor ve Adam Pain, *Afganistan'da Hayatın ve Geçim Kaynaklarının Güvence Altına Alınması: Sosyal İlişkilerin Rolü* (Kabil: Afganistan Araştırma ve Değerlendirme Birimi, Aralık 2010). Olası yer değiştirme bölgesinde benzer etnik kökene sahip kişilerin yaşıyor olabileceği gerçeği bile bu sorun için çözüm oluşturmamaktadır. Bunun nedeni, etnik kimliklerin özünde aile bağları gibi kişisel yakınlık sağlamamasıdır. (Aslında gözlemcilerin — Afghan gözlemcilerin bile — zaman zaman yaptığı hatalardan biri, Hazaralar gibi gruplar arasındaki farklılık düzeyinin hafife alınmasıdır. Bu farklılıklar arasında elit ve elit olmayan şahıslar arasındaki farklılıklar, menşe ilçeleri ve aşiretleri açısından sahip oldukları farklılıklar, sahip oldukları değer ve ideolojiler açısından farklılıklar yer almaktadır.) Güçlü sosyal bağlara sahip olmadığı bir bölgeye dönen bir Hazaranın yoksullukla karşı karşıya kalması ya da istismara uğraması veya suç ağına düşmesi muhtemeldir. Kabil'in Hazaralar için güvenli veya anlamlı bir "yer değiştirme bölgesi" olduğu yönündeki basit ve yüzeysel yargıdan kaçınılmalıdır." Profesör William Maley, Hazaraların Afganistan'tana Dönüşüne Dair İnceleme, 5 Aralık 2016, <http://worldhazaracouncil.org/en/professor-william-maley-view-on-the-return-of-hazaras-to-afghanistan/>, para. 6. Daha genel bağlamda, karar vericiler Afganistan'da çeşitli etnik grupların muhakkak homojen topluluklardan oluşmadığını dikkate almalıdır. Örneğin, Peştunlar arasında farklı alt gruplar arasında var olan güçlü rekabet gerilim ve çatışmaya sebep olabilir. Örneğin bkz. ABD Sivil ve Askeri Ortak Bilgi Merkezi, *Afganistan Etnik Grupları: Kısa Bir Araştırma*, Ağustos 2011, <http://reliefweb.int/report/afghanistan/afghan-ethnic-groups-brief-investigation>; Kabile İnceleme Merkezi, *Peştun Kabilesinin Dinamikleri*, Ekim 2009, <http://www.tribalanalysiscenter.com/PDF-TAC/Pashtun%20Tribal%20Dynamics.pdf>.

⁶⁷³ Bkz. Kısım II.A ve II.D.

⁶⁷⁴ Geri dönüş yapan kişinin, ailenin başını yere eğdiği ve batı kültürünün etkisi altında kaldığı düşünüldüğü durumlarda aile ağının sağladığı destek geri çekilmektedir. Schuster, L. & Majidi, N., *Sınır Dışı Edilenlere Daha Sonra Neler Oluyor? Sınır Dışı Edilen Afganların Deneyimi*, 2013, Göç çalışmaları, 1(2), sf. 221-240, <http://openaccess.city.ac.uk/4717/1/2013%20Schuster%20Majidi%20.pdf>. Also Barış Araştırmaları Enstitüsüne (PRIO) göre, Avrupa'dan geri dönüş yapan kişilerin Avrupa'da "Batılılaştıkları" veya "İslam karşıtı" hale geldikleri yönünde genel bir önyargı ile karşılaştıkları bildirilmektedir; öte yandan bu kişilerin birçok ailelerini hayal kırıklığına uğrattıklarını ve aile bütçesine yük olduklarını düşünmektedir. Also Barış Araştırmaları Enstitüsüne (PRIO), *Avrupa'dan Yardımlı Dönüşle Dönen Afganlar Yeniden Uyum Sağlayabilir Mi?*, Temmuz 2015, <http://file.prio.no/publicationfiles/PRIO/Oeppen%20-%20Can%20Afghans%20Reintegrate%20after%20Assisted%20Return%20from%20Europe.%20PRIO%20Policy%20Brief%207-2015.pdf>. Ayrıca bkz. Washington Post, *Avrupa Yolda Binlerce Sığınmacıyı Geri Çevirmektedir. Fakat Onları Ülkelerinde Ne Beklemektedir?*, 28 Mayıs 2018, https://www.washingtonpost.com/world/europe-is-rejecting-thousands-of-afghan-asylum-seekers-a-year-but-what-awaits-them-back-home/2018/05/28/62494144-1593-11e8-930c-45838ad0d77a_story.html. Mülteci Destek Ağı'nın (RSN) Birleşik Krallık'tan Afganistan'a geri gönderilen bir grup genç erkek çocuğu uzun bir dönem boyunca izleyerek yaptığı araştırmaya göre "Geri dönüş yapan kişilerin Afganistan'da ailelerinin olması, koruma altında oldukları anlamına gelmemektedir. Geri gönderilen bu gençlerden bazıları, Birleşik Krallık'tan geldikten sonra ailenin beklentilerini karşılamadıkları için aileleri tarafından reddedilirden; bazıların ailelerinin kaynakları, geri dönen gencin ihtiyaçlarını karşılayamayacak kadar kısıtlı olmaktadır." Ayrıca dönüşlerinin ardından aileleriyle iletişime geçmeye çalışan bu gençlerin çoğunun, eğitimlerine devam etmelerinin ve iş bulup çalışmalarının imkansız olduğunu düşündüğü ve ruh sağlıklarında sorunlar yaşayıp duygusal iyi oluşlarının kalıcı olarak zarar gördüğü de RSN'nin raporunda geçmektedir. RSN, *Döndükten Sonra: Afganistan'a Zorla Gönderilen Gençlerin Deneyimleri Üzerine Araştırma Sonuçları*, Nisan 2016, https://refugeesupportnetwork.org/sites/default/files/files/After%20Return_RSN_April%202016.pdf, sf. 6, 22.

UNHCR bu arka plana bilgisi göz önünde bulundurarak, önerilen bir DKA/YDA'nın sadece bireyin (i) barınmaya, (ii) sıhhi hizmetler, sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlere ve (iii) geçim olanaklarına ya da yeterli yaşam standartlarına erişim sağlamak üzere kanıtlanmış ve sürdürülebilir desteğe erişimi olduğu durumlarda akla yatkın olduğu değerlendirilmesinde bulunmaktadır. Ayrıca UNHCR, DKA/YDA'nın sadece bireyin olası yer değiştirme bölgesinde kişinin (geniş) aile fertlerinden veya ait olduğu daha geniş etnik topluluğun mensuplarından oluşan destek ağına erişiminin olduğu durumlarda ve bu kişilerin başvuru sahibine uygulamada gerçek destek verebilecek durumda olduklarının ve buna istekli olduklarının belirlendiği durumlarda akla yatkın olduğu değerlendirilmesinde bulunmaktadır.

UNHCR'a göre dış destek şartının tek istisnası yukarıda açıklanan özel hassas durumları olmayan bekâr ve beden sağlığı açısından sağlam erkekler ve çalışma çağındaki evli çiftlerdir. Söz konusu kişiler hayatın temel gereksinimlerini karşılamaya yetecek gerekli altyapı ve geçim olanaklarına sahip ve Hükümetin etkili kontrolü altında bulunan kentsel ve yarı kentsel bölgelerde belli durumlarda aile ve topluluk desteği olmaksızın geçinebilmektedir.

3. Afganistan Şehirlerinde Dahili Kaçış ya da Yer Değiştirme Alternatifi

Kısım III.C.1 ve III.C.2'de sunulan bilgiler doğrultusunda, belirli bir şehire yer değiştirme olasılığının değerlendirilmesi için belirli bir başvuru sahibi için önerilen şehire yer değiştirmenin hem uygun hem de akla yatkın olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca iltica usullerinde belirli bir şehire DKA/YDA düşünülmüşse, önerilen yer değiştirme alanı olarak söz konusu şehrin uygunluğuna ve akla yatkınlığına ilişkin ilgili tüm genel ve kişisel koşullar mümkün olduğu ölçüde belirlenmeli ve gereğince dikkate alınmalıdır. Başvuru sahibine, önerilen DKA/YDA olarak söz konusu şehrin uygunluğuna ve akla yatkınlığına yanıt vermesi için yeterince fırsat tanınmalıdır.⁶⁷⁵

Akla yatkınlık değerlendirmesine ilişkin olarak, bir karar vericinin, söz konusu şehrin başvuru sahibi için pratik olarak ve güvenli biçimde erişilebilir olup olmadığını değerlendirmesi gerekecektir.⁶⁷⁶Bu, en yakın havalimanına hava yoluyla ulaşım seçeneğinin uygulanabilirliği ile sonrasında nihai varış noktasına kara yolu ile ulaşımın güvenli olup olmadığının değerlendirilmesini ya da alternatif olarak Kabil uluslararası havalimanından nihai varış noktasına kara yolu ile ulaşımın güvenli olup olmadığının değerlendirilmesini gerektirmektedir.⁶⁷⁷

UNHCR, Afganistan'da birkaç şehrin sivilleri hedef alan HKU saldırılarından korunduğu gerçeğine dikkatleri çekmektedir. UNHCR, kentsel alanlarda günlük ekonomik ve sosyal faaliyetlere katılan ve söz konusu şiddet olaylarında mağdur olma riski ile karşı karşıya kalanların kesinlikle sivil halk olduğunu belirtmektedir.⁶⁷⁸Bu faaliyetler arasında işyerine, hastanelere ve kliniklere gidip gelmek veya okula gitmek; işportacılık gibi şehrin sokaklarında gerçekleştirilen geçim faaliyetleri; markete, camiye ve insanların bir araya geldiği diğer yerlere gitmek yer almaktadır.

Akla yatkınlık değerlendirmesine ilişkin olarak; UNHCR, Birleşmiş Milletler İnsani İşler Koordinasyon Ofisinin (OCHA) 2018 Yılı İnsani Gereksinimlere Genel Bakış raporunda belirttiği genel gözlemine dikkatleri çekmektedir: "Genel anlamda, Afganistan genelindeki vilayet başkentleri halihazırda ÜYEK'lerin %54'ünden fazlasına ev sahipliği yapmaktadır. Bu, halihazırda aşırı yüklenilen hizmetler ve altyapı üzerindeki baskıyı ve gelir ve ev sahibi topluluklar arasındaki kaynak rekabetini artırmaktadır."⁶⁷⁹Ayrıca Kısım II.D'de belirtildiği gibi, Afganistan'ın kuzeyinde ve batısında yer alan

⁶⁷⁵UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler No. 4: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi Madde 1A(2) ve/veya 1967 Protokolü bağlamında "Dahili Kaçış veya Yer Değiştirme Alternatifi"*, HCR/GIP/03/04, 23 Temmuz 2003, <http://www.refworld.org/docid/3f2791a44.html>, para. 6.

⁶⁷⁶Aynı belgede, para. 10-12.

⁶⁷⁷Ayrıca bkz. EASO (Avrupa Sığınma Destek Ofisi), *Afganistan'ın Güvenlik Durumu*, Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5ac603924.html>, Kısım 1.9.4 ve bu belgede alıntılan kaynaklar.

⁶⁷⁸Afganistan'ın farklı bölgelerindeki güvenlik durumuna genel bakış için örneğin bkz. EASO (Avrupa Sığınma Destek Ofisi), *Afganistan'ın Güvenlik Durumu: Güncelleme*, Mayıs 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b3be4ad4.html>; EASO (Avrupa Sığınma Destek Ofisi), *Afganistan'ın Güvenlik Durumu*, Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5ac603924.html> ve her iki raporda alıntılan kaynaklar.

⁶⁷⁹BM İnsani İşler Koordinasyon Ofisi (OCHA), *Afganistan: 2018 İnsani Gereksinimlere Genel Bakış*, 1 Aralık 2017,

bölgeler son yıllarda yaşanan en şiddetli kuraklıkla mücadele etmektedir. Dolayısıyla uzun yıllardır yağış miktarının düşük olmasının kümülatif sonucu olarak tarım çökmektedir. Bu durumdan en çok etkilenen vilayetler arasında Belh, Ghor, Faryab, Badghis, Herat ve Jowzjan vilayetleri yer almaktadır.⁶⁸⁰

Ayrıca Kısım II.F'de belirtildiği gibi, 2016 yılında en az bir milyon Afgan, Pakistan ve İran'dan dönüş yapmıştır. Bunun ardından 2017 yılında 620.000 kişi daha ülkeye dönmüştür. Afganistan'da faaliyet gösteren Protection Cluster'ın Nisan 2017 tarihinde belirttiğine göre; 2016 yılında dönüş yapanlardan sonra ancak 2017 yılında dönüş yapanlardan önce "Kızılgan çatışma nedeniyle birçok Afgan menşe bölgelerine geri dönemeyen çok sayıda ÜYEK'e katıldığı için, [Pakistan ve İran'dan] geri dönenlerin sayısında yaşanan büyük artış, Afganistan'ın vilayet ve ilçe merkezlerinin halihazırda gerilmiş olan hazmetme kapasitesinde aşırı baskı oluşturmuştur. [...] Sınırlı iş imkanlarına sahip olan, herhangi bir sosyal koruması olmayan ve kötü barınma koşulları altında yaşayan yerinden edilmiş kişiler yalnızca günlük hayatlarında artan koruma riskleriyle karşılaşmakla kalmayıp aynı zamanda ikinci kez yerinden edilmeye zorlanmakta ve çocuk işçiliği, erken yaşta evlilik, azalan yiyecek miktarı ve kalitesi gibi olumsuz durumlarla başa çıkmak durumunda bırakılmaktadır."⁶⁸¹

2016-2017 Afgan Yaşam Koşulları Araştırmasına göre, Afganistan'daki kent nüfusunun %72,4'ü gecekondularda, gayriresmî yerleşim alanlarında veya yetersiz barınma olanaklarına sahip meskenlerde yaşamaktadır.⁶⁸² Ayrıca Afganistan'daki yoksulluk düzeylerinin artmakta olduğu bildirilmektedir. 2007-2008 yıllarında ulusal yoksulluk sınırının altında yaşayan nüfus oranı %35'ken, bu oranın 2016-2017 yıllarında %55'e yükseldiği bildirilmektedir.⁶⁸³

4. Kabil'de Dahili Kaçış ya da Yer Değiştirme Alternatifi

Kısım III.C.1 ve III.C.2'de sunulan bilgilere ek olarak ve Kısım III.C.3'te sunulan ek bilgilere istinaden, UNHCR Kabil için DKA/YDA değerlendirmesinin iki adımına ilişkin olarak aşağıdaki spesifik yönlendirmelerde bulunmuştur. Kısım III.C.1 ve III.C.2'de sunulan bilgiler doğrultusunda, Kabil'e yer değiştirme olasılığının değerlendirilmesi için önerilen bu yer değiştirme alanının hem uygun hem de akla yatkın olup olmadığı değerlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca iltica usullerinde Kabil'e DKA/YDA düşünülmüşse, önerilen yer değiştirme alanı olarak Kabil'in uygunluğuna ve akla yatkınlığına ilişkin ilgili tüm genel ve kişisel koşullar mümkün olduğu ölçüde belirlenmeli ve gereğince

<http://www.refworld.org/docid/5b0678957.html>, sf. 11.

⁶⁸⁰The Telegraph, *Afganistan Son Yıllarda Yaşanan En Şiddetli Kuraklıkla Mücadele Ediyor*, BM Uyardı: 1,4 Milyon Kişi Yardım Bekliyor, 22 Temmuz 2018, <https://www.telegraph.co.uk/news/2018/07/22/afghanistan-faces-worst-drought-decades-un-warns-14m-need-help/>; ayrıca bkz. SOFREP, *Afganistan'da Kuraklık: Son Yıllarda Yaşananların En Şiddetlisi*, 31 Temmuz 2018, <https://sofrep.com/106550/drought-in-afghanistan-worst-in-recent-history/>; New York Times, *Şiddetlenen Savaşın da Etkisiyle Kuraklık Afganistan'ın Dertlerine Dert Katıyor*, 27 Mayıs 2018, <https://www.nytimes.com/2018/05/27/world/asia/afghanistan-drought-war.html>.

⁶⁸¹ProtectionClusterAfganistan, *Afganistan*, Nisan 2017, http://www.globalprotectioncluster.org/assets/files/field_protection_clusters/Afganistan/files/factsheets/201704-protection-cluster-factsheet-en.pdf, sf. 2. Ayrıca bkz. NRC/IDMC, *Savaşın Kaçışı: Bir Sonraki Durak Neresi?*, Ocak 2018, <http://www.refworld.org/docid/5ac78744.html>, sf. 20, 25; IOM (Uluslararası Göç Örgütü), *Yerinden Edilme Konulu Araştırma 15 Afgan Vilayetinde Ülke İçinde Yerinden Edilmiş ve Afganistan'a Dönen 3,5 Milyon Kişi Olduğunu Göstermektedir*, 8 Mayıs 2018, <http://afghanistan.iom.int/press-releases/displacement-survey-shows-35-million-internally-displaced-returnees-abroad-15-afghan>; BM İnsani İşler Koordinasyon Ofisi (OCHA), *Afganistan: 2018 İnsani Gereksinimlere Genel Bakış*, 1 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5b0678957.html>, sf. 11; Protection Cluster Afganistan, *Merkez Bölge Hakkında Güncelleme*, Mayıs 2017, http://www.globalprotectioncluster.org/assets/files/field_protection_clusters/Afganistan/files/factsheets/20170621-cr-may-factsheet.pdf; Cordaid, *Yerinden Edilmiş ve Geri Dönen Ailelerin Açılma Cevap*, 26 Şubat 2018, <https://reliefweb.int/report/afghanistan/responding-plight-displaced-and-returning-families>.

⁶⁸²Bu tahmin, Binyıl Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin sürdürülebilir şehirleri ve toplulukları konu alan 11.1.1 sayılı göstergesinde kullanılan gecekonduları belirleme kriterlerini temel almaktadır. "Gecekondulu ve yetersiz barınak tanımları; barınmanın sürekliliği, konut darlığı, içme suyu ve sıhhi tesisat ve teminat bileşenlerini içermektedir." Merkezi İstatistik Kurumu, *2016-2017 Afganistan Yaşam Koşulları Araştırması: Önemli Noktalar*, 2018, [http://cso.gov.af/Content/files/Surveys/ALCS/Final%20English%20ALCS%20Highlight\(1\).pdf](http://cso.gov.af/Content/files/Surveys/ALCS/Final%20English%20ALCS%20Highlight(1).pdf), sf. 2, 10. Ayrıca bkz. International Growth Centre (Uluslararası Büyüme Merkezi), *Kabil'deki Gayriresmî Yerleşim Alanları İçin Politika Seçenekleri*, Ocak 2018, <https://www.theigc.org/wp-content/uploads/2018/01/Policy-options-for-Kabuls-informal-settlements-19.01.188.pdf>, sf. 2; BM İnsani İşler Koordinasyon Ofisi (OCHA), *Afganistan: Gayriresmî Yerleşim Alanlarının Profili ve Haritalandırılması*, Kasım 2017, <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/reach afg map informal settlement province density nov2017.pdf>; Afganistan İslam Cumhuriyeti Hükümeti, *2017 Yılı Afgan Şehirlerinin Durumu*, Eylül 2015, <http://unhabitat.org/books/soac2015/>, sf. 10, 86.

⁶⁸³Merkezi İstatistik Kurumu, *2016-2017 Afganistan Yaşam Koşulları Araştırması: Önemli Noktalar*, 2018, [http://cso.gov.af/Content/files/Surveys/ALCS/Final%20English%20ALCS%20Highlight\(1\).pdf](http://cso.gov.af/Content/files/Surveys/ALCS/Final%20English%20ALCS%20Highlight(1).pdf), sf. 6-7. "Ekonomik sağlığın algıya dayalı göstergeleri geçtiğimiz yıldan beri daha kötü bir hal almıştır (şekil 3.2). Araştırmaya katılanların üçte biri (%33,5) hanelerinin finansal refahında geçen yıla oranla bir düşüş yaşadığını bildirirken %20,3'ü iyileşme kaydedildiği belirtmiş; %46'sı ise herhangi bir değişiklik olmadığını bildirmiştir. Kıyaslama yapıldığında, 2012 yılında araştırmaya katılanların neredeyse yarısı (%49,8) bir önceki yıla kıyasla bir iyileşme kaydedildiği bildirirken yalnızca %6,9'u yoksullaştığını bildirmiştir. The Asia Foundation, *2017 Yılı Afganistan'ı: Afganistanlılarla Anket*, Kasım 2017, <https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2017/11/2017-AfghanSurvey-report.pdf>, sf. 66-67. Ayrıca bkz. Dünya Gıda Programı (WFP), Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Gıda Güvenliği Topluluğu (Food Security Cluster), *Afganistan'da Gıda Güvenliği Üzerine 2017 Dönemi Değerlendirmesi*, 3 Aralık 2017, <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/post20harvest20fsa20201720report20by20fsac.pdf>.

dikkate alınmalıdır. Başvuru sahibine, önerilen DKA/YDA olarak Kabil'in uygunluğuna ve akla yatkınlığına yanıt vermesi için yeterince fırsat tanınmalıdır.⁶⁸⁴

a) Kabil'in DKA/YDA Olarak Uygunluğu

Kabil'in önerilen DKA/YDA olarak uygunluğunu ve özellikle hayatına, güvenliğine, özgürlüğüne veya sağlığına yönelik ciddi riskler dahil olmak üzere başvuru sahibinin gerçek anlamda ciddi risk ile ya da ciddi ayrımcılık uygulamalarından herhangi biri ile karşı karşıya kalma riskini değerlendirmek için, karar vericiler Kabil'deki sivil halkın güvenlik durumunda meydana gelen olumsuz eğilimlere gerekli dikkati göstermelidir. UNAMA, 2018 yılının ilk altı ayında Kabil vilayetinde sivil zayıat sayısının 993 olduğunu (321 ölü, 672 yaralı) bildirmiştir.⁶⁸⁵ 2017 yılında UNAMA "çoğunlukla Kabil şehrinde ayırım gözetmeyen saldırı olaylarından kaynaklananlar olmak üzere Kabil vilayetinde en yüksek sivil zayıat oranlarını belgelemeye devam etmiştir. Kabil vilayetinde belgelenen 1.831 sivil zayıatın (479 ölü, 1.352 yaralı) %88'i, Kabil'deki Hükümet Karşısı Unsurlar tarafından düzenlenen intihar saldırıları ile karmaşık saldırılardan kaynaklanmıştır."⁶⁸⁶ Ayrıca Kısım II.B.1'de belirtildiği gibi, UNAMA 2017 yılında Kabil şehrinde düzenlenen intihar saldırıları ile karmaşık saldırılardan kaynaklanan sivil zayıat sayısının, 2017 yılında Afganistan'da düzenlenen bu tür saldırılar sonucunda meydana gelen tüm sivil zayıatın %70'ini temsil ettiğini bildirmiştir.⁶⁸⁷

UNHCR, Kabil'de günlük ekonomik ve sosyal faaliyetlere katılan sivil halkın, şehri etkileyen yaygınlaşmış şiddet olaylarında mağdur olma riski ile karşı karşıya kaldığını belirtmektedir.⁶⁸⁸ Bu faaliyetler arasında işyerine, hastanelere ve kliniklere gidip gelmek veya okula gitmek; işportacılık gibi şehrin sokaklarında gerçekleştirilen geçim faaliyetleri; markete, camiye ve insanların bir araya geldiği diğer yerlere gitmek yer almaktadır.

⁶⁸⁴ UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler No. 4: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi Madde 1A(2) ve/veya 1967 Protokolü bağlamında "Dahili Kaçış veya Yer Değiştirme Alternatifi"*, HCR/GIP/03/04, 23 Temmuz 2003, <http://www.refworld.org/docid/3f2791a44.html>, para. 6.

⁶⁸⁵ UNAMA, *Afganistan: Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması Yarıyıl Güncelleme Raporu, 1 Ocak - 30 Haziran 2018 Dönemi*, 15 Temmuz 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b5047137.html>, sf. 2.

⁶⁸⁶ UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 4. Ayrıca bkz. EASO (Avrupa Sığınma Destek Ofisi), *Afganistan'ın Güvenlik Durumu - Güncelleme*, Mayıs 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b3be4ad4.html>, Kısım 2.1; EASO (Avrupa Sığınma Destek Ofisi), *Afganistan'ın Güvenlik Durumu*, Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5ac603924.html> ve bu belgede alıntılanan kaynaklar. Ayrıca bkz. PRI, *Kabil'deki Şiddet O Kadar Ciddi Boyutta Ki Vatandaşlar Yanlarında "Öldüklerinde Okunmak Üzere" Notlar Taşıyorlar*, 31 Ocak 2018, <https://www.pri.org/stories/2018-01-31/violence-kabil-so-extreme-citizens-are-carrying-around-case-i-die-notes>.

⁶⁸⁷ UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>, sf. 29.

⁶⁸⁸ Avrupa İltica Destek Ofisi'nin (EASO) "başkent dahil olmak üzere Kabil vilayetinde ayırım gözetmeksizin herkese yönelmiş şiddetin gerçekleştiği" değerlendirmesinde bulunmuştur. Avrupa İltica Destek Ofisi (EASO), *Ülke Kılavuzu: Afganistan*, Haziran 2018, <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/easo-country-guidance-afghanistan-2018.pdf>, sf. 83. EASO kararında şunu esas almıştır: EASO (Avrupa Sığınma Destek Ofisi), *Afganistan'ın Güvenlik Durumu: Güncelleme*, Mayıs 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b3be4ad4.html>, Kısım 2.1 (sf. 25-34); EASO (Avrupa Sığınma Destek Ofisi), *Afganistan'ın Güvenlik Durumu*, Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5ac603924.html>, Kısım 2.1 (sf. 69-74) ve Kısım 2.15 (sf. 153-157). Ayrıca bkz. Lyon İdari Temyiz Mahkemesi, 13 Mart 2018, *Nos 17LY02181* - *17LY02184*, <http://www.asylumlawdatabase.eu/en/case-law/france-administrative-court-appeal-lyon-13-Mart-2018-nos-17ly02181-%E2%080%93-17ly02184#content>. Mahkeme şu sonuca varmıştır: İç silahlı çatışmalar Afganistan topraklarında hüküm sürmektedir ve Kabil bölgesi ile Kabil şehrindeki durum, bu iç silahlı çatışmadan kaynaklanan, ayırım gözetmeksizin herkese yönelmiş şiddete yol açmaktadır. Ayrıca bkz. Nantes İdari Mahkemesi, 8 Haziran 2018, *Nos 17NT03167* ve *17NT03174*, <http://www.asylumlawdatabase.eu/sites/www.asylumlawdatabase.eu/files/aldfiles/CAA%20Nantes%20-%208%20iuin%202018%20-%2017NT03167-74%20-%20Dubin%20Belgique%20Ricochet%20afghanistan%20%281%29.pdf>, Mahkeme, Kabil şehrinin durumu hakkında aynı sonuca varmıştır. Ayrıca bkz. Washington Post, *'İç Savaşın Daha Kötü: Kabil'deki Şiddet Afganların Görünmez Düşmanlardan — ve Birbirlerinden — Korkmasına Neden Oluyor*, 21 Mayıs 2018, https://www.washingtonpost.com/world/asia-pacific/worse-than-the-civil-war-kabil-violence-makes-afghans-fearful-of-unseen-enemies-and-each-other/2018/05/19/46ba7ad4-547b-11e8-a6d4-ca1d035642ce_story.html; Carnegie Uluslararası Barış Vakfı, *Hükümet Seçimleri Öncesinde IŞİD Bombardımanı Gazetecileri Hedef Aldı*, 30 Nisan 2018, <https://carnegieendowment.org/2018/04/30/isis-kabil-bombings-target-journalists-government-ahead-of-elections-pub-76222>; New York Times, *"Onlarca Ceset": Bombalı Saldırılar Kabil'de Seçmen Kaydı Yaptırmaya Giden Onlarca Kişiyi Öldürdü*, 22 Nisan 2018, <https://www.nytimes.com/2018/04/22/world/asia/suicide-bomber-afghanistan-elections.html>; Uluslararası Kriz Grubu, *Afganistan'da Artan Şiddetin Bedeli*, 7 Şubat 2018, <https://www.crisisgroup.org/asia/south-asia/afghanistan/cost-escalating-violence-afghanistan>; Public Radio International, *Kabil'deki Şiddet O Kadar Ciddi Boyutta Ki Vatandaşlar Yanlarında "Öldüklerinde Okunmak Üzere" Notlar Taşıyorlar*, 31 Ocak 2018, <https://www.pri.org/stories/2018-01-31/violence-kabil-so-extreme-citizens-are-carrying-around-case-i-die-notes>; Deutsche Welle, *Yaşanan Şiddet Dalgası Sonrasında Kabulliler Şokta*, 31 Ocak 2018, <https://www.dw.com/en/kabil-residents-in-shock-after-wave-of-violence/a-42392793>; Democracy Now, *Kabil'in Ortasında Yaşanan "Şiddetin Benzeri Görülmedi"*: Taliban Trump'a Açıkça Mesaj Gönderiyor, 29 Ocak 2018, <https://www.democracynow.org/2018/1/29/unprecedented-level-of-violence-in-heart>; New York Times, *Saldırıları Neden Afganistanlı Siviller Hedef Alıyor? Kaos Yaratmak Taliban İçin Bir Ödül*, 28 Ocak 2018, <https://www.nytimes.com/2018/01/28/world/asia/afghanistan-taliban-kabil-attacks.html>; National Post, *Kabil'de Şiddet Olayları Artıyor: IŞİD'in Askeri Okul Saldırısında 11 Afgan Askeri Hayatını Kaybetti*, 28 Ocak 2018, <https://nationalpost.com/news/world/gunbattle-said-to-be-occurring-near-afghan-military-academy>; New York Times, *'Bu Bir Katliam': Kabil'de Yaşanan Patlama Uzun Süredir Devam Eden Savaşın Kayıplarını Artırıyor*, 27 Ocak 2018, <https://www.nytimes.com/2018/01/27/world/asia/afghanistan-kabil-attack.html>.

b) Kabil'in DKA/YDA Olarak Akla Yatkinlığı

Kısım III.C.2'de sunulan bilgiler doğrultusunda, Kabil'in akla yatkin bir DKA/YDA sunup sunmadığını değerlendirirken başvuru sahibinin Kabil'de aşağıdakilere erişimi olduğundan emin olunur:

- (i) Barınak;
- (ii) İçme suyu ve sıhhi tesisat, sağlık hizmetleri ve eğitim hizmetleri gibi temel hizmetler;
- (iii) Geçim kaynakları fırsatları ya da yeterli yaşam standartlarına erişim sağlayacağı kanıtlanan sürdürülebilir destek.

Bu bağlamda karar vericiler tarafından dikkate alınacak ilgili bilgiler arasında, Kabil'in hizmetme kapasitesi limitlerine ilişkin insani yardım ve kalkınma aktörleri tarafından dile getirilen derin endişeler yer almaktadır. 2001 yılında Taliban yönetiminin sonra ermesinin ardından, Kabil Şehri Bölgesi Afganistan'ın en büyük nüfus artışına tanık olmuştur. Resmi nüfus tahminleri, 2016 yılının ilk aylarında Kabil Şehri Bölgesinde 5 milyon mukim olduğunu, bu sayının %60'nın ise Kabil şehrinde yaşadığını göstermektedir.⁶⁸⁹ İran ve Pakistan'dan Afganistan'a büyük ölçekli geri dönüşlerin ardından şehrin nüfusunda yine hızlı bir artış yaşanmıştır (bkz. Kısım II.F).⁶⁹⁰

International Growth Centre (Uluslararası Büyüme Merkezi) Ocak 2018 tarihinde şunları belirtmiştir: "Kabil son otuz yıldır hızlı bir kentleşme sürecinden geçmektedir. Şehirdeki nüfus artış hızı, şehrin vatandaşlara gerekli altyapıyı, hizmetleri ve iş olanaklarını sağlama hızını geride bırakmaktadır. Bu durum, şehrin nüfusunun tahmini olarak %70'ine ev sahipliği yapan geniş çaplı gayriresmî yerleşim alanlarının ortaya çıkmasına yol açmaktadır."⁶⁹¹

Afganistan'ın artan yoksulluk oranlarına ilişkin genel endişelere istinaden,⁶⁹² Asia Foundation'ın 2017 yılında yürüttüğü Afganistanlılarla Anket, kötüye giden mali durum algısının %43,9 ile en yaygın olduğu bölgenin Merkez/Kabil bölgesi olduğunu ortaya koymuştur.⁶⁹³ Ocak 2017 tarihinde, Kabil'deki gayriresmî yerleşim alanlarında bulunan hanelerin %55'inin ciddi oranda gıda güvencesizliği ile karşı karşıya olduğu bildirilmiştir.⁶⁹⁴

Avrupa İltica Destek Ofisi'nin (EASO) 2018 İnsani Gereksinimlere Genel Bakış raporunda, Kabil (toplam 34 vilayet arasından) "çatışmadan en çok etkilenen" 10 vilayet arasında yer almaktadır.⁶⁹⁵ Ayrıca, İnsani Gereksinimlere Genel Bakış raporu "temel ve elzem hizmetlere erişimin yanı sıra gelir ve geçim kaynağı arayışında olan ÜYEK'lerin ve geri dönen nüfusun toplandığı, Kabil ve Celalabad Şehirleri dahil olmak üzere büyük kent merkezlerinde ihtiyaçların özellikle göze çarpmakta"

⁶⁸⁹Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı (UN Habitat) ve Afganistan İslam Cumhuriyeti Hükümeti, *2016 Yılı Afgan Şehirleri Atlası*, 15 Temmuz 2016, <https://unhabitat.org/atlas-of-afghan-city-regions-2016/#>, sf. xvii.

⁶⁹⁰ProtectionCluster Afganistan,Afganistan, Nisan2017, http://www.globalprotectioncluster.org/assets/files/field_protection_clusters/Afghanistan/files/factsheets/201704-protection-cluster-factsheet-en.pdf, sf. 2. Ayrıca bkz. NRC/IDMC, *Savaşın Kaçışı: Bir Sonraki Durak Neresi?*, Ocak 2018, <http://www.refworld.org/docid/5ac7874f4.html>, sf. 20, 25; IOM (Uluslararası Göç Örgütü), *Yerinden Edilme Konulu Araştırma 15 Afgan Vilayetinde Ülke İçinde Yerinden Edilmiş ve Afganistan'a Dönen 3,5 Milyon Kişi Olduğunu Göstermektedir*, 8 Mayıs 2018, <http://afghanistan.iom.int/press-releases/displacement-survey-shows-35-million-internally-displaced-returnees-abroad-15-afghan>; BM İnsani İşler Koordinasyon Ofisi (OCHA), *Afganistan: 2018 İnsani Gereksinimlere Genel Bakış*, 1 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5b0678957.html>, sf. 11; Protection Cluster Afganistan, *Merkez Bölge Hakkında Güncelleme*, Mayıs 2017, http://www.globalprotectioncluster.org/assets/files/field_protection_clusters/Afghanistan/files/factsheets/20170621-cr-may-factsheet.pdf; Cordaid, *Yerinden Edilmiş ve Geri Dönen Ailelerin Açlarına Cevap*, 26 Şubat 2018, <https://reliefweb.int/report/afghanistan/responding-plight-displaced-and-returning-families>.

⁶⁹¹International Growth Centre (Uluslararası Büyüme Merkezi), *Kabil'deki Gayriresmî Yerleşim Alanları İçin Politika Seçenekleri*, Ocak 2018, <https://www.theigc.org/wp-content/uploads/2018/01/Policy-options-for-Kabuls-informal-settlements-19.01.188.pdf>, sf. 2. International Growth Centre, Londra Ekonomi Okulu (LSE) ve Oxford Üniversitesi tarafından yönetilmektedir.

⁶⁹²Merkezi İstatistik Kurumu, *2016-2017 Afganistan Yaşam Koşulları Araştırması: Önemli Noktalar*, 2018, [http://cso.gov.af/Content/files/Surveys/ALCS/Final%20English%20ALCS%20Highlight\(1\).pdf](http://cso.gov.af/Content/files/Surveys/ALCS/Final%20English%20ALCS%20Highlight(1).pdf), sf. 6-7.

⁶⁹³The Asia Foundation, *2017 Yılı Afganistan'ı: Afganistanlılarla Anket*, Kasım 2017, <https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2017/11/2017-Afghan-Survey-report.pdf>, sf. 67; ayrıca bkz. sf. 7, 29, 30, 32.

⁶⁹⁴REACH, *Gayriresmî Yerleşim Alanları Gıda Güvenliği Değerlendirmesi: Afganistan*, Ocak2017, http://fscluster.org/sites/default/files/documents/reach_afg_report_informal_settlement_food_security_assessment_january_2017.pdf, sf. 3- 4. Ayrıca bkz. Dünya Gıda Programı, *Afganistan Ülke Bilgileri*, Şubat 2018, <https://docs.wfp.org/api/documents/766832236a7a4a1cbf8c4d24f87037b7/download/>, sf. 1. Ayrıca bkz. NRC/IDMC, *Savaşın Kaçışı: Bir Sonraki Durak Neresi?*, Ocak 2018, <http://www.refworld.org/docid/5ac7874f4.html>, sf.25 ve 53; The Johanniter, *Afganistan: Kabil'deki Yerleşim Alanlarında "Gıda ve Odun İhtiyacı"*, 12 Aralık 2017, <http://www.johanniter.de/die-johanniter/johanniter-unfall-hilfe/start/news/afghanistan-need-for-food-and-wood-in-settlements-of-kabul/>; REACH, *Afganistan: Çok Kümeli İhtiyaç Tespiti, Gayriresmî Yerleşim Alanlarında Barınak ile Su, Sanitasyon ve Hijyen (WASH)*, Kasım 2017, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/reach_afg_report_multi-cluster_needs_assessment_wash_and_esnfi_november2017_0.pdf, sf. 3.

⁶⁹⁵BM İnsani İşler Koordinasyon Ofisi (OCHA), *Afganistan: 2018 İnsani Gereksinimlere Genel Bakış*, 1 Aralık 2017, <http://www.refworld.org/docid/5b0678957.html>, sf. 18

olduğunu belirtmektedir. Bu iki vilayetteki [Kabul ve Nangarhar] insani yardım ihtiyaçları, ülke içinde yerinden edilme ve sınır ötesi akınlara ilişkin tüm bu ihtiyaçların %42'sini oluşturmaktadır.⁶⁹⁶

c) Kabil'de DKA/YDA'nın Uygunluğu Konusunda Varılan Sonuç

UNHCR Kabil'de mevcut güvenlik durumu, insan hakları ve insani yardım durumu dikkate alındığında şehirde bir DKA/YDA'nın genel anlamda uygun olmadığını düşünmektedir.

D. Uluslararası Mülteci Koruma Statüsü Haricinde Tutma

Afganistan'ın silahlı çatışmalara dair uzun tarihi boyunca yaşanan ciddi insan hakları istismarları ve uluslararası insancıl hukuk ihlalleri ışığında, Afgan sığınmacıların bireysel başvuruları söz konusu olduğunda 1951 Sözleşmesi'nin 1F maddesi kapsamında mülteci statüsü haricinde tutmayla ilgili hususlar gündeme gelebilmektedir. Eğer başvuru sahibinin ifadesinde kendisinin 1F maddesi kapsamında yer alan suçları işlediğini akla getiren unsurlar varsa, mülteci statüsü haricinde tutma konusu üzerinde düşünmeye başlanacaktır. Uluslararası mülteci korumasının haricinde tutmanın olası ciddi sonuçları dikkate alındığında, mülteci statüsü haricinde tutmaya ilişkin hükümlerin kısıtlayıcı biçimde yorumlanması ve dikkatle uygulanması gerekmektedir. Bireysel vakaların koşullarının tüm vakalarda eksiksiz biçimde değerlendirilmesi gerekir.⁶⁹⁷

Afganistan bağlamında, mülteci statüsü haricinde tutmayla ilgili hususlar belli arka plan ve profillere sahip sığınmacılar söz konusu olduğunda gündeme gelebilmektedir. Bu profillere sahip sığınmacılar özellikle de Nisan 1978'de Afganistan Demokratik Halk Partisi'ni (PDPA) iktidara getiren ve daha sonrasındaki isyanların acımasız biçimde bastırılması ile sonuçlanan devrime katılmış olanlar ve 1979'dan günümüze kadar Afganistan'daki silahlı çatışmalara katılmış olanlardır. Bu silahlı çatışmalar şunlardır: (i) 1979 yazından başlayarak 24 Aralık 1979 tarihli Sovyet işgaline kadar yerel elitlerin desteklediği PDPA hükümeti ve silahlı karşıtlar arasında meydana gelen uluslararası nitelik taşımayan silahlı çatışmalar, (ii) 27 Aralık 1979'da iktidarda olan Afgan hükümetinin devrilmesi ve sonrasında Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesiyle başlayan ve Sovyet ordusunun çekilişinin sona erdiği Şubat 1989 tarihine kadar devam eden uluslararası silahlı çatışmalardan oluşan on yıllık dönem;⁶⁹⁸ (iii) Taliban'ın Kabil'in kontrolünü ele geçirdiği Eylül 1996'ya kadar devam eden hükümet ve hükümet yanlısı silahlı gruplara karşı savaşan farklı komutanların önderlik ettiği mücahit kuvvetlerin yürüttüğü uluslararası olmayan silahlı çatışmalar; (iv) 1996'da başlayıp 2001 yılında Taliban'ın iktidardan düşürülmesine kadar geçen süreçte Kuzey İttifakı diye de bilinen Birleşik Cephe ve Taliban arasında geçen uluslararası nitelik taşımayan silahlı çatışma; (v) Amerika Birleşik Devletlerin önderliğinde 6 Ekim 2001 tarihindeki müdahale ile başlayan ve Haziran 2002'de Afgan hükümetinin seçilmesi ile sona eren uluslararası silahlı çatışma ve sonrasında Taliban rejiminin düşmesi ile başlayan işgal dönemi⁶⁹⁹ ve (vi) günümüze kadar devam eden Hükümet ve Taliban ile diğer silahlı gruplar arasında süregelen ve uluslararası nitelik taşımayan silahlı çatışma.⁷⁰⁰

⁶⁹⁶ Aynı belgede. Barınak, temel hizmetler ve geçim kaynağı olanaklarına erişime ilişkin daha fazla bilgi için bkz. BM İnsani İşler Koordinasyon Ofisi (OCHA), *Afganistan: Menşe Ülke Bilgisi Afganistan Raporu: Kilit Sosyo-Ekonomik Göstergeler, Devlet Koruması ve Kabil Şehri, Mezar-ı Şerif ve Herat Şehrinde Hareketlilik*, Ağustos 2017, <http://www.refworld.org/docid/59a527ca4.html> ve bu belgede alıntılanan kaynaklar.

⁶⁹⁷ 1951 Sözleşmesinin 1F maddesinin yorumlanması ve uygulanmasına ilişkin ayrıntılı kılavuz ilkeler için: UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler No. 5: Statü Haricinde Bırakma Hükümlerinin Uygulanması: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi Madde 1F*, HCR/GIP/03/05, 4 Eylül 2003, <http://www.refworld.org/docid/3f5857684.html> ve *Statü Haricinde Bırakma Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Arka Plan Notu: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi Madde 1F*, 4 Eylül 2003, <http://www.refworld.org/docid/3f5857d24.html>.

⁶⁹⁸ 1979'daki Sovyet işgaline yol açan olaylara yönelik genel bakış ve uluslararası insancıl hukukun (UİH) uygulanabilir kurallarına ilişkin görüşler için bkz. Michael Reisman ve James Silk, "Afgan Çatışmalarında Hangi Hukuk Uygulanabilir?", *Faculty Scholarship Series (Fakülte Bilim Serileri)*, Makale 752, 1988, http://digitalcommons.law.yale.edu/viewcontent.cgi?article=1745&context=fss_papers.

⁶⁹⁹ Bkz. Uluslararası Kızıl Haç Komitesi (ICRC), *Uluslararası Hukuk ve Terör: Soru ve Cevaplar*, 1 Kasım 2011, <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/faq/terrorism-faq-050504.htm>.

⁷⁰⁰ BM Güvenlik Konseyi, *Afganistan'daki Mevcut Durum ve Bu Durumun Uluslararası Barış ve Güvenliğe Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ae879b14.html>; UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>; sf. 56; HRW, "Hiçbir Yer Güvenli Değil": *Afganistan'da Sivilleri Hedef Alan Direnişçi Saldırıları*, Mayıs 2018,

Yukarıda listelenen olaylara ve silahlı çatışmalara karışmış kişilerin başvuruları değerlendirilirken Madde 1F(a) özellikle bu durumla ilgili olarak dikkate alınmalıdır. Bir başvuru sahibinin silahlı bir çatışmayla bağlantılı ve ilişkili eylemlerle ilişkisi olması olası ise, mülteci statüsü haricinde tutma analizinin başlangıç noktası, bu eylemlerin uluslararası insancıl hukuk kurallarını ve uluslararası ceza hukukunun uygun hükümlerini ihlal edip etmediğini incelemek olacaktır. Bu ihlaller Madde 1F(a)'da bahsi geçen savaş suçunu teşkil edebilmektedir.⁷⁰¹Söz konusu suçlar sivil halka karşı yaygın veya sistematik saldırıların bir parçası olarak yapılan insanlık dışı eylem niteliğindeyse, insanlığa karşı işlenen suçların hariçte tutma gerekçesi Madde 1F(a)'da bahsi geçtiği üzere geçerli olabilmektedir.⁷⁰² Afganistan'daki çeşitli silahlı çatışmalara taraf olan gruplar tarafından işlendiği iddia edilen eylemler arasında, diğerlerinin yanı sıra, adam kaçırmaya ve zorla ortadan kaldırma, sivillere karşı ayırım gözetmeden saldırılar düzenleme, zorla yerinden edilme, işkence ve diğer zalimce, gayriinsani ve küçük düşürücü muameleler, siyasi suikastler, toplu cinayetler, yargı dışı ve yargısız infazlar ve çocukların silahlandırılması da dahil olmak üzere askerlik için ve/veya çalışma amaçlı zorla silahlandırma gibi fiiller yer almaktadır.⁷⁰³

Farklı aktörlerin yasa dışı uyuşturucu ticareti, yasa dışı vergilendirme, silah ve insan ticareti gibi ciddi suçlara karıştığı iddia edilmektedir.⁷⁰⁴ Bu aktörler arasında sadece suç örgütleri değil aynı zamanda savaş ağaları ve HKU'lar da vardır. Söz konusu suçlar Afganistan'daki silahlı çatışmalarla bağlantılı olabilmektedir.⁷⁰⁵ Durum böyle olunca, uluslararası insancıl hukukun geçerli kurallarına göre bu

<http://www.refworld.org/docid/5afaac8d4.html>; sf. 8; Uluslararası Af Örgütü, *Uluslararası Af Örgütü Raporu 2017/18: Afganistan*, 22 Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a99395da.html>.

⁷⁰¹ Savaş suçları, uluslararası insancıl hukuka ilişkin ciddi ihlallerdir ve bu suçlar uluslararası hukuk kapsamında doğrudan bireysel sorumluluk doğurmaktadır. Silahlı çatışmanın uluslararası (işgal durumları dahil) veya uluslararası olmayan nitelik taşımaya göre UIH'nin uygulanabilecek hükümleri ile uluslararası ceza hukukunun buna karşılık gelen hükümleri değişiklik gösterir. Daha detaylı bilgi için bkz. UNHCR, *Statü Haricinde Bırakma Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Arka Plan Notu: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi Madde 1F*, 4 Eylül 2003, <http://www.refworld.org/docid/3f5857d24.html>, para. 30-32. Uluslararası nitelik taşımayan silahlı çatışmalar bağlamında "savaş suçu" kavramı 1990'ların başından itibaren UIH'nin ilgili kurallarının ciddi ihlali söz konusu olduğunda uygulanabilir (yani 1949 Cenevre Sözleşmeleri, Ortak Madde 3, Ek Protokol II'de yer alan belirli hükümler veya uluslararası teamül hukukunun kuralları). Eski Yugoslavya davasına bakan Uluslararası Ceza Mahkemesi (ICTY) suna hükmetmiştir: O zamana kadar uluslararası nitelik taşımayan silahlı çatışmalar için uygulanabilecek uluslararası insancıl hukuk ihlalleri uluslararası teamül hukuku kapsamında cezai sorumluluk gerektiren ihlaller olarak düşünülebilmektedir; bkz. *Savcı ve Dusko Tadic yani "Dule" davası, Yargı Yetkisine İlişkin Ara Temyiz Hakkında Savunma Gerekçesi Kararı*, IT-94-1, 2 Ekim 1995, <http://www.refworld.org/docid/47fd1b520.html>, para.134. UIH'nin yukarıda bahsi geçen kurallarının daha önceden ciddi biçimde ihlal edilmiş olması "savaş suçu" olarak düşünülemez, fakat bu ihlaller "siyasi olmayan ciddi suç" kapsamına girebilir (Madde 1F(b)) veya vakamın şartlarına bağlı olarak, "insanlığa karşı suç" olarak da nitelendirilebilir (Madde 1F(a)).

⁷⁰² Daha detaylı kılavuz ilkeler için, bkz. UNHCR, *Statü Haricinde Bırakma Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Arka Plan Notu: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi 1F Maddesi*, 4 Eylül 2003, <http://www.refworld.org/docid/3f5857d24.html>, para. 33-36.

⁷⁰³ Afganistan'daki uluslararası insan hakları ve insancıl hukuk ihlalleriyle ilgili genel bakış için, bkz. örneğin HRW, *Afganistan: Direnişçilerin Sivilleri Hedef Aldığı Saldırıları Arttı*, 8 Mayıs 2018, <http://www.refworld.org/docid/5afaac34.html>; HRW, *"Hiçbir Yer Güvenli Değil": Afganistan'da Sivilleri Hedef Alan Direnişçi Saldırıları*, Mayıs 2018, <http://www.refworld.org/docid/5afaac8d4.html>; ABİHK, *1396 Yılında Yaşanan Silahlı Çatışmada Meydana Gelen Sivil Zayıyata Dair Raporun Özeti*, Nisan 2018, <http://www.refworld.org/docid/5b1a717a4.html>; UNAMA, *Afganistan: 2017 Yıllık Raporu, Silahlı Çatışmada Sivillerin Korunması*, Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a854a614.html>; Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, *Afganistan'daki Durum ve Bu Durumun Uluslararası Barış ve Güvenliğe Etkileri*, 27 Şubat 2018, A/72/768-S/2018/165, <http://www.refworld.org/docid/5ae879b14.html>; Uluslararası Af Örgütü, *Uluslararası Af Örgütü Raporu 2017/18: Afganistan*, 22 Şubat 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a99395da.html>; HRW, *Kabil'deki Otel Saldırısı: Bir Savaş Suçu*, 22 Ocak 2018, <http://www.refworld.org/docid/5a8eb0c84.html>; HRW, *Afganistan: Uluslararası Ceza Mahkemesi Savcısı Açık Sorgulama Talep Ediyor*, 20 Kasım 2017, <http://www.refworld.org/docid/5a13e5894.html>; Uluslararası Af Örgütü, *Tehlikeye Dönme Zorlandılar: Avrupa'dan Afganistan'a Dönen Sığınmacılar*, 5 Ekim 2017, <http://www.refworld.org/docid/59d5d8ae4.html>; HRW, *Afganistan: Önerilen Milis Siviller İçin Tehdit Oluşturuyor*, 15 Eylül 2017, <http://www.refworld.org/docid/59bbeaa44.html>; HRW, *HRW İşkenceye Karşı Mahkemeye Başvurdu: Afganistan*, Mart 2017, <http://www.refworld.org/docid/5908b2784.html>. İlave bilgi için bkz. Kısım II.

⁷⁰⁴ Örneğin bkz. Reuters, *Yeni Kanunlara Rağmen Afganistan'da İnsan Ticareti Arttı*, 29 Mart 2018, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-humantrafficking-laws/human-trafficking-on-the-rise-in-afghanistan-despite-new-laws-idUSKBN1H52U8>; Gandhara, *Militan Karşıtı Silahlı Gruplar Direniş Gösteren Afgan Vilayetinde Sivilleri Avlıyor*, 25 Ocak 2018, <https://gandhara.rferl.org/a/Afganistan-anti-taliban-armed-bands/28998464.html>; UNODC, *Afganistan Afyon Araştırması 2017*, 15 Kasım 2017, [https://www.unodc.org/documents/crop-monitoring/Afganistan/Afganistan opium survey 2017 cult prod web.pdf](https://www.unodc.org/documents/crop-monitoring/Afganistan/Afganistan%20opium%20survey%202017%20cult%20prod%20web.pdf), sf. 7; Business Insider, *Eroin Afganistan'da Köti Bir Eğilimde*, 30 Ekim 2017, <http://uk.businessinsider.com/taliban-control-of-heroin-drug-production-trafficking-in-afghanistan-2017-10?r=US&IR=T>; New York Times, *Savaşçı Altı Üst Eden Nokta: Afgan Taliban, Eroinden Elde Edilen Nakit Para İçinde Yüzyiyor*, 29 Ekim 2017, <https://www.nytimes.com/2017/10/29/world/asia/opium-heroin-afghanistan-taliban.html>; The Diplomat, *Savaş, Uyuşturucu ve Barış: Afganistan ve Myanmar*, 14 Eylül 2017, <https://thediplomat.com/2017/09/war-drugs-and-peace-afghanistan-and-myanmar/>; The National, *Haşhaştan Eroine: Taliban, Afganistan'daki Uyuşturucu İmalatına El Atıyor*, 8 Ağustos 2017, <https://www.thenational.ae/world/asia/from-poppy-to-heroin-taliban-move-into-afghan-drug-production-1.617836>; ABD Dışişleri Bakanlığı, *2017 İnsan Ticareti Raporu: Afganistan*, 27 Haziran 2017, <http://www.refworld.org/docid/5959ed1b13.html>.

⁷⁰⁵ "Afganistan'da direniş, 2017 yılında rekor seviyelere ulaşan yasadışı uyuşturucu imalatı ve ticareti ile yakından ilişkili olmaya devam ediyor." Güvenlik Konseyi Raporu, *Haziran 2018 Aylık Tahminler: Afganistan*, 31 Mayıs 2018, http://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2018-06/afghanistan_25.php. "Afyon çiçeği yetiştiriciliği ve uyuşturucu imalat zinciri, büyük karlar elde edilmesini sağlamaktadır. Bu ise suç ve direniş desteklemekte ve nihayetinde güvensizlik durumunun artmasına yol açmaktadır." UNODC, *UNODC, Uyuşturucu Deneimini Güçlendirme ve Ülkede Ekonomik Kalkınmayı Teşvik Etme Konusunda Afganistan'la İşbirliği Yapıyor*, 5 Aralık 2017, <http://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/2017/December/unodc-afghanistan-partner-to-strengthen-drug-control-and-promote-economic-development-in-the-country.html>. "Afyon çiçeği yetiştiriciliği ile uyuşturucu ilaçların yasadışı ticaretinin yapılması muhtemelen istikrarlılığı ve direniş kövrülecek ve Afganistan'daki terörist grupların finansmanını artıracaktır." UNODC, *Afganistan Afyon Araştırması 2017*, 15 Kasım 2017, [https://www.unodc.org/documents/crop-monitoring/Afganistan/Afganistan opium survey 2017 cult prod web.pdf](https://www.unodc.org/documents/crop-monitoring/Afganistan/Afganistan%20opium%20survey%202017%20cult%20prod%20web.pdf), sf. 7. Ayrıca bkz. Pajhwok Afghan News, *Nicholson: Taliban Uyuşturucu Ticaretinden Yılda 200 milyon Dolar Kazanıyor*, 20 Kasım 2017, <https://www.pajhwok.com/en/2017/11/20/taliban-annually-earn-200m-drug-trade-nicholson>; ABD Barış Enstitüsü (USIP), *Afganistan'da Yasadışı Madencilik: Bir Çatışma Etmeyi, Temmuz 2017*, <https://www.usip.org/sites/default/files/2017-07/pb226-illegal-extraction-of-minerals-as-a-driver-of-conflict-in-afghanistan.pdf>; Brookings Enstitüsü, *Afganistan'da Fırsat Gözetken Suçlar ve Yaşlaşma Taliban Direnişine Nasıl Zemin Hazırlıyor*, 18 Nisan 2017,

suçların değerlendirilmesi gerekmektedir ve bu suçlar 1990'ların başından itibaren işlenmişse Madde 1F(a)'da bahsi geçen savaş suçları kapsamına girebilmektedir.⁷⁰⁶ Aksi takdirde, bu tür suçlar 1951 Sözleşmesi'nin 1F(b) sayılı maddesi kapsamındaki ciddi siyasi olmayan suçlar olarak hariçte tutma uygulamasına tabi olabilmektedir.⁷⁰⁷

Bazı durumlarda, 1951 Sözleşmesi'nin 1F(c) maddesinin Afgan başvuru sahiplerinin işlediği eylemlere uygulanıp uygulanamayacağı sorusu gündeme gelebilir. UNHCR'in görüşüne göre mülteci statüsü haricinde tutmayla ilgili bu hüküm, sadece niteliği ve ağırlığı yüzünden uluslararası etkisi olan yani uluslararası barış ve güvenliği ihlal edebilen veya devletlerarası dostane ilişkileri bozabilen suçlara uygulanabilir.⁷⁰⁸

“Terör” niteliği olduğu düşünülen fiillerle bağdaştırılan bireylerle ilgili olarak da mülteci statüsü haricinde tutma hususları gündeme gelebilmektedir. UNHCR'in görüşüne göre, ilgili kriterlerin yerine getirilmesi halinde bu tür suçlar Madde 1F'de belirtilen hariç tutma gerekçelerinin herhangi birinin kapsamına girebilmektedir. Bu tür durumların çoğunda şiddet içeren terör eylemleri bu hükmün uygulanması için geçerli olan ciddiyet eşliğine ulaştığı için ve suçun siyasi olup olmadığını belirlemek için kullanılan hakimiyet testinden geçememe olasılığı olduğu için Madde 1F(b) uygulanacaktır.⁷⁰⁹ Bazı durumlarda söz konusu fiil silahlı çatışma sırasında işlenmişse ve uluslararası insancıl hukuk ve uluslararası ceza hukukunun ilgili hükümlerini ciddi biçimde ihlal ediyorsa, bu tür fiiller insanlığa karşı suç veya savaş suçu olarak Madde 1F(a) kapsamına girebilmektedir.⁷¹⁰ Belli durumlarda, terör niteliği taşıdığı düşünülen fiiller Madde 1F(c)'ye dayalı olarak hariçte tutma uygulamasına zemin teşkil edebilmektedir. Bu, söz konusu fiillerin Madde 1F(a) kapsamında tanımlanan savaş suçu ve/veya insanlığa karşı suç şeklinde değerlendirildiği durumlarda geçerlidir.⁷¹¹ Ayrıca terörle ilgili uluslararası Sözleşme ve Protokollerle yasaklanan suçlar uluslararası düzlemdeki etkileri açısından yukarıda bahsi geçen büyük çaplı karakteristik özelliklere sahip suçlar niteliğindeyse, yine aynı durum geçerlidir.⁷¹²

Mülteci statüsü haricinde tutmanın gerekçelendirilmesi için Madde 1F kapsamındaki bir suçla bireysel sorumluluk arasında bağlantı kurulmalıdır. Bu sorumluluk, kişinin bir suç işlemesinden ya da örneğin talimat verme, azmettirme, yardım ve yataklık yoluyla cezai sorumluluk oluşturacak şekilde suçun işlenmesine dahil olmasından veya ortak bir amaçla hareket eden bir grup kişinin suçu işlemesine katkıda bulunmasından kaynaklanmaktadır. Askeri veya sivil hiyerarşi içerisinde yetki sahibi kişiler

<https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2017/04/18/how-predatory-crime-and-corruption-in-afghanistan-underpin-the-taliban-in-surge/>; BM Üniversitesi Politika Araştırma Merkezi, *Afganistan'ın Benimsediği Sahte Tavrılar: Geçiş Süreci Bağlamında Siyasi-Kriminal İttifaklar Nasıl Bozuldu*, Nisan 2017, <https://i.unu.edu/media/cpr.unu.edu/attachment/2442/Afganistan-Affectations-How-to-Break-Political-Criminal-Alliances-in-Contexts-of-Transition.pdf>.

⁷⁰⁶ Yukarıdaki 575. dipnotta belirtildiği gibi, bu tür eylemlerin uluslararası nitelik taşımayan çatışmalarla bağdaştırılması ve 1990'ların başından sonra meydana gelmiş olması durumlarında, bu eylemler Madde 1F(a)'da bahsi geçen “savaş suçları” kapsamında mülteci statüsü haricinde tutma sonucunu doğurabilmektedir. ÜİH'nin o tarihten önce meydana gelmiş ve uluslararası nitelik taşımayan silahlı çatışmalar için geçerli kurallarının ciddi biçimde ihlal edilmesi ise Madde 1F(b) yani “o ülkeye mülteci olarak kabulünden önce sığınma ülkesinin dışında işlenen siyasi olmayan ciddi suçlar” veya Madde 1F(a) yani “insanlığa karşı işlenen suç” kapsamında mülteci statüsü haricinde tutma sonucunu doğurabilmektedir.

⁷⁰⁷ Daha detaylı kılavuz ilkeler için, bkz. UNHCR, *Statü Haricinde Bırakma Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Arka Plan Notu: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi 1F Maddesi*, 4 Eylül 2003, <http://www.refworld.org/docid/3f5857d24.html>, para. 37-45.

⁷⁰⁸ Daha detaylı kılavuz ilkeler için, bkz. UNHCR, *Statü Haricinde Bırakma Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Arka Plan Notu: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi 1F Maddesi*, 4 Eylül 2003, <http://www.refworld.org/docid/3f5857d24.html>, para. 46-49.

⁷⁰⁹ Madde 1F(b) kapsamında mülteci statüsü haricinde tutma hükmünün uygulanması için bu hüküm kapsamındaki coğrafi (“sığınma ülkesinin dışında”) ve zamana bağlı (“o ülkeye mülteci olarak kabulünden önce”) kriterlerin karşılanması gerekmektedir; bkz. UNHCR *Statü Haricinde Bırakma Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Arka Plan Notu: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi 1F Maddesi*, 4 Eylül 2003, <http://www.refworld.org/docid/3f5857d24.html>, para. 41 ve 81.

⁷¹⁰ ÜİH terörün tanımını yapmaz. Fakat bu hukuk, silahlı çatışmalar sırasında terör olarak değerlendirilebilecek çoğu fiilin barış zamanında da işlenmesini yasaklamaktadır. Karar vermeye yardımcı soru, belli bir davranış biçiminin uluslararası insancıl hukuk (ÜİH) kapsamında savaş suçu teşkil etmesi için gereken maddi ve zihinsel unsurlara uygun olup olmadığıdır. Temel amacı sivil halk arasında terörü yaymak olan bu fiiller veya şiddet tehditleri 1949 Cenevre Sözleşmelerine Ek Protokol I'nin 51(2), Maddesi ve Ek Protokol II'nin 13(2), Maddesi uyarınca yasaktır. II. Ek Protokol'ün 13. maddesine yaptığı yorumda ICRC (Uluslararası Kızıl Haç Komitesi) “terörize etmeyi amaçlayan saldırılar sadece bir saldırı türüdür, fakat bunlar kınanmalıdır.” *Bkz. ICRC, 1977 tarihli II. Ek Protokol'ün 13. Maddesine Yorum*, <http://www.icrc.org/ihl.nsf/COM/475-760019?OpenDocument>, para. 4785. Terör ve silahlı çatışma hukuku hakkında daha ayrıntılı bilgi ICRC'nin web sitesinde mevcuttur: <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/faq/terrorism-faq-050504.htm>. Ayrıca bkz. ICTY, *Savcı ve Galic davası*, Dava No. IT-98-29A, 30 Kasım 2006 tarihli Temyiz Dairesi kararı, <http://www.refworld.org/docid/47fdfb565.html>, para. 98 ve 102-104.

⁷¹¹ Kişiyi mülteci statüsünde bırakan bu iki gerekçe çakışmaktadır, zira Madde 1F(a) kapsamına giren eylemler “BM amaçlarına ve ilkelerine aykırıdır”; bkz. UNHCR, *Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü Çerçevesinde Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Kriterler ve Usuller Hakkında El Kitabı ve Kılavuz İlkeler*, Aralık 2011, HCR/1P/4/ENG/REV. 3, <http://www.refworld.org/docid/4f33c8d92.html>, para. 162.

⁷¹² “Terör” damgasına odaklanmak yerine terör eylemi içeren durumlarda Madde 1F(c)'nin doğru uygulanmasına ilişkin daha doğru bir yönlendirme için söz konusu eylemin ağırlığı, uluslararası etkisi ve uluslararası barış ve güvenlik üzerindeki etkisi açısından ne ölçüde uluslararası düzlemde bir etki bıraktığına bakmak gerekir. UNHCR'nin görüşüne göre, sadece bu geniş karakteristik özelliklerle diğerlerinden ayır edilebilecek terör eylemleri bu hükmü göre mülteci statüsü haricinde tutmaya uygun olabilmektedir. Daha detaylı yönlendirme için bkz. UNHCR, *Statü Haricinde Bırakma Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Arka Plan Notu: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi 1F Maddesi*, 4 Eylül 2003, <http://www.refworld.org/docid/3f5857d24.html>, para. 46-49. Ayrıca bkz. UNHCR, *Yasser al-Sirri (Temyiz eden) ve İçişleri Bakanlığı Devlet Bakanı (Davalı) davası ve DD (Afganistan) (Temyiz eden) ve İçişleri Bakanlığı Devlet Bakanı (Davalı) davası: UNHCR'nin İki Bağlantılı Temyizde Birleşik Davası*, 23 Mart 2012, <http://www.refworld.org/docid/4f6c92b12.html>.

için, komuta/üst sorumluluğuna dayalı olarak bireysel sorumluluk ortaya çıkabilmektedir. Cezai sorumluluğa yönelik savunmalar ve eğer varsa orantılılıkla ilgili hususlar da dikkate alınmaktadır. Başta çocuklar olmak üzere kişilerin zorla silahlandırılmasına ilişkin kanıtlar bu açıdan dikkate alınması gereken konular arasındadır.

Hükümete bağlı silahlı kuvvetler, polis, istihbarat veya güvenlik aygıtları mensubuya da silahlı bir grup veya milis mensubu olmak, tek başına bir kişinin mülteci statüsünün haricinde bırakılması için yeterli zemini oluşturmamaktadır. Aynı durum devlet görevlileri ve memurlar için de geçerlidir. Bu tür durumların hepsinde, ilgili kişinin hariç tutulabilir fiillere uluslararası hukukun ilgili kriterleri uyarınca şahsen bireysel sorumluluğu ortaya çıkaracak şekilde karışıp karışmadığını göz önünde bulundurmak gerekir. Her bir vakayla ilgili koşullar dikkatli biçimde değerlendirilmelidir.⁷¹³

Hükümet 2007 yılında Ulusal İstikrar ve Uzlaşma Kanunu'nu kabul etmiştir.⁷¹⁴ Bu kanun, Aralık 2001'de Afganistan'da Geçici Hükümetin kurulmasından önce silahlı çatışmalara katılmış herkese kovuşturmadan affedilme hakkı tanınmaktadır.⁷¹⁵ UNHCR'in görüşüne göre, bu durumdan Madde 1F kapsamına giren suçlar bu tarihten önce işlendiğinde mülteci statüsü haricinde tutma uygulanamaz yönünde bir sonuç çıkarılamaz. UNHCR Afganistan'da geçmişte çeşitli aktörler tarafından işlenen çoğu suçun menfur nitelikte olduğunu dikkate alarak, Madde 1F kapsamındaki hariçte bırakma hükümlerinin uygulanma olasılığı incelenirken af kanununun hiçbir etkisi olmaması gerektiği değerlendirilmiştir.⁷¹⁶

⁷¹³ Bu hususlar Aralık 2001 ve Temmuz 2002 tarihleri arasında Afgan Geçici Yönetiminde, Temmuz 2002 ve Ekim 2004 tarihleri arasında Afgan Geçiş Yönetiminde veya 2004 sonlarında Devlet Başkanı Karzai önderliğinde ilk Hükümetin kurulmasından sonra Afganistan Hükümetinde resmi görevlerde çalışmış olan hükümet yetkilileri veya devlet memurları için uygulanır. Daha detaylı kılavuz ilkeler için bkz. UNHCR, *Statü Haricinde Bırakma Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Arka Plan Notu: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi 1F Maddesi*, 4 Eylül 2003, <http://www.refworld.org/docid/3f5857d24.html>, para. 50-73 ve para. 76-78.

⁷¹⁴ "Afganistan parlamentosu 2007 yılında bir genel af çıkarmıştır ve bu af 2009 yılında yürürlüğe girmiştir. Af kanunu, herhangi bir zaman sınırlaması veya uluslararası suçlara ilişkin herhangi bir muafiyet olmaksızın, 'Afganistan İslam Cumhuriyeti'ne halihazırda muhalif olan bireyler ve gruplar' dahil olmak üzere savaşın tüm tarafları için yasal dokunulmazlık sağlamaktadır." Uluslararası Ceza Mahkemesi: III. Ön Yargılama Dairesi, *Afganistan İslam Cumhuriyeti'nin Durumu*, ICC-02/17, 20 Kasım 2017, https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2017_06891.PDF, sf. 135. "[2010] Mart ayında, Devlet Başkanı Hamid Karzai, 2001 yılından önce işlenen savaş suçları ile insanlığa karşı suçlar için hükümetin 2009 yılında sessizce bir genel af çıkardığını teyit etmiştir. 2007 yılında parlamentodan geçtikten sonra Karzai'nin tedbiri imzalamayacağına dair vermiş olduğu sözlere rağmen, Ulusal İstikrar ve Uzlaşma Kanunu yürürlüğe koyulmuştur." Project Ploughshares, *Afganistan (1978 - ilk mücadelede hayatını kaybedenler)*, 1 Aralık 2017, http://ploughshares.ca/pl_armedconflict/afghanistan-1978-first-combat-deaths/. "Uluslararası insan hakları kuruluşları ile sivil ve insan hakları aktivistlerinin yaptığı tüm müdafaaalara ve baskılara rağmen, çoğunlukla savaş ağaları ve birçok kez insan haklarını ihlal etmekle suçlanan eski liderlerin hakimiyetinde olan Afganistan Ulusal Meclisi (Parlamento) Ulusal Uzlaşma, Genel Af ve Ulusal İstikrar Kanunu (Af Kanunu) adlı bir af kanunu çıkarmıştır. Bu kanun, ciddi insan hakları ihlalleri ile savaş suçlarını işleyenler için bile af sağlamaktadır. Ayrıca hükümetle uzlaşmaya varmaları kaydıyla halihazırda çatışmalara karışan, devam eden suçları failleri için de af sağlamaktadır. A. M. Hazim, "Afganistan ile Uluslararası Ceza Mahkemesi Arasında İşbirliğine Doğru", *George Washington Uluslararası Kanun İncelemesi*, Cilt. 49 (No. 3), 615, sf. 624. Ayrıca bkz. Reuters, *Afganistan Savaş Suçları İçin Genel Af Çıkarıldığını Teyit Etti*, 16 Mart 2010, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-amnesty/afghanistan-confirms-blanket-pardon-for-war-crimes-idUSTRE62F2LU20100316>; AAN (Afgan Analizciler Ağı), *Yasal Belirsizlik Yaşanan İki Yılın Ardından: Onaylanan 'Af Kanunu'na İlk Bakış*, 22 Şubat 2010, <https://www.afghanistan-analysts.org/after-two-years-in-legal-limbo-a-first-glance-at-the-approved-amnesty-law/>.

⁷¹⁵ Kanunun kabul edilmesi, ulusal ve uluslararası arenada büyük eleştiriler almıştır ve kanunun ilga edilmesi için sürekli çağrıda bulunulmuştur; örneğin bkz. BM İşkenceye Karşı Komite, *Afganistan'a İlişkin İkinci Dönemsel Rapora dair Nihai Gözlemler*, 12 Haziran 2017, CAT/C/AFG/CO/2, <http://www.refworld.org/docid/596f4f754.html>, para. 8(a). "2010 yılında Kabul'de toplanan Mağdurlar Jürgası (Konsey veya Kurul) diğerlerinin yanı sıra cezasızlık kültürüne son verme ve Af Kanunu derhal lağvetme ve halihazırda devam edenler dahil olmak üzere insanlığa karşı suçlar ile savaş suçlarını işleyenler için soruşturma açma çağrısında bulunan nihai beyanda bulunmuştur. Bu beyan ayrıca uluslararası topluluğu Afganistan'daki geçiş hukuku sürecini desteklemeye davet etmektedir [...] Afganistan'daki on beş sivil toplum kuruluşu Kasım 2012'de Savcıya iletmek üzere ortak bir mektup imzalamıştır. Bu mektup ile Uluslararası Ceza Mahkemesini ülkelerindeki durumu ele almak için derhal harekete geçmeye davet etmişlerdir." Uluslararası Ceza Mahkemesi: III. Ön Yargılama Dairesi, *Afganistan İslam Cumhuriyeti'nin Durumu*, ICC-02/17, 20 Kasım 2017, https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2017_06891_PDF, sf. 178-179. "Af Kanunu parlamentodan geçse de, 2005 yılında Afganistan Bağımsız İnsan Hakları Komisyonu tarafından yürütülen bir araştırma, Afgan halkının ezici çoğunluğunun geçmişte yaşanan zulümleri gerçekleştirdiği öne sürülen kişilerin kovuşturulmasını desteklediğini göstermektedir." A. M. Hazim, "Afganistan ile Uluslararası Ceza Mahkemesi Arasında İşbirliğine Doğru", *George Washington Uluslararası Kanun İncelemesi*, Cilt. 49 (No. 3), 615, sf.625. Ayrıca bkz. The Diplomat, *Afganistan: Adalet Yerine Barışı Seçtiler*, 20 Temmuz 2017, <https://thediplomat.com/2017/07/afghanistan-choosing-peace-over-justice/>; Pajhwok Afghan News, *TJCG Af Kanununun İlgası Edilmesi Çağrısında Bulundu*, 29 Nisan 2015, <http://archive.pajhwok.com/en/2015/04/29/tjcg-calls-repeal-amnesty-law/>; Pajhwok Afghan News, *Hükümetten Af Kanunu İlgisi Talep Edildi*, 29 Ocak 2014, <https://www.pajhwok.com/en/2014/01/29/govt-asked-repeal-amnesty-law/>; Reuters, *BM Afgan Af Kanununun İlgisi Edilmesi Çağrısında Bulundu*, 25 Mart 2010, <https://www.reuters.com/article/idUSSG62O08V>; HRW, *Afganistan: Af Kanununu İlgası Et*, 10 Mart 2010, <https://www.hrw.org/news/2010/03/10/afghanistan-repeal-amnesty-law>.

⁷¹⁶ UNHCR, *Statü Haricinde Bırakma Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Arka Plan Notu: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi 1F Maddesi*, 4 Eylül 2003, <http://www.refworld.org/docid/3f5857d24.html>, para. 75. Kovuşturmaya bu şekilde bir af getirilmesi, devletlerin uluslararası insancıl hukuk kapsamına giren suçları ve sınırlama getirilemez insan hakları hukuku ihlallerini soruşturması ve kovuşturması yükümlülüğü ile çelişir; bkz. ICRC Kural 159 (Af), *Uluslararası İnsancıl Hukukun Teamlülüğü*, Cambridge: Cambridge Üniv. Yayınları, 2005, yeniden basım 2009, http://www.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul_rule159. Bazı uluslararası yargı organları savaş suçları ve ciddi insan hakları ihlallerinin af konusu olamayacağını belirtmiştir; bkz. örneğin, *Savci ve Anto Furundzija davası (Duruşma Kararı)*, IT-95-17/1-T, Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi (ICTY), 10 Aralık 1998, <http://www.refworld.org/docid/40276a8a4.html> ve *Barrios Altos ve Peru davası, Amerika Kitası İnsan Hakları Mahkemesi*, 14 Mart 2001, http://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_75_ing.pdf.

Afganistan bağlamında, aşağıdaki profillere özellikle dikkat edilmesi gerekir:

- (i) Komünist rejimlerin eski yetkililerinin yanı sıra KhAD/WAD ajanları dahil olmak üzere silahlı güçlerin ve istihbarat/güvenlik organlarının eski mensupları;
- (ii) Komünist rejimler sırasında ve sonrasında silahlı grupların ve milis güçlerin eski üyeleri;
- (iii) HKU'ların (eski) üyeleri ve komutanları;
- (iv) Ulusal Güvenlik Direktörlüğü (UGD), Afgan Ulusal Polisi (AUP) ve Afgan Yerel Polisi (AYP) dahil olmak üzere Afgan Ulusal Savunma ve Güvenlik Güçleri (AUSGG) (eski) mensupları;
- (v) Paramiliter grupların ve milislerin (eski) üyeleri;
- (vi) Organize suçla karışmış grupların ve ağların (eski) üyeleri.

Yukarıda bahsi geçen ilk beş grup mensupları tarafından gerçekleştirilen ciddi insan hakları istismarları ve uluslararası insancıl hukuk ihlalleri hakkında daha ayrıntılı bilgi aşağıda yer almaktadır.

1. Komünist Rejimler: Eski Yetkililerin Yanı Sıra KhAD/WAD Görevlileri Dahil Olmak Üzere Silahlı Güçlerin ve İstihbarat/Güvenlik Kurumunun Eski Mensupları

Taraki, Hafizullah Amin, Babrak Karmal ve Necibullah rejimleri sırasında görev yapan askeriye, polis ve güvenlik hizmetlerinden mensupları ve üst düzey hükümet yetkilileri⁷¹⁷ sivillerin tutuklanmasına, ortadan kaybolmasına, işkence görmesine, insanlık dışı ve küçük düşürücü muamele görmesine ve cezalandırılmasına ve hukuk dışı biçimde infaz edilmesine yol açan operasyonlara katılmıştır.⁷¹⁸ 1978 darbesinden sonra işlenen toplu cinayetler ve Hafizullah Amin rejiminin yaptığı arazi reformlarıyla ilgili kanun hükmünde kararnamelere karşı çıkanlara karşı yapılan misillemeler bu operasyonlar arasındadır. Ayrıca askeri operasyonlar sırasında kasten sivilleri hedef alan olaylar da belgelerle ortaya koyulmuştur.⁷¹⁹

Bu bağlamda daha sonradan *Wezarat-e Amniyat-e Dowlati* (WAD) yani Devlet Güvenlik Bakanlığı adını alan *Khadamate Ettelaate Dowlati* (KhAD) yani Devlet İstihbarat Servisi'nde çalışmış eski görevlilerin durumuna özellikle dikkat etmek gerekmektedir.⁷²⁰ KhAD/WAD'ın işlevlerinin zaman içerisinde gelişmesine ve 1989'da Sovyet birliklerinin çekilmesinden sonra bu iki kurumun koordinasyon ve askeri operasyonlar anlamında son noktaya erişmiş olmasına rağmen; KhAD/WAD merkez, il ve ilçe düzeylerinde operasyonel olmayan (destek) müdürlüklerini de bünyesinde barındırmaktadır.⁷²¹ UNHCR'in elindeki bilgiler destek müdürlüklerini operasyonel birimlerle aynı şekilde insan hakları ihlalleri ile ilişkilendirmemektedir. Böylelikle, UNHCR'in KhAD/WAD bünyesinde sistematik bir rotasyon politikası olduğunu doğrulayamadığı dikkate alındığında, sadece KhAD/WAD'da çalışmış olmak otomatik olarak hariçte tutulmaya yol açmamaktadır.⁷²² Bireysel

⁷¹⁷ Afgan tarihinin bu son dönemi PDPA ağırlıklı bir hükümeti başa getiren 27 Nisan 1978 tarihli bir askeri darbe ile başlamıştır. Sonra 27 Aralık 1979'da başlayan Sovyet işgali ile devam etmiştir ve 15 Nisan 1992'de Necibullah hükümetinin devrilmesi ile sona ermiştir.

⁷¹⁸ Bkz, örneğin, BM İnsan Hakları Komisyonu, 1985/38, E/CN.4/1986/24 sayılı *İnsan Hakları Komisyon Kararı gereğince Özel Raportör Sn. Felix Ermacora'nın hazırladığı Afganistan'daki İnsan Hakları Durumu Raporu*, 17 Şubat 1986, <http://www.refworld.org/docid/482996d02.html>; HRW, "Gözyaşları, Kan ve Çığlıklar" 1979 – 1984 işgalinden sonra Afganistan'daki İnsan Hakları, ABD Helsinki İzleme Raporu, Aralık 1984, <http://hrw.org/reports/1984/afghan1284.pdf> ve Uluslararası Af Örgütü, *Afganistan Demokratik Cumhuriyeti'nde İnsan Hakları ve Temel Özgürlük İhlalleri*, ASA/11/04/79, Eylül 1979.

⁷¹⁹ HRW, *Unutulan Savaş: Sovyetlerin Çekilmesinden Sonra İnsan Hakları İstismarları ve Savaş Hukuku İhlalleri*, 1 Şubat 1991, <http://www.hrw.org/reports/1991/afghanistan/> ve HRW, *Çatışmaya Taraf olan Tüm Aktörlerin Elinden: Afganistan'da Savaş Hukuku İhlalleri*, Helsinki İzleme/Asya İzleme Raporu, Mart 1988, <http://hrw.org/reports/1988/afghan0388.pdf>.

⁷²⁰ 1986 yılında KhAD bakanlık seviyesine yükseltilmiş ve sonrasında WAD (*Wezarat-e Amniyat-e Dowlati veya Devlet Güvenlik Bakanlığı*) olarak anılmaya başlanmıştır. (i) KhAD/WAD'ın kökenleri; (ii) yapısı ve personeli; (iii) bu hizmetler ve Afgan ordusu ve milisleri arasındaki bağlantılar; (iv) operasyonel ve destek hizmetleri arasındaki ayrım ve (v) KhAD/WAD bünyesindeki personel rotasyonu ve terfi politikaları hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. UNHCR, *Afganistan'da 1978-1992 yılları arasında KhAD/WAD'ın Yapısı ve Faaliyetleri hakkında Bilgi Notu*, Mayıs 2008, <http://www.refworld.org/docid/482947db2.html>.

⁷²¹ Bu müdürlükler içerisinde idare ve finans, personel, propaganda ve karşı propaganda, lojistik, telekomünikasyon ve deşifrenen sorumlu müdürlükler vardır. Bkz. UNHCR, *Afganistan'da 1978-1992 yılları arasında KhAD/WAD'ın Yapısı ve Faaliyetleri hakkında Bilgi Notu*, Mayıs 2008, <http://www.refworld.org/docid/482947db2.html>, para. 15-17.

⁷²² UNHCR, *Afganistan'da 1978-1992 yılları arasında KhAD/WAD'ın Yapısı ve Faaliyetleri hakkında Bilgi Notu*, Mayıs 2008, <http://www.refworld.org/docid/482947db2.html>. Bu notta, UNHCR'nin gözlemlerine göre "UNHCR, KhAD/WAD bünyesinde sistematik bir rotasyon politikası olduğunu teyit edememiştir. UNHCR'nin danıştığı kaynaklar KhAD/WAD yapılı içerisindeki rotasyonların büyük ölçüde uzmanlık ve deneyime dayalı olduğunu

mülteci statüsü haricinde tutma değerlendirmesinde, söz konusu kişinin kurum içindeki görevi, rütbesi ve işlevi dikkate alınmalıdır.

Komünist rejimler sırasında resmî görevlerde bulunmuş olan başvuru sahipleri söz konusu olduğunda, bu kişilerin pozisyonlarını ve kendilerine verilen görev ve sorumlulukların niteliğini incelemek gerekmektedir. Madde 1F kapsamında mülteci statüsü haricinde tutma hükmünün bu rejimlerde eskiden çalışmış olan görevlilere uygulanıp uygulanamayacağını incelerken, başvuru sahibinin bireysel sorumluluğa yol açacak şekilde Madde 1F kapsamındaki suçlarla bağdaştırılıp bağdaştırılmayacağını belirlemek amacıyla bireyselleştirilmiş değerlendirme yapmak gerekmektedir. Bu tür kişilerin uluslararası hukukta belirlenen bireysel sorumluluğu doğuracak yöntemlerden birini kullanarak hariç tutulabilir suçları işlediklerine veya bu suçların işlenmesine dahil olduklarına dair kanıt bulmaksızın, sadece Devlet idaresinin eski çalışanları olmalarına dayalı olarak hariçte tutulmaları uluslararası mülteci hukukuna uygun değildir.

2. Komünist Rejimler Sırasında ve Sonrasında Silahlı Grupların ve Milis Güçlerin Eski Üyeleri

27 Nisan 1978'den Nisan 1992'de Necibullah'ın devrilmesine kadar geçen zamanda Komünist rejimlere ve Sovyet işgaline karşı silahlı direniş döneminde silahlı grupların ve milis güçlerin mensuplarının faaliyetleri⁷²³ mülteci statüsü haricinde tutmayla ilgili hususların düşünülmesine yol açabilmektedir. Bu faaliyet örnekleri arasında siyasi suikastler, misilleme ve yargısız infaz ve tecavüz ve devlet kurumları ve okullarda çalıştıkları veya İslami ilke ve kuralları ihlal ettikleri için sivillere karşı bu tür fiillerin işlenmesi sayılabilmektedir. Silahlı gruplar ve milis güçler tarafından işlendiği bildirilen diğer suçlar arasında savaş mahpuslarının yargısız infazları ve sivil hedeflere yönelik saldırılar bulunmaktadır⁷²⁴. Özellikle 1992 ve 1995 yılları arasında gerçekleşen silahlı çatışmaların karakteristik özellikleri arasında uluslararası insan haklarına ve insancıl hukuka yönelik ciddi ihlaller ve çatışmaların tüm taraflarının kent merkezlerini bombalaması yer almaktadır.⁷²⁵

3. HKU'ların Üyeleri ve Komutanları

Eski Taliban rejimin unsurları ile yeni silahlandırılan kişiler 2002 yılının başlarına kadar Afganistan'daki silahlı operasyonları tırmandırmaya devam etmiştir. Taliban'ın iktidarda olduğu dönemde ve iktidardan düştükten sonraki döneminde, eski Taliban mensupları ve askeri komutanlarını ciddi insan hakları ihlalleri ve/veya insancıl hukuk ihlalleriyle bağdaştırabilecek bulguları destekleyen yeterli kanıt olması halinde, bu kişiler için mülteci statüsü haricinde tutma hükümleri uygulanabilmektedir. Kısım II.C.1.b'de belirtildiği gibi, Taliban kuvvetlerinin sivillere karşı düzenlediği kasti saldırıların ve Taliban'ın görevlendirdiği paralel yargı yapıları tarafından verilen yasadışı cezalar ve yargısız infazların yaygın olduğu bildirilmektedir. Bu fiillerden bazıları savaş suç

doğrulamıştır. Acil durumlarda kendi uzmanlık alanına göre belli bir operasyon dahilinde çalıştırılmak üzere personelin vardiyasında değişiklik yapılabilir. Askeri personel kendi rütbesine ve uzmanlık düzeyine göre faaliyet göstermiştir. Bir uzman [...] kendi görüşüne göre böyle zorunlu rotasyon olmadığını belirtmiştir, ona göre insanlar KhAD/WAD bünyesinde iş değişikliği yapabilmektedir, fakat bu değişiklik bir kural veya şart değildir. O kaynağın görüşüne göre böyle bir rotasyon politikası kurum içerisindeki profesyonellik algısına ters olurdu. Diğer kaynaklar KhAD/WAD görevlilerinin faaliyetlerinin belli prensiplere göre düzenlendiğini ve bunlardan birinin de gizlilik olduğunu belirtmektedir. Bu sebeple onlara göre KhAD/WAD genel bir rotasyon politikasına başvuramazdı, çünkü bu durum bir müdürlüğün bilgilerinin bir başka müdürlüğe ifşa edilmesi riskini beraberinde getirdi." Aynı belgede, para. 24.

⁷²³ Başvuruları ciddi inceleme gerektiren başvuru sahipleri arasında, silahlı grupları olan şu İslami partilerin komutanları ve mensupları vardır: *Hizbi İslami* (Hikmetiyar ve Halis), *Hizbi Vahdet* (Hizbi Vahdet'i kuran her iki şube veya dokuz partinin hepsi), *Cemiyet-i İslami* (Şura-i Nazar dahil), *Jonbesh-e-Melli-İslami*, *İttihad-i İslami*, *Harakat-i İnkılab-i İslami* (Muhammed Nabi Mohammadi'nin öncülüğünde) ve *Hareket-i-İslami*.

⁷²⁴ HRW, *Unutulan Savaş: Sovyetlerin Çekilmesinden Sonra İnsan Hakları İstismarları ve Savaş Hukuku İhlalleri*, 1 Şubat 1991, <http://www.hrw.org/reports/1991/afghanistan/> ve HRW, *Çatışmaya Taraf olan Tüm Aktörlerin Elinden: Afganistan'da Savaş Hukuku İhlalleri*, Helsinki İzleme/Asyalzleme Raporu, Mart 1988, <http://hrw.org/reports/1988/afghan0388.pdf>.

⁷²⁵ Bkz. örneğin HRW, *Kana Bulanmış Eller: Kabil'in Geçmişindeki Zalimlikler ve Afganistan'ın Cezasızlık Mirası*, 7 Temmuz 2005, <http://www.refworld.org/docid/45c2c89f2.html>; Uluslararası Af Örgütü, *Afganistan: İnfazlar, Ampütasyonlar ve Olası Kasti ve Keyfi Cinayetler*, ASA 11/05/95, Nisan 1995, <http://www.refworld.org/docid/48298bca2.html> ve Uluslararası Af Örgütü, *Afganistan: İnsan Hakları Krizi ve Mülteciler*, ASA 11/002/1995, 1 Şubat 1995, <http://www.refworld.org/docid/3ae6a9a613.html>.

olarak değerlendirilebilmektedir.⁷²⁶ El Kaide,⁷²⁷ İslam Devleti ve İslam Devleti ile ilişkili olduğunu iddia eden gruplar,⁷²⁸ Hakkani Örgütü,⁷²⁹ Hizb-i İslami (İslam Partisi),⁷³⁰ Özbekistan İslam Hareketi,⁷³¹ İslami

⁷²⁶Örneğin bkz. Al-Jazeera, *Afganistan: Bayram Dolayısıyla Verilen Ateşkes Sona Erdiği İçin Taliban Çatışmaya Devam Ediyor*, 18 Haziran 2018, <https://www.aljazeera.com/news/2018/06/afghanistan-taliban-resume-fighting-cid-ceasefire-ends-180618044536196.html>; Al-Jazeera, *Afganistan: Kim Neyi Kontrol Ediyor*, 5 Haziran 2018, <https://www.aljazeera.com/indepth/interactive/2016/08/afghanistan-control-160823083528213.html>; American Foreign Policy Council (Amerikan Dış Politika Konseyi), *Dünya İslamcılık Almanağı: El Kaide*, son güncelleme 27 Nisan 2018, <http://almanac.afpc.org/taliban>; BBC, *BBC'nin Tespitine Göre Taliban Afganistan'ın %70'ini Tehdit Ediyor*, 31 Ocak 2018, <https://www.bbc.com/news/world-asia-42863116>; NBC News, *Taliban Afganistan'da Güç ve Toprak Kazanıyor*, 30 Ocak 2018, <https://www.nbcnews.com/news/world/numbers-afghanistan-are-not-good-n842651>; NATO Parlamenterler Asamblesi, Özel Rapor: *Afganistan*, 7 Ekim 2017, <https://www.nato-pa.int/download-file?filename=sites/default/files/2017-11/2017%20-%20164%20DSC%2017%20E%20bis-%20%20AFGHANISTAN.pdf>, sf. 5; SciencesPo, *Taliban ve Daes: Afganistan'da Dini Öğreti ve Militan Gruplar*, Kasım 2017, <https://www.sciencespo.fr/enjeumondial/fr/odr/taliban-and-daesh-religious-creed-and-militant-groups-afghanistan>; Stanford Üniversitesi, *Taliban*, son güncelleme 15 Temmuz 2016, <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/367>; ABD Ulusal Terörle Mücadele Merkezi, *Afgan Taliban*, güncelleme, https://www.dni.gov/nctc/groups/afghan_taliban.html.

⁷²⁷Örneğin bkz. Accord, *Afganistan'da Artan Barış*, Sayı 27, 1 Haziran 2018, <http://www.c-r.org/downloads/Incremental%20Peace%20in%20Afganistan.pdf>, sf. 149; Counter Extremism Project, *Afganistan: Aşırılıkçılık ve Aşırılıkçılıkla Mücadele*, 9 Mayıs 2018, https://www.counterextremism.com/sites/default/files/country_pdf/AF-05092018.pdf, sf. 5; Birleşik Devletler Dışişleri Bakanlığı, Teröre ilişkin 2016 Ülke Raporları – Yabancı Terör Örgütleri: El Kaide, 19 Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/5981e3f0.html>; American Foreign Policy Council (Amerikan Dış Politika Konseyi), *Dünya İslamcılık Almanağı: El Kaide*, son güncelleme 15 Aralık 2017, <http://almanac.afpc.org/al-qaeda>; Brookings Enstitüsü, *Afganistan'da Terör Yeniden Canlandı: El Kaide, IŞİD ve Daha Fazlası*, 27 Nisan 2017, <https://www.brookings.edu/testimonies/afghanistans-terrorism-resurgence-al-qaeda-isis-and-beyond/>; Council on Foreign Policy Council (Amerikan Dış Politika Konseyi), *Taliban*, 17 Ağustos 2017, <https://www.cfr.org/interactives/taliban?cid=marketing-use-taliban-foguide-012115#!?taliban?cid=marketing-use-taliban-foguide-012115>; The Heritage Foundation, *Afganistan Krizinde: Bölge Neden Hala Terör ve Şiddet Yuvası?*, 3 Ağustos 2017, <https://www.heritage.org/middle-east/commentary/afghanistan-crisis-why-the-region-still-hotbed-terrorism-and-violence>; Pajhwok Afghan News, *Afganistan'daki İsyancı Gruplar Ülkenin Her Yerine Yayıldı*, 11 Nisan 2017, <http://peace.pajhwok.com/en/armed-group-rebel-groups-afghanistan-run-through>; Tolo News, *20 Terör Grubu Afgan Hükümetine Karşı Savaşıyor*, 26 Şubat 2017, <https://www.tolonews.com/afghanistan/20-terrorist-groups-fighting-against-afghan-government>; Orta Doğu Enstitüsü, *El Kaide Afganistan ve Pakistan'da Direnç Gösteriyor*, Ağustos 2016, https://www.mei.edu/sites/default/files/publications/PF18_Weinbaum_AQinAFPAK_web_1.pdf; Stanford Üniversitesi, *El Kaide*, son güncelleme 18 Ağustos 2015, <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/21>.

⁷²⁸Örneğin bkz. Jinnah Institute, *Afganistan'da DAEŞ*, 2018, <http://jinnah-institute.org/wp-content/uploads/2018/01/The-Afghanistan-Essays-Zahid-Hussain-5.pdf>; PressTV, *DAEŞ Afganistan'da Gerçek Bir Tehdit Oluşturuyor*, 17 Haziran 2018, <http://www.youtube.com/watch?v=5owsXD9796Y> [video]; Accord, *Afganistan'da Artan Barış*, Sayı 27, 1 Haziran 2018, <http://www.c-r.org/downloads/Incremental%20Peace%20in%20Afganistan.pdf>, sf. 149; Counter Extremism Project, *Afganistan: Aşırılıkçılık ve Aşırılıkçılıkla Mücadele*, 9 Mayıs 2018, https://www.counterextremism.com/sites/default/files/country_pdf/AF-05092018.pdf, sf. 6; PressTV, *Yabancı Birliklere Rağmen DAEŞ Afganistan'da Güç Kazanıyor*, 22 Nisan 2018, <http://www.presstv.com/Detail/2018/04/22/559353/Afganistan-Daesh-terrorists-US-NATO-Russia-Iran>; Pajhwok Afghan News, *Hazrat Ali DAEŞ'in Celalabad'da Askeri Üs Yönettiğini İddia Etti*, 20 Nisan 2018, <https://www.pajhwok.com/en/2018/04/30/daesh-operating-military-base-jalalabad-claims-hazrat-ali>; BM Genel Kurulu, *Afganistan'da İnsan Haklarının Durumu ve İnsan Hakları Alanında Elde Edilen Teknik Destek Başarıları*, 21 Şubat 2018, A/HRC/37/45, <http://www.refworld.org/docid/5b03e25e4.html>, sf. 2, dipnot 1; Tolo News, *DAEŞ Hilafetinin İniş ve Çıkışları*, 19 Ocak 2018, <https://www.tolonews.com/opinion/rise-and-fall-daesh%0E2%80%99s-caliphate>; Bonn Uluslararası Silahsızlanma Merkezi (BICC), *Afganistan'daki DAEŞ'i Anlamak: Bir Toplumsal Hareket Perspektifi Çalışma Raporu No 6*, 2017, https://www.bicc.de/uploads/tx_bicctools/BICC_Working_Paper_6_2017.pdf; SciencesPo, *Taliban ve Daes: Afganistan'da Dini Öğreti ve Militan Gruplar*, Kasım 2017, <https://www.sciencespo.fr/enjeumondial/fr/odr/taliban-and-daesh-religious-creed-and-militant-groups-afghanistan>; NATO Parlamenterler Asamblesi, Özel Rapor: *Afganistan*, 7 Ekim 2017, <https://www.nato-pa.int/download-file?filename=sites/default/files/2017-11/2017%20-%20164%20DSC%2017%20E%20bis-%20%20AFGHANISTAN.pdf>, sf. 6; Birleşik Devletler Dışişleri Bakanlığı, Teröre ilişkin 2016 Ülke Raporları – Yabancı Terör Örgütleri: *İslam Devleti Horasan Grubu (ISIS-K)*, 19 Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/5981e3dfc.html>; Brookings Enstitüsü, *Afganistan'da Terör Yeniden Canlandı: El Kaide, IŞİD ve Daha Fazlası*, 27 Nisan 2017, <https://www.brookings.edu/testimonies/afghanistans-terrorism-resurgence-al-qaeda-isis-and-beyond/>; Pajhwok Afghan News, *Afganistan'daki İsyancı Gruplar Ülkenin Her Yerine Yayıldı*, 11 Nisan 2017, <http://peace.pajhwok.com/en/armed-group-rebel-groups-afghanistan-run-through>; Tolo News, *20 Terör Grubu Afgan Hükümetine Karşı Savaşıyor*, 26 Şubat 2017, <https://www.tolonews.com/afghanistan/20-terrorist-groups-fighting-against-afghan-government>.

⁷²⁹Hakkani Örgütü'nün büyük ölçüde taktik özerkliğe sahip olmasına rağmen Taliban'ın siyasi ve ideolojik hedeflerinin çoğunu paylaştığı bildirilmektedir. Bkz. Jinnah Institute, *Hakkani Sorusu*, 2018, <http://jinnah-institute.org/wp-content/uploads/2018/01/The-Afghanistan-Essays-Rahimullah-6.pdf>; Accord, *Afganistan'da Artan Barış*, Sayı 27, 1 Haziran 2018, <http://www.c-r.org/downloads/Incremental%20Peace%20in%20Afganistan.pdf>, sf. 149; Counter Extremism Project, *Afganistan: Aşırılıkçılık ve Aşırılıkçılıkla Mücadele*, 9 Mayıs 2018, https://www.counterextremism.com/sites/default/files/country_pdf/AF-05092018.pdf, sf. 7; Central Intelligence Agency (CIA), *Terörist Gruplar - Yurtdışı Kaynaklı: Afganistan*, son güncelleme 11 Nisan 2018, https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/print_2265.html; Birleşik Devletler Dışişleri Bakanlığı, *Teröre ilişkin 2016 Ülke Raporları – Yabancı Terör Örgütleri: Hakkani Örgütü*, 19 Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/5981e3dfc.html>; BM Genel Kurulu, *Afganistan'da İnsan Haklarının Durumu ve İnsan Hakları Alanında Elde Edilen Teknik Destek Başarıları*, 21 Şubat 2018, A/HRC/37/45, <http://www.refworld.org/docid/5b03e25e4.html>, sf. 2, dipnot 1; The Japan Times, *Afganistan'ın En Korkulu Rüyası: En Az 95 Kişinin Hayatını Kaybettiği Kabil Patlamasının Arkasında Taliban Bağlantılı Hakkani Ağı Var*, 29 Ocak 2018, <https://www.japantimes.co.jp/news/2018/01/28/asia-pacific/haqqani-network-haqqanis-afghanistans-feared-insurgents/>; LA Times, *Birçok Amerikalı Dünyanın En Ölümcül Terör Gruplarından Biri Olan Hakkani Örgütü Adını Hiç Duymamış*, 6 Ocak 2018, <http://www.latimes.com/world/asia/la-fg-haqqani-network-20180105-story.html>; Stanford Üniversitesi, *Hakkani Örgütü*, son güncelleme 8 Kasım 2017, <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/363>; Deutsche Welle, *Militan Hakkani Örgütü: Kısa Tarihçe*, 17 Ekim 2017, <http://www.dw.com/en/militant-haqqani-network-a-brief-history/g-4098389>; Washington Post, *Taliban'ın Korku Salan Yan Kolu Ölümden Döndü*, 19 Temmuz 2017, https://www.washingtonpost.com/world/asia-pacific/ruthless-taliban-branch-is-center-stage-in-us-pakistan-tensions/2017/07/18/dc03b2b4-5a89-11e7-aa69-3964a7d55207_story.html; Tolo News, *20 Terör Grubu Afgan Hükümetine Karşı Savaşıyor*, 26 Şubat 2017, <https://www.tolonews.com/afghanistan/20-terrorist-groups-fighting-against-afghan-government>; ABD Ulusal Terörle Mücadele Merkezi, *Hakkani Örgütü*, güncelleme, https://www.dni.gov/nctc/groups/haqqani_network.html; Küresel Güvenlik, *Hakkani Örgütü*, tarihsiz <https://www.globalsecurity.org/military/world/para/haqqani.htm>.

⁷³⁰Örneğin bkz. Accord, *Afganistan'da Artan Barış*, Sayı 27, 1 Haziran 2018, <http://www.c-r.org/downloads/Incremental%20Peace%20in%20Afganistan.pdf>, sf. 148; Counter Extremism Project, *Afganistan: Aşırılıkçılık ve Aşırılıkçılıkla Mücadele*, 9 Mayıs 2018, https://www.counterextremism.com/sites/default/files/country_pdf/AF-05092018.pdf, sf. 8; Tolo News, *Serbest Bırakılan Hizb-i İslami Mahkûmları "Taliban ile Omuz Omuz Savaş"*, 7 Mayıs 2018, <https://www.tolonews.com/afghanistan/hizb-e-islami-members-fight-alongside-taliban-kandahar>; Küresel Güvenlik, *Hizb-i İslami*, 2 Eylül 2017, <https://www.globalsecurity.org/military/world/para/hizbi-islami.htm>; AAN (Afgan Analizciler Ağı), *Karizmatik, Mutlak yetçili, Bölücü: Hekmatyar ve Hekmatyar'ın Dönüşününün Getirdiği Etkiler*, 3 Mayıs 2017, <http://www.afghanistanalysts.org/charismatic-absolutist-divisive-hekmatyar-and-the-impact-of-his-return/>; Savaş Çalışmaları Enstitüsü, *Hizb-i İslami Gulbuddin (HIG)*, tarihsiz, <http://www.understandingwar.org/hizb-i-islami-gulbuddin-hig>; ABD Ulusal Terörle Mücadele Merkezi, *Hizb-i İslami Gulbuddin (HIG)*, tarihsiz, <https://www.dni.gov/nctc/groups/hezbeislami.html>; Terörizm Araştırma ve Analiz Konsorsiyumu (TRAC), *Hizb-i İslami Gulbuddin (HIG)*, tarihsiz, <https://www.trackingterrorism.org/group/hizb-i-islami-gulbuddin-hig>.

⁷³¹"Özbek mücahitler IŞİD'e karşımiş ve Afganistan'da Taliban ile omuz omuz dövmüşmüştür [...] Özbekistan İslam Hareketi, Afganistan ve Pakistan'da faaliyet gösteren en önemli Orta Asya grubu idi." Uluslararası Terörle Mücadele Enstitüsü, *Orta Asyalı Cihatçılar Cephe Hatında*, 4 Eylül 2017, <http://www.ict.org.il/Article/2075/CentralAsianJihadists#gsc.tab=0>. Ayrıca bkz. Counter Extremism Project, *Afganistan: Aşırılıkçılık ve Aşırılıkçılıkla Mücadele*, 9 Mayıs 2018, https://www.counterextremism.com/sites/default/files/country_pdf/AF-05092018.pdf, sf. 8; BM Genel Kurulu, *Afganistan'da İnsan Haklarının Durumu ve İnsan*

Cihat Birliđi⁷³²Lashkari Tayyiba (Erdemliler Ordusu),⁷³³ *Lashkar-e-Jhangvi*,⁷³⁴*Tehrik-i Taliban Pakistan (TTP)*,⁷³⁵*Jaish-e-Mohammad*,⁷³⁶ *Maulvi Nazir Grubu*,⁷³⁷ *Tora-Bora Nizami Mahaz* (Tora-Bora

Hakları Alanında Elde Edilen Teknik Destek Başarıları, 21 Şubat 2018, A/HRC/37/45, <http://www.refworld.org/docid/5b03e25e4.html>, sf. 2, dipnot 1; Sputnik News, 'Etrafımız Sarıldı': *Afganistan'da 21 Terör Örgütü Faaliyet Gösteriyor*, 15 Şubat 2018, <https://sputniknews.com/asia/201802151061674094-afghanistan-terror-groups-pakistan/>; ABD Savunma Bakanlığı, *ABD Kuvvetleri Taliban ile Çarpışıyor, Doğu Türkistan İslam Hareketi Eğitim Alanları*, 7 Şubat 2018, <https://www.defense.gov/News/Article/Article/1435247/us-forces-strike-taliban-east-turkestan-islamic-movement-training-sites/>; Birleşik Devletler Dışişleri Bakanlığı, *Teröre ilişkin 2016 Ülke Raporları – Yabancı Terör Örgütleri: Özbekistan İslam Hareketi (IMU)*, 19 Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/5981e3d7a.html>; Tolo News, *20 Terör Grubu Afgan Hükümetine Karşı Savaşıyor*, 26 Şubat 2017, <https://www.tolone.ws.com/afghanistan/20-terrorist-groups-fighting-against-afghan-government>; Pahjwok Afghan News, *Afganistan'daki İsyancı Gruplar Ülkenin Her Yerine Yayıldı*, 11 Nisan 2017, <http://peace.pahjwok.com/en/armed-group/rebel-groups-afghanistan-run-through>; Küresel Güvenlik, *Özbekistan İslam Hareketi (IMU)*, tarihsiz ted, <https://www.globalsecurity.org/military/world/para/imu.htm>.

⁷³²İslami Cihat Birliğinin Özbekistan İslam Hareketinden ayrılmış bir grup olduğu ve El Kaide ile bağlantılı olduğu öne sürülmektedir. Bkz. Küresel Güvenlik, *İslami Cihat Birliği*, tarihsiz, <http://www.globalsecurity.org/military/world/para/iju.htm>. Ayrıca bkz. Accord, *Afganistan'da Artan Barış*, Sayı 27, 1 Haziran 2018, <http://www.c-r.org/downloads/Incremental%20Peace%20in%20Afghanistan.pdf>, sf. 148; BM Genel Kurulu, *Afganistan'da İnsan Haklarının Durumu ve İnsan Hakları Alanında Edilen Teknik Destek Başarıları*, 21 Şubat 2018, A/HRC/37/45, <http://www.refworld.org/docid/5b03e25e4.html>, sf. 2, dipnot 1; Birleşik Devletler Dışişleri Bakanlığı, *Teröre ilişkin 2016 Ülke Raporları – Yabancı Terör Örgütleri: İslami Cihat Birliği*, 19 Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/5981e3d8a.html>; Pahjwok Afghan News, *Afganistan'daki İsyancı Gruplar Ülkenin Her Yerine Yayıldı*, 11 Nisan 2017, <http://peace.pahjwok.com/en/armed-group/rebel-groups-afghanistan-run-through>; Jamestown Vakfı, *Kuzey Afganistan'daki Huzursuzluklar Bölgesel Tehditlerin Habercisi*, 7 Ocak 2016, <http://www.refworld.org/docid/569f501c4.htm>.

⁷³³Örneğin bkz. Central Intelligence Agency (CIA), *Terörist Gruplar - Yurtdışı Kaynaklı: Afganistan*, son güncelleme 11 Nisan 2018, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/print/2265.html>; American Foreign Policy Council (Amerikan Dış Politika Konseyi), *Dünya İslamcılık Almanacağı: Lashkari Tayyiba*, son güncelleme 11 Nisan 2018, <http://almanac.afpc.org/lashkar-e-taiba>; BM Genel Kurulu, *Afganistan'da İnsan Haklarının Durumu ve İnsan Hakları Alanında Edilen Teknik Destek Başarıları*, 21 Şubat 2018, A/HRC/37/45, <http://www.refworld.org/docid/5b03e25e4.html>, sf. 2, dipnot 1; Sputnik News, 'Etrafımız Sarıldı': *Afganistan'da 21 Terör Örgütü Faaliyet Gösteriyor*, 15 Şubat 2018, <https://sputniknews.com/asia/201802151061674094-afghanistan-terror-groups-pakistan/>; Birleşik Devletler Dışişleri Bakanlığı, *Teröre ilişkin 2016 Ülke Raporları – Yabancı Terör Örgütleri: Lashkari Tayyiba (LeT)*, 19 Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/5981e3ccc.html>; Pahjwok Afghan News, *Afganistan'daki İsyancı Gruplar Ülkenin Her Yerine Yayıldı*, 11 Nisan 2017, <http://peace.pahjwok.com/en/armed-group/rebel-groups-afghanistan-run-through>; Tolo News, *20 Terör Grubu Afgan Hükümetine Karşı Savaşıyor*, 26 Şubat 2017, <https://www.tolone.ws.com/afghanistan/20-terrorist-groups-fighting-against-afghan-government>; ABD Ulusal Terörle Mücadele Merkezi, *Lashkari Tayyiba (LT)*, tarihsiz, <https://www.dni.gov/nctc/groups/lt.html>; Stanford Üniversitesi, *Lashkari Tayyiba*, son güncelleme 30 Ocak 2016, <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/79>; Küresel Güvenlik, *Lashkari Tayyiba (LeT)*, tarihsiz, <https://www.globalsecurity.org/military/world/para/let.htm>.

⁷³⁴Örneğin bkz. Central Intelligence Agency (CIA), *Terörist Gruplar - Yurtdışı Kaynaklı: Afganistan*, son güncelleme 11 Nisan 2018, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/print/2265.html>; Pahjwok Afghan News, *Afganistan'daki İsyancı Gruplar Ülkenin Her Yerine Yayıldı*, 11 Nisan 2017, <http://peace.pahjwok.com/en/armed-group/rebel-groups-afghanistan-run-through>; Tolo News, *20 Terör Grubu Afgan Hükümetine Karşı Savaşıyor*, 26 Şubat 2017, <https://www.tolone.ws.com/afghanistan/20-terrorist-groups-fighting-against-afghan-government>; Gandhara, *Pakistanlı Aşırı İktidarcılar Afganistan'ın Güneyinde Sığınak Kurdu*, 23 Ocak 2017, <https://gandhara.rferl.org/a/afghanistan-zabul-lashkar-e-jhangvi/28251900.html>; Australian National Security (Avustralya Ulusal Güvenlik Kurumu), *Lashkar-e Jhangvi*, 3 Mart 2018, <https://www.nationalsecurity.gov.au/listedterroristorganisations/pages/lashkar-e-jhangvi.aspx>; Geo TV, *CTD: Şüpheli LeJ Teröristleri Afganistan'a Kaçtı*, 14 Eylül 2017, <https://www.geo.tv/latest/158083-suspected-lej-terrorists-escaped-to-afghanistan-ctd>; Stanford Üniversitesi, *Lashkar-e-Jhangvi*, son güncelleme 7 Temmuz 2015, <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/215>; ABD Ulusal Terörle Mücadele Merkezi, *Lashkar-e-Jhangvi (LJ)*, tarihsiz, <https://www.dni.gov/nctc/groups/lj.html>.

⁷³⁵Örneğin bkz. Jinnah Institute, *Kapıdaki Düşman: Afganistan'da TTP*, 2018, <http://jinnah-institute.org/wp-content/uploads/2018/01/The-Afghanistan-Essays-Zamir-Akram-8.pdf>; Accord, *Afganistan'da Artan Barış*, Sayı 27, 1 Haziran 2018, <http://www.c-r.org/downloads/Incremental%20Peace%20in%20Afghanistan.pdf>, sf. 150; Stanford Üniversitesi, *Tehrik-i Taliban Pakistan*, son güncelleme 6 Ağustos 2017, <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/105>; Birleşik Devletler Dışişleri Bakanlığı, *Teröre ilişkin 2016 Ülke Raporları – Yabancı Terör Örgütleri: Tehrik-i Taliban Pakistan (TTP)*, 19 Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/5981e3bd26.html>; Pahjwok Afghan News, *Afganistan'daki İsyancı Gruplar Ülkenin Her Yerine Yayıldı*, 11 Nisan 2017, <http://peace.pahjwok.com/en/armed-group/rebel-groups-afghanistan-run-through>; Tolo News, *20 Terör Grubu Afgan Hükümetine Karşı Savaşıyor*, 26 Şubat 2017, <https://www.tolone.ws.com/afghanistan/20-terrorist-groups-fighting-against-afghan-government>; ABD Ulusal Terörle Mücadele Merkezi, *Tehrik-i Taliban Pakistan (TTP)*, tarihsiz, <https://www.dni.gov/nctc/groups/ttp.html>; Küresel Güvenlik, *Tehrik-i Taliban Pakistan (TTP)*, tarihsiz <https://www.globalsecurity.org/military/world/para/ttp.htm>.

⁷³⁶Örneğin bkz. Central Intelligence Agency (CIA), *Terörist Gruplar - Yurtdışı Kaynaklı: Afganistan*, son güncelleme 11 Nisan 2018, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/print/2265.html>; BM Genel Kurulu, *Afganistan'da İnsan Haklarının Durumu ve İnsan Hakları Alanında Edilen Teknik Destek Başarıları*, 21 Şubat 2018, A/HRC/37/45, <http://www.refworld.org/docid/5b03e25e4.html>, sf. 2, dipnot 1; Sputnik News, 'Etrafımız Sarıldı': *Afganistan'da 21 Terör Örgütü Faaliyet Gösteriyor*, 15 Şubat 2018, <https://sputniknews.com/asia/201802151061674094-afghanistan-terror-groups-pakistan/>; Birleşik Devletler Dışişleri Bakanlığı, *Teröre ilişkin 2016 Ülke Raporları – Yabancı Terör Örgütleri: Jaish-e-Mohammed (JeM)*, 19 Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/5981e3d413.html>; Pahjwok Afghan News, *Afganistan'daki İsyancı Gruplar Ülkenin Her Yerine Yayıldı*, 11 Nisan 2017, <http://peace.pahjwok.com/en/armed-group/rebel-groups-afghanistan-run-through>; Tolo News, *20 Terör Grubu Afgan Hükümetine Karşı Savaşıyor*, 26 Şubat 2017, <https://www.tolone.ws.com/afghanistan/20-terrorist-groups-fighting-against-afghan-government>; Stanford Üniversitesi, *Jaish-e-Mohammad*, son güncelleme 25 Haziran 2015, <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/95>; Küresel Güvenlik, *Jaish-e-Mohammed (JEM)*, tarihsiz, <https://www.globalsecurity.org/military/world/para/jem.htm>.

⁷³⁷Bkz. Pakistan Forward, *Güney Veziristan'da Maulvi Nazir Militanları ile PTM Arasında Çatışmalar Patlak Verdi*, 4 Haziran 2018, http://pakistan.asia-news.com/en_GB/articles/cnmi/pnewsbriefs/2018/06/04/newsbrief-01; Tolo News, *20 Terör Grubu Afgan Hükümetine Karşı Savaşıyor*, 26 Şubat 2017, <https://www.tolone.ws.com/afghanistan/20-terrorist-groups-fighting-against-afghan-government>; Sputnik News, 'Etrafımız Sarıldı': *Afganistan'da 21 Terör Örgütü Faaliyet Gösteriyor*, 15 Şubat 2018, <https://sputniknews.com/asia/201802151061674094-afghanistan-terror-groups-pakistan/>.

Askeri Cephesi),⁷³⁸ *Jundallah*⁷³⁹ *Harkat ul-Jihad-i-Islami* (HuJI),⁷⁴⁰ *Harkat ul-Mujahideen* (HuM),⁷⁴¹ ve Doğu Türkistan İslam Hareketi (DTİH)⁷⁴² gibi diğer HKU'ların askeri komutanları ve mensupları ile IŞİD'le bağlantılı grupların mensupları için mülteci statüsü haricinde tutma hükümlerinin uygulanabilirliği dikkate alınmalıdır.

4. UGD (Ulusal Güvenlik Direktörlüğü), AUP ve AYP Dahil Olmak Üzere Afgan Güvenlik Güçleri Mensupları

AUSGG mensuplarının ciddi insan hakları istismarları ve/veya insancıl hukuk ihlalleriyle ilgilerinin olduğunu ortaya koyan göstergelerin mevcut olması halinde, AUSGG mensupları için de mülteci statüsü haricinde tutma hükümlerinin uygulanabilirliği göz önünde bulundurulmalıdır. II.C.1.a sayılı Kısımda belirtildiği gibi AUSGG çalışanlarının hukuk dışı infazlar, işkence ve zalimane, insanlık dışı veya küçük düşürücü muamele veya ceza ve tutuklulara tecavüz ve çocuklara yönelik cinsel istismarı içeren cinsel şiddet gibi ciddi insan hakları ihlallerinde buldukları bildirilmektedir.

5. Hükümet Yanlısı Paramiliter Grupların ve Milislerin Üyeleri

Hükümet yanlısı paramiliter grup mensuplarının ve milislerin ciddi insan hakları istismarları ve/veya insancıl hukuk ihlalleriyle ilgilerinin olduğunu ortaya koyan göstergelerin olması halinde, bu kişiler için mülteci statüsü haricinde tutma hükümlerinin uygulanabilirliğinin göz önünde bulundurulması gerekecektir. Kısım II.C.1.b'de belirtildiği üzere, paramiliter grupların ve milislerin hukuk dışı infaz, saldırı ve haraç gibi ciddi insan hakları ihlallerinde buldukları bildirilmektedir.

⁷³⁸Tora-Bora Nizami Mahaz'ın *Hizb-i İslami*'nin (Khalis) (HiK) uzantısı olduğu bildirilmiştir. HiK lideri Maulvi Yunis Khalis'in hayatını kaybettikten sonra Khalis'in oğlu Anwarul Haq Mujahid ile Haji Din Mohammad arasında yaşanan güç mücadelesinin ardından bu uzantının HiK'den ayrıldığı bildirilmiştir. Grup ABD önderliğindeki güçlere alenen başkaldırmıştır ve grubun 2016 yılında Taliban'a bağlılık yemini ettiği bildirilmiştir. Bkz. The Long War Journal, *Niğuz Sahibi Komutan Yeni Emire Taahhütte Bulundu*, 12 Mart 2018, <https://www.longwarjournal.org/archives/2016/08/influential-taliban-commander-pledges-to-new-emir.php>; Deniz İhtisas Okulu, *Nangarhar Vilayetine Genel Bakış*, son güncelleme Mart 2017, <https://my.nps.edu/web/ccs/nangarhar>; AREU, *Şeytan Ayrıntıda Gizlidir: Nangarhar'ın İsyan, Şiddet ve Yaygın Uyuşturucu Üretimine Doğru Düşüşü*, Şubat 2016, <http://www.refworld.org/docid/56c2eaa34.html>, sf. 4; TRAC, *Tora Bora Nizami Mahaz (TBNM)*, güncelleme, <https://www.trackingterrorism.org/group/tora-bora-nizami-mahaz-tbnm>.

⁷³⁹ Faaliyete başladığı 2003 yılından beri Jundallah'ın çoğunlukla İran'ın Sistan ve Belucistan vilayetlerinde, Pakistan'ın Beluci bölgelerinde ve Afganistan'da faaliyet gösterdiği bildirilmektedir. Jundallah'ın beyan edilen hedeflerinin Belucilerin kültürel, ekonomik ve siyasi haklarının İran Hükümeti tarafından kabulünü güvence altına almak ve Beluci halkının içinde bulunduğu kötü durum hakkında farkındalık yaratmak olduğu bildirilmiştir. Birleşik Devletler Dışişleri Bakanlığı, *Teröre ilişkin 2016 Ülke Raporları – Yabancı Terör Örgütleri: Jundallah*, 19 Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/5981e3de11.html>.

⁷⁴⁰ Harkat-ul Jihad Islami'nin (HUJI) Jammu ve Kashmir vilayetlerini ilhak etmeye ve Koalisyon Güçlerini Afganistan'dan çıkarmaya çalıştığı ve Afganistan'daki Taliban'a mücahit temin ettiği bildirilmektedir. Bkz. Central Intelligence Agency (CIA), *Terörist Gruplar - Yurtdışı Kaynaklı: Afganistan*, son güncelleme 11 Nisan 2018, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/print/2265.html>; Birleşik Devletler Dışişleri Bakanlığı, *Teröre ilişkin 2016 Ülke Raporları – Yabancı Terör Örgütleri: Harkat ul-Jihad-i-Islami (HUJI)*, 19 Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/5981e3de11.html>; Stanford Üniversitesi, *Harkat-ul-Jihadi al-Islami*, son güncelleme 11 Temmuz 2016, <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/217>; BM Güvenlik Konseyi IŞİD ve El Kaide Yaptırımlar Komitesi, *Harkat-ul Jihad Islami*, 3 Şubat 2015, https://www.un.org/sc/suborg/en/sanctions/1267/qa_sanctions_list/summaries/entity/Harakat-ul-jihad-islami; Küresel Güvenlik, *Harkat-ul-Jihad-al-Islami (HuJI)*, tarihsiz, <https://www.globalsecurity.org/military/world/para/huji-b.htm>.

⁷⁴¹ Harkat-ul Jihad Islami'nin (HUJI) Jammu ve Kashmir vilayetlerini ilhak etmeye ve Koalisyon Güçlerini Afganistan'dan çıkarmaya çalıştığı bildirilmektedir. Bkz. Central Intelligence Agency (CIA), *Terörist Gruplar - Yurtdışı Kaynaklı: Afganistan*, son güncelleme 11 Nisan 2018, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/print/2265.html>; Stanford Üniversitesi, *Harkat-ul-Mujahideen*, son güncelleme 8 Ağustos 2017, <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/219>; Birleşik Devletler Dışişleri Bakanlığı, *Teröre ilişkin 2016 Ülke Raporları – Yabancı Terör Örgütleri: Harkat ul-Mujahideen (HUM)*, 19 Temmuz 2017, <http://www.refworld.org/docid/5981e3dc13.html>.

⁷⁴² Grup aynı zamanda Türkistan İslam Partisi (TİP) veya Türkistan İslam Hareketi (TİH) adıyla bilinmektedir. "80'li yıllarda Çin'de bulunan Xinjian bölgesinde kurulan Doğu Türkistan İslam Hareketi, daha sonra Türkistan İslam Partisi (TİP) adını almıştır ve Türkistan İslam Partisinin 1997 yılından itibaren Afganistan'ı üs olarak kullandığı bilinmektedir. Bu tarihten beri TİP, El Kaide ve Taliban terör grupları ile aktif işbirliği halindedir. 1998 yılında, TİP lideri Hasan Mahsum Kabil'deki Taliban'dan pasaport almıştır [...] Afganistan'daki Taliban ve El Kaide ile yaptığı yakın işbirliği, TİP'nin ideolojisini radikalleştirmiştir ve cihatçılık partiplatformunun kilit unsuru haline gelmiştir." Modern Diplomacy, *Çin ve Türkistan İslam Partisi: Bölücülüğün Dünya Cihadına*, 9 Aralık 2017, <https://modern diplomacy.eu/2017/12/09/china-and-the-turkestan-islamic-party-from-separatism-to-world-jihad/>. Ayrıca bkz. The Long War Journal, *Türkistan İslam Partisi Afgan Taliban ile Ortak Saldırıların Altını Çiziyor*, 12 Mart 2018, <https://www.longwarjournal.org/archives/2018/03/turkistan-islamic-party-highlights-joint-raids-with-the-afghan-taliban.php>; Reuters, *Afganistan'daki ABD Güçleri Çin Karşısı Militanlara Saldırıyor*, 8 Şubat 2018, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-usa-china/u-s-forces-in-afghanistan-attack-anti-china-militants-idUSKBN1FS23S>; Afghan Biographies, *Doğu Türkistan İslam Hareketi (DTİH)*, 15 Şubat 2018, http://www.afghan-bios.info/index.php?option=com_afghanbios&id=3883&task=view&total=3673&start=883&Itemid=2; Uluslararası Terörle Mücadele Merkezi *Uygun Vatandaş Yabancı Savaşçılar: Yeterince İncelemeyen Cihatçı Güçlükler*, Kasım 2017, <https://icct.nl/wp-content/uploads/2017/11/ClarkeKan-Uighur-Foreign-Fighters-An-Underexamined-Jihadist-Challenge-Nov-2017-1.pdf>; The Diplomat, *Afganistan Savaşında Orta Asya'nın Payı*, 20 Temmuz 2015, <https://thediplomat.com/2015/07/central-asias-stake-in-afghanistans-war/>; Afghan War News, *Doğu Türkistan İslam Hareketi*, tarihsiz, <http://www.afghanwarnews.info/insurgency/east-turkestan-islamic-movement-etim.htm>.